

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KØBENHAVN.

K Ø B E N H A V N

Korte Træk fra forskellige Institutioner
og Virksomheder,
samt en Del Personalia.

Samlet og redigeret af Jakob Zandersen.

Udgivet af
SANDERS FORLAG
KØBENHAVN
MCMXLII

F O R O R D.

Ved Udarbejdelsen af dette Værk har jeg fra forskellig Side af Byens Liv og Udvikling søgt at samle en Del spredte Billeder og Tekst, ikke som et historisk eller videnskabeligt Værk, men som en kortfattet Fortælling om det gamle og det nuværende København.

Jakob Zandersen
Redaktør.

s 46.3
La 57
k

København ca. 1590.

København er en ældgammel By, den var til længe før den blev Danmarks Hovedstad og Kongernes Residens. Første Gang Byen nævnes i vor Historie, er i Aaret 1026, da Kong Olaf den Hellige kalder til Tinge i Byen ved Øresunds Kyst, i Støvnæs Herred. Thi hvor nu i vor Tid Gammel Torv ligger, laa i længst forsvundne Tider det ældgamle Tingsted for Støvnæs Herreds Ting, og endnu længere tilbage i Tiden var samme Plads »Offersted« for vore ældste Forfædre.

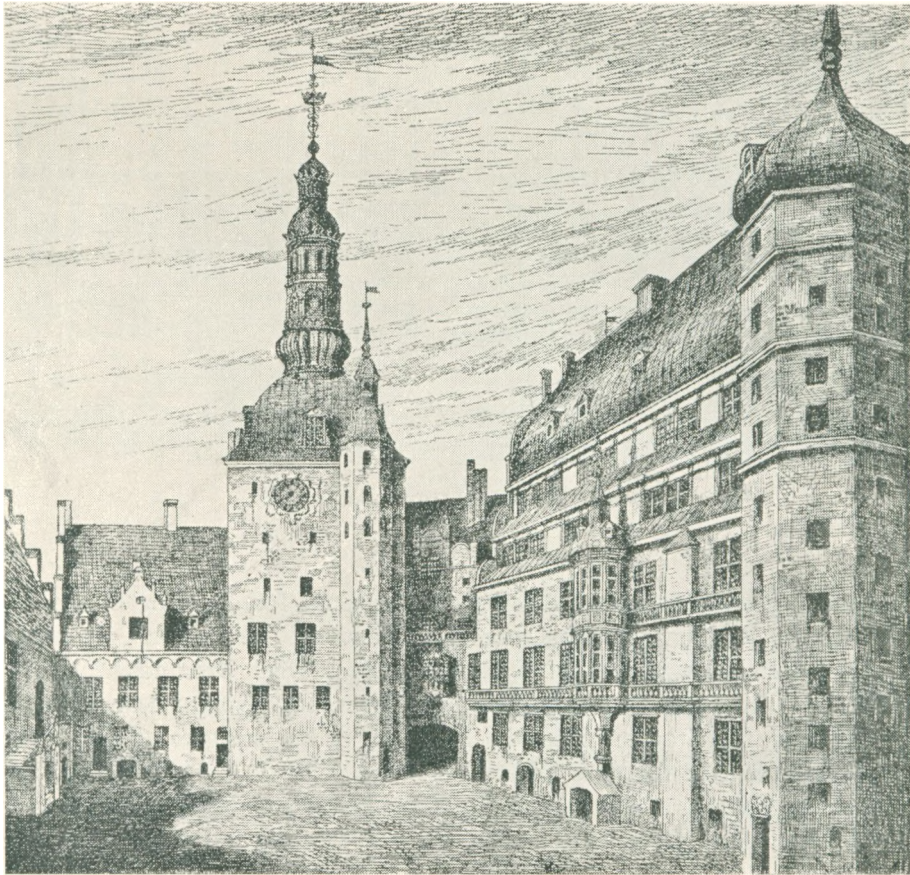
Byens ældste Navn var »Hafn«, under Kong Valdemar den Store nævnes Byen som »Købmannehafn«, næste Gang man inden for vor Historie hører Byen nævnt er 1043, hvor Landsbyen Hafn nævnes i Forbindelse med Svend Estridsøns Flugt for Kong Magnus den Gode.

Men længe før Kong Olaf den Hellige kalder til Tinge i Hafn, har der paa Københavns gamle Grund ligget en By som Afløser for de ældste Stenalder Bopladser.

Der var saaledes en By med Kirke og Havn paa den Tid, i Slutningen af 1150, da Kong Valdemar den Store skænkede Byen Hafn med det meste af Herredet, hvori den laa, til sin Ven Absalon. Byens daværende Omraade maa omtrent have strakt sig fra Kongens Nytorv, ad Gothersgade, videre langs med Nørrevoldgade, Vestervoldgade, Raadhuspladsen og Løngangsstræde, for endelig mod Øst at grænse ud mod Havnen.

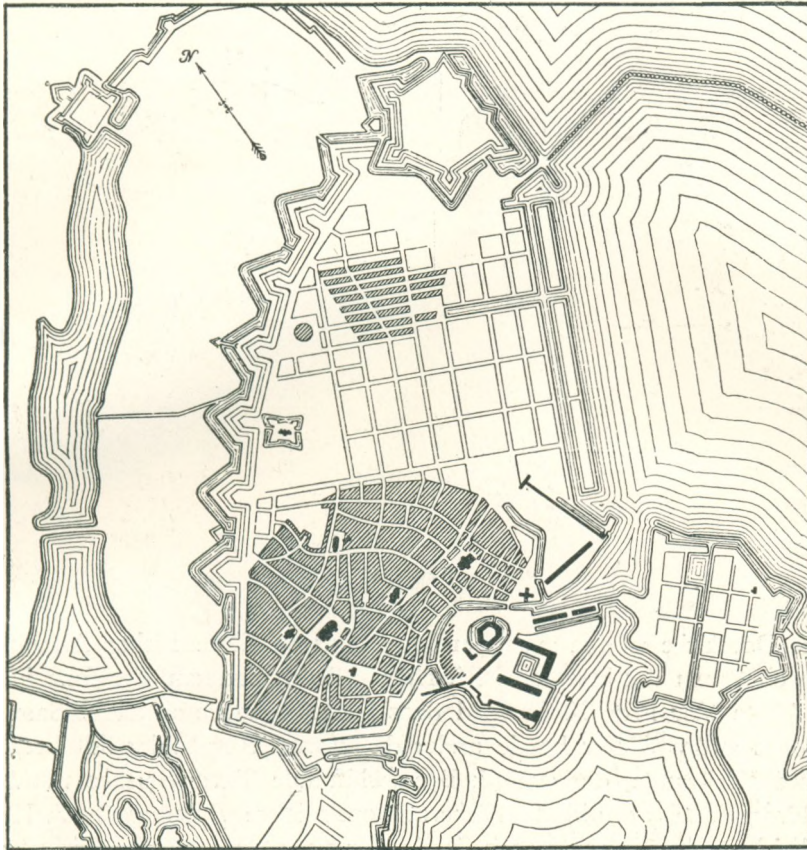
Absalon lod anlægge de første Fæstningsværker omkring København, i Form af Volde og Voldgrave. Rester af disse Forsvarsværker er fundet ved Anlæggelsen af Boulevardbanen og flere andre Steder. Paa den lavtliggende Strandholm, der hvor nu det smukke genopbyggede Christiansborg Slot (med Kongens Repræsentationslokaler, taget i Brug 1928; Rigsdagen, taget i Brug 1918; Højesteret, taget i Brug 1919, og endelig Udenrigsministeriet, flyttet ind 1923) ligger, byggede Absalon i Aaret 1167 sin Borg, en stærk befæstet Borg, det senere Københavns Slot.

Under Læ af Absalons stærke Befæstning voksede udenom Slottet København, Absalons By, op, og hermed begynder egentlig Københavns Udvikling sin lange skiftende Historie.

Københavns Slot paa Christian IV's Tid.

Absalons By kom i Roskildebiskoppernes Besiddelse og forblev i mere end 200 Aar under Kirkens Styre; trods de stadige tilbagevendende Stridigheder mellem Kirken og Kongen om Magten over Byen, saa var det dog Kirken, der i det store og hele raadede over København, i ganske enkelte Tider var den i Kongens Besiddelse. De gentagne Stridigheder og Kampe om Byen lod ikke mangle paa Ødelæggelser, saaledes hærgede og ødelagde Fyrst Jarmer saavel By som Borg, da han som Biskoppens Lensmand 1259 med sine Folk indtog Københavns By og Slot. 1349 kommer Byen ved en ny Kamp mellem Konge og Roskildebiskoppen i Kongens Besiddelse, faa Aar efter udbræder Krigen med Hansestæderne, 1368 faldt Byen, og Fjenden, der trængte ind i Byen og hærgede overalt, lod endda med Magt det gamle Slot tildels nedrive. I Slutningen af det 14. Aarhundrede er Byen atter kommet under Roskildebiskoppen.

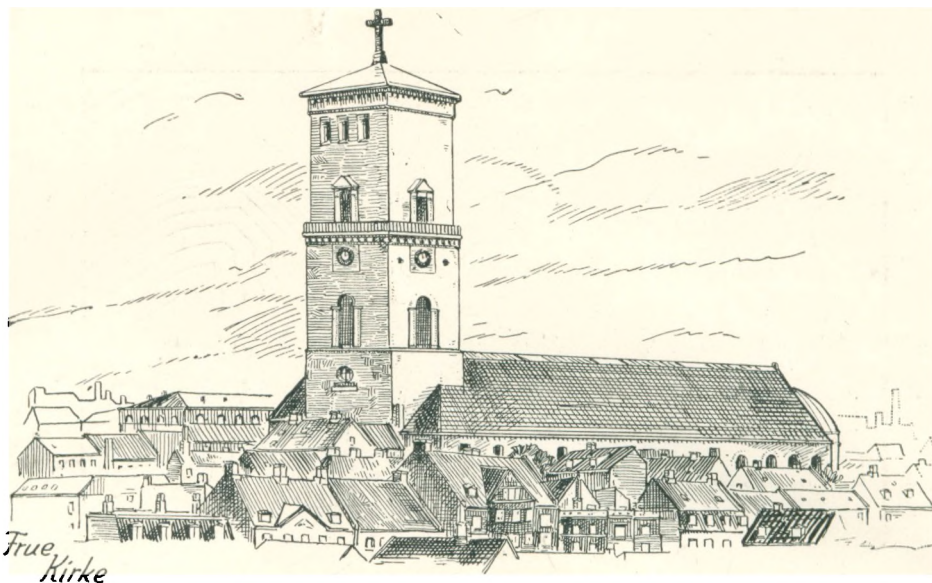

København omkring Midten af det 17. Aarhundrede.

Hvorledes saa den saa ofte i Ufredstider under Fjendehaand hærgede By ud, ja derom giver en Jordebog fra 1377 et ganske godt Billede.

Foruden Borgen med sin Befæstning og Avlsgaarde havde Byen 4 Kirker. St. Clemens Kirke, den ældste og den oprindelige Sognekirke for Landsbyen Hafn, men forlængst nedbrudt. St. Nikolai og St. Peders Kirke, begge føres i sin Oprindelse tilbage til først i det 13. Aarhundrede. Det var i St. Nikolai Kirke, at Luthers Lære første Gang forkyndtes i Danmark, og ved denne Kirke var Hans Tavsens i 1529 Præst. Ved en af de store Brande, der Gang paa Gang gennem Tiderne overgik København, blev St. Nikolai Kirke under Branden 1795 tildels lagt i Ruin. 1804 nedlagdes Kirken som Sognekirke. I Begyndelsen af det 20. Aarhundrede blev den forfaldne Kirkebygning, hvorom man havde lagt de uskønne Slagterboder, restaureret og frigjort fra Boderne, og Taarnet fik sit nuværende smukke Spir, en Gave fra Brygger Jacobsen. 1917 blev den restaurerede og genopbyggede Kirke indviet som Forsamlingsaal, Bibliotek og Bymuseum.

St. Peders Kirke ved Nørregade, nu kaldet Sct. Petri Kirke, har fra forrige Aarhundrede været den tyske Menigheds Kirke.

Vor Frue Domkirke er den ældste endnu benyttede Kirke. Biskop Absalon paatænkte Kirkens Opførelse, men det blev hans Efterfølger Peder Sunesøn, der først i det 13. Aarhundrede fuldførte Vor Frue Kirke med dens Kannikegaarde og Skole. Saavel Vor Frue Kirke som Byens andre Kirker havde under de nævnte Ufredstider lidt betydelig Skade, de mange store Ildebrande, der overgik Byen, skiftende Tider og ikke mindst Reformationstiden, bidrog sit til at udlette Kirkernes oprindelige Bygninger. Ved Københavns Brand 1728 led Vor Frue Kirke megen Skade, først 10 Aar efter var Kirken atter bygget op. 1744 fik den sit Spir, der atter faldt under Bombardementet 1807. Genopbygningen af Kirken først i forrige Aarhundrede har givet os den nuværende Kirke, i hvis Indre en af Danmarks berømte Sønner, Billedhugger Thorvaldsens Marmorskulpturer, danner den eneste Udsmykning.

Inden vi videre fordyber os i den gamle Jordebog, skal der nævnes lidt om Bebyggelsen ved Vor Frue Kirke. Under Genopbygningen af Byen efter Ødelæggelserne 1368 flyttedes Byens Raadhus fra det før omtalte Tingsted, Støvnæs Herreds Ting, til Hjørnet af nuværende Nørregade og Studiestræde, der hvor nu Bispegaarden ligger. En Del af det gamle Raadhus, Byens andet Raadhus, danner nu et Hele med den i 1728, efter Branden 1732, genopbyggede Bispegaard. Det i Aaret 1478 oprettede Universitet havde fra 1479 til 1491 Lokaler i det gamle Raadhus. Selve Universitetet optager hele Arealet mellem Frue Plads, Nørregade, Krystalgade og Fiolstræde. Universitetsbygningen med Facade mod Frue Plads er, som vi nu ser den, fra Genopbygningen i 1836. Med Gavlen mod Frue Plads, og Facade langs Fiolstræde, ligger den i 1857 opførte Universitetsbiblioteksbygning.

Endelig nævner Jordebogen et Helligaandshus. I Middelalderen fandtes der i de fleste af Landets større Købstæder »Helligaandshuse«, stiftede enten af Kirken eller Kongen, enkelte stiftede af rige Adelsfolk, som en Slags Hospital eller Asyl for syge, fattige Mennesker. Som oftest var Helligaandshusene betænkt med rundhaandede Gaver, ikke blot af selve Stifteren, men ogsaa af rige Borgerfolk og Adelen. Helligaandshuset i København blev stiftet 1295 af Biskop Krag, men nærmere om dette kendes ikke ud

over, at man antager det har ligget paa samme Sted, ved Helligaandskirken over mod Valkendorfsgade.

1472 lader Kongen bygge et nyt Helligaandshus, en stor firlænget Gaard, hvis ene Fløj løb langs med Valkendorfsgade; endnu op til vor Tid er denne Del af Helligaandshuset bevaret, og efter Restaurering taget i Brug som Bibliotek. En anden Fløj, den gamle Kirkefløj, danner nu et Hele med Helligaandskirken. 1474 omdannes Helligaandshuset til Kloster, ved Reformationen nedlægges det og bliver indrettet som en Slags Fattiggaard eller Stiftelse, for senere af Kong Christian IV. at blive omdannet til Tugthus. Men selve Helligaandshusets Grundstiftelse lever videre i Form af »Vartov«.

Graabrødre Kloster blev stiftet 1238, det optog et stort Areal mellem Skindergade og Klosterstræde, helt hen til Købmagergade, omkring den store firlængede Klostergaard, hvoraf den ene Fløj dannede Klosterkirke, laa Kirkegaarden og flere Avlsgaarde. I Graabrødre Kloster sluttedes 1360 Freden med Hansestæderne. Ved Reformationen forlod Graabrødrene Klosteret, og efterhaanden opstod af de gamle Klosterbygninger forskellige Adelsgaarde, men som nye Tider kom, forsvandt til sidst Resterne af Københavns første Kloster. Sluttelig meddeler den gamle Jordebog om Gadernes Bebyggelse; den fortæller, at allerede dengang var der et Gadenet indenfor Byen. De op mod ca. 600 Grunde, Byen var udstykket i, giver os Grund til at anslaa Indbyggertallet til op mod 4000.

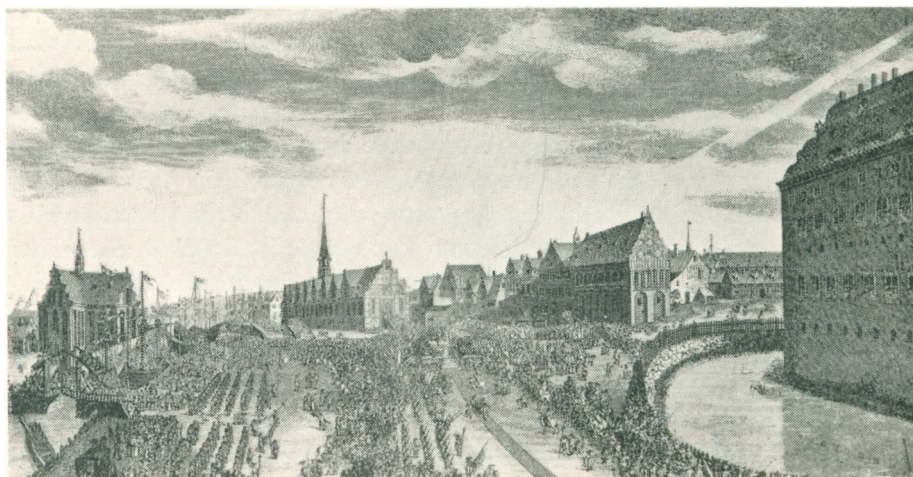
Det vil føre for vidt og dertil er der heller ikke her afgivet Plads, om der skulde gives et fyldigere Billede af Københavns Historie gennem de kommende 500 Aar, fra 1416, da Kong Erik af Pommern indtog Borg og By og gjorde København til Danmarks Hovedstad, og op til vort Aarhundrede.

Inden vi nærmer os en af de største Begivenheder indenfor vor Historie, Reformationen i det 16. Aarhundrede, skal endnu nævnes lidt om Byen, der trods det, den var i Kongens Besiddelse, endnu indtil omkring 1530erne var under Tryk af den katolske Kirke. Foruden de før nævnte to Klostre skal nævnes St. Gertruds Hospital eller Fattiggaard, der laa ved nuværende Møntergade og St. Regnegade, hvor forhen Borgens Køkkenhaver havde strakt sig. Omkring Aar 1500 stifter Dronning Christine et Nonnekloster »St. Klara Kloster«, der ogsaa havde sine Klosterbygninger og Kirke paa en Del af de kongelige Køkkenhaver. Ved Reformationen nedlagdes Nonneklostret, og dets Bygninger blev senere den kgl. Møntergaard. Endelig skal nævnes St. Jørgens Hospital, der laa uden for Byen, man formoder, det har ligget paa Grunden mellem nuværende Værnedamsvej og Det ny Teater. St. Jørgens Hospital var Datidens Pestgaard, eller Hjem for Spedalske; ved de fleste af Landets Købstæder fandtes saadanne St. Jørgens Gaarde, som Regel oprettet af Kongen, men forlenet til Lensmand eller Kirke. St. Jørgens Hospital ved København føres helt tilbage til omkring 1260, det blev nedlagt af Kong Christian IV. 1621.

Kong Erik af Pommern, der 1422 havde givet Staden København nye store Privilegier og Handelsrettigheder, indstiftede faa Aar efter »Sundtolden«, der skaffede mange Penge til Statskassen, og bl. a. bidrog til Helsingørs Opblomstring, men som tillige medførte en ny Krig med Hansestæderne. Efter en heldig Afslutning paa denne Krig 1428, paabegyndtes en Opbygning af Byen og dens Forsvarsværker. De ældgamle Træværker, »Plankeværker«, der var rejst paa Voldene, blev erstattet med høje Stenmure lagt rundt om hele Byen, selve Voldene blev forhøjede og udbedrede. Hele dette middelalderlige Forsvarsværk forblev tildels uforandret indtil Kong Christian IV. 1607 helt ombygger Byens Landbefæstning. De gamle Bymure nedrives, nye, store og brede Volde og Grave anlægges rundt om den gamle By og Slotsholmen, disse forbindes med Fæstningsanlægget paa Amager, der var anlagt sammen med Byen Christianshavn, der fik Købstadsrettigheder 1639, senere suppleredes dette Landforsvarsværk med forskellige i Forstæderne anlagte Forværker. Et stort Areal udenfor Voldene skulde henligge ubebyggede, dette Areal udstykkedes til Haver og

Blegemarker, men den saakaldte Demarkationslinie blev i de skiftende Tider flyttet frem og tilbage. I 1790 var Demarkationslinien langs Søerne, 1810 flyttedes den helt ud langs Falkonerallé og Jagtvejen, for atter 1852 at flyttes ind til den forrige Linie langs Søerne. Kong Christian V. forbedrede Forsvarsværkerne og anlagde bl. a. en ny Voldbefæstning paa Christianshavn hen over Refshalegrunden, hvorved det daværende Havneindløb og Citadellet kom indenfor Voldforsvaret. Det var i alt væsentlig indenfor dette Befæstningsanlæg, at Byen København værgede sig mod Fjenden under Bombardementet af Byen 1807.

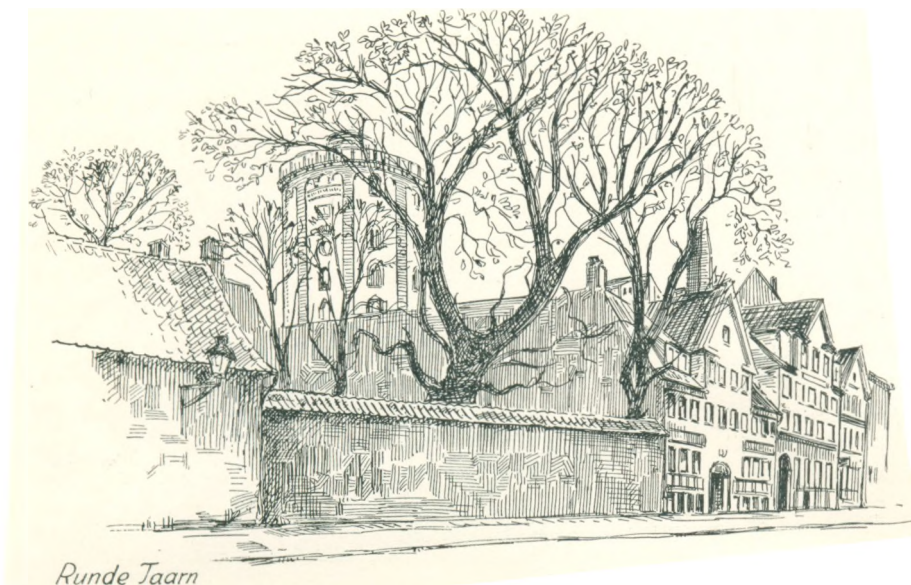
Ved Midten af det 19. Aarhundrede var store Dele af Byens Voldbefæstning enten lagt øde eller paa anden Maade gjort ubrugelig som Forsvar; der var allerede paa den Tid frasolgt Arealer af Voldene til Kommunen, og i en Tid var det virkelig saadan, at Byen ikke havde nogen Landbefæstning. 1890 nedlagdes da den gamle Bybefæstning, og den nye Befæstning omkring Byen bygges op, den var anlagt som en Voldbefæstning med brede og dybe Grave, strækkende sig fra Køge Bugt til Utterslev Mose. Udenfor Voldlinien laa en Række Forter. Ved Lov af 1922 blev Landbefæstningen omkring København nedlagt.

Den højtidelige Arvehyldning 16-10 1660. ved Enevældens Indførelse. (Til højre ses Kongefløjen ved Christiansborg Slot, midt i Billedet Børsen og til venstre Holmens Bro og Kirke)

Det er kun sparsomt, hvad der op til vor Tid er levnet af det ældgamle København. Byen har ikke som saa mange andre af vore Byer noget nævneværdig overleveret, der vidner om Byens Udseende i længst forsvundne Tider. Dog er København en smuk, ja, en meget smuk By med adskillige herlige Bygningsværker, der fortæller os om Byen i gamle Dage, saasom Børsen, Trinitatis Kirke med Rundetaarn, Holmens Kirke, Amalienborg samt flere smukke Palæer.

Gennem Tiderne, siden Kong Erik af Pommern 1416 gjorde Byen til Danmarks Hovedstad, har Krige og store Ildebrande Gang efter Gang hærget København og lagt alle Fortidens Minder i Aske. 1658 udbrød Krigen med Kong Carl Gustav af Sverige. Byens Forsvarsværker var endnu ikke færdigbygget efter de sidste Ødelæggelser, og nye Planer om et bedre og stærkere Forsvar var endnu ikke fuldførte, saa der sluttedes en hastig Fred i

Roskilde. Men i August samme Aar vendte Svenskekongen tilbage og belejrede København, der dengang havde ca. 30.000 Indbyggere. I Februar 1659 stormede Svenskerne Byen, der forsvarede sig tappert og slog Fjenden tilbage. I Maj Aaret efter sluttedes Freden, samme Aar som Enevælden indførtes.

1685 havde Byen været hjemsøgt af en stor Brand, hvorved en Del Huse nedbrændte. I Aaret 1689 blev det i 1673 af Dronningen opførte Slot »Sophie Amalienborg«, der laa, hvor nuværende Amalienborg Slot ligger, hærget af en Brand, hvorved 170 Mennesker omkom.

I Juli 1700 bombarderes København af en forenet svensk-hollandsk Flaade, men Angrebet foraarsagede ikke større Ulykker eller Ødelæggelser.

Gennem hele det 17. Aarhundrede blev Byen gentagne Gange hjemsøgt af den frygtelige Pest og andre Epidemier, der krævede store Ofre af Byens Befolkning. Ved den store Pest 1711 døde omtrent $\frac{1}{3}$ af Byens Indbyggertal. Epidemien 1715 krævede ca. 1000 Menneskeliv, og Epidemierne i Tiden fra 1753 til 1760 medførte ogsaa stort Tab af Indbyggertallet.

I Aaret 1728 jog den røde Hane hen over København, førende med sig Rædsler og Ødelæggelser, som ikke forhen siden Krigen med Lübeckerne 1368 havde overgaaet Byen.

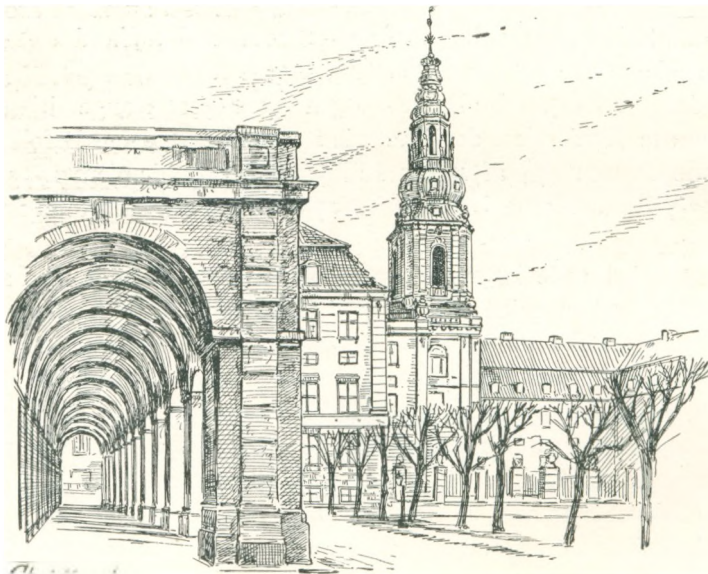
Københavns Indbyggertal i 1728 opgives til 75.000. Byen havde 4100 Huse og 69 Gader. I Luerne af den store Brand forsvandt Renæssancetidens København, 1700 af Byens 4100 Huse lagdes i Aske, over 4000 Mennesker blev husvilde, flere af Byens større Bygninger og Kirker blev hjemsøgt af Branden, saaledes Domkirken, Bispegaarden, Universitetet, Byens Raadhus, Trinitatiskirke og Helligaandskirken samt flere Adelsgaarde. $\frac{2}{3}$ af Byens 69 Gader var blevet hjemsøgt af Branden, kun ganske enkelte Gader og det gamle Strandkvarter, Frederiksholmskvarteret og Kvarteret omkring Kongens Nytorv undgik Branden.

Endnu engang i samme Aarhundrede skulde København hjemsøges af den røde Hane. Hvad den store Brand 1728 havde sparet, opslugtes og fortæredes af Branden 1795. Ilden udbrød paa Gammelholm og bredte sig med Hast over hele den ældste Bydel. 900 Huse og Gaarde nedbrændte, ca. 6000 Mennesker blev hjemløse, over 50 af Byens Gader blev hærget af Ilden, der opslugte de sidste Rester af det ældgamle København.

Børsen.

Med 7 Aars Krigens Begyndelse i August 1807, ved Bombardementet af København den 2. til den 5. September fremkaldtes den 3. og sidste store Brand over Byen. København var dengang en anselig By med over 100.000 Indbyggere. I de fore-

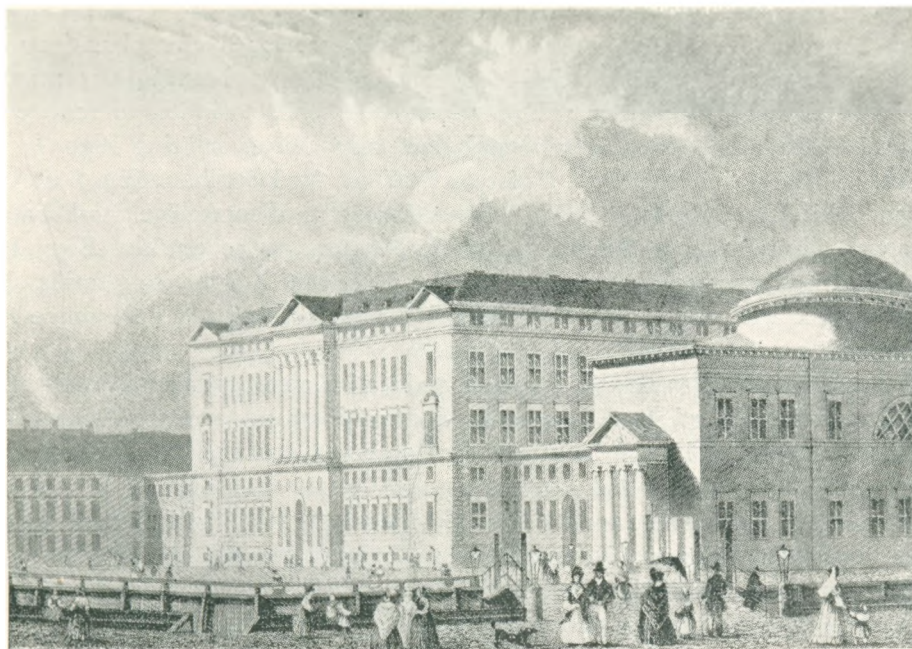
Christiansborg

gaaende Aar var Byen, dels ved Handel, dels ved Genopbygningen efter den forrige store Brand, vokset i Velstand. De Rædsler og Ødelæggelser, Bombardementet medførte, var frygtelige, man formoder, at ca. 2000 Mennesker omkom, flere Hundrede Ejendomme led Skade, 300 Huse indenfor Voldene blev lagt i Aske, ca. 50 Huse udenfor Voldene blev

ligeledes kun Askebunker og ca. 1000 Ejendomme var mere eller mindre ødelagte af Bomber eller Brandskader.

Det var en tung Tid, der oprandt for Byen efter Bombardementet og 7 Aars Krigens Afslutning. Trods Travlheden med Genopbyggelsen af den ødelagte By, var Byens Handel baade ud- og indadtil gaaet meget tilbage, lange Tider skulde gaa, før København, Danmarks Hovedstad, rejste sig efter Ulykkestiden 1807 til 1814.

Absalons Borg blev efter Erik af Pommerns Indtagelse af By og Borg som før nævnt Kongens Residens. Under de følgende Konger blev Københavns Slot, som det nu kaldes, ombygget og tilbygget forskellige Dele. Selve Slotsbygningen var omgivet af en cirkelrund Slotsgrav, Adgangen til Slottet førte over Slotsbroen. Kong Hans skal have foretaget flere Ombygninger ved Slottet. Under Kong Christian I. tilføjedes Riddersalsfløjen. Kongefløjen og Kirkefløjen lod Kong Christian III. bygge. Kong Christian IV. forhøjede Slots-taarnet »Blaataarn« og satte et højt i flere Afsnit gennembrudt Spir med gylden Krone paa Taarnet.

Christiansborg Slot omkring 1850.

I Blaataarns øverste Stokværk var de fra vor Historie saa berygtede Fængsler, her var det bl. a., Eleonora Christine sad som Fange. Kong Frederik IV. paatænkte at nedrive det gamle Slot, men Planerne blev ikke gennemført, og omkring 1720erne lod Kongen i Ste-det for den oprindelige Plan det gamle Slot restaurere og lod en Del af Slottet genopføre fra nyt. Kong Christian VI. lader det gamle Slot nedrive, erhverver en Del af de omlig-gende Grunde for dermed at udvide Slotspladsen, og 1733 begynder Genopbygningen af et nyt Slot, større og pragtfuldere end nogensinde før. Det kolossale Bygningskompleks kom til at bestaa af 4 sammenbyggede Fløje. Hovedfløjen prydedes af et højt Taarn med Spir. De kongelige Staldbygninger, der omkransede den storstilede Ridebane, er endnu bevarede. 1740 skete den højtidelige Indvielse af Slottet, men hele det mægtige Bygningskompleks

var endnu ikke nær færdig; efterhaanden indrettedes da Slottets Indre, der i Pragt overgik alt, hvad man forhen havde tænkt.

1794 gik den røde Hane paa Christiansborg, og i Løbet af kort Tid laa hele det pragtfulde Kongeslot i Ruin, store Værdier gik tabt, og Aaret efter udbrød den før omtalte store Brand i København, og talrige blandt de fattigste brandlidte Borgere søgte Læ og Husly i Slotsruinerne.

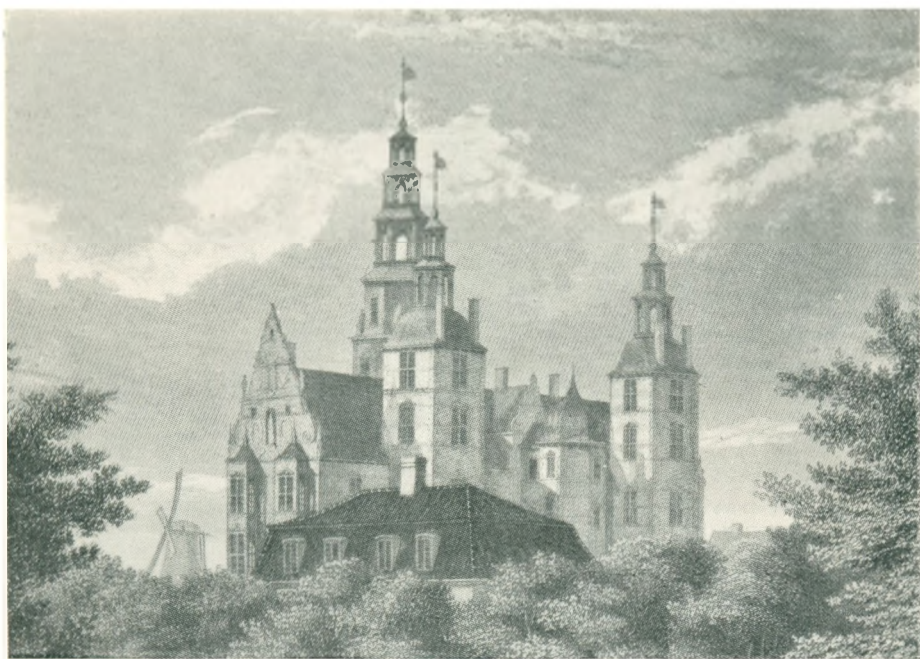
Det gik kun langsomt med Genopbygningen af Christiansborg Slot, og først 1828 blev Slottet atter indviet, men blev ikke som forhen benyttet af de kommende Konger, kun i Frederik VII.s Regeringstid blev Slottet atter Residens, og paa Byens ældgamle historiske Grund, hvor den gamle Borg blev afløst af nyere Bygningsværker, hvor Kirkens Mænd, og senere Landets Konger, udstedte Privilegier og Love for Land og Rige, der gav Kong Frederik VII. Danmarks Riges Grundlov, og her samlede Danmarks grundlovgivende Forsamling og Rigsdag. Under Kong Christian IX. blev Slottet ikke benyttet som Residens. Ved Branden den 3. Oktober 1884 blev Slottet lagt i Ruin, og først ind i vort Aarhundrede blev det ved Lov af 1903, udstedt paa Kong Christian IX.s 40 Aars Jubilæumsdag, bestemt, at Christiansborg Slot atter skulde genopbygges. Grundstenen til det nuværende smukke og stilrene Slot lagdes den 15. November 1907.

Kong Christian IV. satte med sin udprægede Interesse for Bygningskunsten mere end nogen anden Konge et blivende Minde i Københavns Historie. Blandt hans mange Bygningsværker skal nævnes Børsen, en af Byens smukkeste og i sin Arkitektur reneste Bygninger, bygget i Tiden 1619—1623, men vistnok først taget i Brug omkring 1630. I sin første Oprindelse var Børsen indrettet med Boder og Butikker for Detailhandelen. I alt væsentlig var Børsen indtil Kong Frederik VII.s Tid bortforpagtet til forskellige Storkøbmænd, bl. a. til den rige Christianshavns Borgmester Jakob Madsen, der senere blev Ejer af Børsen, men under Kong Frederik III. kom Børsen atter i Kongens Besiddelse og forblev her, indtil Kong Frederik VII. 1857 afhændede den til Grosserer-Societetet, der samme Aar indrettede den som moderne Børs.

Ved Børsbroen, overfor Børsen, ligger et andet af Kong Christian IV.s Bygningsværker, Holmens Kirke, opført 1641. Oprindelig indviet i en ældgammel Ankersmedie fra 1563. Naar undtages det i 1708 langs Kanalen opførte Gravkapel, staar Kirken som den blev bygget paa Christian IV.s Tid.

Det mellem Københavnerne mest kendte Bygningsværk fra Christian IV.s Tid, Rundetaarn med Trinitatis Kirke paa Købmagergade overfor Regensen, er bygget 1637—1642. Under Branden 1728 led Kirken betydelig Skade og store Værdier gik tabt, idet Universitetsbiblioteket dengang var indrettet i den store Sal, der danner Kirkens øverste Etage. Oldnordisk Museum, stiftet 1807, fandtes indtil 1832 i Salen, der senere blev benyttet som Malersal. Rundetaarn blev oprindelig opført som Observatorium.

Naar man taler om Christian IV. som Bygmester, maa ikke forglemmes Rosenborg, bygget 1608—1617. Egentlig var det kun tænkt som et Lystslet eller, som det indtil 1624 benævnes, »det store Lysthus«. Arealet, hvorpaa Rosenborg ligger, laa dengang udenfor Byen, ved Østervold, og var oprindelig udlagt som Lysthave. Efter Kalmarkrigen byggede Kongen det lille 2 Etagers Lystslet om ved en Forlængelse af Langhuset og lod dertil mod Syd opføre det høje, firkantede Taarn med det smukke gennembrudte Spir. Paa den anden Side af Langhuset opførtes to firkantede Taarne med Spir, og mellem disse et mindre ottekantet Trappetaarn. Slottet var omgivet af Volde og Voldgrav, hvorover førte en Bro, men saavel Volde som Grave samt de forskellige Udenomsbygninger, der laa ved Slottet, er op til vor Tid forsvundet, kun er der i det nuværende Porttaarn givet os et Minde om Slottets Udenomsbygninger, medens selve Rosenborg Slot i det store Hele har bevaret sit oprindelige Præg.

Rosenborg.

Gennem de skiftende Aarhundreder har Byens Udvikling snart været Fremgangsperioder, snart stille, ja, næsten Tilbagegangsperioder, men Storstadspræget kom dog først med Kong Christian IV.s planmæssige Bebyggelse af Byen, hvorved han skabte nye Kvarterer som Bremerholm, Nyboder og Christianshavn, der 1674 blev indlemmet i København, samt hele Kvarteret mellem Gothersgade og Kastellet, og efter Belejringen 1658, ved Voldenes Omlægning forøgedes selve Byarealet. Det senere anlagte Amalienborg med St. Annæ Kvarteret og de fra samme Periode anseelige Adelsgaarde og Palæer i Bredgade, Frederiksgade og paa Kongens Nytorv bidrog væsentlig til at give Byen et langt fornemmere Præg.

Rester af Christian IV.s Vold laa i lange Tider som et ufremkommeligt Bakkedrag, men omkring 1670 planeredes hele Arealet, hvorpaa Kongens Nytorv opstod. Samme Aar rejser der sig her det første adelige Palæ, »Gyldenløves Palæ«, nu Charlottenborg. Palæets Grund strakte sig langs Kanalen (anlagt 1673) og bag Hovedbygningen, hvor et stort Haveanlæg var anlagt (1777 bliver dette Anlæg Botanisk Have, og ved Havens Flytning til nuværende Sted solgtes Arealet til Byggegrunde). I Aaret 1700 kommer Gyldenløves Palæ i Enkedronning Charlotte Amalies Besiddelse, hvorefter det siden har bevaret Navnet »Charlottenborg«. Fra 1747 til 1753 benyttes Palæets Riddersal til omrejsende Teaterselskaber, medens den øvrige Del af Bygningen blev lejet ud til forskellige Institutioner. 1753 rykker Akademiet ind under Navn af »Det kgl. Akademi for de skønne Kunster«. Efterhaanden overtager Akademiet hele Bygningen. Charlottenborg-Udstillingen har sin Oprindelse i Slutningen af det 18. Aarhundrede.

Omkring 1680erne byggedes »Thotts Palæ« paa Hjørnet af Kongens Nytorv og Bredgade. I en Tid var her russisk Gesandtskab, nu tilhører Palæet den franske Legation. Det bag Palæet udstrakte Haveanlæg blev i 1890erne udstykket til Byggegrunde, hvorved Palægade opstod.

Den danske Skueplads begyndte omkring 1722 i Grønnegade, senere flyttedes Teatret

Kongens Nytorv, med Det kgl. Teater c. 1850.

til »Tjærehuset« paa Gammelholm, hvor det vistnok var indtil 1748, da Teatret paa Kongens Nytorv blev opført. 1774 ombyggedes det gamle Teater, og 1874 byggedes det nuværende kgl. Teater, hvortil senere er foretaget mange Forandringer, blandt de sidste skal nævnes Tilbygningen fra Teatret over Gaden til Statsradiofonbygningen. 1941 flyttede Statsradiofonien til den nye store Radiofonbygning i Rosenørns Allé, et af de sidste Billeder af det 20de Aarhundredes København, hvor Nutids Arkitektur tilfulde udfolder sig.

Mellem Det kgl. Teater og Magasin du Nords Bygning med Facade mod Kongens Nytorv ligger endnu et af de gamle Palæer, vi i denne Forbindelse skal nævne, nemlig Agent Erichsens Palæ, bygget 1799, erhvervet af Københavns Handelsbank 1888. Ved Restaureringen bibeholdtes Bygningens oprindelige Ydre.

For yderligere at give det nyanlagte Torv et virkeligt fornemt Præg, rejstes der paa Torvets Midte en Rytterstatue (den første Statue paa offentlig Plads i København) af Kong Christian V.

Hvor det nuværende Amalienborg, Kongens Residens, ligger, lod Dronning Sophie Amalie 1669 bygge et Slot »Sophie Amalienborg«. Slottet var kun lille, opført i Barok Stil, 11—12 Fag langt og 2 Stokværk højt, det havde en firkantet Overbygning, afsluttet med Kuppel og Krone. Ud fra begge Sider af Slottet strakte der sig lange lave Fløje, selve Pladsen foran Slottet udgjorde et pompøst Haveanlæg. 1689 nedbrændte Slottet, og det hele laa øde hen, indtil Kong Frederik IV. lader de tilbageværende Bygninger nedrive og udlægge hele Arealet som Have eller Park omkring et i 1723 bygget Lystslot.

Nye Planer medførte, at hele det kgl. Haveanlæg 1749 nedlagdes, for at give Plads for et nyt, storslaaet Projekt, »Frederiksstaden«, og inden Aarets Udgang nedlagdes Grundstenen til den nye, fornemme Bydels Kirke, Marmorkirken. Det storslaaede Projekt blev dog aldrig fuldført, store Summer var blevet anvendt for at skabe denne Kirke, hvoraf sørgelige Grundruiner laa øde hen fra 1790erne til 1874, da C. F. Tietgen købte Ruinen og gennemførte Kirkens Opførelse samt Bebyggelsen omkring Kirken.

Omkring Frederikspladsen, nuværende Amalienborg Plads, skulde efter Planen byg-

ges fire ensartede Palæer. Selve Grunden skænkede Kongen til de fire Bygherrer. Paa Pladsens Midte rejstes 1760, paa 100 Aars Dagen for Suverænitetens Indførelse, Rytterstatuen af Kong Frederik V.

Palæerne, der nu danner Amalienborg, blev bygget af Enkegrevinde Anna Sophie Schack til Schackenborg (det Schackske Palæ), Grev A. G. Moltke (det Moltkeske Palæ) og Grev C. F. Levetzau (det Levetzauske Palæ). Baron J. Brockdorff (det Brockdorffske Palæ). Omkring 1755 stod alle fire Palæer færdige, bygget efter Kongens Ønske, ganske ens i Rokokostil. Hovedbygningen er opført i 3 Stokværk med en 2 Stokværk høj Pavillon paa hver Side, forbundet med Hovedbygningen ved en lavere Mellembbygning. Ved Christiansborgs Slots Brand 1794 blev Kongefamilien husvild, og de fire Palæer paa Frederikspladsen blev erhvervet af Kongen og blev saaledes de danske Kongers Residens.

Det Schackske Palæ blev Bolig for Frederik VI., der døde 1839, hvorefter Enkedron-

Amalienborg, c. 1820. Kongens Residens.

ningen residerede her til 1852. 1865 blev det Bolig for Kong Christian IX. indtil hans Død 1906, hvorefter det siden har været Samlingssted for Kongefamilien og baaret Navnet »Christians IX.s Palæ«.

Det Moltkeske Palæ har siden 1885 været benyttet til Receptions- og Festlokaler under Navnet »Christian VII.s Palæ«.

Det Brockdorffske Palæ blev 1828 Bolig for Prins Frederik, senere Kong Frederik VII. I Palæet stod Kong Christian IX.s Bryllup 1842. 1869 blev det Bolig for Kronprins Frederik og 1906 blev det Residens-Palæ.

Det Levetzauske Palæ har siden 1912 været Residenspalæ, her boede Kong Christian VIII. og her fødtes Kong Frederik VII. 1898 blev det Bolig for Prins Christian, der 1912 blev Danmarks Konge.

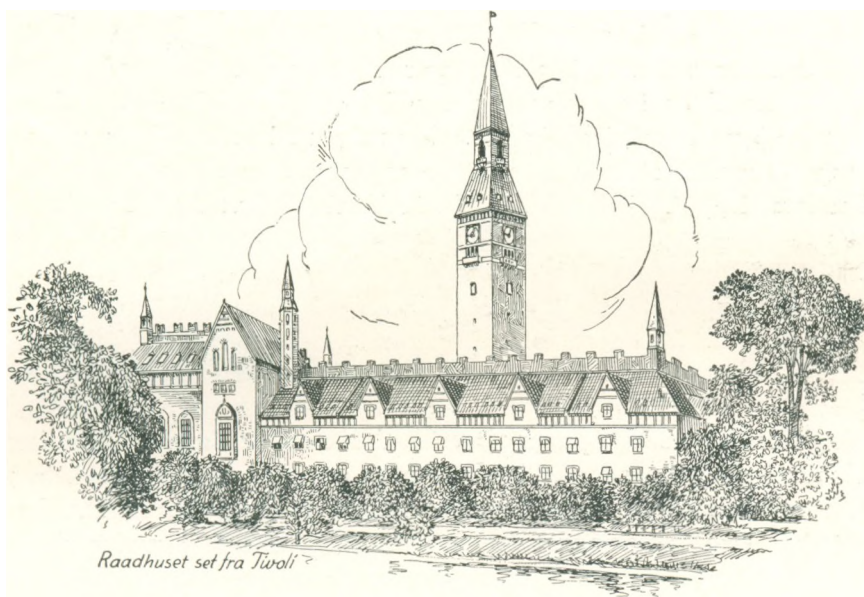
Københavns Raadhus i Christian IV's Tid. (Efter Resen.)

I de foregaaende Linier er der fortalt om Byens ældste Raadhuse, men omkring 1480erne byggedes Københavns 3. Raadhus ved Gammeltorv, med Facade ud mod Torvet. I 1608 anlagdes Nytorv og samtidig lod Kong Christian IV. Raadhuset ombygge, saaledes at det fik Facade mod begge Torve. Paa Nytorv opstilledes 1736 Skafottet, der stod her indtil Midten af det næste Aarhundrede. Ved Udgravninger foretaget i allernyeste Tid fremgik det, at Byens Raadhus havde ligget lige op til den nuværende Gadelinie Nygade—Frederiksberggade. Ved den store Brand 1728 nedbrændte Raadhuset, og Byens 4. Raadhus blev da bygget paa det tidligere Raadhus' tilbageblevne Murrester. Ved den før omtalte Københavns anden store Brand nedbrændte Raadhuset. Efter Branden opførtes Byens 5. Raadhus paa Vajsenhusets tidligere Grund ved Nytorv (nuværende Domhus) og her forblev Raadhuset til 1903.

Hele det Omraade, der i vor Tid danner Raadhuspladsen, laa i gamle Dage udenfor Byens Volde som det nærmeste Fæstningsterræn. Nu efter, at Københavns Raadhus blev bygget paa Grunden af den tidligere Gyldenløves Bastion, betragtes denne Del som Byens Hjerte. 1892 udgravedes Grunden til Raadhuset, 2 Aar efter nedlagdes Grundstenen og 1905 fandt den egentlige Indvielse Sted. Rammen omkring Raadhuspladsen har ved de i de sidste Aar her opstaaede moderne Bygninger faaet et virkeligt Storstadspræg. Endnu huskes Hjørnet af Vesterbrogade med den gamle »Paraply«, der afløstes af det kolossale »Richshus«. Modsat dette ligger Industriforeningens Bygning, hvis Udstillingsbygning omkring 1936—1937 ombyggedes til »Palladium«.

Ved Raadhuspladsen rejste sig det fornemme Hotel Bristol, nu nedlagt, senere opstod lige overfor Raadhuset »Palads Hotel«. Af allernyeste Tid er »Dagmarhus« ved Hjørnet af Jernbanegade, hvor før det i 1882 opførte Dagmar-teater laa. Fortsætter vi ad Vester Boulevard, ligger der paa den sydlige Side flere smukke Bygningskomplekser, bl. a. Studenterfor-

eningens Bygning, derefter Bygningen, hvor Københavns Skattevæsen havde til Huse, indtil »Skattepalæet« ved Gyldenløvesgade toges i Brug. Paa en Del af det gamle Jernbaneterræn fremstod efterhaanden hele det Kvarter, der optages af Paladsteatret, Ingeniørernes Hus, Teknologisk Institut, Axelborg og Vesterport.

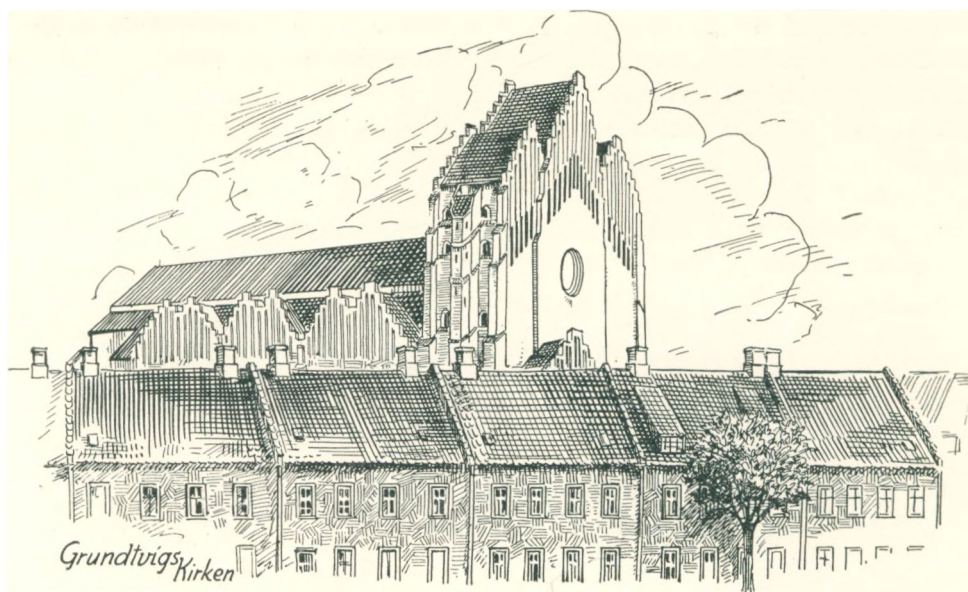
Foruden de foregaaende mere fremtrædende Bygningsværker, der i det Ydre giver Byen Præg, har og er der endnu mange andre forskellige mere eller mindre betydelige Bygninger, der burde nævnes lidt om, dersom Pladsen tillod det, men Tanken med disse i saa korte Træk givne Billeder var jo kun at fæstne en Begyndelse til de paa de følgende Sider righoldige Træk fra vore Dages København.

Men forinden endnu lidt om Byen i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, en Periode i Byens Historie, der ikke kan betegnes som mellem de lyseste. Genopbygningen efter Bombardementet medførte i og for sig Arbejde nok, men selve Handelen laa stille. En stor Del private Ejendomme rejstes rundt om i Byen, og man begyndte saa smaat paa Bebyggelsen af Forstæderne. Flere endnu betydelige Institutioner stiftedes i denne Stilstandsperiode, og fra samme Tid er Opførelsen af Thorvaldsens Museum 1838.

Fra Midten af forrige Aarhundrede, hvor Teknikkens Betydning træder mere og mere ind i Tidens Udvikling, sker der for Alvor Forandringer af det gamle København; saa hastige og saa omfattende, at det næsten er vanskeligt at følge Trop.

Storindustrier som Bryggeriet Carlsberg (1847) og Bing og Grøndahl (1852) samt Det sjællandske Jernbaneselskab«, stiftet 1846 (Anlæggelse af den første Jernbane fra København til Roskilde). Georg Carstensens Anlæg af Tivoli 1843 var Begyndelsen til den begivenhedsfulde Række af Aar, der skulde følge efter.

Efter 1852 blev det tidligere Fæstningsterræn mellem Voldene og Demarkationslinien, der nu var lagt tilbage til Søerne, frigivet til Bebyggelse, og med de to Hovedgader Vesterbrogade og Nørrebrogade som Udgangspunkt til de her saa hastigt opvoksede Kvarterer. Byens Indbyggertal var omkring 1900 over 100.000. 1930 angives Tallet til 617.000, med Frederiksberg og Gentofte 771.000, 1940 er Indbyggerantallet i Stor-København ca. 900.000.

I det følgende halve Sekel opstaar »Byen med de smukke Taarne«, thi i dette Tidsrum rejser der sig rundt om i Byens forskellige Kvarterer den ene smukke Kirkebygning efter den anden, hver enkelt præget af sin Arkitekt, og med sit mere eller mindre fremtrædende Taarn. (Østerbro-Kvarteret anlagdes dog først omkring 1880). Foruden de allerede før nævnte Kirker skal endnu nævnes nogle enkelte, hvis Taarne er mellem dem, man fra Udsigtstaarnet paa Frederiksberg skuer over.

Vor Frelzers Kirke med det smukkeste af alle Kirketaarne, bygget 1694 (gennem 100 Aar Byens højeste Taarn), Christianskirken (1769), Marmorkirken (1874), Eliaskirken med det afkortede Tvillingetaarn (1907), Kristi Kirke med det selvstændige slanke Taarn (1898), St. Mathæus Kirke (1880), Den engelske Kirke ved Langelinie (1887), St. Johannes Kirke (1904), Hellig Korskirke, hvis smukke Træloft er en Seværdighed (1887), St. Jacobskirken paa Østerbro ved Københavns Stadion og Svømmehal. Endelig skal endnu nævnes et af vor Tids største og mest monumentale Bygningsværker, »Grundtvigskirken« paa Bispebjerg Bakke, bygget til Minde om Danmarks store Salmedigter N. F. S. Grundtvig.

Opførelsen af Kirken begyndte 1921. 1927 var det mægtige Taarn færdigt og blev foreløbig benyttet til Gudstjenesterne; den 8. September 1940, paa Grundtvigs Fødselsdag, indviedes selve Kirken.

Ofte hører man Ordene »det gode, gamle København« fremsagt, og dog var det gamle København slet ikke saa godt, som man vil gøre det til, der herskede i gamle Dage de sletteste Forhold indenfor Byens sanitære Begreber. Vandforsyningen var elendig og havde sikkert sin Andel i de mange Epidemier, der overgik Byen. Ligeledes synes det efter gamle Skrifter at dømme, at de gode, gamle Københavnerne ikke var videre propre, thi man benyttede ganske uanfægtet Gaden som Skraldespand. Selve Gaderne var slette og ufremkommelige. Først saa sent som i 1857 faar Byens Gader Gasbelysning, ganske vist havde der forhen været opstillet Tranlygter. Gasværkernes Anlæggelse og senere Elektricitetens Indførelse medførte næsten revolutionære Forhold i det tidligere Bybillede.

Ved Begyndelsen af det 20. Aarhundrede træder Byen ved Indlemmelsen af de nærliggende Sogne ind i nye, vidtrækkende Udvidelser. Følgende Tidernes Krav, skabtes der i Hovedstaden talrige nye, moderne Skolebygninger, nye, tidssvarende Hospitaler, Badeanstalter og Sportspladser, ja, Palæer næsten rejses her og der, og rundt om i den store, tætbeboede By anlægges smukke Anlæg.

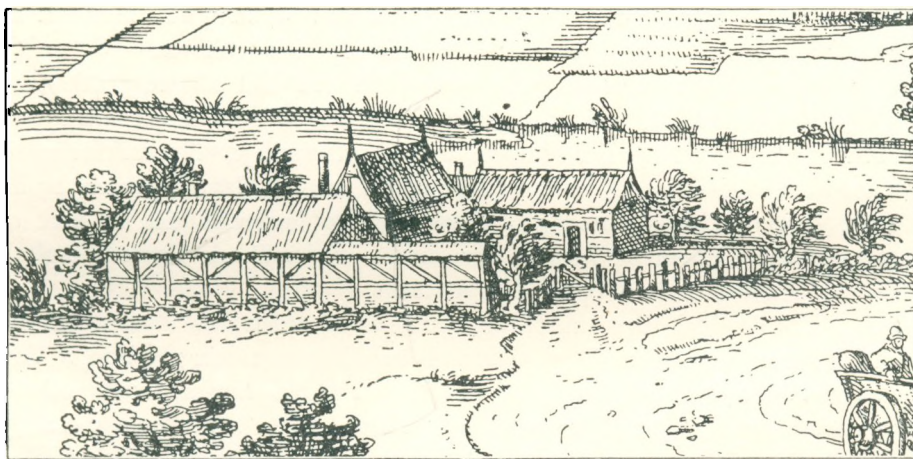
Atter vender vi tilbage til Byens Historie, tilbage til den kristne Middelalder, hvor Kirkens Mænd og fromme Munke ved deres Klostre indretter Hospitaler for syge, skrøbelige og fattige Mennesker.

Ganske vist var disse Klosterhospitaler jo ikke det samme, som vi nu forstaar ved Ordet Hospital, men det tør vel siges, at Begyndelsen til Afhjælpning og Trøst for Syge, ligesom Bekæmpelsen af de Epidemier, der overgik Byen, havde sit Udspring i disse middelalderlige Klosterhospitaler.

Der skulde imidlertid gaa Aarhundreder, før man indenfor Byens Historie træffer paa det, som vi nu kalder Hospital eller Sygehus, men forinden vi i de kommende Linier i Korthed vil fortælle spredte Træk fra nogle af vor Tids Hospitaler i København, skal der først fortælles lidt om svundne Tider og de Anstrengelser og den Indsats, Kongen, Kirken og den enkelte Borger ydede paa dette Omraade.

Vi vil da se, at det er de tristeste Minder i Byens Historie, der knytter sig til Hospitalernes Oprettelse, thi næsten alle de middelalderlige Hospitaler havde i deres Fundatser et eller andet Formaal, henvisende til en frygtelig Epidemi, saasom Spedalskheden, Pesten eller andre frygtelige Sygdomme, som nødvendiggjorde Hospitalets Oprettelse.

Det første Hospital i Danmark, St. Jørgens Hospital for Spedalske, oprettedes omkring 1254 i Roskilde. Det laa udenfor Byen, oppe paa »Bjerget«, St. Jørgens Bjerg. Omtrent samtidig fremtræder et lignende Hospital i København, indviet til St. Olav. Omkring 1260 nævnes første Gang et St. Jørgens Hospital (se Side 9), hvis Skytshelgen var samme St. Olav (Hellig Olav); sikkert det tidligere St. Olavs Hospital, der blev optaget under St. Jørgens Hospital, thi Hellig Olav vedbliver at være Hospitalets Skytshelgen, ligesom Hovedalteret i St. Jørgens Hospitals Kirke var indviet til Hellig Olav.

St. Jørgens Gaard ca. 1590, efter gammelt Stik.

St. Jørgens Gaard eller Hospital er det første Hospital i København, der blev oprettet for at komme alle de af Spedalskhed angrebne Mennesker til Hjælp og Støtte. St. Jørgens Gaard havde sine Bygninger liggende langt udenfor Byen (se Illustration paa Side 5, hvor Hospitalet ses tilvenstre i Forgrunden af Billedet) ved Søen, der nu bærer Navnet St. Jørgens Sø.

Under Korstogene til det hellige Land, i den kristne Middelalder, blev Spedalskheden spredt ud over hele Europa, ogsaa Danmark blev hjemsogt af den frygtelige Sot,

som man helbredelsesmæssigt stod magtesløs over for. Der blev overalt i Europas Byer grebet til de strengeste Forholdsregler for at bekæmpe Spedalskheden.

De ulykkelige Mennesker, der blev smittede, blev bogstavelig talt udstødt af Samfundet. Der var udstedt de strengeste Forordninger mod dem, de skulde være ikklædt ganske bestemte Klædninger og med Klaptræer advisere, for at andre Folk kunde tage sig i Agt.

Oprindelig var det for Københavns Vedkommende ikke nogen tvungen Sag for de Spedalske at indtræde i St. Jørgens Gaard, hvilket tydeligt fremgaar af Biskop Krags Stadsret 1294: »Angribes nogen af Spedalskhed, kan han ikke tvinges til at indtræde i de Spedalskes Hus, saa længe han undgaar offentlig Samkvem med andre.« Men Stadsretten af 1443 giver et langt strengere Bud: »Hvo som fanger Spitalssot udi Staden, han skal nødes ud at fare til Sancte Jørgens Hus inden den Tid, som han af Foged og Borgmestre forlangt vorder; gør han det ikke, da maa de føre ham og hans Gods did paa hans Kost og Tæring.«

Det var væsentlig ved Hjælp af den katolske Kirke, gennem Kirketiender fra flere Kirker og ved Almisser, at St. Jørgens Hospital blev opretholdt. Men i Slutningen af den katolske Kirkes Tid gik det sørgeligt tilbage, og de ulykkelige Mennesker, der var hensatte i St. Jørgens Gaard, har uden Tvivl lidt Nød og Savn. Bedre blev det ikke, da St. Jørgens Hospital blev forlenet, og det derved overdroges Lensmanden at drage Omsorg for de Syges Underhold. 1517 forlener Kong Christian II. St. Jørgens Gaard med mere til Karmelitterklostret i Helsingør. Ved denne Lejlighed bestemmes det bl. a., at Klostret skal underholde 20 fattige syge Mennesker i Hospitalet med Klæder, Føde og Senge.

Omkring Midten af det 16. Aarhundrede havde man naaet at bekæmpe Spedalskheden. Kong Christian III. giver i sin Forordning af 1542 Paabud om, at alle St. Jørgens Gaarde og andre Hospitaler, funderet for de Spedalske, underlægges de almindelige Hospitaler. Men allerede 1530 var St. Jørgens Gaard ved København, med alt sit Gods, Bygninger m. m., blevet forenet med Helligaandshuset i København.

Efter at Spedalskheden helt var forsvundet, blev en Del af det gamle St. Jørgens Hospital benyttet som en Slags Epidemihospital og bestod som saadan indtil 1609, da Helligaandshuset med Jord og Fiskedamme m. m. blev udlejet til almindelig Avlsbrug. 1621 kommer Kong Christian IV. i Besiddelse af St. Jørgens Gaards Jorder, og han lader det gamle St. Jørgens Hospital nedrive og lægger dets Jorder til den af ham samtidigt oprettede Ladegaard. Det eneste Minde, der endnu er om Byens første Hospital, er St. Jørgens Sø, der laa umiddelbart op til Hospitalet.

St. Anne Hospital laa ligesom St. Jørgens Gaard uden for Byen, men nede ved Stranden. Man formoder, at dets Bygninger skal have ligget omkring Nyboder. Ved Hospitalet laa der en Anlægsbro, hvorfra særlig Overfarten til Skaane foregik, og i den katolske Tid valfartede talrige Syge hertil for at søge sig Lægedom ved St. Anne Hospital.

Hospitalets Grundlægger var den lægekyndige Klavs Jensen Denne, hvis Livshistorie synes ret sælsom. Under Kong Hans sad han i flere Aar i strengt Fængsel, i Lænker og Jern. Under Fængselsopholdet lovede han, dersom han nogensinde kom ud, at han vilde bygge et Kapel, Gud og St. Anne til Ære, samt et Gæstehus for »fattige, syge og saare pockige«.

Paa den Tid udbrød en anden forfærdelig Sygdom i København, Kopperne, der næsten mere end Spedalskheden var frygtet blandt Byens Beboere.

1516 var Hospitalet under Opførelse, men faa Aar efter, under Byens Belejring 1523, ødelagdes Hospitalet og Kapellet. 1524 fik Klavs Jensen Denne af Kong Frederik I. overladt St. Gertruds Kapel (se Side 9) for der at indrette sit Hospital. Slutningen af den katolske Kirkes Tid var en bevæget Tid, Reformationen stod for Døren, og ved dens

Fuldbyrdelse ødelagdes Hospitalet, og Lemmerne overførtes til Helligaandshuset. Klosterbygningerne overgik ligesom saa mange andre af Kirkens Bygninger til Kronen, og derfra til forskellige Adelsfolk, og St. Gertruds Hospital endte som Adelsgaard.

Det sidste af de middelalderlige Kloster-Hospitaler, der i denne Forbindelse skal omtales, er Helliggejsthuset. København var som før omtalt gennem mange Aar i Roskildebiskoppernes Besiddelse, og paa den Tid, da Johannes Krag var Biskop i Roskilde, udstedte han (1294) Københavns anden Stadsret. Aaret efter stifter han Helliggejsthuset i København, der senere kendes under Navnet Helligaandshuset, for syge, fattige Mennesker, som en Slags Fattighospital, hvor Lemmerne fik Pleje og Underhold.

Helligaandshuset er det eneste af de nævnte Hospitals Klostre, hvoraf der endnu er bevaret Bygningsrester. Biskop Johannes Krags Helligaandshus laa ved Helligaandskirken, og dets Jorder har antagelig strakt sig fra nuværende Klosterstræde til Niels Hemmingsensgade, og fra Amagertorv over mod Graabrødre Plads, hvor i sin Tid Graabrødre Kloster laa.

Antagelig har Helligaandshuset dengang bestaaet af flere mindre Bygninger, spredt om paa det nævnte Areal, men nærmere om dets Historie kendes ikke. Først efter at Kong Christian I. fatter Interesse for Helligaandshusene i Danmark, efter at han har besøgt Moderstiftelsen i Rom 1474, har man flere Efterretninger om Københavns Helligaandshus.

Kongen lader straks efter sin Hjemkomst Helligaandshuset omdanne til et Hospitals-Kloster og bygger nye store Klosterbygninger i Forbindelse med Helligaandskirken, saaledes at denne kom til at danne Klosters Sydfløj. Det endnu bevarede Helligaandshus, som i nyere Tid er restaureret og omdannet til Bibliotek, dannede den vestlige Fløj, medens Kirkens Sakristi udgjorde en Del af den østlige Fløj.

Dronning Dorothea skænker 1495 Kloret en Del faste Ejendomme i By og paa Land, mod at der underholdes 12 fattige og syge Mennesker i Klosters Sygestue.

I Tiden før Reformationen og umiddelbart efter denne var det svære Tider for Byens fattige og syge Mennesker. Interessen for den katolske Kirke var betydelig svækket, og dermed ogsaa de Gaver, der skulde gøre Munkene i Stand til at yde deres Barmhertighedsgerning mellem de mange, der trængte dertil. Straks efter Reformationen nedlagdes de fleste Klostre, og deres Bygninger overgik til Kronen. Men kort før Reformationen var for Københavns Vedkommende Helligaandshuset blevet omdannet til en verdslig Stiftelse for Fattige og Syge, og som forhen omtalt var St. Jørgens Hospital og St. Anne Kloster-Hospital underlagt Helligaandshuset. Disse tre ældgamle Stiftelser forblev i Helligaandshuset indtil 1607, hvor Kong Christian IV. omdanner Klosterhospitalet til Tugthus (Arbejdshus for Mænd, Kvinder og Børn). Senere faar det Navnet Børnehuset.

Ved denne Nyordning flyttedes Helligaandshusets Lemmer ud til Vartov, en tidligere kongelig Jagtgaard, der laa ved Rosbæk Bro, men selve Helligaandshusets Stiftelse lever, som før nævnt, videre under Navnet Vartov. Efter at Helligaandshuset var blevet Arbejdshus, havde København intet Sygehus ud over et Epidemisygehus, kaldet Pesthuset. Det laa ved Niels Hemmingsensgade, i det saakaldte Lille Helliggejsthus, i Forbindelse med Helligaandshuset. I Pesthuset indlagdes for Fattigvæsenets Regning saavel pestbesmittede som sindssyge Patienter. Her i dette beskedne Sygehus er saaledes Begyndelsen lagt til det senere St. Hans Hospital. Ganske vist omtales der allerede 1527 en »Stadsdaarekiste«, men senere høres der ikke mere til den, muligvis er det den samme, der omkring 1620 benyttes som Pesthus. Endvidere synes det, efter forskellige Beretninger at dømmes, at Pesthuset i Niels Hemmingsensgade har været benyttet for Patienter fra hele Landet.

Ved Forordningen af 1630, vedrørende Fattigvæsenets Indretning, flyttedes Pesthuset udenfor Byen ved Nørreport. Under Københavns Belejring 1658 ødelagdes denne Del af

Forstaden, hvorefter Pesthuset flyttedes endnu længere bort fra Byen, mod Vest ved Kalvebod Strand.

Vi skal ikke her komme nærmere ind paa en Beskrivelse af de slette Forhold, der paa den Tid herskede i Byens eneste offentlige Sygehus. Forholdene var saa slette og elendige, som tænkes kunde, saa selve Direktionen i Aaret 1727 skriver: »Det er bekendt, at i Pesthuset ere saa miserable Logementer, som ikke findes slettere i noget Hospital i Byen.«

Kvæsthuset bygget 1684.

Efterhaanden forsvinder det gamle Navn »Pesthuset«, og Benævnelsen St. Hans Hospital vinder mere og mere Indpas. 1768 køber Københavns Magistrat »Ladegaarden«, der tidligere havde været benyttet som Krigshospital. Paa samme Tid omdannedes det forhenværende Pesthus til Landbrug, og Gaarden fik det klingende Navn »Belvedere«.

Da Ladegaarden toges i Brug som Pesthus, var den meget forfalden, selve Bygningerne, der fra Oprindelsen havde været omgivet af Grave, var i Træ- og Murværk ødelagt af Fugt og Raaddenskab.

Da Englænderne i 1807 lagde sig uden for Byen, kom Hospitalet i en farlig Situation. Man søgte Vaabenhvile for at faa Tid til at flytte de ca. 500 Patienter og Lemmer, der opholdt sig paa Gaarden, men Ansøgningen blev afslaaet. Englænderne flyttede imidlertid selv Patienterne ud til Frederiksberg Kirke, som de indrettede til midlertidigt Lazaret; senere transporterede de Patienterne til Frederiksborg Ladegaard.

Efter Krigen toges Ladegaardens Bygninger atter i Brug, men kun for en kort Tid, idet nogle Patienter flyttedes til Almindelig Hospital, og da Bidstrupgaard ved Roskilde 1816 var blevet omdannet til Sindssygehospital, flyttede man en Del Patienter hertil.

Københavns utrættelige Bygmester Kong Christian IV. lagde Grunden til et tidsvarende Hospital for Syge og Saarede af Orlogsflaaden (de Kvæstede, som Datiden benævned disse Patienter) ved Oprettelsen af Baadsmændenes Sygehus, der senere udviklede sig til Søkvæsthuset.

Baadsmændenes Sygehus indrettedes i et Hus, der laa tæt ved Holmens Kirke. 1628 flyttedes det paa Grund af Pladsmangel til Gammel Mønt.

Henrik Madsen Vallensbæk, der 1657 blev Præst ved Baadsmændenes Sygehus, fik bevirket, at dette flyttedes til Sejlhuset, en anelig, grundmuret Bygning ved Bremerholm, der Aaret efter indrettedes som Kvæsthus.

Det var dette Kvæsthus, der under Københavns Belejring gjorde fyldestgørende Nytte for Flaadens saarede Mandskab. Da Flaaden atter skulde benytte Sejlhuset til Opbevaring af dens Sejl, flyttedes Kvæsthuset til Kristianshavn; senere flyttedes det til Rigensgade, hvor det indrettedes i den af Guldmageren Borrihi beboede Gaard, kaldet Guldhus.

Trods Kvæsthuset herved fik Raadighed over den ret anelige Gaard, skulde det dog ikke forblive her ret mange Aar, thi allerede 1684 opføres der en Gaard paa Hjørnet af St. Annegade og Kvæsthusgade, den første Bygning i København, der fra sin Grundlæggelse var bestemt som Sygehus.

1686 stod den til sit Formaal ret imponerende Bygning færdig, og efter nogle Aars Forløb flyttedes Kvæsthuset hertil og forblev her i mere end 100 Aar, men da det til sidst rømmedes for at flyttes til Kristianshavn, var Søkvæsthuset nærmest blevet forandret til et Fattighus for fattige og udslidte Baadsfolk; senere kom Bygningen i Det forenede Dampskibsselskabs Besiddelse.

Søkvæsthuset flyttede som sagt til Kristianshavn, hvor det indrettedes i det tidligere Opfostringshus, Overgaden oven Vandet, opført 1754. I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede fik Sætetaten et andet Hospital i Nyboder, men Søkvæsthuset paa Kristianshavn bevarer stadig Navnet, og benyttes nu af Marineministeriet, dels til Kontorer og dels som Tjenesteboliger.

Saaledes var der med Hensyn til det under Flaaden hørende Mandskab fra Kronens Side gjort meget. Men for Byens civile Befolkning fandtes der i mere end 150 Aar intet andet Sygehus end det nylig omtalte Pesthus. Vi skal helt ind i Midten af det 18. Aarhundrede, førend der oprettes et virkeligt Sygehus for den civile Befolkning.

Det blev Kong Frederik V., der paa Tilskyndelse fra sin betroede Raadgiver, Grev A. G. Moltke til Bregentved, stiftede Frederiks Hospital. Og det tør vel siges, at samtidig med at Det kgl. Frederiks Hospital rejste sig i det daværende fornemme Frederikskvarter, lagdes Grundstenen til et Hospitalsvæsen, der gennem Tiderne udviklede sig til at høste, ikke blot Anerkendelse indenfor Byen, men ogsaa viden om i Europa.

Det kgl. Frederiks Hospital blev indviet 1757 og forblev som Hospital i de af Kong Frederik V. opførte Bygninger indtil 1910, da Hospitalet flyttedes til det nye Righospital, men nærmere om dettes Historie skal der senere berettes.

I Kong Frederik V.s sidste Regeringsaar udkastedes Planer til et nyt Hospital. Det var den daværende Forstander for Fattigvæsenet, Grev J. H. E. Bernstorff, der drog Omsorg for, at disse Planer kom til Udførelse ved Oprettelsen af Almindelig Hospital.

Hospitalet skulde funderes som Plejestiftelse og Arbejdshus for Mænd og Kvinder. Antagelig har Formaalet med dette storstilede Projekt været at samle de hidtil værende spredte mindre Fattigstiftelser under eet.

Det ny Hospital, der fik Navnet Almindelig Hospital, blev rejst paa en af Kommuniens Grunde i Amaliegade (det nuværende Nr. 26—36) og laa overfor Frederiks Hospital. Grundstenen nedlagdes 1766, og 3 Aar efter toges Bygningen i Brug. Dens ca. 100 m lange Façade havde et fremspringende Midterparti, og i hver Ende af Fløjen et lignende Fremspring som Afslutning. Mellem disse Fremspring fandtes Hospitalets Indgangsportaler, hvorover der anbragtes nogle Sandstens-Udsmykninger. Det var en 4 Stokværk høj og 36 Fag lang grundmuret Bygning, der tog sig anselig ud. Bag Hovedbygningen laa 2 Sidefløje.

Almindelig Hospital husede det første Aar ca. 600 Fattiglemmer, og hele Sygestuen, der kunde tage 16 Patienter, var fuldt belagt. Hospitalet blev udelukkende stiftet med det før nævnte Formaal for Øje, og som saadan vedrører dets Historie egentlig ikke nærværende korte Hospitalshistorie. I Løbet af ganske kort Tid udviklede Institutionen sig dog mere og mere til at blive et kommunalt Sygehus.

1771, i Struenses Magtperiode, bestemte han, at Fattige og Syge fra Borgerskabet fremtidig skulde henvises til Kur og Pleje paa Almindelig Hospital, hvis oprindelige Sygeafdeling kun kunde rumme 16 Patienter. Inden Aarets Udgang havde den næsten haft 100 Patienter. Til Trods for at de fleste af Struenses Bestemmelser og Forordninger kaldtes tilbage efter hans Fald, vedblev Almindelig Hospital at fungere som Sygehospital og Lemmestiftelse.

1775 flyttedes Stiftelsen til Sølvgades Kaserne, men flyttedes atter tilbage til sin oprindelige Bygning i Amaliegade 1785. Ved Omordningen af Fattigvæsenet 1799 lagdes

der mere bestemte Adskillelser mellem Lemmestiftelsen og Sygehospitalet. Aaret efter nedlægges Stiftelsens Kirke for at blive taget i Brug som Sygestuer, herved havde Hospitalet faaet Plads til 400 Patienter. 1808 oprettedes en selvstændig medicinsk og en kirurgisk Afdeling, og 1809 overflyttedes de veneriske Patienter til Almindelig Hospital. Efterhaanden blev det meste af det storstilede Bygningsværk optaget af Sygehospitalet, medens selve Lemmestiftelsen, hvortil det oprindelig var bygget, fik en mere beskedne Plads.

Almindelig Hospital i Amaliegade, opført 1766.

En betydelig Udvidelse af Sygehospitalet skete ved Erhvervelsen af Agent C. V. Duntzfeldts smukke Ejendom, som laa op til Stiftelsens Hovedbygning. Men trods alle Udvidelser og Anstrengelser maatte man, efter at Almindelig Hospital i henvend 100 Aar havde gjort Tjeneste som kommunalt Sygehus, tilsidst forlade den gamle Bygning.

Da Kommnehospitalet blev taget i Brug, overgik Almindelig Hospital til sin oprindelige Bestemmelse, og i Slutningen af det 19. Aarhundrede overførtes Stiftelsen til »De gamles By« i Nørre Allé, medens selve Bygningerne solgtes. Omkring 1892 blev de nedrevet, for at kunne give Plads til den ny Tids Bygningsværker. 1919 flyttedes Hospitalet til Ryesgade, men herom skal fortælles senere.

Kommnehospitalet.

Københavns Kommnehospital oprettedes 1860, og fuldførtes 1863. Forud for dets Oprettelse havde som forhen omtalt Almindelig Hospital gjort Tjeneste som kommunalt Sygehus. Men forinden vi kommer nærmere ind paa efterfølgende korte Beretning om Hospitalet, skal der nævnes lidt om de Begivenheder, som der gik forud for Hospitalets Opførelse. I denne Forbindelse citeres Professor V. Bie, der engang udtrykte sig saaledes: »Epidemier er de bedste Agitatorer til Forbedring af Hygiejne og Hospitaler.«

1853 hjemsøges Byen atter af en voldsom Epidemi (Kolera), der greb saa hurtigt

Kommunehospitalets Façade mod Farimagsgade i 1860erne.

om sig, at den fuldstændig sprængte Rammerne for Datidens Sygehuse. Trods Oprettelsen af adskillige midlertidige Lazaretter gjorde Koleraen et frygteligt Indhug i Byens Indbyggertal. Midt under Kolera-Epidemien indsendte Fattigdirektionen et Forslag til Borgerrepræsentationen, vedrørende Forbedringer ved Almindelig Hospital. Sagen overgik til Sundhedskollegiet, der tilsyneladende helt forkastede de indgivne Forslag, og der nedsattes en Kommission med den Opgave at hidføre en fuldstændig Omordning af Hospitalet. Ved kgl. Reskript af 9. Decbr. 1853 nedsattes den Kommission, som skulde skabe Kommunehospitalet. Vi skal ikke her komme nærmere ind paa de forskellige Forslag, der blev fremsat, thi selvsagt har der sikkert hersket forskelligartede Meninger om, hvorledes det nye Hospital skulde være, og hvor det skulde ligge.

Kommissionen arbejdede paa en fuldstændig Adskillelse fra Fattigvæsenet. Dens Forslag, som indsendtes til Borgerrepræsentationen, blev tiltraadt, saavel af Fattigvæsen som Magistrat, og allerede Maj Maaned 1855 vedtog Borgerrepræsentationen enstemmigt at opføre et nyt Hospital uden for Voldene.

I 1852 var Demarkationslinien trukket helt tilbage til Sørerne, hvilket medførte en sparsom og spredt Bebyggelse af Forstæderne Nørrebro og Vesterbro, medens hele Arealet mellem Sørerne og Voldene og langs med Demarkationslinien ikke maatte bebygges uden Krigsministeriets Samtykke.

De forskellige Forslag om Hospitalets Beliggenhed skal her ikke berøres nærmere, da ingen af Forslagene blev fulgt. Derimod fulgte man det Forslag, der fremkom 1856, hvori der var udpeget en bestemt Plads mellem Demarkationslinien og Voldene, paa de saakaldte Sortedamsagre mellem Sortedamssøen og Farimagvej (nuværende Øster Farimagsgade).

Sortedamsagrene henlaa dengang ubenyttede, de eneste Bygninger, der fandtes ved det udpegede Areal, var nogle midlertidigt opstillede Barakker. Op til Sortedamsagrene laa den gamle, men forlængst nedlagte Koppekirkegaard, der optog det meste af det Areal, hvorpaa ved Aarhundredskiftet St. Andreas Kirke opførtes.

Kommissionen indsendte sit Andragende om Tilladelse til at bygge paa det nævnte Sted til Krigsministeriet. Den 20. November 1858 forelaa Krigsministeriets Svar, der gik ud paa, at de nærmere angivne Grunde paa Sortedamsagrene maatte bebygges efter de foreslaede Projekter. Dog maatte Kommunen underkaste sig nogle Betingelser, som Ministeriet fremsatte i Forsvarsvæsenets Interesse.

Det blev overdraget Bygningsinspektør Hans Chr. Hansen at udarbejde Tegningerne til Hospitalet, og i September 1860 rejstes Kransen.

I Løbet af Aaret 1863 fuldførtes Hospitalet, der da bestod af følgende Bygninger, der i sin hele Arkitektur stiler efter de romanske Linier, prægede af Ro, vel passende til deres Formaal, og uden nogen anden ydre Prydelse end de af røde Mursten trukne Baand.

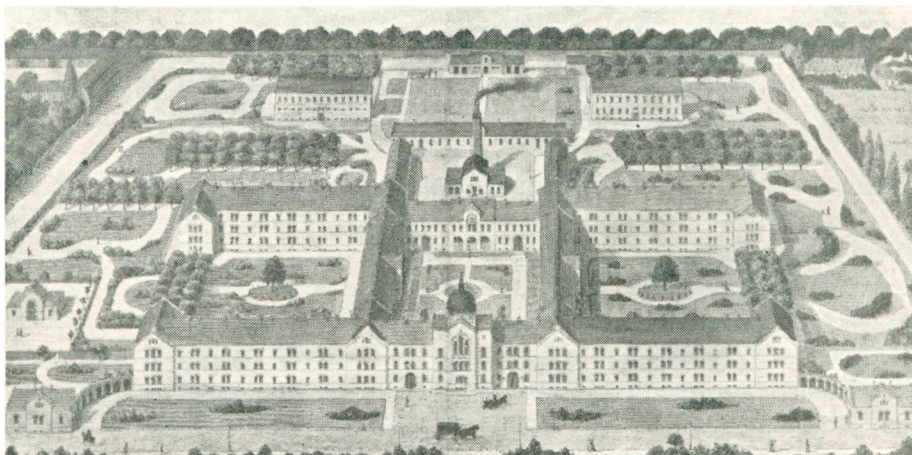
Hovedbygningen med den lange Façade mod Farimagvej, nuværende Øster Farimagsgade, afbrydes af det fremspringende Midterparti med de to store Indgangsportaler paa henholdsvis Kvinde- og Mandssiden. Herover indrettedes Operationsstuen, og i Forbindelse med denne, mod Syd og Nord Afdeling 1 for kirurgiske Sygdomme. I Midterpartiets øverste Etage ligger Kirken, kronet af Kuppel og Spir. Hovedbygningens nederste og øverste Etage optoges af de medicinske Afdelinger, henholdsvis 2. og 3. Afdeling.

2 Pavilloner, indrettede som Embedsboliger, beliggende henholdsvis mod Syd og Nord, flankerer Anlægget foran Hovedbygningen.

Ud fra Hovedbygningen mod Vest strakte der sig to Tværfløje med henholdsvis Overlægegang og Kandidatgang samt Officiantgang. Med Køkkenbygningen mellem de to Tværfløje afsluttes den lukkede Centralgaard. De to Sygebygninger plan med Hovedbygningen, liggende mod Nord og Syd, optoges af 4. Afdeling (Hud og Kønssygdomme), bag denne i Flugt med førnævnte Tværfløje de to Badebygninger. Helt nede mod Sortedamssøen laa to Pavilloner, Pavillon 1 for Optagelse af urolige Patienter, og Pavillon 2 (Isolationsbygning) for smitsomme Sygdomme. Endelig laa Kapellet mod Syd, op til nuværende Bartholinsgade.

Saaledes saa i store Træk Kommunehospitalet ud, da det den 19. September 1863 aabnedes med Plads til 844 Patienter. Gennem Aarene, fra Hospitalets Grundlæggelse og op til vor Tid, er der indenfor det oprindelige Hospitalsanlæg foretaget adskillige Forandringer, dels ved Tilbygninger til de oprindelige Bygninger, dels ved Opførelse af selvstændige Bygninger, men det vil føre for vidt, om der i nærværende Skrift skal gaaes i Enkeltheder vedrørende alle de Forandringer og Udvidelser, der er sket indenfor selve Hospitalet, der i sin nuværende Organisation bestaar af følgende Afdelinger, afgivende Plads for ca. 1000 Patienter:

1. Afdeling, kirurgisk, i Hovedbygningens 1. Etage, udvidet med en ny Operationsstue, indrettet i en Tilbygning til Hovedbygningens Midterparti ud mod Centralgaarden og taget i Brug 19. September 1888. 2. Afdeling, medicinsk, indrettet i samme Bygningstueetage. Her er desuden Optagelsen paa henholdsvis Kvinde- og Mandssiden. Hospi-

Kommunehospitalet 1863.

Centralgaarden, Kommunehospitalet.

talets 3. Afdeling, medicinsk Afdeling, er nu i de bagved liggende Sygebygningers 2. Etage. Disse Sygebygninger var som tidligere omtalt oprindelig helt optaget af 4. Afdeling, der herfra flyttedes til Pavillon 2 (hvor nu Øreafdelingen er), hvorefter den overflyttedes til Rudolph Berghs Hospital. 5. Afdeling, kirurgisk Afdeling, der oprettedes 1870, er nu i Hovedbygningens 2. Etage. Psykiatrisk Afdeling, den tidligere 6. Afdeling, oprettedes omkring 1875 i den før nævnte Pavillon 1. Efter Tilbygning og Modernisering 1938 aabnedes den nye psykiatriske Afdeling. I den sydlige, nyopførte Tilbygning indrettedes gynækologisk Afdeling samt dennes Poliklinik og Polikliniken for Hud- og Kønssygdomme. I Pavillon 2, der forhen var bestemt for epidemiske Sygdomme, er Hospitalets Øreafdeling. (Antagelig oprettedes Øre- og Halsklinikken 1883). Denne Afdeling optager desuden 1. Sal i den mod Nord nyopførte Tilbygning, medens Stueetagen optages af kirurgisk Poliklinik, der sikkert har sin Oprindelse omkring 1870'erne. I Bygningens Tværføj mod Gammeltoftsgade er der en medicinsk og neurologisk Poliklinik. I Sygebygningerne, der oprindelig husede 4. Afdeling, er nu i den sydlige Bygning 1. Etage neurologisk Afdeling, medens Øjenafdelingen og Polikliniken for Øjensygdomme findes i Stueetagen. Hospitalets Øjenklinik oprettedes omkring 1884. I den nordlige Sygebygning er foruden 3. Afdeling neurologisk Afdelings Mandsside og 7. Afdeling indrettet. I de to Tværføje mellem Hovedbygningen og de bagved liggende Sygebygninger er i den sydlige Fløj Hospitalsdirektoratet og Overlægegang, paa 1. og 2. Sal Officiantgang, i den nordlige Fløj Kandidatgang og paa 1. og 2. Sal Officiantgang.

I 1875 opførtes den ved Bartholinsgade liggende Funktionærbygning, 1906 byggedes Sygeplejerskeboligen i Gammeltoftsgade, og i 1924 opførtes Lægeboligen, Øster Søgade 18—20. I Bygningen bag Maskinhuset ligger nu Hospitalets Apotek; endelig skal nævnes, at Badebygningerne, der indtil omkring 1919 var offentlig tilgængelige, blev omdannede og moderniserede, samtidig med at de indrettedes til medicinske Bade, i Forbindelse med den i 1913 aabnede fysiurgiske Klinik. Hovedbygningens Midterparti optages af Operationsgang, Røntgen- og Lysklinik. Røntgenklinikken indrettedes 1896.

Der kunde for hver af de mange Afdelinger, Kommunehospitalet nu spænder over,

tilføjes en Række Kommentarer, men da dette falder udenfor dette Værks Rammer, skal der blot til Slut anføres de Lægechefer, der nu er tilknyttet de forskellige Afdelinger.

Overlæge for 1. Afdeling, kirurgisk, er Dr. med. Otto Mikkelsen; 2. Afdeling, medicinsk, Dr. med. Hans Heckscher; 3. Afdeling, medicinsk, Dr. med. Poul Iversen; 5. Afdeling, kirurgisk, Dr. med. Torben Knudtzon; 7. Afdeling, medicinsk, Dr. med. Tage Bjerling; Gynækologisk Afdeling, Dr. med. Svend Felding; Neurologisk Afdeling, Dr. med. Knud H. Krabbe; Psykiatrisk Afdeling, Dr. med. Paul J. Reiter; Øreafdeling, Dr. med. S. H. Mygind; Øjenafdeling, Professor, Dr. med. Ejler Holm; Fysiurgisk Afdeling, Dr. med. Svend Clemmesen; Polikliniken for Hud- og Kønssygdomme, Dr. med. V. Genner; Kirurgisk Poliklinik, Dr. med. Karl Lehmann; Medicinsk Poliklinik, Dr. med. Poul Schultzer; Røntgen- og Lyskliniken, Georg Biering; Patologisk Institut, Prosektor, Dr. med. Svend Petri.

Antagelig ansattes de første Sygeplejersker ved Kommunehospitalet omkring 1876. Før den Tid benyttede man, ligesom ved Frederiks Hospital, Stuekoner og Vaagekoner. 1911 ansattes der en Forstanderinde for Sygeplejen, og fra samme Tid overgik Uddannelsen af Sygeplejersker for samtlige kommunale Sygehuse til Kommunehospitalets Sygeplejerskeskole. Samtidig med Bispebjerg Hospitals Oprettelse indrettes der ogsaa der en Skole for Sygeplejersker, ligesom Sundby Hospital, da det stod færdigt efter de store Udvidelser, fik sin egen Sygeplejerskeskole.

Kommunehospitalets Inspektør er Leo Hansen, Forvalter Peter Andersen, Forstanderinde er Frk. Clara Feldthaus.

Følgende kommunale Hospitaler i København, Kommunehospitalet, Balders Hospital, Bispebjerg Hospital, Blegdamshospitalet, Rudolph Berghs Hospital, Sundby Hospital og Øresundshospitalet, sorterer under Magistratens 2. Afdeling. Direktør for Københavns Hospitalsvæsen er K. M. Nielsen.

Kommunehospitalets Sygeplejepersonale udgjorde 1941: 1 Forstanderinde, 15 Plejemødre, 11 Oversygeplejersker, 1 Assistent hos Forstanderinden, 2 Instruktionsygeplejersker, 171 Sygeplejessister, 235 Elever, 48 Vikarassistenter og 28 Privatsygeplejersker.

Øresundshospitalet.

Øresundshospitalet, der siden 1906 har været Københavns Tuberkulosehospital, var i sin Oprindelse oprettet som Karantænehospital. Ved Kommunehospitalets Oprettelse var der som nævnt tidligere ved Hospitalet en særskilt Afdeling til Modtagelse af Patienter i Tilfælde af optrædende Epidemier. Denne Afdeling havde til Huse i den nordlige Pavillon, men de paa den Tid ret hyppige Epidemier medførte, at denne Afdeling ret hurtigt blev utilstrækkelig, ganske vist oprettedes der under de forskellige Epidemier flere Lazaretter rundt om i Byens Periferi. Denne Ordning var dog trods alt ikke fyldestgørende, og efterhaanden fremkom der Ønske om et selvstændigt Epidemihospital. 1872 nedsattes der et Udvalg til Løsning af Spørgsmaalet, dettes Betænkning gik ud paa at opføre et Epidemihospital og et Karantænehospital. Bevillingen til et Karantænehospital forelaa 5. April 1875, og Opførelsen af dette fremskyndedes mest muligt; 1876 stod Karantænehospitalet færdigt og aabnede under Navnet Øresundshospitalet.

Den Grund, man havde udset i det daværende Slagtervænget, hvorpaa Hospitalet blev opført, laa langt udenfor Byen og strakte sig direkte ud til Øresund. Fra Hospitalets Grund førte en Landgangsbro ud i Sundet, saaledes at Patienter fra Søvejen direkte fra Skibene kunde indlægges paa Hospitalet, thi i sin Oprindelse var Karantænehospitalet kun tænkt til at skulle modtage Patienter, der kom udefra. I 2 Aar stod Hospitalet ubenyttet hen, det var kun et lille Hospital med Plads til 30 Patienter, og da det 1878

toges i Brug, skete det ved Overflyttelse af nogle Patienter fra Almindelig Hospital. Dengang bestod Hospitalet kun af 1 Sygebygning og 1 Observationsbygning, begge opførte i 1 Stokværk. Øst for disse laa en mindre Bygning til Desinfektion m. m. Og mod Nord laa en Bygning, der tjente som Bolig for Hospitalsforvalteren — alle opførte efter Tegning af Arkitekt H. V. Friederichsen.

Et Vendepunkt i Hospitalets Historie indtræder 1889 ved Overførelse af nogle Patienter med kronisk Lungelidelse, hermed lægges Begyndelsen til Hospitalets senere Anvendelse som Tuberkulosehospital. I Aarene fra 1880'erne og op til vore Dage sker der for Hospitalets Vedkommende betydelige Udvidelser, idet man opfører flere Bygninger og Træbarakker, hvorved Hospitalets Organisation efterhaanden forandredes, hvilket vi i nærværende Artikel ikke skal komme nærmere ind paa, men kun ganske kort nævne lidt om de Udvidelser, der blev Hospitalet til Del. Den første Udvidelse af Øresundshospitalet indtræder 1884, da man bygger en Træbarak med Plads til 26 Senge; 1891 byggedes der 3 lignende Træbarakker, der afgav Plads for 96 Senge; 1892 udvidedes Hospitalsgrunden ved Opfyldning af Arealet ned mod Sundet; paa det indvundne Areal opførtes 1 Isolationsbygning, 1 Observationsbygning og 1 Økonomibygning; 1921 suppleredes de med 2 Træbarakker og 1927 med en Bindingsværksbygning. Disse Bygninger ligger alle isolerede fra det øvrige Hospital og udgør Hospitalets Karantæneafsnit.

I Tiden fra 1898 til 1903 forøgedes Hospitalet med 5 nye Bygninger, opførte af Sten; 1904 bygges Administrationsbygningen med Façade mod den korte Vej, der fører fra Strandvejen ned til Hospitalet; samtidig med Administrationsbygningen opførtes et Ligkapel. Senere blev Pladsen foran Hovedbygningen, der gennem flere Aar var udlagt som Kolonihaver, ryddet for disse og smukt anlagt som aaben Plads. 1908 opførtes en Sygebygning og en Funktionærbygning, begge opførte i 2 Stokværk; i samme Periode bygges Liggehallerne, der afgiver Plads til ca. 200 Patienter.

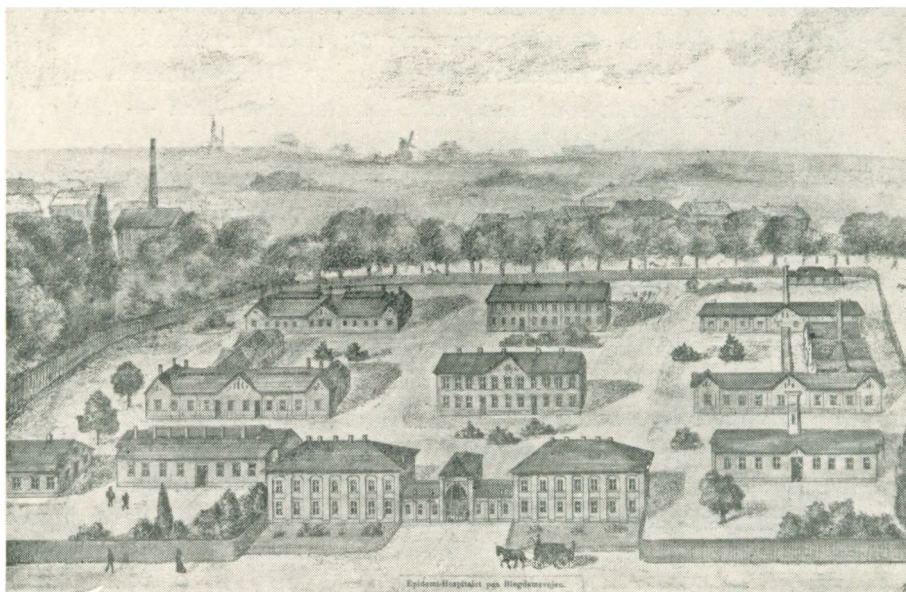
Hospitalets Anvendelse som Tuberkulosehospital begyndte som før nævnt 1889. Ved Loven om Statsstøtte til Sygehuse for Tuberkulose af 14. April 1905 ændredes Hospitalets Organisation ved Oprettelsen af en selvstændig Tuberkuloseafdeling, aabnet 1906, indrettet i 4 af de i 1903 opførte Sygebygninger, der saaledes udgjorde Hospitalets første statsanerkendte Tuberkuloseafdeling. Øresundshospitalet er nu Københavns Tuberkulosehospital, dets nuværende Organisation inddeles i en medicinsk Afdeling, bestaaende af en statsanerkendt Tuberkuloseafdeling med 273 Pladser, og en ikke statsanerkendt Afdeling med 46 Pladser, samt en Karantæneafdeling med 8 Pladser.

Hospitalets Overlæger er Dr. med. K. Tørning, Dr. med. Niels Rh. Blegvad, Øre-, Næse- og Halsklinikken, og Dr. med. Aage O. Wolff, Røntgenklinikken. Hospitalets Inspektør er H. Chr. Ridter.

Sygeplejepersonalet udgjorde 1941: 3 Plejemødre, 6 Oversygeplejersker, 68 Assistentter, 29 Elever, 10 Vikarassistenter og 30 Privatsygeplejersker.

Blegdamshospitalet.

Blegdamshospitalet, Københavns Kommunes Epidemihospital til Behandling af akute smitsomme Sygdomme, blev opført i Tiden 1876—79. Samtidig med nærværende korte Beretning om Hospitalets Oprettelse er der Anledning til et Tilbageblik vedrørende de Foranstaltninger, der fra Byens Side blev gjort for at kunne imødegaa pludseligt forekommende Epidemier. Som tidligere omtalt opstod der ikke blot i København, men i saa godt som alle større Byer i ældre Tid, med Decenniers Mellemrum, større eller mindre Epidemier, ofte saa ondartede, at de krævede betydelige Ofre blandt Byens Befolkning. Det var særlig Kolera- og Koppeepidemierne, der greb voldsomt om sig. Den før omtalte

Blegdamshospitalet omkring 1880.

Epidemi 1853 angreb ca. $3\frac{3}{4}$ % af Byens Befolkning. 10 Aar efter denne ondartede Epidemi havde Byen faaet et nyt Hospital, Kommunehospitalet, hvor der var indrettet en Isolationsbygning med 42 Senge, beregnet for enkeltvis forekommende Tilfælde af farlige, smitsomme Sygdomme. Denne Afdeling indenfor Kommunehospitalet viste sig efter faa Aars Forløb at være for lille til at kunne udfylde sin Opgave. Ved Epidemien 1864 maatte man oprette midlertidige Afdelinger paa Almindelig Hospital og i en Ejendom paa St. Annæ Plads. 1866 opstod en ny Epidemi søværts fra, og et midlertidigt Lazaret indrettedes i en Officersbygning ved Kastellet; dette Lazaret var i Brug til 1870. 1870—71 var der ligeledes indrettet et nyt Koleralazaret i en Bygning, der laa, hvor nu Hovedbanegaarden ligger.

Et af Borgerrepræsentationen 1869 nedsat Udvalg til Undersøgelse af Spørgsmaalet om Aflastning af Kommunehospitalets medicinske Afdelinger opfordrede 1872 Magistraten til at opføre et Epidemihospital. 1873 nedsattes et Fællesudvalg, i Marts Maaned Aaret efter forelaa Udvalgets Betænkning, og ved Borgerrepræsentationens Møde 24. Juli 1876 vedtoges det at bygge Epidemihospitalet og kalde det Blegdamshospitalet.

Den sydligste Del af den daværende udstrakte Blegdamsfællede havde man udset til Hospitalets Beliggenhed; dengang henlaa baade Blegdamsfælleden og den mod Vest udstrakte Nørre Fællede ubebyggede hen, kun ved den sydligste Del af Nørre Fællede fandtes der i 1870'erne Bebyggelse. Og ved den sydligste Spids af Blegdamsfælleden laa St. Johannes Kirke. Op til denne var det, man paabegyndte Opførelsen af Blegdamshospitalet, der stod færdigt 1879. Hospitalet afgav dengang Plads til 116 Patienter. Den første Patient indlagdes 5. November 1879.

Hospitalet opførtes efter Tegning af Arkitekt H. V. Friederichsen og bestod i sit oprindelige Anlæg efter Pavillonsystemet af følgende Bygninger: Administrationsbygningen, opført i 2 Bygninger, hver i 2 Etager, forbundet med en lavere Midterbygning, hvis midterste Parti danner den høje stilfulde Hovedportal med Billedhugger V. Bissens prægtige Gruppe »Athene værger sine Børn mod Pestgudens Pile«. Bag Administrationsbygningen mod Vest laa 1 Observationsbygning og 4 Sygebygninger, afgivende Plads for 8 Afdelinger, Køkken, Vaskeri m. m.

Blegdamshospitalets Administrationsbygning.

Gennem de forløbne Aar er Hospitalet lidt efter lidt blevet udvidet ved Opførelse af nye Bygninger, der selvsagt medførte Forandringer indenfor selve Hospitalets Organisation, hvilket vi dog i nærværende Afsnit ikke skal komme nærmere ind paa, men kun kort nævne lidt om de gennem Aarene foretagne Udvidelser. Den første fandt Sted ved Opførelsen af 3 nye Sygepavilloner, 1 bakteriologisk Laboratorium, 1 Badebygning, 1 Kapel og Lighus, samt 1 Desinfektionsanstalt. 1921 erstattedes 4 Døckerske Telte med 2 nyopførte Sygepavilloner. 1941 opførtes en Sygepavillon, afgivende Plads til 4 Afdelinger, hver med 14 Senge, og 1 Observationsbygning med 36 Sengepladser. Begge Pavilloner er opførte i 2 Etager og erstatter 7 af de gamle Barakker. I samme Periode opførtes en ny Bygning, indrettet til Laboratorium og Badeafdeling. Endelig skal nævnes, at man 1923 ombyggede den gamle Vaskeribygning til et moderne Køkken af saadanne Dimensioner, at det uden Vanskelighed kan bestride Madlavningen til ca. 600 Patienter. Hospitalet afgiver nu en samlet Plads til 499 Patienter.

Interiør fra Blegdamshospitalets smukke Portal.

I 1918 opførtes Sygeplejerskeboligen med Façade mod Nørre Allé, indeholdende 70

Værelser til Bolig for Hospitalets Sygeplejersker og Elever. I Sygeplejerskeboligens Kælder er der indrettet en Badeanstalt, delt i 2 Afdelinger, en inficeret og en ren Afdeling, udstyret med Skabe til Sygeplejerskernes Tøj. Sygeplejerskerne, der er beskæftigede ved Afdelingerne med smitsomme Sygdomme, kan saaledes, efter at have passeret Badeanstalten, frit og uden Fare for at smitte andre tilbringe deres Fritid sammen med disse.

Efter Sygeplejerskeboligens Opførelse indrettedes de tidligere Værelser ved Afdelingerne til Isolationsværelser. 1942 udvides Sygeplejerskeboligen med en Tilbygning.

Blegdamshospitalet havde, lige fra det blev taget i Brug, fastansatte Sygeplejersker, dengang noget nyt, — saa vidt vides fik Kommunehospitalet sine første Sygeplejersker 1. September 1876. Indtil 1911 uddannede Blegdamshospitalet selv sine Sygeplejersker, men ved Ansættelsen af en Forstanderinde for Sygeplejen ved Kommunehospitalet overgik Uddannelsen hertil, og fra 1915 tillige til Bispebjerg Hospital.

Blegdamshospitalets første Overlæge var Professor S. Sørensen. Nuværende Overlæge er Professor, Dr. med. H. C. A. Lassen. Hospitalets Inspektør er Karsten Valdemar Olsen.

Sygeplejerspersonalet udgjorde 1941: 1 Forstanderinde, 1 Assistent hos Forstanderinden, 3 Plejemødre, 3 Oversygeplejersker, 40 Assisterter, 13 Vikarassistenter, 112 Elever og 28 Privatsygeplejersker.

Glyptotekkvartret 1888, i Forgrunden Rudolph Berghs Hospital.

Rudolph Berghs Hospital.

Rudolph Berghs Hospital, Københavns Kommunes specielle Hospital til Behandling af dermatologiske Sygdomme (Hudlidelser, Brandsaar, Forfrysninger m. m.) og til Behandling af Kønssygdomme, oprettedes i 1880'erne under Navnet Vestre Hospital.

Et Tilbageblik i Hospitalets Historie giver samtidig Anledning til at fortælle lidt om Bybilledet fra Datidens København.

Hele Arealet, der laa umiddelbart op til den gamle Stadsgrav, laa i Firserne tildels ubebygget hen, optaget af Tømmerpladser og lignende. I vort Aarhundrede danner det

Rudolph Berghs Hospital.

samme Areal det smukke Kvarter omkring Glyptoteket og Polititorvet. Tømmergraven eller Tømmerhavns brede Bassin optog det meste af det Omraade, hvorpaa Polititorvet og Politigaarden m. m. senere anlagdes.

Fra 1880'erne og op til vore Dage har der rejst sig flere smukke og ret monumentale Bygningsværker, bl. a. Generalpostbygningen, opført 1909 efter Tegning af Professor Wenck. Hovedbygningen med det smukke Midterparti i Barokstil vender ud mod Tietgensgade, medens den øvrige Del af Bygningen strækker sig langs med Bernstorffsgade.

Paa det modsatte Hjørne anlagdes 1896 Vestre Elektricitetsværk, umiddelbart herefter opførtes paa en Del af den tidligere Stadsgrav Ny Carlsberg Glyptoteket med sin smukke og overdaadige Façade ud mod den langt senere anlagte Dantes Plads. Glyptoteket blev bygget 1892 og indviet 1897. Den nyere Del af Glyptoteket blev opført 1902 og indviet 1906.

Af nyere Data er det kolossale Bygningskompleks Politigaarden, som blev opført i Aarene 1916—24, efter Tegninger af Professor H. Kampmann.

Billedet af Firsernes København var saaledes unægtelig noget anderledes end i vore Dage. Der fandtes bogstavelig talt ikke een eneste Bygning paa hele dette Areal, da Borgerrepræsentationen i Aaret 1883 besluttede at opføre et Hospital her.

Den 18. Juni 1883 vedtog Borgerrepræsentationen det af Fællesudvalget indstillede Forslag om Oprettelse af et nyt Hospital, og bevilgede dertil et Beløb paa ca. 500.000 Kr. Forud for denne Beslutning laa forskellige Forhandlinger og Forslag, hvis Grundlag var den hidtil værende Pladsmangel for Behandling af mandlige Patienter med Kønssygdomme, der indtil 1856 behandlede paa Almindelig Hospitals kirurgiske Afdeling, medens de kvindelige Patienter behandlede paa den medicinske Afdeling.

1856 oprettedes der en Afdeling paa Almindelig Hospital for begge Køn. 1863 overflyttedes denne Afdeling til det nyoprettede Kommunehospital.

Fællesudvalgets Forslag gik ud paa at opføre et Hospital paa 200 Senge for »syfilitiske og veneriske Fruentimmere«, henhørende saavel til den offentlige som til den hemmelige Prostitution. Hospitalet skulde efter Forslaget bygges paa et af Kommunen erhvervet Areal mellem daværende Ny Vestergades Forlængelse og Ny Kongensgades Forlængelse (henholdsvis nuværende Tietgensgade og Stoltenbergsgade), stødende op til Tømmergraven, der strakte sig fra Havnen og langt ind paa Arealet mod Nordvest, over mod det i 1843 aabnede Tivoli.

De saakaldte offentlige Fruentimmere og Patienter, der for det offentliges Regning

blev behandlede for parasitære Hudsygdomme, udskiltes 1865 fra de før omtalte Afdelinger paa Kommnehospitalet og henvistes til en særlig dertil indrettet Afdeling i den til Almindelig Hospital hørende Duntzfeldtske Gaard.

Pladsmangel og uheldige Lokale Forhold medførte, at Magistraten gennem flere Aar havde en fyldestgørende Ordning under Overvejelse, der resulterede i Opførelsen af et Hospital, specielt for omtalte Patienter.

De Principper, der saavel lægevidenskabeligt som administrativt prægede Planens Udførelse, skyldtes i første Række Professor Rudolph Bergh (født 1824, død 1909).

Hospitalet opførtes efter Arkitekt, Professor V. Petersens Tegning og kom til at bestaa af 1 Hovedbygning i 3 Stokværk med Sygeafdelinger, 1 Økonomibygning, 1 Funktionærbygning, begge i 2 Stokværk, og et Kedelhus. Hovedbygningen ligger noget tilbagetrukket, saaledes at der mellem den og de to mindre Bygninger er fremkommet en større Plads med Anlæg og Kørevej.

Efter halvtredie Aars Forløb stod Hospitalet færdigt og modtog under Navnet Vestre Hospital den første Patient 22. Januar 1886. Hospitalet havde Plads til 212 Patienter og var ifølge de givne Bestemmelser og Planer indrettet for en tvangsindlagt Belægning, der samfundsmæssigt set stod saa lavt, at den i det daglige Liv indenfor visse Grænser var underkastet en ren administrativ politimæssig Forfølgning.

Professor Rudolph Bergh var Hospitalets første Overlæge og fungerede som saadan indtil 1903. Som Leder af Stuekonpersonalet stod en Inspektrice (dengang havde man endnu ikke uddannede Sygeplejersker), der ledede og tilsaa Arbejdet i Opholdsstuerne, thi Patienterne var under deres Hospitalsophold om Dagen beskæftigede ved forskellige Arbejder. Inspektricen varetog ogsaa det sikkert vanskelige Hverv at opretholde Disciplin og Orden; man maa erindre, at Hospitalet dengang udelukkende husede Patienter, som tilhørte Prostitutionen i videste Omfang.

1893 opstod der en Koppeepidemi i København, og Sundhedskommissionen forlangte i Henhold til Epidemiloven, at Vestre Hospital skulde evakueres og indrettes som Koppe-lazaret. Fra Januar 1894 til Marts samme Aar fungerede Hospitalet som saadan, hvorefter det atter toges i Brug efter sin oprindelige Bestemmelse.

Loven af 30. Marts 1906, der indeholdt Bestemmelser til Modarbejdelse af den offentlige Usædelighed, blev et Vendepunkt i Hospitalets Historie. Denne Lov ophævede de i den tidligere Lovgivning givne Forordninger om politimæssig Reglementering af Erhverv ved Utugt.

Samme Aar lukkedes Hospitalet, og Patienterne overførtes til Kommnehospitalets 4. Afdeling. Den 6. November 1906 aabnedes Hospitalet atter som Hospital for begge Køn og kom til at tjene som Supplement til Kommnehospitalets 4. Afdeling. Som Følge af denne Forordning i Hospitalets Anvendelse blev der foretaget forskellige Ombygninger i dets Indre. 1910 forandredes det gamle Navn Vestre Hospital paa Foranledning af en Kreds af Læger, til Rudolph Berghs Hospital, der paa denne Maade vilde hædre den lige afdøde Overlæge. Samtidig skænkede Professorens Enke en Broncestatue af sin Mand, der opstilledes i Hospitalets Gaard. 1911 aabnedes der en Afdeling med Plads til 30 Patienter, Kvinder og Børn, lidende af Hudsygdomme. I November samme Aar aabnedes en tilsvarende Afdeling for mandlige Patienter, ligeledes med 30 Pladser.

Efter at Vestre Elektricitetsværk 1922 havde overtaget Forsyningen af Hospitalet med Varme, omdannedes Kedelhuset til en moderne Lysbadeanstalt. Aaret før oprettedes der en Visitations- og Konsultationsstue, der allerede faa Aar efter udvidedes og omdannedes til en Poliklinik for Hud- og Kønssygdomme.

Den store Udvikling, der i de senere Aar har fundet Sted indenfor Lægevidenskaben, har efterhaanden medført en betydelig Nedgang i Kønssygdommene, hvorved der i væsentlig Grad blev Plads til Patienter med andre Sygdomme.

Hospitalets nuværende Afdelinger er Afdeling A for veneriske Sygdomme, Afdeling B for Hudsygdomme og Afdeling C for andre Sygdomme. Desuden findes der en Poliklinik og en Lysbadeafdeling. Hospitalet har en normeret Sengeplads til 178 Patienter.

Overlæge er Dr. med A. Kristjansen. Hospitalets Forvalter er Hugo Glahn Ovesen.

Sygeplejepersonalet udgjorde 1941: 1 Plejemoder, 23 Assisterter, 40 Elever, 1 Vikar-assistent og 2 Privatsygeplejersker.

Balders Hospital.

Balders Hospital.

Balders Hospital oprettedes efter Kommunalbestyrelsens Beslutning af 2. Juni 1902 i den af Københavns Kommune erhvervede Ejendom i Baldersgade, som tidligere havde afgivet Plads for de Kellerske Anstalter. Det erhvervede Ejendomskompleks bestod af en Hovedbygning i 3 Stokværk og en mindre Vaskeribygning.

Hensigten med denne Erhvervelse var at oprette et Filial-Hospital til Kommunehospitalet, da der ved Aarhundredskiftet følte stærk Trang dertil. Efter de fornødne Ombygninger fik Bygningerne Plads til 76 Patienter med medicinske Sygdomme. Den 1. Januar 1903 aabnede Hospitalet med H. Jacobæus som Overlæge.

Ved Hospitalets Indretning havde man egentlig tænkt, det væsentlig skulde benyttes til Rekonvalescenter og lettere kroniske Sygdomstilfælde. Men det viste sig hurtigt, at der intet var til Hindring for at benytte Hospitalet til Behandling af medicinske og nervøse Patienter, og som saadan virkede Balders Hospital indtil 1933, da det omdannedes til en Afdeling under Kommunehospitalets psykiatriske Afdeling.

Efter en tiltrængt Omforandring af de forskellige Lokaliteter aabnedes Hospitalet atter 1934 til sit nye Formaal, med Plads til 60 Patienter. Heraf afgiver Hovedbygningen Plads til 40, og hver af Pavillonerne Plads til 10.

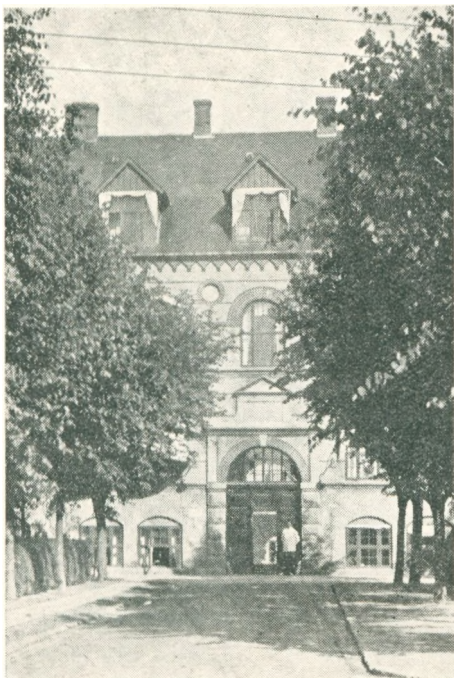
Ved Omlægningen af Hospitalet 1934 fik det samme Overlæge som ved Kommune-

hospitalets psykiatriske Afdeling. Hospitalets nuværende Overlæge er Dr. med. Paul J. Reiter. Dets Forvalter er Chr. Skov.

Sygeplejepersonalet udgjorde 1941: 1 Plejemoder, 7 Assisterter, 9 Vikarassisterter, 22 Elever og 1 Privatsygeplejerske.

Sundby Hospital.

Ved Aarhundredskiftet fremsattes der Planer om Udvidelse af Hovedstadens Omraade, bl. a. ved at indlemme Sundby under København. Januar 1902 vedtog Kommunalbestyrelsen denne Indlemmelse, og dermed blev Københavns Areal betydeligt forøget, samtidig med at Indbyggerantallet steg med ca. 18.000. Vest for Kastрупvej havde Taarnby Kommune 1894 opført en Forsørgelsesanstalt, bestaaende af tre særskilte Bygninger, indrettede henholdsvis som Alderdomshjem og Fattighus, Sygehus og Børnehjem.

Taarnby Kommunes Forsørgelsesanstalt.

Ved Sundbys Indlemmelse kom denne Anstalt ind under København, der samtidig med Indbyggerantallets Forøgelse maatte skaffe Plads til det Kontingent af hospitalssøgende Patienter, som Sundbyerne havde.

Man besluttede at indrette Taarnby Forsørgelsesanstalt til Hospital for medicinske Patienter og for lettere kirurgiske Sygdomme, medens man bibeholdt Børnehjemmet.

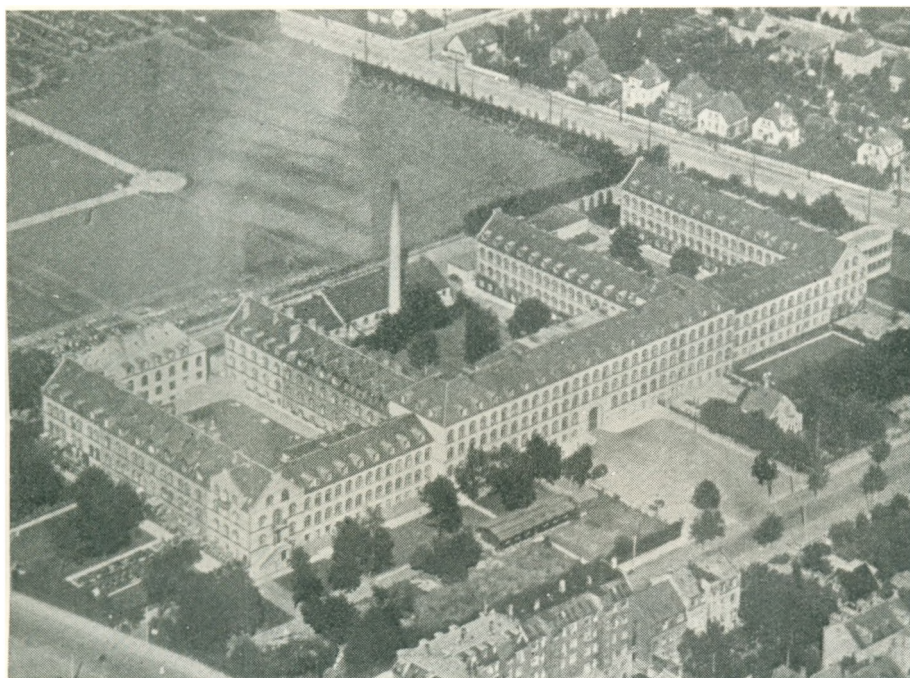
Efter at de nødvendige indre Forandringer af de to Bygninger, der tidligere havde tjent som Fattiggaard, Alderdomshjem og Sygehus, var tilendebragt, toges Hospitalet i Brug Januar 1902, under Navnet Sundby Hospital, indeholdende 27 Sygestuer med Plads til 71 Patienter.

Pladsmangel for Patienter med kirurgiske Sygdomme medførte, at man 1907 omdannede Hospitalet til kirurgisk Hospital. Aaret efter udvidedes Hospitalet ved Opførelsen af en Forbindelsesbygning mellem den oprindelige Sygebygning og Alderdomshjemmet. Tilbygningen blev taget i Brug 1909, rummende 5 Sygestuer med Plads til 19 Patienter; to Operationsstuer og Værelser for Sygeplejersker m. m.

Ved Borgerrepræsentationens Møde 1. Juli 1908 fremkom der Planer om at flytte det gamle Børnehjem, der laa ved Hospitalet. 1911 udvidedes Børnehjemmet »Nærumgaard«, og det besluttedes da at anbringe de Børn, der endnu fandtes paa Sundby Børnehjem, paa »Nærumgaard«, hvorefter Bygningen, der fra 1894 til 1911 havde tjent som Børnehjem, blev ombygget og indrettet som Hospitalsbygning.

Ombygningen fuldførtes 1912, og Sundby Hospital raadede nu, 10 Aar efter dets Oprettelse i de gamle Bygninger, over 41 Sygestuer med Plads til ca. 110 Patienter.

I Tidsrummet 1911 til 1933 skabtes det nuværende storslaaede Bygningskompleks. Indenfor samme Tid er der sket enkelte Udvidelser, saaledes opførtes 1918 en Forbindelsesbygning mellem den oprindelige Sygebygning og Børnehjemmet, samtidig med at Hospitalets Indre moderniseredes.

Sundby Hospital 1942.

Da Forarbejderne til en ny Udvidelse af Sundby Hospital paabegyndtes 1926, stod man med et Sygehus med Plads til ca. 125 Patienter, samt en kirurgisk Poliklinik og Røntgenklinik. Januar 1927 henstilledes der til Magistraten, at Sundby Hospital udvides med 237 Sengepladser, der ved de efterfølgende Forhandlinger forøgedes til 295 Sengepladser, saaledes at det oprindelige Hospital efter Udvidelsen vilde komme til at omfatte 420 Sengepladser, fordelt paa 99 Sygestuer.

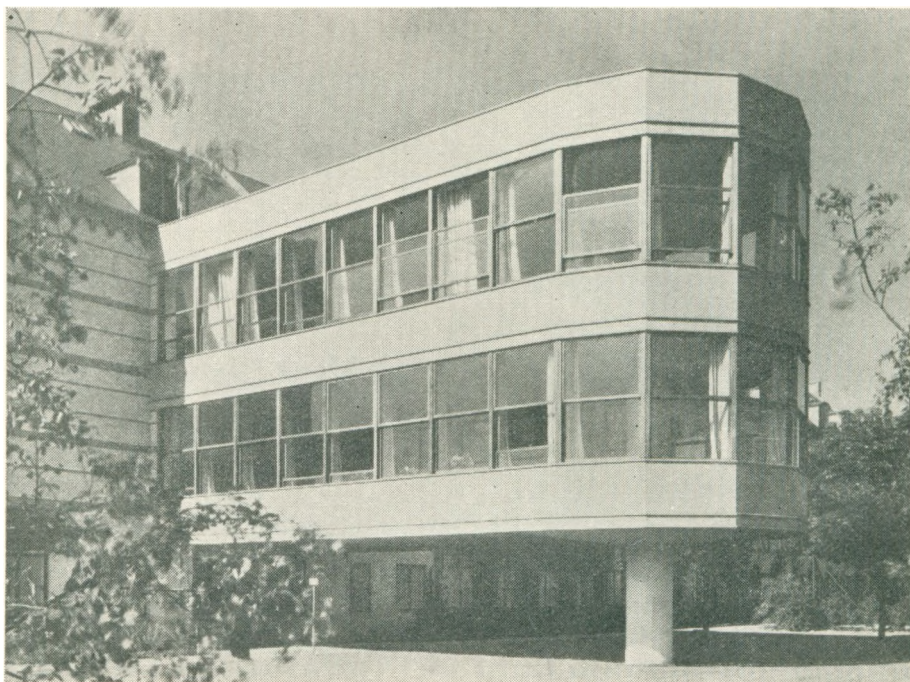
Kort Tid efter Sundbys Indlemmelse erhvervede Kommunen en Del Parceller, beliggende Syd for det gamle Hospitals Grund. Grundene havde henligget som Oplagspladser Øst for det gamle Hospital, men inddrogtes ved Udvidelserne 1927. Hermed udgjorde det samlede Hospitalsterræn ca. 30.500 Kvadratmeter, grænsende mod Syd til Italiensvej, mod Øst til Backersvej, mod Nord til Sundby Kirkegaard og mod Vest til Kasturpevej.

Den 1. September 1933 afsluttedes de omfattende Byggearbejder, og Sundby Hospital kom til at bestaa af den nuværende Hovedbygning med Façade mod Italiensvej, hvis midterste Del paa 29 Fag er opført i 3 Stokværk. I Fortsættelse af denne, mod Øst og Vest, strækker der sig to Fløje, afsluttede ved Gavlparterne fra de mod Nord løbende to yderste Fløje, der afslutter Bygningskomplekset. Alle er bygget i 2 Stokværk.

Fra Hovedbygningen strækker der sig, ligeledes mod Nord, to Fløje, hvorved der fremkommer tre Gaarde; den midterste afsluttes mod Nord af Maskinbygningen, den vestlige afsluttes af Køkkenbygningen; ud fra den østlige Tværfloj, mod Øst er tilbygget Funkisbygningen, der støtter sig paa en svær Pille, indrettet med Liggehaller, og har Forbindelse med Sygeafdelingerne paa 1. og 2. Etage, medens Tagetagen benyttes som Friluftsopholdssted.

Fløjen mod Kasturpevej med det gamle Hospitals Hovedindkørsel er nu væsentlig indrettet som Sygeplejerskeboliger, ligesom ogsaa Hospitalets Sygeplejeskole forefindes her. I denne Forbindelse kan det nævnes, at Sundby Hospital paabegyndte Uddannelsen af Sygeplejeelever 1934 og 1939 oprettede Forskolen for Sygeplejeuddannelsen.

Da Hospitalet aabnedes, havde det kun Plads til 71 Patienter, men efter Udvidelserne

Liggehallerne i Funkisbygningen, Sundby Hospital.

afgiver det Plads for 310 Patienter, ligelig fordelt paa kirurgisk og medicinsk Afdeling. Øreafdelingen afgiver Plads til 40, Børneafdelingen til 70 Patienter.

Hospitalets nuværende Overlæger er: Overkirurg, Professor, Dr. med. Svend Hansen, kirurgisk Afdeling; Klinikchef, Professor, Dr. med. Einar Thomsen, kirurgisk Poliklinik; Overlæge, Dr. med. H. C. Gram, medicinsk Afdeling; Overlæge, Dr. med. Carl Fride- richsen, Børneafdelingen; Overlæge, Professor, Dr. med. Robert Lund, Hals-, Næse- og Øreafdelingen; Overlæge H. Scheuermann, Røntgenklinikken; Prosektor, Dr. med. V. Friedenreich, Sektionsstuen. Forstanderinde for Sygeplejen er Frk. Sara Schmidt. Hospi- talsinspektør er Wilhelm Johansen.

Sygeplejepersonalet udgjorde 1941: 1 Forstanderinde, 10 Oversygeplejersker, 68 Assi- stenter, 43 Vikarassistenter, 96 Elever og 19 Privatsygeplejersker.

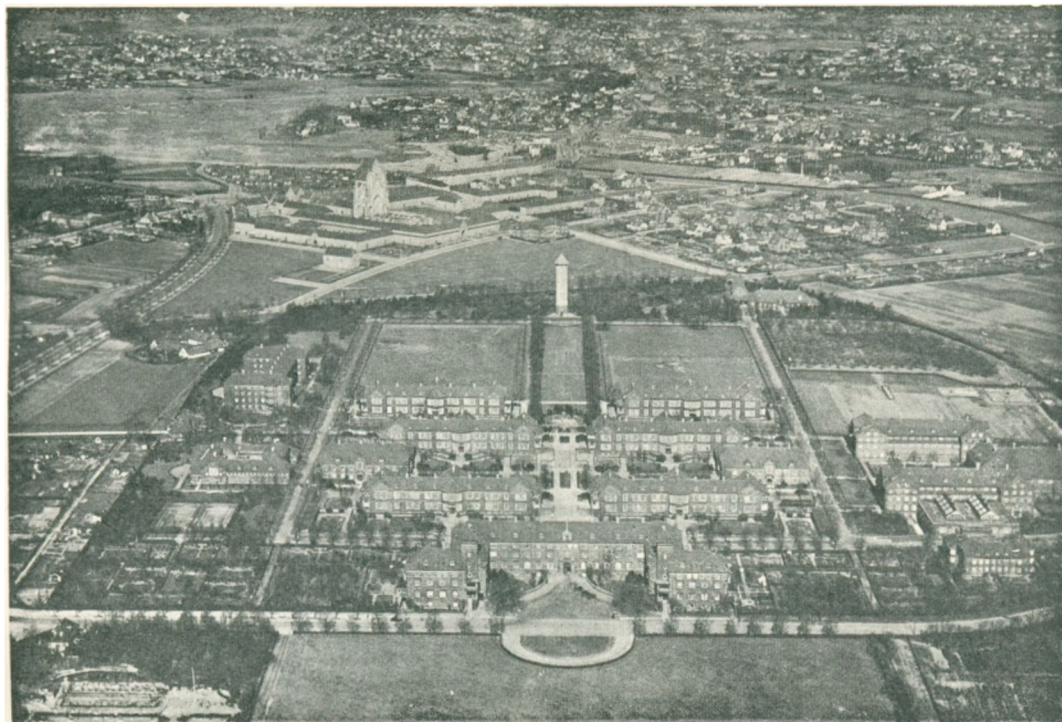
Bispebjerg Hospital.

Det yngste i Rækken af Hospitaler, oprettede af Københavns Kommune, er Bispe- bjerg Hospital, opført i Tiden 1908—13. Allerede i Slutningen af det forrige Aarhun- drede fremkom der Ønsker indenfor Københavns Hospitalsvæsen om Oprettelse af et nyt Hospital. 1899 nedsattes der en Kommission, der skulde undersøge Spørgsmaalet om Nødvendigheden af et nyt Hospitals Oprettelse. 1903 forelaa Kommissionens Overvejelse, der i Korthed gik ud paa, at man fandt det paatrængende nødvendigt at bygge et Hospital paa indtil 600 Senge med en medicinsk og en kirurgisk Afdeling. Det skulde opføres saaledes, at det uden større Vanskeligheder kunde udvides og indrettes til ca. 1000 Senge. Kommissionen foreslog samtidig Hospitalet opført paa Kommunens Grunde ved Bispebjerg. 1905 tiltraadte Borgerrepræsentationen Udvalgets Forslag, og 1908 ved- toges det at bygge Hospitalet, og de fornødne Midler stillede til Raadighed af Borger- repræsentationen.

Det udstrakte Areal, der nu udgør Kvarteret omkring Bispebjerg Hospital, var indtil 1901 underlagt Brønshøj Sogn. Ved Indlemmelsen i Hovedstaden Januar 1901 udskiltes Byerne Brønshøj, Emdrup, Husum, Vanløse og Utterslev fra det oprindelige Brønshøj Sogn.

Utterslev og Emdrups Markjorder grænsede mod Øst til Lersøen, der dannede By-skellet mellem Sognet og København. Øst for Lersøen strakte der sig atter store Marker, helt over mod Nørre Fælled og Blegdamsfælleden.

Hvor nu Bispebjerg Hospital, Krematoriets og Grundtvigskirkens stilfulde Bygningsværker har rejst sig, laa for ikke saa mange Aar siden kun udstrakte Marker, tilhørende større eller mindre Landbrug. Allerede før Aarhundredskiftet havde Københavns Kommune erhvervet flere større Arealer af det oprindelige Brønshøj Sogn. Utterslev Mark,

Luftfoto over Bispebjerg med Hospitalet og Grundtvigskirken.

der var iblandt disse Arealer, blev omkring Aarhundredskiftet anlagt som Kirkegaard og blev under Navnet Bispebjerg Kirkegaard taget i Brug 1903, senere er den blevet betydelig udvidet. Paa Kirkegaardens Grund opførtes Bispebjerg Krematorium, der toges i Brug 1908. Paa Bispebjerg Bakke, lige overfor Krematoriet, opførtes som tidligere omtalt Mindeskirken for Grundtvig. Arealet Øst for Grundtvigskirken var det Areal, som Kommissionen til Bispebjerg Hospitals Opførelse havde udset som Byggegrund for Hospitalet. Efter Hospitalets Fuldførelse anlagde Københavns Kommune for at sikre Hospitalet den frie Beliggenhed Lersøparken, fremstaaet ved Udtørring af den ældgamle Lersø, der laa umiddelbart foran Hospitalets Hovedbygning. De skønne Omgivelser fremhæver yderligere den smukke monumentale Rødstensbygning med sine to fremskudte Taarnfløje.

Bispebjerg Hospital opførtes efter Tegning af Professor Martin Nyrop og anlagedes efter Pavillonsystemet. Alle Bygningerne er opført i røde Sten paa Cementsokkel. Den 19. September 1913 toges Hospitalet i Brug og bestod da af følgende Bygninger:

Administrationsbygningen med Façade mod Sydøst, opført i 3 Stokværk. Fra dennes

Bispebjerg Hospital. Hoved- og Administrationsbygningen.

Hovedfløj udgaar mod Sydøst 2 korte Fløje, der begge afsluttes med et firkantet Taarn; ud fra disse strækker der sig plan med Hovedfløjen 2 korte Fløje.

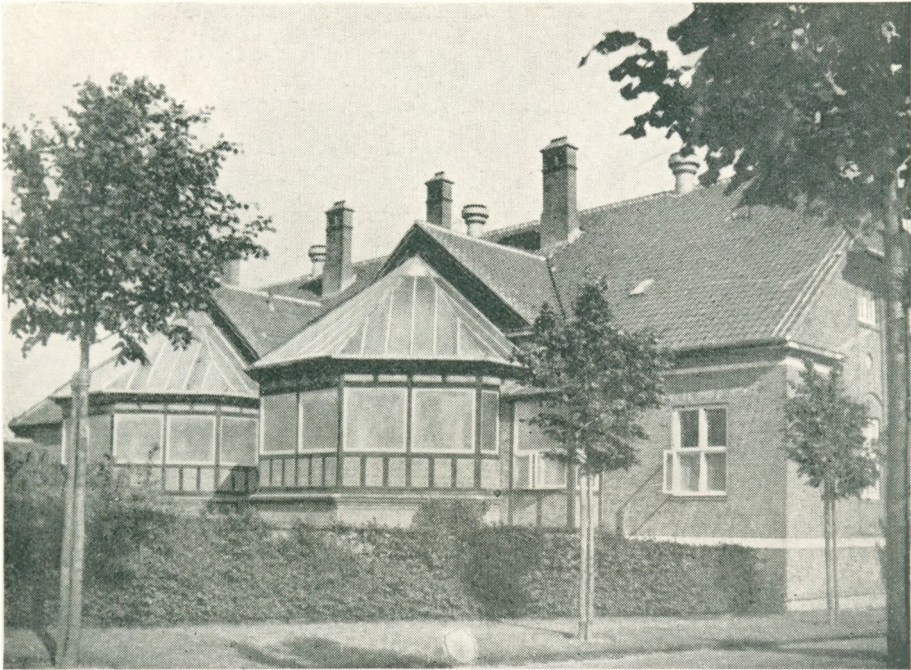
Bag Administrationsbygningen strækker det vidt ompændende Hospitalsareal sig, hvorpaa de 6 Sygepavilloner er opførte, afgivende Plads for 1 kirurgisk Afdeling i 2 Pavilloner og 1 medicinsk Afdeling i 4 Pavilloner. Endvidere opførtes der 2 Operationsbygninger, 1 Badebygning med Bade og Massageklinik og Røntgenklinik.

Mellem Sygepavillonerne anlagdes den brede terrasseformede Hovedallé. Mellem de kirurgiske Sygepavilloner og Operationsbygningerne ligger 2 Forbindelsesbygninger, opførte i 2 Stokværk, med Operationsgangene i øverste Etage. Den nederste Etage i Forbindelsesbygningerne er gennemskaaret af en rundbuet Portal, der fører over Alléen mellem de nævnte Bygninger, hvorved der arkitektonisk set er skabt et malerisk Billede over denne Del af Hospitalskomplekset, der henleder Tankerne paa Munketidens milde Stiftelser.

Ovennævnte Sygepavilloner afgav Plads for 700 Patienter. Af andre Bygninger, hidrørende fra Hospitalets Anlæggelse, skal ganske kort nævnes Køkkenbygningen, Vaskeribygningen, Sygeplejerskeboligen og Funktionærboligen.

Hovedalleen paa Bispebjerg Hospital.

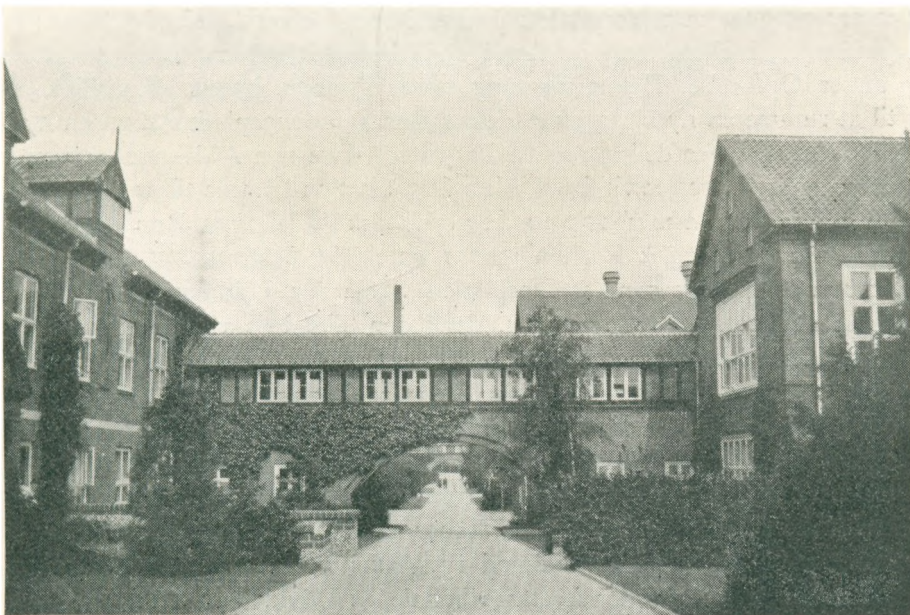

Operationsbygning. Bispebjerg Hospital.

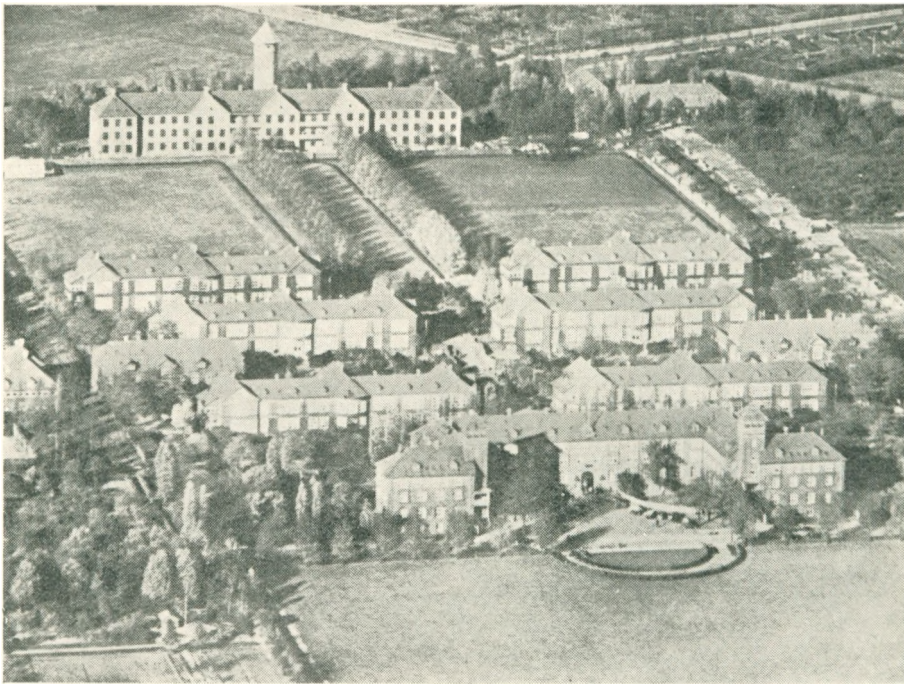
Mellem disse Bygninger og selve Sygepavillonerne er der anlagt et dengang ganske enestaaende Tunnelanlæg, hvor igennem al Forbindelse mellem Bygningerne indbyrdes, for Funktionærer og Sygeplejersker, foregaar.

Omkring hele Hospitalet anlagdes et smukt og malerisk Haveanlæg. Endelig skal nævnes det lille Kapel og Lighuset, opført samtidig med ovennævnte Bygninger.

I de følgende Aar skete der flere betydelige Forandringer og Tilbygninger, saaledes

Forbindelsesbygning mellem Syge- og Operationsbygning.

Bispebjerg Hospitals Sygebygninger, set fra Luften. (I Baggrunden den nye psykiatriske Afdeling.)

at Hospitalet i 1942 afgiver 1041 Sengepladser. De forskellige Udvidelser er i korte Træk følgende :

1927 omdannedes Hospitalets Organisation til at omfatte 2 kirurgiske og 2 medicinske Afdelinger, medens de øvrige Specialafdelinger forblev uforandrede og det oprindelige Antal Sengepladser ikke derved ændredes. 1929 oprettedes nuværende Afdeling D for kirurgiske Sygdomme, og 1938 opførtes paa den nordvestlige Del af Hospitalsarealet en ny stor moderne Sygebygning i 3 Stokværk, bygget efter Bloksystemet, afgivende Plads for 151 Patienter, indrettet som Hospitalets psykiatriske Afdeling E. Nordvest for de oprindelige Sygepavilloner, mellem disse og den i 1938 opførte Afdeling E, er en stor moderne Bygning under Opførelse. Denne Bygning bliver ligeledes bygget efter Bloksystemet og kommer til at rumme en ny kirurgisk Afdeling med 156 Sengepladser samt en ny Røntgenklinik med tilsluttet Sygeafdeling for 12 Patienter; disse nye Afdelinger forventes taget i Brug Oktober 1942. Herefter vil Hospitalets Organisation komme til at bestaa af følgende Afdelinger: 3 kirurgiske, 2 medicinske og 1 psykiatrisk Afdeling, 1 Røntgenklinik, 1 Bade- og Massageklinik, 1 kirurgisk Poliklinik og 1 patologisk Institut.

I Oktober 1913 paabegyndtes Hospitalets Skole for Uddannelse af Sygeplejersker under Ledelse af Frk. Charlotte Munck, der i den Tid, hun virkede ved Hospitalet, fik indført en Række Forbedringer vedrørende Sygeplejeuddannelsen, blandt andet Indførelsen af Forskolen. 1921 ansattes den første Instruktionsygeplejerske.

1917 besluttedes det at centralisere Vaskerierne under samtlige Københavns Kommunes Hospitalsvæsen hørende Hospitaler og Rekreativehjem under et stort fælles Vaskeri, der indrettedes i den oprindelige Vaskeribygning ved Bispebjerg Hospital. Det gamle Vaskeri kunde kun behandle indtil 6 Millioner Stk. Tøj aarligt, og for at kunne opnaa den Kapacitet at skulle behandle henimod 13 Millioner Stk. Tøj, som Centraliseringen af Vaskerierne medførte, maatte der foretages betydelige Udvidelser.

Den store Ydeevne opnaaedes ved at ombygge den oprindelige Vaskeribygning og

Interier fra en Sygepavillon.

ved at nedlægge de i denne værende Funktionærboliger, dernæst ved at opføre forskellige Tilbygninger, hvoraf den sidste stod færdig 1941, en stor moderne Hål med de mest tidssvarende Maskiner til Formaalet.

Til Bispebjerg Hospital er knyttet følgende Overlæger: Overkirurg, Professor, Dr. med. Jens Føged, kirurgisk Afdeling A; Overlæge, Professor, Dr. med. Einar Meulengracht, R. DM., medicinsk Afdeling B; Overlæge, Professor, Dr. med. Knud Secher, R., medicinsk Afdeling C; Overkirurg, Professor, Dr. med. Harald Abrahamsen, R., kirurgisk Afdeling D; Overlæge, Dr. med. Carl Clemmesen, psykiatrisk Afdeling E; Prosektor, Dr. med. B. J. Vimtrup, patologisk Institut; Læge Christian Roving, Chef for den kirurgiske Poliklinik; Overlæge Knud Aage Rasmussen, Bade- og Massageklinikken; Overlæge Chr. I. Bastrup, Røntgenklinikken.

Hospitalets Inspektør er N. F. S. Kristensen. Forstanderinde ved Sygeplejen er Frk. Inge Louise Funding.

Sygeplejepersonalet udgjorde 1941: 1 Forstanderinde, 1 Viceforstanderinde, 1 Husmoder for Sygeplejerskeskolen, 20 Oversygeplejersker, 135 Assisterter, 209 Elever, 38 Vikarassisterter og 44 Privatsygeplejersker.

Ved Udarbejdelsen af ovennævnte Artikler er foruden Oplysninger indhentet ved de forskellige Hospitaler tillige benyttet forskellige Skrifter. Billederne er ligeledes velvilligst stillet til Raadighed fra Hospitalerne.

Litt.: Københavns Kommunehospital 1863—1913.

Særtryk af Ugeskrift for Læger 1929, Nr. 44.

Særtryk af Den Tekniske Forenings Tidsskrift 1934, Nr. 7.

Biografier over Overlæger, Inspektører, Forvaltre samt ledende Sygeplejersker tilknyttet ovennævnte kommunale Hospitaler.

Hospitalsdirektør. R.DM.p.p.
K. M. Nielsen.
Kommunehospitalet.

K. M. NIELSEN, Hospitalsdirektør, cand. polit., R. DM. p.p., f. 28/4 1875 i Viggergaard ved Nibe; Student 1885. cand. polit. 1900; ansat i Københavns Magistrat 1900; Ekspeditionssekretær 1906—10; Direktør for de under Magistratens 2. Afdeling sorterende Hospitaler 1910; Direktør for Københavns Kommunes Sindssygehospital Sankt Hans ved Roskilde 1919.

Formand for Bestyrelsen for Vejlefjord Sanatorium; Medstifter af Radiumfondet og Medlem af dets Landskomité fra Stiftelsen til Fondets Sammenslutning med den danske Kræftkomité; Medlem af sidstnævnte Komité og af Hovedbestyrelsen for Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse; Medlem af Welanderhjemmenes Direktion; Medlem af Bestyrelsen for Dronning Louises Børnehospital; Formand for Indenrigsministeriets Udvalg angaaende den obligatoriske Sygehustjeneste for lægevidenskabelige Kandidater.

Udenlandske Ordener: F.O.I.P.; L.e.r.K.1.; N.St.O.3; S.N.3.

N. Rh. Blegvad.
Overlæge.

Svend Clemmesen.
Overlæge.

J. Falbe-Hansen.
Otolog.

Jens Foged.
Professor.

HARALD ERIK RETLEV ABRAHAMSEN, Professor, Overkirurg, Dr. med., R.M.T., Kfh., p.p., f. 29/1 1885 i Brande; Student (Schneekloths Skole) 1903; medicinsk Eksamen 1910; Assistent hos Professor Slomann 1913—17; Dr. med. 1916; Overlæge paa den orthopædisk-kirurgiske Afdeling i Lazarettejen ved Hald 1917—18; 2. Reservekirurg ved Kommunehospitalets 5. Afdeling 1918—20; 1. Reservekirurg samme Sted 1921—25; Specialistanerkendelse i Kirurgi og Orthopædi 1925 og i Urinorganernes kirurgiske Sygdomme 1936; assisterende Læge ved Arbejdsforsikringsraadet 1918; Tillidslæge ved Københavns Sporveje 1925; Overkirurg ved Bispebjerg Hospital Afdeling D 1926; Professor ved den kliniske Praktikantundervisning 1936.

Studierejser til Stockholm 1913, Berlin 1917, Paris 1920 og U. S. A. 1934.

Udenlandske Ordener: B.K.4; Ju.r.K.; S.N.2; S.St.S.4.

CHRISTIAN INGERSLEV BAASTRUP, Klinikchef, Læge, f. 24/1 1885 i København; Student (Østre Borgerdydskole) 1902; medicinsk Eksamen 1909; i to Aar Assistent paa Rigshospitalets Røntgenklinik og i 8 Aar paa Bispebjerg Hospitals Røntgenklinik; Chef for sidstnævnte 1923; Specialistanerkendelse i Radiologi 1918.

Formand for Dansk radiologisk Selskab 1925—26; Medlem af Bestyrelsen for Nordisk Forening for medicinsk Radiologi 1919—33 og 1936—38; Generalsekretær i denne Forening 1919—21 og 1925—33; Repræsentant i Københavns Lægeforening 1923—31.

Redaktør og Medarbejder ved en Del udenlandske radiologiske Fagtidsskrifter; Medlem af Deutsche Röntgen Gesellschaft; Delegeret ved Verdenskongresserne i Paris 1931, Zürich 1934 og Chicago 1937; Formand for medicinsk-historisk Museums Venner og for Regensiansamfundet 1936; Medlem af Bestyrelsen for Hygæa 1938.

GEORG LUDVIG CATHALA BIERING, Overlæge, f. 21/2 1878 i København; Student (Metropolitanskolen) 1896; medicinsk Eksamen 1902; Reservelæge ved Garnisonssygehuset i København 1903—05; Assistent ved Kommunehospitalets Røntgenklinik 1908—16; Korpslæge i Hæren 1911—15; Overlæge 1915—23; Specialistanerkendelse i Radiologi 1918; Visitator ved Kommunehospitalet 1919; Chef for Kommunehospitalets Røntgenklinik og Lysbehandlingsanstalt 1922; Leder af Aarhus Kommunehospitals Røntgenafdeling og Radiumstationen for Jylland 1918; praktiserende i København 1918; Læge ved Livsforsikringselskabet »Dannebrog« 1919.

Formand for Dansk radiologisk Selskab 1931—32.

TAGE BJERING, Overlæge, Dr. med., f. 11/11 1899 i København; Student (St. Andreas Kollegium) 1918; medicinsk Eksamen 1926; Kandidat ved Skive Sygehus' medicinske Afdeling 1926, kirurgiske Afdeling 1926—27, medicinske Afdeling igen 1927—29; Øresundshospitalets Tuberkulose Afdeling 1929—30; Børnehospitalet Fuglebakken 1930; Bispebjerg Hospital Afdeling B 1930—31; Blegdamshospitalet 1931; 2. Reservelæge ved Kommunehospitalets Afdeling 7 1931; Dr. med. 1932; Visitator ved Kommunehospitalet 1934; Assistent ved Kommunehospitalets medicinske Poliklinik 1935; Reservelæge ved Blegdamshospitalet 1935; Overlæge ved Kommunehospitalets 7. Afdeling.

NIELS REINHOLD BLEGVAD, Overlæge, R., f. 20/2 1880 paa Samsø; Student (Odense) 1897; medicinsk Eksamen 1904; Assistent ved Kommunehospitalets Øre- og Halsklinik 1904—17; Studierejse (Otolaryngologi) til Udlandet 1907—08; praktiserende i København fra 1908; Leder af Øresundshospitalets Hals- og Øreklínik fra 1916; Overlæge ved samme Hospital fra 1937; Otolaryngolog ved Boserup Sanatorium fra 1928, ved Aunstrup Sanatorium siden 1940; Specialistanerkendelse 1918. Repræsentant i Almindelig Dansk Lægeforening 1911—16 og 1931—39; Formand for Øre- og Halslægers Organisation fra 1917; Medlem af Bestyrelsen for Københavns Lægeforening 1931—39; Formand for Specialistorganisationernes Sammenslutning 1939—40; korresponderende Medlem af Société française d'oto-rhinolaryngologie 1912; Formand for Dansk oto-laryngologisk Selskab 1919—21; Dommersuppleant ved Konkurrencen om Professoratet i Oto-Laryngologi ved Københavns Universitet 1927; Generalsekretær ved den 1. internationale Oto-Laryngologiske Kongres i København 1928; korresponderende Medlem af rhino-laryngologische Gesellschaft i Wien 1931.

ALFRED JOHAN CARL CHRISTIAN CLEMMESSEN, Overlæge, Dr. med., f. 27/9 1899 i Aalborg; Student (Metropolitanskolen) 1917; arbejdede ved Transport af Wienerbørn til og fra Danmark 1919—23; medicinsk Eksamen 1925; Reservelæge ved Amtssygehuset i Roskilde 1926—28; ved Kolonien Filadelfia 1929—32 og ved Kommunehospitalets 6. Afdeling 1932—33; Dr. med. 1932; Specialistanerkendelse i Neurologi og Psykiatri 1933; Konsulent ved Fængselshjælpens retspsykiatriske Undersøgelser 1933—35; assisterende Læge ved Invalideforsikringsretten 1933; Afdelingslæge ved Sankt Hans Hospital 1934—36 og ved Kommunehospitalets psykiatriske Afdeling 1936—38; Overlæge ved Bispebjerg Hospitals psykiatriske Afdeling 1938.

Formand for Foreningen af yngre Læger 1933—36; Æresmedlem 1937; Medstifter af Den sociale Skole paa Kommunehospitalet i København 1936; Formand for Danske Psykiaters Organisation 1939 og for Specialistorganisationernes Sammenslutning 1940.

Udenlandsk Orden: Ø.r.K.164.

SVEND VILHELM MICHAEL CLEMMESSEN, Overlæge, Dr. med., født 20/4 1901 i Aalborg; Student (Metropolitanskolen) 1918; medicinsk Eksamen 1926; Assistent ved Rigshospitalets fysiurgiske Klinik 1927—29 og ved Universitetets hygiejniske Institut 1929—32; Dr. med. 1931; Studierejse til London 1932; Reservelæge ved Sundby Hospitals medicinske Afdeling 1933—38; Specialistanerken-

delse i Fysiurgi 1934 og i intern Medicin 1936; Overlæge ved Kommunehospitalets fysiurgiske Klinik 1938.

Formand for Dansk fysiurgisk Selskab fra 1938 og Selskabet for teoretisk og anvendt Terapi i 1940.

Har skrevet en Del Afhandlinger om Vitaminspørgsmaal og Fysiurgi.

JØRGEN FALBE-HANSEN, Ørelæge, Dr. med., f. 27/3 1903 i Holstebro; Student (Viborg) 1922; medicinsk Eksamen 1929; Vikar 1929; Assistent ved Rigshospitalets medicinske Poliklinik 1929; konstitueret Kommunalæge i Vaag paa Færøerne 1930; praktiserende i Havdrup 1930—31; Reservelæge ved Brædstrup Sygehus 1931—32; Kandidat ved Frederiksberg Hospitals kirurgiske Afdeling 1933—34; Assistent ved Kommunehospitalets Øreafdeling 1934—36; Specialistanerkendelse i Oto-Rhino-Laryngologi 1937; 1. Reservelæge ved Finseninstitutets Øreafdeling 1937—39; 1. Reservelæge ved Kommunehospitalets Øreafdeling 1939—40; Chef for Blegdamshospitalets Øreklínik fra September 1940; Dr. med. 1942.

SVEND FELDING, Overlæge, Dr. med., f. 29/3 1893 i København; Student (Ordrup) 1911; medicinsk Eksamen 1917; Reservelæge ved Roskilde Amtssygehus 1917—19; Overskibslæge ved de Allieredes Krigsfangetransporter 1918—19; Kandidat og Assistent ved forskellige københavnske Hospitaler; Reservekirurg ved St. Josephs Hospital 1925—27; Reservelæge ved Frederiksberg Hospitals Gynækologisk og Fødeafdeling 1927—34; Dr. med. 1929; Censor i Kirurgi ved Tandlægeskolen 1930—38; Censorsuppleant i Obstetrik ved lægevidenskabelig Embedseksamen fra 1937; Specialistanerkendelse i Kirurgi 1926, Gynækologi 1930 og Obstetrik 1934; assisterende Læge ved Kommunehospitalets gynækologiske Poliklinik 1937; Chef for samme 1938; Overlæge ved Kommunehospitalets gynækologiske Afdeling 1940.

Medlem af Bestyrelsen for Foreningen for Gynækologi og Obstetrik 1937—40. Har skrevet en Del Afhandlinger over kirurgiske, gynækologiske og obstetriciske Emner.

JENS KRISTIAN TÆKKER FOGED, Professor, Overkirurg, Dr. med., f. 14/4 1897 i Grønning pr. Jebjerg; Student (Viborg) 1917; medicinsk Eksamen 1923; Kandidattjeneste ved forskellige københavnske Hospitaler og ved Amtssygehuset i Haderslev; Assistent ved Professor Rovsings Klinik 1924—26; Prosektor ved Universitetets patologisk-anatomiske Institut 1928—29; Dr. med. 1929; Reservekirurg ved Bispebjerg Hospitals Afdeling D 1929—35; Studierejser til Holland, Belgien og Frankrig (Kirurgi) 1930 og Wien (Kirurgi) 1931; Specialistanerkendelse i Kirurgi 1932; Assistent og Reservelæge ved Orthopædisk Hospital 1935—37; Professor i Speciel Kirurgi ved Tandlægeskolen 1935—37; Overkirurg ved Bispebjerg Hospitals Afdeling A 1937.

Censorsuppleant ved medicinsk Embedseksamen 1930; Medlem af Kommissionen til Organisation af Spejdnernes frivillige Donorkorps; deltog i Konkurrencen om Professoratet i Kirurgi 1935; Censor i Kirurgi ved medicinsk Embedseksamen 1940.

CARL FRIDERICHSEN, Overlæge, Dr. med., f. 5/6 1886 i København; Student (Metropolitanskolen) 1905; medicinsk Eksamen 1912; Studierejser til London, Stockholm, Berlin og Heidelberg; Assistent ved Universitetets patologisk-anatomiske Institut 1914; Reservelæge i Hæren 1914—16; Assistent ved Universitetets Farmakologiske Institut 1915—16; Reservelæge ved Rigshospitalets medicinske Afdeling A 1917—19, ved Dronning Louises Børnehospital 1919—24; Specialistanerkendelse i Pædiatri 1921; Læge ved Prinsesse Helena's Børnehjem fra 1922; Dr. med. 1923; Chef for Frederiksberg Børnepoliklinik fra 1924; Skolelæge 1925; Overlæge ved Børneafdelingen ved Sundby Hospital 1931; Dommer ved Konkurrencen om Professoratet i Pædiatri i Oslo 1940.

Formand for Danske Børnelægers Organisation 1927—32 og for Dansk pædiatrisk Selskab 1928—34; Medlem af Bestyrelsen for Nordisk pædiatrisk Forening; Leder af Nordisk pædiatrisk Litteratur-Ring; Medlem af Bestyrelsen for Christianshavns Vuggestue og for Mødres og Børns Bepsning.

VIGGO FRIEDENREICH, Dr. med., f. 11/2 1897 i København; Student (Østre Borgerdydskole) 1914; medicinsk Eksamen 1922; Kandidat ved Almindelig Hospital 1922, Aabenraa Amtssygehus 1922—23, Øresundshospitalet 1923—24, Rigshospitalet 1924—25, Finsens Institut 1926; Assistent ved Universitetets Institut for almindelig Patologi 1926—32; Studierejse til New York 1929; Dr. med. 1930; Assistent ved Kommunehospitalets Sektionsstue 1932—35; Censorsuppleant ved medicinsk Embedseksamen 1934; Specialistanerkendelse i patologisk Anatomi og Vævsmikroskopi 1935; Prosektor ved Kommunehospitalet fra 1935.

V. Genner.
Klinikchef.

H. C. Gram.
Professor.

Hans Heckscher.
Overlæge.

VIGGO GENNER, Klinikchef, Dr. med., f. 17/11 1887 i Otterup paa Fyn; Student (Odense) 1907; medicinsk Eksamen 1915; Uddannelse paa københavnske Hospitaler 1915—18; Reservelæge i Hæren 1915—18; Læge ved Krigsfangetransport fra Danzig til Skotland 1918—19; Embedslægeeksamen 1919; konstitueret Amtslæge i Haderslev 1919; Guvernementslæge i hollandsk Ostindien 1921—22; Skibslæge ved den hollandsk-ostindiske Linie K. P. M. mellem Java og Sumatra og ved Transport af Pilgrimme fra Ostindien til Mekka til 1923; Studieophold i Paris og Wien i 1923 og i Paris i 1926; Specialistanerkendelse i Dermato-Venerologi 1926; Praksis i København fra 1929; 1. Reservelæge ved Frederiksberg Hospitals dermatologiske Afdeling 1929—31 og ved Rigshospitalets dermatologiske Afdeling 1931—32; Afdelingslæge ved Finseninstitutet 1932—38; Dr. med. 1936; kommunal Venerolog i København 1937—40; Chef for Kommunehospitalets Klinik for Hudsygdomme 1940; Politilæge i København 1941.

Har skrevet en Række videnskabelige Publikationer i inden- og udenlandske Tidsskrifter.

HANS CHRISTIAN GRAM, Overlæge, Professor, Dr. med., R. p. p., f. 3/3 1890 i København; Student (Metropolitanskolen) 1908; medicinsk Eksamen 1915; i Serbien 1915, Rusland 1916; klinisk Assistent ved Rigshospitalets Afdeling B 1918—20; 2. Reservelæge 1920—22; Fellow in research Medicine og Fellow of the Rockefeller Foundation, Philadelphia 1922—24; Dr. med. 1921; 1. Reservelæge ved Rigshospitalet 1924—28; Specialistanerkendelse i intern Medicin, særlig Fordøjelsessygdomme og Blodets Sygdomme, 1924; praktiserende Specialist i København i Mave-, Tarm- og Blodsygdomme 1924; Censorsuppleant ved medicinsk Embedseksamen 1928—30; Lærer ved Rigshospitalets Sygeplejerskeskole 1925—28; Assisterende Læge ved Invalideforsikringsraadet 1928; Reservelæge ved Frederiksberg Hospital 1928; Administrator ved Poul Fechtels Hospital 1932—39; Overlæge ved Invalideforsikringsraadet 1929—34; Medlem af Farmakopékommisionen 1933; Overlæge ved Sundby Hospitals medicinske Afdeling 1933; Professor ved den kliniske Praktikantundervisning 1936.

Vicepræsident i Medicinsk Selskab i København 1941.

Har udgivet Bøger om Blodsygdomme, Medicinsk terapeutisk Lommebog, H. C. Grams Lægebog, og skrevet talrige Afhandlinger i inden- og udenlandske lægevidenskabelige Fagtidsskrifter.

Udenlandske Ordener: F.O.I.P.; Serb.r.K.; S.H.E.S.

SVEND PETER HANSEN, Overkirurg, Professor, Dr. med., f. 15/10 1886 i København; Student (Henrik Madsens Skole) 1904; medicinsk Eksamen 1911; Dr. med. 1919; 2. Reservekirurg ved Bispebjerg Hospital 1918—20; Assistent hos Prosektor ved Kommunehospitalet 1920—22; 1. Reservekirurg ved Bispebjerg Hospital 1922—25; Prosektor ved samme Hospital fra 1925; Specialistanerkendelse i Kirurgi, særlig Underlivssygdomme, 1921; praktiserende som Kirurg i København fra 1922; Chef for Rigshospitalets kirurgiske Poliklinik 1927—33; Professor i Speciel Kirurgi ved Tandlægeskolen 1933—34; Overkirurg ved Sundby Hospital 1934; Professor ved den kliniske Praktikantundervisning 1937; talrige Studierejser.

Medlem af Bestyrelsen for De forenede Skoler fra 1925 og Formand for Repræsentantskabet fra 1928; Medlem af Bestyrelsen for Dansk Svømme- og Livredningsforbund fra 1926; Læge ved Forsikringsselskabet »Palnatok« fra 1925; Medlem af Invalideforsikringsretten 1935 og Københavns Kommunes Pensioneringsraad 1936.

Har skrevet talrige Artikler om kirurgiske Emner i inden- og udenlandske Tidsskrifter.

HANS HECKSCHER, Overlæge, Dr. med., f. 17/10 1893 i København; Student (Metropolitanskolen) 1911; medicinsk Eksamen 1918; Dr. med. 1921; Uddannelse ved københavnske Hospitaler; Reservelæge ved Kommunehospitalet; Specialistanerkendelse i intern Medicin, særlig Hjerte-, Lunge- og Stofskiftesygdomme, 1928; deltog i Konkurrencen om Professoratet i intern Medicin ved Københavns Universitet 1931; Chef for Kommunehospitalets medicinske Poliklinik 1932; Overlæge ved Hospitalets midlertidige medicinske Afdeling 1936; Overlæge ved Hospitalets medicinske Afdeling II 1942; Tillidslæge ved Forsikringsaktieselskabet »Wintherthur«.

Har offentliggjort Arbejder over hygiejniske, bakteriologiske og intern-medicinske Emner.

EJLER HOLM, Professor, Overlæge, Dr. med., f. 7/8 1887 paa Eskjær; Student (Herlufsholm) 1905; medicinsk Eksamen 1912; Reservelæge ved Aalborg Kommunehospital 1912—13; Assistent ved Kommunehospitalets Øjenafdeling 1916—21; Specialistanerkendelse i Oftalmologi 1918; praktiserende i København 1918; Assistent ved Rigshospitalets Øjenafdeling 1921—23; Dr. med. 1922; Visitator ved Kommunehospitalet 1922—26; Øjenlæge ved Svagsynsskolen 1922—39; Assistent ved Finsens Instituts Øjenklinik 1923—25; Konsulent i Øjensygdomme ved Finsens Institut 1925—29; Øjenlæge ved Bispebjerg Hospital 1927—29; Overlæge ved Kommunehospitalets Øjenafdeling 1929; deltog i Konkurrencen om Professoratet i Oftalmologi 1925; Professor ved den kliniske Praktikantundervisning i Oftalmologi 1939.

Medredaktør af Acta Ophthalmologica; Formand for det oftalmologiske Selskab i København 1932—35.

Poul Iversen.
Overlæge.

H. C. A. Lassen.
Professor.

Otto Mikkelsen.
Overkirurg

POUL IVERSEN, Overlæge, Dr. med., f. 20/11 1889 i København; Student (Ordrup) 1908; medicinsk Eksamen 1915; Læge i Søværnet 1915; Assistent ved Universitetets farmakologiske Institut 1916—19; Dr. med. 1918; Reservelæge ved Blegdamshospitalet 1920, ved Rigshospitalet 1922, ved Bispebjerg Hospital 1923—28; Specialistanerkendelse i intern Medicin, særlig Nyre- og Hjertesygdomme samt Sukkersyge, 1924, ændret til Mave- og Tarmsygdomme, Stofskifte- og Nyresygdomme 1931.

Sekretær i Farmakopékommisionen 1921—30; Censorsuppleant i Farmakologi ved medicinsk Embedseksamen 1923—30; Formand for Ordrupersamfundet 1932—34; Medlem af Farmakopékommisionen 1933; Formand i Københavns Kommunes Pensioneringsraad 1936; Medlem af Hospitalsudvalget 1937—41; i Bestyrelsen for Sygeplejerske Maria Dynesens Mindefond 1939; Medlem af Bestyrelsen for Københavns Sygehjem 1939; Medlem af Sygeplejeudvalget for Kommunehospitalet 1939; Formand for Foreningen af kommunale Overlæger i København 1939—41; Bestyrelsesmedlem i »Sygeplejerskernes Hus« 1941 og i Michaelsen-Fonden 1941.

TORBEN G. KNUDTZON, Overkirurg, Dr. med., f. 2/3 1900 i Hummeltofte ved Kongens Lyngby; Student (Metropolitanskolen) 1917; medicinsk Eksamen 1924; Accessit for Universitetets Prisopgave 1925; Universitetets Guldmedaille 1928; Assistent ved Retsmedicinsk Institut 1928—29; 2. Reservelæge ved Kommunehospitalets Afdeling 1 1929—31; Studierejse til Paris 1931—32; Assistent ved Kommunehospitalets kirurgiske Poliklinik 1932—33; Læge ved Forsikringsaktieselskabet National 1932; Dr. med. 1933; 1. Reservelæge ved Kommunehospitalets Afdeling 1 1933—36; Overkirurg ved Kommunehospitalets Afdeling 5 1936.

Medlem af Repræsentantskabet for Foreningen af yngre Læger 1924—34; af dens Lønregulativudvalg 1931—36 og dens Voldgiftsret 1935—36; Medlem af Bestyrelsen for Forsikringslægerne Forening, for Jacob og Elise Lefoliis Legat og for Kuranstalten Montebello.

KNUD HARALDSEN KRABBE, Overlæge, Dr. med., f. 3/3 1885 paa Frederiksberg; Student (Metropolitanskolen) 1902; medicinsk Eksamen 1909; Assistent ved Universitetets psykiatriske Laboratorium 1912—13; ved Poliklinikens Nerveafdeling 1910—13; ved Professor Viggo Christiansens Klinik 1911—13; ved Rigshospitalets Nervepoliklinik 1913—15; Dr. med. 1915; Reservelæge ved Sankt Johannes Stiftelse (nu Almindelig Hospital) 1915—21; Specialistanerkendelse i Neurologi 1918; Chef for Frederiksberg Poliklinikens Nerveafdeling 1918—20; Censorsuppleant ved Embedslægeeksamen 1921—27; Censor 1928; neurologisk Konsulent ved Invalidforsikringsfonden 1922—27; 1. Reservelæge ved Kommunehospitalets 6. Afdeling 1922—27; Afdelingslæge ved Kommunehospitalets Nerveafdeling 1928—33; praktiserende Nervespecialist i København; Nerveafdeling ved Sankt Josephs Hospital 1931; Overlæge ved Kommunehospitalets neurologiske Afdeling 1933; Studierejser (Neurologi) til London og Paris 1909—10, Paris og Amsterdam 1920, U. S. A. 1924, Moskva og Leningrad 1928.

Medlem af Bestyrelsen af Foreningen af yngre Læger 1912—14; korresponderende Medlem af flere udenlandske neurologiske Selskaber; Formand for Neurologisk Selskab 1925—28; Redaktør af Acta psychiatrica et neurologica 1926; Privatdocent 1915—27, og 1929—38; Generalsekretær ved 3. internationale Neurologkongres i København 1939.

Har udgivet en lang Række neurologiske Arbejder, Artikler i medicinske Tidsskrifter; Medarbejder ved Salmonsens Leksikon.

AAGE INGVARD KRISTJANSEN, Overlæge, Dr. med., f. 10/5 1893 i Svendborg; Student (Hesselager) 1911; Demonstrator anatomix 1915—16; medicinsk Eksamen 1919; Studierejse til Østen og U. S. A. 1921; Kandidatpladser paa forskellige københavnske Hospitaler; Reservelæge i Hæren 1926; klinisk Assistent ved Rigshospitalets Afdeling H 1926; Reservelæge samme Sted 1928; Specialistanerkendelse i Dermato-Venerologi 1928; praktiserende i København 1930; Dr. med. 1930; Reservelæge ved Rudolph Berghs Hospital 1931; Overlæge samme Sted 1937; Censor ved lægevidenskabelig Embeds-eksamen 1940.

H. C. A. LASSEN, Professor, Overlæge, Dr. med., f. 2/8 1900 paa Frederiksberg; Student (Metropolitanskolen) 1918; medicinsk Eksamen 1924; Reservelæge ved Amtssygehuset i Holstebro 1924—26; Kandidat ved Blegdamshospitalet 1926—27; Turnus ved Kommunehospitalets 3. og 5. Afdeling 1927—28; Kandidat ved Dronning Louises Børnehospital 1928; ved Rigshospitalets Afdeling H 1928—29; Assistent ved Statens Seruminstitut 1929—34; Kandidat ved De gamles By 1930; 2. Reservelæge ved Kommunehospitalets 3. Afdeling 1930—33; Dr. med. 1931; 1. Reservelæge ved Kommunehospitalets 3. Afdeling 1933—37; Studieophold i Presbyterian Hospital i New York 1934—35; Specialistanerkendelse i intern Medicin 1934; Reservelæge ved Blegdamshospitalet 1937—39; Overlæge ved Blegdamshospitalet 1939; Professor ved Københavns Universitet 1940.

KARL EDGAR LEHMANN, Overlæge, Dr. med., f. 12/9 1897 i Aalborg; Student (H. Adlers Fællesskole) 1915; medicinsk Eksamen 1924; Hospitalsuddannelse i København og Provinsen 1924—28; Assistent ved Rigshospitalets Røntgenklinik 1928—29; klinisk Assistent ved Rigshospitalets Fødeafdeling B 1928—32; Assistent ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre 1929—30 og ved Rigshospitalets kirurgiske Poliklinik 1930—31; 2. Reservekirurg ved Sundby Hospital 1932—35; Dr. med. 1933; 1. Reservekirurg ved Kommunehospitalets 5. Afdeling 1935—39; Specialistanerkendelse i Kirurgi og Gynækologi 1935; Reservelæge ved Ortopædisk Hospital 1939—40; Prosektor Chirurgiæ ved Københavns Universitet 1939; Souschef ved Dansk Røde Kors' Ambulance i Finland 1939—40; Overlæge ved Kommunehospitalets kirurgiske Poliklinik 1940; Læge ved Forsikringsselskabet »Haand i Haand« 1936 og »Terra« 1940; Studierejser i Sverige, Tyskland, Østrig, Schweiz, Frankrig og England.

Har skrevet en Række eksperimentelle og kliniske Arbejder om kirurgiske Emner.
Udenlandsk Orden: Fi.Fr.4.

ROBERT HENRY LUND, Overlæge, Professor, Dr. med., f. 28/1 1887 paa Frederiksberg; Student (Slomanns Skole) 1905; medicinsk Eksamen 1912; Militærlæge i Serbien 1912—13; Assistent paa Kommunehospitalets og Rigshospitalets Øreafdelinger 1915—22; Specialistanerkendelse i Otologi 1918; praktiserende i København som Specialist i Øre-, Næse- og Halssygdomme fra 1918; Reservekirurg ved Kommunehospitalet 1922—23; Visitator ved samme Hospital 1923—25; studerede Otologi i Upsala 1918, i Utrecht og Paris 1921—22; Dr. med. 1920; deltog i Konkurrencen om Professoratet i Otorhinolaryngologi ved Københavns Universitet 1927; Otorhinolaryngolog ved Bispebjerg Hospital 1927; Overlæge ved Hals-, Næse- og Øreafdelingen paa Sundby Hospital 1931; Professor ved den kliniske Praktikantundervisning i Otolaryngologi 1939.

Sekretær i Dansk otolaryngologisk Selskab 1920—24, Kasserer 1924—26, Formand 1928—30; korresponderende Medlem af Wien laryngologische Gesellschaft.

Har skrevet talrige videnskabelige Arbejder i inden- og udenlandske Fagtidsskrifter; Medarbejder ved forskellige udenlandske Fagtidsskrifter.

JENS EINAR MEULENGRACHT, Professor, Overlæge, Dr. med., R. DM. p.p., f. 7/4 1887 i Assens; Student (Sorø) 1905; medicinsk Eksamen 1912; klinisk Assistent ved Frederiksberg Hospitals medicinske Afdeling B 1912—13; Læge ved serbisk Krigslazaret i Vinteren 1912; Assistent ved Rigshospitalets kirurgiske Poliklinik 1914—15; Assistent ved Bispebjerg Hospitals patologiske Institut 1915—16; Reservelæge ved Rigshospitalets medicinske Afdeling B 1918—23; Dr. med. 1918; Specialistanerkendelse i Mave-, Tarm- og Blodsygdomme 1918; deltog i Konkurrencen om Professoratet i teoretisk Medicin 1923; Overlæge ved Bispebjerg Hospitals medicinske Afdeling B 1924; Professor ved den kliniske Praktikantundervisning 1935.

Medlem af den permanente Farmakopékommision 1925—33; Medlem af Bestyrelsen for Vejle-fjord Sanatorium 1926—36; Formand i Foreningen for Trængendes Landophold 1928; Formand i Dansk Selskab for intern Medicin 1929—31; Dansk Hovedredaktør for Nordisk medicinsk Tidsskrift 1929; Medlem af Komitéen vedrørende islandske Lægers Uddannelse i Danmark 1932; Medlem af Hospitalskommissionen af 21. Juni 1932; Medlem af den af Indenrigsministeriet nedsatte Farmakopékommision 1933; Formand i Foreningen af kommunale Overlæger i København 1934—36; Medlem af Sundhedsstyrelsens Ernæringsudvalg 1935 og af Udvalget angaaende Vitaminisering af Margarine 1936; Præsident i Medicinsk Selskab i København 1936—37; Medlem af Hovedbestyrelsen af Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse 1936; Formand for sammes Hovedbestyrelse og Medlem af dens Direktion 1938; Medlem af Bestyrelsen for Anders Hasselbalchs Fond til Leukæmiens Bekæmpelse 1939 og af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1939; Medudgiver af Folia hæmatologica 1938 og Medredaktør af Nordisk Medicin 1939. Æresmedlem af en Række udenlandske lægevidenskabelige Selskaber; Dr. jur. h. c. ved Universitetet i Aberdeen 1939. Har skrevet en Del videnskabelige Afhandlinger.

Islandsk Orden: I.F.3.

Udenlandske Ordener: B.K.4; Ju.r.K.; S.N.2; S.St.S.4.

OTTO MIKKELSEN, Overkirurg, Dr. med., f. 20/7 1895 i København. Student (Sorø) 1912; medicinsk Eksamen 1918. Kandidatpladser paa forskellige københavnske Hospitaler, senere Assistent ved Kommunehospitalets patologiske Institut og kirurgiske Poliklinik. 2. Reservekirurg ved Kommunehospitalets Afdeling 1. 1925—27 og 1. Reservekirurg sammesteds 1929—33. Dr. med. 1927, assisterende Læge ved Invalideforsikringsretten 1927—37. Specialistanerkendelse Kirurgi, spec. kirurgiske Kvindesygdomme 1932. Chef for Sundby Hospitals kirurgiske Poliklinik 1935—37, Overkirurg ved Kommunehospitalets 1. Afdeling fra 1937.

Sekretær i Dansk kirurgisk Selskab 1927—37, Medlem af Selskabets Bestyrelse 1927—34. Medlem af Bestyrelsen for Københavns Reservelægeselskab 1931—35. Formand for Københavns Kirurgforening siden 1941.

S. H. MYGIND, Overlæge, Dr. med., f. 7/4 1884 i København. Student (Metropolitanskolen) 1902; medicinsk Eksamen 1909; Reserevelæge ved Præstø Amtssygehus i Næstved 1909—10; Assistent ved Kommunehospitalets Øreafdeling fra 1912—20; Specialistanerkendelse Otolaryngologi 1918, 2. Re-

Svend Petri.
Prosektor.

Paul J. Reiter.
Overlæge.

H. W. Scheuermann.
Overlæge.

servelæge ved Kommunehospitalets 1. Afdeling 1920—22; Overlæge ved Kommunehospitalets Øreafdeling fra 1923, Dr. med 1917.

SVEND NICOLAJ GJERLØFF PETRI, Prosektor, Dr. med., født 18/7 1895 i Nørre Aaby; Student (Metropolitanskolen) 1914; Demonstrator anatomie 1918—19; medicinsk Eksamen 1922; Assistent ved Bispebjerg Hospitals patologiske Institut 1922—27; Dr. med. 1926; Reservelæge ved Bispebjerg Hospitals medicinske Afdeling B. 1927; Prosektor ved Universitetets patologisk-anatomiske Institut 1927; fast ansat 1. Prosektor 1929; Prosektor ved Kommunehospitalet siden 1931; Læge ved Dansk Folkeforsikringsanstalt siden 1931; flere Studieophold i Udlandet.

Censor i normal Anatomi ved medicinsk Embedseksamen 1927—33; Mikroskopiker for Cancerkomiteen 1929—38; deltog i Konkurrencen om Professoratet i patologisk Anatomi 1928; Privatdocent siden 1931; Medlem af Bestyrelsen for Dansk Specialforening for diagnostisk Vævspathologi 1932; Specialistanerkendelse i patologisk Anatomi og Vævsmikroskopi 1933.

KNUD AAGE FREDERIK SOMMER RASMUSSEN, Klinikchef, Læge, f. 9/11 1897 i København; Student (Metropolitanskolen) 1916; medicinsk Eksamen 1924; Assistent ved Folkekuranstalten ved Hald April—Oktober 1924; ved Bispebjerg Hospitals Massageklinik November 1924; praktiserende i København Oktober 1925; Hospitalsuddannelse ved Kommunehospitalet 1926—27; Assistent ved De samvirkende Sygekassers Massageklinik 1927—30; Læge ved Badeanstalten København 1929—30; Afdelingslæge ved De samvirkende Sygekassers Massageklinik 1930—32; Specialistanerkendelse i Fysurgi 1930; Klinikchef ved De samvirkende Sygekassers Massageklinik 1932; Klinikchef ved Bispebjerg Hospitals Bade-Afdeling 1933.

PAUL J. REITER, Overlæge, Dr. med., f. 29/1 1895 i Viborg. Student (Viborg) 1912; medicinsk Eksamen 1919; Kandidat og konstitueret Reservelæge ved Sindssygehospitalet i Nykøbing Sj. 1919—20; Assistent ved Sindssygehospitalet ved Aarhus 1921—22; 2. Reservelæge ved St. Hans Hospital 1922—24; 1. Reservelæge 1924—25, Afdelingslæge 1925, tillige Speciallæge ved Psykopatanstalterne i Herstedvester og Suppleant i Fængselsnævnet 1937. Dr. med. 1925; Specialistanerkendelse Psykiatri 1925, Neurologi 1926; praktiserende i København fra 1927; forskellige Studierejser; Overlæge ved Psykopatanstalterne i Herstedvester og psykiatrisk Lægekonsulent for Fængselsvæsenets Overbestyrelse 1938. Overlæge ved Kommunehospitalets psykiatriske Afdeling 1941.

Medarbejder ved Ugeskrift for Læger fra 1923, ved forskellige tyske videnskabelige Fagtidsskrifter, har desuden skrevet en lang Række Arbejder i danske og udenlandske Fagtidsskrifter, flere store Magnografier o. lign.

CHRISTIAN MICHAEL ROVSING, Klinikchef, Læge, f. 16/2 1891 i København; Student (Østre Borgerdydskole) 1909; medicinsk Eksamen 1916; Assistent ved Faderen, Professor Thorkild Rovsings Klinik 1916—17; Assistent ved Rigshospitalets kirurgiske Poliklinik 1918—20; klinisk Assistent ved Universitetets kirurgiske Klinik paa Rigshospitalet 1920—21; Reservekirurg ved Rigshospitalets Afdeling C. 1921—27; Specialistanerkendelse, særlig Urinorganernes kirurgiske Sygdomme 1927; overtog Professor Rovsings Klinik 1927; Chef for Bispebjerg Hospitals kirurgiske Poliklinik 1937.

Studierejser (Kirurgi) Wien 1923, Paris 1925; Medlem af Bestyrelsen for Kuranstalten Montebello 1927—38; Vikar for de kongevalgte lægekyndige Medlemmer af Arbejdsforsikringsraadet 1927; Udgiver af Bibliotek for Læger; Medlem af Bestyrelsen for kgl. dansk Yachtklub 1932 og for Foreningen San Cataldos Venner 1931.

HANS POUL SCHULTZER, Overlæge, Dr. med., f. 2/9 1895 i København; Student (Metropolitanskolen) 1914; medicinsk Eksamen 1922; videnskabelig Assistent ved Finsen-Institutets Laboratorium 1922—25; forskellige Hospitalsansættelser 1925—28; Dr. med. 1927; Reservelæge ved Bispebjerg Hospitals medicinske Afdeling B 1928—30; Assistent ved Statens Vitaminlaboratorium og Assistent ved Rigshospitalets medicinske Poliklinik 1930—31; Reservelæge ved Kommunehospitalets medicinske Afdeling 2 1931; Specialistanerkendelse i intern Medicin, særlig Stofskifte- og Fordøjelsessygdomme, 1932; praktiserende i København som Speciallæge 1934; Chef for Kommunehospitalets medicinske Poliklinik 1936; Overlæge samme Sted 1939; Lektor i intern Medicin ved Københavns Universitet 1939; gentagne Studierejser til Heidelberg, Jena og London.

Har skrevet en Del Afhandlinger i inden- og udenlandske videnskabelige Fagtidsskrifter.

HOLGER WERFEL SCHEUERMANN, Overlæge, R., HHT p.p., f. 12/2 1877 i Hørsholm; Student (Frederiksberg Latinskole) 1895; medicinsk Eksamen 1902; ved Sankt Johannes Stiftelse og

Frederiks Hospital 1902—04; praktiserende i Præstø 1904—07; ved Frederiks Hospital 1907—08; Reservelæge ved Garnisonssygehuset 1910; Assistent ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre 1910—19; klinisk Assistent ved Rigshospitalets Afdeling D 1910—12, ved Røntgenklinikken 1913—15, ved Massageklinikken 1915—16; Reservelæge i Marinen 1910, Korpslæge 1917, Overlæge 1921; Leder af Marinehospitalets Røntgenafdeling 1915—28; Specialistanerkendelse i Orthopædi og Radiologi 1918; Radiolog ved Sundby Hospital 1926; Leder af Militærhospitalets Røntgenafdeling 1928—38 og af Sundby Hospitals Røntgenafdeling 1933, Overlæge fra 1935.

Har foretaget Undersøgelser af Patienter med Følger af Børnelammelse 1913; Studierejse (Krigsorthopædi og Krigsinvalidforsorg) til Tyskland 1915.

Formand for Dansk røntgenologisk Forening 1920—21; Membre délégué national des congrés internationaux de médecins et de pharmacie militaires 1928; Formand for Dansk radiologisk Selskab 1933—34.

Udenlandsk Orden: Sp.M.F.3.

KNUD IVER ASSENS SECHER, Professor, Overlæge, Dr. med., R. p. p., f. 2/8 1883 paa Frederiksberg; Student (Nykøbing Falster) 1902; medicinsk Eksamen 1909; Reservelæge ved Aalborg Amts og Bys Sygehus 1909—10; ved Sankt Johannes Stiftelse 1911—15; Studierejser til Berlin (Sektions-teknik) 1911, London (Sanocrysinbehandling) 1924; Assistent ved farmakologisk Institut 1912—14; Dr. med. 1913; Prosektor ved patologisk-anatomisk Institut 1915—17; Reservelæge ved Kommunehospitalets 2. Afdeling 1917—21; Lærer i Fysiologi ved Statens Gymnastikinstitut 1918—19; Specialistanerkendelse i intern Medicin, særlig Lunge- og Hjertesygdomme, 1918; 2. Læge ved Statsanstalten for Livsforsikring 1920, 1. Læge 1926; Medlem af Komitéen for mindre gode Liv 1926; praktiserende Læge i København 1915; Overlæge ved Bispebjerg Hospitals Afdeling C 1921; Foredragsrejse i U. S. A. og Canada (Sanocrysinbehandling) 1925; en Del andre Studierejser; Foredragsholder ved Kongresser i en Række Lande.

Formand i Akademisk Roklub 1912—16; Æresmedlem 1917; Formand for Danske Studenters Idrætsraad 1917—22; Medlem af Dansk Idrætsforbunds Hovedbestyrelse 1918; Medredaktør af Gymnastisk Tidsskrift 1916—24; Formand for Foreningen af yngre Læger 1913—15; for Foreningen af kommunalt ansatte Hospitalslæger 1919—20; Medlem af Hovedbestyrelsen i almindelig Dansk Lægeforening 1917—20; og af Bestyrelsen for Dansk Ligrændingsforening 1922, Formand 1923; i Bestyrelsen for Lægeforeningens Boliger 1923; for Stiftelsen Georg Stages Minde 1932; for Domus medica 1935—36; og for Lægernes Enkekasse 1938; Medlem af den permanente internationale Komité for Studiet af Livsforsikringsmedicin 1932; Æresmedlem af en Række udenlandske videnskabelige Selskaber.

Har skrevet en Del Afhandlinger i inden- og udenlandske videnskabelige Fagtidsskrifter.

Udenlandsk Orden: S.N.3.

EINAR THOMSEN, Professor, Dr. med., f. 30/8 1891 paa Frederiksberg; Student (Metropolitanskolen) 1910; Universitetets Guldmedaille 1915; medicinsk Eksamen 1918; Assistent ved Universitetets fysiologiske Institut 1918—21; Dr. med. 1921; Lægeassistent under Københavns Sundhedskommission 1921—26; Hospitalsuddannelse paa Rigshospitalet, Svendborg Amtssygehus, Bispebjerg Hospital, Fødselsstiftelsen og ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre 1922—34; Studierejser i Udlandet; Specialistanerkendelse i Kirurgi 1927 og Gynækologi 1933; assisterende Læge i Kirurgi og Orthopædi ved Invalidforsikringsretten 1933—39; Læge ved Bispebjerg Hospitals kirurgiske Poliklinik 1934; Chef for Sundby Hospitals kirurgiske Poliklinik 1937; tillige Professor i Speciel Kirurgi ved Danmarks Tandlægehøjskole samme Aar; Privatklinik i København; deltog i Konkurrencen om Professoratet i Kirurgi ved Københavns Universitet 1935; designeret Overkirurg ved Bispebjerg Hospital 1938.

Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af yngre Læger 1920—24, Formand 1922—24; og for Foreningen af videnskabelige Assistenser 1920—21; Formand for Medicinsk Forening 1921—22; Censor i Anatomi ved medicinsk Embedseksamen 1936—40; Medlem af Repræsentantskabet for Københavns Lægeforening 1937 og af Bestyrelsen for Københavns Kirurgforening 1938; Medlem af Bestyrelsen for Landsforeningen Den personlige Friheds Værn 1939.

Har skrevet en Række Afhandlinger i inden- og udenlandske videnskabelige Fagtidsskrifter.

KJELD TØRNING, Overlæge, Dr. med., f. 29/6 1899 i København; Student (Efterslægtsselskabets Skole) 1916; medicinsk Eksamen 1924; Hospitalsuddannelse fortrinsvis paa Tuberkuloseafdelinger og Sanatorier; Dr. med. 1933; Afdelingslæge ved Øresundshospitalet 1935; Overlæge ved Øresundshospitalets Afdeling II 1936, ved hele Øresundshospitalet 1940.

BJOVULF JENSEN VIMTRUP, Prosektor, Dr. med., f. 30/12 1890 i Krejbjerg; Student (privat

dimitteret) 1911; medicinsk Eksamen 1918; Assistent ved Dyrefysiologisk Laboratorium 1919—22; Studierejse til Tyskland (Mikroskopi og patologisk Anatomi) 1919—21; Prosektor ved Patologisk-anatomisk Institut 1922—29; Dr. med. 1922; Studieophold ved Universitetet i Chicago 1926—27; Prosektor ved Bispebjerg Hospital 1929; Specialistanerkendelse i patologisk Anatomi og Vævs-mikroskopi 1933.

Fellow of the Rockefeller Foundation foreign Fellowship 1926; Censor ved Landbohøjskolen 1927; deltog i Konkurrencen om Professoratet i patologisk Anatomi 1928; den danske Regerings Delegerede ved 1. Congres international de gastro-enterologie, Bruxelles 1935.

AAGE OTTO WOLFF, Overlæge, f. 20/7 1880 i København; Student (Borgerdydskolen) 1899; medicinsk Eksamen 1909; Reservelæge ved Faxinge Sanatorium 1909—10; Turnus ved Odense Amtssygehus 1910—11; klinisk Assistent ved Øresundshospitalet 1911—14; Assistent ved Københavns Polikliniks Afdeling A 1912—13; ved Kommunens Røntgenklinik 1914, ved Bispebjerg Hospital og Øresundshospitalets Røntgenklinik 1914—16, ved Kommunehospitalets Røntgenklinik 1916—22, ved Københavns Polikliniks Røntgenafdeling 1918; Specialistanerkendelse i intern Medicin, særlig Brystsygdomme, og i Radiologi 1918; praktiserende i København 1912; Privatklinik 1919; studerede Radiologi i Paris og Bonn 1921; Røntgenlæge ved Sundby Hospital 1923—26, ved Øresundshospitalet fra 1923; Overlæge ved Øresundshospitalets Røntgenklinik fra 1934; Røntgenkonsulent ved Københavns kommunale Centralstation for Tuberkulosens Bekæmpelse 1935—36.

Leo Hansen.
Inspektør.

N. F. S. Kristensen.
Inspektør.

K. V. Olsen.
Inspektør.

LEO HANS HERMAN HANSEN, Hospitalsinspektør, cand. jur., f. 25/12 1904; ansat ved Hospitalsvæsenet som Kontorelev ved Børnehospitalet paa Fuglebakken 1/8 1921; ved Blegdams-hospitalet 1/7 1923; Kontorist samme Sted 1925; ved Sanct Hans Hospital 1/10 1927; Assistent samme Sted 1/4 1928; ved Sundby Hospital 1/6 1931; Fuldmægtig ved Sanct Hans Hospital 1/12 1936; ved Hospitalsdirektoratet 1/11 1937; Hospitalsforvalter ved Kommunehospitalet 1/10 1939; siden 1/11 1940 Hospitalsinspektør samme Sted; cand. jur. 1942.

WILHELM JOHANSEN, Hospitalsinspektør, f. 26/11 1887; ansat ved Københavns Kommunes Hospitalsvæsen 1910; Assistent ved Sankt Hans Hospital ved Roskilde 1911; fungerende Forvalter ved Børnehospitalet Fuglebakken 1917; Fuldmægtig ved Kommunehospitalet 1918; Forvalter ved Sundby Hospital 1919; siden 1920 Inspektør ved samme Hospital.

Formand for Sammenslutningen af Embedsmænd for Sygehuse og Anstalter i Danmark; Bestyrelses-medlem i Foreningen af Officerer udenfor aktiv Tjeneste.

Udenlandske Ordener: Ridderkorset af Finlands hvide Rose; Ridderkorset af den italienske Kroneorden og Tysk Røde Kors' Ærestegn.

NIKOLAJ FREDERIK SEVERIN KRISTENSEN, Hospitalsinspektør, f. 21/11 1890; ansat ved Københavns Hospitalsvæsen som Kontormedhjælper ved Kommunehospitalet 9/8 1916; Assistent 1/6 1917; Fuldmægtig ved Bispebjerg Hospital 1/5 1923; Hospitalsforvalter ved samme Hospital 1/4 1937; siden 1/12 1939 Hospitalsinspektør ved Bispebjerg Hospital.

KARSTEN VALDEMAR OLSEN, Hospitalsinspektør, f. 17/2 1890; ansat i Københavns Kom-munes Tjeneste ved Belysningsvæsenet 1/9 1907; ved Hospitalsvæsenet 1/3 1917; Fuldmægtig 1/7 1919;

Inventarieskriver ved Kommunchospitalet 1/1 1921; Forvalter 1/9 1925; siden 1/9 1933 Inspektør ved Blegdamshospitalet.

HUGO GLAHN OVESEN, Hospitalsforvalter, f. 19/7 1888; ansat ved Københavns Belysningsvæsen 10/9 1906; ved Hospitalsvæsenet som Assistent ved Øresundshospitalet 1/1 1913; ved Bispebjerg Hospital 1/5 1917; fungerende Forvalter ved Balders Hospital 15/5 1920 til 30/11 1920; Fuldmægtig ved Bispebjerg Hospital 1/12 1920; siden 1/11 1934 Hospitalsforvalter ved Rudolph Berghs Hospital.

CHRISTIAN SKOV, Hospitalsforvalter, f. 21/10 1885; ansat ved Hospitalsvæsenet August 1913; Fuldmægtig ved Sankt Hans Hospital 1/5 1922; ved Øresundshospitalet Marts 1931; siden 1/11 1934 Hospitalsforvalter ved Balders Hospital.

Clara Feldthaus.
Forstanderinde

CLARA FELDTHAUS, Forstanderinde, f. 11/9 1896; Elev ved Kommunchospitalet i København; virkede en Tid som Privatsygeplejerske; Assistent ved Kommunchospitalets 1. Afdelings Mandsside; Studierejse i U. S. A. 1928—29; sociale Studier i Norge 1930; konstitueret Forstanderinde 1932; siden 1/1 1933 Forstanderinde ved Kommunchospitalet i København.

INGE LOUISE FUNDING, Forstanderinde, Student (Vejle) 1913; Filosofikum 1916; Elev ved Bispebjerg Hospital 1916; supplerende Uddannelse 1919—21; Studierejse til U. S. A. (Hjemmesygepleje og Hospitalspleje) 1921—23; Instruktionsygeplejerske ved Bispebjerg Hospital 1923; Forstanderinde ved Nørre Hospital 1930—32; siden November 1932 Forstanderinde ved Bispebjerg Hospital.

SARA SERRITSLEV SCHMIDT, Forstanderinde, f. 9/3 1895; dimitteret fra Horsens Kvinde-seminarium 1916; Elev ved Kommunchospitalet 1918; Assistent ved Sankt Hans Hospital 1/6 1925; siden 1/4 1932 Forstanderinde ved Sundby Hospital.

ELSE GERDA ANDERSEN, Oversygeplejerske, f. 30/1 1900; Elev ved Bispebjerg Hospital 1/3 1921; ved Blegdamshospitalet 20/4 1924, Rudolph Berghs Hospital 1/10 1924, Sankt Hans Hospital 1/4 1925 og Dr. Blads Klinik 1/10 1925; ved Skadestuen og Optagelsen paa Bispebjerg Hospital 1/8 1925; Studieophold i U. S. A. (Hospitals- og Privatsygepleje) Oktober 1926 til Marts 1933; Vikar-assistent ved Bispebjerg Hospital Maj 1933; Assistent ved medicinsk Afdelings Kvindeside Sundby Hospital 1/9 1933; konstitueret Oversygeplejerske ved medicinsk Afdelings Mandsside ved samme Hospital 24/8 1936 til 24/8 1937; siden 1/2 1938 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

META BALTZERSEN, Oversygeplejerske, f. 8/10 1891; Elev ved Bispebjerg Hospital 1919; Assistent ved Afdeling C samme Hospital 1923; Orlov for Studierejse til London 1925—26; Assistent ved Bispebjerg Hospital Afdeling D 1927; siden 1938 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

MARIE KIRSTINE BERNTOFT, Oversygeplejerske, f. 10/9 1901; Elev ved Kommunchospitalet Forskolen 6/9 1928; ved 5. Afdelings Mandsside 1/11 1928; ved Rudolph Berghs Hospital 1/5 1930; ved Øresundshospitalet 1/11 1930; ved Kommunchospitalets 2. Afdelings Kvindeside 1/7 1931; ved Sankt Hans Hospital 1/9 1932; Assistent ved samme Hospital 1/12 1933; Assistent ved Bispebjerg Hospitals psykiatriske Afdeling 1/8 1938; siden 15/5 1940 Oversygeplejerske ved Afdeling E, Optagelsen, samme Hospital.

INGER BJØRN, Plejemoder, f. 11/11 1907; Elev ved Bispebjerg Hospital 1929; Assistent ved samme Hospital 1934; siden 1939 Plejemoder ved Blegdamshospitalet.

HELGA BROE, Oversygeplejerske, f. 26/7 1885; Elev ved Øresundshospitalet 1908, ved Kommunehospitalet 1910; Assistent ved Øresundshospitalet 1911, siden 1935 Oversygeplejerske ved Optagelsen samme Hospital.

EBBA BRUMMERSTEDT-HANSEN, Oversygeplejerske, f. 5/9 1891; Elev ved Sundby Hospital 1912, ved Kommunehospitalet 1914; Assistent ved Bispebjerg Hospitals Afdeling B 1916; siden 1940 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

AGNES CHRISTENSEN, Oversygeplejerske, f. 23/10 1896; Elev ved Kommunehospitalets 2. Afdeling 11/6 1919, ved Sundby Hospitals kirurgiske Afdeling og Operationsgangen 1/1 1921; ved Blegdams hospitalet 1/9 1922; ved Kommunehospitalets 4. Afdeling 1/4 1923; Assistent ved Skadestuen, Optagelsen og kirurgisk Poliklinik ved Sundby Hospital 1/12 1923; siden 1/9 1933 Oversygeplejerske ved samme.

CHRISTINE MARIE CHRISTENSEN, Oversygeplejerske, f. 26/1 1897; Elev ved Kommunehospitalet 1918; supplerende Uddannelse ved Hospitalets forskellige Afdelinger og ved Fødselsstiftelsen; Ophold i Paris med Tjeneste, dels ved Privatkliniker og ved Privatsygepleje; siden 1929 Oversygeplejerske ved Øresundshospitalets Næse- og Halsklinik.

ODA CHRISTENSEN, Oversygeplejerske, f. 14/4 1891; Elev ved Kommunehospitalet 8/1 1914; supplerende Uddannelse ved forskellige Afdelinger; Assistent ved Kommunehospitalets Optagelsesstue 1/1 1919, ved Operationsgangen 5. Afdeling samme Hospital, December 1919; siden 1/6 1924 Oversygeplejerske ved Operationsgangen, Sundby Hospital.

EMMA ELISABETH DRASTRUP, Oversygeplejerske, f. 3/9 1897; Elev ved Kommunehospitalet i København 1925, ved Sundby Hospital og Blegdams hospitalet; ved Kommunehospitalets Røntgenafdeling 1/1 1930; Assistent ved Lysklinikken 1/6 1931, ved Røntgenafdelingen 1/5 1935; siden 1/5 1939 Oversygeplejerske ved Røntgen- og Lysklinikken samme Hospital.

ELLEN BRASEN DRØHSE, Badebestyrerinde, f. 7/4 1890; uddannet Massøse ved Kommunehospitalet 1917; uddannet i Badebehandling ved Bispebjerg Hospital 1918; Massøse ved Kommunehospitalet 1919, ved Sundby Hospital 1923; siden 1928 Badebestyrerinde ved Kommunehospitalets fysiurgiske Klinik.

AGNES MARGRETHE DUER, Oversygeplejerske, f. 25/9 1884; Elev ved Kommunehospitalet 1/9 1910; Assistent ved samme Hospital 1915; ved Hospitalets Optagelsesstue, Mandsside 1/10 1916; siden 1919 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

JOHANNE MARIE EJLERTSEN, Plejemoder, f. 8/1 1883; Elev ved Balders Hospital 1/10 1906, ved Kommunehospitalet i København, 5. Afdeling, Mandsside 1/9 1908; Assistent 1909; siden 1/12 1932 Plejemoder ved samme Afdeling.

ELISABETH DORTHEA FRIDBERG, Oversygeplejerske, f. 29/1 1889; Elev ved Kommunehospitalet December 1910; Assistent ved Bispebjerg Hospitals Afdeling A 1914; siden 1939 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

SIGRID GRAN, Oversygeplejerske, f. 6/2 1910; Elev ved Kalundborg Bys Sygehus 1/5 1930; ved Frederiksberg Hospital 1/8 1933; ved Nykøbing Sindssygehospital 1/12 1933; Plejemoder ved Stift Rosenborg ved Hamburg 1/11 1934; Vikarassistent ved Kommunehospitalets Øjenafdeling 1/10 1937; siden 1/5 1938 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

THEA LAURA HAMMERICH, Plejemoder, f. 31/5 1892; Elev ved Kommunehospitalet i København 12/7 1913; Assistent 1/4 1918 ved Psykiatrisk Afdeling, Mandssiden samme Hospital; siden 1932 Plejemoder ved samme Afdeling.

KAREN KIRSTINE HANSEN, Oversygeplejerske, f. 19/9 1888; Elev ved Bispebjerg Hospital 1/9 1915; ved Blegdams hospitalet og Børnehospitalet Fuglebakken; Assistent ved Optagelsen paa Bispebjerg Hospital 1/1 1921; nu Oversygeplejerske samme Sted.

KIRSTINE NIELSINE HANSEN, Oversygeplejerske, f. 17/8 1886; Elev ved Sundby Hospital 1907; Assistent ved kirurgisk Afdeling, Kvindesiden samme Hospital Marts 1910; siden 1933 Oversygeplejerske ved samme Afdeling; Orlov for Fortsættelseskursus ved D. S. R.' Kursus.

OLGA HECHT-HANSEN, Oversygeplejerske, f. 20/12 1883; Elev ved Sundby Hospital 1908 og ved Kommnehospitalets 4. Afdeling; Vikarassistent ved Ullevad Sygehus i Norge 1911; ved Bispebjerg Hospital, Adeling A, Pavillon 1, Stuen, Oktober 1913; siden 1920 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

ELVA HENNING, Oversygeplejerske; Elev ved Kommnehospitalet 1910; Assistent ved Ørefdelingen samme Hospital 1914; siden 1/9 1933 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

FLORA HENNINGSEN, Plejemoder, f. 5/2 1883; Elev ved Kommnehospitalet i København 1/11 1908; Assistent 1/11 1913; siden 1/5 1921 Plejemoder ved 1. Afdeling, Kvindesiden samme Hospital.

THOMASINE KRISTINE HERMANNSEN, Oversygeplejerske, f. 22/4 1883; Elev ved Kommnehospitalet 1907; ved 5. Afdelings Operationsstue, Mandsside, ved Psykiatrisk Afdeling, Pavillon 2, ved 3. Afdeling, Kvindesiden samme Hospital; Assistent ved samme Afdeling 1910; siden September 1913 Oversygeplejerske ved Bispebjerg Hospitals Operationsgang, Afdeling A.

LAURA JOHANNE HERMUND, Plejemoder, f. 21/12 1893; Elev ved Kommnehospitalet i København 6/3 1917; ved Kirurgisk Afdeling, Medicinsk Afdeling og Psykiatrisk Afdeling samt ved 4. Afdeling samme Hospital; ved Øresundshospitalet og Blegdamshospitalet; Vikarassistent ved St. Hans Hospital; Assistent ved Kommnehospitalets 5. Afdeling, Kvindesiden, 1921; siden 1936 Plejemoder ved samme Afdeling.

ANNA HERTZUM, Oversygeplejerske, f. 8/8 1899; Elev ved Bispebjerg Hospital September 1922; supplerende Uddannelse ved Blegdamshospitalet, Rudolph Berghs Hospital, Børnehospitalet Fuglebakken og Filadelfia; Studierejse til England (Hospitals- og Privatsygepleje) 1929—31; overtog Børnerekreationshjemmet i Dronningmølle 1931; Leder af dette til 1934 (hvorefter det ledes af Søsteren); Vikarassistent ved Bispebjerg Hospital 1934; Assistent 1935; siden 1936 Oversygeplejerske ved Afdeling C samme Hospital.

BERTHA MARIE HOFFMANN, Oversygeplejerske, f. 31/8 1887; Elev ved Kommnehospitalet Maj 1912; ved Bispebjerg Hospital 1913; Assistent ved Afdeling A samme Hospital Januar 1916; Orlov for Studierejse til Frankrig og Belgien 1926—27; Assistent ved Afdeling D Bispebjerg Hospital 1927—35; siden 1935 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

ANNA HYLDAHL, Oversygeplejerske, f. 22/8 1898; Elev ved Bispebjerg Hospital 1921; Studierejse til England 1927—29, til U. S. A. 1929—30 (Hospitals- og Privatsygepleje); Vikarassistent ved Bispebjerg Hospital 1/7 1930; Assistent ved Røntgenklinikken samme Hospital 1/1 1932; siden 1933 Oversygeplejerske ved Sundby Hospitals Røntgenklinik.

FRITZE CAROLINE ELISABETH JENSEN, Plejemoder, f. 14/2 1884; Elev ved Kommnehospitalet i København 14/11 1908; Assistent ved 4. Afdeling, Mandssiden, November 1912; Sygeplejerske ved den danske Ambulance i Paris fra Oktober 1915 til Oktober 1916; Assistent ved Kommnehospitalets 4. Afdeling, Mandssiden, indtil 1931; Plejemoder ved samme Afdeling fra Oktober 1931 til Efteraaret 1939 (Afdelingen nedlagdes 1939); siden Januar 1940 Plejemoder ved Gynækologisk Afdeling samme Hospital.

JOHANNE MATHILDE JENSEN, Oversygeplejerske, f. 28/5 1887; Elev ved Sundby Hospital 6/2 1911; ved Øresundshospitalet Februar 1913; ved Kommnehospitalet April 1914; ved Blegdamshospitalet Oktober 1914; Assistent 1915; siden 1/1 1923 Oversygeplejerske ved samme Hospital.

RAGNHILD JEPSEN, Oversygeplejerske, f. 6/2 1887; Elev ved Blegdamshospitalet 1/4 1909; ved Kommnehospitalets medicinske Afdeling og atter ved Blegdamshospitalet; Assistent 1912; ved Hospitalets Observationsafdeling 1918; siden 1927 Oversygeplejerske ved samme Hospital.

DORTHEA JOHANNESSEN, Oversygeplejerske, f. 31/12 1882; Elev ved Sundby Hospital 1/2 1908; ved Kommnehospitalet 1/3 1910; Assistent ved Kommnehospitalet; siden 1/2 1913 Oversygeplejerske ved Afdeling C, Bispebjerg Hospital.

ANNA JØRGENSEN, Oversygeplejerske, f. 31/8 1891; Elev ved Kommnehospitalet 1918; ved Øresundshospitalet 1918—20; ved Kommnehospitalet og Blegdamshospitalet 1920—24; Assistent ved Kommnehospitalets psykiatriske Afdeling 1924—38; Orlov for Studierejse til U.S.A. 1927—28, til England 1937 (specielt Sindssygdomme); siden Juni 1938 Oversygeplejerske ved Afdeling E, Bispebjerg Hospital.

HELGA INGEBORG JØRGENSEN, Oversygeplejerske, f. 20/1 1898; Elev ved Kommnehospitalet 1/8 1922; ved Sundby Hospital 1/10 1923; ved Øresundshospitalet 1/2 1925; ved Kommnehospitalets 4. og 6. Afdeling 1/2 1926; ved Blegdamshospitalet 1/8 1926; ved Dr. Blads Klinik 1/2 1927; Studierejse til Frankrig i 1 Aar; Assistent ved Sundby Hospital 1/9 1930; siden 1/10 1935 Oversygeplejerske ved Kirurgisk Afdeling samme Hospital.

KATHRINE JØRGENSEN, Plejemoder, f. 12/8 1885; Elev ved Kommnehospitalet i København April 1911; Assistent 1914; siden 1926 Plejemoder ved 3. Afdeling, Kvindesiden, samme Hospital.

ULLA JØRGENSEN, Oversygeplejerske, f. 20/4 1891; Elev ved Bispebjerg Hospital 1/1 1917; Assistent ved samme Hospital Foraaret 1921; Orlov for Studierejse til Brüssel 1925—26; siden Oktober 1941 Oversygeplejerske ved Afdeling A, Bispebjerg Hospital.

IDA FRANCISKA KNUDSEN, Oversygeplejerske, f. 7/9 1895; Elev ved Kommnehospitalet 5/6 1917; ved Psykiatrisk Afdeling September 1917; ved 2. Afdeling, Mandssiden, November 1918; ved Sundby Hospital 1/1 1920; ved Bispebjerg Hospital September 1921; Assistent ved Kommnehospitalets psykiatriske Afdeling November 1921; ved Amtssygehuset, Nyelandsvej, Operationsgangen, April 1924; ved Statshospitalet i Sønderborg, Operationsgangen, April 1926; ved Bispebjerg Hospital, Operationsgangen, Afdeling D, Juni 1927; siden December 1933 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

OLGA KNUDSEN, Plejemoder, f. 28/8 1886; Elev ved Øresundshospitalet 24/2 1912; ved Kommnehospitalets 6. Afdeling 1/5 1914, 5. Afdeling 7/11 1914, 4. Afdeling 7/1 1916; Assistent ved Øresundshospitalet 1/3 1916; siden 1/6 1937 Plejemoder ved samme Hospital.

AGNES LARSEN, Plejemoder, f. 15/8 1896; Elev ved Kommnehospitalet i København 1917; Plejemoder ved samme Hospitals 2. Afdeling, Mandssiden, 1939.

METHINE NIELSINE LARSEN, Oversygeplejerske, f. 1/10 1898; Elev ved Kommnehospitalet 4/2 1922; ved Pavillon 2 under Psykiatrisk Afdeling 1/3 1922; ved 2. Afdeling, Mandssiden, 1/3 1923; ved Sundby Hospital 1/3 1924; ved Sankt Hans Hospital 1/7 1925; ved Blegdamshospitalet 1/1 1926; ved Kommnehospitalets 4. Afdeling, Mandssiden, 1/9 1926; Assistent ved Sankt Hans Hospital 1/11 1926; ved Kommnehospitalets psykiatriske Afdeling 15/1 1938; siden Juni 1938 Oversygeplejerske ved Bispebjerg Hospitals psykiatriske Afdeling (Afdeling E).

MARIE LAURSEN, Oversygeplejerske, f. 9/2 1883; Elev ved Kommnehospitalet i København 17/6 1909; Assistent fra 1/3 1913; siden 1/11 1919 Oversygeplejerske ved 2. Mandsofficiantgang.

TONNY LYSTRUP, Oversygeplejerske, f. 16/2 1898; Elev ved Kommnehospitalet i København 1924; ved Blegdamshospitalet, St. Hans Hospital, Øresundshospitalet og Dr. Blads Klinik; derefter Vikarassistent i Norge; senere Privatsygeplejerske ved Kommnehospitalet i København; Assistent ved 2. Kvindeofficiantgang samme Hospital 1930; siden 1935 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

ANNA LOUISE MATTHIESSEN, Oversygeplejerske, f. 4/7 1882; Elev ved Kommnehospitalet 1/1 1909; siden 1918 Oversygeplejerske og Assistent hos Forstanderinden ved Blegdamshospitalet.

SIGNE HØJLUND MOGENSEN, Oversygeplejerske, f. 18/1 1904; Elev ved Hammel Sygehus 1924—27; Vikarassistent og Privatsygeplejerske 1927—33; Assistent ved Kommnehospitalets 6. Afdeling 1933; siden 1938 Oversygeplejerske ved Bispebjerg Hospitals psykiatriske Afdeling.

MARGRETHE KRISTINE MORTENSEN, Oversygeplejerske, f. 20/8 1894; Elev ved Bispebjerg Hospitals medicinske Afdeling 1/3 1918; ved Mælkekøkkenet og Polikliniken 1/6 1919; ved Børnehospitalet Fuglebakken 1/9 1919; ved Blegdamshospitalet 1/9 1920; ved Kirurgisk Afdeling (Mænd) 1/3 1921; ved Rudolph Berghs Hospital 1/2 1922; Kirurgisk Afdeling (Kvinder) 1/8 1922; kommunal Hjemmesygepleje med Bopæl paa Bispebjerg Hospital 1/10 1922; Rigshospitalets Fødeafdeling C 2 Mdr.; Vikarassistent ved Børnehospitalet Fuglebakken 1/7 1923; Assistent samme Sted 1/1 1924; Oversygeplejerske ved Børneafdelingen, Sundby Hospital, siden 1/8 1933.

INGER ESMANN MØNSTED, Plejemoder, f. 16/5 1903; Elev ved Kommunehospital 4/9 1924; ved Blegdamshospitalet 1/10 1929; Assistent ved Kommunehospital 1. Officiantgang, Mandssiden, 16/11 1929; siden 1/2 1938 Plejemoder ved 1. Afdeling, Mandssiden, samme Hospital.

MARIANE NIELSEN, Plejemoder, f. 10/7 1887; Elev ved Kommunehospital 1/2 1910; Assistent ved Balders Hospital 1914; siden 1934 Plejemoder ved samme Hospital.

MARTHA CLAUSEN NIELSEN, Plejemoder, exam. pharm., f. 23/4 1896; Elev ved Bispebjerg Hospital December 1925; ved Børnehospitalet Fuglebakken Marts 1928; ved Blegdamshospitalet November 1928; ved St. Hans Hospital Juni 1929; ved Bispebjerg Hospital December 1929; ved Rudolph Berghs Hospital Juni 1930; Assistent ved Blegdamshospitalet Oktober 1930; siden Januar 1937 Plejemoder ved samme Hospital.

ELLEN OLSEN, Plejemoder, f. 21/11 1893; Elev ved Rudolph Berghs Hospital 1915; ved Balders Hospital 1917; ved Kommunehospital 5. Afdeling, Kvindesiden, 1918; ved Psykiatrisk Afdeling Sommeren 1919; ved Blegdamshospitalet Efteraaret 1919; Assistent ved Kommunehospital 2. Mandsofficiantgang 1/12 1919; Orlov for Studierejse til England Efteraaret 1925—26; siden 1/12 1931 Plejemoder ved Kommunehospital 7. Afdeling.

INGER MARIE OLSEN, Oversygeplejerske, f. 13/7 1894; Elev ved Kommunehospital i København 1917; Vikarassistent ved 1. Kvindeofficiantgang 1921; Assistent 1922; siden 1932 Oversygeplejerske ved samme Hospitals 1. Mandsofficiantgang.

ANE DORTHEA PEDERSEN, Oversygeplejerske, f. 10/4 1888; Elev ved Sundby Hospital 1910; ved Kommunehospital 1912; Assistent ved Bispebjerg Hospitals Afdeling C September 1913; siden November 1922 Oversygeplejerske ved Afdeling B samme Hospital.

ELISABETH PEDERSEN, Oversygeplejerske, f. 10/2 1894; Elev ved Bispebjerg Hospital September 1915; supplerende Uddannelse ved Blegdamshospitalet; Assistent ved Bispebjerg Hospitals Afdeling C 1918—36; Orlov for Studierejse til Belgien og Frankrig (Sygeplejgerning og Hospitalsvæsen); siden Oktober 1936 Oversygeplejerske ved Afdeling C, Bispebjerg Hospital.

SIGNE PEDERSEN, Oversygeplejerske, f. 14/10 1893; Elev ved Hornsyld Sygehus Marts 1915; ved Aarhus Kommunehospital kirurgiske Afdeling 1917; ved Aarhus Fødselsstiftelse 1918; Privatsygeplejerske 1921; Assistent ved Øresundshospitalet 1923; siden 1939 Oversygeplejerske ved Operationsafdelingen samme Hospital.

KAREN PETERSEN, Plejemoder, f. 22/6 1886; Elev ved Øresundshospitalet 1/12 1911; ved Kommunehospital i København 1/2 1914; Assistent ved Øresundshospitalet 1/10 1915; ved Kommunehospital 4. Afdeling og Neurologisk Afdeling 1/3 1919; siden 1/5 1935 Plejemoder ved samme Afdeling, Kvindesiden.

AGNES POULSEN, Plejemoder, f. 17/12 1897; Elev ved Kommunehospital 5/6 1919; ved Øresundshospitalet, Blegdamshospitalet og St. Hans Hospital; Assistent ved Kommunehospital 1924; Nat-Oversygeplejerske ved Blegdamshospitalet 1/5 1937; siden Maj 1939 Plejemoder ved samme Hospital.

KATRINE HELENE RASCH, Oversygeplejerske, f. 28/2 1882; Elev ved Øresundshospitalet 7/2 1911; ved Kommunehospital i København 1/4 1913; Assistent 1/6 1915; siden 1/10 1919 Oversygeplejerske ved Kirurgisk Poliklinik samme Hospital.

MAGNA JUST RASMUSSEN, Oversygeplejerske, f. 4/8 1884; uddannet som Sygeplejerske i Tyskland 1908; Privatsygeplejerske i København 1911; Assistent ved Marinehospitalet 1915; ved Øresundshospitalets Lysstation 1918; siden 1923 Oversygeplejerske ved samme Afdeling.

ELISABETH SCHMIDT, Plejemoder, f. 21/3 1893; Elev ved Kommunehospitalet i København, 5. Afdeling, Mandssiden, 1922; ved Balders Hospital 1923; ved Blegdamshospitalet 1924—25; ved Øresundshospitalet 1925; ved Psykiatrisk Afdeling, Kvindesiden, Kommunehospitalet, December 1925; Assistent 1926; siden Januar 1939 Plejemoder ved samme Afdeling.

HELGA MARGRETHE SIEBURG, Oversygeplejerske, f. 23/5 1891; Elev ved Rigshospitalet 1/9 1915; Assistent ved Rigshospitalets medicinske Afdeling 1/9 1918; Studierejse til England 1919—20; Assistent ved Almindelig Hospital 1/5 1923; Oversygeplejerske ved Røntgen- og Lysbadekliniken 1/9 1928; siden 1/8 1933 Oversygeplejerske ved Medicinsk Afdeling, Kvindesiden, Sundby Hospital.

ANDREA SØRENSEN, Plejemoder, f. 1893; Elev ved Blegdamshospitalet 1914; ved Øresundshospitalet 1916; ved Kommunehospitalet i København, 5. Afdeling, 1917; ved samme Hospitals 4. Afdeling 1919; Privatsygeplejerske 1919; Assistent ved Kommunehospitalets 2. Afdeling, Kvindesiden, 1922; siden 1935 Plejemoder ved samme Afdeling.

GERDA SOFIE THOMSEN, Oversygeplejerske, f. 28/8 1889; Elev ved Rudolph Berghs Hospital 1/2 1915; ved Øresundshospitalet 1/12 1916; ved Kommunehospitalet i København, 5. Afdeling, Mandssiden, 1/12 1917; ved 2. Officiantgang, Mandssiden, 1/6 1918; Assistent ved 1. Officiantgang, Kvindesiden, 1/2 1919; Orlov for Studierejse til U. S. A.; siden 1/2 1933 Oversygeplejerske ved 1. Officiantgang, Kvindesiden, samme Hospital.

ANNA-KARIS THYGESEN, Overmassøse, f. 22/4 1879; Vikar ved Kommunehospitalets fysiurgiske Klinik 1914; Overmassøse ved samme 1917; Inspektrice ved Overlæge H. P. Lunds Massagekursus fra 1914 til dets Ophør 1933.

GUDRUN TVEDE, Oversygeplejerske, f. 1/1 1886; Elev ved Øresundshospitalet 1/2 1904; Assistent 1907; supplerende Uddannelse ved Kommunehospitalet, Sundby Hospital, Blegdamshospitalet og Fødselsstiftelsen 1910—12; Privatsygeplejerske i København 1912—14; Assistent ved Bispebjerg Hospital 1/1 1914; kommunal Sygeplejerske med Bopæl ved Bispebjerg Hospital Oktober 1916; siden 1920 Oversygeplejerske ved Afdeling B, Bispebjerg Hospital.

AUGUSTA ZACHO, Plejemoder, f. 20/2 1883; Elev ved Kommunehospitalet i København April 1910; ved Blegdamshospitalet Januar 1912; ved Kommunehospitalet Juni 1912; Assistent ved Bispebjerg Hospital September 1913; siden 1935 Plejemoder ved Kommunehospitalets 3. Afdeling, Mandssiden.

MAREN KIRSTINE DANIELSEN, Økonoma, f. 19/9 1893; Elev ved Kommunehospitalet 1918; Assistent 1919; Underbestyrerinde 1922; siden 1926 Økonoma ved Øresundshospitalet.

MARGRETHE DANIELSEN, Oldfrue, f. 8/4 1885; Leder af Vaskeriet ved Sundby Hospital 1912; Assistent ved Kommunehospitalet i København 1915; ved Vaskeriet, Bispebjerg Hospital, 1925; siden 1930 Oldfrue ved Kommunehospitalet.

ANDREA ERIKSEN, Økonoma, f. 10/8 1887; Elev ved Blegdamshospitalet 1/5 1916; ved Balders Hospital 1/1 1917; Assistent ved Kommunehospitalets Funktionærkøkken 1919; Underbestyrerinde 1/12 1919; Økonoma ved Øresundshospitalet 1/9 1923; supplerende Uddannelse ved Statens Lærerbørnehøjskole; siden 1/5 1926 Økonoma ved Kommunehospitalets Patientkøkken.

TINE HANSEN, Økonoma, f. 26/5 1885; Elev ved Boserup Sanatorium 1904; Assistent ved Boserup Sanatorium 1907; Assistent ved Bispebjerg Hospital 1/1 1914; Underbestyrerinde ved samme fra 1/10 1919; siden 1/12 1935 Økonoma ved Sundby Hospital.

KAREN HVENEGAARD, Økonoma, f. 7/9 1889; Elev ved Husholdningsskolen »Ankerhus«, Sorø, 1909—11; Lærerinde ved Baunegaard Husholdningsskole 1911; Lærerinde ved Husmandsskolen

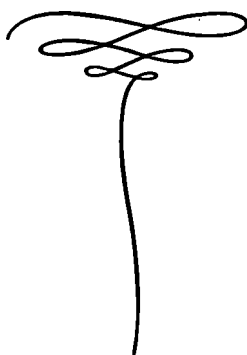
ved Odense 1915; Assistent ved St. Hans Hospital 24/11 1919; ved Kommnehospitalet 1926; siden 1928 Økonoma ved Balders Hospital.

EVA LEISNER, Oldfrue, f. 13/3 1895; Elev ved Bispebjerg Hospital 1/5 1920; Assistent 1/4 1924; siden 1/10 1937 Oldfrue ved Centralvaskeriet samme Hospital.

INGER NIELSEN, Økonoma, f. 22/2 1880; Assistent ved Sundby Hospital 1907—15; Økonoma ved Boserup Sanatorium 1/6 1915; siden 1/7 1934 ved Rudolph Berghs Hospital.

EMIL PETERSEN, Vaskerimester, f. 6/9 1894; ansat ved Bispebjerg Hospitals Vaskeri 12/1 1914; siden 1/4 1930 Vaskerimester ved Centralvaskeriet samme Hospital.

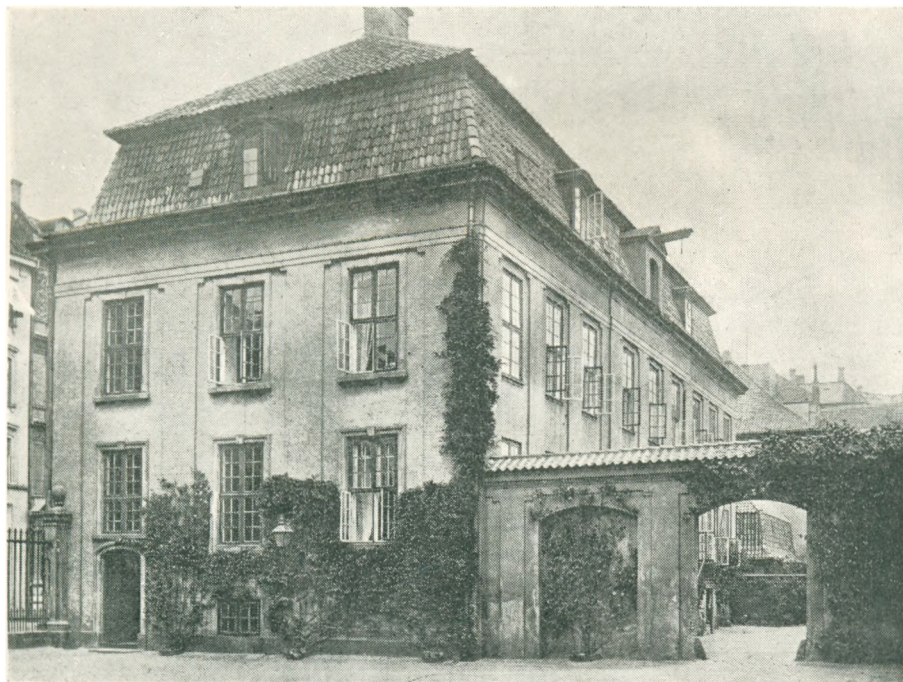
CLARA TERNDRUP, Økonoma, f. 8/4 1893; Elev ved Kommnehospitalet 1/1 1915; ved Balders Hospital 1/11 1915; Assistent ved Bispebjerg Hospital 1/4 1916; siden 1/11 1921 Økonoma ved Blegdamshospitalet.

Rigshospitalet.

Til Afløsning af det gamle kgl. Frederiks Hospital og den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse bestemtes det ved Lov af 1903, at opføre et nye Hospital, der i Modsætning til det gamle Hospital, der væsentlig var beregnet for Patienter boende i København, skulde være Statens Hospital, og dermed modtage Patienter fra hele Landet, tillige skulde det være et Undervisningshospital for Lægevidenskab. 7 Aar efter nævnte Lovs Vedtagelse aabnede det nye Hospital under Navnet Rigshospitalet.

Forinden Omtalen af Rigshospitalets Tilblivelse, skal der fortælles lidt om det gamle kgl. Frederiks Hospital og den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse, hvor i mere end 150 Aar

En af Pavillonerne mod Amaliegade.

den medicinske Videnskab her i Danmark havde haft sit Hjemsted, og hvor en Række af Læger gennem deres Evner og ved deres Indsats bidrog til at kaste et Berømmelsens Skær over det gamle ærværdige Hospital, hvis smukke og fornemme Bygninger blev forladt af de Syge og Lægevidenskab ved Rigshospitalets Indvielse 1910.

Ved Anlæggelsen af den ny Bydel, Frederiksstaden i Kong Frederik V's Regeringstid, var Københavns Omraade blevet betydeligt udvidet. Den ydre Anledning for Kongen til at anlægge denne fornemme Bydel var vel nok mest den, derved at markere 300 Aars Dagen for den oldenborgske Stammes Indtræden som Danmarks Konger, hvad der jo faldt godt i Traad med den Lyst Kongen havde til at se smukke Bygninger rejse sig i hans By. Ved kgl. Reskript af 12. September 1749 skænkede Kongen hele det Areal, der som tidligere omtalt forhen havde udgjort Sophie Amalienborgs Slotshave, til Frederiksstadens Anlæggelse. Der er ogsaa tidligere fortalt, hvilke Betingelser der stilledes til dem, der ønskede at benytte sig af det kongelige Tilbud om frie Byggegrunde. Hurtigt rejste der

Det kgl. Frederiks Hospital.

sig i det nye Kvarter det ene smukke Palæ efter det andet. Foruden de fire Palæer, der nu udgør Amalienborg Slot, opførtes Palæerne ved Frederiksgade m. fl.

Taget i Betragtning, at Byen dengang Grev Adam Gottlob Moltke fremsatte sit Forslag for Kong Frederik V. om at bygge et Hospital for Byens Fattige, ikke havde noget egentlig Hospital for dens civile Befolkning, og Ønsket om at faa et ret stort Areal bebygget, forstaar man, at Kongen med Glæde antog Forslaget.

Grunden, hvorpaa Hospitalet skulde opføres, blev skænket af Kongen og strakte sig fra nuværende Bredgade mod Øst til Amaliegade. Det blev overdraget den kongelige Bygmester Nikolai Eigtved at udarbejde Planer og Tegninger til det nye Hospital. Disse blev forelagt for Hans Majestæt 1751. Er det saaledes Grev Moltke der bærer Hovedfortjenesten ved Hospitalets Oprettelse, saa er det Nikolai Eigtved der har Æren for det smukke Bygningsværk.

Umiddelbart efter at Eigtveds Plan over Det kongelige Frederiks Hospital var blevet anerkendt af Kongen, paabegyndtes Arbejdet med Opførelsen af Hospitalet, og allerede den 29. Juli 1752 nedlagde Kong Frederik V. Grundstenen til Frederiks Hospital, samtidig nedlagdes en Metalplade med følgende Inskription :

DEN FØRSTE STEN TIL DETTE OFFENTLIGE HUS, SOM ER INDRETTET FOR AT UNDERHOLDE 300 SYGE, HAR FÆDRELANDETS FROMME FADER FREDERIK DEN FEMTE, DANMARKS OG

NORGES KONGE, HØJTIDELIGEN NEDLAGT OG LADET BYGNINGEN FULDFØRE PAA EGEN BEKOSTNING OG UDEN AT PAALÆGGE BORGERNE SKAT DEN 29. JULI 1752.

Det vil føre for vidt at gaa i Detailler angaaende Hospitalets Oprettelse og dets omfattende Fundats med de udførlige Bestemmelser for Hospitalets Organisation. Om Bygningernes Indretning o. s. v. skal der dog fremføres nogle Træk, for derved at danne et nogenlunde Billede af Det kongelige Frederiks Hospital. Eigtveds Plan gik ud paa at opføre to Een-Etages Fløje, der skulde afgive Plads for selve Sygehusets 300 Senge, og for begge Ender af Fløjene, henholdsvis mod Amaliegade og Bredgade, skulde der bygges to Forbindelsesbygninger i to Etager. Men disse skulde have et rigere og smukkere Ydre, og

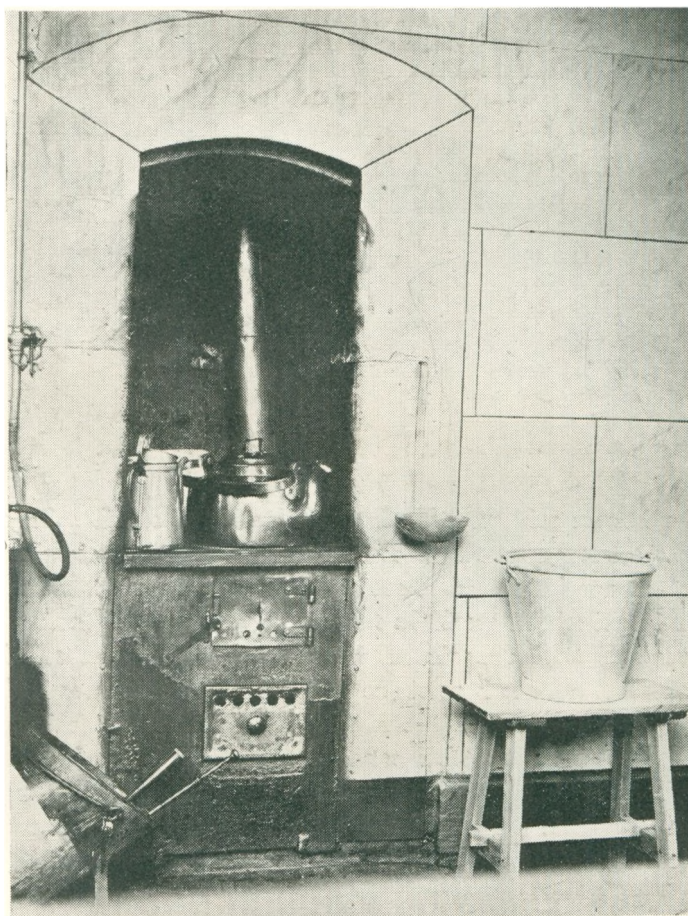
Exterior fra det kgl. Frederiks Hospital.

paa Pladsen ud mod de nævnte Gader skulde bygges nogle smaa Pavilloner. Planerne blev dog ikke gennemført, thi før de omtalte Bygninger, der skulde danne et firkantet Hele stod færdigt, døde Nikolai Eigtved den 7. Juni 1754, og hans Efterfølger Arkitekt Laurids de Thurah, der skulde fuldføre Hospitalet, fremkom med andre Planer, der dog ikke berørte det til dels af Eigtved fuldførte Værk med de to Hovedbygninger og Forbindelsesbygningerne mellem de nævnte lave Fløje, smykket med Kongens Navnetræk og med Basrelieffer, men derimod medførte, at de omtalte smaa Pavilloner ikke blev opført. I Stedet for lod de Thurah opføre de to høje To-Etagers Pavilloner med Facade mod Amaliegade, og de to lignende Pavilloner mod Bredgade. Mellem Bygningerne opstilledes Sandstensøjler forbundet med et pragtfuldt Jerngitter, der afsluttede Forgaardene foran Hovedbygningerne.

Ved den højtidelige Indvielse af Det kongelige Frederiks Hospital den 30. Marts 1757 havde Byens civile Befolkning endelig faaet et Sygehus, der ifølge de kongelige Fundatser i første Række skulde tjene nødlidende og Syge til Helbredelse. Den 6. August 1756 stad-

fæstedes paa Slottet i Fredensborg den af Kong Frederik V til Frederiks Hospital udstedte Fundats, der gennem sine ca. 50 Paragraffer tydeligt fortæller Efterverdenen, hvor meget det laa Kongen paa Sinde, at dette af ham oprettede og bekostede Hospital i hele sin Organisation skulde være og forblive til fattige og syge Menneskers Pleje og Helbredelse.

Her skal blot nævnes enkelte af de mange Bestemmelser, Rettigheder og Friheder, der ved Fundatsens Udstedelse blev Hospitalet til Del. Saaledes tilstilledes der Hospitalet hele Indtægten af det norske Postvæsen, Told og Accisefrihed for nærmere betegnede

Et Thekøkken paa det kgl. Frederiks Hospital

Materialer til eventuel Udvidelse eller Forbedring af Hospitalets Bygninger, Frihed og Tilladelse til overalt i Rigerne at indsamle frivillige Gaver, Ret til at opstille saa mange Blokke, der mentes fornødne for at indsamle Almisser og Oprettelse af et eget Apotek. Der blev givet en Række Bestemmelser vedrørende Hospitalets Ledelse, dets Direktører, Læger og Funktionærer, og endelig skal nævnes, at Hospitalet fik sin egen Ret, saaledes at det tildels blev frigjort for alle andre af Stadens Jurisdiktioner.

Fra Det kongelige Frederiks Hospital blev taget i Brug og indtil 1910, da den sidste Patient førtes til Rigshospitalet, var selve Bygningernes indre Inddeling saa afvigende fra den oprindelige Plan af 1758 (der vistnok er den eneste bevarede Plan), at det ikke er uden Interesse i store Træk at nævne lidt om, hvorledes Bygningernes Inddeling har været fra Hospitalets ældste Tid, uden derfor at komme nærmere ind paa de gennem Tiderne

talrige foretagne Forandringer, som hele Udviklingen indenfor Lægevidenskaben medførte eller som af andre Grunde fandt Sted. Det efter Eigtveds Plan opførte Hospital, som til dels stod færdig ved hans Død, bestod af de to lave Sygebygninger, forbundet med de højere Tværbygninger, hele Firkanten omsluttede den store Grønnegaard, der i den ældste Plan ved en Mur var adskilt i to Gaarde, Paa samme Maade var Sygebygningerne delte i to Afsnit, det største Afsnit for mandlige Patienter og et noget mindre Afsnit for kvindelige Patienter. Hver af de to Afdelinger havde deres egen Operationsstue.

En Patient ankommer til den kgl. Fødsels- & Plejestiftelse i Amaliegade.

I Tværfløjen ud mod Bredgade var blandt andet Overlægens Bolig, Hospitalets store Køkken samt Bolig for flere Funktionærer. I Tværfløjen mod Amaliegade boede Overkirurgen, flere Læger, Præsten og Jordmoderen, tillige var i denne Fløj indrettet en Fødeafdeling. I de af Thurah opførte fire Pavilloner, laa i Pavillonen med den høje Stentrappe mod Bredgade Hospitalets Apotek, samt Boliger for Apotekeren og hans Husstand m. m. I den modsatte Pavillon var der blandt andet en Badstue og Bolig for Hospitalsøkonomen. I Salen var indrettet til Sygestuer. I Pavillonerne mod Amaliegade var der henholdsvis Bolig for Hospitalsinspektøren, Kontorer, Magasiner, Vaskeri og Bolig for flere Funktionærer, Stalde og Vognrum m. m.

Allerede 1759 indtraf der en Begivenhed, der medførte Forandringer indenfor den nylig omtalte Inddeling af Hospitalets Indre, idet det besluttedes at forene Fødselsstiftel-

Den sidste Patient køres bort fra det kgl. Frederiks Hospital.

sen med Det kongelige Frederiks Hospital, en Beslutning, der samtidig brød med Hospitalets oprindelige Fundats. Og først 1788, efter at Fødselsstiftelsen var flyttet til egen Bygning førtes Hospitalet atter tilbage til Fundatsens Bestemmelser som Sygehus for Syge og Fattige. Fødselsstiftelsen, der var udgaaet fra det af Kong Frederik V i 1750 stiftede »frie Jordmoderhus«, indrettedes i Pavillonnen mod Amaliegade, hvor der som nævnt fra først af var tænkt Vaskeri m. m., og i Tværbygningen, hvor den mindre Fødeafdeling var indrettet, blev Hospitalskirke ud mod Grønnegaarden.

Fødselsstiftelsen, der oprindelig hørte under Fattigvæsenet, overtoges 1771 af Det kongelige Frederiks Hospital, omtrent samtidig indrettedes der i et Kældervindue ud mod Amaliegade en Kasse, hvori enhver Moder i Skjul kunde henlægge et Barn, som saa Stiftelsen tog sig af, denne Forstaltning med de saakaldte »Kassebørn« ophævedes atter 1774.

I Amaliegade, umiddelbart op til Hospitalet, laa Generalmajor Thurahs Palæ, der senere blev erhvervet af Enkedronning Juliane Marie med det Formaal for Øje at afhjælpe den Pladsmangel, som der allerede var ved før omtalte Fødselsstiftelse, og da denne tillige var til Besvær for Hospitalet, besluttede Enkedronningen ved Gavebrev af 1785 at skænke Generalmajor Thurahs Ejendom til Oprettelse af Den kongelige Fødsels- og Plejestiftelse. 2 Aar efter, 1787, overflyttedes Fødeanstalten, der laa i Hospitalets Tværfløj mod Amaliegade, til eget Hus og forblev, med Undtagelse af en kortere Aarrække, hvor Fødsels- og Plejestiftelsen var flyttet til Frederiksholms Kanal, i Generalmajor Thurahs Palæ indtil 1910, da Den kongelige Fødsels- og Plejestiftelse tillige med Det kongelige Frederiks Hospital overflyttedes til det nye Rigshospital.

Da Rigshospitalet toges i Brug 1910, stod det gamle kgl. Frederiks Hospital og Den kgl. Fødsels- og Plejestiftelses Bygninger ubenyttede hen i nogen Tid, men i Tiden 1920—25 foretoges en større Restaurering af Bygningerne, der nu er fredet og benyttes af forskellige Institutioner, bl. a. har det den 30. April 1890 stiftede Kunstindustrimuseum og

det i 1897 grundlagte Musikhistoriske Museum til Huse i den oprindelige Sygehusfirkant. Pavillonerne mod Amaliegade og Bredgade benyttes i det væsentligste af forskellige Institutioner, og hvor tidligere Fødselsstiftelsen havde til Huse er nu Direktoratet for Sygekassevæsenet, og kun de to øverst paa Bygningen værende Inskriptioner fortæller, at her var en »Kongelig Fødsels- og Plejestiftelse« for nyfødte Børn.

For Rigsdagssamlingen 1902—03 blev forelagt et Forslag om Opførelse af et Hospital til Afløsning af det gamle Frederiks Hospital og Fødsels- og Plejestiftelsen i Amaliegade, et Hospital, der skulde kunne modtage Patienter fra hele Landet, og som saadan hedde Rigshospitalet. Men længe forud for Lovforslagets Fremkomst var der, affødt af den hastige Udvikling, begyndt at hæve sig Røster for Nedlæggelse eller Forbedring af Frederiks

Administrationsbygningen.

Hospital, i hvis Bygninger de forøgede Krav, som Tiden havde medført, vanskeligt kunde opfyldes, og da Kommunehospitalet toges i Brug 1863, fik man bedre Indblik i de Mangler, der var ved det gamle Hospital.

Fra omkring 1870 og til Forslaget blev forelagt i 1902, var der fremkommet flere Planer, der var baseret dels paa Ombygning af Frederiks Hospital og dels talte for Opførelse af et nyt Hospital, men ingen af disse Planer blev til Virkelighed. Lovforslaget af 1902 gik i korte Træk ud paa, at der paa den Del af Blegdamsfælleden, der tilhørte Staten, skulde opføres Bygninger til et Hospital og en Fødselsstiftelse samt Bygninger for Universitetets lægevidenskabelige Instituter. Udgifterne hertil skulde udredes dels af Frederiks Hospitals og Fødsels- og Plejestiftelsens Formuer, dels ved Laan i disse Institutioner og ved Hjælp af Kommunitetets Midler. Rigsdagen vedtog Lovforslaget, og Loven om Opførelse af Rigshospitalet blev stadfæstet af Kong Christian IX den 13. Marts 1903. Ved Tillægslove af 22. Maj 1907 og 8. Maj 1908 forøgedes Lovforslaget med Udvidelse af Bygningen for Sygeplejersker, saaledes at der til denne lagdes en Sygeplejerskole, og selve

Hospitalet udvidedes med en Afdeling for Hud- og Kønssygdomme med Poliklinik samt en Børneafdeling med selvstændig Poliklinik.

Hovedledelsen for Opførelsen af Hospitalet og de lægevidenskabelige Instituter blev overdraget kgl. Bygningsinspektør Martin Borch, medens Ingeniørarbejdet overdroges Ingeniørerne Svend Koch og O. K. Nobel. Hospitalsarealet blev udstykket fra Blegdamsfælleden og dannede en Rektangel med den smalle Side mod Blegdamsvej i Sydøst og den nordvestlige Del af Fælledparken, og var paa tre Sider omgivet af Fælledparken, fra hvilket det adskiltes ved Frederik V's Vej, Juliane Maries Vej og Henrik Harpestrengsvej. Senere er Arealet udvidet mod Nordvest, og der er opført flere nye Bygninger. Forinden

Exterier fra Grønnegaarden før Røntgenbygningens Opførelse.

nærmere Omtale af dette og andre Udvidelser, vil vi lige betragte den oprindelige Grundplan, uden derfor at gaa i Detailler vedrørende Hospitalets Organisation, men blot nævne de Bygninger, der udgjorde Rigshospitalet ved dets Aabning 1910.

Administrationsbygningen med Facade mod Blegdamsvejen er ligesom de øvrige Bygninger, med Undtagelse af Sygepavillonerne, opførte af røde Sten. Den midterste Fløj, Portfløjen, har tre Etager, den øvrige Del af Bygningen to Etager med Mansard. Administrationsbygningens ydre Udsmykning samler sig om Pilastrene, der støtter den brede Frontispice med Rigsvaabnet i Sandsten, herunder staar Navnet

RIGSHOSPITALET

hvorefter der følger en Tavle med følgende Inskription :

DET KGL. FREDERIKS HOSPITAL
OPRETTET AF KONG FREDERIK DEN FEMTE
DEN KGL. FØDELS- & PLEJESTIFTELSE
OPRETTET AF ENKEDRONNING JULIANE MARIE
FLYTTET HERTIL 1910.

I Gavlfeltet mod Grønnegaarden er et Relief »Den barmhjertige Samaritan«, der er en Kopi af Relieffet paa det gamle Frederiks Hospital. Under dette, i en Niche over Porten, staar en Buste af Kong Frederik V.

Foruden Hospitalets Kontorer rummer Bygningen Lægeraadssal, Optagelsesstue med tilstødende Sygeværrelse og Operationsstue, samt en Del Boliger for Reservelæger og Kandidater.

Ud mod Blegdamsvejen, flankerende den noget tilbagetrukne Administrationsbygning, ligger to Sygebygninger med Afdelingerne for Øjensygdomme og for Øre-, Næse- og Halsygdomme. Bygningerne, der er ens af Udseende, er i to Etager, uden anden Ud-

En Sygepavillon.

smykning end de fire Hjørnepilastre og de to Pilastre, der støtter Frontispicen paa Bygningens Midterparti. Efter Planen af 1910 afgav førstnævnte Bygning bl. a. Plads for Auditorium, Laboratorium, forskellige Lokaler for Oftalmoskopi, Konsultations- og Undersøgelsesstuer, 10 Sygestuer og en Operationsstue. I den anden Bygning var der bl. a. Auditorium, Museum, kirurgisk Poliklinik, Laboratorium, 8 Sygestuer og en Operationsstue, tillige Lokaler for Hospitalets Tandklinik.

Lige indenfor Porten, paa begge Sider af den aabne Plads, ligger Medicinsk Auditorium og Operationsbygningen, begge Bygninger er af Ydre ganske ens, de røde Murstensmure er her, ligesom paa de før omtalte Bygninger, afbrudte af lyse Pilastre, og over Indgangsportalerne er anbragt Sandstensdekorationer. Begge Bygninger bestaar af en Forbygning med Facade mod den aabne Plads foran Grønnegaarden, og en Tværfløj af samme Højde, der omgives af en lavere Bygning med pudsede Facader og staar ved en Gang i direkte Forbindelse med Sygepavillonerne, og rummer bl. a. det store medicinske Auditorium, et mindre Auditorium, Kursussale, Laboratorier, Bibliotek, Operationsstuer, Operationssal med amfiteatralsk Auditorium, en større Operationsstue med Auditorium samt Professor- og Overlægeværelser m. v.

Paa begge Sider af Grønnegaarden ligger de 10 Sygepavilloner, fem paa hver Side, alle i to Etager, med flade Tage, pudsede Mure og dekorerede med forskellige Ornamenter. I Gavlparterne ud mod Grønnegaarden har hver Pavillon en mindre Udbygning med Indgangsportal. I den modsatte Gavl mod Ringvejen er før omtalte Forbindelsesgang, som fortsætter gennem samtlige Sygepavilloner. Sygepavillonernes øverste Etage staar i Forbindelse med en aaben Tagterrasse.

Mod Nordvest afsluttes Grønnegaarden af Hospitalskirken, der danner Midterpartiet i den to Etager høje Isolationsbygning for de kirurgiske og medicinske Afdelinger. Kirkerummet gaar gennem begge Etager og har tøndehvælvet Loft. Altertavlen, forestillende »Hyrden og Lammet«, er malet af Niels Skovgaard, Døbefonten er af Sandsten med et Sølvfad, skænket af Kong Frederik VIII.

I den nordøstlige Bygning, plan med Frederik V's Vej, findes de dermatologiske Afdelinger med Facade mod Ringvejen. Bygningen er i tre Etager med Kvistetage, dens enkle Facade afbrydes ved de noget fremspringende Partier, dens Indre afgiver i Stueetagen Plads for Dermatologisk Auditorium, Bibliotek, Poliklinik, Lokaler for Lysbehandling og Røntgen, Overlægeværelse m. v. Den brede Trappe, der fører op til de øvrige Etager, der rummer Sygestuerne, skiller disse i to Afdelinger, henholdsvis Kvinde- og Børne- samt Mandafdelingen.

Ved Tillægslove af 22. Maj 1907 og 8. Maj 1908 bestemtes det at opføre Børneafdelingen, der indrettedes i to adskilte Bygninger, en for Hospitalsafdelingen og en for Polikliniken. Hospitalsafdelingen ligger Sydvest for Ringvejen, i dens sydøstlige Del er Indgangen i Stueetagen til Auditoriet, Overlægeværelse m. v. Den øvrige Del af Stueetagen afgiver Plads for Observationsstuer. De to andre Etager optages af Sygestuer, af hvilke der fra de sydøstlige liggende Stuer er direkte Forbindelse til de overdækkede Loggiaer, øverste Etage optages af Værelser for Sygeplejersker.

Polikliniken ligger med Gavlen mod Blegdamsvej, umiddelbart op til Øjenafdelingens Bygning, den er kun i een Etage, med en lavere Tilbygning, hvor Indgangen til Polikliniken findes. Stueetagen rummer Poliklinikens forskellige Lokaler, saasom Venteværelser, Undersøgelsesstuer, Isolationsstuer m. v.; 1ste Etage er indrettet som Lægebolig.

Mellem Ringvejen og Frederik V's Vej ligger Badebygningen, der bestaar af en lavere Forbygning mod Ringvejen og en to Etagers Bagbygning. I sidstnævntes øverste Etage er Massageklinikken, den øvrige Del optages af Afdelingen for medicinske Bade. Nordøst for denne Bygning ligger Hospitalets Kapel med sin smukke og enkle Facade, der tildels danner Kapellets Indgangsportal mod Frederik V's Vej. Paa begge Sider af Bygningen strækker der sig en lavere Udbygning med en Buegang. Paa Tagets Midte er en lille Tagrytter. Bag Kapellet i direkte Forbindelse med dette ligger Lighuset.

Bygningerne, der rummer Føde- og Plejeafdelingerne, udgør Hospitalets største Bygningskompleks og omfatter Hovedbygningen (Forbygningen), med Facaden mod Juliane Maries Vej. Bygningens midterste Del er opført i tre Etager, ud fra denne, mod Sydvest og Nordvest, strækker der sig, ligeledes med Facade mod samme Vej, to lavere Fløje med Mansard. Midterbygningen har tre Frontoner, der støttes af Pilastre, kronet med Sandstens-Kapitæler. Øverst, i den midterste Fronton, er Rigsvaabnet i Sandsten, og paa Taget en Tagrytter. Bygningen er i sin indre Indretning i det væsentligste uændret fra Planen af 1910.

Foruden en Række Embedsboliger, saasom Læge-, Overjordemoder-, Plejemoder- og Sygeplejerskeboliger, rummer Bygningen tillige Lokaler for Jordmoderskolen, Forelæsningsaal, Overlægeværelser m. v. samt enkelte Sygestuer for Barselspatienter og for Hospitalets gynækologiske Afdeling.

Bag Forbygningens Midterparti, i Forbindelse med dette, ligger tre Fløje, bygget i

samme Højde, omsluttende den store Gaard med Haveanlægget. Disse Fløje rummer Føde- og Plejeafdelingens forskellige Afdelinger, A og B med tilhørende Undersøgelsesstuer, Fødestuer, Isolationsstuer, Fødeoperationsstuer, Sygestuer for Barselspatienter, dito for Svangre og en Plejegang, samt en mindre og en større Operationsstue m. v., tillige Sygestuer for den gynækologiske Afdeling.

Bygningen for Sygeplejersker og Sygeplejeskolen bestaar af tre Fløje, Midterfløjen med Facade mod Haveanlægget ud mod Ringvejen. Ud fra Midterfløjen strækker der sig to Sidefløje med Gavlparterne med Ringvejen, alle Fløjene er opført i tre Etager. Foruden at afgive Bolig for Hospitalets Sygeplejersker, afgiver Bygningen efter Udvidelsen af den oprindelige Plan i den nordvestlige Fløj Lokaler for Sygeplejeskolen, Værelser for Skolens Elever m. v. Alle Bygningerne er af Ydre uden særlig Udsmykning, kun Midterpartiet

Føde- & Plejeafdelingens Hovedbygning.

afviger lidt fra de andre ved dets Fremspring med den brede Frontispice med Rigsvaabnet. Den Del af Bygningerne, der forbinder Midterfløjen med Sidefløjene, har Loggiaer i den nederste Etage.

Helt mod Nordvest, mellem de lægevidenskabelige Instituter, afsluttende det oprindelige Hospitalsareal, ligger Køkken- og Vaskeribygningen samt Kedelhuset. Førstnævnte Bygninger bestaar af tre Fløje, der omslutter en stor Gaardsplads, hvor Kedelhuset ligger. Fløjene er opført i to Etager, i Vinklerne mellem Midterfløj og Sidefløj er bygget to runde Taarne. Bygningens nordvestlige Halvdel optages af Køkkenet, den modsatte Del af Vaskeriet med dertil hørende Lokaler. I det østlige Hjørne af Hospitalsarealet ligger en Embedsbolig for Hospitalets Overlæger, bygget som dobbelt Hus med Facade mod Frederik V's Vej, afgivende Plads for to Overlæger. Bygningen er i een Etage med Kælder og Mansard og er omgivet af et mindre Haveanlæg. Modsat denne, i det sydlige Hjørne af Arealet, ligger en lignende Embedsbygning og nordvest for denne en tredje Embedsbygning for Hospitalets Overlæger. Begge har Facade mod Juliane Maries Vej og er omsluttet af et Haveanlæg, endelig ligger der umiddelbart efter Føde- og Plejeafdelingens Bygning en fjerde Embedsbolig, bygget i Lighed med førnævnte Boliger, men kun som Enkeltbolig.

Indtil for faa Aar siden havde man, idet man betraadte Hospitalets Grund, en pragtfuld Udsigt ud over Grønnegaarden, der med sine smukke Blomsterbede og skønne Træer dannede et eget smukt Panorama, der afsluttedes af Hospitalskirken. Men ved Opførel-

sen af Røntgenbygningen, midt imellem de to forreste Sygepavilloner, forsvandt dette Panorama. Røntgenbygningen er opført af gule Sten i moderne Linier og afviger herved en Del fra Hospitalets øvrige Bygninger. Mellem Røntgenbygningen og henholdsvis den kirurgiske og medicinske Afdelings to forreste Sygepavilloner er bygget en Forbindelsesgang, hvorunder Vejen ind til Grønnegaarden er sænket. Bygningens to Etager optages af Røntgenklinikken og Kælder-Etagen af Lysklinikken. Da Rigshospitalet toges i Brug, indstillerede man Røntgen-Afdeling i Administrationsbygningen i Lokaler, der var beregnet for Reservelægebolig.

Hospitalets Areal blev for en Del Aar siden udvidet ved en Indlemmelse af Arealet nordvest for Henrik Harpestrangsvej over til Borgmester Jensens Allé, men paa begge Sider plan med det oprindelige Areal. Ved denne Forøgelse af Omraadet blev der Plads for Udvidelse af Rigshospitalet med en Afdeling for Psykiatrisk Klinik samt for Opførelsen af forskellige Bygninger for lægevidenskabelige Instituter.

Psykiatrisk Afdeling.

Bygningen med Psykiatrisk Klinik ligger med Facade mod det ubebyggede Areal mod Nordøst og er i sit Yre meget forskellig fra de øvrige Hospitalsbygninger, den er i tre Etager med Kælder, har pudsede Mure og er holdt i en ren, men noget stiv Stil. Hele Bygningen optages af Klinikens Lokaler med dens forskellige Afdelinger. Bag Klinikken med Facade mod Borgmester Jensens Allé blev samtidig bygget en Bygning for Sygeplejersker.

Følgende korte Resume over Rigshospitalets nuværende Organisation, samlet ved Uddrag af Hospitalets Beretning 1940—41, viser at Afdelingerne i det store og hele stadig er indrettede i de samme Bygninger som ved Hospitalets Indvielse i 1910. De medicinske Afdelinger A og B ligger i de nordvestlige Sygepavilloner og har tilsammen 244 Sengepladser med 11 Enestuer for begge Afdelinger. De kirurgiske Afdelinger C og D ligger i de sydvestlige Sygepavilloner og har for hver Afdeling 133 Sengepladser. Afdeling E (Øjensygdomme) er indrettet i samme Bygning som forhen omtalt og har 27 Sengepladser. Afdeling F er ligeledes beliggende i før omtalte Bygning og har 42 Sengepladser. Afdeling G (Børnesygdomme) har 68 Sengepladser. Afdeling H (Hud- og Kønssygdomme) har 84 Sengepladser og er i samme Bygning som tidligere omtalt. Afdeling I (Kvindesygdomme) er i Føde- og Plejeafdelingernes Bygning og har 48 Sengepladser. Afdelingerne K, L og M i samme Bygninger, henholdsvis Plejeafdeling, Svangreafdeling og Kvinde- sygdomme paa Fødeafdeling B, har 39 Sengepladser. Fødeafdelingerne A og B med henholdsvis 86 og 81 Sengepladser, inclusive 8 Fødestuer paa hver Afdeling; paa disse Af-

delinger er der desuden Plads til ca. 150 Børn. I Tiden fra 1928 til 1. April 1941 havde Rigshospitalet en ekstraordinær Fødeafdeling indrettet paa Dr. Blads Klinik paa Martinsvej i Klinikens øverste Etage, med 28 Sengepladser og Plads for 28 Børn. Fra 1. April 1941 er Afdelingen overtaget af Københavns Kommunes Hospitalsvæsen under Navn af Københavns kommunale Fødekl. Afdeling O (Sindssygdomme) har 110 Sengepladser og Afdeling P (Medicinsk Polikliniks stationære Afdeling) 24 Pladser i Pavillon 2. Udenfor Rigshospitalets Grund er Afdeling N (Neurologisk) med 95 Pladser og Afdeling N-k (Neuro-kirurgisk) med 31 Pladser, begge indrettet paa Militærhospitalet, Tagensvej, i 1928. Rigshospitalet har saaledes 1285 Sengepladser, fordelt over de forskellige Afdelinger.

Adgangen til Hospitalets Poliklinik er for medicinske, kirurgiske og Børnesygdomme fra Blegdamsvej Nr. 5, for Øjensygdomme og Øre-, Næse- og Halsygdomme Blegdamsvej Nr. 9, for Hud- og Kønssygdomme Frederik V's Vej Nr. 5, for gynækologiske Sygdomme Juliane Maries Vej Nr. 14, for nervøse Lidelser og Sindslidelser Henrik Harpestrengsvej og for Nervesygdomme paa Militærhospitalet, Tagensvej.

Rigshospitalet maa i væsentlig Grad betragtes som en velgørende Stiftelse, idet Hospitalet ved sin Oprettelse fik overdraget Legater fra Det kgl. Frederiks Hospital og Den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse, et synligt Minde om de Gaver, der blev skænket til det gamle Hospital, har vi i de mange Minde- og Legattavler, der findes ophængte paa de respektive Afdelinger, i Forhallen og paa Trappeafsatser. Den Dag i Dag nyder talrige Syge og Trængende godt af disse Legatmidler, der nu udgør et Beløb paa ca. 925.000 Kr.

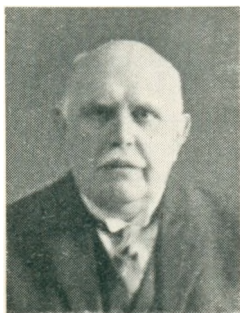
Rigshospitalet ejes og drives af Staten og har som forhen omtalt et dobbelt Formaal. Dets Administration ledes af en Direktør under Undervisningsministeriet. Foruden at virke som Hospital for hele Landet er det desuden Undervisningsanstalt for de lægevidenskabelige Studerende samt for Jordemødre og Sygeplejersker. Rigshospitalets Direktør er H. F. Øllgaard, K. DM., og de nuværende Lægechefer er følgende: Professor, Dr. med. Carl Sonne, R., Medicinsk Afdeling A; Professor, Dr. med. Erik Warburg, Medicinsk Afdeling B; Professor, Overkirurg, Dr. med. E. Dahl-Iversen, Kirurgisk Afdeling C; Professor, Overkirurg, Dr. med. Sigurd Kjærgaard, Kirurgisk Afdeling D; Professor, Dr. med. Henning Rønne, Afdeling E (Øjensygdomme); Professor, Dr. med. Anders Thornval, R., Afdeling F (Øre-, Næse- og Halsygdomme); Professor, Dr. med. C. E. Bloch, Afdeling G (Børnesygdomme); Professor, Dr. med. Holger Haxthausen, Afdeling H (Hud- og Kønssygdomme); Professor, Dr. med. Mogens Fog, Afdeling N (Nervesygdomme, Militærhospitalet); Dr. med. E. Busch, Afdeling N-k (Neurologisk Afdeling), Militærhospitalet; Professor, Dr. med. Hjalmar Helweg, Afdeling O (Sindssygdomme); Professor, Overaccouchør, Dr. med. Erik Rydberg, R., Fødeafdeling A; Professor, Overaccouchør. Dr. med. Ebbe Brandstrup, Fødeafdeling B; Professor, Dr. med. Flemming Møller, Medicinsk Poliklinik; Fungerende Klinikchef, Dr. med. P. Windfeld, Kirurgisk Poliklinik; Dr. med. J. S. Helweg, Bade- og Massageklinikken; Dr. med. O. K. Bjerrum, Tandklinikken; Prosektor er Professor, Dr. med. J. Engelbreth-Holm, Pathologisk-Anatomisk Institut.

De lægevidenskabelige Instituter opførtes samtidig med Hospitalsbygningerne paa henholdsvis den vestre og nordre Hjørnegrund af det oprindelige Hospitalsareal. Med Gavlene mod Juliane Maries Vej, flankeret af to mindre Bygninger med Boliger for Professorer, ligger de to Bygninger, Institutet for Almindelig Patologi og Farmakologisk Institut, begge opført i to Etager med Mansard og med pudsede Mure, mod Nordøst er de to Instituter forbundet ved en lavere Bygning, der benyttes som Auditorium, alle Bygningerne har Facade mod Gaardanlæget, der løber i Flugt med den brede Indkørsel fra Juliane Maries Vej. Paa begge Sider af Indgangsportalen har Institutterne Pilastre, der støtter den brede Frontispice med en Sandstensdekoration. Auditoriet har fladt Tag og Sandstensbalustre langs Facaden, bag disse Bygninger ligger to Bygninger med Funktionærboliger.

Retsmedicinsk Institut ligger Nordvest for Kapellet, hvorfra der gaar en Forbindelsesgang til Institutet. I den modsatte Ende forbinder Gangen Institutet med Bygningen for Patologisk-Anatomisk Institut, der er opført i tre Etager med to korte Fløje og Facade mod Borgmester Jensens Allé; disse Bygninger har ogsaa pudsede Mure. Paa Institutets Midterfløj er paa Taget anbragt nogle dekorative Sandstensvaser, medens selve Facaden er udsmykket med Pilastre med Standstens-Kapitæler. Umiddelbart op til Institutet ligger en mindre Bolig for en Professor. Til Slut skal nævnes det Fysiologiske Institut, opført 1926—28, beliggende med Facade mod Juliane Maries Vej. Institutets Midterbygning er sammenbygget med to Tværfløje, disse tre Fløje har Facade mod Gaardanlæget. Alle Bygningerne er opførte i tre Etager med pudsede Mure. Fra Tværfløjens Gavlparterier mod Juliane Maries Vej gaar der en Forbindelsesgang til de to Professorboliger, der flankerer Indgangen til Institutet.

Bygningerne rummer Lokaler for forskellige Instituter, bl. a. Biofysisk Laboratorium, Zoofysiologisk Laboratorium, Biokemisk Institut, Medicinsk-Fysiologisk Institut samt forskellige Auditorier, og bag Midterbygningen med Indgang fra Henrik Harpestrengsvej ligger det store Auditorium.

Biografier over Overlæger og ledende Sygeplejersker tilknyttet Rigshospitalet.

H. F. Øllgaard.
Hospitalsdirektør.

HANS FREDERIK ØLLGAARD, Hospitalsdirektør, K. 2, DM. p. p., f. 24/9 1877 i København; Student (Borgerdydskolen) 1895; cand. jur. 1901; Fuldmægtig ved Bregentved-Gisselfeld Birk 1901; Assistent i Kultusministeriet 1902, Fuldmægtig 1912, Ekspeditionssekretær 1914; Kontorchef i Kirkeministeriet 1919; Direktør for Rigshospitalet 1922 (konstitueret 1921).

Sekretær ved Overværgeraadet 1905, Ekspeditionssekretær 1910 og Formand for Overværgeraadet for saa vidt angaar jyske Sager 1912—22; Formand i Bestyrelsen for Værgeraadsinstitutionens Børnehjem 1922—32 og for Optagelsehjemmene Frederikshøj og Lykkensgave; Medlem af Forretningsudvalget for Michaelsen-Fonden og for Børnehjemmet af 1870; Medlem af Direktionen for Finsen-institutet og Radiumstationen i København; Medlem af den internationale Komité, der forberedte den 1. internationale Hospitalskongres i U.S.A. 1929 og af den internationale Komité, der forberedte den 2. internationale Hospitalskongres i Wien Juni 1931; den danske Regerings Repræsentant paa begge Kongreser samt paa den 3. internationale Hospitalskongres i Belgien 1933; Medlem af Bestyrelsen for de kongelige Blindeinstituter 1928—34; Medstifter af og Formand for Aktieselskabet Blindes Arbejde; Medlem af Bestyrelsen for Statshospitalet i Sønderborg, for Foreningen til Støtte af Mødre og Børn og for Mødrehjælpsinstitutionen for København, Københavns og Frederiksborg Amt; Medlem af Direktionen for Københavns Militærhospital.

Islandsk Orden: I.F.2.

O. K. Bjerrum.
Tandlæge.

H. E. Brandstrup.
Professor.

E. Dahl-Iversen.
Professor.

OLUF KRISTIAN BJERRUM, Tandlæge, Dr. med., f. 28/5 1882 i København; Student (Østre Borgerdydskole) 1902; medicinsk Eksamen 1909; Assistent ved Sankt Lukas Stiftelsens kirurgiske Afdeling 1909—10 og ved Københavns Poliklinik, Tandafdelingen, 1910—11; praktiserende i København som Tandlæge fra 1910; gentagne Studierejser i Tyskland og Amerika; Leder af Rigshospitalets Tandklinik fra 1917; Reservelæge i Hæren 1918; Censor ved Tandlægeskolen i Kirurgi 1921; Konsulent ved Københavns Amtssygehus fra 1922; Dr. med. 1932.

Næstformand i Københavns Tandlægeforening 1926—30 og i Dansk Tandlægeforening 1927—30; korresponderende Medlem af Sydsvenska Tandläkare Sällskapet fra 1933.

CARL EDVARD BLOCH, Overlæge, Professor, Dr. med., f. 21/9 1872 i København; Student (Hauchs Skole) 1890; medicinsk Eksamen 1897; Dr. med. 1902; Reservelæge ved Dronning Louises Børnehospital 1904—07; Privatdocent 1906; Leder af Børneafdelingen ved Polikliniken for Ubemidlede 1906—10; ordinær Docent ved Universitetet i Børnesygdomme 1911; fungerende Professor 1916, ordinær Professor 1931; Specialistanerkendelse i Pædiatri 1918.

Medlem af Konsistorium 1928; Universitetets Rektor 1931—32 og fra 1936.

NIELS CHRISTIAN BORBERG, Afdelingslæge, Dr. med., f. 7/10 1880 i København; Student (Metropolitanskolen) 1899; medicinsk Eksamen 1905; Reservelæge ved Sankt Hans Hospital 1911—12, ved Kommnehospitalets 6. Afdeling 1912—17; Dr. med. 1912; Specialistanerkendelse, i Neurologi 1918; Assistent ved Rigshospitalets Nervepoliklinik 1918—20 og atter 1922—26; Chef for Frederiksberg Nervepoliklinik 1926—31; Overlæge ved Invalideforsikringsretten fra 1928; Afdelingslæge ved Rigshospitalets Nerveafdeling fra 1929; Leder af Broens Poliklinik 1929—30; Specialist i Nerve- og Sindssygdomme.

Medredaktør af Bibliotek for Læger 1914—27; Formand for Neurologisk Selskab 1916—19; Næstformand i Selskabet for psykisk Forskning 1918—20; Medlem af Københavns Værgeraads 1. Kreds 1918—22; Censorsuppleant ved Embedslægeeksamen 1919, Censor fra 1930; Medlem af Bestyrelsen for P. Carl Petersens Fond og Helbredelsesfondet fra 1938.

HANS EBBE BRANDSTRUP, Overaccouchør, Professor, Dr. med., f. 23/10 1898 i København; Student (Frederiksberg Gymnasium) 1916; medicinsk Eksamen 1925; Dr. med. 1930; 2. Reservelæge ved Rigshospitalets Fødeafdeling A 1930—31; 2. Reservekirurg ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, 1931—33; Specialistanerkendelse i Gynækologi og Obstetrik 1934; 1. Reservelæge ved Amtssygehuset i Sønderborg 1934, Statshospitalets gynækologisk-obstetriske og radiologiske Afdeling 1934—35; deltog i Konkurrencen om Professoratet i Obstetrik og Gynækologi 1935; Underaccouchør ved Rigshospitalets Fødeafdeling A 1935; praktiserende i København 1935; assisterende Læge ved St. Lukas Stiftelsen 1938—41; Professor og Overaccouchør ved Rigshospitalets Fødeafdeling B 1941.

Professor H. E. B. har foretaget en Del Studierejser og skrevet en Række videnskabelige Arbejder.

EDUARD AXEL VALDEMAR BUSCH, Overlæge, Dr. med., f. 9/9 1899 i København; Student (Østersøgades Gymnasium) 1917; medicinsk Eksamen 1924; ved Statshospitalet i Sønderborg 1925—27, ved Rigshospitalet, Hospitalets Røntgenklinik og Fødselsstiftelsen 1927—29; Reservekirurg ved Hjørring Sygehus 1929—31 og ved Rigshospitalet 1931—32; Dr. med. 1930; Assistent ved Serafimerlazarettets neurokirurgiske Klinik i Stockholm 1932—33; Specialistanerkendelse i Kirurgi 1932; Ophold i U. S. A. 1933—34; kirurgisk Afdelingslæge ved Rigshospitalets Afdeling for Nervesygdomme 1934; Overlæge ved Rigshospitalets neurologiske Afdeling 1939.

Medlem af Deutsche Gesellschaft für Chirurgie 1933; korresponderende Medlem af British Society of Neurological Surgeons 1934.

ERLING DAHL-IVERSEN, Professor, Overkirurg, Dr. med., f. 30/11 1892 paa Frederiksberg; Student (Frederiksberg Gymnasium) 1911; medicinsk Eksamen 1919; Dr. med. 1925; almindelig Hospitalsuddannelse 1919—25; 2. Reservekirurg ved Kommnehospitalets 5. Afdeling 1925—27; Prosektor-Assistent ved Kommnehospitalet og klinisk Assistent ved Rigshospitalets Fødeafdeling B 1927—28; 1. Reservekirurg ved Kommnehospitalets 5. Afdeling 1928—32; Privatdocent 1929—32; Visitator ved Kommnehospitalet 1932—35; Specialistanerkendelse i Kirurgi og kirurgiske Kvindesygdomme 1932; Prosektor chirurgiæ ved Universitetet 1934—35; efter Konkurrence Professor i Kirurgi ved Københavns Universitet 1935, Chef for Rigshospitalets kirurgiske Poliklinik 1935—41; Kirurg ved Dronning Louises Børnehospital 1936; Overkirurg ved Rigshospitalets Afdeling C August 1941; gentagne Studierejser i Kirurgi.

Medlem af Association française de chirurgie og af det danske Tremandsudvalg i Société internationale de chirurgie; Correspondent étranger ved Société de chirurgie de Lyon; Generalsekretær for Nordisk kirurgisk Forening fra 1935; midlertidig Efor for med. historisk Museum fra 1935; Medarbejder ved Nordisk Lærebog i Kirurgi 1940.

Professor E. D.-I. har skrevet en lang Række lægevidenskabelige Afhandlinger i danske og udenlandske Tidsskrifter samt flere Bøger.

JULIUS ENGELBRETH-HOLM, Prosektor, Professor, Dr. med., f. 22/1 1904 i København; Student (Metropolitanskolen) 1922; medicinsk Eksamen 1929; Dr. med. 1933; Assistent paa Universitetets Institut for almindelig Patologi 1929—38; videnskabelig Assistent paa Finsenlaboratoriet 1933—35;

Assistent paa Kommunehospitalets patologiske Institut 1935—37 og paa Bispebjerg Hospitals patologiske Institut 1937—38; Prosektor ved Finseninstitutet og Radiumstationen samt Leder af Den Danske Kræftkomité's Laboratorium for Kræftforskning 1938—41; Professor ved Universitetet i Patologisk Anatomi; Prosektor ved Rigshospitalet og Bestyrer af Universitetets patologisk-anatomiske Institut 1941; Studierejser til Berlin 1931 og London 1938; Specialistanerkendelse i Patologisk Anatomi og Vævsmikroskopi 1938; Censorsuppleant ved lægevidenskabelig Embedseksamen i Anatomi fra 1933, tillige i Patologisk Anatomi fra 1939.

Medlem af Bestyrelsen for Københavns medicinske Selskab 1934—39 og for Dansk Medicinsk Selskab 1938; Sekretær i Dansk Patologforening 1937; Medlem af Bestyrelsen 1941; Generalsekretær ved Nordisk Patolog Kongres i København 1938; Medlem af Cancerkomiteen 1938, af Pathological Society of Great Britain and Ireland og af Deutsche hämatolog. Gesellschaft. Medarbejder ved Ugeskrift for Læger fra 1940, tilforordnet Sagkyndig i Patologisk Anatomi ved Retslægeraadet fra 1941; Medlem af Bestyrelsen for Michaelsen-Fondet fra 1941.

Professor J. E.-H. har offentliggjort en lang Række videnskabelige Arbejder.

Mogens Fog.
Professor.

J. Engelbreth-Holm.
Professor.

Hj. Helweg.
Professor.

MOGENS FOG, Overlæge, Professor, Dr. med., f. 9/6 1904 paa Frederiksberg; Student (Metropolitanskolen) 1922; medicinsk Eksamen 1930; ved Kommunehospitalet, Universitetets fysiologiske Institut og Rigshospitalet 1930—35; Censorsuppleant i Fysiologi ved medicinsk Embedseksamen 1934; 2. Reservelæge ved Rigshospitalets Afdeling for Nerve- og neurokirurgiske Sygdomme 1935; Reservelæge ved Kommunehospitalets neurologiske Afdeling 1936; Professor i Neurologi ved Universitetet og Overlæge ved Rigshospitalets neurologiske Afdeling 1938.

Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af yngre Læger 1930—34 og af Hovedbestyrelsen for Almindelig dansk Lægeforening 1935—38; tilforordnet Retslægeraadet som Sagkyndig i Neurologi 1938; Redaktør af Ugeskrift for Læger 1939; Medlem af Sundhedsstyrelsens Specialistnævn 1941.

HOLGER ROSEN HAXTHAUSEN, Overlæge, Professor, Dr. med., f. 30/10 1892 i Holbæk; Student (Frederiksberg Gymnasium) 1909; medicinsk Eksamen 1916; Dr. med. 1919; studerede Hud- og Kønssygdomme i Berlin og Paris 1921—22; Assistent ved Finsens medicinske Lysinstitut 1922; Specialistanerkendelse i Dermato-venerologi 1922; 1. Reservelæge ved Rigshospitalet 1923; Afdelingslæge ved Finsens medicinske Lysinstitut 1929; efter Konkurrence Professor ved Universitetet i Dermato-venerologi og Overlæge ved Rigshospitalets Afdeling for Hud- og Kønssygdomme 1931; Konsulent for Retslægeraadet 1931.

Medlem af Farmakopékommisjonen 1933; Formand i Bestyrelsen for Welandherjæmmene 1939; Formand for Dansk Dermatologisk Selskab 1933—35; Æresmedlem af London dermatological Society 1927 og af Finska Läkareselskapet 1935.

HJALMAR HELWEG, Overlæge, Professor, Dr. med., f. 11/2 1886 i Neenah, Wisconsin; Student (Vestre Borgerdydskole) 1904; medicinsk Eksamen 1911; Reservelæge ved Sankt Hans Hospital 1913—15; Universitetets Guldmedaille 1914; Reservelæge ved Sindssygehospitalet ved Nykøbing Sjælland 1915—17; atter ved Sankt Hans Hospital 1917—19; Overlæge ved Oringe Sindssygehospital 1919; Dr. med. h. c. 1929; Professor i Psykiatri ved Københavns Universitet og Overlæge ved Rigshospitalets psykiatriske Afdeling 1937; Specialistanerkendelse i Psykiatri 1918.

Medlem af Retslægeraadet 1935, Næstformand 1937; Medlem af Bestyrelsen for Foreningen Broen fra 1921, af Fængselsnævnet fra 1933 og af Bestyrelsen for Dansk Kriminalistforening fra 1937;

Præsident for Medicinsk Selskab i København 1940—41; Formand for Rigshospitalets Lægeraad 1941.
Har udgivet en Række psykiatriske Arbejder.

JOHANNES SPUR HELWEG, Klinikchef, Dr. med., f. 25/5 1881 i Hornborg ved Horsens; Student (Schneekloth's Skole) 1900; medicinsk Eksamen 1910; Chef for Rigshospitalets Bade- og Massageklinik fra 1915; Dr. med. 1920; Specialistanerkendelse i Mekano-Fysioterapi 1918.

Klinikchef J. S. H. har udgivet en Række lægevidenskabelige Arbejder.

SIGURD ERIKSEN KJÆRGAARD, Overkirurg, Professor, Dr. med., f. 13/3 1883 i Dørup; Student (Kolding) 1901; medicinsk Eksamen 1908; Prosektor ved Universitetets patologisk-anatomiske Institut 1908—10; Dr. med. 1913; 2. Reservekirurg ved Rigshospitalets Afdeling D Oktober 1914—16; 1. Reservekirurg 1917—21; Prosektor kirurgix 1921—22; Læge ved Arbejderforsikringsraadet 1917—23; Tillidslæge ved Københavns Sporveje 1920—25; Specialistanerkendelse i Kirurgi og Gynækologi 1921; Suppleant og fungerende Medlem i Invalideforsikringsretten 1922—26; Overlæge ved Sankt Elisabeths Hospitals kirurgiske Afdeling 1922—24; Overkirurg paa Sundby Hospital 1924, ved Rigshospitalets Afdeling D 1934; Professor i Kirurgi ved Universitetet fra 1926; fast Sagkyndig i Kirurgi ved Retslægeraadet 1934; Medlem af Retslægeraadet 1935.

Medlem af Medicinhistorisk Museums Bestyrelse 1928—35; Formand for Dansk kirurgisk Selskab 1932—34; Medlem af Universitetets Stipendiebestyrelse 1934, af Konsistorium 1934, af Bestyrelsen for Dansk-Islandsk Forbundsfond 1934 og af Bestyrelsen for Nordisk kirurgisk Forening; Medredaktør af *Acta chirurgica Scandinavica*.

POUL FLEMMING MØLLER, Professor, Dr. med., R., f. 22/1 1885 i Helsingør; Student (Helsingør) 1903; medicinsk Eksamen 1911; derefter Tjeneste ved de fleste københavnske Hospitaler; praktiserende i København fra 1916; Assistent ved Rigshospitalets Røntgenafdeling 1916—18, ved Kommunehospitalets Røntgenafdeling 1918—20; Chef for Frederiksberg Hospitals Røntgenafdeling 1920—30; Specialistanerkendelse i Radiologi 1921; Dr. med. 1924; Docent i Radiologi ved Universitetet 1930, Professor 1936; tillige Chef for Rigshospitalets Røntgenklinik fra 1930.

Medredaktør af *Acta radiologica* fra 1921; Medlem af Landskomiteen og Forretningsudvalget for Radiumfondet 1922, af den internationale Radiolog Komité 1925, af Indenrigsministeriets Røntgenkomité og af Bestyrelsen for Nordisk Forening for medicinsk Radiologi; Formand for Dansk radiologisk Selskab 1927—29; Sagkyndig ved Retslægeraadet 1935.

EGGERT HUGO HEIBERG MØLLER, Professor, Dr. med., f. 23/10 1893 i København; Student (Metropolitanskolen) 1911; medicinsk Eksamen 1919; klinisk Assistent ved Rigshospitalets Afdeling A 1923, 2. Reservelæge 1924, 1. Reservelæge 1928—32; Dr. med. 1925; Associate in Medicine ved The Rockefeller Institute for Medical Research 1926—28; Specialistanerkendelse i intern Medicin, særlig Hjerter-, Nyre- og Stofskiftesygdomme, 1928; deltog i Konkurrencen om Professoratet i intern Medicin 1931; Overlæge ved Finseninstitutets medicinske Afdeling 1933—34; efter Konkurrence Professor i intern Medicin ved Universitetet 1933 og fra 1. Januar 1934 Chef for Rigshospitalets medicinske Poliklinik.

Næstformand i Almindelig dansk Lægeforenings Hygiejnekomité fra 1936; Medlem af Forretningsudvalget i Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse fra 1937, af Bestyrelsen for Dansk Selskab for intern Medicin fra 1937, for Aktieselskabet Lægernes Hus fra 1938 og af Det medicinske § 14 Raad fra 1938; Præsident i Medicinsk Selskab i København 1938—39; Medlem af Bestyrelsen fra 1939; Medlem af det videnskabelige Udvalg i Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse fra 1939; Decanus 1939—40.

HENNING KRISTIAN TRIPPAUD RØNNE, Overlæge, Professor, Dr. med., f. 29/5 1878 paa Frederiksberg; Student (Roskilde) 1896; medicinsk Eksamen 1903; Universitetets Guldmedaille 1904; Dr. med. 1910; Øjenlæge ved Rudolph Berghs Hospital 1911; Reservelæge i Hæren 1913—14; Øjenlæge ved Sankt Elisabeths Hospital 1913; Overlæge ved samme 1924; Afdelingslæge ved Frederiksberg Poliklinik 1914—22; Øjenlæge ved Almindelig Hospital 1917; Specialistanerkendelse i Oftalmologi 1918; deltog i Konkurrencen om Professoratet i Oftalmologi 1925; Professor ved Universitetet og Overlæge ved Rigshospitalets Øjenafdeling 1932; praktiserende Øjenlæge i København fra 1908.

Formand for Foreningen af yngre Læger i 1908; Medlem af Almindelig dansk Lægeforenings Repræsentantskab 1907—13 og 1924—34; Formand for Oftalmologisk Selskab i København 1917—20; Medredaktør af *Acta ophthalmologica* 1923—25; Medlem af Bestyrelsen for Københavns Lægeforening 1923—33; Formand for Københavnske Øjenlægers Organisation; Formand for Statens Specialistnævn

1935—39; Sagkyndig ved Retslægeraadet 1935; Præsident i Medicinsk Selskab i København 1937—38; korresponderende Medlem af Edinburgh medico-chirurgical Society 1925; Æresmedlem af American medical Association 1928 og af det oftalmologiske Selskab i Mexico 1928; Medlem af Exklusivkomiteen for International Association for Prevention of Blindness 1934 og af Svenska Läkare-sällskapet 1936.

E. Rydberg.
Professor.

Erik Warburg.
Professor.

ERIK WILHELM RYDBERG, Overaccouchør, Professor, Dr. med., R., f. 22/11 1891 i Stockholm; uddannet ved Karolinska Institutet i Stockholm; medicinsk Eksamen 1922; Dr. med. 1931; Docent ved Karolinska Institutet 1932; Professor ved Københavns Universitet i Fødselsvidenskab, Kvindesygdomme og nyfødte Børns Sygdomme samt Overaccouchør ved Rigshospitalets Fødeafdeling A 1935. Professor E. W. R. har skrevet en Del lægevidenskabelige Arbejder.

CARL OLAF SONNE, Overlæge, Professor, Dr. med., R. p. p., f. 16/4 1882 i Allinge; Student (Rønne) 1900; medicinsk Eksamen 1907; Assistent ved Finseninstitutets medicinske Afdeling 1907—09; Kandidat ved Det kongelige Frederiks Hospital 1909—10; Assistent ved Serumintitutet 1910—13; 2. Reservelæge ved Rigshospitalets Afdeling A 1913, 1. Reservelæge 1914—17; Dr. med. 1914; Specialistanerkendelse i intern Medicin, specielt Hjerte- og Lungesygdomme, 1918; Laboratorieførstander ved Finsens Lysinstitut 1918—29; Censorsuppleant ved medicinsk Embedseksamen 1918—28; Chef for Rigshospitalets medicinske Poliklinik 1924—30; Overlæge ved Rigshospitalets medicinske Afdeling A 1930; Professor i intern Medicin ved Universitetet 1928.

Medredaktør af Hospitalstidende 1918; Eneredaktør 1925—29; Medlem af Direktionen for Finsens medicinske Lysinstitut 1927—29; Medlem af Invalideretten 1927—37; konsultativ Læge i Forsikrings-selskabet Danmark 1937; Formand for Dansk Selskab for intern Medicin 1930—32; Medlem af Sundhedsstyrelsens Specialistnævn 1934—40, Formand 1939; Formand for Bestyrelsen for Studenter-gaarden 1938; i Redaktionskomiteen for Nordisk medicinsk Tidsskrift 1929; Medredaktør af Acta medic. scandinavica 1935; Medlem af flere udenlandske medicinske Selskaber.

Udenlandsk Orden: N.St.O.³¹.

ANDERS THORNVAL, Overlæge, Professor, Dr. med., R., f. 15/12 1883 i Obbekjær ved Ribe; Student (Ribe) 1901; medicinsk Eksamen 1908; Reservelæge ved Esbjerg Sygehus 1908—09; Kandidat ved Kommunehospitalet 1910; Assistent ved Kommunehospitalets Øre- og Halsklinik 1911—12; ved Rigshospitalets otolaryngologiske Afdeling 1912—16; Dr. med. 1917; Reservekirurg ved Rigshospitalets Afdeling D 1917—19; Øre- og Halslæge for Bispebjerg Hospital og Almindelig Hospital 1920—27; praktiserende Læge i København 1914; Overlæge ved Rigshospitalets Afdeling for Øre-, Næse- og Halsygdomme samt fungerende Professor ved Universitetet 1927, ordinær Professor 1931.

Sagkyndig ved Retslægeraadet 1935; Bestyrelsesmedlem i Dansk otolaryngologisk Selskab 1918—24, Formand 1922—24; Vicepræsident ved den internationale Oto-Laryngolog Kongres 1928; korresponderende Medlem af det laryngo-rhinologiske Selskab i Wien 1929; Æresmedlem af Interstate postgraduate medical association i Nord-Amerika 1930.

ERIK JOHAN WARBURG, Overlæge, Professor, Dr. med., f. 3/2 1892 i København; Student (Gammelholms Skole) 1909; medicinsk Eksamen 1916; Assistent ved Finsens Lysinstituts Laboratorium 1916—18; Reservelæge ved Kommunehospitalets 2. Afdeling 1922—28; Dr. med. 1922; Specialistanerkendelse i medicinske Sygdomme 1925; Reservelæge ved De gamles By 1928—30 og ved Militær-

hospitalet 1930—31; Chef for Kommunehospitalets medicinske Poliklinik 1930—31; Professor i intern Medicin ved Universitetet 1931; Chef for Rigshospitalets medicinske Poliklinik 1931; Overlæge ved Rigshospitalets medicinske Afdeling B 1932.

Redaktionssekretær ved Hospitalstidende 1925—28; Censor i Fysiologi ved Statens Gymnastikinstitut 1927; Censorsuppleant i Fysiologi ved det lægevidenskabelige Fakultet 1928; Medlem af Redaktionskomiteen for Nordisk Medicinsk Tidsskrift fra 1929 og for Acta Medica Scandinavica fra 1935; Formand for Dansk Selskab for intern Medicin 1934—37, for Foreningen af offentligt ansatte Overlæger og Klinikchefer i København og Frederiksberg fra 1938 og for Det Classenske Litteratur Selskab fra 1938; Medlem af Retslægeraadet fra 1939.

Professor E. J. W. har skrevet talrige lægevidenskabelige Arbejder i danske og udenlandske Tidsskrifter og udgivet: Subacute and Chronic Pericardial and Myocardial Lesion due to Non — Penetrating Traumatic Injuries, 1938, og Arbejder fra Rigshospitalets Afdeling B I—III, 1942.

Eli Magnussen.
Forstanderinde.

ELI MAGNUSSEN, Forstanderinde, f. 29/7 1901; uddannet paa Rigshospitalet 1922—25; ansat som Forstanderinde for Sygeplejen 1/9 1932.

ANNA MARGRETHE ANDERSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 20/4 1884; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1/4 1910 og ved Rigshospitalet; konstitueret Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Fødeafdeling, Fødegang B, 13/12 1916 og siden 1/4 1918 fast Ansættelse som Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling.

ANNA ANDERSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 12/10 1886; Elev ved Rigshospitalet 1914; Assistent ved Afdeling G (Børneafdelingen) 1917 og siden 1937 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling G 2, samme Hospital.

EMMA MARIE MAGDALENE ANDERSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 30/8 1890; Elev ved Bregninge Sygehus 1911, ved Aarhus Kommunehospital 1915—16; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling D (Kirurgisk Afdeling) 1/1 1916 og siden 1935 Afdelingssygeplejerske ved Pavillon 5, Stuen, samme Afdeling.

MINA ANDERSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 4/5 1894; Elev ved Aarhus Kommunehospital 1916—19, ved Sindssygehospitalet, Riis Skov, 1919—20; Afdelingssygeplejerske ved Aarhus Kommunehospitals Børneafdeling 1920—21; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling D 1921; Orlov for supplerende Uddannelse i Sindssygepleje ved Augustenborg og Kommunehospitalet i København 1933 og siden 1934 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Afdeling 1 O, Poliklinik og Optagelse.

MARIE BLICHER-NIELSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 27/7 1885; Elev ved Professor Rovsings Klinik November 1907 og ved Det kongelige Frederiks Hospital Juli 1908; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling C (Kirurgisk Afdeling) 1910; Afdelingssygeplejerske ved Pavillon 11, Stuen, samme Afdeling 1917 og siden 1925 Afdelingssygeplejerske ved Officiantgangen samme Afdeling.

AGNES BORCH, Plejemoder, f. 4/9 1881; Elev ved Dronning Louises Børnehospital 1903; Assistent ved Det kongelige Frederiks Hospital 1905, ved Rigshospitalet 1910; Afdelingssygeplejerske ved Spædbørnsafdelingen 1911—18 og siden 1918 Plejemoder ved Afdeling G (Børneafdelingen) samme Hospital.

VICTORIA BREDBERG, Afdelingssygeplejerske, f. 17/9 1897; Elev ved Rigshospitalet 1/5 1922; Assistent ved samme Hospitals Afdeling H (Dermatologisk Afdeling) 1925; Orlov for supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet, Nykøbing Sjælland, og ved Bærum Hospital i Norge fra 1/11 1928 til 31/10 1929; derefter atter ved Rigshospitalets Afdeling H og siden 1/6 1936 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Afdeling H 1 (Dermatologisk Afdeling).

MARIA BUHL, Afdelingssygeplejerske, f. 26/3 1899; Elev ved Grenaa Amtssygehus 1920; supplerende Uddannelse ved Fødselsstiftelsen i Aarhus og ved Sindssygehospitalet Oringe; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling F (Øre-, Næse- og Hals-Afdeling) 1925; Orlov for Studierejse til Sverige og Norge Efteraaret 1938 og siden 1/1 1939 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Afdeling F.

THORA CARSTENS, Plejemoder, f. 25/12 1884; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1910; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling C (Kirurgisk Afdeling) 1914; Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling 1918 og siden 1936 Plejemoder.

RIGMOR CHRISTENSEN, Overfotograf, f. 20/3 1880; Ansættelse ved Det kongelige Frederiks Hospitals Røntgenafdeling September 1904; ved Rigshospitalets Røntgenklinik 1910.

ANNA CHRISTIANSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 13/10 1884; Elev ved privat Klinik 1908, ved Det kongelige Frederiks Hospital 1909, ved Rigshospitalet 1910; Assistent ved Spædbørnsafdelingen 1911 og siden 1918 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling G 3 (Børneafdelingen) samme Hospital.

METTE MARIE TANG DALSGAARD, Afdelingssygeplejerske, f. 27/3 1884; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1908; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling D (Kirurgisk Afdeling) 1910, ved Afdeling G 1 (Børneafdelingen) 1913 og siden 1920 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling.

MARGRETHE ELISABETH FREDERIKSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 4/2 1887; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1909; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling B 1910; derefter Afdelingssygeplejerske ved Pavillon 4, Stuen, og siden 1932 Afdelingssygeplejerske ved Pavillon 12, Stuen, samme Afdeling.

MARIE GILDSIG, Afdelingssygeplejerske, f. 4/1 1886; Elev ved Rigshospitalet 6/5 1911; Assistent ved samme Hospitals Afdeling C (Kirurgisk Afdeling) 1/5 1914 og siden 1928 Afdelingssygeplejerske ved Pavillon 11, 1. Sal, samme Afdeling.

ELNA KRISTINE HANSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 19/12 1899; Elev ved Rigshospitalet 1924; Assistent ved Afdeling H (Dermatologisk Afdeling) samme Hospital 1927 og siden Oktober 1940 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdelings Poliklinik.

SELMA HANSEN, Plejemoder, f. 15/8 1890; Elev ved Rigshospitalet 1910; Assistent ved samme Hospitals Afdeling H (Dermatologisk Afdeling) 1913, ved Afdeling G (Børneafdelingen) 1916—32; supplerende Uddannelse ved Augustenborg Sindssygehospital 1932 og ved Sankt Hans Hospital 1933 og siden 1/12 1933 Plejemoder ved Rigshospitalets Afdeling O (Psykiatrisk Afdeling).

LOUISE HAUBERG, Afdelingssygeplejerske, f. 28/8 1885; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1908; Ansættelse ved samme 1909; Assistent ved Rigshospitalets medicinske Afdeling A 1910; Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Afdeling A. Januar 1925, ved Officiantgangen 1931 og siden 1934 ved den nyoprettede medicinske Afdeling P.

BETTY HEMMINGSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 14/2 1888; Elev ved Rigshospitalet 20/8 1910; Assistent ved samme Hospitals gynækologiske Afdeling 1 1913 og siden 1/10 1919 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling.

JOHNNY HENRICHSEN, Plejemoder, f. 19/8 1888; Elev paa Rigshospitalet 1911; Assistent 1914; Ophold i Udlandet som Sygeplejerske, bl. a. paa Balkan, i Rusland, Estland og Polen 1915—20; atter ansat som Assistent ved Rigshospitalets Fødeafdeling, Barselgang B 1921; Afdelingssygeplejerske Januar 1922 og siden September 1933 Plejemoder ved Rigshospitalets Fødeafdeling B.

ANNA EMILIE MARGRETHE HERTOFT, Afdelingssygeplejerske, f. 26/1 1885; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1/10 1908; Assistent ved medicinsk Afdeling Rigshospitalet 1909; Afdelingssygeplejerske ved medicinsk Afdeling A, Pavillon 10, Stuen, samme Hospital 1917 og siden 1925 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling, Pavillon 12, 1. Sal.

MAREN HJORTH, Afdelingssygeplejerske, f. 5/1 1889; Elev ved Rigshospitalet 1916; Assistent ved Afdeling H samme Hospital 1919; nu Assistent ved Elevskolen.

ANNA MARIE CHRISTINE HOLST, Afdelingssygeplejerske, f. 6/3 1884; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1/1 1909; Assistent ved Rigshospitalets medicinske Afdeling A 1910 og siden 1/9 1926 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling.

SIGRID HØEG, Afdelingssygeplejerske, f. 15/7 1896; Elev ved Rigshospitalet 1910; Assistent ved Afdeling F (Øre-, Næse- og Halssygdomme) samme Hospital 1922 og siden 1939 Afdelingssygeplejerske ved Polikliniken.

VALBORG HØEG-NISSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 21/10 1882; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1/2 1905; Ansættelse ved samme Hospital 1/8 1905; Assistent ved Rigshospitalets Skades- og Visitationsstue 1910 og siden 1918 Afdelingssygeplejerske.

RIGMOR INGMANN, f. Palmark, Overjordemoder, f. 12/5 1907; Student (Helsingør højere Almenskole) 1925; Jordmodereksamen Oktober 1939; Reservejordemoder ved Rigshospitalets Fødeafdeling 1939 og siden 1/5 1941 konstitueret Overjordemoder ved samme.

JENNY MARIE JACOBSEN, Overjordemoder, f. 21/6 1894; uddannet som Sygeplejerske ved St. Johannes Hospital 1915; supplerende Uddannelse ved Professor Rovsings Klinik; Jordmodereksamen 1919; Reservejordemoder ved Rigshospitalets Fødeafdeling 1921 og siden 1/1 1925 Overjordemoder ved Fødegang A samme Hospital.

ASTA JANSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 10/2 1897; Elev ved Rigshospitalet September 1923; Assistent ved Rigshospitalets Fødeafdeling, Barselgang A, 1926 og siden 1928 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling.

BERTHA JENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 6/12 1889; Elev ved Rigshospitalet 1/5 1912; Assistent 1/5 1916 og nu Afdelingssygeplejerske ved samme Hospitals Afdeling B, Pavillon 4, 1. Sal (Medicinsk Afdeling).

AGNES KOCH JENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 3/11 1892; Elev ved Amtssygehuset i Ringe 1/9 1916, ved Professor Slomans Klinik 1918; Vikarassistent ved Rigshospitalets Fødeafdeling 1919—20; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling D (Kirurgisk Afdeling) 1921 og siden 1/11 1928 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdelings Operationsstue.

MARIE JESSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 28/8 1890; Elev ved Rigshospitalet 1913; Assistent ved kirurgisk Afdeling 1916, ved Røntgenklinikken 1920 og siden 1931 Afdelingssygeplejerske ved samme.

JOHANNE JOHNSEN, Plejemoder, f. 2/6 1876; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1/3 1899; supplerende Uddannelse i Amsterdam; Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Afdeling D (Kirurgisk Afdeling) 1/4 1910, ved samme Afdelings Operationsstue 1919 og siden 1925 Plejemoder for samme Afdeling.

BETZY JUHL, f. Suell Kierkegaard, Plejemoder, f. 11/7 1889; Elev ved Rigshospitalet 1923; Assistent ved Rigshospitalets Fødeafdeling, Fødegang A, 1927 og siden 1930 Plejemoder ved samme Afdeling.

JOHANNE THERICA VALBORG JØRGENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 3/3 1884; Elev ved Esbjerg Sygehus 1/11 1911; supplerende Uddannelse ved Frederiksberg Hospital; Assistent ved Rigshospitalets gynækologiske Afdeling, Operationsstuen 1/5 1915 og siden 1/3 1931 Afdelingssygeplejerske ved Polikliniken samme Afdeling.

ANNA KIRSTINE LARSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 9/8 1892; Elev ved Rigshospitalet 1/5 1913; Assistent ved kirurgisk Afdeling D 1916 og siden 1925 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling.

ANE SOPHIE LARSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 15/9 1897; Elev ved Rigshospitalet 1/9 1921; Assistent ved Afdeling B (Medicinsk Afdeling) 1925; Orlov for Deltagelse i Kursus ved Aarhus Universitet for Sundhedsplejersker og ledende Sygeplejersker 1938—39 og siden 1/5 1940 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Afdeling B, Pavillon 6, Stuen.

ELLEN LINDE, Forstanderinde, f. 31/12 1896; Elev ved Rigshospitalet 1923; Assistent ved Afdeling A (Medicinsk Afdeling) 1926; supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet, Nykøbing Sjælland, og siden 1/11 1936 Forstanderinde for Sygeplejerskeboligen paa Rigshospitalet.

ANNA MARIE LORENTZEN, Afdelingssygeplejerske, f. 29/10 1895; Elev ved De gamles By's Sygeafdeling 1921; supplerende Uddannelse ved Amtssygehuset, Nykøbing Mors, 1924—25 og ved Sankt Hans Hospital fra 1/1 1926 til 31/5 1927; Vikarassistent ved Rigshospitalets Fødeafdeling, Barselgang A, 1926—28; Assistent ved Aalborg Amtssygehus, Operationsstuen, fra 1/6 1928 til 31/10 1928, ved Rigshospitalets Afdeling A (Medicinsk Afdeling) 1/1 1929, fast Ansættelse 1/9 1929; Orlov for supplerende Uddannelse ved Augustenborg Sindssygehospital og Sankt Hans Hospital 1932—34; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling O (Psykiatrisk Afdeling) 1/2 1934 og siden 1/9 1941 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling.

MAREN LYNG, Afdelingssygeplejerske, f. 14/3 1898; Elev ved Rigshospitalet 1/5 1918; Assistent ved H (Dermatologisk Afdeling) 1/5 1921 og siden 1/12 1934 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling H 2 samme Afdeling.

BERTHA MADSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 7/7 1886; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1/7 1908 og siden 1913 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Fødeafdeling, Fødegang A.

MARIA MADSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 13/1 1886; Elev ved Rigshospitalet 1914; Assistent ved Finsens Lysinstitut 1917 og siden 1920 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Lysklinik.

OLGA MICHAELSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 5/8 1901; Elev ved Rigshospitalet 1925; Assistent 1928; derefter supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet i Viborg; Assistent ved Rigshospitalets Fødeafdeling, Barselgang B, 1928; konstitueret Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling Maj—August 1939; Orlov for Deltagelse i Kursus ved Aarhus Universitet for Sundhedsplejersker og ledende Sygeplejersker 1939—40 og siden Juni 1940 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Fødeafdeling, Barselgang B.

THORA MORTENSEN, konstitueret Afdelingssygeplejerske, f. 17/7 1892; Elev i Barnepleje ved Optagelseshjemmet »Lykkens Gave« 1917—18; Plejemoder ved Iagttagelseshjemmet »Roskilde Hvile« 1919—23; Elev ved Horsens Kommunehospital 1923; supplerende Uddannelse ved Fødselsstiftelsen, Aarhus, og ved Sankt Hans Hospital; Assistent ved Rigshospitalets Fødeafdeling, Barselgang B, fra 1927; og siden konstitueret Afdelingssygeplejerske (under Afdelingssygeplejerske Frk. Ida Iensens Sygdom).

JOHANNE MUNCH, Afdelingssygeplejerske, f. 13/4 1894; Elev ved Rigshospitalet 1916; supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet i Riis Skov ved Aarhus og ved St. Thomas Hospital i England; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling K. L. M. 1919 og siden 1/1 1937 Afdelingssygeplejerske ved samme.

AGNETE MØLLER, Afdelingssygeplejerske, f. 13/11 1881; Elev ved Rigshospitalet 1910; Assistent ved medicinske Afdeling A 1913 og siden 1931 Afdelingssygeplejerske ved Pavillon 8, 1. Sal, samme Afdeling.

MARIE MØRCK, Afdelingssygeplejerske, f. 18/9 1897; Elev ved Rigshospitalet 1/4 1926; Assistent ved Afdeling C (Kirurgisk Afdeling) 1/4 1929; ved samme Afdelings Operationsstue 1934, ved Kirurgisk Poliklinik 1937 og siden 1/2 1942 Afdelingssygeplejerske ved Operationsstuen, Afdeling C.

ANNA PETRINE NIELSEN, Plejemoder, f. 24/6 1892; Elev ved Rigshospitalet 1/4 1916; Assistent ved Afdeling H (Dermatologisk Afdeling) 1/5 1919; Afdelingssygeplejerske ved samme Afdelings Poliklinik 1921 og siden 1/3 1939 Plejemoder ved samme.

GERDA TREIN NIELSEN, Overmassøse, f. 10/4 1900; Elev ved Teilmanns Kursus 1927; Volontør ved Rigshospitalet 1929; Ansættelse ved Bade- og Massageklinikken ved Rigshospitalet 1/4 1930 og siden 1/4 1935 Overmassøse ved samme.

INGER OLIVARIUS, Afdelingssygeplejerske, f. 30/4 1893; Elev ved Rigshospitalet 1918; Assistent ved Afdeling H 3 (Dermatologisk Afdeling) 1921 og siden 1927 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling H 4 samme Afdeling.

JENNY OLSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 9/5 1900; Elev ved Aalborg Amtssygehus November 1923; supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet, Nykøbing Sjælland, og ved Rigshospitalets Fødeafdeling; Assistent ved dennes Barselgang A Januar 1928; Orlov for Deltagelse i Kursus ved Aarhus Universitet for Sundhedsplejersker og ledende Sygeplejersker 1/9 1939 til 1/9 1940 og siden 1940 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Fødeafdeling, Barselgang A.

KAREN OLUF, Afdelingssygeplejerske, f. 25/6 1885; Elev ved Balders Hospital 1910, ved Rigshospitalet 1910; Assistent ved Rigshospitalets kirurgiske Afdeling C 1913 og siden 1921 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling.

ERICA PETERSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 12/5 1887; Elev ved Kommunehospitalet 1912; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling G (Børneafdelingen) 1916 og siden 1931 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdelings Poliklinik.

SIGRID PEDERSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 29/11 1893; Elev ved Rigshospitalet 1/9 1920; Assistent ved Afdeling D (Kirurgisk Afdeling) 1923; supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet Oringe, Blegdamshospitalet og Tuberkulosehospitalet i London; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling D 1928; Orlov for Deltagelse i Kursus for Sundhedsplejersker og ledende Sygeplejersker ved Aarhus Universitet 1938 og siden 1939 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Afdeling D, Pavillon 5, 1. Sal.

INGEBORG PILEGAARD, Afdelingssygeplejerske, f. 28/11 1901; Elev ved Rigshospitalet 1926; Vikarassistent ved Afdeling D (Kirurgisk Afdeling) fra Maj 1929 til September 1930; supplerende Uddannelse ved Sankt Hans Hospital; Assistent ved samme fra 1/7 1931 til 31/12 1933; Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Afdeling O (Psykiatrisk Afdeling) 1/1 1934; Orlov for Deltagelse i Dansk Sygeplejerraads Kursus i København fra 1/2 1936 til 31/5 1936, dito for Ansættelse ved det arvebiologiske Laboratorium fra Juli 1936 til April 1939.

JENNY POULSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 26/8 1892; Elev ved Rigshospitalet 1/5 1914; Assistent ved Afdeling H (Dermatologisk Afdeling) 1917; Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling 1/9 1920; Assistent ved Kirurgisk Afdeling 1/2 1927; Orlov for Studierejse til England 1928—29; Assistent ved Kirurgisk Poliklinik, Rigshospitalet, 1/4 1930 og siden 1/10 1937 Afdelingssygeplejerske ved samme.

HELGA RASMUSSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 21/3 1896; Elev ved Rigshospitalet 1/9 1917; Assistent 1920. Assistent ved Dermatologisk Afdeling (H. 4) fra 1/11 1920 til 1/12 1921. Vikarassistent ved Afdeling B fra 1/12 1921 til 30/4 1922. Fast Ansættelse ved samme Afdeling 1922 og siden 1/12 1932 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling B, Pavillon 6, 1. Sal.

ASTRID SCHROLL, Afdelingssygeplejerske, f. 26/12 1888; Elev ved Rigshospitalet 1913—16; Studierejse til Finland og Sverige 1935; Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Øjenpoliklinik 1938 og siden 1941 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Afdeling E (Øjenafdelingen).

GRETE STEENBERG, Plejemoder, f. 8/5 1904; Elev ved Frederiksberg Hospital Marts 1926; Leder af Mariaforbundets Kursus paa Baunehøj 1931—32; Ophold i England ved Woodebrooke Settlement, The District Nursing Association, Birmingham, 1932—33; Sygeplejerske ved Københavns kom-

munale Hjemmesygepleje fra Maj 1933 til Maj 1939; deltog i Kursus ved Aarhus Universitet for Sundhedsplejersker og ledende Sygeplejersker 1938—39; konstitueret Plejemoder ved Rigshospitalets Afdeling J (Gynækologisk Afdeling) Januar 1940 og siden Januar 1942 fast Ansættelse som Plejemoder ved samme Afdeling.

SIGRID MARIE SOPHIE STENDORPH, Afdelingssygeplejerske, f. 13/12 1896; Elev ved Kommunehospitalet 1924; supplerende Uddannelse ved Rudolph Berghs Hospital, Blegdamshospitalet og Sankt Hans Hospital; Vikarassistent ved Kommunehospitalets 6. Afdeling 1928—30; Assistent ved samme Afdeling fra 1934 og siden 1934 Afdelingssygeplejerske ved Rigshospitalets Afdeling O (Psykiatrisk Afdeling).

TOVE SPANDING, Afdelingssygeplejerske, f. 13/6 1900; begyndte sin Uddannelse i London 1920—24; Elev ved Finseninstitutet 1/11 1924, ved Lemvig Sygehus fra 1/11 1926 til 31/10 1927; supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet i Oringe 1927—28; Privatsygeplejerske i Frankrig med Ansættelse indenfor Dansk Sygeplejebureau i Paris 1928—32; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling O (Psykiatrisk Afdeling) 1/2 1934 og siden 1/9 1940 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling.

REGINA SØRENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 13/6 1884; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1909; Assistent ved Rigshospitalet 1910 og siden 1929 Afdelingssygeplejerske ved samme Hospitals Afdeling A (Medicinsk Afdeling).

SOFIE MATHILDE TAGESEN, Afdelingssygeplejerske, f. 11/8 1882; Elev ved Rigshospitalet 6/5 1911; Assistent ved Afdeling C (Kirurgisk Afdeling) 1914 og siden Oktober 1926 Afdelingssygeplejerske ved Pavillon 7, 1. Sal, samme Afdeling.

METTE THRANE, Afdelingssygeplejerske, f. 21/11 1887; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital April 1911; Assistent ved Medicinsk Afdeling A, Rigshospitalet, November 1910 og siden 1929 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling, Pavillon 10, Stuen.

INGE VEDEL, Afdelingssygeplejerske, f. 18/6 1888; Elev ved Rigshospitalet 1913; Assistent ved Afdeling B (Medicinsk Afdeling) 1916; Afdelingssygeplejerske ved Officiantgangen samme Afdeling 1/9 1929 og siden 1/9 1934 tillige ved Officiantgangen, Afdeling A (Medicinsk Afdeling).

GULDVIG VIMTRUP, Afdelingssygeplejerske, f. 24/4 1884; Elev ved Sankt Johannes Stiftelsen, Ryesgade, 1/5 1908, ved Rigshospitalet 1/10 1910; Assistent ved Kirurgisk Afdeling D samme Hospital Maj 1911; tog Afsked for Rejse til Argentina 1/10 1913; atter Ansættelse ved samme Afdeling 1/5 1915 og siden 1918 Afdelingssygeplejerske ved samme.

LAURA SOPHIE LARSEN, Økonoma, f. 1/12 1890; Elev ved Frederiksberg Hospital 1912; Assistent ved Marinehospitalet 1/4 1915, ved Rigshospitalet 1/11 1919; Underøkonoma 1932 og siden 1/11 1934 Økonoma ved samme Hospital.

PETRA PEDERSEN, Rengøringsinspektrice, f. 10/9 1884; Oldfrue paa Hotel Phønix, Aalborg, 1917—21, Skagens Badehotel Grenen 1922; Assistent ved Rengøringsinspektricen paa Rigshospitalet 1/10 1922 og siden 1/9 1924 Rengøringsinspektrice.

EMILIE SCHRØDER, f. Møller, Oldfrue, f. 16/2 1885; ansat ved Døvstumhjemmets Arbejdshjem i Løngangsstræde 1904; Ophold i Finland ved Etableringen af Døvstumhjemmets Oprettelse 1908—09; Assistent ved Kommunehospitalets Vaskeri 1910; Oldfrue ved Blegdamshospitalet 1914 og siden 1/1 1917 Oldfrue ved Rigshospitalet.

Nedenstaaende Biografi henhører under Københavns Kommunes Hospitalsvæsen.

LAURA MARGRETHE JENSEN, Oversygeplejerske, f. 28/2 1900; Elev ved Kalundborg Sygehus 1/5 1922 til 30/4 1924; supplerende Uddannelse ved Professor Røvsings Klinik fra 1/5 1924 til 30/4 1925; ved Sindssygehospitalet i Vedsted fra 1/5 1925 til 31/10 1925; ved Frederiksberg Hospitals Fødefdeling fra 1/11 1925 til 31/1 1926; Vikarassistent ved Øresundshospitalet 1/2 1926; Assistent 1/10 1933, afsluttende Eksamen ved Øresundshospitalet Marts 1934; Assistent ved samme Hospitals Røntgenklinik 1935 og siden 1937 Oversygeplejerske.

Finseninstituttet.

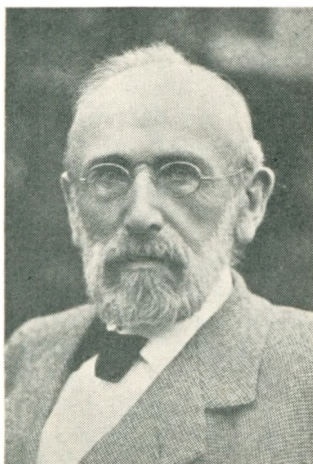
Ved et epokegørende Arbejde og gennem sine geniale Undersøgelser grundlagde Lægen Niels Ryberg Finsen, f. 1860, d. 1904, en paa videnskabelig Basis bygget Lysterapi, til Lykke og Velsignelse for mange stakkels Syge og samtidig til Ære for Danmark. Finsens grundlæggende Forsøg og Undersøgelser, hvorved det lykkedes ham at paavise Lysets

Kysthospitalet.

Indvirkning paa Huden og de kemiske Lysstraalers Virkning paa den levende Organisme, er vel kendt af enhver Dansk og skal derfor ikke omtales i nærværende korte Fortælling, der blot er tænkt som faa spredte Træk af Finsensinstituttets Historie.

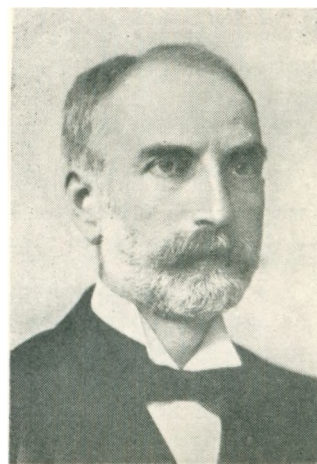
Paa Øresundshospitalet havde Finsen i 1894 paavist, at Udelukkelse af Lysets kemi-

G. A. Hagemann.

Niels R. Finsen.

Vilhelm Jørgensen.

ske Straaler (Det røde Værelse) betød en hurtigere Helbredelse af Koppesygdomme. De første Forsøg med elektrisk Kulbuelys paa Patienter, som led af Lopus, blev gjort 1895 paa den elektriske Station i Gothersgade, hvis Belysningsdirektør dengang var Ib Windfeld-Hansen, f. 1845, d. 1926, der senere blev en af Finsens trofaste Venner og Medlem af Finsensinstituttets Overbestyrelse. Det var ham, der satte Finsen i Forbindelse med da-værende Fabrikejer G. A. Hagemann, der sammen med Fabrikejer Vilhelm Jørgensen,

begge Personligheder med betydelig Indflydelse og tillige velhavende, hjalp Finsen til at faa sin Drøm om Oprettelse af et Lyslaboratorium opfyldt.

Gustav Adolph Hagemann, cand. polyt., Fabrikejer, Gehejmekonferensraad, f. 1842, d. 1916, var Sjælen i Finsensinstitutets praktiske Ledelse lige fra dets Start til han døde. Han fulgte med største Interesse Finsens Arbejde og levede helt med i dennes Planer, han saa klart, hvilken Rækkevidde Finsens geniale Tanke kunde faa og undlod aldrig at støtte Finsen med Pengemidler. Selve Institutets Fremtid laa Hagemann stærkt paa Sinde, han var klar over, at skulde Institutet vedblive at bestaa, maatte det konsolideres, thi hele dets Udvikling vilde kræve større og stærkere Støtte end den, som han og Vilhelm Jørgensen havde kunnet yde. 1914 rettede han paa Bestyrelsens Vegne Henvendelse til Justitsministeriet med Forslag om, at Staten overtog Institutet under en saadan Form, at dets Karakter som selvejende Institution saavidt muligt bevaredes. Hans Forslag fandt Tilslutning i Rigsdagen, og fra Statens Side nedsattes der et Udvalg, der skulde undersøge Muligheden for en saadan Overtagelse. Den 26. April 1915 traadte Udvalget sammen og udarbejdede en Plan, hvorefter Institutet skulde vedblive at være en selvejende Institution, og to af Justitsministeriet valgte Repræsentanter for Staten skulde indtræde i Institutets Overbestyrelse. Denne Ordning gennemførtes paa Finansloven 1917—18, og den 17. Juli 1917 blev Statens Repræsentanter beskikkede, og dermed indtraadte et nyt Afsnit i Institutets Historie. Hagemann, der var Medlem af Overbestyrelsen til sin Død i 1916, oplevede ikke at se sine egne Planer blive realiseret.

Vilhelm Jørgensen, cand. polyt., Fabrikejer og Konferensraad, f. 1844, d. 1925, kom i Forbindelse med Finsen, idet han var Deltager i den Sammenslutning af Medborgere, som paa Initiativ af Hagemann mødtes for at støtte Finsen. Han var Medlem af Finsensinstitutets Hovedbestyrelse 1896—1922, Formand for denne 1916—22 og for Læggeraadet 1907—17. Sammen med Hagemann dækkede han hele Institutets Gæld 1896, og han erhvervede Ejendommen Rosenvængets Hovedvej 37, som overdroges til Institutet 1899. Sammen med Hagemann oprettede han ogsaa Sanatoriet paa Strandvejen 44 og bekostede en Ekspedition til Tyroler-Alperne med det Formaal at undersøge Lysets og Iltmængdens respirations-fysiologiske Virkninger. 1912 skænkede han Institutet Statuen af Finsen, der er opstillet i Institutets Have. 1914 stiftede han Konferensraad Vilhelm Jørgensen og Hustru, f. Plenges, Legat med en Legatkapital paa 100.000 Kr. til Fordel for Finsens medicinske Lysinstitut, og i 1918 skænkede han Institutet 50.000 Kr.

Ved disse to Mænds Indsats og Interesse for Finsen og hans Ideer lykkedes det at faa oprettet et Lyslaboratorium, og Æren for, at det af Niels Finsen stiftede Institut voksede og udvikledes Aar for Aar, maa ogsaa i væsentlig Grad tilskrives dem. De havde faaet en Kreds af betydende Mænd interesseret i Sagen, og ved et Møde i Borgmester Borups Kontor paa Raadhuset den 29. April 1896, besluttedes det at anskaffe et mindre Laboratorium for Finsen og hans Arbejde, og hermed begynder egentlig Institutets Historie, der blev saa rig paa Afvekslinger og Udviklinger, at det indenfor en snæver Plads er ugørligt at gaa i Detailler. Umiddelbart efter nævnte Møde begyndte man Arbejdet med Opførelsen af en mindre Træbygning i det Hjørne af Kommunehospitalets Have, der begrænses af Gammeltoftsgade og Østersøgade. Den 25. August samme Aar kunde Finsen forevise Lyslaboratoriet for dets Medstiftere, og ved et Møde, afholdt paa Laboratoriet samme Dag, bestemtes det at kalde det Finsens medicinske Lysinstitut, men Institutets egentlige Stiftelse fandt først Sted den 23. Oktober 1896.

Allerede Aaret efter, i Maj 1897, maatte Finsen bede om Udvidelse af Lyslaboratoriet, og i Løbet af Sommeren opførtes en Bygning til, der blev taget i Brug den 14. September 1897. Af de i det første Aar indskrevne Patienter var 11 fra Udlandet, hvoraf det ses, at Finsens Ry allerede dengang var begyndt at spredes ud over Danmarks Grænser.

Finsens Velgørere saa nu, at skulde Lysbehandlingen naa at blive det, som baade de og Finsen haabede, saa maatte Institutet have langt mere Plads. De fandt i afdøde Cirkusdirektør Hinnes Ejendom, Rosenvængets Hovedvej 37, en passende Ejendom, og ansøgte Staten om et rentefrit Laan paa 240.000 Kr., der blev bevilget, og i Januar 1901 flyttede Finsens medicinske Lysinstitut ind i egen Bygning. Institutets Overbestyrelse ansøgte tillige Staten om et aarligt Tilskud paa 25.000 Kr. til Ydelse af hel eller delvis fri Behandling, hvilket Andragende første Gang blev bevilget paa Finansloven 1902—03. Senere forhøjedes Beløbet betydeligt; sidste Gang Bevillingen tildeltes var i Finansaaret 1921—22, hvorefter det bortfaldt som Følge af at de lupussyge optoges paa Tuberkuloseloven.

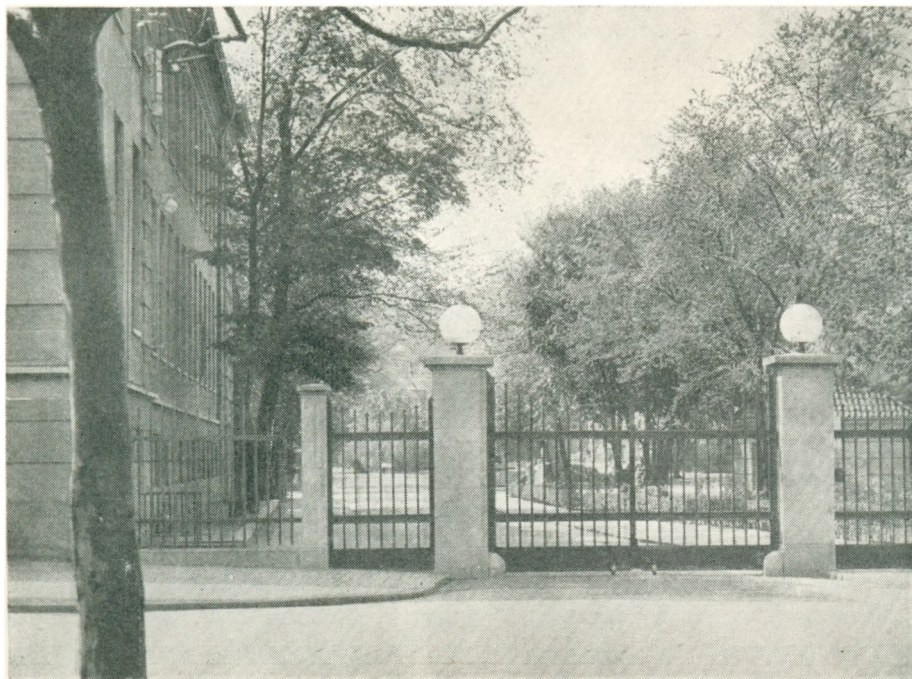
Exterior fra Finseninstitutet.

I Aaret 1898 udnævntes Niels Finsen til Professor, 1903 fik han tildelt Aarets medicinske Nobelpris. $\frac{1}{3}$ af denne fik han Tilladelse til at skænke sit Institut for derved at fri det ud af dets Gæld, og Institutets to Velgørere, Hagemann og Vilhelm Jørgensen, skænkede hver et tilsvarende Beløb. Den 24. September 1904 døde Niels Finsen, kun 44 Aar gammel.

Som nævnt flyttede Institutet til egen Ejendom 1901, hvor der i den tidligere Villas Stueetage indrettedes Laboratorium, medens øverste Etage indrettedes som Bolig for Professor Finsen. I et Ridehus, der stod ved Bygningen, indrettedes Lysbade, samtidig opførtes efter Tegning af Arkitekt G. Tvede en Bygning for Klinik og Administration. Efter Finsens Død blev Dr. med. K. Hasselbalch Leder af Laboratoriet, og paa hans Initiativ aabnedes der den 25. Maj 1900 i Finsens tidligere Lejlighed en Lysklinik for Hjertesygdomme. Ved Midler, fremskaffet ved at Indsamlingskomitéen for Finsen-Monumentet ydede et Tilskud paa 50.000 Kr., og Staten paatog sig Forrentningen af et Laan paa 160.000 Kr., og Finsens to Velgørere hver skænkede 50.000 Kr., opførtes en Bygning med Klinik for indre Sygdomme. Den 10. November 1906 nedlagde Professorinde Fin-

sen Grundstenen, og den 1. April 1908 aabnede Kliniken. Samtidig nedlagdes det af Finsen privat oprettede Sanatorium for Hjertesygdomme paa Strandvejen. I Bygningen indrettedes et lille Museum for Finsen, hvor en Samling forskellige Apparater og Instrumenter m. m. fra Institutets første Dage forefindes.

Vanskeligheden ved at skaffe Pension for Lupuspatienter medførte, at man 1907 oprettede et Pensionat for lupussyge Børn og unge Piger i en lejet Ejendom, Rosenvængets Parallelvej 7. Aaret efter oprettedes med Statsstøtte og Statsanerkendelse et særligt Tuberkulosehospital med 9 Pladser, indrettet i en lejet Villa, Rosenvængets Parallelvej 5. 1914 flyttede Tuberkulosehospitalet ind i Pensionatets Ejendom, medens Patienterne herfra flyttedes til en lejet Villa, Rosenvængets Hovedvej 39. Denne Ejendom overgik 1919 i Institutets Eje. 1913 var Dr. med. Axel Reyn, f. 16 Februar 1872, d. 22. April 1935, begyndt at behandle kirurgisk Tuberkulose med elektriske Kulbue-Lysbade, 1915 stillede han

Hovedindkørselen til Finseninstitutet.

Forslag om Oprettelse af en selvstændig Bygning til dette Brug, der blev opført ved et Laan, ydet af Hagemann og Vilh. Jørgensen, 1916 toges Bygningen i Brug. Denne Behandlingsmaade af kirurgisk Tuberkulose vandt kolossal Indpas, saaledes at Lokalerne meget hurtigt blev for smaa, 1917 indsendte Institutets Overbestyrelse et Andragende om Bevilling af Statskassen til Opførelse af en Hospitalsbygning. Krigsaarene og de dermed vanskelige Byggeforhold medførte, at man først 1919 kunde paabegynde Opførelsen af Kysthospitalets Bygning. Bygningen blev opført efter Tegning af Arkitekt G. Tvede og kunde tages i Brug Oktober 1921. Kysthospitalet har en Hovedfløj med Facade mod Strandboulevarden, fra denne udgaar mod Vest tre Sidefløje, alle med Kælder, Stue og 1. Sal, den midterste Fløj har aaben Tagterrasse i Stedet for Tagetagen. Nordre Fløj løber langs med Hovedvejen, ved en Tilbygning 1937 blev denne Fløj betydelig udvidet.

Fra Institutets beskedne Begyndelse paa laant Grund i en lille Træhytte med kun tre Medhjælpere er det Aar for Aar vokset, til det efterhaanden er blevet Ejer af samtlige Ejen-

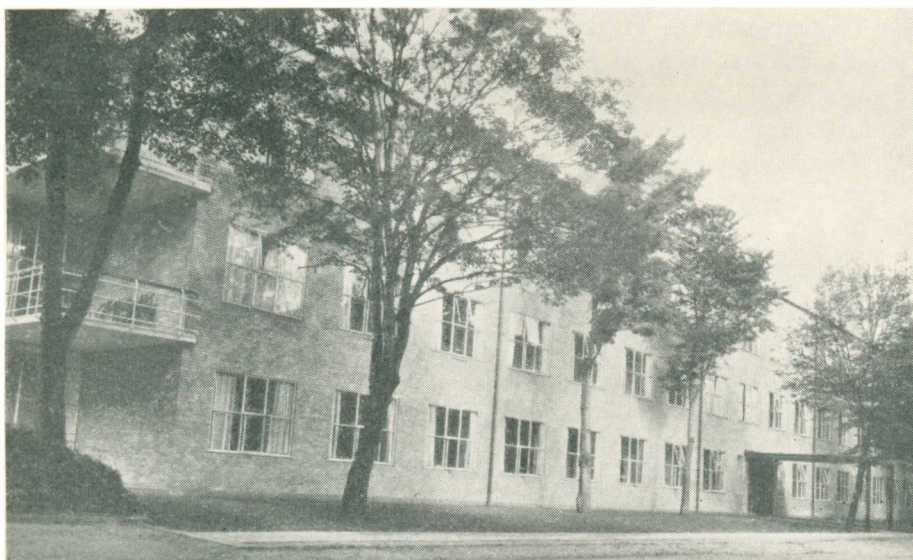
domme i det nordøstlige Hjørne af Rosenvænget. 1922 nedlagde man de tidligere Indgange til Institutet og anlagde nuværende Hovedvej fra Strandboulevarden med eneste Adgang til samtlige Afdelinger. Institutets Organisation bestaar nu af følgende Afdelinger:

Kysthospitalet, Bygning A med Dermatologisk Afdeling, Børneafdeling, Øreafdeling med Operationsstue og Afdeling for Lysbade. I den 1937 tilbyggede Fløj er Kirurgisk Afdeling med Operationsstue og Afdelingen for Røntgenundersøgelser. Bag Kysthospitalets Midterfløj mod Vest er opført en Bygning for Sygeplejersker. Paa den tidligere Rosenvængets 1. Tværvej opførtes 1930—31 en Laboratoriebygning. Vest for denne Vej, med Gavlene Øst—Vest ligger Bygning G, Lysbadebygningen, indrettet i det før omtalte Ridehus. Mod Syd, bag denne, ligger Institutets Kedel- og Maskinanlæg og mod Vest Bygning C, Kirurgiske Sygdomme samt Øre, Næse- og Halssygdomme, endvidere Administrations-Kontorerne. Øst—Vest, plan med Hovedvejen ligger Bygning D (ambulant Lysbehandling af Hudsygdomme) med Indgangsportalen mod Syd. Umiddelbart op mod denne med Facade mod Øst ligger Bygning E 1, Medicinsk Afdeling, E 2, Dermatologisk Afdeling og E 3, Øjenafdelingen, oprettet som selvstændig Afdeling 1937. Bygningen var oprindelig opført for før omtalte Afdeling for indre Sygdomme, og er senere blevet udvidet ved Tilbygninger, saaledes at den nu har tre Fløje, omsluttende Haveanlægget med Niels R. Finsens Bronze-statue, skænket af Vilhelm Jørgensen, udført af Billedhugger V. Jarl. Øst for Indgangsportalen til Bygning D er opstillet Buster af Hagemann og Vilh. Jørgensen. I den sydøstlige Del af Institutets Areal ligger Bygning F, Lysambulatoriet, Vest for dette Villaen med Inspektørboligen. I det nordvestlige Hjørne ligger to Villaer, der nu benyttes henholdsvis til Funktionærer og til Linneddepoter, i sidstnævnte Villa indrettedes Radiumstationen, da den flyttede til Finsensinstitutet. 1929 oprettedes en ambulant Lysanstalt for Børn, som gennemgik en betydelig Forbedring 1937. Forholdene for ambulante Patienter med Øre-, Næse- og Halssygdomme er ligeledes blevet forbedrede. 1923 begyndte Institutet Uddannelsen af Sygeplejeelever, i Forvejen var det Uddannelsessted for supplerende Sygeplejeelever. Ved Overenskomst af 4. Januar 1930 er der fra 1. Apri 1930 etableret Fællesdrift mellem Finsensinstitutet og Radiumstationen, Fællesdirektionens Formand er Kreditforeningsdirektør A. Finsen. Inspektør er M. L. Christiansen, Forstanderinde for Sygeplejen Frk. M. E. Foget. Institutets Lægechefer er: Overlæge, Dr. phil. O. M. Henriques, Laboratoriet; Overlæge, Professor, Dr. med. Svend Lomholt, Hudsygdomme; Professor, Overkirurg O. Chievitz, kirurgiske Sygdomme; Overlæge O. Strandberg, Øre-, Næse- og Halssygdomme; Overlæge, Dr. med. A. Hecht-Johansen, medicinske Sygdomme; Overlæge, Dr. med. O. Blegvad, Øjensygdomme, Afdelingslæge, Dr. med. E. Reklings, Kliniken for Lysbadebehandling af Børn; Overlæge, Dr. phil. B. Worning, Røntgenafdelingen.

Radiumstationen.

Radiumstationen i København er oprettet 1913 af Radiumfondet og er den ældste Radiumstation i Danmark. Ved Oprettelsen fik den Lokaler i en af det gamle Kgl. Frederiks Hospitals Pavilloner i Amaliegade. — Med Kræftens Bekæmpelse som Opgave stiftedes den 4. Juli 1912 Radiumfondet til Minde om Kong Frederik VIII. 1929 overgik Fondets Virksomhed til »Den danske Kræftkomité«, stiftet 23. Oktober 1928.

1921 fremkom der fra Radiumfondet Forslag til Finsensinstituttet om at træde i Samarbejde. Resultatet af Forhandlingerne vedrørende et Samarbejde godkendtes af Justitsministeriet 1922, og i September samme Aar flyttede Radiumstationen sin Virksomhed til Finsensinstituttet, hvor der i Ejendommen Rosenvængets Parallelvej 3 var indrettet Lokaler for dette Formaal. Denne Bygning benyttes nu som Institutets Linneddepot. 1930 overflyttedes

Radiumstationen.

Radiumstationen til de Bygninger, der nu rummer Institutets Afdeling E. 1935 paabegyndtes Byggearbejderne til en ny Radiumstation, opført af Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse. 1. Juli 1937 stod Bygningerne, der bestaar af en Patientafdeling, en Behandlingsafdeling og en Funktionærbygning, færdige. Samtlige Bygninger er opførte af gule Sten i Funkisstil, Hovedbygningen har tre Etager med Facade mod Syd, her sætter den store Baldakin, der udgaar fra Indgangsportalen, det funkisagtige Præg over Bygningen. I Stueetagen er der mod Øst en Afdeling for Undersøgelser og Behandling af ambulante Patienter, mod Vest er der Kontorer, Lægeværelser, Laboratorier for histologiske Undersøgelser m. v. I Midterfløjen findes en Afdeling for Radiumbehandling. Paa 1. Etage er der to Afdelinger, hver med 26 Senge, til hver Sengeafdeling hører en Opholdsstue, der staar i direkte Forbindelse med en stor Altan, og i Midterfløjen en Afdeling for gynækologisk Behandling. Paa 2. Etage findes ligeledes to Sengeafdelinger, hver med 26 Senge, og i Midterfløjen en Afdeling indeholdende fysiske og experimentelle Laboratorier. Loftsetagen optages af Magasinrum og Stalde for Forsøgsdyr.

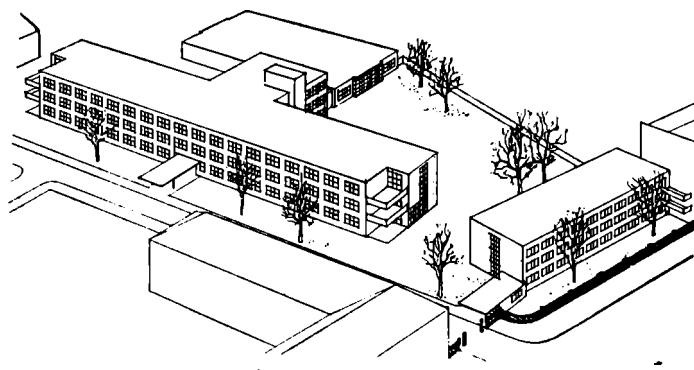
Bag Hovedbygningen mod Nord ligger Bygningen med de forskellige Røntgenafdelinger, opført i een Etage i direkte Forbindelse med Hovedbygningens Midterfløj. Afdelingen for Røntgenbehandling er inddelt i 13 Rum, beliggende omkring den store Midterhal, samt

Rum for Sygeplejersker, forskellige Venteværelser m. v. I Forhallen i Hovedbygningens Stueetage findes paa den ene Langvæg Portrætrelieffer af følgende fem Forskere, der alle har Tilknytning til det Arbejde, der udføres paa Radiumstationen:

C. O. Jensen, dansk Kræftforsker, f. 1864, d. 1934; Joh. Fr. Fischer, dansk Radiologis Grundlægger, f. 1868, d. 1922; Johs. Fibiger, dansk Kræftforsker, f. 1867, d. 1928; W. C. Röntgen, Røntgenstraalernes Opdager, f. 1845, d. 1923, og Marie Curie, Radiumets Opdager, f. 1867, d. 1934.

I Forhallen paa 1. Etage findes Buster af Kong Christian X, der er Protektor for Landsforeningen for Kræftens Bekæmpelse, og af Kong Frederik VIII, til hvis Minde Radiumfondet blev stiftet. Øst for Radiumstationen med Facade mod Strandboulevarden ligger Bygningen, der afgiver Plads for Sygeplejeskeboliger. Ved Bygningens sydlige Ende ligger en lavere Portbygning, begge Bygninger er opført af gule Sten og i samme Stil som Radiumstationens Bygninger.

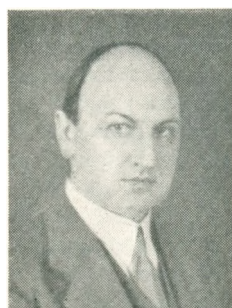
I Følge Overenskomst af 4. Januar 1930 er der fra 1. April 1930 etableret Fællesdrift mellem Radiumstationen og Finseninstitutet. Fællesdirektionens Formand er Kreditforeningsdirektør A. Finsen. Inspektør M. L. Christiansen, Viceforstanderinde for Sygeplejen Frk. A. Jensen. Radiumstationens Overlæger er Jens Nielsen og som kirurgisk Leder Professor O. Chievitz.

Biografier over Overlæger og ledende Sygeplejersker tilknyttet Finseninstitutet og Radiumstationen.

O. Strandberg.

O. Blegvad.

OLE CHIEVITZ, Overkirurg, Professor, R., DM., M.T.Kfh., M.T.Fi. p.p., f. 26/10 1883 i København; Student (Gammelholms Skole) 1903; medicinsk Eksamen 1909; Reservekirurg ved Righospitalet 1914—19; udsendt til Tyskland af Hærens Lægekorps for at studere Krigskirurgi Vinteren 1915—16; Chef for Dansk Røde Kors' Ambulance i Finland 1918; Specialistanerkendelse i Kirurgi 1919; Overlæge ved Finsens medicinske Lysinstituts kirurgiske Afdeling fra 1921, Kirurg ved Radiumstationen; Professor ved den kliniske Praktikantundervisning i Kirurgi 1939; Chef for Dansk Røde Kors' Finlandsambulance 1939.

Medlem af Bestyrelsen for Samfundet og Hjemmet for Vanføre 1933; Formand for Dansk Kirurgisk Selskab 1934—36; Medlem af Bestyrelsen for Biologisk Selskab 1936.

Udenlandske Ordener: Fi.Fr.2; Fi.Fr.M.; Fi.H.R.2 med Sværd.

OLAF BLEGVAD, Overlæge, Dr. med., f. 30/11 1888 paa Samsø; Student (Hesselager) 1907; medicinsk Eksamen 1914; 1. Reservelæge ved Aalborg Amtssygehus 1914—16; Kandidat ved Righospitalets Øjenklinik 1917—18; 2. Assistent ved Københavns Kommunes Polikliniks Øjenafdeling 1918—19; Assistent ved Righospitalets Øjenklinik 1920—27; Reservelæge ved Garnisonssygehusets Øjenafdeling 1918—28; assisterende Læge ved Militærhospitalets Øjenklinik 1928—29; Dr. med. 1923; deltog i Konkurrencen om Professoratet i Oftalmologi 1925; praktiserende som Øjenlæge i København siden 1922; Øjenlæge ved Bispebjerg Hospital 1929—33 og ved Finsens medicinske Lysinstitut 1929; Overlæge ved Finseninstitutet og Radiumstationens Øjenafdeling 1933.

Medlem af Bestyrelsen for københavnske Øjenlægers Organisation fra 1932, Formand fra 1937; Formand for Det oftalmologiske Selskab i København 1935—38; Medlem af Bestyrelsen for Det medicinske Selskab i København 1935—40, for Sygekasselægerne Organisation 1935 og for Dansk medicinsk Selskab 1936.

Overlæge, Dr. med. O. B. har skrevet en Del videnskabelige Afhandlinger.

AXEL HECHT-JOHANSEN, Overlæge, Dr. med., f. 23/4 1894 i Nysted; Student (Nykøbing F.) 1911; medicinsk Eksamen 1918; Dr. med. 1923; Assistent ved Institutet for alm. Pathologi 1919—22; Kandidat ved forskellige københavnske Hospitaler; 2. Reservelæge ved Kommunehospitalets 2. Afdeling 1924—26; 1. Reservelæge ved Bispebjerg Hospitals Afdeling B 1927—33; deltog i Konkurrencen om Professoratet i Intern Medicin 1933; Overlæge ved Finseninstitutets og Radiumstationens Afdeling for medicinske Sygdomme 1934; praktiserende i København som Specialist i Mave-, Tarm- og Stofskiftesygdomme fra 1930; Censor i klinisk Medicin ved Københavns Universitet fra 1939.

Har skrevet en Del videnskabelige Afhandlinger.

OSCAR MICHAEL HENRIQUES, Overlæge, Dr. phil., f. 10/2 1895 i Malmø; Student (Vestre Borgerdydskole) 1912; medicinsk Eksamen 1920; Dr. phil. 1928; Laboratorieførstander ved Statens Seruminstitut 1925—32; Overlæge ved Finseninstitutet og Forstander for Finsenlaboratoriet 1932.

Medlem for Danmark af Comité Internationale de la Lumière 1932; Medlem af Bestyrelsen for Akts. P. Madsens Skærvfabrik og Grusgrav ved Hedehusene.

Overlæge, Dr. phil O. M. H. har offentliggjort en Del videnskabelige Arbejder og skrevet Afhandlinger i udenlandske videnskabelige Tidsskrifter.

SVEND LOMHOLT, Overlæge, Professor, Dr. med., R. p. p., f. 18/10 1888 i Odense; Student (Odense) 1905; medicinsk Eksamen 1911; 1. Reservelæge ved Rigshospitalets dermatologiske Afdeling 1915—18; Reservelæge i Søværnet og Chef for Marinehospitalets dermatologiske Afdeling 1915—21; Dr. med. 1916; Korpslæge 1916—30; kommunal Venerolog 1916—29; Specialistanerkendelse i Dermato-Venerologi 1918; Afdelingslæge ved Finseninstitutet 1921—28; Censor ved dermatologisk Prøve af medicinsk Embedseksamen 1924; Laboratorieforsker ved Finseninstitutet 1929; Medlem af Direktionen 1929—33; Overlæge ved Finseninstitutets Hudafdeling 1932; Professor ved den kliniske Praktikantundervisning i Dermato-Venerologi ved Københavns Universitet 1939.

Formand for Studenterhjemmet 1912—13; Medlem af Bestyrelsen for Nordisk Dermatologisk Forening 1928; Formand for Dansk Dermatologisk Selskab 1929—31; Generalsekretær for den VIII. internationale Kongres for Dermatologer 1930; Generalsekretær for La Ligue internationale de Dermatologie 1931; stedfortrædende Medlem af Folkeforbundets Kommission til Bekæmpelse af Syfilis 1934; Præsident for Comité international contre la Tuberculose cutanée 1935; i Forretningsudvalget for Comité international de la lumière 1936; Æresdoktor ved Rigas Universitet 1937; Fellow of the Royal Society of Medicine, England; Membre titulaire i London, Spanien, Ungarn, Hamburg, Uruguay og af British Society for study of the venereal diseases; korresponderende Medlem af de dermatologiske Selskaber i Argentina, Holland, Italien, Jugoslavien, Storbritannien, U. S. A., Østrig, Berlin og Polen.

Overlæge, Professor, Dr. med. S. L. har offentliggjort en Række videnskabelige Afhandlinger; angivet en ny Kulbuelampe til lokal Behandling af Hudsygdomme; Fagredaktør ved Nordisk Medicin; Medredaktør af Acta Dermato-Venerologica, Strahlentherapie og af Acta radiologica; fungerende Formand for Den danske Alsangskomite.

Udenlandske Ordener: Le.r.K.1; Stb.B.E.4.

JENS NIELSEN, Overlæge, f. 19/12 1899 i Ribe; Student (Ribe) 1917; medicinsk Eksamen 1923; Assistent og Reservelæge ved Radiumstationen i København 1928—36; Specialistanerkendelse i Radiologi 1931; Reservelæge ved Rigshospitalet 1936—38; Overlæge ved Radiumstationen i København fra 1938; Studierejser i Sverige, Tyskland, Frankrig og U. S. A.

FELIX EIGIL REKLING, Afdelingslæge, Dr. med., f. 24/2 1896 i København; Student (Schneekloth's Skole) 1914; medicinsk Eksamen 1922; Kandidat ved Aarhus Kommunehospital 1922—23, Københavns Amtssygehus, Nylandsvej, 1923—24; Assistent ved Prosektor paa Frederiksberg Hospital 1924; Kandidat ved De gamles By 1924—25; Embedslægeeksamen 1925; Assistent ved Finsenlaboratoriet 1925—30, Lysambulatoriet 1931—34; Afdelingslæge ved samme fra 1934; Leder af A/S Ferrosans biologiske Laboratorium fra 1930; Praktiserende i Charlottenlund 1928—35; Medlem af Comité internationale de la lumière 1932.

OVE STRANDBERG, Overlæge, R. p. p., f. 15/8 1879 i Charlottenlund; Student (Industriforeningens Latin- og Realskole) 1899; medicinsk Eksamen 1907; Reservelæge ved Aalborg Kommunehospital, Assistent ved Polikliniken; Assistent ved Finsens medicinske Lysinstituts oto-laryngologiske Afdeling 1910; Chef for Øre-, Næse- og Halsafdelingen ved samme fra 1911; Oto-Laryngolog ved Radiumstationen 1922; Konsulent i Strubesygdomme ved Vejlebjerg Sanatorium 1926 og Nationalforeningens Sanatorier i Faksinge og Haslev 1936.

Formand i Dansk Oto-Laryngologisk Selskab 1926—28; Medlem af Dansk medicinsk Selskabs Repræsentantskab 1927—37; Medlem af den internationale Lyskomitets Eksekutivudvalg 1936; korresponderende Medlem af Oto-Laryngologisk Selskab i Berlin og af Deutsche Gesellschaft für Lichtforschung; Æresmedlem af sidstnævnte 1937; Medlem af den danske Kræftkomité 1942.

Overlæge O. S. har skrevet flere videnskabelige Arbejder; Medarbejder ved Hausmann & Volk; Handbuch der Lichttherapie.

Islandsk Orden: I.F.3.

BØRGE WORNING, Overlæge, Dr. phil., f. 16/10 1897 i Vejle; Student 1915; medicinsk Eksamen 1924; Reservelæge ved Amtssygehuset i Lemvig 1924—25; Hospitalsuddannelse ved Bispebjerg Hospital, Københavns Amtssygehus, Rigshospitalets Røntgenklinik og Finsensinstitutets Røntgenafdeling 1925—33; Chef for Finseninstitutets Røntgenafdeling fra 1933; privat Røntgenklinik fra 1933; Specialistanerkendelse i Radiologi 1932.

MARTIN LUTHER CHRISTIANSEN, Hospitalsinspektør, f. 10/11 1895; Elev ved Postvæsenet 1912; Assistent ved Finsens Lysinstitut 1918, Fuldmægtig 1919, Hospitalsforvalter 1. Januar 1932 og siden 1. Januar 1938 Hospitalsinspektør.

MAJA EDEL FOGET, Forstanderinde, f. 13/6 1906; Student (Randers) 1925; Sygeplejeuddannelse ved Bispebjerg Hospital 1928; Operationsassistent ved Aalborg Amtssygehus 1932—33; supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet i Viborg og ved Fødselsstiftelsen i Aarhus 1934; Assistent ved Bispebjerg Hospitals medicinske Afdeling C 1934—36; Kursus i Administration og Elevundervisning »Florence Nightingale International Foundation« i Forbindelse med Bedford College (University of London) og College of Nursing 1936—37 og siden 1/8 1937 Forstanderinde ved Finseninstitutet.

ANNA MARIE PETRA JENSEN, Viceforstanderinde, f. 28/10 1901; Elev ved Aalborg Amtssygehus fra 1/10 1920 til 30/9 1923; supplerende Uddannelse ved Sankt Hans Hospital fra September 1923 til Marts 1924; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling C (Kirurgisk Afdeling) fra Marts 1924 til 31/12 1927; derefter Privatsygeplejerske til 31/10 1929; Assistent ved Radiumstationen 1/11 1929; deltog i Kursus ved Aarhus Universitet for Sundhedsplejersker og ledende Sygeplejersker 1939—40; siden 1/6 1940 Viceforstanderinde ved Radiumstationen.

ERNE VILHELMINE BREGENVIG, Afdelingssygeplejerske, f. 2/6 1896; Elev ved Almindelig Hospital 1/12 1916; tjenstgørende Plejerske ved samme fra 1/9 1917 til 30/4 1920; supplerende Uddannelse ved Københavns Amtssygehus 1/5 1920, ved Sindssygehospitalet Oringe fra 1/10 1922 til 31/3 1923; Afdelingssygeplejerske ved samme fra 1/4 1923 til 31/10 1924; Assistent ved Finseninstitutets Ørefdeling 1/12 1924 og siden 1/5 1935 Afdelingssygeplejerske ved samme.

ANNA MARIE KRISTINE BRIX, Afdelingssygeplejerske, f. 21/10 1899; Elev ved Aalborg Amtssygehus 1919—22; supplerende Uddannelse ved Rigshospitalets Fødeafdeling og Sankt Hans Hospital 1922—23; Afdelingssygeplejerske ved Nykøbing Mors Sygehus 1924—30; Hospitalstjeneste i London ved Croydon General Hospital fra 1/5 1931 til 30/11 1931; Assistent ved Hjørring Sygehus, kirurgisk Afdeling, 1/2 1932; Afdelingssygeplejerske ved radiologisk Afdeling 1935 og siden Oktober 1937 Afdelingssygeplejerske ved Radiumstationen, Afdeling 3, Finseninstitutet.

AGNES BUCHHAVE, Afdelingssygeplejerske, f. 6/10 1893; Ansættelse ved Finseninstitutet 1911; var i Tiden fra 1924—26 i England ved Glan Ely Hospital, Cardiff for der at arbejde med lokal Finsenbehandling; siden 1926 Afdelingssygeplejerske ved Finseninstitutets Afdeling D, Lyssalen.

KAMMA CARSTENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 1/6 1905; Elev ved Diakonissestiftelsen 1/9 1926; supplerende Uddannelse ved Howitz Fødehem 1/9 1929, ved Sankt Hans Hospital 1/11 1929, ved Blegdamshospitalet 1/4 1930 og ved Finseninstitutets Lyskliniks kirurgiske Afdeling 1/9 1930; Vikarassistent ved Radiumstationen 1931 og fra 1/10 1937 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling 4 samme Hospital.

HENRIETTE HANSINE DUE, Afdelingssygeplejerske, f. 22/12 1885; Elev ved Rigshospitalet 1911—14; Assistent ved samme Hospitals Afdeling C (Kirurgisk Afdeling) 1914—16, ved Operationsstuen, Afdeling C, 1916—21 og siden 1921 Afdelingssygeplejerske ved Finseninstitutets kirurgiske Afdeling A, Operationsstuen.

KAREN FEILBERG, Afdelingssygeplejerske, f. 30/6 1907; Elev ved Ærøskøbing Bysygehus fra 1/6 1928 til 31/8 1930, ved Amtssygehuset i Skive fra 1/10 1930 til 31/8 1932; supplerende Uddannelse ved Fødselsstiftelsen i Aarhus fra 1/9 1932 til 31/10 1932, ved Middelfart Sindssygehospital fra 1/11 1932 til 30/4 1933; Assistent ved Amtssygehuset i Skive fra 1/5 1933 til 30/9 1933, ved Helsingør Sygehus fra 1/10 1933 til 30/9 1934; Privatsygeplejerske i Odense fra 1/11 1934 til 31/1 1935; Assistent ved Radiumstationen fra 1/2 1935 til 31/5 1936; Hospitalstjeneste i Finland fra 1/6 1936 til 31/8 1936, i England til 30/4 1937; Assistent ved Radiumstationen fra 1/5 1937 til 31/8 1939 og siden 1/9 1939 Afdelingssygeplejerske ved Ambulatorium samme Hospital.

INGER KATRINE HANSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 11/1 1905; Elev ved Københavns Amtssygehus, Nylandsvej, 1930—33; supplerende Uddannelse ved Sankt Hans Hospital, Dr. Blads Klinik og Finseninstitutet 1933—35; Assistent ved Finseninstitutets Røntgenafdeling 1935 og siden 1937 Afdelingssygeplejerske ved samme.

BERTHA JULIE JENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 13/5 1885; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1908; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling C 1910, ved samme Hospitals Afdeling H 1911;

Afdelingssygeplejerske ved samme 1913, ved Finseninstitutets Afdeling A (Dermatologisk Afdeling) 1/10 1921 og siden 1/7 1933 Afdelingssygeplejerske ved Finseninstitutets Afdeling E 2.

INGER MARIE JENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 19/4 1890; Elev ved Dronning Louises Børnehospital 1911—13; supplerende Uddannelse ved Esbjerg Sygehus 1913—15; Afdelingssygeplejerske ved samme 1915—16; Assistent ved Finseninstitutet (Dermatologisk Afdeling) 1/3 1917 og siden 1/2 1936 Afdelingssygeplejerske ved samme.

INGER JENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 1/11 1822; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1903; Assistent ved Rigshospitalets Afdeling D (Kirurgisk Afdeling) 1907 og nu Afdelingssygeplejerske.

CAMILLA LERCHE, Oversygeplejerske, f. 26/4 1891; ansat ved Finseninstitutet 1910; Afdelingssygeplejerske ved samme 1921 og siden 1932 Oversygeplejerske ved Afdeling D (Hudklinikken) ved samme.

KATINKA LUND, Afdelingssygeplejerske, f. 13/11 1888; Elev ved Københavns Alderdomshospital 1913—15, ved Københavns Garnisonssygehus 1915—18; Ansættelse ved Finseninstitutet 1/10 1918 og senere Afdelingssygeplejerske ved Finseninstitutets Lysbadafdeling A.

RAGNHILD LUND JENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 2/2 1907; Student (Viborg Katedralskole) 1926; Elev ved Bispebjerg Hospital 1929; supplerende Uddannelse ved Blegdamshospitalet, Sindssygehospitalet i Viborg og ved Professor Howitz Klinik; Privatsygeplejerske 1932—33; Vikarassistent ved Finseninstitutet til 1936 og fra 1/9 1936 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling E (Medicinsk Afdeling).

EDITH MAHNKOPF HANSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 16/1 1909; Elev ved Amtssygehuset, Nykøbing Sjælland, 15/4 1930; supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet, Nykøbing Sjælland, 1/7 1933, i Barselspleje ved Frederiksberg Hospital 1/5 1934; Assistent ved Frederiksberg Hospitals kirurgiske Mandsafdeling 1/7 1934, ved samme Hospitals Fødeafdeling fra 1/4 1935; supplerende Uddannelse ved Radiumstationen 1/11 1935; Aspirant ved samme 1/5 1936; Assistent 1/5 1938 og siden 1/12 1940 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling 2 samme Hospital.

ELISABETH MØLLER, Afdelingssygeplejerske, f. 1900; Elev bl. a. ved De gamles By, Howitz' Fødehjem og Dr. Perchs Klinik; Ansættelse som Assistent ved Finseninstitutets Børneafdeling 1/2 1919 og siden August 1921 Afdelingssygeplejerske ved samme.

MARGRETHE NIELSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 10/8 1904; Elev ved Dr. Buhls Klinik, Hundborg, 1/1 1926, ved Amtssygehuset, Nykøbing Mors, 1/4 1928; supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet Oringe fra 1/1 1930 til 30/6 1930, ved Fødselsstiftelsen i Aarhus fra 1/7 1930 til 31/8 1930, ved De gamles By fra 10/10 1930 til 31/3 1931, ved Finseninstitutets Operationsstue fra 1/4 1931 til 31/3 1932; Vikarassistent ved Radiumstationen 1/4 1932; Assistent ved samme 1/9 1934; konstitueret Afdelingssygeplejerske ved samme 1937 og siden 1938 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling 1 samme Hospital.

AGNETE NØRGAARD, Afdelingssygeplejerske, f. 28/3 1909; Studentereksamen 1929; Elev ved Rigshospitalet 1/5 1930; Vikarassistent ved samme fra 1/5 1933 til 31/12 1933; Assistent ved Finseninstitutet fra 1/1 1934 til 29/2 1936; supplerende Uddannelse ved Oringe Sindssygehospital og Blegdamshospitalet fra 1/3 1936 til 31/1 1937; Hospitalstjeneste i England fra 1/3 1937 til 31/10 1937 og siden 1937 Afdelingssygeplejerske ved Finseninstitutets Øjenafdeling.

RUTH AGNES OLESEN, Assistent hos Forstanderinden, f. 12/2 1910; Student (Aalborg Katedralskole) 1929; Sygeplejuddannelse ved Bispebjerg Hospital 1933—36; supplerende Uddannelse ved Blegdamshospitalet, Børnehospitalet paa Fuglebakken, Sankt Hans Hospital, Rudolph Berghs Hospital, 6 Mdr. ved Cheshire Joint Sanatorium, England, 9 Mdr. ved The American Hospital of Paris, 6 Mdr. ved Frederiksberg Hospital; Kursus ved Aarhus Universitet for ledende og undervisende Sygeplejersker fra 1/9 1940 til 31/5 1941 og siden 1/9 1941 Assistent hos Forstanderinden paa Finseninstitutet.

ELNA MARGRETHE PETERSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 4/7 1885; Elev ved Esbjerg Sygehus 1912—15; Assistent ved Rigshospitalets dermatologiske Afdeling; derefter 7 Maaneder i Oslo ved Ullevad Sygehus; virkede derefter 1 Aar som Privatsygeplejerske; Ansættelse som Assistent ved Fin-

seninstituttets Afdeling A (Dermatologisk Afdeling) 1/2 1918 og siden 1933 Afdelingssygeplejerske ved samme.

INGER PETERSEN, Inspektrice, f. 29/4 1898; Elev ved Kommunehospitalets Røntgenafdeling og ved Professor Fischer i København fra 1/2 1920 til 31/10 1920; Røntgenassistent ved Radiumstationen i København fra 1/7 1921; Afdelingssygeplejerske ved samme fra 1/10 1930 og siden 1/10 1937 Inspektrice ved samme.

INGEBORG MAGDALENE PETERSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 20/9 1894; Elev ved Righospitalet 1916—19; Assistent ved samme Hospitals Afdeling C (Kirurgisk Afdeling) 1919—21; Vikarassistent ved Amtssygehuset i Kolding fra 1/5 1921 til 31/8 1921 og siden 1/9 1921 Afdelingssygeplejerske ved Finseninstitutets Afdeling A (Kirurgisk Afdeling).

ANNA SALLING, Afdelingssygeplejerske, f. 20/2 1887; Elev ved Bornholms Amtssygehus i Rønne 1911—13, ved Nakskov Sygehus 1913—14; supplerende Uddannelse i Barselspleje, Sindssyge- og Epidemisygdomme; i 6 Aar Privatsygeplejerske under D.S.; Ansættelse ved Finseninstitutets Røntgenafdeling og Radiumstationen 1/6 1921 og siden 1/6 1925 Afdelingssygeplejerske ved samme.

CHARLOTTE MARIE SØRENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 5/2 1896; Elev ved Samsø Amtssygehus 1919—21, ved Aalborg Amtssygehus 1921—22; supplerende Uddannelse ved Sankt Hans Hospital og Righospitalets Fødeafdeling 1923—25, derefter Studieophold i London; Assistent ved Middelfart Sindssygehospital fra Maj 1925 til Maj 1926, ved Finseninstitutet 1/5 1926 og siden 1/5 1935 ledende Sygeplejerske ved Finseninstitutets Øreafdeling, Operationsstuen.

REGINA SØRENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 1/6 1884; Elev ved Det kongelige Frederiks Hospital 1909; Assistent ved Righospitalet 1910 og siden 1928 Afdelingssygeplejerske ved samme Hospitals Afdeling A (Medicinsk Afdeling).

ANDREA THRYE, f. Laursen, Oldfrue, f. 4/3 1881; Ansættelse ved Finseninstitutet som Elev 1918; Assistent ved Oldfruen 1918 og siden 1/6 1926 Oldfrue.

JENNY UHD, Afdelingssygeplejerske, f. 18/8 1894; Elev ved Esbjerg Sygehus 1925—28; supplerende Uddannelse ved Oringe Sindssygehospital og Righospitalets Fødeafdeling; Assistent ved Finseninstitutets Afdeling E (Ambulatorium) 1/12 1918 og siden 1/7 1938 Afdelingssygeplejerske ved samme.

GERDA WILKENS, Afdelingssygeplejerske, f. 4/8 1889; Ansættelse ved Finseninstitutet 28/3 1906 og siden 1919 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling D, Forbindingsstuen.

LILY BECK, uddannet Fotograf hos Holte Madsen, Amagertorv; Videreuddannelse ved videnskabelige Fotograferinger under Professor Winther; Studier ved Hospitaler i Berlin og Hamburg; siden 1935 Ansættelse ved Finseninstitutet og Radiumstationen som Fotograf, tilknyttet det videnskabelige Arbejde.

St. Josephs Hospital.

St. Josephs Hospital er oprettet af St. Joseph Ordenens Søstre, og Stiftelsen af selve Ordenssamfundet kan føres helt tilbage til Aar 1650 til Byen La Puy i Velay i Sydfrankrig.

Under den franske Revolution 1792—1808 splittedes Ordenen for alle Vinde. Kardinal Joseph Fesch af Lyon, f. 1763, d. 1839, grundlagde 1808 den nuværende St. Joseph Orden, som i 1912 opnaaede den franske Regerings Anerkendelse.

De første St. Joseph Søstre kom til Danmark i Aaret 1856. Blandt disse første Pionérer indenfor denne Orden var Søster Marie Placide, f. 1834, d.

1897, og det skyldes hendes Initiativ og energiske Arbejde, at Grunden blev lagt til St. Josephs Hospital i Griffenfeldtsgade. Her blev den første Spire i Aaret 1870 lagt til det store kompakte Bygningskompleks, der ved sit Omfang og ved sin arkitektoniske Skønhed virker imponerende paa alle. Men forinden vi kommer nærmere ind paa selve Hospitalets Historie, kunde det have Interesse at fortælle lidt om, hvorledes denne Del af København saa ud paa den Tid, da de første St. Joseph Søstre kom hertil. Den Gang udgjorde Nørrebro en Del af Byens Periferi. Langs med den nuværende Slotsgade laa Slottet »Blaagaard«, som i 1706 kom i Prins Carls Besiddelse. Prins Carl lod opføre en ny Hovedbygning, hvis Tag var belagt med blaa Sten, deraf Navnet »Blaagaard«. Slottets Have strakte sig ned til Peblingesøen langs med den vestlige Side af Nørrebrogade. Vest for Slottet laa Blaagaards Teglblænderi. Gennem Teglblænderiets Grund anlagdes senere Baggensgade, og umiddelbart op til Teglværket laa Anker Heegaards Jernstøberi. Paa det meste af Støberiets tidligere Grund anlagdes Blaagaards Plads, som senere blev udsmykket med Kai Nielsens Granitkunstværker. Paa den sydlige Side af Blaagaardsgade laa det af Jeppe Tang opførte »Blaagaards Seminarië«. Den øvrige Bebyggelse af dette Kvarter bestod i det væsentligste af smaa lave Huse med store Haver, og ind imellem disse var en Del mindre Beværetninger med Haver.

Parcelvejen, nuværende Griffenfeldtsgade, løb som nu pallelt med Blaagaardsgade fra Nørrebrogade til Ladegaardsaaen, hvor Parcelbroen førte over Aaen til Frederiksberg. Hele Terrænet Nord for Griffenfeldtsgade op mod Assistenskirkegaard laa paa den Tid tildels ubebygget hen. Først i Aaret 1870 rejste der sig her enkelte større Bebyggelser, og ved Aarhundredskiftet var saa godt som hele dette Areal bebygget med mere eller mindre skønhedsforladte Beboelsesejendomme. Saaledes saa altsaa denne Part af København ud, da St. Joseph Søstreneh erhvervede Grunden i Griffenfeldtsgade.

Tre Aar efter, den 6. Oktober 1837, kunde Søstreneh nedlægge Grundstenen til det første Afsnit af Hospitalet, og den 1. Juli 1875 toges Hospitalet i Brug. 1880—81 paa-begyndtes den første Udvidelse af St. Joseph Hospital ved Opførelsen af en Tilbygning, ogsaa med Facade mod Griffenfeldtsgade. Igennem de kommende Aar foretoges Udvidelse paa Udvidelse, men vi skal ikke her komme nærmere ind paa alle Enkelthederne

i disse Udvidelser, som jo medførte baade Omlægninger og Forandringer indenfor selve Hospitalets Organisation, men blot kortelig fremhæve enkelte Tidsperioder.

Nabogrunden Hjørnet af Griffenfeldtsgade og Korsgade laa indtil 1890 ubebygget hen. 1891 lod den daværende Ejer opføre en Beboelseejendom paa Grunden. Herved blev en videre Udvidelse af Hospitalet vanskeliggjort, men allerede samme Aar købte Søstrene nævnte Grund med Ejendom. I 1880 havde Søstrene erhvervet Grunden bag Hospitalet ned mod Kapelvej. Paa denne Grund rejstes 1900—1901 en betydelig Tilbygning, hvorved Hospitalets Sengeplads blev forøget med 160 Senge, og samtidig opførtes Hospitalskirken.

Mod Griffenfeldtsgade laa en mindre Privatejendom, som adskilte den ældste Del af Hospitalet fra den sidst opførte Del. Denne Ejendom erhvervedes i 1901. I 1904 nedrives den, og en ny Fløj opføres, saaledes at Hospitalets Bygning ud mod Griffenfeldtsgade fik en Facadelængde paa ca. 100 m, herefter kom Hospitalet til at raade over 400 Sengepladser.

1905—06 indførtes Røntgenbehandling med et Instrumentarium, skænket af Jens Schou og E. Schmiegelow.

I 1906 opførtes en Bade- og Massageklinik, som 1932 afløstes af en ny Fløj mod Kapelvej, hvori der indrettedes en moderne Røntgen-, Lys-, Bade- og Massageklinik.

I de senere Aar er foretaget forskellige Moderniseringer af Hospitalets Indre, hvorved der maatte nedlægges flere Sygestuer. Der disponeres saaledes nu over ca. 300 Sengepladser, fordelt paa 55 Fællesstuer og 28 Ene- og To-Sengsstuer.

Homøopatisk Hospital.

Den 16. Februar 1876 stiftedes Homøopatisk Forening, der senere stiftede et Fond til Oprettelse af et Hospital for homøopatisk Behandling af medicinske Sygdomme. Dette Fond opførte 1913 en Ejendom paa Fuglebakken, hvor det første homøopatiske Hospital blev indrettet. 1917 toges Ejendommen i Brug af Københavns Kommune som Børnehospital og 1920 solgtes Ejendommen til Kommunen. 1925 erhvervede Fondet Villaejendommen paa Hjørnet af Strandvejen og Rosbæksvej, der var opført 1906 efter Tegning af Arkitekt C. Brummer, og efter at de fornødne indre Ombygninger var sket, indviedes Homøopatisk Hospital den 1. Juni 1925. Hospitalets Hovedbygning er i 2 Etager med gulkalkede Facader, dekoreret med enkelte Sandstensdetaller. Paa Facaden mod Strandvejen er et fremspringende Midterparti med Loggiaer, kronet af en kobberdækket Kuppel. Mod Hospitalets Gaard afbrydes Facaden af 2 korte Fløje, der flankerer Hovedindgangen paa Rosbækvej. 1930 udvidedes Hospitalet med en Fødeafdeling med Plads til 11 Patienter, denne Afdeling indrettedes i den mod Vest for Hovedbygningen liggende mindre Bygning. I 1933 kunde Hospitalet atter udvides, og der blev Nordvest for Hovedbygningen opført en Bygning, som afgiver Plads for en nyoprettet Røntgenafdeling. Herefter raader Hospitalet over 40 Sengepladser, hvoraf 11 er paa Fødeafdelingen.

Homøopatisk Hospital, Hovedbygningen.

I samme Bygning er der Konsultationsstuer, Kontorer og Beboelse for Funktionærerne. Hospitalets første Overlæge var Valdemar Olsen, f. 1864, d. 1932. Overlæge O. efterfulgtes af nuværende Overlæge Thomas Olesen. Formand for Hospitalets Bestyrelse er Rektor, Professor Anker Engelund, R. Dbm.

Børnehospitalet Fuglebakken.

Børnehospitalet paa Fuglebakken, der er oprettet af Københavns Kommune 1916 og som blev taget i Brug den 6. Januar 1917, sorterer under Københavns Kommunes Hospitalsvæsen. Børnehospitalet er indrettet i den til Homøopatisk Hospital 1913 opførte Bygning Drosselvej Nr. 57 i Frederiksberg Kommune, med Plads til 72 Børn i indtil 7 Aars Alderen. Hospitalet ligger paa et højt beliggende Areal mellem Drosselvej, Solsortvej og Egernvej, dets Bygninger er omgivet af et smukt Haveanlæg. Selve Hovedbygningen er som nævnt opført 1913, bygget af røde Sten i 3 Etager med Kviste og Kældre efter Tegning af Arkitekt Ejnar Thuren. 1920 erhvervede Københavns Kommune Ejendommen, og 1925—26 opførtes efter Tegning af Stadsarkitekt Holsøe, i Tilslutning til Hospitalet et Rekonvalescenthjem for Børn, bestaaende af en lang En-Etages Bygning med stor Terrasse mod Syd, og med Døre, der direkte fører fra Terrassen ind til Sygestuerne, saaledes at det er let og bekvemt at faa Patienterne ud i Haven.

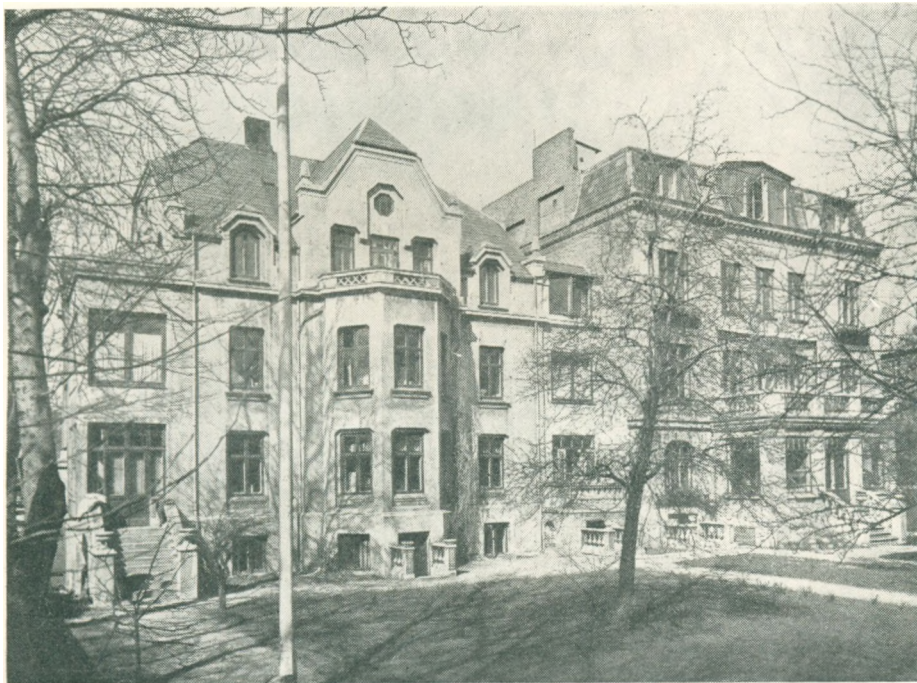
Rekonvalescenthjemmet blev 1936 indrettet som en statsanerkendt Tuberkuloseafdeling med 48 Pladser. Samme Aar fuldførtes Byggearbejderne ved en Udvidelse af Hovedbygningen, hvorefter Børnehospitalet kom til at raade over 157 Sengepladser. Heraf er de 109 for Børn med almindelige medicinske Sygdomme placeret i Hovedbygningen, og 48 paa Tuberkuloseafdelingen. Hospitalets nuværende Overlæge er Dr. med. Valdemar Poulsen, Forvalter er H. C. R. Zangenberg, Oversygeplejerske Frk. Eva Bjørum.

Dronning Louises Børnehospital.

Første Gang man indenfor Københavns Hospitalsforhold hører Tale om et Børnehospital er omkring Midten af forrige Aarhundrede. Paa daværende Tidspunkt blev der stiftet et privat Selskab med det Formaal for Øje at oprette et Hospital for syge Børn. Daværende Hofmedicus J. Dreyer gik varmhjertet ind for Sagen, og gennem hans Bestræbelser lykkedes det 1849 at paabegynde Opførelsen af et Hospital i Rigersgade Nr. 32, og omkring November 1850 aabnede Hospitalet, der dog kun var et lille beskedent Hospital med Plads til ca. 20 Børn, og efter forskellige Beretninger at dømme synes det, som om Hospitalet i de første Aar kun har været ret sparsomt benyttet. Midlerne til Hospitalets Oprettelse fremkom væsentlig fra milde Gaver og ved Tilskud i Form af Andel af Indtægterne ved Haandværkerforeningens Industrilotteri. Men efterhaanden blev det mere og mere benyttet og maatte i de følgende Aar foretage flere Udvidelser. Et betydeligt Fremskridt indenfor Børnehospitalet skete omkring 1870, da det paa Nytorv aabnede en offentlig, gratis tilgængelig Poliklinik. I Slutningen af 70'erne købte Børnehospitalet af Københavns Kommune for 20.000 Kr. en Grund ved Øster Farimagsgade for her at opføre et nyt Børnehospital, det nuværende Dronning Louises Børnehospital. Det nye Hospital blev opført efter Tegning af Arkitekt Fenger, og den 7. Juli 1877 foretoges den højtidelige Grundstensnedlæggelse af Dronning Louise, og den 16. Juni 1879 aabnedes Hospitalet under Navnet »Dronning Louises Børnehospital«. Den gamle Hospitalsbygning i Rigersgade blev indtil 1884, da den solgtes, benyttet som Hospital for visse Arter smitsomme Sygdomme, som ikke hørte hjemme paa Epidemihospitalet.

Ved Hospitalets Aabning i 1877 var det normeret til 60 Senge, men gennem de føl-

gende Aar er der foretaget flere betydelige Udvidelser og Forandringer. Allerede 1890 opførtes der en Poliklinikbygning, og omkring 1909 opførtes en Sygebygning med 3 Sygeafdelinger, Operationsstue, Lokaler for Lysbehandling m. m. Nu raader Hospitalet over Afdelingerne, B., C., D., E., F. og G. samt Officiantafdeling, Poliklinik og Laboratorium, og uden for Hospitalets egentlige Omraade en Sygehusafdeling i Johnstrup, tilsammen 175 Sengepladser. Hospitalets Drift opretholdes dels ved en Række Legater, dels ved frivillige Gaver samt Stats- og Kommunitilskud. Hospitalets nuværende Overlæge er Professor, Dr. med. Oluf Andersen, dets Forstanderinde er Frk. Gudrun Andersen.

Børnehospitalet Martinsvej.

Fru Hermansens Klinik.

Børnehospitalet Martinsvej er oprettet 1908 af Fru Hermansen under Navnet Fru Hermansens Klinik, og blev dengang indrettet som en Privatklinik i Ejendommen Vodroffsvej Nr. 50 med Plads til ca. 50 Patienter, saavel Voksne som Børn. Klinikken stod direkte under Kommnehospitalets Visitation. 1915 erhvervede Fru Hermansen Ejendommen Martinsvej Nr. 7, beliggende med sit Haveanlæg ned til St. Jørgens Sø. Efter de fornødne Ombygninger af Ejendommen, flyttedes Klinikken hertil, stadig virkende under Kommnehospitalets Visitation, og beregnet for saavel medicinske som kirurgiske Sygdomme for Voksne og Børn. Klinikens daværende Læger var Hartmann, Koch og Blegvad. 1918 om lagdes Klinikens Organisation til udelukkende at virke som Børnehospital for den kommunale Børneafdeling paa Fru Hermansens Klinik. 1928 erhvervedes Naboejendommen Martinsvej Nr. 9. Ved denne Nyerhvervelse blev Havearealet betydeligt forøget, ligesom selve Hospitalet efter Ombygning og ved en Sammenbygning, ved Opførelsen af en Elevatorbygning kom til at gaa ud i eet, saaledes at man kunde benytte begge Bygninger til Sygestuer med Adgang fra samme Elevator. I 1930 indgik Naboejendommen i Hospitalet, hvorefter dets Organisation kom til at spænde over 150 Sengepladser, fordelt paa

6 Sygeafdelinger, nemlig Afdelingerne A, B og C i Bygningen Martinsvej Nr. 7 og Afdelingerne D, E og F i Bygningen Martinsvej Nr. 9.

Til Hospitalet er knyttet 7 Læger, 1 Oversygeplejerske, 6 Afdelingssygeplejersker, 16 Sygeplejeassistenter. Og fra dets Elevskole udgaar der aarlig ca. 22 Elever. Fru Christine Hermansen, Grundlægger af Fru Hermansens Klinik, er Hospitalets Forstanderinde, Klinikens Overlæge er: Overlæge, Dr. med. Adolph H. Meyer og Dr. Allan V. Henriques, Overlæge, Dr. med. Viggo Schmidt er ogsaa fast ansat ved Kliniken, men er Specialist i Øre-, Næse- og Hals sygdomme, og bliver tilkaldt naar den har saadanne Patienter. Oversygeplejerske er Frk. Zeberg.

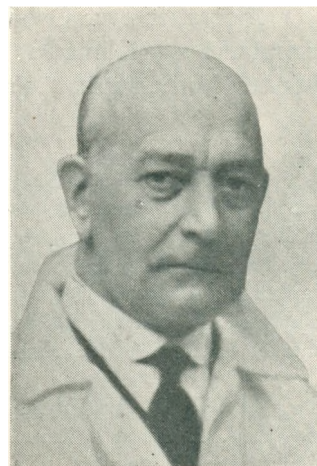

Københavns kommunale Fødeklinik.

Københavns kommunale Fødeklinik.

Kvarteret Vest for St. Jørgens Sø og mellem denne og Vordroffsvej er antagelig opstaaet allerede omkring 1860'erne. 1877 opførtes tæt ved Vordroffsvej den evangelisk-lutherske Frimenighedskirke Martinskirken. Paa Kortet over København fra 1879 findes samtlige Veje mellem Vordroffsvej og St. Jørgens Sø anlagt. Langs med Søen og mellem denne og Villahaverne var en yndet Promenadesti, kaldet »Svineryggen«, der sikkert endnu erindres af mange Københavnerne. I nyere Tid er Vejene ført igennem til St. Jørgens Sø, og den gamle, stemningsfulde Sti er blevet forvandlet til en smuk, bred Promenade. Mellem Martinskirken og St. Jørgens Sø, med en Have ned til denne, lod Professor Jens Schou i Aaret 1908 opføre en Ejendom for sin Privatklinik. Bygningen opførtes efter Tegning af Arkitekt Rolf Schroeder og fik paa den internationale Bygningsudstilling i Leipzig 1913 tilkendt Guldmedaille. Efter Professor Jens Schou overgik Kliniken

til Dr. med. Axel Blad, der drev Kliniken under Navnet Dr. Blads Klinik indtil sin Død 1934, et Navn som forlængst har fæstnet sig indenfor Københavns Privatkliniker. Nu ejes Ejendommen af hans Enke. 1928 udlejedes 1. Etage til Rigshospitalet for dettes ekstraordinære Fødeafdeling, 2. Etage udlejedes til Overlæge Axel Toftes Privatklinik. Fra 1. April 1941 overgik Benyttelsen af hele Ejendommen til Københavns kommunale Fødekl. Klinik. Klinikens Overlæge er Axel Tofte, Forstanderinde er Fru Ellen de Fine Licht.

Dr. Blad

Privatkliniken Trondhjemsgade.

Privatkliniken Trondhjemsgade Nr. 15 er oprettet 1928 som Klinik for medicinske Sygdomme og Nervesygdomme af Sygeplejerske Frk. Jensine Jensen, der som et Led i Sygeplejeuddannelsen bl. a. gennem en lang Aarrække har været knyttet til Dianalund. Klinikken, der er beliggende i den fornemste Del af Østerbrokvarteret, begyndte med Plads til 6 Patienter, men allerede

Aaret efter toges Lejligheden nedenunder ogsaa i Brug, saaledes at den nu har Plads til 12 Patienter. Privatkliniken raader herefter over de to øverste Lejligheder i Ejendommen Trondhjemsgade Nr. 15, og har samtlige Sygestuer liggende mod Trondhjemsgade. Klinikken har lige siden dens Oprettelse, foruden Afdelingen for medicinske Sygdomme haft en Afdeling for Nervesygdomme, og er desuden ret hyppigt benyttet af Patienter, der i Kraft af Overanstren-

Interiør fra Klinikken.

gelse søger et kortere Rekreationsophold under hjemlige og dog hospitalsprægede Forhold. Klinikken har siden dens Oprettelse været ledet af dens Indehaver, Sygeplejerske Frk. J. Jensen. Desuden er der fast knyttet til Klinikken 1 ledende Sygeplejerske og 2 Assistentter. En Række af vore førende Læger paa de nævnte Sygdommes Omraader benytter Klinikken til Indlæggelse af deres Patienter. Klinikens Organisation inddeles som sagt i 2 Afdelinger, til hver Afdeling, eller rettere paa hver Etage, er foruden Enestuer en stor og hyggelig Opholdsstue samt en smukt indrettet Badeafdeling for medicinske Bade.

Biografier over Overlæger, Forvaltere samt ledende Sygeplejersker tilknyttet følgende Hospitaler og Kliniker: Homøopatisk Hospital, Børnehospitalet Fuglebakken, Dronning Louises Børnehospital, Fru Hermansens Klinik og Københavns kommunale Fødeklínik.

OLUF ANDERSEN, Professor, Dr. med. F. 24/6 1901 i Vejby Præstegaard ved Hjørring. Student 1919; medicinsk Eksamen 1927. Klinisk Assistent ved Rigshospitalets Børneafdeling 1933—34. 2. Reservelæge ved Dronning Louises Børnehospital 1934—36. 1. Reservelæge ved samme 1937—39, Overlæge siden 1940; Specialistanerkendelse i Børnesygdomme. Professor ved den kliniske Praktikantundervisning og Konsulent i Børnehygijne ved Sundhedsstyrelsen. Formand for Bestyrelsen for Undløse Drengehjem; Medlem af Bestyrelsen for Frk. Schneiders Børnehjem. Professor O. A. har skrevet en Række videnskabelige Afhandlinger i inden- og udenlandske Fagtidsskrifter.

ALLAN V. HENRIQUES, Læge. F. 12/11 1892 i København. Student (Efterslægtens Skole) 1910; medicinsk Eksamen 1916; Kandidat ved Almindelig Hospital 1915, ved St. Johannes Stiftelsen 1916—17; Assistent ved Dr. med. A. Meyers Privatklinik 1917—18, ved Dronning Louises Børnehospital 1917—18; Kandidat ved Rigshospitalet 1918. Turnus ved Kommunehospitalet 1918—19. Kandidat ved Blegdamshospitalet 1919, ved Rigshospitalet 1920. Assistent ved Dr. Louises Børnehospital 1921, Kandidat 1921—22, klinisk Assistent 1922—25. Assistent ved Rigshospitalets medicinske Poliklinik 1925—27. Klinikassistent ved Øresundshospitalet 1927—29. Assistent ved den kommunale Børneafdeling paa Fru Hermansens Klinik fra Januar til August 1931. Reservelæge ved samme 1931 og Afdelingslæge 1941. Forskellige Vikariater 1916, 1920 og 1921. Praktiseret i København fra 1920. Specialistanerkendelse i Pædiatri 1924.

ADOLPH H. MEYER, Læge, Dr. med. F. 29/9 1871 i Aarhus; Student (Metropolitanskolen) 1888; medicinsk Eksamen 1895; Dr. med 1901; oprettet Privatklinik 1905; Leder af Børnehospitalets Klinik paa Vesterbro fra 1906; Formand for Dansk pædiatrisk Selskab 1917—20 og for Foreningen for Valerius' Optagelseshjem fra 1916. Medlem af Carolineskolens Bestyrelse 1919—40, af Bestyrelsen for jødisk Asyl og Børnehave 1924—40. Generalsekretær for nordisk pædiatrisk Forening 1919—34. Ledende Læge ved den kommunale Børneafdeling paa Fru Hermansens Klinik fra 1926. Medlem af Medicinsk Selskabs staaende Udvalg 1926. Medlem af den danske Komité for de internationale Kongresser for Pædiatri fra 1930, af Repræsentantskabet for det mosaiske Trossamfund fra 1930 og af Bestyrelsen for jødisk Børnehjem 1930—32; Æresmedlem af dansk pædiatrisk Selskab 1933 og af nordisk pædiatrisk Forening 1934.

THOMAS CHRISTIAN OLESEN, Overlæge. F. 25/11 1889 i Brønderslev; Student i Aalborg 1907; medicinsk Embedseksamen 1914. Reservelæge i Hæren 1914—18, Reservelæge ved Esbjerg Sygehus 1915, 1ste Reservelæge ved Aalborg Amtssygehus 1916—17. Kandidat Bispebjerg Hospital 1918. Praktiseret i Brønderslev 1919. Røntgenlæge ved Brønderslev Sygehus 1919—28, Reservelæge samme- steds 1926—28. Overlæge Homøopatisk Hospital 1932.

VALDEMAR POULSEN, Overlæge, Dr. med.; R. p. p. F. 20/12 1879 i Taastrup; Student (Sorø) 1898; medicinsk Eksamen 1905; Prosektor ved Universitetets patologisk-anatomiske Institut 1907—09. Kst. Forstander for Hærens bakteriologiske Laboratorium 1908—17; Dr. med. 1910; Reservelæge ved Dronning Louises Børnehospital 1912—17; Overlæge ved Børnehospitalet paa Fuglebakken 1917. Censor i patologisk Anatomi ved medicinsk Embedseksamen 1924—41. Formand i dansk pædiatrisk Selskab 1920—25; Medlem af Bestyrelsen for Børnehjemmet Jens Jessens Vej 12, for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, for Prinsesse Helenas Børnehjem, for Julemærkekomitéen, for Nordisk pædiatrisk Forening og for Dansk Spireselskab; Formand for Syge Børns Venner. Litterære Arbejder: Barnepleje. Tildelt den franske Medaille D'Honneur (1) af Comite National De Défence Contre La Tuberculose.

Udenlandsk Orden: Le. r. K. 1.

AXEL TOFTE, Overlæge. F. 27/10 1883 i København; Student (Metropolitanskolen) 1902; medicinsk Eksamen 1909; Assistent ved Professor Rovsings Privatklinik 1911; Reserveacchouchør ved Rigshospitalet 1915—21; Specialistanerkendelse i Gynækologi og Obstetrik 1918; praktiserende Gynækolog fra 1921; Acchouchør ved Rigshospitalets Fødeafdeling C (den kommunale Fødeklínik) 1924. Formand for Foreningen af Fødsels- og Kvindelæger 1919—37; for Gynækologisk Selskab 1930—32

og for Fribolig for Lægeenker fra 1936. Censor ved medicinsk Embedseksamen 1926; Medlem af Bestyrelsen for Lægernes Enkekasse og af Kommissionen til Undersøgelse af Svangerskabsafbyr-
delses Lovlighed 1932; Formand for Almindelig dansk Lægeforenings Overvoldgiftsret 1940. Over-
læge ved Københavns kommunale Fødeklínik 1941.

VIGGO SCHMIDT, Overlæge, Dr. med. F. 8/12 1888 paa Eskemosegaard ved Birkerød. Stu-
dent (Birkerød) 1906; medicinsk Eksamen 1913; Assistent ved Rigshospitalets Øre- og Halsafdeling
1918—21, ved den tilsvarende Klinik paa Kommunehospital 1921—27; Dr. med. 1924; deltog i
Konkurrencen om Professoratet i Otolaryngologi ved Københavns Universitet 1927; Chef for Øre-
og Halsafdelingen paa Frederiksberg Hospital 1933—36; Overlæge ved Øre- og Halsafdelingen paa
Københavns Amtssygehus i Gentofte 1936; praktiseret som Øre- og Halsspecialist fra 1921. Formand
i Dansk otolaryngologisk Selskab 1931—33. Korresponderende Medlem af Berliner otolaryngologische
Gesellschaft 1927; Æresmedlem af otolaryngologiske Selskab i Madrid 1932.

H. C. R. ZANGENBERG, Hospitalsforvalter. F. 1892; ansat ved Københavns Hospitalsvæsen
21/3 1910; Assistent ved St. Hans Hospital 1/4 1917, ved Børnehospitalet Fuglebakken 1/12 1921; fra
1/5 1923 Forvalter ved samme.

GUUDRUN ANDERSEN, Forstanderinde. Elev ved Dronning Louises Børnehospital 1926—28;
ved Gentofte Amtssygehus 1928—30; Leder af Polikliniken ved Dr. Louises Børnehospital fra 1934.
Supplerende Kursus i Aarhus September 1940—Juni 1941. Fra 1/9 1941 Forstanderinde ved Dronning
Louises Børnehospital.

ELLEN DE FINE LICHT, født Dinesen Christensen, Forstanderinde. F. 6/6 1893; Elev ved
Vejle Amtssygehus 1917—21, gift 1921 med Overlæge, Dr. med. de Fine Licht, d. 1929, derefter
Privatsygeplejerske ved Københavns Militærhospital, Ansættelse som Assistent ved Dr. Blads Klinik
1932 og fra September 1932 Forstanderinde ved samme. (Nuværende Københavns kommunale Føde-
klinik).

ASTRID ANDERSEN, Oversygeplejerske (Plejemoder). F. 26/3 1896; Elev ved Sorø Amts Syge-
hus i Haslev 1916; ved Odense Børnehospital 1918; ved Finsens Lysinstitut 1919; Vikar Assistent
1920; Assistent ved Dronning Louises Børnehospital 1924. Fra 1934 Plejemoder ved samme Hospital.

ROSA BOLVIG, Afdelingssygeplejerske. Født 10/4 1906. Elev i Barnepleje ved Dr. Bojesens
Klinik 1925—26, ved Hermansens Klinik 1926—28, ved Amtssygehuset i Faxe 1929—31; supplerende
Uddannelse ved Sindssygehospitalet Nykøbing Sjælland og ved Dr. Blads Klinik; Assistent ved Wit-
trocks Klinik fra September 1934 til Juni 1936. Paa Homøopatisk Hospital i København 1936—37,
ved Dr. Blads Klinik September 1937; og fra August 1940 Afdelingssygeplejerske ved samme (Køben-
havns kommunale Fødeklínik).

INGEFRED GUNDESEN, Oversygeplejerske (Plejemoder). F. 6/10 1887; Elev ved Aarhus kom-
munale Sygehus 1912; ved Svendborg Amts- og Bysygehus. Fra 1917 Plejemoder ved Dronning Louises
Børnehospital.

IDA GÖTZSCHE, Oversygeplejerske (Plejemoder). F. 19/10 1896. Elev ved Dronning Louises
Børnehospital 1918, ved Sorø Amts Sygehus 1920; Assistent 1922. Paa Dronning Louises Børnehospital
1927. Fra 1941 Plejemoder ved Afdeling A samme Hospital.

ELSE KETELSEN, Afdelingssygeplejerske. F. 7/8 1897. Elev ved Svendborg Amtssygehus 1925—28;
supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet i Oringe, Dr. Blads Klinik og Fru Hermansens Klinik.
Assistent ved sidstnævnte 1930. Fra 1932 Afdelingssygeplejerske ved Afdeling D.

JOHANNE KREBS, Plejemoder. F. 24/5 1889. Elev ved Dronning Louises Børnehospital 1/6 1915;
supplerende Uddannelse ved Aarhus Kommunehospital, derefter Vikarassistent ved Dronning Louises
Børnehospital. Fast Ansættelse som Assistent 1/1 1921; Plejemoder ved Afdeling A 1/10 1934 og fra
1/9 1937 Plejemoder ved Afdeling G samme Hospital.

SILIA LUND, Oversygeplejerske (Plejemoder). F. 31/1 1883. Elev ved Øresundshospitalet 1903,
ved Refsnæs Kysthospital 1905 og ved Kommunehospital 1905 og Fødselsstiftelsen i København. Derefter

Privatsygeplejerske. Assistent ved Dronning Louises Børnehospital 1912. Fra 1916 Plejemoder ved Afdeling E samme Hospital.

ANNELISE MATHIASSEN, Afdelingssygeplejerske. F. 13/3 1912. Elev ved Dronning Louises Børnehospital 1933—35, ved Aalborg Amtssygehus 1935—38; Assistent ved Ortopædisk Hospital og Witrocks Klinik 1938—39; supplerende Uddannelse ved Rigshospitalets psykiatriske Afdeling 1939. Assistent ved Aarhus Kommunehospital kirurgiske Børneafdeling 1939—40. Fra 1/12 1940 Afdelingssygeplejerske ved Fru Hermansens Klinik, Afdeling B.

MARGRETHE MELCHORS, Afdelingssygeplejerske. F. 6/6 1913. Elev ved Amtssygehuset i Ørsted 1/9 1933—1/9 1936; supplerende Uddannelse i Sindssygepleje paa Oringe ved Vordingborg 23/9 1936—1/4 1937; do. i Barselspleje paa Rigshospitalets ekstraordinære Fødeklinik, Afdeling C, Dr. Blads Klinik 1/5—1/7 1937. Fra 1937 Afdelingssygeplejerske ved Fru Hermansens Klinik, Afd. E.

ASTRID MEYER, Afdelingssygeplejerske. F. 10/7 1889. Elev ved Professor Rovsings Klinik 1908—09; Afdelingssygeplejerske ved Københavns Amtssygehus' Tuberkulose-Afdeling, Lyngby, 1909—13, ved Svendborg Amtssygehus 1914—17. Oversygeplejerske ved Professor Rovsings Klinik 1918—40 og fra 1/4 1941 Afdelingssygeplejerske ved Københavns kommunale Fødeklinik.

MARTHA NIELSEN, Overjordemoder. F. 15/10 1903. Jordmodereksamen 1935; Reservejordemoder paa Rigshospitalets Fødeafdeling A fra 1/10 1935 til 30/6 1937. Overjordemoder paa Rigshospitalets ekstraordinære Fødeafdeling C (nu Københavns kommunale Fødeklinik) fra 1/7 1937, fast ansat fra 1/4 1938.

ANNA MARIE PETERSEN, Afdelingssygeplejerske. F. 8/11 1906. Elev ved Aarhus Kommunehospital 1/1 1932—1/4 1935; supplerende Uddannelse ved Aarhus Fødselsstiftelse og Sindssygehuset i Nykøbing S.; Vikarassistent ved Frederiksberg Hospital 1936, ved Blegdamshospitalet fra 1936 til November 1937. Tilknyttet Dansk Sygeplejersaads Bureau i Paris 1937—39. Fra 15/11 1940 Afdelingssygeplejerske ved Fru Hermansens Klinik, Afdeling C.

ELISABETH LORENTZEN STEGLER, Oversygeplejerske (Plejemoder). F. 11/11 1892. Elev ved Dronning Louises Børnehospital 1913—15 og ved Aalborg Amtssygehus. Assistent ved Dronning Louises Børnehospital 1916. Fra 1925 Plejemoder ved Afdeling B samme Hospital.

GERDA DE SVANENSKJOLD HOFF, Afdelingssygeplejerske. F. 28/6 1907. Elev ved Amtssygehuset i Faxe fra 1/1 1927 til 1930; Assistent ved samme 1930—33; supplerende Uddannelse ved Sindssygehuset i Nykøbing S. og ved Frantz Howitz' Fødehjem. Afdelingssygeplejerske ved Officiantgangen paa Dr. Blads Klinik 1/10 1933—1/4 1941, og derefter Afdelingssygeplejerske ved Københavns kommunale Fødeklinik (paa Dr. Blads Klinik).

MATHILDE RANDEL THOMSEN, Plejemoder. F. 28/12 1909. Elev ved Esbjerg Kommunes Sygehus 1934; supplerende Uddannelse ved Sindssyge- og Barselpleje 1937. Privatsygeplejerske ved Dansk Sygeplejersaads Bureau 1937—1938. Sygeplejerske i Finland Sommeren 1938. Assistent ved Esbjerg Kommunes Sygehus 1938—39. Assistent ved Dronning Louises Børnehospital 1939. Plejemoder 1941 samme Sted paa Operationsstuen og Mælkekælderen.

ANNA VERNEGREN, Afdelingssygeplejerske. F. 8/11 1904. Elev ved Viborg Amtssygehus i Skive 1925—28. Assistent ved sammes Laboratorium 1928—37, do. ved Københavns Amtssygehus' Tuberkulosestation, Lyngby, Februar—Maj 1937, ved Tage Iversens Klinik til December 1937, ved Sundby Hospital til September 1940 og fra 15/11 1940 Afdelingssygeplejerske ved Fru Hermansens Klinik, Afdeling A.

JOHANNE WANNING, Oversygeplejerske (Plejemoder). F. 13/6 1886. Elev ved Dronning Louises Børnehospital 1908—10, ved Esbjerg kommunale Sygehus 1911. Assistent ved Dronning Louises Børnehospital Oktober 1912 og fra Efteraaret 1917 Plejemoder ved Afdeling D samme Hospital.

METTE WESTERGAARD, Økonoma. F. 29/4 1881. Fra 1918 Ansættelse som Økonoma ved Dr. Blads Klinik (nuværende Københavns kommunale Fødeklinik).

MARTHA MARIE ZEBERG, Oversygeplejerske. F. 10/8 1885. Elev ved Barnepleje paa Professor Monrads Klinik 1908, i Sygepleje ved Esbjerg kommunale Sygehus 1909—12. Oversygeplejerske ved Dr. Monrads Klinik 1913—14, do. ved Dr. med. Adolph Meyers Klinik 1914—25. Fra 1926 Oversygeplejerske ved Fru C. Hermansens Klinik.

Kiropraktik.

Den Sygdomslære og Helbredelsesmetode, som nu er kendt over hele Verden under Navnet Kiropraktik, har som moderne Videnskab eksisteret i henved et halvthundrede Aar og stammer fra U. S. A., hvor D. D. Palmer i 1895 lagde Grunden til Kiropraktiken. Han grundlagde THE PALMER SCHOOL OF CHIRO-PRACTIC, foruden hvilken der i Dag findes en Snes andre kiropraktiske Læreanstalter, alle i U. S. A. I 1939 var der ganske vist Planer fremme om at oprette en kiropraktisk Skole i Schweiz, hvor en Velgører havde stillet ½ Mill. schw. Franc til Raadighed, men Krigens Udbrud satte en foreløbig Stopper for Planens Udførelse. Samme Aar blev Kirokraktorerne legaliseret i Schweiz (Kanton Zürich) gennem en Folkeafstemning.

Allerede i Oldtiden var man klar over Ryggens Betydning for Sundheden, saaledes fastslog Lægekunstens Fader, Hippokrates, for 2400 Aar siden Vigtigheden af at behandle Menneskets Ryg for adskillige Sygdomme. Denne ældgamle Viden, der i Aarhundreder gik i Glemmebogen, ligesom saa meget andet af Datidens Viden, blev først igen fremdraget af D. D. Palmer; siden da er denne Rygbehandling under Betegnelsen Kiropraktik gaaet sin Sejrsgang Verden over, først og fremmest i U. S. A.

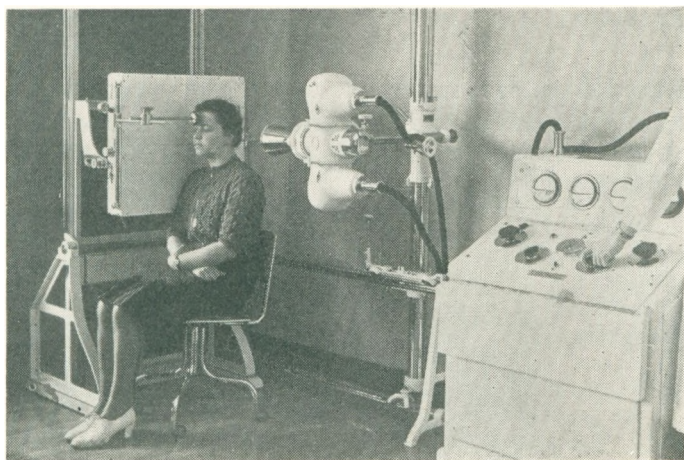

Kiropraktoren undersøger Ryggen.

Ordet er græsk og betyder ordret »Haandbehandling«. Kiropraktik gaar ud paa at korrigere Ryggens Led for derigennem at paavirke de med Rygmarven forbundne Nerver og Rygsøjlels Muskler og Blodkar paa en saadan Maade, at der bringes forøget Nerveimpuls og Blodcirkulation til de syge Organer og Legemsdele. Alle Legemets Celler staar direkte eller indirekte i Forbindelse med Rygmarven og Hjernen. Der er herved Mulighed for at behandle Sygdomme saa at sige overalt i Legemet, naturligvis under Forudsætning af, at Sygdommen ikke er for vidt fremskreden og af, at der kan paavises en kiropraktisk Fejl ved det paagældende Sted i Rygsøjlen. Erfaringen har vist, at Lidelser som Ischias, Lændesmerter, Hovedsmerter, Søvnløshed, Nervøsitet, Mave- og Tarmlidelser, Nervesmerter og adskillige Hudlidelser er særlig taknemmelige at behandle.

Den første Kiropraktor kom til Danmark i 1920; i de forløbne Aar er dette Tal steget til 50, hvoraf 12 i København. De har alle faaet deres Uddannelse i U. S. A., de fleste fra Palmer School of Chiropractic og senere godkendt af »Dansk Kiropraktorraad«.

Der er senere her i Landet dannet en »Kiropraktisk Patientforening«, der som Opgave har at skaffe Befolkningen lettest mulig Adgang til at faa kiropraktisk Behandling, og gennem et Hjælpefond at lette ubemidleles Adgang til Behandlingen. Foreningen er dannet af taknemmelige Patienter, i sin Tid paa Initiativ af bl. a. nu afdøde Folketingsmand Wilmann, og tæller nu ca. 7000 Medlemmer. Den arbejder for Tiden særlig paa at faa Sygekasserne til at yde Hjælp til Behandlingen og har som et Led i disse Bestræbelser i Efteraaret 1941 afleveret en Adresse til Regeringen, forsynet med 104.000 Under-

Rentgenfotografering.

skrifter, indsamlet ad privat Vej af Foreningens Medlemmer, hvori man anmoder om, at de statsanerkendte Sygekasser faar Ret til at yde Hjælp til Kiropraktisk, og at Kiropraktorerne bliver autoriseret ligesom i Schweiz.

Foreningens nuværende Formand, Maskinchef, Civilingeniør Halberg, har i en Aarrække udført et stort og uegennyttigt Arbejde, der kulminerede i den imponerende Indsats i Forbindelse med Indsamlingen af de mange Underskrifter.

Københavns Militærhospital.

Som tidligere omtalt var der med Hensyn til Hospitalsforholdene for Flaadens Mandskab i ældre Tider gjort mange Anstrengelser, men for Landmilitærets vedkommende stillede det sig paa dette Omraade langt ringere. Det første Hospital for Landmilitæret, Krigshospitalet, som det dengang kaldtes, oprettedes vistnok umiddelbart efter Svenskekrigen 1658 i de da tildels forfaldne Ladegaardsbygninger, der oprindeligt var bygget som Pesthus. Under den store Pest 1711 rømmede Militæret Bygningerne for at give Plads for Pestlazarettet. Kort Tid efter toges de atter i Brug og forblev som Krigshospital indtil 1768, men efter hvad forskellige Beretninger meddeler, kunde det synes som om Krigshospitalet nærmest har været en Art Lemmestiftelse for gamle, udslidte Soldater, der her under usle Forhold og i Fattigdom henlevede deres sidste Aar. Efter at Krigshospitalet 1768 har overgaaet til Københavns Fattigvæsen, indrettedes det atter til sin første Bestemmelse som Pesthus for afsindige. Herefter og indtil 1818 fandtes der ikke i København et fælles Hospital for Garnisonen, men hvert Regiment eller Korps havde et mindre Sygehus for sig, indrettet i lejede Lokaler, eller i Bygninger, som Tid efter anden var blevet erhvervet til dette Øjemed. Saaledes havde ifølge Beretning i Militærlægen af 1895 Artillerikorpsset sin egen Bygning ved Langebro med Plads til 70 Syge, det norske Livregiment havde sit Sygehus ved Nørrevold med Plads til 40 Syge, Kongens Regiment og Prins Christian Frederiks Regiment samt Marine Regimentet havde hver deres egen Sygehusbygning.

Saavel økonomisk som videnskabeligt var det uhensigtsmæssigt med disse spredt liggende Sygehuse, hvilket man egentlig først omkring 1815 rigtig havde faaet Øjnene op for, og den 9. Juni 1815 nedsattes derfor en Kommission med det Formaal at indrette et stort fælles Hospital for Militæret. Til dette Brug havde man udset de saakaldte Guldhusbygninger i Rigsgade. Den 4. November 1818 paabegyndtes Overflytningen af Patienterne fra de før omtalte Hospitaler til Garnisonens Hospitaler, og hermed begynder Hospitalet, der siden 1867 kaldtes for Garnisonssygehuset, sin Historie. De Bygninger, man havde udset for det samlede Garnisonssygehus, laa i det gamle St. Annæ Vesterkvarter, lige indenfor den gamle Voldlinie, og naar de kaldes for Guldhusbygningerne, er det noget misvisende, thi kun en af Bygningerne, der udgjorde Guldmager Borri's Gaard

i Rigensgade, var paa den Tid da Hospitalet indrettedes, endnu bevaret, og kom til at gøre Tjeneste som Officerslazaret. De øvrige Bygninger var ved en stor Brand 1759 nedbrændt; men umiddelbart efter Branden blev Bygningerne atter opførte, senere, i 1776 og 1787 blev de dels udvidede, dels erstattet af andre Bygninger. Endnu længere tilbage i Tiden var det meste af det Terræn Hospitalet og Kasernen indtager, udlagt som Kirkegaard. Det var her Kong Christian IV. i 1630'erne paabegyndte Opførelsen af St. Annæ Rotunde, men Kirken blev aldrig fuldført, og efter Belejringen 1658 blev den ufuldendte Kirke nedbrudt. Guldmager Borrhi forlod Landet straks efter Kong Frederik III.s Død, og de Bygninger, man havde ladet opføre for Borrhi og hans Laboratorium, indrettedes for en kort Tid til Kvæsthus. 1677 benyttedes Bygningerne til Klædefabrik, og saa vidt

Officerslazarettet, Garnisonssygehus.

vides blev Bygningerne omkring 1685 tilskødet Christian Værner, men senere overtoges Bygningerne og Klædefabrikationen af Staten under Navn af Det kgl. militære Uldmanufaktur. Ved Statsbankerotten 1813 maatte man paa alle Omraader foretage Indskrænkninger, og man flyttede derfor Klædefabrikationen til Usserød, hvor hele Klædefabrikationen blev samlet under eet. Fra 1813 til 1818 stod Bygningerne tildels ubenyttede, men ved kongelig Resolution af 24. Maj 1815 bestemtes det, at Bygningerne skulde anvendes til Garnisons Hospital.

Uden at gaa i Detailler vedrørende Hospitalets Organisation i de over 100 Aar det forblev i Guldhushbygningerne i Rigensgade, skal der kort fremdrages enkelte Træk fra den Tid, da Bygningerne 1818 toges i Brug af Militæret som Garnisons Hospital. Dette bestod dengang af Hovedbygningen med Facade mod Rigensgade, opført i 2 Etager med een Halvtagsetape og med Kælder under hele Bygningen. Midt paa Facaden, ud mod Rigensgade, bar Bygningen følgende Inskription: »For syge og saarede Krigere lod Frederik VI. denne af hans kongelige Forfædre satte Bygning indrette til et Garnisons-Hospital. Aar MDCCCXVII.« Gaardfacaden havde ligeledes en Inskription, og over denne en Niche, hvor der stod en Buste af Kongen. Med Hensyn til Hovedbygningens Anvendelse, skulde denne efter Belægningsplanen for Kældrenes vedkommende benyttes som

Lægevagten, Munderingsdepotet og Officerslazarettet Garnisonsygehus.

Beboelse for Økonom, Sygesergenter, Portner samt Økonomikøkken, Bad m. m. I Stueetagen var der Bolig for Hospitalsinspektøren og Underkirurgen ved Garden. Tillige rummede denne Etage 14 Sygestuer med 125 Senge, 2. Etage rummede ligeledes enkelte Beboelser samt 14 Sygestuer med 143 Senge, og Halvtagssetagen havde 15 Sygestuer med 152 Senge. Tagetagen benyttedes til forskellige Opbevaringsrum. Parallelt med Hovedbygningen laa den saakaldte Kirurgbygning, opført i 1 Etage med Halvtagssetage og Kælder, sidstnævnte var bestemt for Tilberedning af Medicin, endvidere var der i Kælderen Baderum og Bolig for Bademesteren. I Stueetagen var Hospitalets Kontorer samt Bolig for Underkirurger. I Halvtagssetagen var der 4 Sygestuer med 50 Senge. Officerslazarettet var i den Bygning som Guldmager Borrhi havde benyttet som Laboratorium, dog var der tilbygget een Etage. Officerslazarettet havde 10 Sygestuer med Plads til ca. 20 Patienter. Endelig hørte der til Hospitalet en mindre Bygning, indrettet med Sygestuer for Koner og Børn og Beboelse for Oldfruen, samt en Bygning for Vaskeri, og i den nordøstlige Ende af Hospitalsgaarden laa et lille Lighus. Alt i alt raadete Hospitalet, da det toges i Brug, over 60 Sygestuer med 514 Sengepladser. Til at have Opsyn med og Bestyrelse af Garnisons Hospitalet udnævntes en Direktion; Hospitalets første Direktion bestod af Generalløjtnant, Greve v. d. Schulenburg, Oberst, Baron von Holsten og Stabskirurg Tønder. Hospitalets første Inspektør var Kaptajn von Voigt.

I de følgende ca. 50 Aar skete der ikke nævneværdige Forbedringer ved Hospitalet, udover den almindelige Vedligeholdelse af dets Bygninger. Men fra omkring 1870 og til Midten af 90'erne forbedredes Hospitalet med Udførelsen af en lang Række forskellige Arbejder, der opførtes et nyt Lighus, og de gamle Kakkelovne paa Træfod erstattedes af nye moderne Ovne. Afdelingen for Koner og Børn flyttedes over i Hovedbygningen, og i dens tidligere Lokaler indrettedes tidssvarende Badeanstalt med Kar- og Dampbade, senere moderniseret og forbedret. 1875 anlagdes et ordnet Kloaksystem, hvad der i væsentlig Grad var tiltrængt, thi et stadigt tilbagevendende Stridens Punkt synes efter flere Beretninger at dømme netop at være de slette og vanskelige Forhold, der herskede vedrørende dette Spørgsmaal, Forhold der ikke alene var til Géne for Hospitalet,

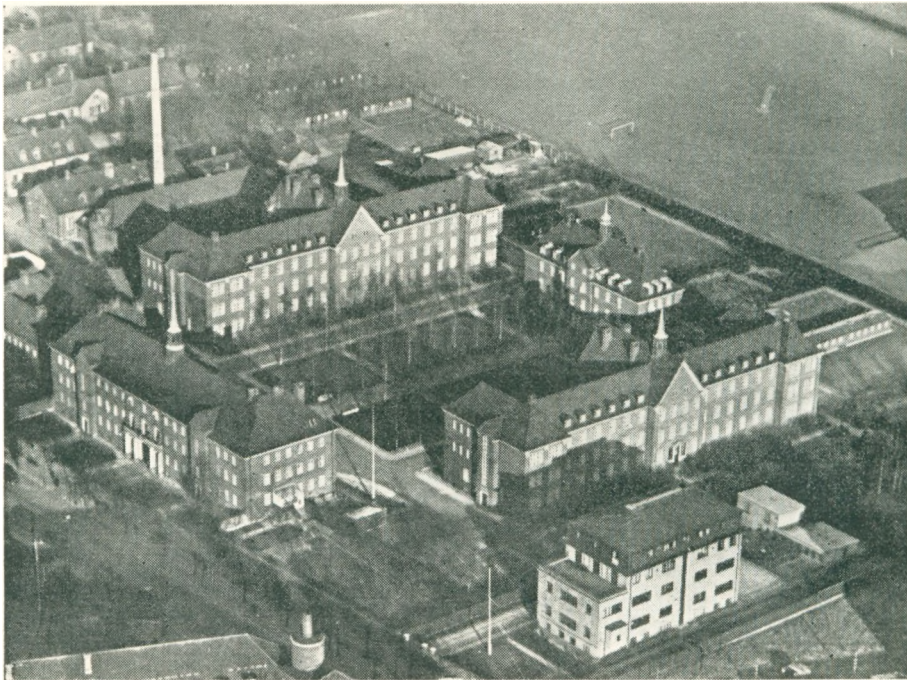
men ogsaa for dets Naboer og Genboer. I Aarene 1882—86 ombyggedes og forbedredes 1ste, 2den og 3die Service. 1890 indrettedes der i Kirurgbygningen et bakteriologisk Laboratorium, 1887 og 1892 forbedredes Hospitalets Apotek, og omkring Midten af 90'erne ombyggedes og restaureredes samtlige Sygehuse og Kliniker, der indrettedes en fælles Operationsstue for samtlige Services og Kliniker, men disse sidstnævnte Forbedringer af Garnisonssygehuset medførte, at Antallet af Sygesenge formindskedes til 343. I samme Periode forandredes det gamle System med Opvarningskoner og Sygepassere til et velordnet System med Plejemødre, uddannede Sygeplejersker og Assistentter.

Efter Omordningen af 1867 var Garnisonssygehuset blevet fælles Hospital for Hær og Flaade, og det tidligere Hospital for Sætetaten i Fredericiagade blev ved denne Ordning nedlagt. De herskende vanskelige Pladsforhold indenfor Garnisonssygehuset i Slutningen af 1880'erne medførte, at man besluttede atter at bruge det nedlagte Sætetatens Hospital og indrette det som Reservehospital for Garnisonssygehuset. 1888 indtræder en betydelig Fodbedring ved Garnisonssygehuse Organisation, idet der oprettes et særskilt Epidemihospital i Sætetatens tidligere Hospital, og samtidig med Oprettelsen af Epidemihospitalet forbedredes Garnisonssygehuset ved Indretning af en Klinik for Øjensygdomme, aabnet Marts 1888 og en Klinik for Øre-, Næse- og Hals sygdomme, aabnet April 1888. Tre Aar efter aabnedes en Klinik for Hud- og Kønssygdomme. Var Guldhusebygningerne i Rigensgade fra sin første Oprindelse bestemt for helt andre Formaal end til Sygehus, saa var de gennem de skiftende Tider og særlig gennem det sidste kvarte Sekel af forrige Aarhundrede blevet underkastet saa mange og omfangsrige Forbedringer, at man rolig tør sige, at Garnisonssygehuset trods de gamle og forældede Bygninger i sin hele Organisation absolut fulgte med Tidens Krav, men den Dag, hvor man paa Hospitalsomraadet maatte sørge for mere tidssvarende Bygninger for Militærets Sygehuse laa dog ikke saa fjern.

Det af Sætetaten tidligere benyttede Hospital i Fredericiagade afgav dog kun utilfredsstillende Forhold med Hensyn til de Krav man maatte stille til et Epidemihospital, og ved Aarhundredets Slutning fremkom daværende Chef for Garnisonssygehuset, Stabs-

Administrationsbygningen, Garnisonssygehus.

København Militærhospital, Luftfoto.

læge A. Poulsen med Planer om Opførelse af et helt nyt Epidemihospital, fælles for Hær og Flaade. Krigsministeriet godkendte disse Planer, og Lovforslaget for deres Udførelse stadfæstedes den 7. April 1900. Nørre Fæled var dengang aldeles ubebygget, og ved Fæledens sydvestlige Del udstykkede man da det Areal, som var valgt til det nye Epidemihospital. Arealet grænsede mod Nordvest til Jagtvej og mod Sydvest til Tagensvej, medens det mod Nordøst og Sydøst grænsede mod Nørre Fæled og mod det Terræn, man havde udlagt for et nyt Garnisonssygehus. Det for Hær og Flaade fælles Epidemihospital blev taget i Brug 1903 og var efter de gamle Planer fra den Tid normeret til 150 Patienter og omfattede følgende Bygninger: Administrationsbygningen med Facade mod Jagtvejen, opført i to Etager med Kælder. Midterpartiet var Indkørselsportalen til Hospitalet, der bestod af 6 Sygepavilloner. Bag disse, midt for Hovedalléen, laa mod Sydøst Økonomibygningen. Bag denne Vaskeribygningen. Nordøst for Vaskeribygningen laa Desinfektionsanstalten og et mindre Lighus. Nord for Administrationsbygningen laa Badebygningen, og modsat mod Syd laa Vognremise og Sprøjtehus. Det nordøstlige Terræn mod Fæleden laa ubebygget hen, beregnet for eventuel Opstilling af Sygetelte, ligeledes var det sydøstlige Hjørne ubebygget, beregnet til Opførelse af Kaserne for Sundhedstropperne. Op til dette Areal laa Bygningen, der tjente som Bolig for Administrationssergenten. I det store Hele bestaar Hospitalet af de samme Bygninger, og af nyere Bygninger er kun opført to Sygepavilloner, beliggende paa det Areal, der forhen laa for Opstilling af eventuelle Telte. Den ene af disse Sygepavilloner bestaar af tre som et T sammenbyggede Bygninger. Hele det sydøstlige Hjørne af Nørre Fæled var som omtalt udpeget for Opførelse af et nyt Garnisonssygehus, dog blev en Del af Arealet, stødende op til Nørre Alle udlagt som Byggegrund for det i Aaret 1932 af Carlsbergfondet opførte Biologiske Insttiut, indviet 19. Oktober 1932, og som Nabo til dette opførtes Institutet for human Arvebiologi og Eugenik, medens selve Hjørnegrunden, Tagensvej—Nørre Allé, ved den senere anlagte Frederik Bajers Plads, blev benyttet ved Opførelsen af Universitetsbiblioteket, opført efter Tegning af Arkitekt K. Varming, indviet 8. Februar 1838 for

Bibliotekets humanistiske og lægevidenskabelige Afdeling. Særlig sidstnævnte Bygning fremtræder som et smukt harmonisk Eksempel paa vor Tids Arkitektur.

Ved Lov af 1916 bestemtes det, at det gamle »Grødslet«, som var det populære Navn, hvorunder Garnisonssygehuset gik, skulde nedlægges, og et nyt Hospital opføres og kaldes »Københavns Militærhospital«, der kom til at bestaa af det i Aarene 1900—03 opførte Epidemihospital og det i Aarene 1918—28 opførte nye Militærhospital, bygget efter Planer af Kaptajn A. J. Carlsen og Arkitekt G. Laage.

Det nye Hospital bestaar af 6 selvstændige Bygninger, alle opførte af røde Sten. Hovedadministrationsbygningen ligger med Facade mod Tagensvej, den er 3 Stokværk høj med Kælder. Hospitalets Hovedportal optager Bygningens Midtparti og er udført i Sandsten. Paa begge Sider af den høje Portal staar 4 svære Sandstenssøjler, kronet med skønne

Kapitæler, der støtter den fremspringende Balkon, hvis Sandstens Forsider er udsmykkede med Sandstensvaser, og midt mellem disse findes ligeledes udført i Sandsten Kong Christian X.s Navnetræk. Paa begge Sider af Midterportalen findes 2 lidt fremspringende Trappepartier, mod Grønnegaarden er der i begge Ender af Bygningen korte fremadspringende Fløje. Bygningen bærer paa Tagets Midte et smukt udført kobbertækket Spir og afgiver bl. a. Bolig for Hospitalets Direktør, Læger, enkelte Sygeplejersker samt en Kirkesal. Paa begge Sider af Grønnegaarden ligger de to Hoved-Sygebygninger, opførte i 3 Stokværk med Kælder, og med 3 mod Nordvest løbende Tværfløje. Bygningens Facade mod Sydøst afbrydes af de korte Fremspring, der ligesom markerer de 3 Fløjes Gen-

Administrationsbygningen, Københavns Militærhospital set fra Grønnegaarden.

nembrud til denne Side. Begge Bygninger er udsmykkede med Halvstens-Pilastre, kronet med Sandstens-Kapitæler, og prydes af det smukke kobbertækkede Spir, der knejser midt paa Bygningerne. Midt mellem disse to Bygninger, men med tilbagetrukket fra Terrænet, ligger Sygeplejerskeboligen, ligeledes bygget i 3 Etager med Kviste og Kældre, og med Facade mod Grønnegaarden. Nordvest for Administrationsbygningen ligger Fysiurgisk Klinik, hvis Bygning er i een Etage, bygget af røde Sten. Umiddelbart op til den gamle Vaskeribygning ligger Maskinhuset og i det nordøstlige Hjørne af Terrænet er for kort Tid siden opført en Sygepavillon af samme Slags som før omtalte T-formede Pavillon, opført 1940 i Forbindelse med den i 1928 byggede Badebygning.

Ifølge Hospitalsberetningen fra 1940 raader Københavns Militærhospital nu over følgende Afdelinger:

Afdeling A (medicinsk) med 120 Senge, Afdeling B (Klinikafdeling) med 13 Senge, Afdeling D (Hud- og Kønssygdomme) med 47 Senge, Afdeling E (kirurgisk) med 93 Senge, Afdeling F (Officersafdeling) med 14 Senge, Afdeling G (Befalingsmænd af Officiantgruppen) med 14 Senge, Afdeling H (Kvindeafdeling) med 16 Senge. Som Reserve forefindes opstillet 6 Sygebaracker med 90 Senge, der fordeles til Afdelingerne efter Fornødenhed. Hospitalets Afdelinger F, G og H er saavel medicinske som kirurgiske, og paa Afdelingerne E og H modtager Hospitalet ifølge Overenskomst med Københavns Kommunes Hospitalsvæsen kvindelige kommunale Patienter i et Antal indtil 30, for saavidt Plæds haves. Endvidere har Hospitalet Polikliniker for Øjensygdomme og Øre-, Næse- og Halssygdomme. Endelig afgiver Hospitalet den vestre Hoved-Sygebygning til Rigshospitalets Nerveafdelinger, under Hospitalet benævnt som Afdeling C, Neurologisk Afdeling med Plads til 96 Senge og Neurokirurgisk Afdeling med Plads til 31 Senge, tillige findes her et Auditorium til Forelæsninger. Tilsammen raader Københavns Militærhospital saaledes over 540 Sengepladser, inclusive Reservepladserne i Barakkerne.

Sygeplejerskeholigen, Københavns Militærhospital, set fra Administrationsbygningen.

Hospitalets Direktion bestaar af Afdelingschef i Krigsministeriet, Oberst H. V. Bodenhoff-Olsen, Direktør for Rigshospitalet H. F. Øllgaard og Direktør for Københavns Militærhospital, Stabsintendant A. A. Degen. Hospitalets Lægechefer er følgende Overlæger i Hæren: H. M. Hoff, Chef for Kliniken for Øjensygdomme; Joh. Seedorff, Dr. med., Chef for Kirurgisk Afdeling; Jens Kragh, Dr. med., Chef for Kliniken for Øre-, Næse- og Halssygdomme; K. Antons, Chef for Røntgenafdelingen; Chr. N. J. Gram, Dr. med., Chef for Medicinsk Afdeling; K. Jespersen, Dr. med., Chef for Fysiurgisk Klinik; Overlæge i Søværnet S. A. Emanuel, Chef for Afdelingen for Hud- og Kønssygdomme. Civile Læger: H. Seeman, Dr. med., Laboratorieførstander, og B. Dreyer, Garnisonstandlæge, Chef for Tandklinikken. Ved Hospitalet er ansat følgende

Sygeplejersker i Hærens Lægekorps: 5 Oversygeplejersker, 23 Afdelingssygeplejersker og 30 Sygeplejersker. Sygeplejerskerne ved Afdeling C er tilknyttet Rigshospitalet.

Biografier over Lægechefer og ledende Sygeplejersker, tilknyttet Københavns Militærhospital og Rigshospitalets Neurologiske og Neurokirurgiske Afdeling paa Københavns Militærhospital.

Kaj Antons,
Overlæge.

Børge Dreyer,
Garnisonstandlæge.

K. Jespersen,
Overlæge.

KAJ ANTONS, Overlæge. F. 27/11 1896 paa Frederiksberg. Student (Schneekloths Skole) 1915, Medicinsk Eksamen 1927. I 1½ Aar, 1928—29, Kandidat ved Diakonissestiftelsens kirurgiske Afdeling. I 1 Aar, 1929—30, Kandidat ved Københavns Amts Sygehus, Frederiksberg, Medicinsk-epidemisk Afdeling. I ½ Aar, 1930—31, Kandidat ved K. A. S. F., Kirurgisk Afdeling. I ½ Aar, 1931, Kandidat paa Frederiksberg Hospitals Hud- og Kønssygdomme-Afdeling. I 1 Aar, 1932—33, Kandidat ved Frederiksberg Hospitals kirurgiske Afdeling. I 2 Aar, 1933—35, 2. Lægeassistent ved Frederiksberg Hospitals Røntgen- og Lysafdeling. I 2 Aar, 1935—37, 1. Lægeassistent ved Frederiksberg Hospitals Røntgen- og Lysafdeling. I 1¼ Aar, 1937—38, 1. Reservelæge ved Frederiksberg Hospitals Røntgen- og Lysafdeling. Fra 1938 Overlæge i Hæren og Chef for Københavns Militærhospitals Røntgenafdeling.

BØRGE DREYER, Garnisonstandlæge. F. 13/1 1900 i Bredsten pr. Vejle, Søn af afdøde Læge Alfred Dreyer. Student (Schneekloths Skole) 1919, Tandlægeeksamen 1923 (laud.). Assistenttjeneste i Norge og Danmark 1923—25. Praktiserende Tandlæge siden 1925. 1929—31 Volontørassistent paa Chirurgisk Klinik paa Danmarks Tandlægehøjskole. 1931—33 2. Assistent samme Sted. 1934—39 1. Assistent samme Sted. Garnisonstandlæge for København og Chef for Militærhospitalets Tandklinik fra 1/3 1939.

Kursusgiver i Tandkirurgi ved Dansk Tandlægeforenings Fortsættelseskursus 1932, 1933, 1935 og 1939.

Medlem af Københavns Tandlægeforenings Bestyrelse 1930—33.

Forfatter af forskellige Artikler i Tandlægebladet.

SVEND AAGE EMANUEL, Overlæge. F. 30/4 1902 paa Frederiksberg. Student (Metropolitanskolen) 1920; medicinsk Eksamen 1927; forskellige Hospitalsansættelser i København 1927—32; klinisk Assistent ved Rigshospitalets dermatologiske Afdeling 1932; 2. Reservelæge ved samme 1932—34; Kandidat ved Blegdamshospitalet 1934—35; Assistent ved Finseninstitutets dermatologiske Afdeling 1935; 1. Reservelæge ved Rigshospitalets dermatologiske Afdeling 1935. Specialistanerkendelse i Dermato-venerologi 1936. Overlæge ved Københavns Militærhospitals Afdeling B (Kliniken for Hud- og Kønssygdomme).

CHRISTIAN NIELS JACOB GRAM, Overlæge, Dr. med. F. 7/5 1896 i København. Student (Metropolitanskolen) 1914; medicinsk Eksamen 1922; forskellige Hospitalsansættelser 1922—26. Reservelæge i Søværnet 1922—23; klinisk Assistent ved Rigshospitalets medicinske Afdeling A 1926—30. 2. Reservelæge ved samme 1930—32. Dr. med. 1932. Reservelæge ved Blegdamshospitalet 1932—35. 1. Reservelæge ved Rigshospitalets medicinske Afdeling A 1935—38; fungerende Overlæge ved Militærhospitalets medicinske Afdeling 1938; Overlæge ved samme og Overlæge i Hæren 1939. Praktiserende Specialist i Hjertesygdomme i København 1933.

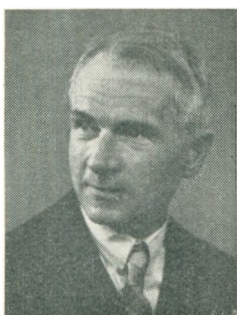
Æresmedlem af The Association of Military Surgeons of The United States 1939. Har skrevet en Del videnskabelige Arbejder og er Medredaktør af Militærlægen fra 1941.

HOLGER MADSEN HOFF, Overlæge, R. F. 2/1 1881 i Thorshavn. Student (Slomanns Skole) 1899; medicinsk Eksamen 1908; Kandidat ved Blegdamshospitalet 1908; Skibslæge 1908; Reservelæge paa Ebberødgaard 1908—09; Kandidat ved Øresundshospitalet 1909, ved Odense Amtssygehus 1909—10; Reservelæge ved Garnisonssygehusets Øjenklinik 1910—12; Kandidat ved Balders Hospital 1912—13; Assistent ved Københavns Polikliniks Øjenafdeling 1913—16, 1. Assistent 1917—21. Assistent ved Københavns medicinalstatistiske Kontor 1911—21; Reservelæge i Hæren 1913—18; praktiserende som Øjenlæge i København fra 1917. Studierejser i Frankrig 1918—19. Korpslæge i Hæren 1919; Overlæge 1924; fungerende Chef for Marinehospitalets Øjenklinik 1923, Chef ved samme og ved Garnisonssygehusets Øjenafdeling 1925, ved Militærhospitalets Øjenafdeling 1928, ved sammes civile Øjenpoliklinik 1929; Øjenlæge i D. F. D. S. 1925. Specialistanerkendelse i Oftalmologi 1918.

Medlem af Bestyrelsen for Militærlægeforeningen 1919—31, Formand 1931—33. Medlem af Bestyrelsen for Lægekorpsets forening 1921—30.

KAJ THOMAS JESPERSEN, Overlæge, Dr. med. F. 6/4 1898 i København. Student (Frederiksberg Gymnasium) 1916; studerede Veterinærvidenskab i 2 Aar; medicinsk Eksamen 1924. Vikar 1924. Læge paa Manø 1924—25. Uddannelse ved Rigshospitalet, Kommunehospitalet i København, Blegdamshospitalet og Frederiksberg Hospital. Anerkendelse som Specialist i Fysiurgi i 1930. Afdelingslæge ved De samvirkende Sygekassers Massageklinik i København 1931—41. Klinikchef ved Københavns Militærhospitals fysiurgiske Klinik 1931, Overlæge samme Sted fra 1939. Dr. med. 1940 (Kliniske Undersøgelser over Febris rheumatica og Polyarthrits chronica). Skrevet andre Arbejder over medicinske Emner.

Formand for »Foreningen af danske Fysiurger«, Næstformand i »Dansk fysiurgisk Selskab«, Sekretær i »Dansk Selskab for Giftforskning«.

J. Rostrup Kragh.
Overlæge.

Johan Seedorff
Overkirurg.

H. J. Seemann.
Overlæge.

JENS ROSTRUP KRAGH, Dr. med. F. 15/9 1886 i Hobro. Student (Aalborg) 1904; medicinsk Eksamen 1911; Kandidat ved Assens Sygehus 1911; Hospitalsansættelse ved forskellige Hospitaler i København 1912—13; Reservelæge i Søværnet 1911—13; 2. Assistent ved Københavns Polikliniks otologiske Afdeling 1913—14; 2. Assistent ved Rigshospitalets otologiske Afdeling 1916—18, 1. Assistent 1918—22. Reservelæge i Søværnet og Leder af Marinehospitalets otologiske Klinik 1924—28; Assistent ved Militærhospitalets otologiske Afdeling 1930. Chef for Frederiksberg Polikliniks otologiske Afdeling 1933. Overlæge i Hæren, Chef for Militærhospitalets otologiske Afdeling 1936. Accessit for Universitetets Prisopgave 1916. Dr. med. 1921; Specialistanerkendelse i Oto-laryngologi 1918. Praktiserende i København fra 1918.

JOHAN SEEDORFF, Overkirurg, Dr. med. F. 4/3 1892 i Odense. Student (Odense) 1910; medicinsk Eksamen 1917. Universitetets Guldmedaille 1919. Prosektor ved Universitetets patologisk-anatomiske Institut 1920—21. Assistent ved Rigshospitalets kirurgiske Afdeling D 1922—23; Assistent ved Rigshospitalets kirurgiske Poliklinik 1924. Dr. med. 1924. Reservekirurg ved Kommunehospitalet 1924—28 og ved St. Lukas Stiftelsen 1928—32. Specialistanerkendelse i Kirurgi og Kvindesygdomme 1928; praktiserende som Specialist i København fra 1928. Overlæge i Hæren 1929; Overkirurg ved Københavns Militærhospital 1938.

Redaktør af Militærlægen 1933—40. Har skrevet en Del videnskabelige Arbejder.

HERBERT JOHANNES SEEMANN, Overlæge, Dr. med. F. 24/3 1888 paa Frederiksberg. Student (Metropolitanskolen) 1906; studerede Jura 1906—07; medicinsk Eksamen 1915; Læge i Serbien 1915. Assistent ved den danske Ambulance i Paris 1916. Forskellige Ansættelser ved københavnske Hospitalet 1916—33. Censorsuppleant i Retsmedicin og medicinsk Embedseksamen fra 1925. Visitor ved Kommunehospitalet 1933—34. Assistent i Invalideforsikringsretten 1934. Fungerende Overlæge ved Sundholm, Scarlatina-Afdelingen, 1934—35. Forstander for Militærhospitalets Laboratorium 1935. Reserverlæge ved Diakonissestiftelsens medicinske Afdeling og Børneafdelingen 1935. Leder af Blegdams-hospitalets Hjælpehospital 1935. Forskellige Vikariater; praktiserende i København fra 1933. Dr. med. 1933; Specialistanerkendelse i Intern Medicin, særlig Stofskifte-, Blod- og Infektionssygdomme, 1933. Specialistanerkendelse i patologisk Anatomi og Vævsmikroskopi 1937. Censor i Retsmedicin ved medicinsk Embedseksamen 1939 samt Censorsuppleant i Retsmedicin ved Eksamen for Embedslæger 1942.

CHRISTIANE ANDREA ANDKJÆR IVERSEN, Oversygeplejerske. F. 14/6 1883. Elev paa Odense By- og Amtssygehus 1911—14; supplerende Uddannelse ved Kommunehospitalet og Blegdams-hospitalet; Røde Kors-Søster 1914—16. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejerkorps under Krigsministeriet med Tjeneste ved Garnisonssygehusets kirurgiske Afdeling fra 1/6 1916. Afdelings-sygeplejerske ved samme 1/10 1919. Garnisonssygehusets Kvindeafdeling 1/7 1924. Oversygeplejerske ved Afdeling E, Kirurgisk Afdeling, Militærhospitalet, 1/6 1937.

ANNA MARIE AMMENTORP, Afdelingssygeplejerske. F. 23/11 1884. Elev ved Kommunehospitalet 1910—15. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejerkorps med Tjeneste ved Marinehospitalet 1915. Afdelingssygeplejerske ved samme 1921 og fra 1928 ledende Afdelingssygeplejerske ved Militærhospitalets Afdeling B (Klinikafdelingen).

MARIE L. BODING, Afdelingssygeplejerske. F. 14/1 1883; Elev ved Garnisonssygehuset 1912. Ansættelse ved Hærens Sygeplejerkorps under Krigsministeriet 1914; Afdelingssygeplejerske ved Københavns Militærhospital, Afdeling E (Kirurgisk Afdeling).

YELVA BRUHN, Afdelingssygeplejerske. F. 4/3 1894. Elev ved Marinehospitalet 1921; supplerende Uddannelse ved Bispebjerg Hospital og Sindssygehuset i Oringe. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejerkorps ved Marinehospitalets kirurgiske Afdeling 1925. Assistent ved Rigshospitalets Afdeling N (Neurologisk Afdeling) 1928; fungerende Afdelingssygeplejerske ved samme Afdelings Poliklinik og Undersøgelsesstue 1934 og fra 1941 Afdelingssygeplejerske.

KIRSTINE FOLKERSEN, Afdelingssygeplejerske. F. 12/3 1894. Elev ved Ringsted og Slagelse Sygehuse 1914, ved Garnisonssygehuset 1916. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejerkorps med Tjeneste i Aarhus 1918, i København 1920 og fra 1930 Afdelingssygeplejerske ved Militærhospitalet.

ANNE KIRSTINE FRIIS, Afdelingssygeplejerske. F. 8/2 1889. Elev ved Københavns Amtssygehus 1913—16. Privatsygeplejerske ved Garnisonssygehuset 1917—19. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejerkorps med Tjeneste ved Garnisonssygehusets Øreafdeling 1919, ved Militærhospitalets Afdeling B 1928 og fra 1/9 1937 Afdelingssygeplejerske ved samme.

VALBORG HANSEN, Oversygeplejerske. F. 4/11 1886. Elev ved Kommunehospitalet 1912—17. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejerkorps, Marinehospitalet, 1917. Afdelingssygeplejerske 1925 og fra 1928 Oversygeplejerske ved Rigshospitalets neurologiske Afdeling N.

ELNA HERMANSEN, Oversygeplejerske. F. 26/10 1883. Elev ved Garnisonssygehuset og Kommunehospitalet. Ansættelse ved Hærens Sygeplejerkorps med Tjeneste ved Garnisonssygehuset 1916. Sygeplejerske 1919. Afdelingssygeplejerske 1924 og fra 1937 Oversygeplejerske ved Københavns Militærhospital.

SIGRID HESSELGREN, f. NIELSEN, Afdelingssygeplejerske. F. 18/3 1907. Elev ved Kommunehospitalet 1929—34. Vikarassistent ved Rigshospitalets neuro-kirurgiske Afdeling paa Militærhospitalet 1935. Assistent ved samme Afdelings Operationsstue 1/1 1941 og fra 1/6 1941 Afdelingssygeplejerske.

PAULA HINGE, Afdelingssygeplejerske. F. 10/2 1889. Elev ved Garnisonssygehuset 1/10 1917; supplerende Uddannelse ved Kommunehospitalets 5. Afdeling og ved Sindssygehuset, Nykøbing S. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejerkorps med Tjeneste ved Garnisonssygehuset 1/10 1920, ved Rigshospitalets Afdeling N (Neurologisk Afdeling) 1928 og fra 1934 Afdelingssygeplejerske ved samme.

BERTHA SOPHIE HANSEN HOLTZE, Afdelingssygeplejerske. F. 19/12 1889. Elev ved Marinehospitalet 11/5 1916. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejekorps med Tjeneste ved Marinehospitalet 1918; supplerende Uddannelse ved Kommunehospitalet 1920—21. Assistent ved Marinehospitalet 1921—28, ved Rigshospitalets Afdeling N (Neurologisk Afdeling) 1928 og fra 1933 Afdelingssygeplejerske ved samme.

K. JANTZEN, Afdelingssygeplejerske ved Københavns Militærhospitals fysiurgiske Klinik.

ANNA JENSEN, Afdelingssygeplejerske. F. 30/7 1888. Elev ved Garnisonssygehuset og Kommunehospitalet 1915—18. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejekorps med Tjeneste ved Garnisonssygehuset 1918. Afdelingssygeplejerske ved Militærhospitalets Operationsstue 1/8 1936 og fra 1/6 1937 ledende Afdelingssygeplejerske ved Officerslazarettet samme Hospital.

DAGMAR JENSEN, Afdelingssygeplejerske. F. 1/11 1893. Elev ved Blegdamshospitalet, Kommunehospitalet og Rudolph Berghs Hospital 1915—18, ved Sindssygehospitalet, Nykøbing Sjælland, 1919—20. Privatsygeplejerske 1920—22. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejekorps ved Marinehospitalet 1922, ved Rigshospitalets Afdeling N (Neurologisk Afdeling) 1928, fungerende Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling 1936 og fra 1/1 1940 Afdelingssygeplejerske.

INGEBORG RASMUSSEN KROMANN, Oversygeplejerske. F. 27/2 1889. Elev ved Garnisonssygehuset 1913; supplerende Uddannelse ved Kommunehospitalet. Sygeplejerske ved Garnisonssygehuset Juli 1916. Samtidig Ansættelse ved Hærens Sygeplejekorps. Assistent ved Militærhospitalets Afdeling A (Medicinsk Afdeling) 1928. Afdelingssygeplejerske ved samme 1934 og fra Juli 1941 Oversygeplejerske ved samme.

T. H. O. M. A. LARSEN, Afdelingssygeplejerske. F. 23/8 1890. Elev ved Odense By- og Amtssygehus 1912—15. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejekorps med Tjeneste ved Marinehospitalet 1916, ved Militærhospitalets medicinske Afdeling 1928 og fra 1/6 1937 Afdelingssygeplejerske ved samme.

B. NIELSEN, Afdelingssygeplejerske ved Københavns Militærhospitals Afdeling D (Afdeling for Hud- og Kønssygdomme).

A. NIELSEN, Afdelingssygeplejerske ved Københavns Militærhospitals Afdeling D (Afdeling for Hud- og Kønssygdomme).

A. OLSEN, Afdelingssygeplejerske ved Københavns Militærhospital, Røntgenafdelingen.

JOHANNE MARIE PEDERSEN, Afdelingssygeplejerske. F. 20/1 1892. Elev ved Kommunehospitalet 1913. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejekorps med Tjeneste ved Marinehospitalet 1917. Afdelingssygeplejerske 1926 og fra 1928 Afdelingssygeplejerske ved Københavns Militærhospitals Afdeling E (Kirurgisk Afdeling).

OTILIE SCHELBECK, Afdelingssygeplejerske. F. 26/5 1889. Elev ved Rigshospitalet 1910—13. Røde Kors-Søster 1914—16. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejekorps med Tjeneste ved Garnisonssygehuset 1/5 1916. Afdelingssygeplejerske 1924. Hospitalstjeneste i U. S. A. 1924—26. Afdelingssygeplejerske ved Garnisonssygehusets kirurgiske Afdeling 1927 og fra 1937 ledende Afdelingssygeplejerske ved Københavns Militærhospitals Afdeling H (Kvindeafdelingen).

ANNA SOPHIE SCHOUBOE-KNUDSEN, Afdelingssygeplejerske. F. 31/8 1904. Elev ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, 1927—30. Privatsygeplejerske i U. S. A. 1930—31. Vikarassistent ved Rigshospitalets neuro-kirurgiske Afdeling 1/7 1933. Assistent 1/1 1937 og fra 1/4 1937 Afdelingssygeplejerske ved samme Afdeling.

ELLEN SKOU, Afdelingssygeplejerske. F. 8/11 1895. Elev ved Garnisonssygehuset 1/10 1918—21; supplerende Uddannelse ved Kommunehospitalet og Sindssygehospitalet, Nykøbing S. Ansættelse som Assistent ved Hærens Sygeplejekorps med Tjeneste ved Garnisonssygehusets Afdeling for Hud- og Kønssygdomme, ved Militærhospitalets Øjenklinik 1929 og fra 1/2 1938 Afdelingssygeplejerske ved samme.

H. SØBORG, Afdelingssygeplejerske ved Københavns Militærhospitals Afdeling A (Medicinsk Afdeling).

E. STRAUBE, Afdelingssygeplejerske ved Københavns Militærhospitals Afdeling D (Afdeling for Hud- og Kønssygdomme).

Fru F. Nyholms private Fødeklínik.

Blandt Byens private Fødeklíniker indtager Fru F. Nyholms Klinik en absolut eksklusiv Position. Den er oprindelig grundlagt 1922 paa Lyngbyvej Nr. 62, hvor den var indrettet med Plads for 10 Patienter. Herfra flyttede den i April 1939 til sine nuværende Lokaler i Ejendommen Rosenørns Allé Nr. 6—8, hvor en Række Beboelseslejligheder omdannedes

og sammenlagdes til en moderne Fødeklínik. Foruden en pragtfuld udstyret Operations- og Fødestue med de mest moderne Apparater, bl. a. et af de nye Lystgasapparater til Brug ved Bedøvelse, raader Kliniken over en særskilt Isolationsstue, Konsultationsstue, Kontor samt Spise- og Opholdsstue. Kliniken disponerer over 5 Lejligheder med tilsammen 23 Stuer, afgivende Plads for ca. 20 Patienter, fordelt paa Enestuer, To-Sengsstuer, Tre-Sengsstue samt Fællestue. Endvidere er der i Kli-

Interiør fra en Enestue paa Fru Nyholms Klinik.

niken indrettet en Puslestue for de nyfødte Børn, indrettet med særskilte Rum for hvert Barns forskellige Toiletgenstande m. m. Puslestuen, der holder en bestemt Temperatur, benyttes til Omlædning og Badning af Børnene. Hver Sygestue er i denne moderne Fødeklínik noget for sig, udstyret saa luksuriøst og smukt, at selv den mest kritiske Patient vil kunne føle sig hjemme paa Kliniken. Fødeklíniken har siden dens Oprettelse været ledet af Indehaveren, Jordemoder, fhv. Sygeplejerske Fru Frideborg Nyholm, og siden dens Oprettelse har vore førende Fødselsspecialister været tilknyttet Kliniken, men Patienterne har Lov til selv at bestemme, hvilken Læge de ønsker ved Fødselen. Til Kliniken er der nu tilknyttet 2 statsautoriserede Sygeplejersker, 2 Reservejordemødre samt flere uddannede Barneplejersker.

Olga Limschous Fødeklirik.

Ved Hovedstadens Udvidelse indlemmedes en Del af Brønshøj Sogn, og samtidig begyndte en ny Bydel at vokse op. Gennem de sidste 10—15 Aar er der fra nuværende Frederikssundsvejs Udløb ved Lygten og helt ud til Husum opstaaet en tæt befolket Bydel, hvor moderne tidssvarende Bygninger nu ligger Side om Side. Betragter man Kortet

Fødestue.

over København fra 1879, ser man, at Frederikssundsvejen dengang ikke var ført helt ind til Lygten, men stødte til ved Lygtevejen, der udgik fra Lygten, ved den nuværende Slangerupbanes Station, og strakte sig omtrent helt ud til Brønshøj, — ja for blot et kvart Sekel siden var hele dette Kvarter en landlig Idyl. Hvor nu Frederiksborgvejen mødes med Frederikssundsvej, opførtes i Aarene 1935—36 nogle smukke moderne Beboelsesejendomme, og i et af disse, »Kandestøberhus«,

lejede Fru Olga Limschou umiddelbart efter Bygningens Fuldførelse nogle Lejligheder og indrettede disse som en moderne Fødeklirik med Plads for 7 Patienter. Aaret efter paa-begyndtes en Udvidelse af Klinikken, hvor flere Lejligheder blev indlemmet, og efter Ombygningen aabnedes den 1. December 1937 den udvidede Fødeklirik med Plads til 12 Patienter. Fødeklirikken raader herefter over 4 Lejligheder med 16 Værelser, strækkende sig over Ejendommene Frederikssundsvej Nr. 20, 22 og 24. Klinikken har Enestuer og Tosengsstuer, en større og en mindre Fødestue, særskilt Isolationsstue, Konsultationsstue og Kontor. Saavel Fødestuerne som de enkelte Sygestuer er udstyrede, saa de er fuldt paa Højde med Tidens Krav, og selvfølgelig er alt i denne moderne Klinik indrettet saa smukt og hyggeligt, som tænkes kan. Siden Oprettelsen har Klinikken været ledet af dens Grundlægger, Jordemoder Fru Olga Limschou, f. 1892, der siden 1924 har praktiseret i København. Ved Klinikens Udvidelse i 1937 indtraadte Datteren Ruth Limschou Rasmussen i Klinikken som Reservejordemoder, og 1940 indtraadte en anden Datter, Frida Limschou, som ledende Sygeplejerske ved Klinikken. Klinikken har egen Læge; men det staar Patienterne frit for, om de vil tilses af en anden Læge.

Brønshøj Fødeklínik.

Det centrale Punkt i Brønshøj har fra gammel Tid, da Byen var Sogneby i Brønshøj Sogn, været Pladsen omkring Kirken og Gadekæret, og efter at Landsbyen sammen med nogle andre af Sognets Byer ved Hovedstadens Udvidelse blev lagt ind under København, voksede denne Bydel hastigt op omkring det ældgamle, centrale Punkt, der nu udgør Brønshøj Torv. Umiddelbart op til Torvet ligger der nu omkring det tidligere Gadekær et smukt lille Anlæg. Blandt de Bygninger, der efterhaanden opførtes her, er en Del af Krabbesholmvej, og i denne Forbindelse skal nævnes Krabbesholmvej Nr. 5, opført som almindelig Beboelsesejendom, men senere omdannet til moderne Fødeklínik.

Sygeplejerske Frk. Olga Helligsøe, Datter af Arkitekt Helligsøe, f. 1898, havde i 1933 begyndt en privat Fødeklínik paa Amager, men afstod denne 1936 for at

oprette en større Klínik, og erhvervede med dette Formaal for Øje omtalte Ejendom, der er opført som Dobbeltvilla med fire selvstændige Lejligheder. Efter en indre Ombygning, forestaaet af Arkitekt Helligsøe, blev hele Bygningens Stueetage tillige med en af Lejlighederne paa 1. Sal i 1936 indrettet til Fødeklínik og er dermed en af de forholdsvis faa private Fødeklíniker i København, som har egen Ejendom.

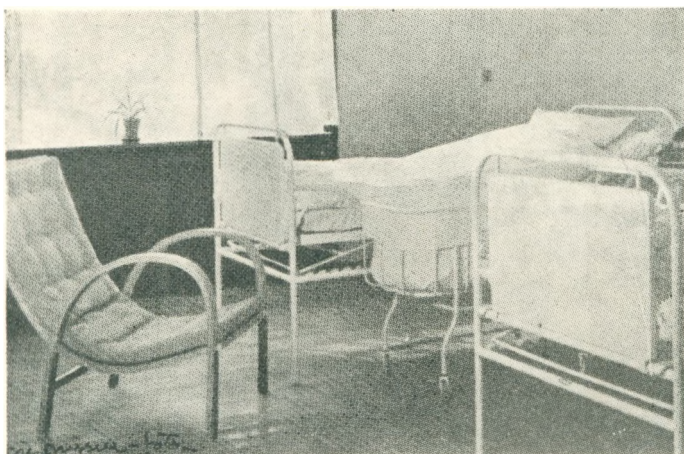
Klíniken, der er normeret til 12 Patienter, har i Stueetagen To- og Tre-Sengsstuer, Fødestue og Isolationsstue. Paa 1. Sal ligeledes To-Sengsstuer og Fødestue. Alle Sygestuerne vender med de store Vinduer mod Syd og er saavel i Montering som Indretning helt efter Tidens Krav. Brønshøj Fødeklínik er forlængst indgaaet som en fast Institution indenfor denne Bydel af København. Siden Oprettelsen har Klíniken haft Dr. med. Kyed Nielsen som tilsynsførende Læge og som Jordemoder Fru Klara Peronard, medens Klínikens Indehaver, Frk. Olga Helligsøe, personlig har haft den daglige Ledelse.

Brønshøj Fødeklínik.

Fødekliniken »Tagensbo«.

Et af de Byggeforetagender, der i den allersidste Tid i særlig Grad har præget et enkelt Kvarter, er »Tagensbo«, ikke blot som moderne Byggekomples, men ogsaa som et af de mest omfattende af sin Art herhjemme. Omkring 1937 stod de Bygninger, der danner Landsdommervej og Lygten, tildels færdige, og samtidig med Opførelsen af disse

Interiør fra Fødekliniken »Tagensbo«.

lejede Oversygeplejerske Frk. Katrine Andersen nogle Lejligheder i Ejendommen Landsdommervej Nr. 1 for her at indrette en moderne Fødekl. Den 1. Maj 1938 aabnedes Kliniken under Navnet »Tagensbo« med Plads til 10 Patienter. Fødekliniken, der disponerer over flere Lejligheder, som ved Opførelsen blev sammenlagt til et Hele, raader over 6 Sygestuer, dels Enestuer, dels Enestuer, dels To- og Tre-Sengs Stuer, samt en afsondret liggende Fødestue. Sygestuerne er store og

rummelige, med lyse og festlige Farver og en smuk tilpasset Montering, store, brede Vinduer lukker en Masse Lys og Sol ind i Stuerne. Trods de faa Aar, Fødekliniken har virket, er den blevet et fast Led i det nye tætbefolkede Kvarter, og benyttes for en stor Del af Kvarterets egen Befolkning, foruden af Patienter fra andre Bydele. Som Regel har Patienterne deres egen Læge, som tilser dem paa Kliniken, desuden staar Kliniken i Forbindelse med flere af vore anerkendte Specialister og en lille Kreds af praktiserende Jordemødre har gennem Aarene stadig ladet deres Klienter indlægge paa Kliniken. Kliniken ejes og ledes af Oversygeplejerske Frk. Katrine Andersen.

KATRINE ANDERSEN, Oversygeplejerske, f. 12/7 1897, Elev ved Aarhus Amts Sygehus 1918—21, ved Aarhus Fødselsstiftelse 1921—22, Assistent ved Vejle Amtssygehus i Hornsyld 1922, Afdelingssygeplejerske ved samme 1923—28, Ophold i Grønland til 1930, Oversygeplejerske ved førnævnte Sygehus i Hornsyld 1930—35, derefter Oversygeplejerske ved Dr. med. Tage Iversens Klinik; Assistent ved Rigshospitalets Føde- og Plejeafdeling, Barselsgang A. 1937—38 og fra Maj 1938 Indehaver af Fødekliniken »Tagensbo«.

Thine Brøndums Fødeklínik.

I August Maaned 1937 oprettede Jordemoder Fru Thine Brøndum en privat Fødeklínik midt i det tæt befolkede Nørrebro Kvarter i Ejendommen Fælledvej Nr. 9 under Navnet Thine Brøndums Fødeklínik.

Fødeklíniken, der med sine forskellige Lokaliteter raader over en hel Etage med 14 Værelser, er, selvom den er indrettet i en ældre Ejendom, i sit Udstyr fuldt paa Højde med de Krav, der nu stilles til en moderne Fødeklínik. Klíniken har Plads til 8 à 10 Patienter, fordelt paa Enestuer, To- og Tre-Sengs Stuer, endvidere er der en afsides liggende Fødestue og Isolationsstue. Stuerne er lyse og rummelige, holdt i enkle og venlige Farver. Siden Fødeklínikens Oprettelse har Fru Thine Brøndum personlig ledet denne, og Klínikens egen Læge, Dr. Ernst A. Tryde, fører det daglige Tilsyn med Patienterne, men man kan ogsaa faa Tilsyn af sin egen Læge, saafremt det ønskes.

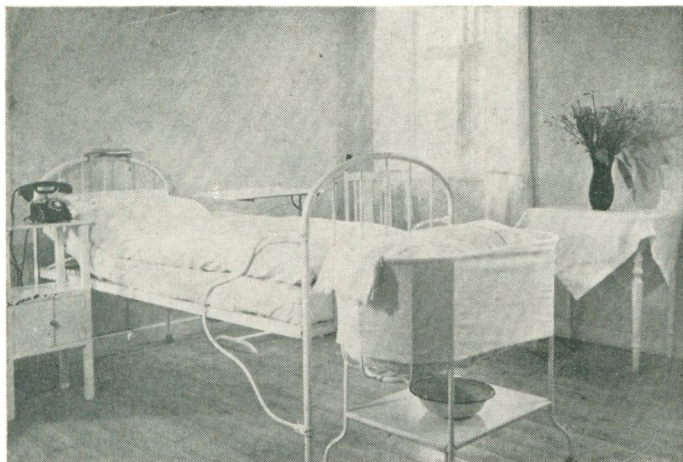

Interiør fra Thine Brøndums Fødeklínik.

THINE BRØNDUM, født Munk-Poulsen, f. 13/11 1891. Praktiserende Jordemoder siden 1919. Reservejordemoder ved Aarhus Fødselsstiftelse 1928—29, ved Rigshospitalets Fødeafdeling 1930—31, praktiserende Jordemoder i København 1933—37 og fra 1937 Indehaver af Thine Brøndums Fødeklínik, Fælledvej Nr. 9.

Bjerggaardens Fødehjem.

Samtidig med Opførelsen af Grundtvigskirken anlagdes der omkring denne monumentale Kirkebygning en særpræget dansk Bebyggelse, der trods Bygningernes lave Højde, i Forhold til den mægtige Kirke, tager sig malerisk ud. Paa samme Tid begyndte hele dette Kvarter at skifte Udseende, thi efterhaanden opførtes der herude flere større

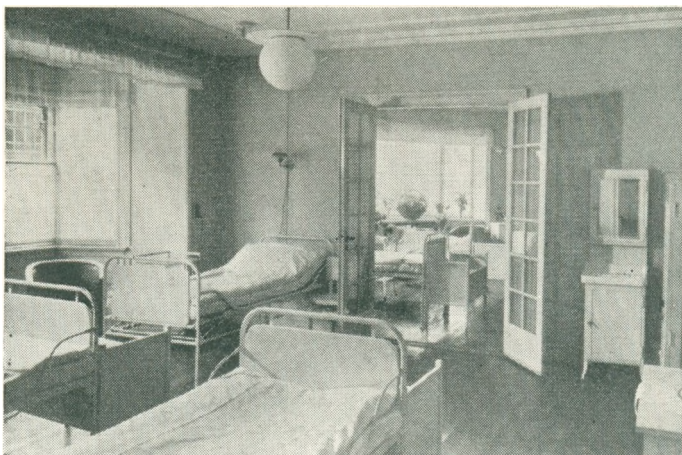
Bjerggaardens Fødehjem.

Beboelsejendomme, et Bygeri, der, om man saa maa sige, har naaet at skabe et endeligt Bybillede af hele dette Terræn omkring Bispebjerg Bakke og Krematorium. Saaledes er saa godt som alle Bygninger langs med Frederiksborgvejen af forholdsvis ny Dato. Men da Jordemoder Fru Anne Seldorf, f. Nielsen, i Aaret 1936 grundlagde sit Fødehjem herude under Navnet »Bjerggaardens Fødehjem«, var der ikke bygget ret mange af de nuværende store Beboelsejendomme.

Fødehjemmet grundlagdes som nævnt 1936 og aabnedes den 1. November som et mindre Fødehjem med Plads til 4 Patienter, indrettet i Hjørneejendommen Frederiksborgvej Nr. 146, hvor det disponerer over de to øverste Etager. Faa Virksomheder af den Art har sikkert bedre Beliggenhed end Fru Seldorfs Fødehjem her paa den høje Bispebjerg Bakke, hvor de frie Omgivelser og Solen har rig Lejlighed til at live op i alle Klinikens Afdelinger. Selve Kliniken er i de mindste Enkeltheder gennemført, Værelsernes Inventar skinner i Staal og Hvidt, ved alle Senge er der Telefon til Patienternes Raadighed. Der holdes Vagt baade Dag og Nat, og der er en fast Læge knyttet til Kliniken, men det forhindrer ikke, at den enkelte Patient kan have sin private Læge. Kliniken ejes og ledes af Jordemoder Fru Seldorf, uddannet Sygeplejerske og Barneplejerske, bl. a. ved Amtssygehuset i Roskilde, paa Fru Hermansens Klinik og Rebekkasøstrenes Optagelseshjem i Roskilde. Allerede 1929 aabnede Fruen en privat Fødeklini i Højby ved Odense i egen Ejendom, indrettet for samme Formaal. 1934 dimitteredes Fruen fra Københavns Jordemoderskole, og 1936 afhændede hun Kliniken paa Fyn og aabnede derefter Bjerggaardens Fødehjem.

Aaboulevardens Fødeklifik.

Aaboulevardens Fødeklifik er mellem de ældste private Fødeklifiker i København; den begyndte sin Virksomhed ved Fru Emilie Christensen i Ejendommen Nørrebrogade 86, men flyttede 1934 til Julius Thomsensgade Nr. 22, hvor den nu har til Huse. Paa dette Areal, Aaboulevardens sydlige Side, mellem Julius Thomsensgade og Kleinsgade, laa tidligere »Ladegaarden«, der var opført i det 17. Aarhundrede, indrettet som St. Hans Hospital. Under Svenskekrigen 1658 blev den ødelagt, og en Del Aar efter, fra 1733 til 1768, benyttedes den som Krigshospital. Omkring 1820 toges den i Brug som Forsørgelsesanstalt, men ved Sundholms Opførelse 1903—07 flyttedes Anstalten dertil. Først langt senere blev Ladegaarden nedrevet for at give Plads til store, moderne Beboelsesejendomme. I en af disse, paa Hjørnet af Julius

Aaboulevardens Fødeklifik.

Thomsensgade og Aaboulevarden, indrettede Fru Emilie Christensen 1934 Aaboulevardens Fødeklifik ved Sammenlægning af flere Lejligheder, hvorved Kliniken kom til at raade over en samlet Række Sygestuer, en afsides beliggende Fødestue og en Isolationsstue, alle udstyrede efter Tidens Krav og holdt i venlige, lyse Farver. De nye Kliniklokaler afgiver Plads for 13 Patienter, fordelt i Enestuer, To- og Tre-Sengs Stuer. Fru Emilie Christensen ledede personlig Fødeklifiken indtil 1937, da Sygeplejerske Frk. Yrsa Lundø ansattes som Forstanderinde, nogle Aar efter døde Fru Emilie Christensen, og 1940 overtog Frk. Lundø Aaboulevardens Fødeklifik for egen Regning. Fødeklifikens Jordemoder har siden 1918 været Fru Ida Bloch, og siden 1920 har Dr. med. Kyed-Nielsen været Klinikens tilsynsførende Læge.

YRSA LUNDØ, Sygeplejerske, f. 15/4 1899. Uddannet ved Rigshospitalet 1919—22, derefter virket som Privatsygeplejerske og siden 1940 som Indehaver af Aaboulevardens Fødeklifik.

Frederiksholms Fødeklínik.

For ikke saa mange Aar siden begyndte de første større Bygninger at rejse sig i Frederiksholmskvarteret ved Sydhavnen. Med rivende Hast har denne Bydel udviklet sig. En stor Del af de mange Byggeforetagender, der i den sidste Tid har rejst sig herude, er udført af Arbejdernes kooperative Byggeforening. I den af Foreningen i 1938 opførte

Interiør fra Frederiksholms Fødeklínik.

Ejendom, Enghavevej 234, sammenlagdes ved Opførelsen flere Lejligheder, der indrettedes til en moderne Fødeklínik med Plads for 10 Patienter, fordelt i 6 Sygestuer, hvoraf de to er Enestuer og tre er To-Sengstuer. Desuden er der en moderne Fødestue og en af-sides beliggende Isolationsstue. Sygestuerne er alle lyse og rummelige og holdt i enkle Farver. Fødeklíniken indehaves af Jordemoder Petra Jørgensen og Oversygeplejerske Kirsten Riemke. Førstnævnte tog Eks-

amen fra Den kgl. Føde- og Plejestiftelse i København 19. Sept. 1920 og har siden praktiseret som Jordemoder i København. Oversygeplejerske Kirsten Riemke begyndte sin Uddannelse som Barneplejeelev ved Rebekkasøstrenes Spædbørnshjem i Hørsholm 1921, og var her til 1923, fra 1923—25 ved Professor Slomanns Klinik og fra 1925—27 ved Dronning Louises Børnehospital, derefter Sygeplejeuddannelse ved Bispebjerg Hospital fra 1927—35, og efter 2 Aars Sygepleje i Frankrig og Svejts blev hun Oversygeplejerske ved Overlæge Vernings Fødeklínik til 1941 og nu Medindehaver af Frederiksholms Fødeklínik. Dr. med. Tage Weeke er Fødeklínikens tilsynsførende Læge. Frk. Riemke indførte at vedligeholde Forbindelsen med Forældrene i de første Aar af Barnets Levetid, for at bistaa dem med Rad og Hjælp i denne Tid, en Anordning der er af stor Betydning for baade Mødre og Børn.

Hilma Danielsens Fødeklinik.

Der er tidligere omtalt nogle private Fødeklinikker, beliggende i forskellige Kvarterer og Bydele. Indenfor det Kvarter, som det sidste kvarte Sekel er opstaaet mellem Vibenshus Runddel og Lyngbyvejs Station paa begge Sider af Lyngbyvejen skal omtales den yngste af Byens Fødeklinikker: Hilma Danielsen's og Anna S. Djuurhuus' Fødeklinik, som i Oktober 1941 blev indrettet i Ejendommen Lyngbyvej Nr. 70.

Kliniken er oprettet af dens to Ledere: Jordemoder Fru Hilma Danielsen og Sygeplejerske Fru Anna S. Djuurhuus, begge født paa Færøerne. Fødekliniken raaer over to Lejligheder og har en normeret Plads til fem Patienter paa en To- og Tre-Sengsstue. Desuden har Kliniken en Fødestue og en mindre Konsultationsstue, og selv om Kliniken endnu er mellem de mindste, er den alligevel i hele sin Indretning og Montering fuldt ud paa Højde med de Krav, som Nutiden stiller til en privat Fødeklinik, og paa Grund af hele sin Udstyrelse virker denne Klinik baade hjemlig og hyggelig.

Den 1. Juni 1942 overtog Jordemoder Hilma Danielsen Fødekliniken, og samtidig forandredes Klinikens Navn til Hilma Danielsens Fødeklinik.

Kliniken har sin egen tilsynsførende Læge, men Patienterne kan, hvis de ønsker det, blive behandlet af deres private Læge, ligesom Kliniken ogsaa staar i Forbindelse med Fødselsspecialister.

Interiør fra Hilma Danielsens Fødeklinik.

Børnehjem, Børnehaver, Dagshjem og Vuggestuer.

Skulde der skabes en blot nogenlunde fyldestgørende Oversigt over det meget omfattende Spørgsmaal »Børneforsorg« indenfor Hovedstaden fra ældre Tid og til vor moderne Tid, vilde det tage langt mere Plads end der indenfor dette Værks Rammer kan raades over.

Tanken med de efterfølgende korte spredte Træk vedrørende forskellige Børneinstitutioner er da blot at give Læserne nogle Oplysninger, indhentet fra forskellige Institutioner, for derigennem at skabe et Billede over en Del af de mange Virksomheder, som i vor Tid findes indenfor Byens Omraader, med det Formaal at varetage Barnets Sag.

Tager man de Kaar og Forhold — som Byens Arbejderbefolkning i tidligere Tid levede under — i Betragtning, saa var det en stor og betydningsfuld Indsats Asylbevægelsen udøvede, selv om man maaske nu ud fra et pædagogisk Standpunkt vilde synes, at der ikke tilnærmelsesvis ydedes det samme som i vor Tids Børnehaver, saa var og blev Indsatsen fra Asylernes Side til stor Gavn for mange Børn fra Hjem, hvor ofte baade Mand og Hustru gaar paa Arbejde hele Dagen. Efterhaanden gik Asylerne mere og mere over til i den daglige Ledelse at støtte sig til det fremkomne frøbelske System; men herom skal berettes senere tilligemed Omtale af en Del af Byens Asyler.

Umiddelbart før Aarhundredskiftet opstod i København Vuggestuer, nu ogsaa kaldet Dagshjem for Smaa børn. Den første Vuggestue, som aabnedes i København, er vistnok den af Frelsens Hær i Aaret 1896 oprettede Vuggestue i Saxogade. Denne efterfulgtes af flere, dels oprettede fra privat Side, dels af Kommunen. Men først langt senere blev Omsorgen for Spædbørn, hvis Forældre enten paa Grund af Arbejde om Dagen eller af andre Grunde var forhindrede i selv at passe deres Børn, en social Sag af mere omfattende Betydning. Vi skal dog ikke i denne Artikel komme nærmere ind paa de Lovforslag, Forbedringer og Foranstaltninger, som fra det Offentliges Side er gjort for at gavne denne Sag, men nøjes med lige at nævne Loven af 30. Juni 1919 om Tilskud til Fremme af forebyggende Børneforsorg. Ifølge denne Lov skulde der fra Statskassen stilles et Beløb til Raadighed for Udviklingen af den forebyggende Børneforsorg. Et Beløb, som gennem Aarene Gang efter Gang er blevet forøget. I 1926 besluttede Københavns Kommunalbestyrelse ogsaa indenfor sit Omraade at yde Tilskud til de Institutioner, som modtog Statstilskud.

I de kommende Linier skal vi bringe nogle Træk fra en Del af Københavns nuværende Vuggestuer.

I Slutningen af Firserne oprettedes den første Børnehave i København. Det var ogsaa denne Gang paa Initiativ fra Private; men der skulde hengaa nogle Aar førend Børnehavesagen fik et saadant Fodfæste, at der kunde bygges videre paa det Grundlag, som var det bærende i Børnehavesagen, de frøbelske Metoder. De samme som i Dag ligger til Grund for den daglige Ledelse af vore Børnehaver og Asyler. Grundlæggeren af den Idé, der førte Opdragelsen af Smaa børn ind i helt nye Spor, var Friederich Frøbel (f. 1782, d. 1852). De Tanker og de Fremgangsmaader, som han og hans Efterfølgere udtænkte, maa betragtes som Baggrund af den Tids aandelige Udvikling, og af den Asylbevægelse, som var udgaaet fra Oberlin. Frøbel havde fremsat Idéer, som den Dag i Dag giver Genklang. Barnets Ret til Beskyttelse var allerede paa hans Tid anerkendt; men det blev Frøbel der paaviste Barnets naturlige Virketrang og dets Ret til Opdragelse i Overensstemmelse med denne. Frøbel kan med Rette betegnes som Grundlægger af en ny Opdragelsesmetode, hvori Barnenaturens Krav er medbestemmende for Opdragelsen og Undervisningens Midler og Veje.

Den finske Forfatter Zacharas Topelius skriver i »Min Tankes Bog« om Datidens Skole og om Retningslinierne for dens Omlægning: »Det eneste Udgangspunkt, jeg kender, der giver Udsigt til Løsning af Problemet, er den Livsanskuelse, som har søgt Virkeliggørelse i de frøbelske Børnehaver.«

Man har, og ikke helt ubegrundet, kaldt vor Tid for Barnets Aarhundrede; thi lige fra Aarhundredskiftet og op til vore Dage er der fra det private Initiativs Side udfoldet et Arbejde, som affødte en Række Institutioner med det Formål at varetage de mindreaarige Børns Røgt og Pleje. Ogsaa fra kommunal Side er der gjort en stor Indsats paa dette Omraade; men det skal siges, at det private Initiativ, i Samarbejde med et storslaaet filantropisk Velgørenhedsarbejde, ubetinget er Pionererne og Grundlæggerne af en Sag, som har udviklet sig til at indtage en ret fremtrædende Plads indenfor det sociale Arbejde.

Ganske vist forekommer Spørgsmaalet om at sikre Børn, hvis Forældre begge er paa Arbejde om Dagen, Beskyttelse og Forsorg allerede i Fattigvæsenets Forhandlinger 1799, hvor den daværende Fattigbestyrelse bragte Forslag om, at der »for Børn under 5 Aar indrettes, naar saadant kan ske, særskilte Værelser i Skolebygningen eller andet Sted, hvor skikkelige Fruentimmere kunde have Omsorg for og Tilsyn med saadanne Børn«. Men om dette Forslag er ført ud i Praxis, vides der desværre ikke noget om; men det er nærliggende at antage, at Planen er strandet, da den laa forud for sin Tid.

Grundstødet til de første Asylers Oprettelse i København skulde imidlertid komme udefra. I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede opstaar der i Oberlin en Asylbevægelse, som tilsigter at skaffe ubemidlede Børn bedre Kaar. Denne Bevægelse naaede forholdsvis tidligt til København, hvor der af »Det Kvindelige Velgørenhedsselskab« i Aaret 1828 oprettedes det første Asyl i Byen, og dermed var Vejen aaben for Velgørenhedsarbejdet, som for Københavns Vedkommende blev udført gennem privat Initiativ i de kommende 50 Aar og som affødte Oprettelsen af en Række Asylers for Smaaabørn. Blandt disse skal vi her nævne: Dronning Caroline Amalies Asyl, stiftet 7. Maj 1829 (har siden 1866 haft til Huse i nuværende Bygning i Rigersgade). 1835 stiftedes »Københavns Asylselskab« og samme Aar den 28. Maj aabnedes Selskabets første Asyl i Adelgade Nr. 11.

1857 stiftedes et nyt Asylselskab under Navn »Nørrebro Asylselskab«, som straks efter Stiftelsen aabnede Asylet paa Blegdamsvej, »Blegdamsasylet«, der senere flyttedes til Ryesgade. I de efterfølgende Aar opstaar flere forskellige Asylers, saaledes: Vesterbro Asyl, oprettet 1859. Kronprinsesse Louises Asyl, oprettet 1871. Kong Chr. X's og Dronning Louises Jubilæumsasyl, stiftet 1888.

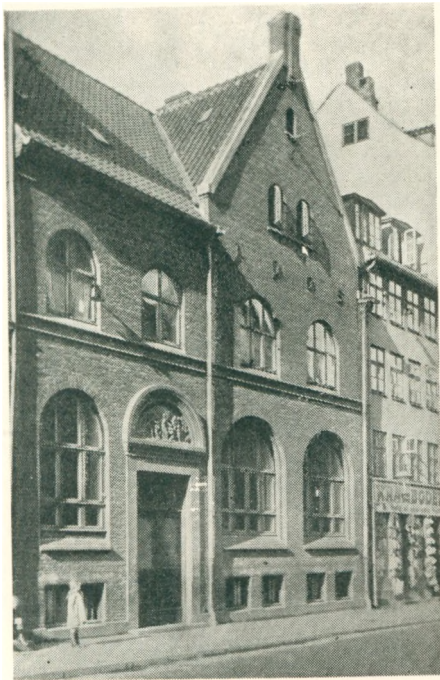
Københavns Asylselskab og Nørrebro Asylselskab.

Københavns Asylselskab blev stiftet 1835 og sammenlagdes i Drift og Administration med det i 1857 stiftede Asylselskab »Nørrebro Asylselskab« under Navn »Det Køben-

Frederik den 6tes Asyl.

havnske og Nørrebro Asylselskab« og driver nu følgende Asylter indenfor Hovedstaden: Asylet af 28. Maj; Christianshavns Asyl; Frederik d. 6's Asyl; Asylet i Ryesgade, paa Jagtvej samt Sundbyernes Asyl i Frankrigsgade. Formand for Selskabets Administrationskomité er Overretssagfører H. Rebsdorph.

Asylet af 28. Maj.

Asylet af 28. Maj.

Samme Aar som det københavnske Asylselskab blev stiftet, aabnedes den 1. December Selskabets første Asyl i Adelgade Nr. 11. 1904 solgtes Bygningen til Landmandsbanken, og samme Aar paabegyndtes Opførelsen af Asylbygningen Adelgade Nr. 37. Aaret efter toges Bygningen ved en højtidelig Indvielse i Brug af Asylselskabet. Den gamle Maade, hvor den daglige Ledelse af de mange Børn, der kom paa Asylet, blev varetaget af en ældre Kone, er forlængst afløst af vor Tids meget brugte Børnehavesystem efter de Frøbelske Principper, og fra 28. Maj 1923 har Asylets daglige Ledelse været underlagt Frøken Astrid Jensen.

Christianshavns Asyl.

Som det næste i Rækken af Asylter, som Asylselskabet oprettede, fremstod den 31. Maj 1937 »Christianshavns Asyl«, den Gang indrettet i Dronningensgade. 1849 opførtes med Asylgerningen for Øje en ny Bygning i Amargade Nr. 2; men ogsaa ved Christianshavns Asyl er det gamle Asylsystem afløst af Børnehavetypen efter de Frøbelske Metoder. Asylet eller Børnehaven har en normeret Plads til ca. 60 Børn. Den daglige Ledelse har fra 1937 været underlagt Frøken Else Foght.

Frederik den 6tes Asyl.

1840 oprettedes Selskabets tredje Asyl i egen Bygning i Larslejstræde under Navn Frederik den 6's Asyl. 1936 fremkom der ret omfattende Planer om Frigørelse af St. Petri Kirke, hvilket bl. a. medførte, at Asylselskabet erhvervede dets nuværende Ejendom, St. Pederstræde Nr. 12, hvor der samtidig med Overtagelsen blev indrettet nye, moderne og tidssvarende Lokaler for Børnehave- og Fritidshjem. Daværende Frue Sogns Menighedsbørnehave blev ved samme Lejlighed sammenlagt med Frederik den 6's Asylbørnehave, saaledes at denne nu har en normeret Plads til 80 Børn, og Fritidshjemmet Plads til 40 Børn. Den daglige Ledelse af Børnehaven og Fritidshjemmet har fra 1936 været underlagt Frøken Ester Riisberg, der i 1926 stiftede Frue Sogns Menighedsbørnehave.

Blegdamsasylet.

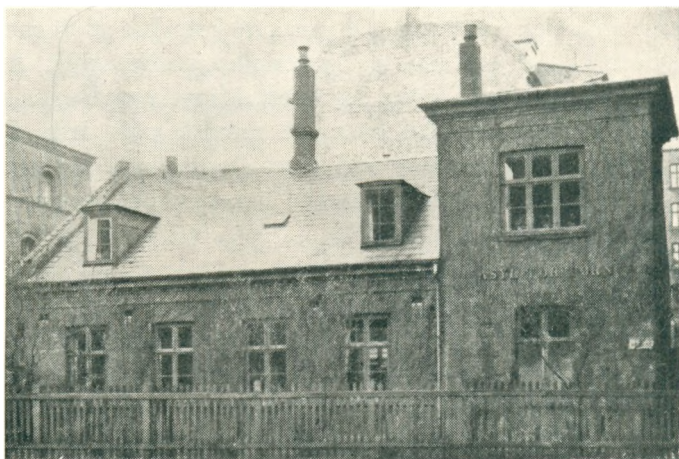
1857 oprettedes Blegdamsasylet i egen Bygning paa Blegdamsvej. Omkring 1907 erhvervede Asylselskabet Bygningen Ryesgade Nr. 22, som efter en Ombygning blev indrettet for Børnehaven med en normeret Plads til 60 Børn. Frøken Erna Klinker Schmidt har fra 1939 været Leder af Asylet.

Sundbyernes Asyl.

Den 28. December 1877 oprettedes Sundbyernes Asyl i egen Bygning i Frankrigsgade Nr. 3. Saavidt vides blev Byggegrunden til Asylet skænket af Etatsraad Chr. Holm, og hans Efterladte lod Asylbygningen opføre. Senere er Asylet blevet sammenlagt med Det Københavnske og Nørrebros Asylselskab. I Asylbygningens Forhal findes opsat tre Mindetavler. Den første med følgende Ordlyd: »Til Minde om Etatsraad Christian Holm, skænket af hans Efterladte som Asyl for Smaaabørn i Sundbyerne«. Den anden Tavles Ordlyd meddeler os, »At Etatsraad Holms Hustru Sophie Magdalene, f. Cornelius, 1882 stiftede et Legat paa 5000 Kr. til Asylet«. En tredje Mindetavle fortæller, »At Karen Bentzen 1900 skænkede Asylet et Legat paa 2000 Kr.«. Hele Bygningens Stue-Etage optages af Institutionen, der nu virker som moderne Børnehaven efter de Frøbelske Metoder og har en normeret Plads til 60 Børn. Fra 1916 har Frøken Engel Hansen været Bestyrerinde for Asylet. Saavel dette som de øvrige af Selskabets Asyl er opretholdes væsentligt ved en Række Legater og Gaver fra Private samt ved kommunal og Statstilskud. I Aaret 1931 aabnede Selskabet en Sommerkoloni og Rekreationshjem i Raadvad, »Bøgely«, beregnet for Optagelse af ca. 40 Børn.

Jagtvej Asylet.

1868 indviedes Jagtvejens Asyl i egen Bygning, Jagtvej Nr. 54, som det femte i Rækken af Asyl er oprettet af det københavnske og Nørrebros Asylselskab. Den gamle Asylbygning er for kort Tid siden bleven moderniseret, hvorved dens Lokaler er blevet betydelig forbedret indvendig. Institutionen virker som de øvrige Asyl er udelukkende efter de moderne Børnehavensprinciper og har en normeret Plads til 50 Børn.

Asylbygningen Jagtvej.

Hele Bygningens Stueetage optages af Lokaler for selve Børnehaven, medens den øverste Etage af den 2. Etages høje Bygning benyttes som Bolig for Bestyrerinden. Børnehaven ledes ogsaa her efter de Frøbelske Metoder og med uddannede Lærerinder. Der modtages Børn i Alderen fra 2½—7 Aar. Den daglige Ledelse af Børnehaven har fra 1937 været underlagt Frøken Estrid Biilmann.

Kronprinsesse Louises Asyl.

Dette Asyl er oprettet 14. September 1871 af Lægeforeningens Boliger, som 1864—65 lod Bygningen opføre, hvor Asylet har til Huse, oprindelig vistnok som en Slags Forsamlingsbygning for Boligerne. Gennem flere Aar tillige benyttet af forskellige Aftenskoler. 1871 oprettedes Asylet under Prinsesse Thyras Protektorat med fortrinsvis Optagelse af Børn fra Lægeforeningens Boliger. Børn fra Boligerne betaler $\frac{1}{3}$ af det almindelige Kontingent, 1,50 pr. Uge. 1935 omlagdes Asyllets Drift til moderne Børnehave efter de Frøbelske Metoder og den normerede Plads bestemtes til 75 Børn, der ledes af en uddannet Børnehavelærerinde. Før i Tiden fik Asylbørnene fuld Forplejning paa Asylet. Efter Omdannelsen til Børnehave faar de Mælk hver Dag til deres medbragte Mæd. Asylet er bygget som Forsamlingshus, rummer fortræffelige Lokaler for det nuværende Formaal og har den Fordel, at det trods sin centrale Beliggenhed er i Besiddelse af en herlig Have til Tumbleplads for de Smaa.

Fra 1922 har Frøken Ellen Halvorsen været Plejemoder, og Leder har fra 1940 været Frøken Ellen M. Christensen.

De fleste Børnehaver ledes efter de Frøbelske Metoder, hvorved Barnets Leg og dets naturlige Virkestrang sættes i Forbindelse med de talrige frøbelske Beskæftigelser, saasom at tegne, male, klippe og modellere, ligesom Sang og Leg ogsaa spiller en stor Rolle i Børnehavens daglige Liv, hvor tillige Guds frygt, Sandhed, Orden, Lydighed, Arbejde, Livsglæde, Følelse, Fantasi og Viljekraft hver for sig og alle i Fællesskab bliver det centrale, hvorom den enkelte indenfor Børnehaven kredser med sine Evner.

Fra Morgensangen og til Børnene atter ved Aftenstid hjemsendes, former Dagen sig i vore Børnehaver meget afvekslende. Til Trods for, at samtlige Børnehaver virker efter de samme Grundprincipper, er dog hver enkelt et Led for sig, hvor Timerne, ja, Minutterne indeles forskelligt. Det er kun kort Tid Børnene sættes til de forskellige Beskæftigelser og Lege. Ligesom Barnesindet stadig skifter og afføder nye Fantasier, saaledes skifter Programmet ogsaa for hvert Minut paa Dagen. Ens for alle Børnehaver er Hviletimerne, hvori alle skal hvile, de mindste paa deres Liggebaarer, som opstilles i et af Værelserne, og de større ved deres Borde, hvor de maa nøjes med at sidde og smaa-blunde. Enkelte af Børnehaverne har særskilte Sovesale, ofte ude i fri Luft.

Folkebørnehaveforeningens Børnehaver.

Folkebørnehaveforeningen stiftedes 1901 af daværende Skoleinspektør, cand. phil. Sofus Bagger i Samarbejde med Socialdemokratisk Vælgerforenings 13. Kreds med det Formaal at oprette Børnehaver i Byens forskellige tæt befolkede og børnerige Kvarterer. Foreningens første Børnehave aabnedes 1901 i Folkets Hus paa Enghavevej.

Gennem Aarene opstod den ene Børnehave efter den anden spredt omkring i København, og gennem længere Tid havde Foreningen ikke mindre end 20 Børnehaver i Drift.

Ved Sundhedskommissionens og Myndighedernes Indgreb for at forbedre Lokalerne til saadant Brug maatte en Del af de bestaaende Børnehaver imidlertid nedlægges. Dermed svandt Foreningens i Drift værende Børnehaver ind til et Antal af kun otte.

I de efterfølgende Linier fortælles lidt om disse, der alle er udpræget Frøbelske Børnehaver, og samtidig benyttes de som Elevbørnehaver for Eleverne fra Frøbel Seminariet i København. Efter et Aars Virke opnaaede Foreningen et Kommunitilskud paa 300 Kro-

ner. Da Loven om Børneforsorg traadte i Kraft, forhøjedes de kommunale Tilskud, ligesom ogsaa Statstilskud fremkom, hvilket medførte en betydelig Lettelse af Driften i de mange Børnehaver. Folkebørnehaveforeningens Formand er Dr. med. H. P. T. Ørum. Kasserer Fru Bagger. Næstformand Fru Folketingsmand Mathilde Nielsen.

Folkebørnehaven Frederiksborgvej 156 B.

Fru Hedvig Baggers Børnehave kan føres langt tilbage i Børnehavens Historie, idet den er en af de ældste Børnehaver i København. Den begyndte sin Virksomhed 1880 paa St. Knudsvej, fik senere Lokaler i den gamle Ladegaard paa Aaboulevarden, hvorfra den flyttede til Vilhelm Birkedals Vej. 1936—37 opførtes der paa Frederiksborgvej en Række moderne Bygninger, og i en af disse fik Børnehaven sine nuværende Lokaler indrettet samtidig med Opførelsen af Bygningen. Lokalerne toges i Brug den 13. Oktober 1937. Selve Børnehaven tjener som Forbillede for Indretning af Børnehaver, thi her er alt taget i tilbørlig Betragtning, saaledes har man i en af de store Samlingsstuer bygget lukkede Skabe til Opbevaring af Liggebaarer, Tæpper, Sengetøj og de mange forskellige Frøbelske Rekvisitter. Under Vinduerne er indrettet praktiske Skabe og Hylder, hvor Børnene kan anbringe deres Sager. Endelig skal nævnes Garderobeforholdene, der her er særdeles godt indrettede, saaledes at hver især kan naa sit eget Tøj, som hænger paa Bøjler, hver med Bomærke ligesom i andre Børnehaver. I Gaarden har Institutionen en herlig Legeplads. Der er indskrevet 75 Børn, og der færdes daglig ca. 65 Børn; men egentlig er Børnehaven autoriseret til 54. Institutionen er aaben fra Kl. 6½—17. Børnene faar hver Dag Havregrød og Mælk. For Opholdet betales der Kr. 3,00 pr. Uge. Børnehaven ledes efter de Frøbelske Metoder af uddannede Børnehavelærere, ligesom den i Lighed med de øvrige af Folkebørnehaveforeningen oprettede Børnehaver benyttes som Øvelsesskole for Frøbel Seminariets Elever. Fra 1939 har Børnehaven været ledet af Frøken Ruth Pedersen.

Interiør fra Fru Hedvig Baggers Børnehave.

Siciliensgades Folkebørnehave.

Denne Børnehave er oprettet 1. Marts 1935 af Folkebørnehaveforeningen i en almindelig Beboelsesejendom samtidig med dennes Opførelse. Herved fik man de gode og rummelige Lokaler, som er opstaaet ved Sammenlægning af tre Lejligheder. Lege- og Sovestuen, det største af Børnehavens tre Værelser, er monteret med Vægskabe til Opbevaring af Baarer, frøbelske Rekvisitter samt Sengetøj m. m. Saadanne Vægskabe savnes i mange Børnehaver. Børnehaven har Plads til 37 Børn og ledes efter de Frøbelske Metoder af uddannede Børnehavelærere, ligesom den benyttes som Øvelsesskole for Frøbel Seminariets Elever. Fra 1935 har Børnehaven været ledet af Frøken Merete Bastrup-Birch.

Højdevangs Børnehave.

Interiør fra Folkebørnehaven Siciliensgade.

rum som de øvrige af Foreningens Børnehaver, og Betalingen for Opholdet er den samme. Børnehaven ledes efter de Frøbelske Metoder og benyttes som Øvelsesskole for Elever fra Frøbel Seminariet. Endnu er Istandsættelsen af Børnehaven ikke fuldendt; men saa snart dette er sket, vil der her være en smuk og moderne Institution. Børnehavens Leder er Frøken Marie Nielsen.

Folkebørnehaven

Hillerødgade 78.

Interiør fra Folkebørnehaven Hillerødgade 78.

Denne Børnehave er oprettet 1932 af Folkebørnehaveforeningen i en Ejendom, bygget af Københavns Kommune paa Hjørnet af Hillerødgade og Blaamejsevej. Børnehaven som har Plads til 34 Børn er indrettet i smukke, lyse Lokaler, udstyrede i festlige Farver med morsomme Billeder paa Væggene — bestaar af een stor Stue for de ældre Børn, en mindre Stue for de yngre Børn samt en Lege- og Sovestue. Institutionen er

aaaben fra Kl. 7—17. Der betales for Opholdet Kr. 2½ for Halvdage og Kr. 3.— for Heldage pr. Uge. Børnehaven ledes efter de Frøbelske Metoder og af uddannede Børnehavelærere, ligesom den benyttes som Øvelsesskole for Frøbel Seminariets Elever. — Gennem nogle Aar har Børnehaven haft Sommerferieophold paa Sjællands Odde. Sommeren 1940—41 i Horserød Lejren. Fra 1937 har Børnehaven været ledet af Frøken Thora Jensen.

Folkebørnehaven Tibirkegade 17-19.

Denne Børnehave er oprettet af Folkebørnehaveforeningen og aabnede Januar 1921 i en nyopført Ejendom, bygget af Arbejdernes Kooperativ Byggeforening. I de første Aar havde Børnehaven ca. 80 Børn. Her er store, lyse Stuer, som man har faaet frem ved Sammenlægning af 2 Lejligheder. Mellem de to store Værelser, som ligger ud mod Gaden, er der en bred Skydedør, saaledes at disse to Stuer kan benyttes som een stor Sove- og Legesal. For Opholdet betales der Kr. 2.50 og Kr. 3.— pr. Uge for henholdsvis Halv- og Heldage. Institutionen ledes efter Frøbelske Metoder og benyttes tillige som Øvelsesskole for Frøbelseminariets Elever. Fra 1926 har Børnehaven været ledet af Frøken Ellen Andersen.

Interiør fra Børnehaven Tibirkegade 17-19.

Børnehaven Vinkelager 40.

Dansk Frøbelforenings nye Børnehave, Vinkelager Nr. 40 i Vanløse, blev indrettet 1937 i en nyopført Beboelseejendom i det allerede paa det Tidspunkt temmelig tæt befolkede Kvarter ved Aalekistevej og Damhussøen. Børnehaven er godkendt med Plads til 60 Børn. De fortræffelige Lokaler er fremkommen ved Sammenlægning af 4 Lejligheder, hvorved man har faaet de mellem 8 og 10 Meter store Samlingsstuer og Legestuer, som er monterede efter de nyeste Metoder. Til hver Samlingsstue hører Altaner, og Børnene har egen Legeplads med Sandkasse, Labyrinth m. m.

Børnehaven Vinkelager 40.

Institutionen ledes efter Frøbelske Metoder med uddannede Børnehavelærere og benyttes tillige som Øvelsesskole for Frøbelseminariets Elever. I 1939 blev den tilsluttet Folkebørnehaveforeningen. Fra 1937 har Børnehaven været ledet af Frøken Agnes Rønn.

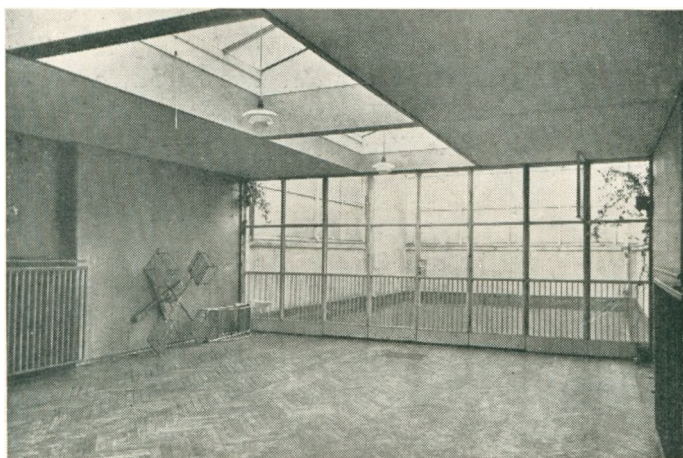
Frederiksholms Børnehave.

Denne Børnehave er den ældste i den Række af Børnehaver, som Folkebørnehaveforeningen af 1901 har oprettet. Samme Aar som Foreningen stiftedes, aabnedes Børnehaven i Folkets Hus paa Enghavevej, og dermed var Begyndelsen gjort til de mange senere oprettede Børnehaver. 1912 flyttede Børnehaven fra Englandsvej til det stærkt opvoksende Frederiksholm Kvarter og fik Navnet »Frederiksholm Folkebørnehave«. Her havde man indrettet Børnehaven i en mindre Villa, tidligere benyttet som Politivagt, og nu optages hele Stueetagen af Børnehaven, som har en normeret Plads til 45 Børn.

Institutionen ledes efter Frøbelske Metoder med uddannede Børnehavelærerinder og virker tillige som Øvelsesskole for Frøbelseminariets Elever. — Fra 1929 har Børnehaven været ledet af Frøken Harriet Broch.

Folkebørnehaven

Sortedamsgade 3.

Lege- og Sovestuen, Folkebørnehaven Sortedamsgade 3.

Denne Børnehave oprettedes i Ryesgade 1932 paa privat Initiativ og flyttedes 1938 til Sortedamsgade, idet afdøde Grosserer Carl Scheppler bag Firmaets Administrationsbygning, Sortedamsgade Nr. 3, lod opføre en Tilbygning til sin Virksomhed og samtidig hermed lod han øverste Etage i denne Tilbygning indrette med Børnehave for Øje. Institutionens Opholdsstuer, som jo altsaa ligger i øverste Etage, har direkte Opgang til Taget,

hvor der er indrettet en aflukket Legeplads i Forbindelse med en overdækket, langs Siderne omgærdet Lege- og Sovestue. Opholdsstuerne er ligeledes indrettet efter de nyeste Principer og er smukke, lyse og festlige. Hele Institutionen tjener som et virkeligt smukt Forbillede for Børnehaver.

Fru Carla Schepler Hauch afholder de økonomiske Udgifter ved Børnehavens Drift. Leder har fra 1938 været Frøken Synnøve Frederiksen.

Anna Maria Petersens Børnehave

Foruden de før omtalte Børnehaver er der rundt om i Københavns forskellige Bydele i de senere Aar oprettet en Del private Børnehaver, som for de flestes Vedkommende ligger i de tættest befolkede Kvarterer. Blandt disse Børnehaver af nyere Data er Anna Maria Petersens Børnehave, oprettet i en af Arbejdernes Boligforenings Ejendomme, Magistervej 29, opført 1939. Umiddelbart efter Ejendommens Fuldførelse lejede Frk. A. M. Petersen to Stueejligheder, og lod disse indrette som Børnehave. Ved Sammenlægning

af Værelser fremkom eet stort meget rummeligt Lokale samt to mindre Lokaler. De sidste er udstyret i blaa Farver og benyttes af de mindre Børn; medens det store Lokale er monteret med grønne Farver og beregnet for større Børn. Foruden disse to Stuer hører der en lille Have til Institutionen. Den 15. Februar 1941 aabnede Børnehaven, som er normeret til 30 Børn og virker som Heldags Børnehave, ledet delvis efter Monterossi Metoden, tilpasset efter danske Forhold. Børnene faar hver Dag Mælk til deres medbragte Frokost og om Eftermiddagen en varm Ret. Børnehaven ledes af Indehaveren Frøken Anna Marie Petersen, der 1938 dimitteredes fra Borups Højskoles Kursus for Smaa-børnslærerinder. Endvidere er der til Børnehaven — som har aaben fra Kl. 6½ Morgen til Kl. 17 Aften — knyttet en uddannet Assistent.

Dosseringens Vuggestue og Dag hjem.

Denne Vuggestue er en selvejende Institution, oprettet 31. Maj 1938 paa privat Initiativ af en Kreds Kvinder og Mænd, nemlig: Borgerrepræsentant Hedvig Mathiesen, Fru Signe Berling, Fru Herløv-Müller, Overretssagfører R. Sand og Læge Poul Ernst. Midlerne fremskaffedes ved en privat Indsamling og med Støtte af et rentefrit Laan fra Københavns Kommune. Til Formaalet indkøbtes Villaen Evaldsgade Nr. 1, som efter

Interiør fra Dosseringens Vuggestue og Dag hjem.

en omfattende indre Ombygning nu afgiver en ideel Ramme om de 60 Børn, der daglig opholder sig paa Vuggestuen indtil 3 Aars Alderen. Institutionen er delt i tre Afdelinger, Spædbørnsstue, Kravlebørnsstue og en Legestue for de større Børn. Børnene modtages fra Kl. 6 Morgen, bades og iklædes Institutionens Tøj, faar fuld Forplejning og tilses ugentlig af Læge Gudrun Ortmann.

Alle tre Afdelinger findes i Villaens Stueetage. De er meget smukt indrettet og godkendt af Sundhedsstyrelsen. Den største Afdeling — Legestuen — staar i Forbindelse med Villaens tidligere Vinterhave, hvor Børnene sover i Hviletimerne, ligesom den ud mod Søen beliggende Have — saa ofte Vejret tillader det — benyttes som Sove- og Legeplads for alle Børnene. I Kælderetagen er indrettet Kontor, Mælkekøkken, Personalets Spisestue samt et moderne Vaskeri. Forstanderinde Frøken Ina Jensen, der er uddannet Sygeplejerske, leder Institutionen og bistaas af 4 fuldt uddannede Barneplejersker samt af 7—8 unge Piger, der uddannes til Barneplejersker, saavel praktisk som teoretisk. Bestyrelsens Formand er Borgerrepræsentant Hedevig Matthiesen. Institutionen staar under Tilsyn af Overinspektionen for Børneforsorgen og modtager Stats- og Kommunitilskud til Driften samt Støtte fra Legater og private Velyndere.

Centralmissionens Vuggestue og Daghem, Rigensgade.

Denne Vuggestue er oprettet i Metodistkirkens Ejendom i Rigensgade som et Led i Menighedsarbejdet i det tæt befolkede Kvarter. Vuggestuen, som er en selvejende Institution, begyndte med Plads til 22 Børn, men er senere blevet udvidet, saaledes at det normerede Pladsantal nu er beregnet for 27 Børn. Vuggestuen er indrettet i Havehusets nederste Etage og samles i en stor Sal, adskilt i to Afdelinger ved franske Vægge. Efter Udvidelsen blev en mindre Stue, som benyttes som Legestue, lagt til. Ved samme Lejlighed indrettedes et mindre Værelse til Kontor og Funktionærer.

Vuggestuen, der er statsanerkendt, arbejder som lignende andre Institutioner og modtager Tilskud fra saavel Stat som Kommune, ligesom ogsaa Centralmissionen og »Foraarsblomsten« støtter Driften. Vuggestuen er aaben for alle Børn. Der betales Kr. 1,10 pr. Dag for Opholdet. Der ydes fuld Forplejning, og Børnene gaar i Institutionens Tøj, saalænge de opholder sig paa Hjemmet. Fra 1940 har Frøken Kirsten Thorstensen været Hjemmets Leder.

Frederiksholms Vuggestue og Børnehave.

Interiør fra Frederiksholms Vuggestue med Forstanderinde Frøken J. Mikkelsen.

Denne Vuggestue er en selvejende Institution, skabt og opvokset for private Midler. Institutionen begyndte som Vuggestue den 1. Maj 1937 i det temmelig tæt befolkede Frederiksholms Kvarter i en af Det Koooperative Byggeselskabs Ejendomme, Scandiagade 36—40 med en normeret Plads til 37 Børn. 1939 udvidedes Vuggestuen med en Børnehave til 16 Børn. De store lyse og luftige Rum, som danner den ydre Ramme om

Institutionen, er opstaaet ved Sammenlægning af 6 To-Værelses Lejligheder, indeholdende een Spædbørnsstue, een Kravlestue samt een Legestue foruden Mælkekøkken, Barnekøkken, Bade- og Vaskerum og Kontor. Paa 1. Sal er der inddraget tre Lejligheder i Institutionen som Bolig for Forstanderinden, Assisterter og Elever. Ligeledes kan nævnes, at der er eget Vaskeri, indrettet 1. Januar 1938. Foruden de offentlige Tilskud har Institutionen gennem Aarene modtaget Gaver og Bidrag fra en Række Privatpersoner samt forskellige Legater, saasom fra Lund Michelsen og Hustru's Legat, Det Warburgske Legat, Marie og M. B. Richters Legat, De Spannørske Legater m. fl. Tillige fra Julestjernen, Børnehjælpsdagen, Rundskuedagen o. fl.

Langs Facaden ud mod den store, aabne Legeplads har Vuggestuen aflukkede Legepladser for de forskellige Grupper. Vuggestuen har aaben alle Søndage fra Kl. 6—18. Naar Børnene kommer, bliver de badet og ikklædt Vuggestuens Tøj. De større Børn faar

tre Maaltider varm Mad. Flaskebørn faar Flaskekost til hele Døgnet. Alle Børn under 1 Aar vejes een Gang ugentlig. De større Børn een Gang maanedlig. Institutionens tilsynsførende Læge er Dr. G. Herborg. Formand er Universitetsprofessor Hans Cl. Nybølle. Forstanderinde er Frøken Jenny Mikkelsen. Til Stadighed er der 7 Elever til eet Aars Uddannelse; medens den faste Stab bestaar af 2 uddannede Barneplejersker og 1 Medhjælper.

Børnehaven blev oprettet 1. Januar 1939 med Plads til 16 Børn, egentlig dikteret af »Hvor man skulde gøre af Børnene, naar de ikke kunde være paa Vuggestue«. Børnehavens Lokaler er adskilt fra Vuggestuen i Ejendommen Nr. 40, hvor en hel Lejlighed er indrettet til dette Formaal med en frøbeluddannet Leder.

Bispebjerg Vuggestue.

Denne Vuggestue er en selvejende Institution, oprettet 1935 af Frøken Grete Winther og beregnet for Børn under 3 Aar. Frøken Winther blev, da hun forhandlede med Autoriteterne, gjort opmærksom paa, at det yderste Nørrebro omkring Frederiksborgvej var et Kvarter i stærk Opvækst, og Trangen til en saadan Institution maatte derfor netop der være særlig følelig. Det lykkedes at interessere Byggeselskabet »Boparken« for Sagen, saaledes at der i en af Selskabets

Interiør fra Bispebjerg Vuggestue (Kravlestuen).

Nybygninger, Sadelmagervej Nr. 2, straks ved Opførelsen kunde foretages de fornødne Ændringer i Byggeplanen og indrettes to sammenhængende Lejligheder for Institutionen: Bispebjerg Vuggestue. En Række Henvendelser om Støtte baade af økonomisk Art og paa anden Maade blev mødt med den største Velvilje, dels ved Tegning af aarlige Bidrag, dels ved Gaver. Her kan nævnes Gaver fra Justitsraad Møllmanns Legat, Laurits Andersens Fond, Breslaus Legat, Overretssagfører Zeuthens Legat m. fl. Vuggestuen faar tillige kommunale samt Statstilskud. Den 1. Maj 1935 aabnedes Vuggestuen med Plads til 15 Børn i Alderen indtil 3 Aar, i nye, lyse, luftige og velindrettede Lokaler. I 1939 blev Vuggestuen ved Inddragelse af endnu en Lejlighed udvidet til at kunne optage 23 Børn. Vuggestuen har aabent alle Søgnedage fra Kl. 6½—17½. Naar Børnene ankommer, bliver de badet og iklædt Vuggestuens Tøj. De faar alle hel Forplejning og bliver atter omklædt i deres eget Tøj, naar de skal hjem. Institutionen modtager Tilskud fra Socialministeriet, Magistraten, Rundskuedagen, Julestjernen samt fra nogle af de tidligere nævnte Legater. Vuggestuen ledes af en Forening, »Bispebjerg Vuggestues Venner«, med Pastor M. Th. Nielsen som Formand, Professor Chr. Winther som Næstformand og Frk. Grete Winther som Forstanderinde. Tillige er der knyttet 2 uddannede Barneplejersker, 3 Elever og 2 Husassistenter til Institutionen. Dr. Arne Bøge er tilsynsførende Læge.

Vuggestuen, Kvindehjemmet Læssøesgade 6.

Vuggestuen Læssøesgade 6.

Læssøesgades Vuggestue og Dag hjem oprettedes i 1912 i den af Kvindehjemmet samme Aar erhvervede Naboejendom — en større Villa — hvori der indrettedes Vuggestue og Børnehave med samlet Plads til 66 Børn. Vuggestuen har Plads til 20 Børn og har Lokaler i Stueetagen. Her findes tillige Institutionens Køkken, Smaa-børnskøkken samt Bad. I Forbindelse med Spæd-

børnsstuerne i Stueetagen ligger den udvidede Vuggestue, som har Plads til 26 Børn i Alderen 2—3 Aar. Fra Vuggestuen er der fri Udgang til den store Veranda mod Haven, hvor Børnene sover baade Sommer og Vinter. Selve Haven udgør en herlig Tumleplads for den udvidede Vuggestue. Børnehaven har sin egen Legeplads. Paa 1. Sal har Børnehaven sine store herlige Værelser. Ligeledes maa fremhæves de praktiske Sengepladser i Legesalen, indrettet til at lukke ind i Væggen som Skabe, saaledes at Sengene ikke er i Vejen udenfor Sovetiden. Kælderen er indrettet med Garderobes, dels for Spædbørns-sengetøjet og dels for Børnehaven. I Vuggestuen iføres Børnene, efter at have faaet det daglige Bad, Institutionens Tøj. Børnehavebørnene benytter Forklæder. Begge Afdelinger faar hele Dagens Forplejning. Ved Siden af Børnehaven ligger Værelser for Eleverne, der opholder sig her for at gennemgaa et eetaarigt Kursus i Barnepleje. Skolens Kursus begynder Maj og November, omfattende Undervisning i Barneplejeteori, Samfundslære og Børnehavarbejde. Der optages kun otte Elever. Saavel Vuggestue, Børnehave som Skole ledes af Plejemoder Frøken Anna K. Rasmussen. Institutionens Formand er Fru Sofie Nyrop, f. Hey. Tilsynsførende Læge er Fru Helga Bast.

Vanløse Vuggestue og Dag hjem, Vinkelager 36.

Denne Vuggestue for Smaabørn er en selvejende Institution, oprettet 1938 for private Midler, anerkendt af Stat og Kommune, fra hvilke den modtager Tilskud, ligesom ogsaa en Række Institutioner og private aarlig yder Tilskud til Driften, bl. a. kan nævnes Børneforsorgen, Forebyggende Børneværn, Børnehjælpsdagen, forskellige Legater m. fl. Vuggestuen aabnede den 1. Februar 1938 i den nyeste Del af det i de senere Aar temmelig tæt befolkede Vanløse Kvarter omkring Aalekistevej. Ved Opførelsen af Ejendommene Vinkelager Nr. 36—38 sammenlagdes 6 Lejligheder, og her indrettedes Vuggestuen. Institutionens normerede Plads er beregnet paa 44 Børn i Alderen indtil 2½ Aar. Børnene bades og iklædes Vuggestuens Tøj, naar de kommer, og de faar hele Dagens Forplejning af uddannede Barneplejersker, ligesom de ogsaa er under Lægetilsyn. For Opholdet betales Kr. 1,25 for hvert Barn pr. Dag. Børnene inddeles i 3 Grupper. Hver Gruppe har sine store, lyse og velindrettede Lokaler. Spædbørnsgruppen med Plads til 13 Børn, Kravlebørnsgruppen med Plads til 9 Børn. De større Børn i Alderen 1½—3 Aar har to Lokaler. Desuden forefindes Barnekøkken, Husholdningskøkken, Bade- og Vaskerum. Institutionen har eget Vaskeri og Beboelse for Bestyrerinden, Funktionærer og Elever. Til Slut skal nævnes Legegaarden og Haven, hvor Børnene opholder sig det meste af Sommeren. Foruden to faste Barneplejersker er der knyttet 5 Elever, 1 Vaskeriasistent og 1 Husassistent til Institutionen, som fra 1940 har været ledet af Forstanderinde Frøken Karen Johansen.

Gaardhaven ved Vanløse Vuggestue og Dag hjem.

Biografier over Ledere tilknyttet fornævnte Vuggestuer, Dag hjem og Børnehaver.

ELLEN ANDERSEN, Børnehaveleder, f. 11/2 1890. Uddannet paa Frøbel Seminarium 1923—25. Leder af Folkebørnehaven, Tibirkegade 17—19 fra 1926.

ESTRID BIILMANN, Børnehaveleder, f. 6/4 1904. Student fra N. Zahle's Skole 1924. Uddannet paa Frøbel Højskole 1924—26. Ansat ved d. f. Skoler som Børnehavelærerinde fra 1926—35. Leder af Børnehaven, Jagtvejens Asyl, fra 1937.

MERETE BASTRUP-BIRCH, Børnehaveleder, f. 29/11 1906. Uddannet paa Frøbel Seminarium 1925—27. Studierejse til Tyskland. Assistent i Nyboder Asyl 1930—31 (nedlagt 1931). Leder af Folkebørnehaven »Egevangen« i Brønshøj (nedlagt 1934). Leder af Folkebørnehaveforeningens Børnehave i Siciliensgade fra 1935.

HARRIET BROCH, Børnehaveleder. Uddannet paa Frøbel Seminarium 1924—26. Fra 1927—29 virket ved Fritidshjemmet »Saxoly«. Leder af Folkebørnehaveforeningens Børnehave »Frederiksholms Folkebørnehave« 1929—31. Lærerinde ved Frøbel Seminarium fra 1931.

Ellen Christensen.

Ellen Halvorsen.

Ina Jensen.

ELLEN MARGRETHE CHRISTENSEN, Børnehavelærerinde, f. 25/3 1912 i Taars. Uddannet paa Frøbel Seminarium 1934—36. Assistent ved Valby Folkebørnehave og Islands Brygge's private Børnehave indtil 1940. Fra 1940 Leder af Kronprinsesse Louises Asyl's Børnehave.

SYNNØVE FREDERIKSEN, Børnehaveleder, f. 1903 i Oslo. Uddannet paa Frøbel Højskole 1930—32. Assistent ved forskellige Børnehaver indtil 1934. Fra 1934 Assistent ved Folkebørnehaven Sortedamsgade Nr. 3. Bestyrerinde for samme Børnehave fra 1938.

ELSE FOGHT, Børnehaveleder, f. 25/11 1903. Uddannet paa Frøbel Højskole 1921—23. Leder af Christianshavns Asyl fra 1937.

ELLEN MARGRETHE HALVORSEN, Plejemoder, f. 29/12 1887 i København. Uddannet ved forskellige Børnehjem, bl. a. ved Frederik den 7's Stiftelse, Jægerspris. Plejemoder for Kronprinsesse Louises Asyl fra 1922 (død 1942).

ENGEL HANSEN, Børnehaveleder, f. 11/4 1884 i Nøddebo. Uddannet ved forskellige Børnehjem. Fra 1916 Bestyrerinde for Sundby Asyl.

ASTRID JENSEN, Asylbestyrerinde. Uddannet Børnehavelærerinde. Oprettede 1925 et Fritidshjem i Asylet og drev dette tildels for egne Midler.

THORA JENSEN, Børnehaveleder, f. 23/5 1900. Uddannet paa Frøbel Seminarium 1933—35. Leder af Folkebørnehaven, Hillerødgade 78, fra 1937.

KAREN JOHANSEN, Bestyrerinde, f. 21/10 1897. Uddannet Barne- og Sygeplejerske. Assistent ved forskellige Børnehjem, bl. a. fra 1924—30 Leder af Spædbørns Afdelingen ved Maribo Amts Optagelseshjem i Nysted. Virkede som Sygeplejerske i Spanien fra 1930—35. Bestyrerinde for Vanløse Vuggestue og Dagshjem fra 1940.

JENNY MIKKELSEN, Forstanderinde. Uddannet Barneplejerske ved Københavns Kommunes Børnehjem »Kildevang«. Derefter i seks Aar Assistent ved Børnehjemmet »Bernstorff«. Forstanderinde for Frederiksholms Vuggestue og Børnehave fra 1937.

MARIE NIELSEN, Børnehaveleder, f. 1899. Elev fra Folkebørnehaven i Hillerødgade og Gunløsgade. Uddannet paa Frøbel Seminarium 1936—38. 1ste Assistent ved Folkebørnehaven, Vinkelager, 1938—41. Leder af Højdevangs Børnehave fra 1941.

RUTH PEDERSEN, Børnehaveleder, f. 5/10 1912. Uddannet paa Frøbel Seminarium 1929—31. Vikarieret ved forskellige Børnehaver. Assistent ved Kronprinsesse Louises Asyl i ca. 3 Aar. Derefter fra 1938—39 Assistent ved Børnehaven i Tibirkegade. Fra 1939 Leder af Fru Hedvig Baggers Børnehave, Frederiksborgvej 156 B.

ESTHER RIISBERG, Børnehaveleder, f. 1/3 1905. Uddannet paa Frøbel Seminarium 1924—26. Stifter af Frue Sogns Menighedsbørnehave. Leder af denne 1926—36. Leder af Frederik den 6's Asyl fra 1936.

KIRSTEN THORSTENSEN, Forstanderinde. Statsautoriseret Sygeplejerske, f. 23/8 1914. Uddannet Barneplejerske ved Betaniaforeningens Børnehjem »Aalykkegaard« i Odense 1933—34. Sygeplejuddannelse ved Esbjerg Sygehus 1936—39. Forstanderinde for Centralmissionens Vuggestue og Dagshjem i Rigensgade Nr. 21 fra 1/2 1940.

GRETHE WINTHER, Forstanderinde, f. 1908 Datter af Professor Chr. Winther og Hustru Ellen Winther, f. Vognsen. Uddannet i Barnepleje ved Prinsesse Helenes Børnehjem. I Sygepleje ved Dronning Louises Børnehospital og Horsens Kommunehospital. Senere Assistent ved Skovshoved Vuggestue. Stifter af og Forstanderinde ved Bispebjerg Vuggestue fra 1935.

Københavns Kommunes Dagshjem for Smaabørn.

Omkring 1913—14 fremkom der indenfor Københavns Magistrat Planer om Oprettelse af Dagshjem for Smaabørn. Ved Kommunalbestyrelsens Møde vedrørende Budgettet for 1914—15 blev der ved en ny Bevilling stillet et større Beløb til Raadighed for Oprettelse af Dagplejehjem for Smaabørn, og i de efterfølgende Aar oprettedes rundt om i København en Række Dagshjem, som alle sorterer under Københavns Magistrat, Afdeling 3 A, under Ledelse af Inspektøren paa Nørre Hospital. — Det er ikke Tanken her at komme nærmere ind paa en historisk Beskrivelse over de forskellige kommunale Dagshjem. De følgende Linier vil kun give nogle korte Oplysninger om en Del af disse Dagshjem.

En hyggelig Krog i et af Kommunens Dagshjem.

Saa vidt vides oprettedes det første kommunale Dagshjem for Smaabørn den 2. September 1914 i Lokaler paa Jagtvej 129. Den 4. Februar 1924 flyttedes Dagshjemmet til Blegdamsvejen, hvor det benyttede nogle Barakker, som tidligere anvendtes til Skolebrug. 1928 opsagdes Lejemaalet paa Grunden, hvor Barakkerne var opstillet, og Dagshjemmet maatte indtil videre nedlægges. 1929 den 1. Juni aabnedes Dagshjemmet atter, og denne Gang i nye store, smukke Lokaler i Ejendommen Sjællandsgade Nr. 22. Ejendommen var opført samme Aar for »Filantropisk Selskab« som Boliger for enligstillede Kvinder med Børn. Da Dagshjemmet aabnedes i 1914, havde det Plads til ca. 50 Børn. Nu har det Plads til ca. 110 Børn. Leder har fra 1929 været Frøken Augusta Nimb.

Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 2

aabnedes 1. Oktober 1915 i Ejendommen Øresundsgade Nr. 25. Dagshjemmet afløste den private »Østerbros Vuggestue« og havde fra Starten Plads til 20 Børn. Senere er Hjemmet udvidet, saaledes at det nu har Plads til ca. 60 Børn. I Aaret 1918 overtog Københavns Kommune Ejendommen Øresundsgade Nr. 25.

Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 3

aabnedes den 8. December 1919 med Lokaler i Ejendommen Sjællandsgade Nr. 15, som er opført af Københavns Kommune. Dagshjemmet havde i 1919 Plads til 20 Børn. 1925

udvidedes det med Plads til 30 Børn, og 1929 udvidedes det atter, saaledes at det fik Plads til ca. 60 Børn. Hjemmets nuværende Leder er Frøken Gunhild Møller.

Københavns Kommunes Dag hjem Nr. 4

er oprettet 1. Marts 1920 med Lokaler i førnævnte Ejendom, Sjællandsgade Nr. 15, hvor der bl. a. ogsaa var indrettet et Folkekøkken. Dette Folkekøkkens Lokaler blev senere sammenlagt med Dag hjemmet, saaledes at Hjemmet fra at have Plads til ca. 60 Børn fik Plads til ca. 110 Børn. Dag hjemmets nuværende Leder er Frøken Anna Nyholm.

Københavns Kommunes Dag hjem Nr. 5

er oprettet 5. Februar 1923. Hjemmet indrettedes i det tidligere »Prinsesse Thyras Asyl«, Rantzausgade Nr. 48. Asylet blev stiftet 1876 af daværende Fabrikant Anker Heegaard og Hustru. Grundstenen til Asylbygningen blev nedlagt 13. Juli 1877 af Hertuginde Thyra af Cumberland, og den 31. Januar 1878 aabnedes Asylet. 1922 overlod Asylbestyrelsen Asylbygningen til Københavns Kommune, som lod Bygningen restaurere, og den 5. Februar Aaret efter toges den nyrestaurerede Bygning i Brug som Københavns Kommunes femte Dag hjem. 1927 udvidedes Hjemmet med Plads til 85 Børn. Fra 1923 har Frøken Poula Steenberg været Leder af Dag hjemmet.

Københavns Kommunes Dag hjem Nr. 6

er oprettet 15. Oktober 1923 med Lokaler i en af Københavns Kommunes Ejendomme, Assensgade Nr. 2, med Plads til ca. 80 Børn. Dag hjemmet har fra 1938 været ledet af Frøken Kristine Søbye.

Københavns Kommunes Dag hjem Nr. 7

er oprettet 26. September 1927 med Plads til ca. 100 Børn. Dag hjemmet har Lokaler i en af Københavns Kommunes Ejendomme, Erik Ejegodsgade Nr. 5, hvor nogle 2- og 3-Værelses Lejligheder blev sammenlagt, og derved fremskaffede man de meget rummelige Lokaler. Dag hjemmets Leder har fra 1927 været Frøken Emma Storgaard Klausen.

Københavns Kommunes Dag hjem Nr. 8

er oprettet samtidig med syvende Dag hjem og har Lokaler i samme Ejendom som dette. Dag hjemmets Leder har fra 1930 været Frøken Helga Nielsen.

Københavns Kommunes Dag hjem Nr. 9

har til Huse i Ejendommen Hjørnet af Istedgade og Lille Istedgade.

Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 10

er oprettet 16. Juli 1917. Samme Aar opførtes af Københavns Kommune — for at afhjælpe Bolignøden — ude bag Sundholm en Række Barakker for Husvilde. Alt i alt havde ca. 150 Familier Bolig i Husvildebarakkerne, hvor der jo var smaat med Plads, og hvor f. Eks. fire Familier maatte dele eet fælles Køkken. For disse Familier lod Københavns Kommune et Dagshjem indrette i en særskilt Barak, men først da Husvilde-

Interiør fra Dagshjemmet Amagerfælledvej.

barakkerne forsvandt, begyndte der at melde sig andre Børn til Optagelse i Dagshjemmet.

1935—36 lod Københavns Kommune Ejendommen Amagerfælledvej opføre for Husvildeforsorgen. Heri indrettedes Husvildeasylet for Kvinder med Børn. I samme Ejendom indrettedes Lokaler for Dagshjemmet, som blev taget i Brug i 1935, dengang med Plads til ca. 50 Børn, og 1937 udvidet med Plads til ca. 70 Børn. Dagshjemmet har fra 1931 været ledet af Frøken Agnes Dyreborg.

Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 2, 3 og 8 virker som Vuggestuer og modtager Børn i Alderen indtil 2½ Aar. De har ialt Plads til ca. 190 Børn. Samtlige Børn, der optages paa disse Dagshjem, faar fuld Forplejning og Lægetilsyn. Hver Dag ved Ankomsten til Hjemmet bades de og ikklædes Institutionens Tøj. Ved Aftenstid, naar de afhentes af Forældrene, vaskes de og iføres deres eget Tøj.

De øvrige af Kommunens Dagshjem, som i denne Forbindelse er nævnte, ledes alle som Børnehaver efter de Frøbelske Metoder af uddannede Lærerinder. Hvert enkelt Dagshjem er præget af den, der leder det, ligesom Børnehaverne hver for sig danner et selvstændigt Billede indenfor de mange Børnehaver og Dagshjem, som nu i vor Tid findes i København. Ved de fleste af Københavns Kommunes Dagshjem er der sørget for Friluftstumblepladser for Børnene, og de forskellige Dagshjem sender hvert Aar en Del af deres Børn paa Sommerkoloni.

Biografier over Ledere af Københavns kommunale Dagshjem.

AGNES DYREBORG, Bestyrerinde, f. 9/8 1890. Uddannet paa Frøbel Højskolen 1922—24. Bestyrerinde for Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 10 fra 1931.

EMMA STORGAARD KLAUSEN, Bestyrerinde. Uddannet paa Frøbel Højskolen 1918—20. Bestyrerinde af Krist Sogns Menighedsbørnehave 1924—26. Assistent ved Københavns Kommunes Optagelseshjem »Kildevang« 1926—27. Ved Børnehjemmet »Jacob Michaelsens Minde«. Bestyrerinde for Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 10 fra 1927.

GUNHILD MØLLER, Bestyrerinde. Uddannet Sygeplejerske ved Diakonissestiftelsen 1922—25. Bestyrerinde for Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 3 fra 1940.

AUGUSTA NIMB, Bestyrerinde, f. 1889. Uddannet paa Frøbel Højskolen 1921—23. Bestyrerinde for Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 3 1923—29. Bestyrerinde for Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 1 fra 1929.

HELGA NIELSEN, Bestyrerinde. Uddannet Sygeplejerske 1913—16. Assistent ved Børnehospitalet Fuglebakken 1917—23. Plejemoder ved Børnehjemmet »Lyshøj« 1923—26. Bestyrerinde for Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 7 fra 1930.

ANNA NYHOLM, Bestyrerinde, f. 1898. Uddannet paa Frøbel Højskole 1917—18, supplerende Uddannelse ved Monterossiskolen og i Frankfurt am Main. Assistent ved Frøken Wulffs Børnehave 1919—33. Bestyrerinde for Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 3 fra 1933.

POULA STEENBERG, Bestyrerinde. Uddannet paa Frøbel Højskole. Bestyrerinde for Sundholm Børnehave 1917—23. Nu Bestyrerinde for Københavns Kommunes Dagshjem Nr. 5.

De samarbejdende Menighedsbørnehaver.

Tilblivelsen af denne Institution skyldes egentlig ikke De Samvirkende Menighedsplejer, men derimod een enkelt Persons Kærlighed og Energi for Smaaabørnssagen, nemlig Dr. med. R. Kjer-Petersen.

Gennem Dr. med. R. Kjer-Petersens Lægegerning paa Vesterbro havde han Gang paa Gang faaet Indblik i de sørgelige Kaar, hvorunder talrige Smaaabørn i det tæt befolkede Vesterbro-Kvarter levede, og fik da den Tanke at samle nogle af disse Smaaabørn under betryggende Ledelse og under saa gode Forhold som muligt. Ved Bistand og Hjælp fra forskellig Side blev den første Børnehave stiftet, som ret hurtigt efterfulgtes af flere og samledes under et fælles Navn, »Folkebørnehaverne af 1915«.

1924 blev »Folkebørnehaverne af 1915« inddraget under »De Samvirkende Menighedsplejer« som en i økonomisk Henseende selvstændig Institution med det Formaal at opretholde de bestaaende Børnehaver, som nu fik Navnet »Menighedsbørnehaver«, og tillige støtte Oprettelsen af nye Menighedsbørnehaver. Hermed begyndte De Samvirkende Menighedsbørnehaver sin Virksomhed. 10 Aar efter den første Menighedsbørnehaves Oprettelse havde man naaet at stifte 11 Menighedsbørnehaver. I 1940 fandtes ifølge Aarsberetningen 35 Menighedsbørnehaver.

Institutionen »De Samarbejdende Menighedsbørnehaver« har gennem den Aarrække, den har eksisteret, naaet virkelig betydelige Resultater. Børnehaverne ledes i kristelig Aand. Vi skal ikke her komme nærmere ind paa Institutionens Historie gennem de forløbne Aar, men blot fremhæve, at Samarbejdet mellem de bestaaende Menighedsbørnehaver har resulteret i, at Menighedsbørnehaverne Aar efter Aar har været i Stand til at sende talrige Børn paa Ferieophold som Gæster hos Menigheder i forskellige Sogne Landet over, eller til Institutionens egen Sommerlejr i Horserød.

Den fælles Administration af Børnehaverne har ligeledes i væsentlig Grad forbedret den enkelte Børnehaves Kaar, idet det ringe Beløb — Kr. 2,00 til 2,75 pr. Uge — som der betales for Børnenes Ophold i Børnehaven, jo ikke tilnærmelsesvis dækker Udgifterne ved at holde Børnehaverne i Drift. Hertil kommer ogsaa, at der ved flere af Børnehaverne er hele og halve Fripladser. Samtlige Menighedsbørnehaver er statsanerkendte og modtager Stats- og Kommune tilskud. Alle Børnehaverne faar ligeledes, i Forhold til den enkeltes Trang, Andel i de Indtægter, som indgaar gennem De Samarbejdende Menighedsbørnehaver i Form af frivillige Gaver, Legater, Andel i Indtægterne fra Børnehjælpsdagen, Politiets Sølvpapirindsamling samt ved Afholdelse af Basarer og Koncerter. De efterfølgende Linier bringer nogle spredte Oplysninger fra en Del Menighedsbørnehaver tilsluttet »De Samarbejdende Menighedsbørnehaver«.

Eliaskirkens Menighedsbørnehave.

Denne Menighedsbørnehave er den ældste i Danmark og er stiftet i Aaret 1915. Dens Tilblivelse skyldes Dr. med. R. Kjer-Petersen, der — som tidligere nævnt — havde set, at Børnene paa Grund af de smaa Forhold i Hjemmene var henvist til Baggaardene og Gaden. Dr. med. R. Kjer-Petersen fik nogle Damer interesseret for Sagen, og disse Damer samlede de smaa Piger og Drengene rundt om i Gaardene og legede med dem. Man indsaa dog hurtigt, at dette ikke var tilstrækkeligt. Der maatte skaffes Husly og faste Rammer om Arbejdet, og man lejede en lille Lejlighed i Absalonsgade Nr. 37, Forhuset, 1. Sal, hvor Børnehøvearbejdet altsaa begyndte.

I August 1921 fik man overtalt Pastor Fibiger til at tage sig af Sagen, og Børnehøven blev knyttet til Elias-Kirkens Menighed. Børnehøven blev ret hurtig overbefolket, og gennem flere Aar færdedes der daglig fra Kl. 9—2 ca. 50 Børn i de altfor smaa Lokaler. Desuden var Ugens fleste Aftener optaget af Børneklubber og Aftenhold. 1. Oktober 1934 lejede Børnehøven Lokaler, Sdr. Boulevard Nr. 35 og i Oktober 1938 flyttede den ind i de nuværende Lokaler paa Hjørnet af Gasværksvej og Istedgade, hvor en gammel Lejlighed blev moderniseret og omdannet med Børnehøven for Øje. Der er nu Plads til 40 Børn, og Børnehøven ledes efter de Frøbelske Metoder. Alle Børnene faar hver Dag raa Havregryn med Mælk plus Levertran og Gulerødder i Vintermaanederne. For Opholdet betaales Kr. 2.50 for hvert Barn pr. Uge.

En meget betydelig Del af Pladserne i Børnehøven er Fripladser; medens en anden og ikke uvæsentlig Del bekostes af Børneværnet. Gennem mange Aar har Børnehøven nydt godt af de talrige Gaver, saasom Tøj m. m., der aarligt er blevet tilsendt fra en Kreds af Venner i jyske Menigheder, hvor Børnene tillige gennem flere Somre har været paa Ferieophold. Institutionen har fra 1921 været ledet af Frøken Dagmar Thellefsen (Moster Dagmar). Formand er Overlærerinde Frøken Blach Hansen.

Lindevangs Menighedsbørnehave.

Denne Menighedsbørnehøve er oprettet 16. September 1923 i egen Bygning, en Træbarak, som tidligere blev benyttet ved den hollandske Udstilling. Grunden, hvorpaa Barakken ligger, er udløst til Institutionen af Frederiksberg Kommune.

Børnehøven er beregnet til 48 Børn; men har næsten altid ca. 60 Børn daglig. Januar 1942 paabegyndte man en Udvidelse af Børnehøven, idet der opførtes en Fløj, lagt i Fortsættelse af den nuværende Bygning, hvorved man opnaede at faa 2 lyse Lokaler samt Kontor og Depotrum. Samtidig med Udvidelsen anskaffedes en Del nyt Inventar og Møbler. Børnehøven ledes efter de Frøbelske Metoder. Børnene faar Mælk til deres medbragte Mad og

Interiør fra Lindevangs Menighedsbørnehøve.

en varm Ret daglig. Sidstnævnte indførtes 1936. For Opholdet betales der Kr. 2.50 pr. Uge. Institutionen har siden 1925 hver Sommer sendt mellem 35—40 Børn paa Ferieophold hos Børnehavens Venner i Ølgod Sogn som Menighedens Gæster. Et andet Arbejde, som staar i Forbindelse med Børnehaven, er en Sykreds bestaaende af Damer indenfor Menigheden, der forarbejder Tøj, som til Jul uddeles mellem Børnene. Hvert Barn faar efter dettes Trang. Institutionens Formand er Pastor Th. Ravn. Leder har fra 1936 været Frøken Rigmor Christensen, der fra 1928—36 var Medarbejder.

Philips Kirkens Menighedsbørnehave.

Interiør fra Menighedsbørnehaven i Philipskirken.

Denne Menighedsbørnehave er oprettet 7. Juni 1927 og begyndte med Plads til 36 Børn i en Lejlighed i et almindeligt Beboelseshus paa Højdevej 19.

Samtidig med Kvarterets hastige Udvikling trængte Børnehaven efterhaanden til større Lokaler. Derfor besluttede man i 1934 at lade den øverste Etage i Menighedshuset indrette til Børnehave, hvorved man fik en normeret Plads til 66 Børn. Efter at Børnehaven flyttede til Menighedshuset, har den daglig været besøgt af ca. 45 Børn. Børnehaven ledes efter de Frøbelske Metoder. Alle Børnene faar daglig Mælk til deres medbragte Mad. For Opholdet betales Kr. 2.00 pr. Uge. Institutionen har gennem nogle Aar sendt 26 Børn paa Ferieophold i Nyrup ved Rude som Gæster hos de omboende Menigheder. Institutionens Formand er Forretningsfører P. Willmann-Petersen. Børnehavens første Leder fra Stiftelsen var fra Aar 1927—30 Frøken Thyra Thommasen, der døde i 1930. Nuværende Leder er Frøken Eva Christensen.

Godthaab Sogns Menighedsbørnehave.

Denne Menighedsbørnehave er oprettet 1935 og har til Huse i »General Classens Asyl«, Nylandsvej Nr. 51. Asylet blev oprettet af »Det Classenske Fideikommiss« og bygget 1910—11, opført i direkte Forbindelse med Godthaabskirken. Efter Asylets Nedlæggelse restaureredes og ombyggedes Ejendommen med Børnehave for Øje, hvorved der af den øverste Etage — den tidligere Bestyrerindes Lejlighed — fremskaffedes tre udmærkede Opholdsstuer, medens man lod den oprindelige Asylsal beholde sin Størrelse. Denne benyttes nu som Legesal. Børnehaven har en normeret Plads til 90 Børn og ledes efter de Frøbelske Metoder. Børnene faar hver Dag Mælk til den medbragte Mad samt en varm Ret i de fire Vintermaaneder. For Opholdet betales Kr. 2.25 pr. Uge. Institutionen har siden 1937 hver Sommer sendt 60 Børn paa Ferieophold i Dr. Brinch's Koloni »Brinch Hjemmet«, Veddelev, Roskilde. Institutionens Formand er Pastor Kai Lundblad. Dens Leder har fra 1937 været Frøken Eva Lund.

Blaagaard Sogns Menighedsbørnehave.

Denne Børnehave er oprettet 1931 og havde til Huse i en almindelig Beboelsesejendom. 1939 flyttede Børnehaven til de nuværende Lokaler Blaagaardsgade Nr. 4, hvor man havde skaffet sig Lokaler i det tidligere Telefonhus »Nørre Central«. Efter Ombygningen af Centrallokalerne fik Institutionen, som nu er normeret til 70 Børn, nogle store, lyse Lokaler.

Børnehaven ledes efter de Frøbelske Metoder. Børnene faar Mælk daglig til deres medbragte Mad. For Opholdet betales der Kr. 2.50 pr. Uge. Institutionen har gennem flere Aar hver Sommer sendt 50 Børn paa Ferieophold hos Børnehavens Venner paa Als (Sønderborg, Notmark, Asserballe og Egen Sogne), hvor de har været Gæster. Institutionens Formand er Sognepræst Rosager-Hansen. Leder har fra 1937 været Frøken Mimmi Dela-Jensen.

Taksigelseskirken Menighedsbørnehave.

Denne Menighedsbørnehave er oprettet 1. September 1937 og var en af de første Menighedsbørnehaver, som fik hjemme i eget Hus, som førte til dette Formaal.

Børnehaven, som fra Begyndelsen var beregnet til 50 Børn, havde indtil 1939 Lokaler i Anton Bergs Hus i Teglværksgade Nr. 26. 1939 opførtes ved Taksigelseskirken en mindre Rødstensbygning, hvis nederste Etage udelukkende indrettedes som Børnehave, mens øverste Etage indrettedes til privat Beboelse og som Bolig for Sognets Menigheds- sygeplejerske. Børnehaven ledes efter de Frøbelske Metoder og rummer nu Plads til 80 Børn. Der er store, smukke Opholdsstuer med direkte Udgang til Have og Legeplads. Desuden er der et lille Kontor og velindrettede Garderober, Vaskerum m. m. Alle Børnene faar Mælk til deres medbragte Mad samt en varm Ret daglig. For Opholdet betales der Kr. 3.00 pr. Uge. Institutionens Formand er Sognepræst A. Biering-Sørensen. Dens Leder har fra 1937 været Frøken Grethe Lykkegaard.

Taksigelseskirken Menighedsbørnehave.

Helligaands Sogns Menighedsbørnehave.

Denne Menighedsbørnehave er oprettet 5. November 1935 og har til Huse i en almindelig Beboelsesejendom i Valkendorffsgade Nr. 36. Børnehaven har en normeret Plads til 38 Børn og ledes efter de Frøbelske Metoder. Børnene faar daglig Mælk til deres medbragte Mad og en varm Middagsret. Børnehaven har gennem nogle Aar hver Sommer sendt ca. 24 Børn paa Ferieophold i dens Feriekoloni i Jylland. Institutionens Formand er Dr. med. R. Kjer-Petersen. Leder har fra 1941 været Frøken Ruth Andersen.

Hellig Kors Sogns Menighedspleje.

Denne Menighedsbørnehave er oprettet 1. Januar 1927 og er vistnok den eneste Menighedsbørnehave, som ligger udenfor Sognet, idet den siden 1933 har haft til Huse i »Marthahjemmet«s Ejendom i Brohusgade. Oprindeligt begyndte Børnehaven i nogle lejede Lokaler i Stengade, hvor der var Plads til 35 Børn; men den stadig tiltagende Tilstømning medførte, at man maatte se sig om efter andre Lokaler. Man lejede da Lokaler i »Marthahjemmet«, hvor man fik Plads til 50 Børn i een stor og to mindre Stuer samt et lille Kontor, som tillige benyttes som Sygeværelse. Desuden fik man nu bedre Bekvemmeligheder, saasom Garderobes, Baderum, Vaskerum m. m. Der færdes nu mellem 55—60 Børn daglig i Børnehaven. Institutionen ledes efter de Frøbelske Metoder. Alle Børnene faar hver Morgen Havregrød og om Eftermiddagen Mælk. For Opholdet betales der Kr. 2.25 pr. Uge.

Hver Sommer siden 1927 har Børnene været Gæster i Hesselbo pr. Tofterup og Aastrup pr. Glejbjerg, hvis Skoler henholdsvis har været besøgt af 26 og 31 Børn. Til Sommeropholdet i Hesselbo Skole har Børnehaven aarlig modtaget Kr. 200.00 fra Gros-serer Holger Pedersens Fond. Institutionens Formand er Pastor Axel Beck. Leder har fra 1927 været Frøken Dagmar Andersen.

Brønshøj Sogns Menighedspleje.

Brønshøj Menighedsbørnehave.

Denne Menighedsbørnehave er oprettet 1924 i det gamle Utterslev Asyl paa Frederikssundsvej. Utterslev Asyl ejedes af Frøken Lütken, »Bellahøj«, og blev drevet som almindeligt Asyl indtil 1922, da det blev lukket af Sundhedsstyrelsen. Herefter laa Asylet ubenyttet hen i to Aar. I 1924 skænkede Frøken Lütken Asylbygningen samt et Legat paa 16.000 Kroner. Renterne af nævnte 16.000 Kroner skulde anvendes til

Hjælp for Driften af en Børnehave. Senere skænkede Apoteker Christensen et Legat paa 4.000 Kroner som Byggefond for en Børnehave i Sognet. Med de Midler, som var stillet til Raadighed, istandgjorde man den gamle Asylbygning, og Brønshøj Menighedsbørnehave begyndte her i 1924. Ved Børnehavens daværende Leder, Frøken Helga Gunnarsens Hjælp skaffedes der Børnehaven en Feriekoloni gennem Det Classenske Fideikommiss ved Korselitze. Her har Børnehaven siden 1926 kunnet sende mellem 50—60 Børn paa Sommerophold.

1934 paabegyndte man Opførelsen af en selvstændig Børnehavebygning, som blev taget i Brug 1935. Brønshøj Menighedsbørnehave ligger i Utterslev Sogn, men er underlagt Brønshøj Menighedsstyrelse og den har Plads til 85 Børn. Selve Bygningens Indre rummer kun Børnehaven. I Stueetagen er indrettet en stor Samlings- og Legesal samt Kontor og Garderobes. I Etagen ovenover findes 3 mindre Samlingsstuer. Omkring Byg-

ningen — som ligger i Gemmet Nr. 4 ved de nye Aldersrenteboliger — er der en stor og herlig Tumbleplads for Børnene. I Tidsrummet 1924—38 har Frøken Helga Gunnarsen ledet Børnehaven. Fra 1938 Frøken Elsa Andersen. Institutionens Formand er Kommune-lærer K. Kjeldsen.

Brønshøj ny Menighedsbørnehave.

Denne Børnehave er oprettet 1938 i lejede Lokaler paa Kirkevej Nr. 5. Den har Plads til 38 Børn; men der har daglig siden Oprettelsen været henvend 50 Børn i Børnehaven.

Grunden til Oprettelsen af en ny Børnehave maa ses i den store Tilstrømning, der var i den gamle Børnehave i Utterslev Sogn. Allerede nu efter kun tre Aars Forløb har man Planer fremme om en ny, selvstændig Børnehavebygning i Brønshøj Sogn. Institutionens Formand er Disponent M. Hindsberger. Daglig Leder er Frøken Helga Gunnarsen. Sidstnævnte to Institutioner ledes begge efter de Frøbelske Metoder. Alle Børnene faar daglig Mælk samt en varm Middagsret.

Ansgar Sogns Menighedspleje.

Denne Børnehave er oprettet 1937 og har til Huse i en almindelig Beboelsesejendom, Borups Allé 249 A. hvor en stor, rummelig Hjørnelejlighed er blevet indrettet for Formaalet.

Børnehaven er som de øvrige Menighedsbørnehaver en Heldagsbørnehave og har gennem de sidste Aar været besøgt af ca. 50 Børn. Børnehaven — som er indrettet i Stuelejligheden — har en herlig Tumbleplads i den lille Forhave, som tilhører Ejendommen. Børnehaven ledes efter de Frøbelske Metoder, og det daglige Liv former sig i Lighed med de øvrige Menighedsbørnehaver. Institutionens Formand er Pastor V. Windfeld. Leder er Frøken Kirsten Windfeld.

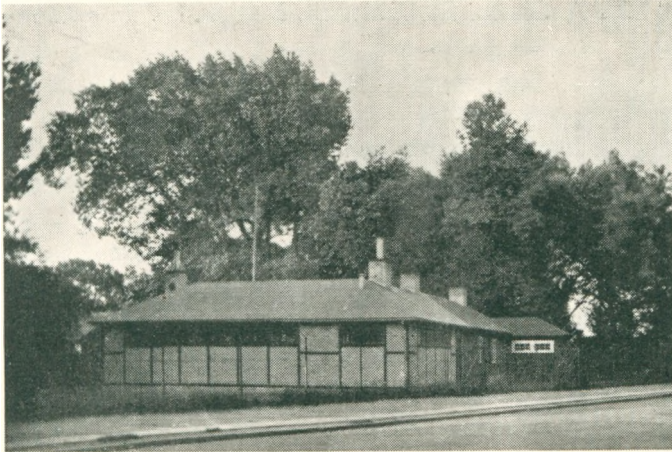

Interiør fra Ansgar Sogns Menighedsbørnehave.

Gethsemane Menighedsbørnehave, oprettet 17/9 1917 og havde indtil 1933 til Huse i Valdemarsgade og var beregnet med Plads til 30. Derefter flyttede Børnehaven til Saxogade Nr. 91, hvor den fik Plads til 48, og efter sidste Udvidelse Oktober 1940 skaffedes der Plads til 77 Børn. Institutionens Formand er Dr. med. Kjer-Petersen. Leder har fra 1925 været Frk. Ellen Gad.

Samuels Menighedsbørnehave, oprettet 1926 og har Plads til 60 Børn. Børnehaven er indrettet i Kirkens Krypt. Krypten opførtes 1927. Kirkebygningen, som rejste sig over Krypten, fuldførtes 1932. I 1933 oprettedes der et Fritidshjem i Samarbejde med Børnehaven. Institutionens Formand er Viceskoleinspektør P. N. Bondesen. Nuværende Leder er Frøken Asta Jensen. St. Pouls Sogns Menighedsbørnehave, oprettet 1929, har Plads til 36 Børn og har til Huse i Menighedshuset, Fredericiagade 84. Institutionens Formand er Svend Nielsen. Leder har fra 1937 været Frøken Vibeke Willerup.

Islands Brygges Menighedspleje.

Islands Brygges Menighedspleje.

Denne Menighedsbørnehave er stiftet 1923, og dens Oprettelse staar i Forbindelse med de paa samme Tid af Københavns Kommune paa Islands Brygge opførte store Husvildeboliger. Børnehaven fik af Militæret stillet en Grund til Raadighed ved Amager Fæled og indrettede sig her i en tidligere Militærbarak. Gennem flere Aar færdedes her daglig ca. 50 Børn paa den forholdsvis knappe Plads som en saadan Barak kunde afgive.

1938 kom endelig en stærkt tiltrængt Udvidelse ved Tilbygning af en ny Barak, lagt vinkelret med den gamle. Herved fremkom der i Vinklen en fortræffelig Legeplads, og den normerede Plads steg til 76.

Den nye Barak opførtes som Bindingsværk med store Vinduer ud mod Legepladsen, og man fik her en stor, lys Samlingsstue. Børnehaven ledes efter de Frøbelske Metoder. Børnene faar daglig Mælk til den medbragte Mad samt Havregrød. For Opholdet betales der Kr. 2.00 pr. Uge. Institutionen har siden 1925 været paa Ferieophold hvert Aar ved Avedøre Strand. Ogsaa her har Militæret stillet nogle Barakker til Raadighed for Børnehaven. Sommeropholdet betales tildels af Børnene; dog yder Børnehaven hvert Aar et betydeligt Tilskud dertil. Institutionens Formand er Pastor Fritz Lerche. Leder har fra 1923 været Frøken Maria Emborg.

Frihavns Sogns Menighedsbørnehave, oprettet 1940, har Plads til 40 Børn og har til Huse i en almindelig Beboelsesejendom, Holsteinsgade Nr. 11. Institutionens Formand er Pastor E. Sanger. Leder har fra Oprettelsen været Frøken Bodil Kongsted.

Bethlehems Menighedsbørnehave, oprettet 1923 og udvidet 1925 med Plads til 35 Børn. Efter Opførelsen af Menighedshuset i Tømmergade flyttede Børnehaven hertil og fik i de nye Lokaler Plads til 46 Børn. Institutionens Formand er Pastor P. Garde. Leder har fra 1923 været Frøken Sylvia Hansen.

Trinitatis Menighedsbørnehave, oprettet 1936, har Plads til 25 Børn og har til Huse i Menighedshuset i St. Kannikestræde. Institutionens Formand er Pastor C. C. Pedersen. Leder har fra Oprettelsen været Frøken R. Tølbøll.

Absalonskirkens Menighedsbørnehave, oprettet 1926, med Plads til 32 Børn. Efter Kirkens Fuldførelse udvidedes Børnehaven med nogle Lokaler, beliggende overfor selve Kirken. Derved blev der Plads til 60 Børn. Institutionens Formand er Fabriksmester S. T. Hansen. Leder har fra Oprettelsen været Frøken Margrethe Jensen.

St. Stefans Sogns Menighedsbørnehave, oprettet 1937, med Plads til 50 Børn. Efter Udvidelsen i 1941 har den Plads til 92 Børn. Børnehaven har til Huse i Menigheds-

huset i Vedbækgade. Institutionens Formand er Bagermester C. C. Clausen. Nuværende Leder er Frøken Ragna Thorsager.

Enghave Sogns Menighedsbørnehavn, oprettet 1925, med Plads til 27 Børn. Havde til Huse i en gammel Skolebarak, men flyttede senere til V. Fælledvej og derfra til de nuværende Lokaler i Slien, hvor der er normeret Plads til 69 Børn. Institutionens Formand er Pastor C. Fjeldsøe. Leder har fra 1926 været Frøken Gerda Steensgaard.

Biografier over Ledere tilknyttet før omtalte Menighedsbørnehaver.

DAGMAR ANDERSEN, Børnehaveleder, f. 1889. Uddannet paa Frøbel Højskole 1911—13. Leder af Børnehaven ved Roskilde Pigeskole fra 1914—20. Studieophold i England 1920—21. Assistent ved Københavns Kommunes Daghem, Sjællandsgade Nr. 15, 1921—27. Leder af Hellig Kors Sogns Menighedsbørnehavn fra 1927.

ELSA ANDERSEN, Børnehaveleder. Uddannet paa Frøbel Højskole 1928—30; vikarieret ved forskellige Børnehaver. Assistent ved Valby Asyl 1934—38. Leder af Brønshøj Menighedsbørnehavn fra 1938.

RUTH ANDERSEN, Børnehaveleder, f. 17/1 1917. Uddannet paa Frøbel Højskole 1936—38. Leder af Helligaands Sogns Menighedsbørnehavn fra 1/4 1941.

EVA CHRISTENSEN, Børnehaveleder, f. 20/2 1903. Uddannet paa Frøbel Højskole 1925—27. Assistent ved Filips Kirkens Menighedsbørnehavn 1927. Leder af samme fra 1930.

RIGMOR CHRISTENSEN, Børnehaveleder, f. 30/1 1902. Uddannet paa Frøbel Højskole 1923—25. Assistent ved Kapernaum Sogns Menighedsbørnehavn 1925—28. Medarbejder ved Lindevangs Menighedsbørnehavn 1928—36 og fra 1936 Leder af denne.

MARIA EMBORG, Børnehaveleder, f. 1890. Uddannet Sygeplejerske 1910—13. Virkede som Sygeplejerske til 1917. Uddannelse paa Frøbel Højskole 1918—20. Bestyrerinde ved Taarbæk Børnehavn 1920. Plejemoder ved Den Kgl. Blindeforskole's Smaabørns Afdeling 1921. Leder af Island Brygges Menighedsbørnehavn fra 1923.

ELLEN KORNERUP GAD, Børnehaveleder, f. 31/10 1901 i Kværkeby. Uddannet paa Frøbel Højskole 1923—25. Leder af Gethsemane Menighedsbørnehavn fra 1925.

HELGA GUNNARSEN, Børnehaveleder, f. 1885. Uddannet paa Frøbel Højskole 1921—23. Leder af Brønshøj Menighedsbørnehavn 1924—38. Leder af Brønshøj nye Menighedsbørnehavn fra 1938.

SYLVIA HANSEN, Børnehaveleder. Uddannet paa Frøbel Højskole 1933—35. Leder af Frihavns Sogns Menighedsbørnehavn fra 1940.

ASTA JENSEN, Børnehaveleder, f. 1903. Uddannet paa Frøbel Højskole 1920—22. Assistent ved Gethsemane Menighedsbørnehavn. Derefter Studierejse til Finland og Sverrig. Leder af Samuels Menighedsbørnehavn og Fritidshjem fra 1926.

MARGRETHE JENSEN, Børnehaveleder, f. 12/2 1892. Uddannet paa Frøbel Højskole 1922—24. Bregninge Aandssvageanstalt 1924—26. Leder af Absalonskirkens Menighedsbørnehavn fra 1926.

MIMMI DELA-JENSEN, Børnehaveleder, f. 5/1 1906 i Kongens Lyngby. Uddannet paa Frøbel Højskole 1923—25. Elev ved Dr. Louises Børnehospital 1925—26. Ved Københavns Kommunes Daghem i Sjællandsgade 1926—28. Ved Daghemmet i Rantzausgade 1929—37. Leder af Blaagaard Sogns Menighedsbørnehavn fra 1937.

EVA LUND, Børnehaveleder, f. 29/5 1905. Uddannet paa Frøbel Højskole 1922—24. Assistent ved Gethsemane Sogns Menighedsbørnehavn 1930—31. Assistent ved Bethlehems Sogns Menighedsbørnehavn indtil 1937. Derefter Leder af Godthaabs Sogns Menighedsbørnehavn.

GRETHE LYKKEGAARD, Børnehaveleder, f. 16/8. 1904. Uddannet paa Frøbel Højskole 1924—26. Assistent ved Samuels Sogns Menighedsbørnehavn 1926—37. Leder af Taksigelseskirkens Menighedsbørnehavn fra 1937.

GERDA STEENSGAARD, Børnehaveleder. Uddannet paa Frøbel Højskole 1922—24. Bregninge Aandssvageanstalt 1924—26 Leder af Enghave Sogns Menighedsbørnehavn fra 1926.

DAGMAR THELLEFSEN, Børnehaveleder, f. 17/11 1885. Uddannet paa Frøbel Højskole 1919—21. Leder af Elias Kirkens Menighedsbørnehave fra 1921.

RAGNA THORSAGER, Børnehaveleder, f. 1907. Uddannet paa Frøbel Højskole 1924—26. Leder af St. Stefans Sogns Menighedsbørnehave fra 1937.

R. TØLBØLL, Børnehaveleder, f. 7/2 1904. Uddannet paa Frøbel Højskole 1928—30. Leder af Trinitatis Sogns Menighedsbørnehave fra 1936.

VIBEKE WILLERUP, Børnehaveleder. Uddannet paa Frøbel Højskole 1930—32. Assistent ved Københavns Kommunes Børnehave (Daghjem) i Sjællandsgade. Leder af St. Pauls Sogns Menighedsbørnehave fra 1937.

Børnehjemmet Foraarsblomsten.

Børnehjemmet Foraarsblomsten.

Indenfor Centralmissionens Arbejde oprettedes der i 1912 i en Ejendom i Stokhusgade Nr. 2 et Optagelseshjem for Spædbørn, som fik Navnet »Foraarsblomsten«. Sammen med andre af Centralmissionens Velgørenhedsarbejder har dette Børnehjem Andel i Indtægterne ved Foraarsblomstens Salg. Optagelseshjemmet havde oprindelig Plads til 15 Børn; men 1920 udvidedes det med Plads til 30 Børn. 1922 flyttede Børnehjemmet til

Gersonsvej Nr. 1 i Hellerup, hvor det indrettedes i en Ejendom, som Aaret før var erhvervet til Centralmissionens Optagelseshjem for Mødre og Børn. Dette Hjem flyttede 1922 til Sofievej Nr. 26, hvor det indrettedes i en Villa, som tidligere havde været beboet af Biskop Anton Bast. Oprindelig havde dette Optagelseshjem Plads til 15 Mødre og 19 Børn. Senere er dets Organisation omlagt saaledes, at det nu har Plads til 5 Mødre og 25 Børn. For Børnehjemmet Foraarsblomsten var det en betydelig Forbedring at komme ud i frie og friske Omgivelser, hvor Hjemmet raader over egen Ejendom og Have. Her er opstillet et Halvtag, saaledes at Spædbørnene hele Sommeren igennem kan staa ude i det Frie. Ejendommens Stueetage benyttes af Børnene, medens øverste Etage benyttes som Bolig for Assisterer og Elever. Ved Overflytning til Gersonsvej fik Børnehjemmet Plads til 38 Børn, der for de flestes Vedkommende er Børn af ugifte Mødre. Børnene kan blive paa Hjemmet, til de er fyldt 2 Aar. Hjemmet, som er statsanerkendt, har fra 1928 været ledet af dets nuværende Forstanderinde, Frøken Asta Jensen.

I Tidsrummet 1923—28 har Forstanderinde Frøken Asta Jensen ledet Spædbørnsafdelingen paa Børnehjemmet Aalykkegaard, Odense.

Børnehjemmet af 1870

Dette Børnehjems Stifter, Frøken Rosalie Petersen, begyndte Virksomheden den 26. September 1870 under yderst beskedne Kaar i et lejet Værelse i Store Fiolstræde, og her modtog hun de første fem hjælpeløse Smaabørn. Senere flyttedes der til Blegdamsvej. 1875 til Ravnsborggade og i 1877 aabnedes nyt eget Hjem Ryesgade 80 med Plads til 32 Børn.

Børnehjemmets Bygning i Helgesensgade Nr. 2 blev indviet 1890 og var som Mødrehjem det første af den Slags i Danmark. Institutionen havde nu ialt Plads til 80 Børn i begge Bygninger. 1926 overdroges Institutionens ældste Bygning i Lejemaal til Mødrehjælpen. Herefter raader Børnehjemmet kun over Bygningen i Helgesensgade, hvor der nu er Plads til 52 Børn. Børnehjemmet af 1870 er — som ovenfor nævnt — det første af denne Art i Danmark, og Hs. Maj. Kong Christian d. X er Protektor for Børnehjemmet, som er en selvejende Institution med Professor, Overlæge, Dr. med. C. F. Bloch som Formand og Ingeborg Aakerlund som Forstanderinde.

Christians Sogns Hjem for Gamle.

Dette Hjem er oprettet 1917. Oprindeligt var Christianskirken bygget for den tyske Menighed paa Christianshavn. Grundstenen blev nedlagt 1755 og Kirkens smukke Spir opførtes 1769, men efterhaanden som den tyske Menighed svandt ind, forsømtes Kirken mere og mere og blev i Aaret 1886 nedlagt som tysk Kirke. Herefter stod Kirken tildels ubenyttet hen, indtil den 1899 blev dansk Sognekirke og taget i Brug som saadan i Aaret 1901 under Navn »Christianskirken«.

Christians Sogn opstod ved Udskillelse fra Frelzers Sogn og allerede 1904 begyndte den første Menighedspleje i Sognet. Sognets Menighedshus laa tidligere i Strandgade; men omkring 1915 erhvervedes den gamle, fornemme Patriciergaard Overgaden oven Vandet Nr. 6, som var bygget i Midten af det 18. Aarhundrede, opført efter Datidens Mode med Rokoko Facade.

Bygningen er sikkert bygget af Billedhgger Stanley; men er nu temmelig forfalden. Da Sognet erhvervede Bygningen, blev den indrettet som Menighedshus og samtidig begyndte man med Hjemmet for Gamle. Senere flyttede Hjemmet ned i Stueetagen, hvor der nu er Plads til ni gamle Damer, hver med sit Værelse og sine Ejendele.

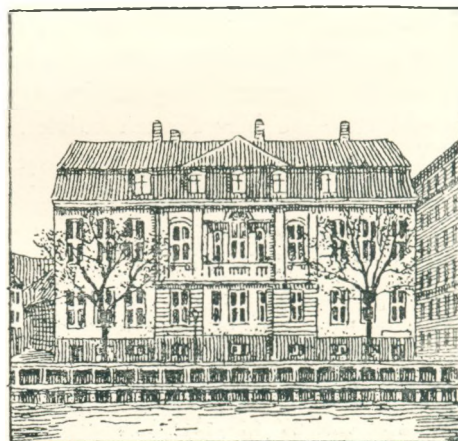
Der er fælles Spise- og Dagligstuer. Hele 1. Etage optages af Mødesalen, en Poliklinik og af Menighedsplejen.

Indtil 1938 var Søster Signe Sønderskov Hjemmets Forstanderinde, og fra 1938 har Hjemmet været ledet af Frøken Margrethe Nielsen.

Nazareth Menighedssamfunds Hjem for Gamle.

Hjemmet oprettedes 28/12 1933; men dets Tilblivelse skyldes aarelangt Arbejde for Sagen. Allerede 1909 startede daværende Sognepræst P. Holst indenfor Menigheden en Indsamling til Fordel for Oprettelse af Hjemmet. Senere tog Menighedssamfundet sig af Opgaven, og saa snart de fornødne Midler var til Stede, erhvervedes Ejendommene Ryesgade 115 og 117, hvor Hjemmet indrettedes i Ejendommenes første Etager ved Sammenlægning af fire 3-Værelses Lejligheder.

Foruden de udmærkede Udenomsbekvemmeligheder, Køkkener og andre Rum samt Værelser for Husmoder og Piger, er der Plads til 10 Gamle, væsentlig Aldersrentenydere,

Christians Sogns Hjem for Gamle.

der betaler for Opholdet med deres Aldersrente minus 10 %. Beboerne har egne Værelser, som de frit kan møblere og faar hele Opholdet. Alt indbefattet, samt al den Hjælp, en Husmoder kan yde overfor gamle og svagelige Mennesker, der trænger til Hjælp og Støtte.

I Hjemmets store Fælles-Spisesal afholdes der forskellige mindre Fester og Sammenkomster for de gamle. Søster Hilda Hansen har fra Hjemmets Oprettelse været dets Husmoder. Hjemmet er en selvejende Institution under Menighedssamfundets Bestyrelse med Sognepræsten som Formand.

Timotheus Sogns Hjem for Gamle.

Dette Hjem er oprettet 1936 som en selvejende Institution, der væsentlig skabtes ved Sognepræst Kristian Jensens store Indsats. Timotheus Sogn udskiltes 1912 fra Valby Sogn. I 1911 indviedes Sognets Menighedshus i Chr. Bergs Allé; men først fra 1927—28 byggedes den nuværende Sognekirke, som er opført i udprægede middelalderlig Stilform. Den 25. Marts 1928 blev Kirken indviet.

Tanken om Oprettelse af et Hjem for Sognets Gamle har sikkert været fremme gennem flere Aar. Omkring 1932 paabegyndtes en Indsamling ved Foreningen »Gamles Vel« i Timotheus Sogn, og 1935 paabegyndte man Opførelsen af Sognets Hjem for Gamle. Bygningen er opført efter Tegning af Arkitekt Franckel som en Vinkelbygning af røde Sten og kostede ca. 150.000 Kroner. Hjemmet er det største af den Slags Hjem i København og kan rumme 40 Beboere. Foruden Beboernes Værelser er der en stor, smuk Spisestue samt Daglig- og Opholdsstue. Paa Hjemmet optages baade Kvinder og Mænd. Alle Beboerne har eget Værelse, som de selv møblerer. Hjemmet beboes væsentligst af Aldersrentnydere, der betaler for Opholdet med deres Aldersrente med et Fradrag paa ca. 20 %. Den daglige Ledelse af Hjemmet varetages af Søstre fra Diakonissehuset Sankt Lukas Stiftelsen, Bernstorffsvej 20, Hellerup.

Nathanaels Sogns Plejehjem.

Nathanaels Sogns Plejehjem.

Plejehjemmet er oprettet omkring 1900—01 af daværende Sognepræst Nordentoft, der var den første Præst ved den i Aaret 1899 indviede Nathanaels Kirke i Holmbladsgade. Den egentlige Bevæggrund for Hjemmets Oprettelse maa ses i følgende Tildragelse: Paa en af sine Spadsereture traf Pastor Nordentoft en fattig, gammel, grædende Kone, der ikke havde noget Hjem og ikke vidste, hvor hun skulde gaa hen. Pastoren tog hende med sig, og dermed var egentlig Grunden til Nathanaels Sogns Plejehjem lagt.

Man lejede en lille Lejlighed i Woltersgade, hvor man fik Plads til 4—5 gamle, fattige Mennesker. I Begyndelsen var Ledelsen overdraget en Diakonisse. Omkring 1905 flyttede Institutionen til Holmbladsgade Nr. 21 i en Ejendom tilhørende Københavns Kirkefond. Indtil 1920 blev Hjemmet drevet i Forbindelse med Menighedsplejen. Senere som en selvejende Institution med Sognepræsten som Formand.

Hjemmet disponerer over Ejendommens øverste Etage og har Plads til 10 gamle Damer, der bor paa henholdsvis en Fire- og to Tre-Sengsstuer, hvor de hver især indretter sig med deres Ejendele. En stor fælles Daglig- og Spisestue samt en stor Altan og en Have, beliggende mellem Kirken og Bygningen, danner hele Hjemmet, der ledes af en Forstanderinde. Nu er Hjemmet kun for Kvinder, der som Vederlag for Opholdet betaler deres Aldersrente minus Fradrag af Lommepege til hver enkelt. Plejhjemmets Forstanderinde har fra 1920 været Frøken Anna Eskesen.

Betaniaforeningens Sygehjem, Rigensgade.

Dette Sygehjem er en selvejende Institution, som er oprettet af Metodistkirken i Danmark og er et Led i Kirkens Menighedsarbejde.

Betaniaforeningen begyndte at uddanne sine egne Diakonisser 1906, og de første Diakonissers Uddannelse var fuldendt 1909. Efterhaanden voksede Antallet af Diakonisser ved Menighedsarbejdet. Betaniaforeningens Sygehjem i Rigensgade er et Søsterhjem til det store Hjem i Aarhus, hvor Hovedsædet findes. Et tredje Hjem oprettedes senere paa Frederiksberg.

Metodistkirkens Hjem for Ældre begyndte sin Virksomhed omkring 1922, da det første Hjem aabnedes. Senere flyttedes dette til Kong Georgsvej. Selve Sygehjemmet er af nyere Dato, stiftet 1930 og indrettet i den af Metodistkirken erhvervede Ejendom i Rigensgade Nr. 21. Hjemmet er i første Række et Hjem for kronisk Syge og Ældre og har Plads til 16, dog kan andre ogsaa optages i Hjemmet og der faa den fornødne Hjælp og Pleje i Sygdomstilfælde. Prisen for Optagelse er forskellig og er beregnet efter Værelsernes Størrelse. I Enkelt-Værelserne kan Beboerne selv møblere, medens dette ikke lader sig gøre i Dobbelt-Værelserne.

Hjemmet har siden dets Oprettelse haft tilsynsførende Læge, og dets Forstanderinde, statsautoriseret Sygeplejerske Søster Ella, har været Leder af Hjemmet fra Oprettelsen.

Centralmissionens Ungdomshjem, Rigensgade.

Ungdomshjemmet oprettedes med det Formaal at være et Hjem for unge Studerende der kom til København, ikke blot for de Unge, der tilhørte Metodistmenigheden, men ogsaa for andre unge Mennesker. Efterhaanden drives Ungdomshjemmet mere i Retning af Pensionat for enlige unge Mennesker, der ønsker at bo under velordnede Forhold.

Ungdomshjemmet har fra 1928 været ledet af Frøken Kirsten Jensen.

Betaniaforeningens Sygehjem i Rigensgade.

Centralmissionens Hjem for ældre, Rigsgade.

Rigsgade Nr. 21 og Metodist-Kirken.

Dette Hjem oprettedes 1918 i den Metodistmenigheden tilhørende Ejendom, Rigsgade Nr. 21.

Tanken med Hjemmets Oprettelse var at skabe et Sted, hvor enlige, gamle Mennesker kunde faa et Hjem og den fornødne Pleje.

Hjemmet begyndte med Plads til 18; men flyttede omkring 1928 ned paa 2den Sal, hvorved der skaffedes bedre Plads. 1930 udvidedes Hjemmet, saaledes at der nu kan optages 22 Ældre der. Det er saavel Aldersrentenydere som Personer med en mindre Pension, der bebor Hjemmet.

Hjemmet er indrettet med en Række Enkeltværelser, hvor hver især møblerer med egne Ting. En Del Værelser er beregnet for to à tre Personer. Hjemmet er et Led i Centralmissionens Arbejde. I den store fælles Spisestue arrangeres der ved forskellige Lejligheder Underholdning med Foredrag, Lysbilleder, Sang og lignende. Een Gang ugentlig afholdes der en lille Sammenkomst, hvor en af Kirkens Præster forestaar Bibeltime. Fra 1933 har Diakonisse Frøken Irma Frederiksen været Hjemmets Forstanderinde.

Gamlehjemmet i Valby.

Gamlehjemmet i Valby.

Dette Hjem er oprettet 1923 af Menigheden ved Jesuskirken i Valby, Østre Sogn. Valby Sogn opstod 1902 ved Udskillelse fra Hvidovre Sogn. Senere udskiltes ogsaa Timotheus og Frederiksholms Sogne fra Valby Sogn.

Jesuskirken blev indviet 1891. Dens fritstaaende, slanke Klokketaarn med det

pyramideformede Spir opførtes 1895. Selve Kirkerummet med dets kostbare og smukke Udstyrelse er af en sjælden Skønhed. Kirken er væsentligt opført for Midler fra et Kirkelegat, stiftet af Brygger Carl Jacobsen og Hustru. Gamlehjemmet i Valby begyndte sin Virksomhed i egen Bygning, Valby Tingsted Nr. 7 i Aaret 1923, og havde Plads til 7 Beboere. Ledelsen varetoges af Menighedssøsteren.

Indenfor Sognets Menighedsarbejde saa man snart, hvor tiltrængt et roligt og velordnet Hjem — hvori gamle, enlige Mennesker kunde faa Ophold under frie og hjemlige Former — var. I 1928 paabegyndtes en Indsamling til et Byggefond for et nyt og større Hjem. Med Sogneindsamlingens ca. 22.000 Kroner plus Hjemmets egen Kapital, Laan i den gamle Ejendom, Valby Tingsted Nr. 7 samt for andre Midler byggedes 1929—30 det nuværende »Gamlehjem i Valby«, det første af den Art, som fik egen Bygning, opført og indrettet med netop det Formaal for Øje.

Hjemmet — som er opført bag Menighedshuset »Efata« — er bygget efter Tegning af Arkitekt J. Chr. Kofoed og har store, lyse Værelser med fri Udsigt til Haven over mod Tingstedet. I December 1930 blev det nye Hjem taget i Brug med Plads til 18 Beboere, der hver især har eget Værelse, som de selv kan møblere med deres Ejendele. Desuden er der i Hjemmet en stor, smuk Spisesal og en Dagligstue. De fleste Beboere er Aldersrentenydere, der betaler for Opholdet med Aldersrenten minus 15—20 %, som de frit kan disponere over. Hjemmets første Leder var Søster Thora. Fra 1941 har Søster Clara Jensen været Hjemmets Forstanderinde.

Biografier over Ledere tilknyttet de før omtalte Menighedshjem for Gamle.

IRMA FREDERIKSEN, Diakonisse. Statsautoriseret Sygeplejerske, f. 2. Februar 1898. Uddannet Sygeplejerske ved Kalundborg By- og Amtssygehus 1920—23. Supplerende Uddannelse ved Rigshospitalet og Sindssygehospitalet, Nykøbing S. Diakonisse ved Betaniaforeningen 1925. Forstanderinde for Centralmissionens Hjem for Ældre fra 1933.

CLARA JENSEN, Diakonisse, f. 30/6 1901. Uddannet ved Diakonissestiftelsen 1929—32. Diakonisse ved Sct. Pouls Gamle Hjem 1923—38. Forstanderinde for Gamlehjemmet i Valby fra 1941.

KIRSTEN JENSEN, Bestyrerinde, f. 1889. Ophold i U. S. A. fra 1906—12. I England fra 1914—20. Bestyrerinde for Centralmissionens Ungdomshjem i Rigersgade fra 1928.

MARGRETHE NIELSEN, Diakonisse, f. 26/4 1884. Uddannet paa Diakonissestiftelsen 1909. Gjorde Tjeneste ved Moderhjemmet. Derefter i 3 Aar ved Københavns Kommunehospital. Ved Fredericia Hospital fra 1914—38. Forstanderinde for Christians Sogns Hjem for Gamle fra 1938.

ELLA PEDERSEN, Diakonisse. Statsautoriseret Sygeplejerske. Uddannet Sygeplejerske ved Frederiksberg Hospital 1920—23. Assistent ved samme 1923—25. Ved Betaniaforeningens Hjem i Aarhus 1925—38. Forstanderinde ved Betaniaforeningens Sygehjem i Rigersgade fra 1938.

SIGNE SØNDERSKOV, f. 20/6 1863. Uddannet paa Diakonissestiftelsen 1890. Tilknyttet Menighedsplejen i Nykøbing Mors 1891—1904. Derefter tilknyttet Christians Sogns Menighedspleje 1904—17. Fra 1917—30 samtidig Leder af Christians Sogns Hjem for Gamle og fra 1930—38 udelukkende Leder af nævnte Hjem.

Nørre Hospital og Københavns Plejehjem.

Saavel Hospitalet som Plejehjemmet er bedst kendt under sit oprindelige Navn »Almindelig Hospital«, der i sin første Tilblivelse kan føres tilbage til Kong Frederik d. V's Tid; men om Hospitalets Oprettelse og ældste Historie er der fortalt tidligere (Side 25—26).

Almindelig Hospital var i sin ældste Oprindelse stiftet som en Plejestiftelse og Arbejdshus. Kort Tid efter Oprettelsen omdannedes imidlertid en Del af Stiftelsen til Sygehospital, og i Tidens Løb fik Stiftelsen mere og mere Karakter af Sygehospital. Efter Opførelsen af Kommunehospitalet overgik Almindelig Hospital atter til sin oprindelige Bestemmelse og forblev i de gamle Bygninger i Amaliegade (se Side 26) indtil først i 90'erne.

Selve Stiftelsens Indretning og Organisation blev imidlertid i de gamle Bygninger mere og mere utidssvarende, ligesom en følelig Pladsmangel begyndte at tage Overhaand. Dette sidste afhjalp man ved at oprette en Del Filialer. I Slutningen af det 18. Aarhundrede besluttede Københavns Borgerrepræsentation at lade en ny Tvangs- og Arbejdsanstalt opføre for at hjælpe paa de nævnte Forhold. Anstalten blev bygget omkring 1885—89 paa et Areal, udstykket af Nørrefælled ved Nørre Allé. Senere besluttede Borgerrepræsentationen at omdanne det store nye Bygningskompleks med det Formaal at kunne huse Almindelig Hospital, og i 1892 overflyttedes Stiftelsen til Nørre Allé (De Gamles By), hvor den forblev indtil 1919.

1883 paabegyndtes et nyt Arbejdshus for Kvinder og Mænd i Ryesgade. I 1885 toges det nye Hus i Brug under Navnet »St. Johannes Stiftelse«; men med Omordning af de under Forsørgelsesvæsenet benyttede Bygninger af 1918 bestemtes det, at St. Johannes Stiftelsens Bygninger i Ryesgade skulde benyttes og indrettes for Almindelig Hospital. I 1919 flyttedes de i Stiftelsen indlagte Kvinder og Mænd til en særlig oprettet »St. Johannes Stiftels Afdeling« paa Sundholm; medens det under Stiftelsen værende Sygehus vedblev at bestaa ogsaa efter at Stiftelsens Bygninger var taget i Brug af Almindelig Hospital. Det ret anseelige Bygningskompleks, som nu siden 1919 har huset Københavns Almindelige Hospital, eller som det nu kaldes »Nørre Hospital & Københavns Plejehjem«, er som før nævnt bygget 1883—85 efter Tegning af Arkitekt Friederichsen. Selve Arealet, hvorpaa Stiftelsens Bygninger er opført, strækker sig fra Blegdamsvej mod Øst til Sortedamsdosseringen, dog adskilt af Ryesgade. — Selve Stiftelsens Organisation bestaar af: En Plejeafdeling, en Husfælleafdeling samt et Sygehus.

1933 omdannedes Hospitalets Organisation til en Pleje-Stiftelse for kronisk Syge og et Sygehus, som foruden syge Husfæller ogsaa optager Patienter fra andre Hospitaler eller fra Byen.

Nørre Hospital har til Huse i Bygningen, som ligger Øst for Ryesgade, og Københavns Plejehjem har til Huse i Bygningerne Vest for Ryesgade. I selve Hovedbygningen ud mod Ryesgade findes tillige Administrationskontorer, hvorunder bl. a. sorterer Københavns Kommunes forskellige Børneoptagelseshjem samt Dagshjem for Smaa børn.

Hospitalets Overlæger: Dr. med. E. Jarløw & J. E. Samuelson. Inspektør er Aage Christensen. Forstanderinde for Nørre Hospital er Helga Roose.

Biografier over Overlæger og ledende Sygeplejersker hørende under Nørre Hospital:

EJNAR JARLØW, Professor, Overlæge, f. 15/12 1888; Student 1906 fra Frederiksberg Gymnasium; medicinsk Eksamen 1913; Kandidattjeneste ved Rigshospitalet og andre københavnske Hospitaler; Dr. med. 1920; 1. Reservelæge paa Rigshospitalet 1921—24; Jernbanelæge i København 1927—30; fungerende Overlæge ved Finseninstitutet 1929—31 Læge ved Sundholm 1931—36; Overlæge paa Nørre Hospital fra 1936.

Studierejser i Frankrig, Tyskland, Østrig og U.S.A. Professor ved den kliniske Praktikantundervisning i Medicin 1942.

JENS EMANUEL SAMUELSEN, Overlæge, f. 7/3 1888; Student 1907, Horsens; medicinsk Eksamen 1913; Kandidattjeneste ved forskellige københavnske Hospitaler 1913—18; Læge ved Dansk Lazaret i Wolk i Estland 1919; Assistent ved Kommunehospitalets kirurgiske Poliklinik 1920—21; Reservelæge i Hæren 1921; Assistent ved den kommunale Røntgenklinik 1921; Specialistanerkendelse i Radiologi 1924; Chef for Garnisons Sygehus' Røntgenklinik 1923—28; Overlæge ved Nørre Hospitals Røntgenklinik fra 1928.

HELGA ROSE, Forstanderinde, f. 14/4 1892 i Haderslev; uddannet som Sygeplejerske ved Københavns Amtssygehus, Nylandsvej, 1912—15; supplerende Uddannelse ved Rigshospitalet; sejlede med Krigsfanger 1919; Assistent ved Kommunehospitalets Operationsstue 1920—27; Oversygeplejerske ved Bispebjerg Hospitals Operationsafdeling D 1927—32 og siden December 1932 Forstanderinde ved Nørre Hospitals Sygehus.

LAURA BRUUN, Oversygeplejerske, f. 17/2 1906; Elev ved Amtssygehuset, Gentofte, 1930—33; supplerende Uddannelse ved Sankt Hans Hospital, Blegdamshospitalet og Otto Møllers Klinik; Vikar-assistent ved Københavns Amtssygehus 1934—36; Assistent ved Nørre Hospital 1/4 1936 og siden 1/4 1939 Oversygeplejerske ved samme Hospital.

SIGNE BUSK, Oversygeplejerske, f. 18/8 1899; Elev ved Finseninstitutet fra Maj 1924 til Maj 1926, ved Aarhus Kommunehospital fra Maj 1926 til Juni 1928; Assistent ved Finseninstitutets Børneafdeling fra Juni 1928 til August 1933, ved Nørre Hospital fra August 1933 og siden 1/4 1939 Oversygeplejerske ved samme Hospital.

HELGA DAHL-NIELSEN, Oversygeplejerske, f. 14/11 1898; Elev ved Amts- og Bysygehuset i Kolding; supplerende Uddannelse ved Fødselsstiftelsen i Aarhus og Sindssygehospitalet Nykøbing Sjælland; Assistent ved sidstnævnte 1926—27, ved Ringsted Sygehus 1927—28 og ved Nørre Hospital 1928; siden 1933 Oversygeplejerske ved Røntgen Afdelingen samme Hospital.

KATHRINE FREDERIKSEN, Oversygeplejerske, f. 9/12 1889; Elev ved Almindelig Hospital, Nørre Allé 1/6 1913 til 1/2 1915, ved Professor Rovsings Klinik 1915—16; Privatsygeplejerske fra 1/2 1916 til 30/4 1922; Assistent ved Nørre Hospital 1/5 1922 og siden 1/4 1937 Oversygeplejerske ved Undersøgelsesstuen og Mands Afdelingen samme Hospital.

ESTHER NIELSEN, Oversygeplejerske, f. 8/11 1903; Elev ved Frederiksværk Sygehus 1926—29; supplerende Uddannelse ved Sindssygehospitalet i Oringe og Dr. Blads Klinik; Assistent ved Sæby Sygehus pr. Høng 1930—32; ved Nakskov Epidemi-Sygehus 1932—34, ved Kolding Sygehus 1934—36 og ved Nørre Hospital April 1936; siden April 1939 Oversygeplejerske ved Laboratoriet paa samme Hospital.

INGEBORG SOPHIE NØRREGAARD, Assistent hos Forstanderinden paa Nørre Hospital, f. 31/3 1906; Elev ved Bispebjerg Hospital 1928—31; supplerende Uddannelse ved Børnehospitalet Fuglebakken, Blegdamshospitalet og Sindssygehospitalet, Nykøbing S.; Assistent hos Forstanderinden paa Nørre Hospital. Deltog i Kursus ved Aarhus Universitet for Sundhedsplejersker og ledende Sygeplejersker 1939—40.

Københavns Amts Sygehusvæsen.

Spørgsmaalet Amtssygehuse fremkommer først i Begyndelsen af 19. Aarhundrede, idet der den 6. Juni 1806 udstedtes en kongelig Forordning, ifølge hvilken hvert af Landets Amter skulde opføre og holde i Drift eet eller flere Sygehuse. For Københavns Amts Vedkommende blev der i Henhold til nævnte Forordning oprettet et Sygehus i Lyngby. Men naar man erfarer, at Sygehuset i Aaret 1830 kun havde 58 Patienter, forstaar man, at Tiden for Oprettelsen af Hospitaler ude omkring i Amtet ikke synes at have været moden endnu. I 1863 — samtidig med Kommunehospitalets Oprettelse og Indvielse — foretoges en af de største Centraliseringer indenfor Amtets sociale Institutioner; idet man i det Aar tog Gamle Københavns Amts Syge-, Daare- & Tvangsarbejdsanstalt i Ryesgade i Brug. Faa Aar efter maatte man søge Anstaltens Sygeafdeling udvidet, dels ved Oprettelse af flere Sygestuer i den bestaaende Bygning, dels ved Opførelse af nye Sygebygninger. Fra 1881 — efter at man havde nedlagt Tvangsarbejdsanstalten og senere Sindssygeanstalten — blev Anstaltens samlede Bygninger brugt som Sygehus under Navn »Københavns Amts Sygehus«. Men heller ikke denne Udvidelse af det bestaaende Sygehus i Ryesgade var tilstrækkelig for det allerede dengang stærkt voksende Københavns Amt, og 1884 nedsattes et Udvalg til Overvejelse af Spørgsmaalet: Udvidelse af det bestaaende Sygehus eller Opførelse af andre Sygehuse. 1887 vedtog Amtet at lade tre mindre Sygehuse opføre. Heraf skulde eet ligge i Lyngby, eet i Taastrup og eet paa Utterslev Mark; men kun Sygehuset i Lyngby blev til Virkelighed. De andre to Sygehuse forblev for stedse paa Papiret.

Sygehuset i Lyngby blev aabnet 1891 med Plads til 25 Patienter og udvidet 1908 til at kunne huse det dobbelte Antal. Sygehuset var oprindelig oprettet som et medicinsk-kirurgisk Hospital, men fungerede nu som Amtets Tuberkulosehospital.

I 1893 aabnedes et andet — efter Datidens Forhold meget stort anlagt Sygehus — tæt uden for Københavns Grænse paa den daværende Bergersvej, nuværende Nylandsvej. Amtssygehuset paa Nylandsvej var oprindelig indrettet for en kirurgisk-medicinsk Afde-

Københavns Amtssygehus.

ling og i 1894 udvidet med en epidemisk Afdeling med ialt 200 Senge. I de forløbne Aar indtil Amtssygehusets Bygninger paa Nylandsvej solgtes til Frederiksberg Kommune, var dette blevet udvidet ved Opførelse af en Del Barakker, saaledes at Amtssygehuset kunde rumme ca. 330 Patienter.

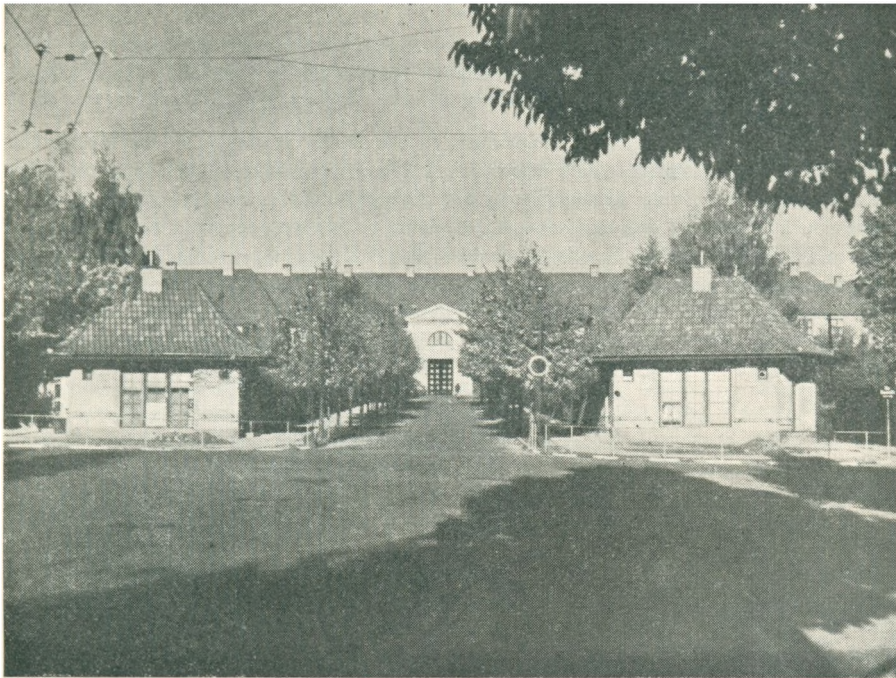
Det stadig stigende Indbyggerantal indenfor Amtet medførte imidlertid, at man allerede før Verdenskrigen 1914 fremkom med Ønsker om Opførelse af et nyt større Amtssygehus, beliggende i Gentofte Kommune, og forskellige Planer vedrørende dette var saa langt fremme, at man saa godt som mente det nye Amtssygehus vedtaget og opført; men saa kom Verdenskrigen i August, og alle de nævnte Planer maatte henlægges.

I Mellemtiden var Amtets Indbyggerantal vokset betydeligt, saaledes kan Indbyggerantallet i 1893 nævnes til 62,959; i 1911 til 71,000; 1927 til ca. 119,000 og i 1937 ca. 185,000.

I 1917 fik Amtet overdraget Grunden af Gentofte Kommune, hvorefter der blev udskrevet en Arkitektkonkurrence, hvis Udfald blev, at Arbejdet med det nye Amtssygehus overdroges Arkitekterne Emil Jørgensen og Helge B. Møller i Samarbejde med Ingeniørerne Birch og Krogboe. I August 1922 nedlagdes Grundstenen, og den 19. Januar 1927 kunde Amtssygehuset i Gentofte modtage sine første Patienter.

De nævnte stærkt stigende Indbyggerantal gjorde det nødvendigt, at man inden Sygehusets 10-aarige Bestaaen maatte fremsætte Planer om betydelige Udvidelser. I 1934 paa-begyndtes den første Udvidelse ved Udgravningen af Grunden til Sygefløj Nr. 2. Denne aabnedes 1. Januar 1936 med en kirurgisk Afdeling, en medicinsk Afdeling og en Afdeling for Øre-, Næse og Halssygdomme. Herved blev Sygehusets Sengepladser forøget med ca. 400 Senge.

Ved Forhandlinger mellem Frederiksberg Kommune, Sygehusudvalget samt Amtsraadet enedes man om at afhænde Amtssygehusets Bygninger paa Nylandsvej til Frederiksberg Kommune, saaledes at Frederiksberg Kommune overtog det gamle Sygehus 1939.

Københavns Amtssygehus.

Som Erstatning for de Sengepladser, man ved Afhændelse af Sygehuset paa Nylandsvej mistede, udvidedes Amtssygehuset i Gentofte, saaledes at dette fik Plads til ca. 1200 Patienter. Amtssygehuset i Gentofte bestaar nu af følgende Afdelinger: 3 medicinske Afdelinger, 1 Øre-, Næse og Halsafdeling, 1 Øjeafdeling, 1 Røntgen- og Lysbadeafdeling. Patalogisk-anatomisk Institut. Badeafdeling. Apotek. Køkkener. Maskinafdeling. Centralvaskeri og Funktionærboliger m. m.

Amtets Sygehusvæsen har tillige følgende Hospitaler:

Københavns Amts Tuberkulosehospital i Lyngby. Københavns Amts Tuberkulosehospital paa Amager. Københavns Amts Tuberkulosestation i Glostrup og endelig Amtets Hjem for kronisk Syge i Taastrup.

Direktør for Københavns Amts Sygehusvæsen er Knud Warming. Lægechefer ved Københavns Amtssygehus er følgende: Overkirurg, Professor, Dr. med. Poul Morville. Kirurgisk Afdeling A: Overkirurg, Dr. med. Otto Kapel. Kirurgisk Afdeling D: Overkirurg Hans Wulff. Kirurgisk Afdeling H: Overlæge, Dr. med. E. Rosling. Medicinsk Afdeling B: Overlæge, Dr. med. M. Siggaard Andersen. Medicinsk Afdeling C: Overlæge, Dr. med. F. Wulff. Medicinsk Afdeling F: Overlæge, Dr. med. Viggo Schmidt, Afdeling for Øre-, Næse- og Hals sygdomme: Overlæge, Dr. med. Victor Larsen. Afdeling for Øjensygdomme: Overlæge E. de Fine Licht. Røntgen- og Lysbadeafdelingen: Overlæge for Tuberkulosehospitalet i Lyngby er Tage Hyge. Forstanderinde for Sygeplejen er Olga Hougaard.

Biografier tilknyttet Københavns Amts Hospitalsvæsen.

Knud WARMING, Direktør, f. 28/1 1894; Handelsuddannelse i Skelskør 1909—13. Handelseksamen 1912; ansat i Firma i Liverpool 1913—16; Ophold i Amerika, Japan og Sibirien 1916—21; Inspektør ved Den Kellerske Aandssvageanstalt i Brejning 1921—26; Inspektør ved Københavns Amtssygehus 1926; fra 1936 Direktør for Københavns Amts Hospitalsvæsen.

MADS SIGGAARD ANDERSEN, Overlæge Dr. med., f. 12/7 1892; Student (Vejle) 1911; medicinsk Eksamen 1918; Hospitalsuddannelse og Reservelægetjeneste ved forskellige københavnske Hospitaler; Dr. med 1926; Overlæge ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, Medicinsk Afdeling C, 1936.

TAGE VICTOR BUDDE HYGE, Overlæge, f. 1/4 1892; Student (Schneekloths Skole) 1910; medicinsk Eksamen 1917; Assistent ved Frederiksberg Hospitals Laboratorium og Epidemisk Afdeling 1921—22; Reservelæge ved Frederiksberg Hospitals Tuberkuloseafdeling 1922—24; Reservelæge ved Øresundshospitalet 1924—27; Reservelæge ved Københavns Amtssygehus, Frederiksberg, Medicinsk og Epidemisk Afdeling, 1927—32; Specialistanerkendelse i Lungetuberkulose 1924, i medicinske Sygdomme 1928; Reservelæge ved Københavns Amtssygehus, Frederiksberg, 1927—32; Afdelingsleder ved Københavns Tuberkulosestationer 1930—35; assisterende Læge ved Københavns Amts Tuberkulosehospital og Københavns Amts Tuberkulosestationer 1932—40; Overlæge ved Københavns Amts Tuberkulosehospital i Kongens Lyngby, 1940.

OTTO CHRISTIAN ANTHON KAPEL, Overkirurg, Dr. med., f. 1/12 1895; Student (Frederiksberg Gymnasium) 1914. Medicinsk Eksamen 1923. Hospitalstjeneste ved Sønderborg Statshospital 1923—25, ved Københavns Amtssygehus, Frederiksberg, 1925—26 og ved Rigshospitalet 1926—27. Studerede Biologi i Berlin. Dr. med. 1929. Reservekirurg ved Københavns Amtssygehus 1930. Specialistanerkendelse i Kirurgi 1935. Overkirurg ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, Kirurgisk Afdeling C, 1936.

VICTOR VERNER LARSEN, Overlæge, Dr. med., f. 14/6 1900. Student Esbjerg 1918. Medicinsk Eksamen 1925. Hospitalstjeneste ved forskellige Hospitaler. Specialistanerkendelse i Oftalmologi 1932. Dr. med. 1933. Overlæge ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, Afdeling for Øjensygdomme.

ERIK VILHELM DE FINE LICHT, Overlæge, f. 23/11 1893. Student (Østersøgades Gymnasium) 1911. Medicinsk Eksamen 1919. Hospitalstjeneste ved forskellige Hospitaler i København, Aarhus og Vejle. Specialistanerkendelse i Radiologi 1924. Røntgenlæge ved Vejle Amtssygehus 1924—27. Overlæge ved Aarhus Amtssygehus og radiolog Konsulent ved Odder Sygehus 1927—33. Overlæge ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, Røntgenafdeling og Lysbade 1933.

EYVIND HANS ROSLING, Overlæge, Dr. med., f. 10/7 1893. Student Fredericia 1911. Medicinsk Eksamen 1918. Assistent ved Universitetets Institut for almindelig Pathologi 1919—22. Reservelæge ved Blegdamshospitalet 1924—28, ved Rigshospitalets medicinske Afdeling A 1928—30. Dr. med. 1928. Reservelæge ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, Medicinsk Afdeling, 1928—35. Overlæge ved samme Hospitals medicinske Afdeling B 1935.

VIGGO HENRIK HERMAN SCHMIDT, Overlæge, Dr. med., f. 8/12 1888. Student Birkerød 1906. Medicinsk Eksamen 1913. Assistent ved Rigshospitalet og Kommunehospitalet, Øre-, Næse- og Halsafdeling. Specialistanerkendelse i Otolaryngologi 1921. Overlæge ved Frederiksberg Hospital, Øre-, Næse- og Halsafdeling 1933—36. Overlæge ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, Afdeling for Øre-, Næse- og Hals sygdomme.

FERDINAND CHRISTIAN HENRIK SCHNEEKLOTH WULFF, Overlæge, Dr. med, f. 21/12 1891. Student Horsens 1909. Medicinsk Embedseksamen 1916. Assistent ved Statens Serum Institut 1917—20. Dr. med. 1921. Reservelæge ved Blegdamshospitalet, ved Københavns Amtssygehus, Frederiksberg, Medicinsk Afdeling. Specialistanerkendelse i medicinske Sygdomme 1926. Overlæge ved Københavns Amtssygehus, Medicinsk og Epidemisk Afdeling 1927—39. Specialistanerkendelse i Hjerter-, Mave- og Tarmsygdomme 1931. Overlæge ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, Medicinsk Afdeling F. 1939.

HANS PEDER JÜRGEN WULFF, Overkirurg, f. 21/8 1887. Student Hesselager 1906. Medicinsk Eksamen 1913. Hospitalstjeneste ved forskellige københavnske Hospitaler 1913—20. Specialistanerkendelse i Obstetrik 1918, i Kirurgi og Gynækologi 1923. Reservekirurg ved Københavns Amtssygehus, Frederiksberg, 1920—26. Overkirurg 1927. Overkirurg ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, Kirurgisk Afdeling H 1939. Overlæge ved Direktoratet for Ulykkesforsikringen 1925—39, Læge ved Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring 1939. Formand for Dansk Kirurgisk Selskab 1941.

OLGA HOUGAARD, Forstanderinde, f. 11/9 1894. Elev Bispebjerg Hospital 1916—19. Assistent 1919—21. Natinspektrice ved Københavns Amtssygehus, Nylandsvej, 1921—27. Fra 1927 Forstanderinde for Sygeplejen ved Københavns Amtssygehus, Gentofte. Kortere Studierejser til de nordiske Lande og England.

CARLA ABILDGREN, Afdelingssygeplejerske, f. 17/4 1903. Elev ved Dronning Louises Børnehospital 1924—25, ved Rekonvalescenthjemmet »Blide« i Jonstrup 1925—27, ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, 1/1 1927—1/1 1930. Vikarassistent ved Københavns Amtssygehus' medicinske Afdeling B 1931—36. Afdelingssygeplejerske ved Københavns Amtssygehus' medicinske Afdeling C fra 1/1 1936.

RIGMOR GROSZ, Afdelingssygeplejerske, f. 9/9 1910. Elev ved Københavns Amtssygehus 1932—35. Supplerende Uddannelse ved Nykøbing S. Sindssygehospital 1935. Vikarassistent ved Københavns Amtssygehus 1/1 1936—1/11 1937. Ved Finsen Institutets Øjenafdeling 1/11 1937—1/10 1938. Ved Frederiksberg Hospitals Barselejeafdeling 1/10 1938—1/12 1938. Fra 1/12 1938—5/11 1939 igen ved Finsen Institutets Øjenafdeling. Fra 5/11 1939 Afdelingssygeplejerske ved Københavns Amtssygehus Øjenafdeling.

VILHELMINE HABENICHT, Oversygeplejerske, f. 3/3 1891. Elev ved Københavns Amtssygehus 1914—17. Afdelingssygeplejerske 1920. Ved Amtssygehuset i Gentofte, Medicinsk Afdeling B 1927 og fra 1/1 1936 Oversygeplejerske ved Medicinsk Afdeling C.

ELLEN JOHANNE HANSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 3/1 1904. Elev ved Svendborg Amtssygehus 1927—30. Ansat ved Københavns Amtssygehus i Lyngby 1/4 1932. Ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, 1/5 1932. Afdelingssygeplejerske ved Medicinsk Afdeling C fra 1936.

KAREN KIRCKHOFF HANSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 23/10 1907. Elev ved Københavns Amtssygehus 1928—31. Vikarassistent ved samme Hospital 1931. Fra 1935 Afdelingssygeplejerske ved Røntgenafdelingen.

ANE HOLM, Afdelingssygeplejerske, f. 11/5 1907. Elev ved Finsen Institutet 1927—29. Ved Københavns Amtssygehus 1929—31 og fra 1936 Afdelingssygeplejerske ved Medicinsk Afdeling C.

LISE JEPPESEN, Afdelingssygeplejerske, f. 14/3 1892. Elev paa Frk. Linds Klinik, Bakkegaards Allé 1910—12 og paa Frantz Howitz Fødehjem 1914—15 samt ved Københavns Amtssygehus 1915—17. Assistent 1917—21. Ophold i Australien 1921—27. Ansat som Assistent ved Københavns Amtssygehus Røntgen Afdeling 1927 og fra 1939 Afdelingssygeplejerske.

GRETHE JØRGENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 11/3 1902. Elev ved Dronning Louises Børnehospital 1925—27, ved Københavns Amtssygehus 1927—29. Assistent 1/4 1930 og fra 1/4 1932. Afdelingssygeplejerske ved Optagelsen.

INGA RØMER KONGSTAD, Afdelingssygeplejerske, f. 28/9 1896. Elev ved Diakonissestiftelsen 1922—25. Ansat ved Københavns Amtssygehus 1927. Afdelingssygeplejerske ved Medicinsk Afdeling C fra 1936.

JUDITH LETH-NISSEN, Natinspektrice, f. 17/5 1909, Elev Aarhus Kommunehospital 1929—32. Supplerende Uddannelse ved Fødselsstiftelsen, Aarhus, Sindssygehospital, Oringe. Aspirant ved Oringe Sindssygehospital 1933—34. Assistent Sundby Hospital 1935—36. Ved Ulvoll Sygehus, Norge, 1936. Ved Københavns Amtssygehus, Gentofte, Medicinsk Afdeling C 1/10 1936. Natinspektrice ved samme Afdeling fra 1/9 1937.

GUNVER MATHIASSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 25/12 1900. Elev ved Københavns Amtssygehus 3/3 1930—3/3 1933. Afdelingssygeplejerske ved samme Hospitals medicinske Afdeling C fra 1939.

ESTHER INGEBORG SØRENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 7/12 1891, Elev ved Rigshospitalet 1916—19. Ophold i Afrika 1920. Assistent ved Rigshospitalets Afdeling C 1919—27. Ved Københavns Amtssygehus Røntgenafdeling 1/1 1927 og fra 1939 Afdelingssygeplejerske.

LOUISE MARGRETHE SØRENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 8/8 1898. Elev ved De Gamles By 1925—27. Ved Københavns Amtssygehus 1927—29. Vikarassistent 1929. Supplerende Uddannelse i Barseleje ved Otto Møllers Klinik 1930. Natinspektrice ved Københavns Amtssygehus Afdeling B 1930 og fra 1936 Afdelingssygeplejerske ved samme Hospitals medicinske Afdeling C.

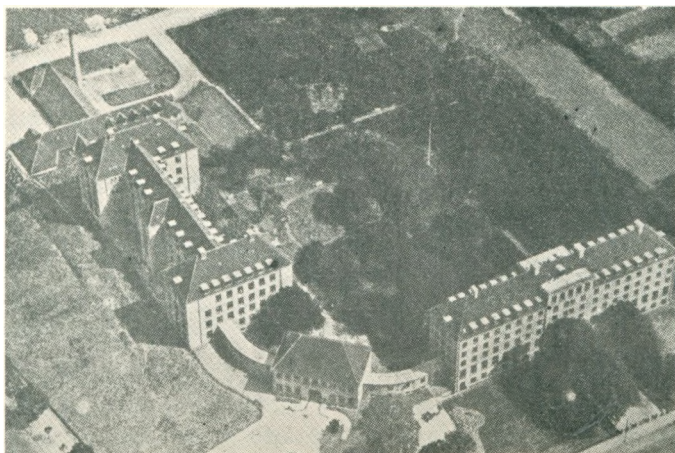
EMMY TILLICH, Instruktionsygeplejerske, f. 16/11 1909. Elev Bispebjerg Hospital 1933—36. Supplerende Uddannelse i U. S. A. 1938—40. Fra Marts 1940 Instruktionsygeplejerske ved Københavns Amtssygehus, Gentofte.

ELISABETH THORSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 20/1 1906. Elev ved Københavns Amtssygehus 1927–31. Assistent 1933. Natinspektice ved samme Hospital i Gentofte 1/1 1936 og fra 1/9 1938 Afdelingssygeplejerske ved Medicinsk Afdeling C.

Diakonissehuset Sankt Lucas Stiftelsen.

Sankt Lukas Stiftelsen er noget andet og mere end det Hospital, man i Almindelighed anser det for at være. Det er et Diakonissehus, det vil sige et Hjem og Uddannelsessted for kristne Kvinder med Kald til at tjene »Næsten«. Dets Historie kan fortælles i følgende sammentrængte Data.

I Aaret 1886 begyndte Frøken I. Brockenhuus-Løwenhielm et Børnearbejde ved Oprettelse af Børnearbejdsstuer paa Nørrebro. I 1894 indrettedes der i Ejendommen Nørre Allé Nr. 11 en Klinik med 13 Sengepladser, og samtidig oprettedes en Sygeplejeelevskole.

1896 tilføjedes en Plejeafdeling for Spædbørn, og samme Aar tilknyttedes Dr. med. Johannes Kaarsberg (død 1917) som Læge for Sygeafdelingen. Denne Virksomhed blev den 8. Maj 1900 et Diakonissehus med Navn efter Lægeevangelisten Lukas. Denne selvejende Institution erhvervede ved den daværende Bestyrelse — hvis Formand var Overkammerherre Oxholm — Ejendommen Nørre Allé Nr. 11, hvor man straks foretog en Ud-

videlse af Sygeafdelingen til et Hospital paa 56 Senge og kort Tid efter atter udvidet til 78 Senge.

I 1905 bragtes der en ny Forøgelse til Virksomheden ved Oprettelse af et Børneoptagelsehjem. Samme Aar udsendtes de første Søstre til Arbejdet udenfor Stiftelsen, og Lukas Stiftelsen fik sin egen Præst: Provst P. E. Blume (død 1909), der indviede de første seks Søstre. I 1908 indviedes Stiftelsens egen Kirkesal. I Aaret 1910 optoges Diakonissehuset Sankt Lukas Stiftelsen i Kaiserwerth-Forbundet for evangeliske Diakonissehuse. Frøken I. Brockenhuus-Løwenhielm var fra Begyndelsen og indtil 1904 Stiftelsens Forstanderinde, da hun paa Grund af Sygdom maatte trække sig tilbage. Hun døde 1932.

De kommende Aar bragte forskellige Forbedringer og Udvidelser af Hospitalet i Nørre Allé, og i 1918 besluttedes det at købe den gamle Gaard »Lundegaard« ved Bernstorffsvejen for at have denne Grund disponibel som Byggegrund for et kommende Moderhus og Hospital. I Aaret 1925 iværksattes en Landsindsamling til det forestaaende Byggeforetagende. Denne Indsamling indbragte ca. 400.000 Kroner. Det blev overdraget Arkitekt V. Birkmand at udarbejde Planer til Opførelse af et nyt stort Bygningskompleks for Stiftelsens Virksomhed.

Paa 30-Aarsdagen for Stiftelsens Oprettelse nedlagde Dronningen Grundstenen til det nye Diakonissehus. To Aar efter foretog Biskop Ostfeld Indvielsen af Moderhusets Kirke. Den nye Sankt Lukas Stiftelse kom til at bestaa af Moderhuset, bygget paa samme Sted, hvor forhen den gamle Hovedbygning laa. Fra Forhallen i Moderhuset er Adgan-

gen til Kirken, som ligger i Tværfløjen bag Moderhuset. Hospitalsbygningen ligger med Façade mod Tuborgvej og er et trefløjet Anlæg, og mellem denne Bygning og Moderhuset ligger Portbygningen, hvorfra der ved en Gang er direkte Forbindelse mellem de to nævnte Bygningskomplekser. Umiddelbart efter Hospitalsbygningen ligger Maskinbygningen.

I de efterfølgende Aar udvidedes Stiftelsen, og nye Bygninger opførtes, saaledes Børneoptagelseshjemmet »Lundegaard« med Plads til 40 Børn. 1937 oprettedes et nyt Spædbørnshjem med Plads til 40 Børn, og endelig paabegyndtes 1939 Opførelsen af et Alderdomshjem for Søstre, taget i Brug 1. Oktober 1940, og med Plads til 44. Sankt Lukas Stiftelsens Forstanderinde er Frøken Eva Lyngby. Stiftelsens Formand er Pastor Poul Møller. Siden 1934 har Dronningen været Stiftelsens Protektrice.

»Samfundet og Hjemmet for Vanføre«, Toldbodvej 34.

Foreningen »Samfundet og Hjemmet for Vanføre« er stiftet 1872 og har til Formaal: at yde Vanføre Lægehjælp, at give Undervisning til vanføre Børn — der ikke kan søge den almindelige offentlige Skole — samt at uddanne vanføre Unge i egnede Fag for derved at hjælpe dem til Selverhverv.

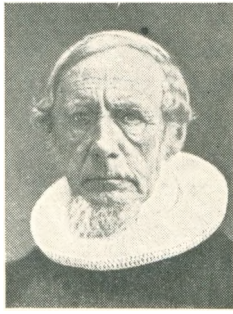
Institutionen er af Socialministeriet anerkendt som Vanføreanstalt og omfatter følgende Afdelinger i København: Ortopædisk Hospital ved Hans Knudsens Plads, Barne-skole og Erhvervsskole m. v. for Vanføre, Toldbodvej, samt Institutionens Hovedkontor, ligeledes Toldbodvej. Udenfor København har Institutionen følgende Afdelinger — som ikke i denne Forbindelse skal nærmere beskrives — nemlig Ortopædisk Hospital i Aarhus og Børnehjemmet »Børnely« ved Kokkedal.

Foreningen Samfundet og Hjemmet for Vanføre's Historie fra Begyndelsen af Aaret 1872 og til nu maa i første Række være en Beretning om to enkelte Personer: Pastor Hans Knudsen og Frøken Johanne Petersen, der ved deres store Indsats og ubeskrivelige Kærlighed og Omsorg for Vanføre Mennesker formaaede at lægge Grunden til den Institution, som skulde blive den første af sin Art indenfor de civiliserede Lande.

Pastor Hans Knudsen fødtes den 11. Januar 1813 og døde 16. Februar 1886. Hans Fader var Skipper, og Familien stammede fra Bornholm. 23 Aar gammel blev han teologisk Kandidat og drog samme Aar til Trankebar som Missionær. Efter fem Aars Arbejde i Troperne maatte han af Helbredshensyn rejse hjem, blev senere Præst paa Randerseggen og kom 1869 til København og virkede som Præst ved Diakonissestiftelsen indtil 1872. Pastor Hans Knudsen havde vel næppe tænkt, at han efter endt Præstegerning skulde begynde sin egentlige Livsopgave, nemlig Omsorgen for vanføre Mennesker, og at hans Navn altid vil lyse, hvor der arbejdes for Vanføresagen.

Forstanderinde Frøken Johanne Petersen fødtes 25. September 1847, døde 24. Marts 1922. Forbindelsen mellem Frøken Johanne Petersen og Pastor Hans Knudsen begyndte paa Diakonissestiftelsen, hvor Frøken Petersen opholdt sig som Patient, og efterhaanden som Pastor Knudsen lærte hende at kende, talte han med hende om sine Vanføre, og ved Frøken J. Petersens Ansættelse i Aaret 1874 indtraadte et Mærkeaar for Institutionen. Frk. J. Petersen blev ikke blot Pastor Knudsens trofaste Ven, Støtte og Raadgiver, men tillige Arvtageren af hele Institutionen, hvilken hun som dens Forstanderinde førte videre frem gennem mange Vanskeligheder. I 1897 tildeltes der Frk. J. Petersen Fortjenst-medaljen i Guld, og i Aaret 1922 indsattes der i Muren i Hjemmets Gaard en smuk Mindetavle over Frk. Johanne Petersen, Vanføresagens og Hjemmets første Forstanderinde og Grundlæggerens trofaste og nidkære Efterfølger.

Den 21. Oktober 1897 paa 25 Aars Jubilæumsdagen afsløredes en Bronze Buste af

Pastor Hans Knudsen.

Frøken Johanne Petersen.

Grundlæggeren, Pastor Hans Knudsen. Midlerne til denne var fremskaffet paa Frk. J. Petersens Initiativ og indsamlet hovedsagelig blandt vanføre Elever.

Med smaa Midler — ja, kun 70 Rdl., begyndte Pastor Knudsen sit Arbejde for Vanføresagen. Den 21. Okt. 1872 stiftedes Foreningen »Samfundet som antager sin Vanføre og Lemlæstede Børn«. Under dette Navn lagdes Spiren til en Institution, som gennem de kommende Aar skulde fremmes og udvikles til at blive et meget betydende Arbejde indenfor Dansk Filantropi. Undervisningen og Oplæringen af Vanføre Børn tog straks efter Stiftelsen sin Begyndelse. I 1873 aabnedes en Poliklinik for Vanføre Børn. Efter Frøken Johanne Petersens Ansættelse oprettedes Skolen for Oplæring af Piger. Senere udvidet med en lignende Skole for Oplæring af Drengene. Skolen var i de første fire Aar i Frøken J. Petersens private Hjem, flyttedes 1878 til et Værelse i Læderstræde Nr. 5. I 1881 flyttedes til Læderstræde Nr. 16, og Samfundet udvidedes til ogsaa at tage sig af Vanføre Voksne. I Aaret 1885 oprettedes en Arbejdsstue for Voksne Vanføre, og her samlede Vanføre, der var udlærte i et eller andet Fag, og arbejdede for Betaling. Efter flere forskellige Omflytninger blev Klinik og Skole samlet under eet Tag i 1885 i Ejendommen Vodroffsvej Nr. 20. Hele Arbejdets videre Vækst og Trivsel medførte, at ogsaa disse

Lokaler blev for smaa, og 1888 lejede man Lokaler Stormgade Nr. 8. Samtidig lægges Grunden til »Hjem for Vanføre«, idet Frøken J. Petersen i Stormgade samlede syv kvindelige Elever, som boede og opholdt sig i Hjemmet. Senere — trods Pladsmangel — kom flere til. Imidlertid trængte Drengene i lige saa høj Grad til et Hjem, og Frk. Johanne Petersen lejede derfor en Lejlighed, Vestervoldgade Nr. 111. Her blev Plads til

»Samfundet og Hjemmet for Vanføres, Toldbodvej.

femten Mænd og Drengene. Af de ialt 32 Senge, man nu havde faaet Plads til, ejede Samfundet de syv, medens Resten var Frk. Petersens.

I 1893 stiftedes Foreningen »Hjem for Vanføre«. Det første Aar Foreningen bestod, blev der i Hjemmet optaget 45 faste Beboere. Med Tanken: Køb af eget Hus for Øje var — ifølge Foreningens Grundbestemmelser — alle bestandige Medlemmers Bidrag hen-

sat til et Byggefond. Dette Fond udgjorde 1895 73.000 Kroner. Statstilskudet var blevet forhøjet til 22.500 Kroner, og i 1889 havde Samfundet ved testamentarisk Gave faaet 96.000 Kroner af Ritmester, Baron C. F. T. A. Juel-Brockdorffs Bo med Ret til at anbringe Kapitalen i fast Ejendom.

I Aaret 1895 købtes Ejendommen Toldbodvej 34—36, og denne gamle, smukke Patriergaard, der tilhørte Konsejlspræsident Estrup, blev efter betydelige Til- og Ombygninger Virksomhedens Hjem, hvorefter der under eet Tag samledes: Kliniken med Bandageri, Skolen »Haandværkerskolen«, Arbejdsstuerne og Hjemmet »Hjem for Vanføre«.

I Aaret 1908 sammensluttedes de to Virksomheder »Samfundet, som antager sig Vanføre og Lemlæstede« og »Hjemmet for Vanføre« under een fælles Institution under Navn »Samfundet og Hjemmet for Vanføre«.

Det vil føre for vidt, om vi i nærværende Artikel skulde gaa i Detailler vedrørende Institutionens forskellige og mangeartede Grupper, thi hver for sig har de i bogstavelig Forstand staaet i uafbrudt Udvikling. »Skolen for Eenhaandede og Lamme« og »Arbejdsstuerne«, som i sin Tid oprettedes under meget beskedne og trange Kaar, gik en rivende Udvikling i Møde, saaledes at der nu indenfor den nuværende Betegnelse »Haandværksskolen« eller »Erhvervsskolen« er samlet en Række forskellige Fag, saasom Snedkerværksted, Malerværksted, Væveri, Bogbinderi, Billedskæreri, Skræderi, Kjolesystuer, Linnedsystuer, Systue for Damehatte, Skomageri, Bandagist Værksteder, Uddannelse i Husholdning, Vask, Strygning samt Kontoruddannelse.

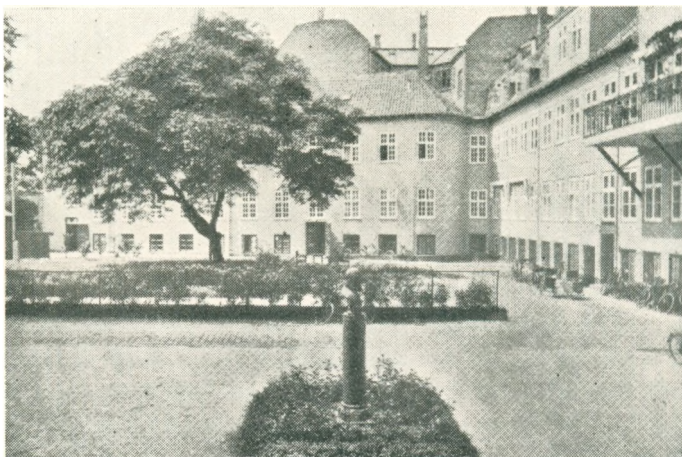
Hvert enkelt Fag danner saa at sige en Afdeling for sig, ledet af dygtige Fagfolk, hvoraf flere er udgaaet fra selve Institutionen. Til Haandværksskolen er knyttet en Aftenskole, som giver almindelig Skoleundervisning og Gymnastik, saavel til kvindelige som mandlige Elever, samt en teknisk Skole for mandlige Elever. Haandværksskolen giver Vanføre Unge faglig Uddannelse for derved at sætte de paagældende i Stand til saa vidt muligt at ernære sig selv.

»Hjemmet« bestaar af en Børneafdeling med ca. 40 Pladser for Elever fra Barne-skolen. En Afdeling for unge Piger med ca. 40 Pladser for kvindelige Elever fra Haandværksskolen samt en Afdeling for unge Mænd med ca. 80 Pladser for mandlige Elever fra Haandværksskolen.

Barneskolen giver almindelig Undervisning til Vanføre Børn, der ikke kan besøge den offentlige Skole. En Del af Børnene faar fuldt Ophold i Institutionen.

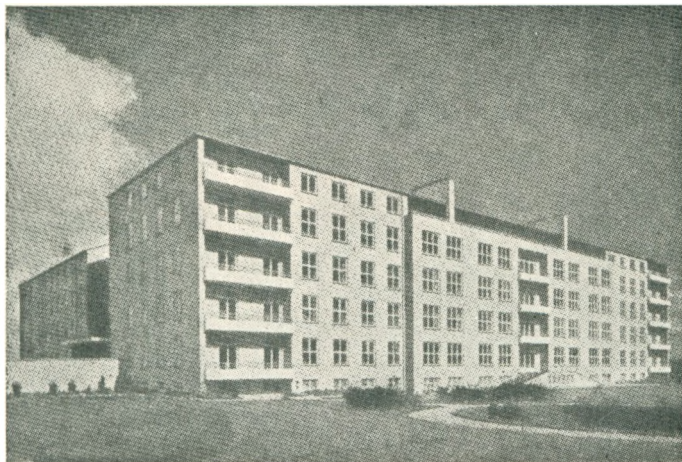
Ortopædisk Hospital.

Fra Stiftelsen af Samfundet og Hjemmet for Vanføre var det den lægemæssige Side af Sagen, som først og fremmest optog Grundlæggeren, Pastor Hans Knudsen. Det er tidligere nævnt, at han 1873 fik oprettet en Poliklinik for Børn og senere en lille Klinik.

Gaardinteriør fra Toldbodvej, i Baggrunden den tidligere Klinikbygning.

Denne voksede dog først rigtigt efter at Institutionen var kommen under eget Tag paa Toldbodvej; men her udfoldede denne Del af Institutionen sig ogsaa saa stærkt, at den beslaglagde betydelig Plads. Igennem mange Aar har der indenfor Bestyrelsen af Samfundet og Hjemmet for Vanføre været arbejdet med Planer om Udflytning af hele Institutionen fra Toldbodvej.

Ortopædisk Hospital.

Planer, der dog alle strandede paa Mangel af Midler til Sagens Gennemførelse. Efterhaanden som Institutionen paa Toldbodvej voksede, blev samtidig de Rammer, der forefandt i de gamle Bygninger, mere og mere utidssvarende, og da Overlæge, Dr. Poul Guildal i 1932 fremkom med Forslag om foreløbig at udskille den rent lægemæssige Del af Institutionen, blev dette modtaget med megen Forstaelse.

Ved Samarbejde med de danske Ulykkesforsikringsselskaber opnaede man gennem et Laan at faa de fornødne Midler til — mod til Gengæld at stille 50 Senge til Raadighed for Behandling af tilskadekomne Patienter — at opføre et nyt Hospital, som skulde opfylde de Krav, der maatte være nødvendige for Behandling af saavel ortopædiske Patienter som Patienter med traumatiske Lidelser i frisk Stadium.

I Aaret 1933 modtog Institutionen fra Ministeriet Tilsagn om Statsgaranti for de fornødne Laan til Erhvervelse af den udsete Byggegrund og til Omkostningerne ved Opførelsen af det projekterede Hospital. Fra Københavns Kommune fulgte Tilsagn om Tilskud paa 65.000 Kroner, og fra Frederiksberg Kommune 15.000 Kroner samt 10.000 Kroner fra Gentofte Kommune.

Grunden, hvorpaa Ortopædisk Hospital opførtes, er beliggende ved Lyngbyvejens Runddel langs Borgervænget. Hospitalet opførtes efter Planer af Arkitekt Harald Gad. Arbejdet paabegyndtes 1933, og i September 1935 toges Hospitalet i Brug, hvorved det afløste den gennem mange Aar drevne Klinikvirksomhed paa Toldbodvej. Ortopædisk Hospital omfatter: Ambulatorium, Sengeafdelinger med ca. 200 Senge for Patienter med ortopædiske og traumatiske Lidelser. Skadestue, der modtager Tilskadekomne. Afdeling for Massage, Sygegymnastik og anden Fysioterapi, Bandageri, ortopædisk Skomageri, Korsetsystue m. v.

Hospitalskomplekset bestaar af 5 sammenbyggede Bygninger, hvoraf den ene danner Forbindelsesbygning mellem de to Længdefløje og derved adskiller den store Gaardsplads i to mindre selvstændige Gaardanlæg. Hovedindkørslen til Hospitalet er i Vestfløjen. I Fløjens sydlige Ende er i alle tre Etager Sygestuer, som staar i direkte Forbindelse med selve Hospitalsfløjen, der ligger mod Syd, og som er i direkte Forbindelse med Sygestuerne i den sydlige Del af den østlige Fløj.

I Hospitalsfløjens tredie Etage er indrettet Gæsteafdeling paa 50 Senge og i øverste Etage er indrettet Liggehaller og Liggeterrasser. Paa de tre Etager i Hospitalsfløjen er Midterpartiet indrettet som Dagligstue eller Dagrum for Patienterne. I den nordlige Del af Vestfløjen er i Stueetagen forskellige Kontorer samt Ventosal for den ambulante Klinik. Selve Kliniken er indrettet i Nordfløjens Stueetage og staar i direkte Forbindelse med

Midtærtværfløjen, hvor Skadestue m. m. er indrettet. I Etagen over den ambulante Klinik ligger Hospitalets Operations- og Røntgenafdeling, og i direkte Forbindelse med denne er i Midtærtværfløjen Laboratorium, Medicinalrum m. m. I Kælderen under Kliniklokalerne er de Værksteder anbragt, som har nærmest Tilknytning til Kliniken. Andre Værksteder — samt Kedelrum for hele Hospitalet — er indrettet i en særskilt Værkstedsbygning. I Hospitalsfløjens Kælder findes Badeafdelingen. Endelig skal nævnes Gymnastiksalen, som ligger i Midtærtværfløjens tredje Etage, og denne staar i Forbindelse med en aaben Terrasse, bestemt for Friluftøvelser. I samme Fløjs Kælderetage er Centralkøkkenet. De øvrige Etager indenfor Bygningskomplekset benyttes dels til Sygeplejeboliger, dels til Assistentboliger, Opholdsstuer for disse, Lægeværelser m. m.

Da Ortopædisk Hospital blev indviet i 1935, var det første Skridt taget i »Samfundet og Hjemmet for Vanføre«s Planer om Udflytning af hele Virksomheden til mere fri Beliggenhed. Ved Institutionens Grundkøb af Københavns Kommune til Ortopædisk Hospital blev erhvervet saa stor en Grund, at der er et betydeligt resterende Grundstykke, som ad Aare kan give Plads for Institutionens øvrige Formaal: Barneskole, Hjem for unge Piger og Mænd, Uddannelsesværksteder, Vaskeri, Administration m. m.

De gennem Aarene til Samfundet og Hjemmet for Vanføre skænkede Legater udgør nu en Kapital paa over 2½ Million Kroner.

Formand for Samfundet og Hjemmet for Vanføre's Bestyrelse er: Professor, Dr. jur. K. Sindballe. Administrationschef er P. Bruun-Rasmussen. Forstanderinde er Frøken Anna Margrethe Speyer. Overlæge er Poul Guildal.

Enkelte Biografier tilknyttet Samfundet og Hjemmet for Vanføre:

P. BRUUN-RASMUSSEN, Administrationschef, f. 14/2 1896. Student 1923. Cand. phil. 1929. Fuldmægtig i Invalideforsikringsretten 1921. Kontorchef 1931. Administrationschef for Samfundet og Hjemmet for Vanføre fra 1934.

POUL GUILDAL, Overlæge, R., DM., D. r. K. H. p. p., f. 2/3 1882. Student 1899. Medicinsk Eksamen 1906. Hospitalsuddannelse ved forskellige Hospitaler. Overlæge ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre's Klinik 1919, ved Ortopædisk Hospital fra 1935.

ANNA MARGRETHE SPEYER, Forstanderinde, f. 30/9 1875. Forstanderinde for Samfundet og Hjemmet for Vanføre fra 1. Juni 1932. Tildelt Fortjenstmedaillen i Guld.

INGEBORG ANDERSEN, Inspektrice, f. 19/1 1888. Inspektrice ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre »De unge Pigers Afdeling« fra 15/4 1920.

MARGRETHE ANDERSEN, Assistent, f. 20/12 1880. Elev ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre 1896—97. Assistent ved »Børneafdelingen« fra 1911.

ELSE CHRISTENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 8/6 1902. Elev ved Præstø Amts Sygehus 1927—30. Ansat ved Ortopædisk Klinik. Toldbodvej 1934. Afdelingssygeplejerske ved Ortopædisk Hospital 1935.

AUGUSTA DAMGAARD, Økonoma, f. 7/2 1899. Økonoma ved Ortopædisk Hospital fra 1935.

ANNA FABRICIUS, Oldfrue, f. 12/3 1900. Oldfrue ved Ortopædisk Hospital fra 1935.

KRISTINE FOG, Husmoder, f. 14/3 1894. Tilknyttet Samfundet og Hjemmet for Vanføre, først som Lærerinde for Barneskolen. Derefter i en Aarrække Viceinspektrice ved Beskæftigelsesterapeut Kliniken for Vanføre. Husmoder for de unge Mænds Afdeling fra 1935.

ANNA SOFIE HANSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 24/7 1883. Elev ved Nakskov Sygehus. Assistent ved Ortopædisk Klinik, Toldbodvej, 1919. Afdelingssygeplejerske ved Ortopædisk Hospital fra 1935.

MARY HYLDGAARD, Afdelingssygeplejerske, f. 29/7 1889. Elev ved Amtssygehuset i Odense 1914—17. Assistent ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre Kliniken, Toldbodvej, 1/5 1920. Afdelingssygeplejerske ved Ortopædisk Hospital fra 1935.

AGNES KIRSTINE JENSEN, Oversygeplejerske, f. 15/5 1886. Elev ved Frederikshavns Sygehus 1911—14. Operationssygeplejerske ved Ortopædisk Klinik, Samfundet og Hjemmet for Vanføre, Toldbodvej, 1914. Oversygeplejerske ved Ambulatoriet 1920 og fra 1935. Oversygeplejerske ved Ambulatoriet, Ortopædisk Hospital.

LILLY JENSEN, f. Andersen, Afdelingsleder, f. 11/9 1911. Leder af Beskæftigelsessystuen ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre fra 1/1 1940.

POULINE JENSEN, Afdelingsleder, f. 3/1 1897. Elev ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre 1920. Leder af Systuen 1924. Leder af Begyndersystuen fra 1927.

MARY ØSTERGAARD JENSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 27/5 1897. Elev ved Københavns Amtssygehus 1922—25. Vikarassistent ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre, Kliniken, Toldbodvej, 1926—27. Assistent ved samme 1/1 1928. Afdelingssygeplejerske ved Ortopædisk Hospital fra 1935.

KATHRINE KNUDSEN, Vaskerileder, f. 22/6 1895. Elev ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre (Vaskeriafdelingen). Leder af samme fra 1930.

JOHANNE KRAGHEDE, Økonoma, f. 5/9 1889. Økonoma ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre fra 1926.

DORTHEA LAURITZEN, Afdelingssygeplejerske. Elev ved Bispebjerg Hospital 1923—29. Afdelingssygeplejerske ved Ortopædisk Hospital fra 1935.

JENNY OLSEN, Afdelingsleder, f. 24/9 1896. Afdelingsleder for Hattesystuen ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre fra 1935.

JOHANNE PETERSEN, Operationssygeplejerske, f. 29/1 1891. Elev ved Aarhus Amtssygehus 1916—19. Assistent ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre, Kliniken, Toldbodvej, 1919. Operationssygeplejerske ved samme 1920 og ved Operationsstuen Ortopædisk Hospital fra 1935.

EMILIE PEDERSEN, Afdelingsleder, f. 3/11 1886. Leder og Lærerinde for Kjolesystuen fra 1924.

POULA KRAG PETERSEN, Afdelingssygeplejerske, f. 13/1 1904. Elev ved Københavns Amtssygehus 1929—32. Afdelingssygeplejerske ved Ortopædisk Hospital fra 1935.

MINNA SCHMIDT, Afdelingssygeplejerske, f. 19/1 1887. Elev ved Amtssygehuset i Odense 1917—20. Assistent ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre, Kliniken, Toldbodvej, 1920. Afdelingssygeplejerske ved Ortopædisk Hospital fra 1935.

ANNA THUBORG, Afdelingsleder, f. 1891. Leder af Fortsættelsessystuen ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre fra 1936.

SIGRID UTTENDAL, Afdelingsleder, f. 4/5 1907. Leder af Væveriet ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre fra 1938.

EVA WANDINGE, Afdelingsleder, f. 5/8 1886. Leder af Børneafdelingen ved Samfundet og Hjemmet for Vanføre fra 1921.

KAREN WESTERGAARD, Afdelingssygeplejerske, f. 14/9 1901. Elev ved Kommunehospitalet 1925—30. Privatsygeplejerske ved samme 1931—33. Assistent 1933. Afdelingssygeplejerske ved Ortopædisk Hospital fra 1935.

Hjælpekorpsset paa Kalvebod Bastion.

Korpsset paa Kalvebod Bastion begyndte Virksomheden den 10. August 1909 efter at Krigsministeriet havde afgivet Kalvebod Bastion til dette. Virksomheden er en selvejende Institution, stiftet af Grosserer Axel Kjeldsen (død 1934) og Hustru Vilhelmine Kjeldsen (død 1912). Stifternes Hensigt med Hjælpekorpssets Oprettelse var at støtte Byens fattige, tuberkuløse Mænd, Kvinder og Børn, der efter endt Hospitalsophold kunde have en Efterkur nødvendig.

Patienterne henvises nu hertil direkte fra Hospital og Sanatorium og behandles under Opholdet af Korpsets egen Læge. Foruden de betydelige Legatmidler, Stifterne stillede til Raadighed for Korpsets Oprettelse og Drift, har Korpset gennem en Del Aar faaet tildelt flere Legater og meget betydelige Beløb, saasom aarlige Gaver fra en Række Institutioner, Banker, Sparekasser, Fagforeninger, Københavns Kommune samt forskellige Landkommuner o. fl. a. Hjælpekorpsset er det eneste Sted i København, hvor ubemidlede Tuberkuløse vederlagsfrit kan faa den Efterkur, de trænger til, og Korpset har siden Oprettelsen i 1909 og indtil 1. Januar 1941 optaget 4.168 Patienter i 532.899 Sygedage med gratis Kurbehandling og Naturalforplejning.

Korpsets daglige Ledelse forestaas af Sparekasse-direktør J. N. Gyrling, R., D.M. Bestyrelsens Formand er Landsdommer Troels Hoff, R., D.M. Fra 1912 har Frøken Julie Poulsen været Bestyrerinde. Frøken Poulsen er født 5/3 1880 og er uddannet Sygeplejerske.

Hjælpekorpsset paa Kalvebod Bastion.

Kronprinsesse Louises Husgerningsskole.

I Begyndelsen af 70'erne samledes en Kreds af kendte Kvinder og Mænd om den Opgave at søge oprettet en Husgerningsskole for unge Pigers Uddannelse til Husassistenter. 1872 stiftedes Skolen under Navn »Kronprinsesse Louises Husgerningsskole« med Enkedronning Louise som Protektrice.

Skolens Virksomhed begyndte paa Niels Ebbesensvej; men faa Aar efter erhvervede Skolens Bestyrelse en Byggegrund paa Emilievej Nr. 3 og lod her opføre nuværende Skolebygning. Paa Husgerningsskolen optages kun unge Piger i Alderen 14—16 Aar, der ønsker at blive uddannet til Husassistenter. Skolens Kursus strækker sig over to Aar, og samtlige Elever bor paa Skolen, som saaledes virker som en Art Kostskole. Eleverne undervises i alt vedrørende Husgerning, og der er specielle Kursus i Kjolesyning, Teori og Gymnastik. Skolens Hovedgrupper er Køkkenundervisningen, Vaskeriundervisningen og Bageriundervisningen samt Stuepigegegningen. Nævnte fire Hovedgrupper ledes af Lærerinder, specielt uddannede for disse Fag.

Dronningen aflægger Visit paa Skolen.

Husgerningsskolen er en selvejende Institution, som modtager saavel Stats- som Kommunetilskud. Yderligere kan til Driften medregnes Indtægterne fra Skolens »Hjemmebageri«. Tillige er en Del af Skolebygningen optaget af et Pensionat for enligstillede Mennesker. Indtægterne fra dette Pensionat indgaar ogsaa i Skolens Drift. Skolen har Plads til ca. 40 Elever, og disse faar efter afsluttet Uddannelse anvist Pladser gennem Skolen, men bliver i mange Tilfælde ved at vedligeholde Forbindelsen med Skolen, som selvsagt gerne yder gamle Elever al den Vejledning og Hjælp den formaar.

Skolen ledes af en Bestyrelse, hvis Formand er Hds. Maj.'s Kabinetsekretær, Kammerherre C. P. M. Hansen. Den daglige Ledelse varetages af Skolens Forstanderinde Ellen Blichfeld.

ELLEN BLICHFELD, Forstanderinde, f. 10/2 1873. Begyndte sin Uddannelse i Husholdning ved Københavns Officersforening. Derefter fra 1897—1907 Leder af Husførelsen ved Frk. Langs Skole, Silkeborg, og fra 1907 Forstanderinde ved Kronprinsesse Louises Husgerningsskole. Fik efter 25 Aars Arbejde tildelt Fortjenstmedaille i Guld.

MAGDALENE ROHR JEPSEN, Stuepigelærerinde, f. 7/4 1909. Elev ved Kronprinsesse Louises Husgerningsskole 1924—26. Afdelingsleder paa Nærumgaard, Afd. for store Piger, 1937—40. Stuepigelærerinde ved Kronprinsesse Louises Husgerningsskole siden 1940.

KAREN LIND, f. 21/8 1912. Bagerilærerinde, uddannet bl. a. ved Silkeborg Kuranstalt og Københavns Amtssygehus. Bagerilærer ved Kronprinsesse Louises Husgerningsskole siden 1941.

ELIA de LOURENT, Køkkenlærerinde, f. 2/10 1911. Elev ved Kronprinsesse Louises Husgerningsskole 1926—28. Køkkenlærerinde ved samme siden 1938.

LULIE STAUNING PETERSEN, Vaskerilærerinde, f. 12/1 1889. Vaskerilærerinde ved Kronprinsesse Louises Husgerningsskole 1918—23 og siden 1932.

Arbejdshjemmet for døvstumme Piger.

En Del af det anseelige Bygningskompleks, som nu rummer »Arbejdshjemmet for døvstumme Piger« og »Prinsesse Marias Asyl for døvstumme Kvinder«, var oprindeligt bygget som Latinskole for daværende »Haderslev Læreres Skole« i Løngangsstræde Nr. 21.

Oprindelsen til Arbejdshjemmet kan føres helt tilbage til omkring 1869, da Foreningen til Fremme af Døvstummes Selvvirksomhed paa Initiativ af J. Keller oprettede Arbejdshjemmet i St. Kongensgade — nuværende Nr. 59. — Nogle Aar senere flyttede Hjemmet til Ejendommen Havnegade Nr. 37, hvor dets Virksomhed forblev indtil 1890,

da man erhvervede Bygningen i Løngangsstræde, hvortil Hjemmet blev flyttet 1891. Ved Køb af Nabejendomme i 1904 blev Hjemmet betydeligt udvidet, og efter nogle Ombygninger fremstod det nuværende ret anseelige Bygningskompleks, der rummer Arbejdshjemmets forskelligartede Grene samt Asylet for døvstumme Kvinder.

Arbejdshjemmets Organisation strækker sig over forskellige Afdelinger, bl. a.

Arbejdshjemmet for døvstumme Piger.

Vaskeriafdelingen »De døvstummes Vaskeri«, der efterhaanden er blevet en ret anseelig Virksomhed, hvor ca. 25 døvstomme beskæftiges. Vaskeriet er indstalleret i Baghusets nederste Etage. Væveriet, der rummer 12—14 Væve, er indrettet i en af Sidefløjene og beskæftiger under almindelige Forhold ca. 15 unge Piger, men under de nuværende Vanskeligheder med at fremskaffe Raavarer, er denne Afdeling blevet indskrænket. Den tredje Afdeling, »Systuerne«, er indrettet som Skole for Uddannelse af unge Piger i Syning og Dameskræderi. Tanken med Skolen er ikke blot at have Skræderi og Systuer for en Del Kunder, men tillige den at uddanne Eleverne saaledes, at de senere selv kan klare sig ved dette Fag. Endelig er der det ikke mindre væsentlige Omraade indenfor Hjemmet, det huslige, der ogsaa beskæftiger en Del af Hjemmets Beboere.

Døvstummehjemmet har ialt Plads til 70. De første 2 Aar, de tilbringer paa Arbejdshjemmet, er som Elever, hvor de uddannes indenfor det Felt, de selv bestemmer, eller som man indenfor Hjemmet mener er bedst passende for den Enkelte. Efter den to-aarige Læretid forbliver de paa Hjemmet og ansættes i den Afdeling, hvor de har faaet deres Uddannelse, som almindelig ugelønnet Arbejder.

De enkelte Afdelinger ledes af faguddannede kvalificerede Personer. Asylafdelingen stiftedes i 1904 og indviedes den 28. November samme Aar under Navnet »Prinsesse Marias Asyl for døvstomme Kvinder« og staar under Hds. Maj. Dronningens Protektorat.

Asylet virker som en Stiftelse for døvstomme, blinde samt uarbejdsdygtige Kvinder og har Plads til ca. 25 Alumner. Stiftelsen faar foruden Statsunderstøttelse Understøttelse af Kongehuset, fra adskillige Private og tillige gennem en Del Legater, for hvilke der ved Stiftelsen er oprettet en Del Fripladser.

Begge Institutioner ledes af en af Bestyrelsen udpeget administrerende Direktør. Den daglige Ledelse er underlagt en Forstanderinde. Hjemmets nuværende Direktør er Groserer J. H. Goldschmidt. Forstanderinde er Frk. Betty Østergaard. Kasserer er Frk. Sørensen. Leder af Systuerne Frk. Junker-Andersen. Leder af Vaskeriet Hr. Petersen. Institutionens Formand er Landsretssagfører Johan Heilesen.

BETTY ØSTERGAARD, Forstanderinde, f. 1909. Forstanderinde for Arbejdshjemmet for døvstomme Piger siden 1931.

ANNIE JUNKER ANDERSEN, Direktrice, f. 27/9 1916. Uddannet ved Dameskræderi og Kostumetegning, dels herhjemme, dels i Udlandet 1938—1939. Lærerinde ved Kunsthaandværkerskolen i Bredgade. Direktrice for Systuen og Dameskræderiafdelingen ved Arbejdshjemmet for døvstomme Piger siden 1939.

KEZIA HOLM, Økonoma, Køkkenchef ved Missionshotellet i Løngangsstræde 1920—1931. Økonoma ved Arbejdshjemmet for døvstomme Piger siden 1931.

Betty Østergaard.

Husassistenternes Byggeforening og Alderdomshjem.

Husassistenternes Byggeforening og Alderdomshjem, der blev aabnet 1. Januar 1935, er en selvejende Institution og Boligforening, hvis Tilblivelse skyldes det Arbejde og den Indsats, som der fra Husassistenternes Fagforening og Stifteren af denne Forening, Frk. Marie Christensen, er ydet for denne Sag.

Paa Initiativ af Husassistent Frk. Marie Christensen stiftedes 1899 »Københavns Tjenestepigeforening« med det Formaal at skaffe bedre Livsvilkaar, bestemte Fritider, at dygtiggøre Foreningens Medlemmer og at skaffe Tjenestepigerne en sorgløs Alderdom.

Husassistenternes Byggeförening og Alderdomshjem.

1906 stiftede Foreningen en Fagskole, »Københavns Tjenestepigeforenings Fagskole«, der 1916 fik Navneforandring til »Husassistenternes Fagskole«, samtidig skiftede Foreningen Navn til det nuværende »Husassistenternes Forbund«. Forbundets Afdeling i København nedsatte i 1920 et Udvalg, der skulde indsamle Midler til et Byggefond for et Alderdomshjem for Husassistenter. Gennem Afholdelse af Bazarer og ved Salg

af Byggefondsmærker og lignende indsamledes der et ret betydeligt Beløb. 1931 forøgedes Udvalget med yderligere et Udvalg, bestaaende af en Kreds af københavnske Husmødre, der havde Interesse for Sagen og ydede denne deres Støtte ved Deltagelse i Indsamlingen.

Marie Christensen, der havde stiftet »Københavns Tjenestepigeförening« i 1899, havde blandt andet sat paa Foreningens Program, at den skulde stræbe hen til at skaffe sine gamle Medlemmer en sorgfri Alderdom. Til dette Formaal oprettedes et »Fond til Alderdomshjem for gamle Tjenestepiger«. Ved Flid, Sparsommelighed og Forstaaelse er Fondet vokset til 53.000 Kroner, der er indkommet dels ved Overskud fra Fester, dels ved Bortlodning og gennem Bidrag fra Medlemmer og Velyndere. Midlerne til Opførelse af Alderdomshjemmet er tilvejebragt ved, at Husassistenternes Fagforening har opsparet og indsamlet et Fond paa 50.000 Kroner. Staten har støttet Foreningen ved et Laan paa 215.500 Kroner mod Pant i Ejendommen, og Københavns Kommune har støttet Foreningen med en Gave paa 20.000 Kroner. Forøvrigt er der optaget Laan mod Pant i Ejendommen.

Da Byggefondet i 1933 havde naaet et Beløb paa 50.000 Kroner, besluttede man at opføre Bygningen. Den 10. Marts 1934 foretoges det første Spadestik til Grundens Udgravning, og den 25. April samme Aar nedlagdes Grundstenen af Statsminister Th. Stauning, Borgmester for Magistratens 2. Afdeling Peder Hedebøl, Formanden for Husassistenternes Byggeförening og Alderdomshjem Marie Christensen, Formand for Husassistenternes Forbund, Vilhelmine Jørgensen og et af Foreningens ældste Medlemmer, Sofie Nielsen.

Ved Grundstensnedlæggelsen nedlagdes et Dokument med følgende Ordlyd:

Onsdag den 25. April 1934, i Kong Christian X's toogtyvende Regeringsaar, lagdes Grundstenen til denne Bygning, der ligger paa Grunden Matr. No. 5469, Udenbys Klædebo Kvarter, Hjørnet af Fensmarksgade og Nøddebogade og Sjællandsgade. Bygningen skal afgive Rum for »Husassistenternes Byggeförening og Alderdomshjem« som en selv-ejende Institution: Husassistenternes Byggeförening og Alderdomshjem er stiftet den 5. April 1933 i Husassistenternes Forbunds Københavns Afdeling, Rosengaarden 14, København.

Institutionens Bygning er opført efter Tegning af Arkitekt Gyllembourgh Koch, i røde Sten i 5 Etager og moderne Stil og bestaar af Hovedfløjen mod Nøddebogade med de to mindre Sidefløje, der vender Gavlparterne ud mod Fensmarksgade og Sjællandsgade. Bygningen indeholder 97 Etværelses, 1 Toværelses og 1 Treværelses Lejlighed samt

10 Værelser med Fælleskøkken, 1 Spisesal med to tilstødende Dagligstuer. Endvidere er der indrettet Maskinvaskeri og Badeafdeling.

Husassistenternes Byggeforening og Alderdomshjem er et af de først opførte kollektive Huse i København, hvor dets Beboere kan faa Mad, Rengøring, Vask m. m., og fra Køkkenet fører Elevatorer op til alle Etager.

Overskudet fra Driften af Vaskeri, Badeanstalt og Restaurationen, Udlejning af Lejligheder og Sal til større Fester og Sammenkomster kommer ældre eller syge Husassistenter tilgode, ved Tildeling af hele eller delvise Friboliger. 1942 har Institutionen saaledes 25 hele eller halve Friboliger. Til Oprettelse af disse har Institutionen modtaget Hjælp gennem en Del Gaver og Legater.

Oprindelig drev Institutionen selv Restaurationen, men efter 1. April 1942 er denne forpagtet ud, fra samme Dato er ansat en Bestyrerinde, der tillige virker som Bogholder. Bestyrerinden er Karen Iversen, Formand Marie Christensen.

MARIE CHRISTENSEN, f. 3/2 1871. Formand for Husassistenternes Byggeforening og Alderdomshjem. Stifter af Husassistenternes Fagforening og den egentlige Stifter af Byggeforeningen.

KAREN IVERSEN, f. 18/6 1897. Bestyrerinde og Bogholder for Husassistenternes Byggeforening og Alderdomshjem fra 1/4 1942.

Marie Christensen.

Frelsens Hærs sociale Arbejde

I Aaret 1887 kom Frelsens Hær til Danmark og begyndte sin Virksomhed i København, hvor den de første Aar virkede ved rent evangelisk Arbejde. Paa den Tid var Samfundsforholdene helt anderledes end i Dag og Levestandarden derfor en helt anden; der herskede megen Fattigdom og dermed ogsaa megen Nød og Elendighed. Endnu i halvfemserne blev den væsentligste Del af alt Hjælpe- og Barmhjertighedsarbejde iblandt Byens fattige og syge udøvet ved Privat-Filantropi. Først mange Aar senere traadte Stat og Kommunerne til i det store Omfang, som vi kender i Dag. Den megen Nød og Elendighed, der herskede i flere Storbyers Fattigkvarterer og Frelsens Hærs Ønske om at hjælpe Mennesker ikke alene aandeligt og moralsk, men ogsaa materielt, var Anledningen

Slumsæstrenes Bispisning for fattige.

til, at man begyndte socialt Arbejde, og den første Slumstation indrettedes da i det dengang berygtede og tætbefolkede »Rabarberkvarter« paa det yderste Nørrebro.

Slumsøstrenes Arbejde var ikke alene Husbesøg i de forskellige Hjem, men i væsentlig Grad et Hjelpearbejde ved Pleje af de syge og at komme de nødstedte Familier til Hjælp paa anden Maade. Man forstaaer, hvilken Velsignelse Slumsøstrenes Arbejde blev til; thi de ikke alene tog sig af den syge Moder, hendes Børn og Hjemmet, men skaffede ofte baade Mad og Klæder, alt uden Vederlag. Den første nyindrettede Slumstation havde ikke virket ret længe, førend Slumsøstrene indsaa, at de maatte gøre noget for de mange Børn, der var uden Opsigt og Pleje, medens Mødrene var paa Arbejde for at tjene til Opretholdelse af Hjemmet. Og trods dette, at de Midler, Slumsøstrene dengang raadede over, var ringe, og den Plads, de havde til Raadighed, var lige saa snæver, blev det dog Frelsens Hærs Slumsøstre, der kom med mellem de første i det store filantropiske Arbejde for Oprettelsen af de senere Vuggestuer.

I 1896 aabnedes den første Vuggestue — efter vor Tids Syn under smaa og fattige Kaar, men var dog et Sted, hvor Spædbørnene var under betryggende Pleje og Opsigt. Ja, saa smaa var Midlerne, at Slumsøstrene maatte benytte deres private Stue, rydde denne, og af nogle tomme Ægkasser stoppede med Træuld danne de første smaa Senge. Der blev gjort mange Forsøg, inden det lykkedes at faa Arbejdet ind i faste og tidssvarende Rammer, men det lykkedes, Arbejdet blandt Kvinder og Børn voksede, og flere Vuggestuer, Børnehjem og andre Institutioner udgør i Dag Kvinders sociale Arbejde.

En af Vuggestuerne paa Udflugt.

Vi nævner: Vuggestuen i Thorsgade 50 med Plads til 19 Børn; Vuggestuen i Dannebrogsgade 14 med Plads til 29 Børn; samme Steds en Børnehave med 33 Pladser, og en Vuggestue i Valby, Hjørnet af Annexstræde og Valby Langgade, med Plads til 23 Børn. Alle disse Institutioner har til Huse i Frelsens Hærs egne Bygninger og indrettet til Formaålet efter alle Nutidens Krav. Vuggestuerne er delt i 2 Afdelinger, nemlig Spædbørns-

afdeling og Kravleafdeling, og man antager Børn fra 0 til 3 Aar; de iklædes Vuggestuens Tøj og faar den fulde Forplejning til de afhentes af Mødrene.

Samtlige Vuggestuer har tilsynsførende Læge — og naturligvis hver sin ansvarshavende Plejemoder. Administrationen foregaar fra Kvinders sociale Kontor i Dannebrogsgade 14, hvis Leder er Frøken S. Dollerup, som er ansvarlig til Frelsens Hærs Hovedkvarter for al Virksomhed indenfor Kvinders sociale Arbejde.

Industrihjemmet, Mariendalsvej 4, som ogsaa sorterer under Kvinders sociale Arbejde, blev oprettet 1892 paa Lille Vennemindevej og fungerede som Optagelseshjem for unge Piger imellem 15—21 Aar. Men i 1896 flyttedes Hjemmet til den af Frelsens Hær erhvervede Ejendom, Mariendalsvej 4. I 1926 blev denne Institution statsanerkendt og blev efter Ombygning 1936 i enhver Henseende tidssvarende passende for sit Formaal. Der er Plads til 20 unge Piger. — De unge Piger optages som Elever, oplæres og uddannes saa alsidigt som muligt ved Husgerning, Bogbinderi m. m., ligesom de har Ad-

gang til Undervisning i Dansk, Skrivning og Regning samt ugentlige Husholdningskursus. Institutionen staar i et meget tæt Samarbejde med de unges Forældre, ved blandt andet at afholde Familiefester én Gang om Maaneden. Hjemmet er en selvejende Institution under Frelsens Hærs sociale Arbejde blandt Kvinder.

Slumarbejdet, som jo egentlig dannede Grundlaget for *alt* Kvinders sociale Arbejde, har nu 17 Stationer fordelt over hele Landet. Fra disse Stationer blev der i 1940 ydet gratis Sygehjælp til 25.447 mindrebemidlede Hjem. I samme Periode har Slumsøstre vaaget hos syge og døende i 328 Nætter. Og desuden blev der ydet økonomisk Støtte i Form af Naturalier saavel som kontante Penge i ret stor Udstrækning.

Døvstummearbejdet blev paabegyndt 1915. Trods de udmærkede Institutioner, som forefandtes for at hjælpe de døvstumme, saa Frelsens Hær, at disse ulykkelige i det daglige Liv havde Brug for en speciel hjælpende Haand. Nogle Slumsøstre lærte derfor Tegnsproget og blev ogsaa paa anden Maade kvalificeret til udelukkende at kunne arbejde blandt døve og blinde. Lederen af Døvstummearbejdet og hendes Medhjælper ikke alene øver Sygeplejegering, men paa saa mange andre Maader stiller de sig til Raadighed med deres Hjælp. For Eksempel fungerer de som Tolk, naar døvstumme skal møde paa kommunale Kontorer, hos Politiet eller naar de skal gøre Indkøb i Forretninger, ja, paa mangfoldige andre Maader bistaar disse Slumsøstre de døvstumme og blinde og gør derved Livsvejen lettere for dem.

Skønt Børnehjemmet »Reden« og Mødre- og Spædbørnehjemmet Catherine Booth Kolonien ikke er beliggende paa Københavns Grund, saa bør de alligevel nævnes, da det for Størstedelen er Københavns Indvaanere, der nyder godt af disse Institutioner, og det samme kan vel ogsaa siges om Spædbørnehjemmet i Gentofte. Sidstnævnte blev oprettet 1912 og flyttedes 1913 til den nuværende Ejendom, Violvej Nr. 10. — I 1937 erhvervedes Naboejendommen Nr. 12, og Hjemmet udvidedes derved, saa man nu fik Plads til 33 Børn. Hjemmet virker som Børnehjem for Spædbørn indtil 2 Aars-Alderen, fortrinsvis for Børn af ugifte Mødre, ofte gennem Børneværnet, og er altid fuldt optaget.

Børnehjemmet »Reden« ved Kregme, der aabnedes 1917, virkede som Optagelseshjem, fortrinsvis for Børn mellem 2—7 Aar. De blev i Regelen anbragt for kortere Tid, væsentligst fra Hjem, som var ulykkeligt stillede for Eks. ved Moderens langvarige Sygdom, eller andre ugunstige Forhold nødvendiggjorde en Tids Ophold paa et Børnehjem, hvor de kunde faa den nødvendige Pleje og Tilsyn. — Efter en Udvidelse i 1931 har »Reden« Plads til 20 Børn. Hjemmet blev i 1938 statsanerkendt som Børnehjem med Ret til at beholde Børnene til det fyldte fjortende Aar.

Mødre- og Spædbørnehjemmet Catherine Booth Kolonien i Hvidovre oprettedes 1919. Her modtages ugifte unge vordende Mødre, naar de ikke mere er i Stand til at kunne gøre Fyldest paa deres Arbejdsplads. De beskæftiges paa Hjemmets Systue eller ved andet let Arbejde til Fødselen nærmer sig. Fødselen foregaar paa Rigshospitalet, og naar den unge Moder atter har det godt, hentes hun og hendes Barn tilbage til Mødre-

Industrihjemmet.

hjemmet, hvor hun saa forbliver en Tid for at amme Barnet. Hvis hun ikke kan blive gift med Barnets Fader, skaffes der hende senere en Plads, og hvis hun ikke kan have sit Barn med, kan det blive paa Børnehjemmet. — Paa Mødrehjemmet er der Plads til 25 Mødre med deres Smaabørn, paa Børnehjemmet er der Plads til 25 Børn, og desuden er der et Hjem for Børn imellem 4—14 Aar, fortrinsvis Børn af Hjemmets Funktionærer; det vil sige Mødre, som efter det ordinære Ophold paa Mødrehjemmet tog Plads der som Funktionærer; der er nemlig et ret stort Dampvaskeri i Forbindelse med Mødrehjemmet. Dette Hjem blev statsanerkendt 1927.

Endelig skal nævnes »Baggesmindelejren«, som blev oprettet 1920. Det er en Sommerkoloni for Børn under skolepligtig Alder. Sommerlejren er beliggende ved St. Magleby paa Amager, og er en tidligere Militærlejr. Hver Sommer aabner den sine Porte for ca. 315 smaa Københavnerne fra Smaakaarshjem. Børnene deles i tre Hold paa mere end 100 i hvert, og fuldstændig gratis nyder hvert Hold 1 Maanedes dejligt Ophold i Sommerlejren derude paa det skønne Amager.

Det kristelig sociale-Arbejde.

Frøken Edel Liisberg begyndte Den indre Bys Kristelig-Sociale Arbejde i Aabenraa den 1/1 1920 — i den Reformerte Kirkes gamle Præstegaard — under smaa og meget beskedne Former. Til at begynde med var det ikke noget helt let Arbejde, thi som Kvarteret er forskelligt at se, saaledes er ogsaa de mange, der bor herinde i den indre By, meget forskellige; men Frøken Liisberg var energisk, hun gav ikke op trods de meget vanskelige Forhold. Tanken i de saakaldte Settlements — opstaaet i England, hvor Studenterne fra Oxford og Cambridge bor nogle Aar i Bethnal-Green eller Whitechapel eller et

Det kristelig sociale-Arbejdes Bygning.

andet af Londons Fattigkvarterer for ligesom at udtrykke, at det Svælg, der var, ikke maatte være — tiltalte hende, men selve Tanken om at optage et saadant Arbejde fik Frøken Liisberg i Brithagaarden i Stockholm. Børnehaven i Pilestræde blev drevet som Heldagsbørnehave, aaben fra Kl. 7½ Morgen til Kl. 5 Eftermiddag, og ved Beskæftigelse, Sang, Leg og Hvile og frisk Luft i Kongens Have, søgte man at give Børnene den regelmæssige Tilværelse, der er til saa stor Hjælp ved deres Udvikling.

I Oktober 1925 erhvervedes ved gode Venners Hjælp Ejendommen Kronprinsessegade Nr. 44. Hensigten med dette Ejendoms køb var at samle alle Afdelinger af Det Kristelig-Sociale Arbejde her, og i Januar 1926 kunde nogle Værelser paa tredje Sal tages i Brug til Kontorer. I December 1928 blev hele Arbejdet flyttet hen i eget Hus i Kronprinsessegade 44 paa tredje og fjerde Sal. I Børnehaven blev der Plads til 47 Børn i Alderen fra 3—7 Aar og i Fritidshjemmet ca. 66 i den skolepligtige Alder. Om Vinteren var der ligeledes flere

Aftenfritidshjem: Et Syhold for ca. 40 Piger, et Folkedansehold med 24 Piger og et Hold for ca. 50 Drengene. I 1932 aabnedes Smaabørnsstuen paa anden Sal for 32 Smaa i Alderen fra 2—3½ Aar.

Institutionen arrangerede ogsaa Mødremøder, ligesom der Vinteren igennem har været aabent en Aften ugentlig for de arbejdsløse Fædre. Paa disse ugentlige Aftener forsaaler de Sko, indbinder Bøger, indlægger i Træ og laver Læderplastik, og de har alle været glade og taknemlige for disse Aftener.

I 1934 udskiltes Institutionen fra Indre-Missionen og drives — efter Frøken Edel Liisbergs Død i 1928 — videre med Komtesse Schack som Leder af hele Arbejdet. Frøken Louise Alberti-Hansen, der har været i Arbejdet fra 1923, er Leder af Fritidshjemmet.

1935 købtes Ejendommen Hjortholms Allé Nr. 31, nuværende Bopæl, og senere indkøbtes ogsaa Nabovillaen, hvor der indrettedes Smaabørnshjem.

De samvirkende Menighedsplejers Sygehjem.

Ved Reformationsjubilæet 1917 udsendte De samvirkende Menighedsplejer og Det københavnske Kirkefond i Forening et Opraab til Kirkefolket om Støtte til et Jubilæumsfond, hvis Formaal skulde være Oprettelsen af Hjem for kronisk Syge. Det maa i denne Forbindelse siges, at der var ingen Tvivl om, at i de Aar var der ingen mere nødlidende herhjemme end de kronisk Syge, i hvert Fald indtil de blev saa gamle, at de kunde faa Alderdomsunderstøttelse og komme paa Alderdomshjem, hvor de kunde faa den nødvendige Pleje, indtil da kunde de ikke faa Pengeunderstøttelse eller komme under fast Pleje. Disse Forhold ændredes betydeligt ved Loven af

6. Maj 1921, der gav os Invaliderenten. Med denne Lov var Tidspunktet inde, hvor man indenfor De samvirkende Menighedsplejer mente at burde oprette et Sygehjem, og ved i Fællesskab med Menighedsplejerne i Aarhus og Diakonskolen at rette en Henvendelse til Landets Menighedsraad om Støtte til Oprettelse af Sygehjem iværksattes en Landsindsamling, der i Ugen fra

Dagligstuen i De samvirkende Menighedsplejers Sygehjem, Gentofte.

13. til 20. November 1921 indbragte ca. 120.000 Kr. Allerede 2 Aar efter, den 14/9 1923, kunde Aarhus By indvie deres Sygehjem for kronisk Syge, indrettet i en ældre Ejendom, medens man i København ønskede at faa opført Sygehjemmet i en Bygning, opført til Formaalet. Paa Brogaardsvej Nr. 36 i Gentofte fandt man en passende Grund, og den 28. Maj 1924 nedlagdes Grundstenen til De samvirkende Menighedsplejers Sygehjem for kronisk Syge, Bygningen blev opført efter Tegning af Arkitekt Vilhelm Jørgensen, og den 10. Juni 1925 fandt Indvielsen Sted. Bygningen er opført af røde Sten i 2 Etager med Manzard og afgiver Plads til 32 Patienter, men allerede dengang man opførte den, var man klar over, at den ret hurtigt vilde blive for lille, hvorfor man fra Begyndelsen indrettede Bygningen saaledes, at en Udvidelse uden Vanskelighed kunde finde Sted. 1927 udvidedes Sygehjemmet ved Tilbygning af 2 Fløje i samme Højde som den oprindelige Bygning. Efter denne Udvidelse raader Hjemmet nu over Plads til 70 Patienter, der bor i Eneværelser eller to og to sammen. I Midterbygningens Stueetage er en stor

Fællesstue, der benyttes som Dagligstue og til mindre Fester og Andagter. Sygehjemmets Organisation er inddelt i 5 Afdelinger, 1 for Mænd og 4 for Kvinder. Sygehjemmet er en selvejende Institution og optager kun kronisk Syge, der i de fleste Tilfælde forbliver her Resten af deres Liv. I Haveanlægget omkring Sygehjemmet, hvorfra der er en smuk Udsigt over Gentofte Sø, ligger en mindre Bygning, der benyttes som Bolig for forskellige Funktionærer. Hjemmets daglige Ledelse er underlagt Forstanderinde, Diakonisse, Søster Kristiane Haugaard, der 1941 afløste Diakonisse, Søster Olivia Christensen, der var Hjemmets første Forstanderinde. Den lokale Kommunelæge er knyttet til Hjemmet, og de enkelte Patienter ledes af Afdelingssygeplejersker, som alle er Diakonisser. Sygehjemmets nuværende Formand er Dr. theol. Alfred Th. Jørgensen.

KRISTIANE HAUGAARD, Diakonisse, Søster, f. 1887. Elev ved Diakonissestiftelsen 1905—17. Ved Menighedsplejen i Randers 1917—34. Afdelingsleder ved De Samvirkende Menighedsplejers Sygehjem i Gentofte 1934—41. Fra 1941 Forstanderinde ved samme.

ANE KIRSTINE PEDERSEN, Diakonisse, Søster, f. 1881. Elev ved Diakonissestiftelsen 1905. Ved Menighedsplejen i Horsens, Sæby og København fra 1907—35. Fra 1935 Afdelingsleder ved De Samvirkende Menighedsplejers Sygehjem i Gentofte.

ANNA HILLERUP, Diakonisse, Søster, f. 1911. Elev ved Diakonissestiftelsen 1933. Forstanderinde for Garnisons Sogns Hjem for Gamle i Fredericiagade 1939—41. Fra Februar 1942 Afdelingsleder ved De Samvirkende Menighedsplejers Sygehjem i Gentofte.

BERTHA MADSEN, f. Pedersen, Økonoma, f. 1883. Medhjælper ved Fængselsvæsenets Optagelseshjem 1924—29. Fra 1/11 1929 Økonoma ved De Samvirkende Menighedsplejers Sygehjem i Gentofte.

MARIE JAHNKE, Diakonisse, Søster, f. 1908. Elev ved Diakonissestiftelsen 1936. Fra 1941 Afdelingsleder ved De Samvirkende Menighedsplejers Sygehjem i Gentofte.

Pension for Ældre, Fuglebakkevej 81.

Med det Formaal for Øje at oprette et Hjem for ældre, enlige Mennesker og som en Art mere eksklusiv Pension, erhvervede Sygeplejerske Frk. Julie Jacobsen efter sin Hjemkomst fra Udlandet Villaejendommen Fuglebakkevej Nr. 81, beliggende tæt ved Grænsen mellem Frederiksberg og Københavns Kommune. Ejendommen er opført af røde Sten i to Etager med Kælder og rummer 10 Værelser samt nogle Tagkamre. Efter en gennemgribende Reparation og Indlæg af Centralvarme aabnedes Hjemmet den 1. No-

Pension for Ældre, Fuglebakkevej, 81.

vember 1928 under Navnet »Pension for Ældre« med Plads til 6 Pensionærer, hvoraf tre disponerer over to sammenhængende Værelser. I Stueetagen ligger Hjemmets store smukke Spise- og Opholdsstue, som har en stor lys Karnap. En lignende Karnap hører til Beboelsen paa 1. Etage. Blandt de forskellige paa privat Initiativ oprettede Sygehjem og Hjem for Ældre er der kun faa, som er indrettet i egen Bygning, hvilket selvfølgelig er

en betydelig Fordel for Hjemmet og dets Beboere, naar der som her til Ejendommen hører en stor, hyggelig Have, hvor Hjemmets Beboere kan opholde sig det meste af Sommeren. Formaalet med Hjemmets Oprettelse var at skabe et hyggeligt Hjemsted for ældre, enlige Mennesker, der var blevet trætte af den megen Ulejlighed, som det medfører selv at holde Hus, eller som af andre Grunde kunde ønske at tage Ophold paa et saadant Hjem, hvor der altid, ogsaa i Tilfælde af Sygdom, ydes Beboerne fornøden og betryggende Pleje.

Hjemmet ledes af Indehaveren, Frøken Julie Jacobsen, der er uddannet Sygeplejer-ske ved Kommunehospitalet og fra 1913—23 Assistent ved Bispebjerg Hospital. Derefter i nogle Aar Ophold i Amerika og Kalifornien.

Sygehjemmet, Hortensiavej 18.

I København er der gennem de sidste Aar, paa privat Initiativ, oprettet adskillige Hjem for ældre, enlige Mennesker; medens der af udprægede Sygehjem for kronisk Syge og ældre, syge Mennesker er forholdsvis faa. Blandt disse skal her nævnes Frk. Bodil Ellerbeks Sygehjem, Hortensiavej Nr. 18. Sygehjemmet blev oprindelig oprettet 1939 i Allégade Nr. 33 med Plads til 9 Patienter; men flyttedes 1941 til det nuværende Sted, hvor

Frk. Ellerbek havde lejet de to nederste Etager i en Villa, og efter forskellige indre Ombygninger flyttede Sygehjemmet den 1. Oktober hertil. Sygehjemmet blev ikke gjort større; men vedblev at have samme Antal Patienter. Det nye Hjem Lokaler blev betydeligt forbedrede, ligesom ogsaa selve Beliggenheden giver mere Ro og Stilhed for Svagelige og Syge. Sygehjemmets Organisation er indrettet saaledes, at hver enkelt Patient selv møblerer

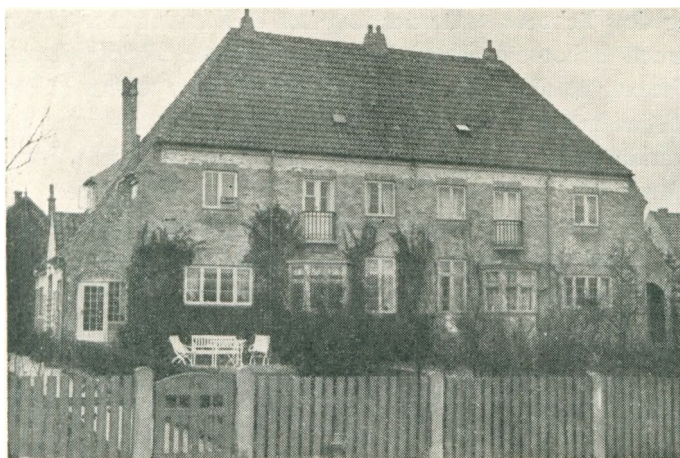
Sygehjemmet, Hortensiavej 18.

sin Bolig efter eget Ønske. Derved bibeholder de stadig det, som for dem rummer de fleste Minder. En anden Fordel havde Hjemmet faaet ved Flytningen hertil, den herlige lukkede Vej, der sikkert vil vise sig at blive til megen Glæde for de Patienter, der er saa raske, at de kan færdes ude.

Hjemmet ledes af dets Indehaver, Frøken Bodil Ellerbek, der før Sygehjemmets Oprettelse gennem mange Aar har været Bestyrerinde ved forskellige Sygehjem og tillige er uddannet i Sygepleje.

Sygehjemmet, C. V. E. Knuthsvej 18.

Foruden de andetsteds omtalae Hjem for Ældre — oprettede indenfor de forskellige Menigheder — er der i de senere Aar opstaaet en Del Hjem for ældre, enlige Mennesker; men virkelige Sygehjem for de noget bedre stillede ældre, svagelige eller kronisk Syge er der kun forholdsvis faa af. Blandt disse maa nævnes Sygehjemmet C. V. E.

Sygehjemmet, C. V. E. Knuthsvej 18.

som hun lod indrette til Sygehjem for ældre samt kronisk Syge. Hjemmet ligger i smukke og frie Omgivelser og er omgivet af en mindre Have, som staar til Patienternes Raadighed. Sygehjemmet har Plads til 5 Patienter, hver med sit eget Værelse, som de selv møblerer. Foruden den nødvendige Sygepleje har Patienterne hele deres Ophold paa Hjemmet, der er indrettet saaledes, at hver enkelt Patient kan bo frit og ugenert, og saaledes at hvert enkelt Værelse fremtræder som et lille Hjem for sig. Desuden raader Sygehjemmet over et fuldt monteret Værelse, beregnet for Rekonvalescenter eller Syge, lige udskrevet fra Hospitalet.

Syge- & Plejehjemmet »Arci«

Gennem nogle Aar havde Sygeplejerske Fru Kate Andersen haft Planer om Oprettelse af et Syge- og Plejehjem for ældre, svagelige Mennesker samt Rekonvalescenter for paa denne Maade at kunne være til Hjælp og Glæde for disse, der jo i de fleste Tilfælde

Syge- & Plejehjemmet »Arci«

føler sig ensomme. Med dette Formaal for Øje erhvervede hun Villaejendommen Lundegaardsvej Nr. 8 og lod denne indrette som Syge- og Plejehjem. I Oktober 1937 aabnedes Hjemmet under Navnet »Arci« med Plads til 5 Patienter, og Hjemmet er et af de faa Syge- og Plejehjem, som er indrettet i egen Ejendom. Patienterne, der tager ophold paa »Arci«, bor i eget Værelse og møblerer selv dette. De faar deres fulde Forplejning paa Hjemmet samt den fornødne Pleje og Tilsyn i Sygdomstilfælde, bor uafhængige af hin-

Knuthsvej Nr. 18, oprettet den 25. November 1937 af dets Indehaver, Fru Ketty Hejnæs, f. Bjørn Henriksen, uddannet fra Frederiksberg Hospital. Nogle Aar før havde Fruen oprettet et Hjem for Drengene, der stod under Børneværnets Forsorg; men af Hensyn til de Vanskeligheder det medførte at faa udvidet dette Hjem, besluttede Fru Hejnæs at nedlægge det. Derefter lejede Fruen en Villaejendom paa C. V. E. Knuthsvej Nr. 18,

bor uafhængige af hin-

Sygeplejegerningen forestaas af Fru Kate Andersen, og det er sjældent, at der er en ledig Plads paa Hjemmet, thi lige fra dets Oprettelse har det bogstavelig talt været beboet af de samme Patienter.

Syge- & Plejehjemmet »Bethsaida«

Oprindelsen til Syge- og Plejehjemmet »Bethsaida« ligger helt tilbage til Aaret 1904. Paa daværende Tidspunkt var der ikke, hverken fra det Offentliges eller fra Blindeinstituttets Side, gjort Anstrengelser for at skaffe enlige, ældre blinde Mennesker et Plejehjem. Saavidt vides var det første Gang, et saadant Hjem oprettedes, da Fru Caroline Hansen i 1904 aabnede Plejehjemmet »Bethsaida« for ældre, enlige blinde Mennesker paa Kong Georgs Vej Nr. 53. Caroline Hansen, f. Andersdatter, gift med Poul Hansen, blev straks efter sit Ægteskab Enke og startede da et lille Pensionat. Her havde hun blandt sine Pensionærer en Blind, og det var denne blinde Pensionær, der var den egentlige Aarsag til, at Fru Hansen oprettede et Hjem for ældre Blinde. Umiddelbart efter Hjemmets Oprettelse blev der tildelt Fru Hansen et mindre Stats-tilskud — som Fruen beholdt indtil omkring Aaret 1925. — I 1905 flyttede Hjemmet til Falkonerallé Nr. 116 i den gamle Falkonergaard, hvor

Syge- & Plejehjemmet »Bethsaida«

det fik Plads til 22 Patienter, alle ældre blinde Mennesker, der havde Aldersrente samt en mindre Pension. Her forblev Hjemmet indtil 1933. I 1932 afgik Fru Caroline Hansen ved Døden, men hendes Datter, Camilla Wilsdahl, der gennem flere Aar havde været tilknyttet Hjemmet — som efterhaanden helt var gaaet over til at virke som almindeligt Plejehjem for ældre, svagelige, væsentligst Aldersrentenydere — fortsatte Driften af Hjemmet i Villaejendommen Gl. Kalkbrænderivej Nr. 5, som var lejet for Formaalet. Plejehjemmet fortsætter under sit gamle Navn og raader over Plads til 15 Patienter. Hjemmets Organisation er som ved lignende Hjem, hvor hver enkelt Patient selv møblerer sit Værelse, faar den fulde Forplejning og betryggende Pleje og Tilsyn i Sygdomstilfælde. En betydelig Fordel for Hjemmet er den store, hyggelige Have, som omgiver Ejendommen. Hjemmets Leder er stadig Fru Camilla Wilsdahl, f. Poulsen.

Minna Poulsens Sygehjem, Marievej 21.

Blandt de mange Syge- og Plejehjem, der findes, indtager Minna Poulsens Hjem for ældre, svagelige samt kronisk Syge en førende Plads. Hjemmet er oprettet 1937 af dets Indehaver, Sygeplejerske Minna Poulsen, der er uddannet ved Aarhus Kommunchospital,

Minna Poulsens Sygehjem, Marievej 21.

bl. a. samtlige Værelser blev lydisolerede, fik man Plads til 8 Gæster, hver i sit store Værelse. Samtidig med Ombygningen indrettedes Badeværelser m.v. Allerede Aaret efter udvides Hjemmet med Plads til 16 Gæster. Ved denne Udvidelse lejede man to Lejligheder i Naboejendommen,

Minna Poulsens Sygehjem, Marievej 20

Marievej Nr. 19, og i 1939 erhvervedes Genboejendommen, Marievej Nr. 20, bygget noget senere end førnævnte Ejendom og kun opført i een Etage med Manzard, men med store lyse Værelser. Hjemmet — som er et af de største privatdrevne Sygehjem, raadende over egne Bygninger — har nu Plads til 18 Gæster, og alle har Eneværelser. Hjemmets private Karakter tjener i høj Grad til at fæstne et hjem-

ligt Præg over det, og hver enkelt Beboer kan indrette sig med sine egne Møbler, alt efter egen Smag. I Ejendommen Marievej 21 er foruden allerede nævnte Værelser tillige en stor fælles Spisesal og Dagligstue. Begge Bygninger ligger omgivet af en herlig Have og i umiddelbar Nærhed af Øresund. Hjemmet ledes af Indehaveren, Frøken Minna Poulsen, der desuden har en uddannet Sygeplejerske samt en tildels uddannet Sygeplejerske til Hjælp.

Ane Mette Rasmussens Hjem for Ældre.

Julius Thomsensgade, der blev anlagt for faa Aar siden, gaar omtrent midt gennem det tidligere Ladegaardsterræn, fra nuværende Rosenørns Allé, hvor forhen den gamle

Nordbanelinie løb, og mod Nordøst til Aaboulevarden. Paa den østlige Side af Julius Thomsensgade ligger Herman Triers Plads, denne udgjorde i ældre Tid en Del af Ladegaardsinspektørens Have. En Del af de gamle, smukke Træer, der pryder denne Plads, er fra hin Tid, da Ladegaarden laa her. Da man for nogle Aar siden paabegyndte Opførelsen af den store moderne Beboelsesejendom paa den østlige Side af Herman Triers Plads og Hjørnet af Julius Thomsensgade, havde Ejendomsselskabet døbt Bygningen »Solborgen«. Dette Navn fik den dog ikke, men derimod det langt hyggeligere Navn »Gamle Ladegaard«. Bygningerne var under Opførelse 1930—31, og før de endnu var fuldførte, lejede Sygeplejerske Frk. Ane Mette Rasmussen 4 Lejligheder, beliggende i Ejendommen Julius Thomsensgade Nr. 16 og Herman Triers Plads

Ejendommen Hjørnet af Julius Thomsensgade og Herman Triers Plads.

Nr. 6, for her at indrette et Hjem for Ældre, og fik saaledes straks Lejlighederne indrettet til Formaalet. Den 1. Oktober 1931 aabnedes Hjemmet med Plads til 18 Patienter. Kun ganske enkelte af Hjemmets Værelser vender ind mod Gaarden, alle de øvrige Værelser ligger ud mod Julius Thomsensgade og Herman Triers Plads, vendende mod Syd, og med den herligste Udsigt over mod den nye Radiofonibygning, helt ned forbi Forum. 1933 udvidedes Hjemmet ved Indlemmelse af en Lejlighed ovenover de andre Lejligheder, hvorefter der nu er Plads til 22 Patienter.

Sygeplejerske Frk. Ane Mette Rasmussens Tanke med Oprettelse af Hjemmet var den at skabe et Hjem for ældre, svage eller kronisk syge Mennesker af den noget bedre stillede Stand; tillige at virke som et Rekreationshjem for Patienter, lige udskrevet fra Hospital. Patienter, der tager Ophold paa Hjemmet, forbliver der som Regel i Aarevis, de møblerer selv deres Værelser, hvadenten de har et eller to Værelser. Der ydes Patienterne fuld Forplejning og almindelig Hospitalspleje. Hjemmets store, hyggelige Dagligstue staar til fri Afbenyttelse for dets Beboere, baade ved mindre Festligheder og til en hyggelig Passiar med de øvrige Patienter. Siden dets Oprettelse har Hjemmet været ledet af dets Indehaver, Ane Mette Rasmussen, der er uddannet Sygeplejerske ved Hjørring Amtssygehus, og senere gennem mange Aar har virket dels ved Hospitalspleje, dels ved privat Sygepleje.

M. Mathiassens Hjem for Ældre og Svagelige.

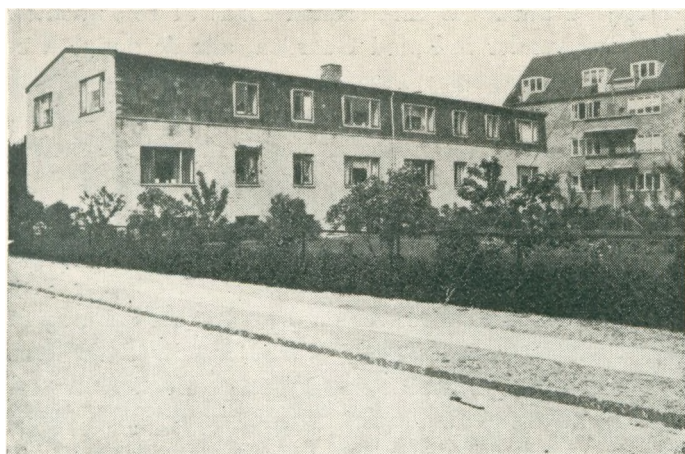
Ved Aarhundredskiftet var saa godt som hele det Terræn, vi nu kalder Grøndalskvarteret, Syd for Bellahøj, ned mod det smukke offentlige Anlæg Grøndalsparken, tildels ubebygget. Men i Tiden efter Verdenskrigen begyndte der herude at rejse sig en moderne Bydel, der dog særlig i den sidste halve Snes Aar har udviklet sig til en smuk, sund og frit beliggende Bydel, med adskillige nyanlagte Gader og Veje.

Herude grundlagde Sygeplejerske Fru Maren Mathiassen, bistaaet af hendes Mand, Ejendomsinspektør H. Mathiassen, i 1940 et Hjem for ældre Mennesker, dog ikke som et almindeligt Pensionat, men som et Hjem, hvor ældre, enlige samt syge og svagelige

Mennesker kunde bo under rolige og sunde Forhold. Hjemmet indrettedes i Ejendommen Vendsysselvej Nr. 14 ved Sammenlægning af 4 almindelige Beboelseslejligheder, indrettet med Plads for 10 Patienter, saaledes at hver Patient har eget Værelse, stort eller lille, og selv møblerer dette. Patienterne faar Forplejningen samt betryggende Pleje i Sygdomstilfælde. Foruden Patienternes Værelser har Hjemmet en stor fælles Spisestue og Opholdsstue. Til Hjemmet hører en herlig lille Forhave, hvor Patienterne kan sidde og nyde Sommerdagene. Hjemmet ledes af Sygeplejerske Fru Maren Mathiassen, f. Mortensen, uddannet ved Aalborg Amtssygehus, senere i 6 Aar Assistent ved Frederiksberg Hospital og i 3 Aar ved Bispebjerg Hospital, derefter ca. 3 Aar ved Finseninstitutet. Endvidere er der til Hjemmet tilknyttet uddannede Sygeplejersker.

Syge- & Hvilehjemmet »Eremita«.

Enten man tager den inde By eller de mere yderligt liggende Bydele, saa er der næsten altid et eller andet, som i særlig Grad præger hele denne Bydel. Dette er i Grunden ikke saa mærkeligt, eftersom Vanløse faktisk først i den sidste halve Snes Aar har faaet sit bymæssige Præg ved Opførelsen af de mange store Ejendomme, de nyopdukkede Villaer og Rækkehuse. I et saadant Hus var det, at Hr. William Baldur Klespe Nielsen og Hustru Lilla Larine Karoline Nielsen, f. Schultz, i Aaret 1936 begyndte et lille beskedent Syge- og Hvilehjem i Ejendommen Hyltebjerg Allé Nr. 75. Hjemmet, som fik

Syge- & Hvilehjemmet »Eremita«

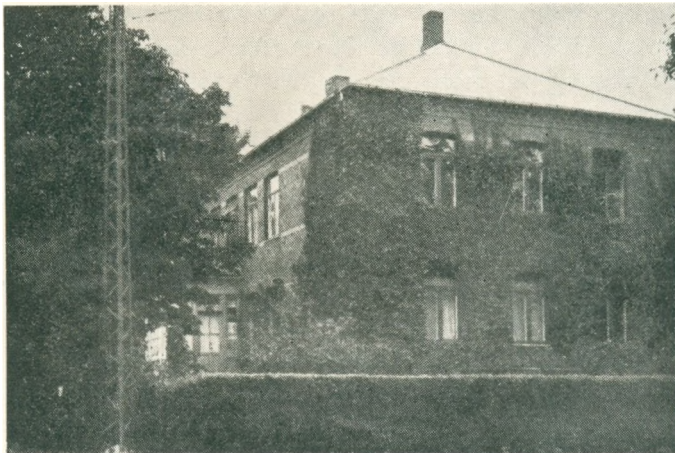
Navnet »Eremita«, aabnedes 1. Januar 1936 med Plads til 4 Patienter i to Lejligheder, som blev sammenlagt for Formaalet. Allerede i Maj samme Aar havde Hjemmet slaaet saa godt an, at en Udvidelse blev nødvendig, og man inddrog endnu to Lejligheder under Hjemmet. Herved fik man Plads til ialt 8 Patienter. Men det kneb stadig med Pladsen, og man kunde ikke efterkomme den Efterspørgsel, der var om Optagelse

paa Hjemmet, og udvide kunde man heller ikke, før der var gaaet nogle Aar. Endelig i 1939 kom man til at raade over flere Lejligheder, og ved forskellige indre Ombygninger udvidedes Hjemmet med Plads til 32 Patienter, saaledes at det nu optager begge Ejendomme, Hyltebjerg Allé Nr. 73 og 75, hvor der ogsaa er indrettet Bolig for Hjemmets Indehaver og Funktionærer. Syge- og Hvilehjemmet »Eremita« ledes af dets Indehavere som et stort, hyggeligt Hjem, hvor Beboerne kan samles i 2 store Opholdsstuer. De Patienter, der ønsker det, kan spise i Spisesalen, og de, der ikke ønsker dette, kan faa Maden serveret paa deres respektive Værelser, hvad enten de nu disponerer over eet eller over to Værelser.

»Eremita« ejes af William Baldur Klespe Nielsen og Hustru Lilla Laurine Karoline, f. Schultz, uddannet Sygeplejerske. Fru Nielsen har gennem ca. 10 Aar været knyttet til De Gamles By som Plejerske. Desuden er der til Hjemmet knyttet 2 Plejersker, den ene som Nattevagt. I det store og hele er Hjemmet nærmest indrettet for Middelstanden.

Syge- og Plejehjem for Ældre, Ratsacksvej 9.

Villakvarteret Syd for Grundtvigsvej opstod omkring 1800'erne. Paa det Areal, der nu udgør Hjørnet af Sagasvej—Rathsacksvej og Grundtvigsvej, opførtes i 1884 en større 2-Etagers Villa til privat Beboelse med 2 6-Værelers Lejligheder. Denne Ejendom lejede Sygeplejerske Frøken Inez Rebensdorff 1934 for her at oprette et Hjem for ældre, svage-lige Mennesker, men allerede i 1920 havde Frøken Rebensdorff sammen med en Kollega oprettet et Syge- og Plejehjem for Ældre i Frederik VIII's Stiftelse i Kildevældsgade. Dette Hjem havde Plads til 16 Patienter. I 1934 trak Frøken Rebensdorff sig tilbage for selv at grundlægge et privat Hjem for Ældre. Senere er Hjemmet i Kildevældsgade overgaaet til andre. I 1936 erhvervede Frøken Rebensdorff Ejendommen, og saaledes er dette Hjem for Ældre et af de faa indenfor Storkøbenhavns mange forskellige Hjem for ældre enlige Mennesker, som har til Huse i egen større Ejendom.

Syge- og Plejehjemmet, Ratsacksvej 9.

Bygningen bestaar af to fulde Etager, rummer 12 store Værelser, ligger omgivet af Have paa tre Sider og har Plads til 7 à 8 Patienter. Det ledes og drives som mere eksklusivt Hjem, hvor Patienterne kan raade over eet eller flere Værelser, og som i andre lignende Hjem indretter Patienterne sig, som de selv synes. Der faas fuld Forplejning og Pleje i Sygdomstilfælde, ligesom Patienterne ved Optagelse paa et saadant Hjem er fuldstændig fri for de mange smaa daglige Bekymringer, der ellers altid opstaar.

Hjemmet ledes af dets Indehaver, Sygeplejerske Frøken Inez Rebensdorff, uddannet Sygeplejerske ved Kommuneskolen 1906, senere ansat ved Rigshospitalet og Professor Røvsings Klinik samt ved privat Sygepleje.

Pension Erichsen.

Paa Aaboulevard Nr. 31, Hjørnet af H. C. Ørstedesvej, aabnede Søstrene Erichsen i Aaret 1926 et »Hjem for Ældre«. Grundtanken med Oprettelsen af Hjemmet var, at de mente der var Trang for en Pension af den Art, og med dette for Øje lejede Frøkerne Erichsen nogle Lejligheder i nævnte Ejendom og lod disse indrette til en hyggelig og meget hjemlig Pension, hvor mange ældre Mennesker i Aarenes Løb har fundet Hjem og Hvile.

Alt i alt raader Pension Erichsen over 3 Lejligheder med 24 Værelser, incl. fælles Dagligstue og stor Spisestue. Gæsterne møblerer i Reglen selv deres Værelser og kan indrette disse efter eget Ønske. Paa denne Maade kan de til Stadighed have netop de Genstande for Øje, som for dem betyder noget. Til Ejendommen hører en smuk lille Have, som staar til Beboernes Raadighed. Pensionen er ogsaa aaben for Rekonvalescenter, saafremt der er Plads for en kortere eller længere Periode. Pension Erichsen er et af de ældste af den Slags Hjem, og ledes af de tre Søstre.

Hjem for Ældre, Nystedvej 28, Valby.

Gennem de sidste 10—15 Aar er der paa det Terræn, der ligger Sydøst for Damhusøen, opstaaet et stort moderne Bykvarter, det saakaldte Aalholmskvarter, hvoraf en Del danner det yderste af Valby. Terrænet Syd for Valby Langgade er udpræget Villakvarter. Herude i frie og rolige Forhold grundlagdes i Aaret 1932 Erna Lehn's Hjem for Ældre, oprindelig oprettet af Frk. Madsen, og i 1939 overtaget af Fru Erna Lehn.

Hjemmet er kun et mindre Hjem for enlige, ældre svage Mennesker, det har Plads til fire Patienter, og har siden dets Oprettelse været indrettet i Ejendommen Nystedvej Nr. 28, som opførtes 1931—32. Selve Hjemmets Organisation er i Lighed med tidligere omtalte Hjem for Ældre. Hver enkelt Patient har sit eget Værelse, faar den fulde Forplejning og det fornødne Tilsyn i Sygdomstilfælde; men dette Hjem er i det væsentligste beregnet for Mellemlassen.

Sygehjemmet Zartmanns Plads.

Det private Initiativ har indenfor Sygehjemmenes Omraade gjort en betydelig Indsats, ved at en Del Sygeplejersker har følt sig kaldet til at ofre sig for denne Gerning og gjort Skridtet til Oprettelsen af Sygehjem for ældre, svagelige og kronisk syge Mennesker. Ret ofte er det saaledes, at disse Mennesker bliver til Besvær for deres allernærmeste, og kun i middelmadig Grad faar den fornødne, kærlige Pleje. Ud fra denne

Laura Henriksen.

Overbevisning var det, at Sygeplejerske Frk. Laura Henriksen 1930 oprettede sit Sygehjem paa Zartmanns Plads Nr. 83, med den Tanke, at skulde de ældre, svagelige og kronisk syge have den rette Glæde af at opholde sig paa et saadant Hjem, maatte det ikke være for stort. Sygehjemmet har da derfor ogsaa kun Plads til 5 Patienter og enkelte Rekonvalescenter. Hjemmet, der ligger i frie og smukke Omgivelser, er indrettet i en stor privat Lejlighed, saaledes at den enkelte Patient har sit eget Værelse, der i de fleste Tilfælde møbleres af Patienten selv, thi for det meste forbliver Patienterne paa Hjemmet Resten af deres Liv. Foruden Patienternes egne Værelser har Hjemmet en stor fælles Spise- og Opholdsstue. Patienterne faar

fuld Forplejning og er under Tilsyn og Pleje af Hjemmets Indehaver, Sygeplejerske Frk. Laura Henriksen, der selv leder Hjemmet. Frk. Henriksen blev uddannet til Sygeplejerske paa Almindelig Hospital fra 1906—08, derefter paa andre Hospitaler. Efter den Tid virkede hun som Privatsygeplejerske til hun i 1930 oprettede sit private Sygehjem.

Hjemmenes Sygehjælp, Carl Johansgade 2.

Hjemmenes Sygehjælp er en Forening, som er stiftet den 10. Januar 1931 med det Formaal at yde Sygepleje ved uddannede Sygehjælpere til Familier og enligt stillede Personer. Til Udøvelsen af denne Gerning raader Foreningen over 150 uddannede Sygehjælpere, hvoraf en stor Del er uddannet paa Foreningens egne oprettede Kursus som et supplerende Uddannelseskursus til deres øvrige Hospitalsuddannelse. En anden Gerning, Foreningen har optaget, er det børnefilantropiske Arbejde, et Arbejde, der i sit Hovedformaal gaar ud paa at forhindre, at Børn i Alderen 2—7 Aar forsømmes eller vanrøgtes under Sygdom i Hjemmet eller under Moderens Hospitalsophold, eller hvor lignende Aarsager paa anden Maade griber ind og forhindrer Hjemmene i at yde Børnene den fornødne Pleje og det fornødne Tilsyn.

I Forbindelse med dette Arbejde har Foreningen siden dens Oprettelse staaet i Samarbejde med Børnehjælpsdagens Komité samt haft eget Telt paa Kongens Nytorv hvert Aar paa Børnehjælpsdagen. Ved dette Samarbejde er der fra Børnehjælpsdagens Indkomster hvert Aar blevet tildelt Foreningen et Tilskud til nævnte børnefilantropiske Arbejde, der bl. a. strækker sig saa langt som til Sommerophold paa forskellige Sommerkolonier. Desuden yder Foreningen Støtte til Sygehjælpen i mindrebemidlede Hjem. Foreningens Drift opretholdes dels ved Medlemsbidrag, dels ved frivillige Gaver, ligesom de mange Gaver i Form af Naturalier, som gennem Aarene skænkes til Foreningen, kommer trængende Hjem og Børn tilgode. Foreningens Sygehjælpere staaer til Raadighed for Foreningens Medlemmer. Fra en beskedne Begyndelse er Foreningen Aar efter Aar vokset til nu at være en Institution, der i fuldt Maal gør en Indsats indenfor de Omraader, den spænder over, og det beskedne Medlemstal fra 1931 er nu vokset til ca. 3000. Foreningens Formand er Fru Departementschef Weis. Foreningens Forretningsfører er Frk. Thora Schiødt.

Husmoder-Hjælpens Korps.

Dette Korps er en Forening, hvis Tilblivelse skyldes Ørelæge Valdemar Klein og Hustru, Læge Fru Johanne Klein. Gang paa Gang havde de i deres Praksis set de Vanskeligheder, som kunde opstaa i de mindrebemidlede Hjem, naar disse blev hjemsøgt af Sygdom, og det kneb med at skaffe den fornødne Sygepleje, og samtidig den fornødne Hjælp til selve Hjemmets daglige Arbejde for at opretholde og vedligeholde Hjemmet.

Fru Johanne Klein fik samlet en lille Kreds af Husmødre, som for et beskedent Vederlag optog den Gerning at pleje og hjælpe Husmoderen i Sygdomstilfælde, og dermed stiftedes Foreningen »Husmoder-Hjælpens Korps« i 1920. Fra den beskedne Begyndelse med de enkelte tildels frivillige Hjælpere er Foreningen gennem Aarene vokset til nu at disponere over 180 uddannede Husmoderhjælpere, der tillige er uddannede i Syge- og Barselpleje. Foreningens Formaal er at skaffe Hjælp til Hjem, hvor Husmoderen er syg eller ligger i Barselseng, og hvor det daglige Arbejde i Hjemmet hviler paa Husmoderen alene. De nødvendige Sygeplejerekvitterer udlaanes til Hjemmene, saalænge de har Hjælp fra Korpset. Hjælpen ydes kun til Foreningens Medlemmer, og selve Plejeomkostningerne betales af Hjemmene; undtaget herfra er Hjem, hvor der hersker særlige økonomiske Vanskeligheder. I saadanne Tilfælde ydes der af Foreningens Midler Pleje til nedsat Betaling eller helt gratis. Da Korpsets Arbejde for en stor Del falder indenfor børnerige Familier, bliver dets Arbejde i høj Grad Børnehjælp, og i denne Forbindelse staaer Korpset i tæt Samarbejde med Børnehjælpsdagen, hvorfra det aarligt modtager Tilskud til dets filantropiske Arbejde.

De *Husmoder-Hjælpere*, der staaer til Raadighed, er alle uddannede indenfor selve Korpset, og er saaledes fortrolige med en Husmoders almindelige daglige Gerning i Hjemmet, samt tillige uddannede Syge- eller Samariterhjælpere. Fra Korpset føres der betryggende Tilsyn med de Hjem, hvortil der er udsendt Husmoderhjælpere. Korpset har gennem de mange Aar, det har virket, aarligt modtaget og modtager stadig Hjælp og Gaver fra adskillige Institutioner og Private. Foreningens nuværende Formand er Overlæge Emil Windløw. Foreningens Forstanderinde er Sygeplejerske Frk. Anna Eichler.

Københavns Sygeplejebureau.

blev grundlagt 1906 af Sygeplejerske Frk. Sofie Koefoed. I 1939 blev Bureauet overdraget til den nuværende Indehaver, Frk. Edith Nielsen, der er uddannet ved Amtssygehuset i Vejle, og som derefter i en Aarrække har virket i privat Sygepleje.

Fra Bureauet udgaar saavel fuldt uddannede Sygeplejersker som Plejersker med en delvis Hospitalsuddannelse, og Sygeplejebureauet raader over en særlig stor Stab af sidstnævnte, da det har vist sig, at denne Del af Sygehjælpen er den oftest foretrukne, idet Plejerskerne foruden at varetage selve Sygeplejen tillige kan tage sig af andre Ting i det paagældende Hjem.

Husmoderens Sygehjælp.

er en Forening, stiftet 1937 med det Formaal at yde sine Medlemmer almindelig Sygehjælp, Barselpleje o. l. ved Hjælp af en Stab dygtige unge Piger med huslig og praktisk Uddannelse samt med delvis Sygeplejeuddannelse.

Denne Stab af Medarbejdere samles jævnlig til Drøftelse af faglige Spørgsmaal samt til Kursus under faglig Leder, saasom Jordmoder og Sygeplejerske. Foreningen tæller ca. 1000 Medlemmer. Der ydes disse almindelig Sygepleje, og der stilles gratis i et halvt Aar Babykurve med fuldstændigt Udstyr til Raadighed for Barselpatienter, der maatte trænge til denne Hjælp. Endvidere er der til Foreningen knyttet en statsautoriseret Sygeplejerske, der fører Kontrol med Plejegerningen ude i Byen. Foreningens Formand er Fru Læge Toni Krøll, dens Forstanderinde er Fru Antonie Hald.

Som en Kæde — samlet af mange Led — indgaar en meget stor Del af Københavns talrige Virksomheder i Byens Historie, og ikke saa faa af disse Virksomheder kan føres langt tilbage i vor Bys Historie.

Det ligger da lige for i denne Beretning om København at kæde en Del af Byens, saavel ældre som yngre Virksomheder sammen med Byens Historie, thi det er ikke blot Byens Borgere; men ogsaa Byens Handel og Industri og dermed beslægtede Virksomheder, som gennem Tiderne — Aar efter Aar og Tidsperiode efter Tidsperiode — har gjort sine betydelige Indsatser for at fremme Byens Vækst og Byens Fysiognomi.

Gennem Aarhundreder forblev København den samme By indenfor de snævre Rammer dens berømmelige Grundlægger havde sat, og vi kommer helt op til Midten af forrige Aarhundrede før en egentlig storstilet Udvidelse af København finder Sted, og først efter at vi er inde i vort Aarhundrede følger København med ilsomme Fjed den hastige Udvikling, som gennem et kort Aaremaal har skabt det København, vi nu alle kender, ja — underligt at tænke paa — den overvejende Del af Hovedstadens Omraade er i sin Bebyggelse endnu ikke 100 Aar gammel.

Før Kong Christian den 4' — omkring 1647 — lader den gamle oprindelige Østervold sløjfe og Voldgraven udfylde og flytter Østerport til den nyanlagte Østervold, knejsede paa nuværende Kongens Nytorv — som ikke eksisterede dengang — Østerport med sit høje Porttaarn, beliggende umiddelbart for Enden af nuværende Østergade. I Byens Udkant laa den Gang (Frederik den 2's Tid) flere større Adelsgaarde, og hvor nu Hotel d'Angleterre og de 4—5 første Huse af nuværende Østergades lige Numre ligger, laa paa hin Tid en stor anseelig Adelsgaard tilhørende Hak Holgersen Ulfstand. Paa Christian den 4's Tid ejedes Adelsgaarden af Rigshovmester Joakim Gersdorff.

Umiddelbart op til Adelsgaarden — ud mod nuværende Kongens Nytorv — laa indtil 1647 den gamle Fæstningsvold og Voldgrav, som 1647, ved Voldens Flytning, bliver kastet til, og hele Pladsen udenfor Gaarden henlaa derefter i lange Tider som eet ufremkommeligt Morads, kaldet »Hallands Aas«. Omkring 1670 bliver Pladsen som tidligere nævnt planeret og udlagt til Torv, »Kongens Nytorv«.

Efter Rigshofmester Gersdorff kommer Adelsgaarden i Viceadmiral Niels Trolles Eje, og endnu medens han besidder Gaarden, nedbrænder denne til Grunden — vistnok 1666 — og en nærmere Beskrivelse af en Opbygning af Gaarden kendes ikke, men det vides, at Gaarden under Christian den 5' købes af Storkansler Grev Ahlefeldt, der ved sit Køb af en Del af de tidligere Fæstningsværker udvider Gaardens Areal, og som tillige lader opføre en ny anseelig Hovedbygning med Facade mod Kongens Nytorv. Godsejer Johan

Kongens Nytorv paa Frederik den 5tes Tid.

Lehn til Hvilkilde, der var blevet Ejer af Gaarden, sælger denne i Aaret 1731 til Gehejmeraad Frederik v. Gram, der straks lader Ejendommen ombygge og udstyrede dens Facade mod Kongetorvet med pragtfulde overdaadige Dekorationer. Denne fine Ejendom var det, at daværende Ejer af Hotel d'Angleterre, Gottfried Rau, købte ifølge Skøde af 17. Juli 1795 for der at indrette et nyt Hotel d'Angleterre efter at hans egen Gaard var nedbrændt.

Hotel d'Angleterres Grundlæggelse kan føres tilbage til Aaret 1755, da Jean Mare'chal, født 1732 i Lothringen, død 1776 i København, i Forsommeren nævnte Aar lagde Grunden til det senere saa ansete og fornemme Hotel. Jean Mare'chal var 1747 sammen med en fransk Skuespillertrup kommen til København, og i 1754 ægtede han Jomfru Maria Dorothea Cobby, Datter af kongelig Mundkok Ditlev Cobby. Ved den store Troppesamling af forskellige Rytteriregimenter, som afholdtes paa Blegdamsfælleden 1755, blev Jean Mare'chal »Tractor og Skienk for Campermangen«, med andre Ord Marketender for Troppesamlingens Officerer og Mandskab, og i denne Egenskab slaar han sig ned ude paa Nørrebro i »Den stærke Mands Have«, som laa der hvor nu Fælledvejens Kommuneskole og St. Hansgade ligger, dengang Matr. Nr. 78 »uden nørreport« strækkende sig helt ned til Sortedamssøen og tilhørende Vintapper Johan Schmidt.

Stedets noget ejendommelige Navn knytter sig til dets Grundlægger Johan von Ecken-

berg, der i Begyndelsen af 1700 sammen med nogle Linedansere og Gøglere var kommen til København og optraadte som »Stærk Mand« i en Bod paa Nytorv. Han købte omkring 1722 nævnte Areal og lod nogle Bygninger samt et Teater opføre herude. Maaske nærmest som Traktør og Forlystelsessted, og her er det, at Jean Mare'chal den 5. Maj 1755 aabner sit Marketenderi for Troppe-samlingerne paa Blegdamsfælleden og dermed lægger den første Begyndelse til det senere saa ansete Hotel d'Angleterre. Ved Troppe-samlingernes Opbrud den 16' Juni er Jean Mare'chal — bistaaet af sin Hustru — blevet en i vide Kredse kendt Traktør.

Det var dog ikke hans Agt at fortsætte sin saa godt begyndte Traktør-Virksomhed herude paa Nørrebro trods de landlige Omgivelser, nej, han vilde ind til Byen, indenfor Voldene og finder et passende Sted for sin Virksomhed i Ejendommen Hjørnet af

Østergade set fra Kongens Nytorv ca. 1800.

Laxegade og Vingaardsstræde, daværende Matr. Nr. 131. Nuværende Nr. 1. Det var en ret anseelig Gaard, som omkring 1660 ejedes af Jens Juel, en Broder til Niels Juel. Senere var Gaarden i Brygger Johan Carstensens Besiddelse. I 1752 bliver Gaarden tilskødet Købmand Søren Gramer, og da Jean Mare'chal den 20/12 1755 faar Skøde paa den, bliver den nævnet som en større To-Etages Ejendom med Kælder. Mod Laxegade havde Gaarden en ca. 50 Alen lang Længe og inde i den store Gaardsplads laa, vinkelret med Vingaardsstræde, en ca. 70 Alen lang Sidebygning. Ejendommens samlede Areal var 2738 Kvadratalen.

I Begyndelsen drev Jean Mare'chal ikke Herbergerhus, men kun almindelig Traktør-virksomhed. Gentagne Gange ansøgte han om Bevilling til ogsaa at drive Herbergerhus, og efterhaanden lykkedes det da ogsaa. Hans sidste Ansøgning af 23/11 1759 til Kancelliet bliver bevilliget, og den 20/2 1760 underskriver Kongen paa Christiansborg hans Bevilling som kongelig privilegeret »Herbergerer«.

1762 ved Mare'chals Hustrus Død nævnes hans Bopæl at være Reverensstræde. Det er imidlertid samme Gaard, han besidder, blot er den Del af Laxegade, hvor Gaarden laa og som førte op til Kongens Nytorv og løb sammen med Holmens Reier, blevet omdøbt til Reverensstræde eller Revierensgade, hvilket Navn bibeholdtes til omkring 1878.

Der knytter sig naturligt en ikke helt uinteressant Historie til en ca. 200 aarig Hotel-

virksomhed, og ikke mindst til Mare'chals Virksomhed, som lige fra Begyndelsen havde faaet Landets Adel og Officerer som Gæster. Hans Traktørsted og Herbergerhus blev søgt af mange fornemme Rejsende der — som Kotume dengang var — medførte eget Tjenerskab til deres personlige Opvartning, saaledes at et lille Personale kunde betjene et af Datidens Hoteller. Men trods det, at der udspillede mangan interessant Begivenhed under Mare'chals Herbergertag, som vilde give os et sikkert fornøjeligt Billede af Datidens Hoteller, maa vi her indskrænke os til — for dog at give Læseren et lille Billede af, hvorledes et af Datidens bedre Hoteller fandtes indrettet — et kort Resume over Mare'chals Traktør og Herbergerhus, hentet fra en Vurderingsforretning, foretaget den 15/2 1765.

Ejendommens Matr. Nr. var forandret til Nr. 145. Mod Reverensgade fandtes en grundmuret Bygning i 2 Etager. 9 Fag lang med Kælder under de 7 Fag. Gaardens Indkørsel optoges af 2 Fag. Her var Opgangen til Trappen, som førte ind i en Trefagsstue, med bare Vægge, høje Paneler samt en Vindovn. Mod Torvet i Ejendommens Hjørne var en Stue paa 5 Fag med gipsede og betrukne Vægge og med en To-Etages Vindovn, opstillet i en Niche. Paa første Sal fandtes en Hjørnesal, ligeledes gipset og med Paneler samt betrukne Vægge. Op til denne stødte en mindre Sal med samme Udstyr. Endvidere fandtes paa denne Etage et mindre Sovekammer. Langs med Vingaardsstræde var en Bygning af samme Højde, men 17 Fag lang og med Kviste paa 3 Fag samt med Kældere under hele Bygningen. Disse Kældere var delt i tre Afdelinger med Nedgang fra Gaarden.

I Bygningens Stueetage fandtes to Trefags betrukne Værelser, det ene var forsynet med Skænk. Tillige laa der op til dette et Trefags Soveværelse, ogsaa gipset og betrukket. Ud mod Gaarden fandtes en Trefags Forstue. Fra denne kom man ud i Køkkenet. Dette var 5 Fag langt, med Bagerovn og aaben Skorsten. Anretterborde, Skabe og Tinrækker (Tallerkenrækker), Stenvask m. m. Bag Køkkenet laa et stort Trefags Spisekammer.

Endvidere var der 2 mindre Stuer og et Spisekammer ud til Gaarden.

I Bygningens første Etage fandtes en stor Seksfags-Sal, ligeledes gipset og betrukket og med en stor Vindovn. Desuden laa der her 3 mindre Værelser, Korridor og Spisekammer.

I den brolagte Gaard laa et grundmuret to Etages Baghus med Kvist. Denne Bygningens underste Etage var optaget af Vognremisser, Vaskerum, Spisekammer, Køkken med Bagerovn og aaben Skorsten samt Retterbænke. Endvidere fandtes der i denne Bygning i Stueetagen en Firefags Billardstue. Bygningens første Etage rummede 4 Sale samt 2 Kamre. Endelig laa der i Gaarden et højt grundmuret Sidehus med Stalde til 11 Heste. Over Staldene var en stor Fire-Fags Sal. Hele Ejendommen var vurderet til 9500 Rdl.

Efter Mare'chals Død drev hans Enke af andet Ægteskab Anna Margrethe Mare'chal Forretningen videre i ca. 11 Aar, indtil hun ifølge Dokumenter af 3' Februar 1787 sælger Forretning og Ejendom til Johan Gotfried Rau, der den 1' Juni 1787 faar samme

Kongens Nytorv ca. 1775. (Nyhavn og Charlottenborg efter gammelt Stik.)

kongelige Privilegium som Mare'chal. Samtidig med hans Overtagelse af Virksomheden flytter Hovedstadens absolut fornemste og mest eksklusive Klub »Den engelske Klub« sine Mødelokaler til Herbergergaarden i Reverensstræde.

Nogle Aar efter Overtagelsen lader Johan Gotfried Rau Gaarden ombygge, og den 7' November 1791 meddeler han i sit Avertissement, at han atter aabner det ombyggede Traktør og Herbergerhus under Navn »Hotel d'Angleterre og hermed rykker dette Navn ind i de kommende Aar helt op til Nutiden, stadig kastende et eget fornemt Præg over vor Bys Hotelnavne.

Vi har tidligere omtalt nogle af de mange Brande, som i svundne Tider hærgede vor By. En af disse Ildsvaader, Branden som udbrød Fredag den 5' Juni 1795 i Søetatens Domæne paa Gammelholm, lagde i Løbet af kort Tid hele det gamle Bremerholm i Aske, og fra Holmen bredte Ilden sig tværs over den daværende Kanal, som adskilte Gammelholm fra Holmens Revier, og her antændte den Perchiers store Gaard (senere Landmandsbankens Gaard). Herfra bredte Ilden sig med rivende Hast til de tilstødende smalle Gader, og snart var ogsaa Hotel d'Angleterre en eneste brændende rygende Ruinhob. Denne mægtige Ildsvaade rasede i tre Dage og ødelagde ca. 1000 Huse.

Gotfried Rau køber — som tidligere nævnt — ifølge Skøde af 17' Juli 1795 den Gramske Gaard af Enken efter Gehejmraad Fr. Gram og indretter her sit nye Hotel. Paa den Tid fandtes der i København foruden Hotel d'Angleterre af Førsteklasses Hoteller kun to foruden. I 1804 optager Rau sin Svigersøn Johan Schmetzer som Kompagnon i Hotelvirksomheden og efter Raus Død i 1910 føres Hotellet videre af hans Enke og Svigersønnen, der efter Svigermoderens Død 1812 bliver Eneejer af Hotellet. Han formaaede dog ikke at klare de nogle Aar tidligere fremstaaede økonomiske Vanskeligheder, og 1817 stilles Hotellet til offentlig Auktion; men først efter Afholdelse af fire Auktioner melder der sig en Køber, nemlig Carl Joseph Knirsch.

Blandt de talrige Begivenheder, Fester og Koncerter, som udfoldede sig indenfor Hotellets Mure, skal her blot nævnes: H. C. Lumbyes Koncerter, som vakte stormende Begejstring blandt det københavnske Publikum. Den første Koncert blev afholdt den 4' Februar 1840. Knirsch afhænder i 1842 Hotellet til Heinerich Krüger, og to Aar efter, den 21. September, tildeles der ham samme kongelige Bevilling som hans Forgængere. Denne blev den sidste kongelige Bevilling, som var knyttet til Hotel d'Angleterre.

Efter Heinerich Krügers Død 1856 førte hans Enke — bistaet af sine to Sønner Fritz og Hermann Krüger — Hotellet videre, og i 1863 blev det helt overdraget til Sønerne. I 1871 døde Fritz Krüger, og Hotellet førtes videre af Hermann Krüger.

Hotel d'Angleterre.

I 1872 indtræder et Vendepunkt i Hotellets Historie, idet Danmarks Finanskonge C. F. Tietgen den 2' November 1872 faar stiftet et nyt Selskab, »Det Københavnske Byggeselskab«, hvis Formaal bl. a. var at søge at faa hele det ældgamle uhygiejniske Kvarter, som laa bag Hotellet, udnyttet paa en mere tidssvarende Maade. I dette Tilfælde drejede det sig om den smalle, snavsede Gyde »Peder Madsens Gang«, Pistol-

stræde og det lille skæve Pistoltorv. Samtlige Ejendomme indenfor dette Omraade erhvervedes af det nye Selskab, der tillige havde købt Hotellet og den gamle Hovedvagt, som siden 1680 havde ligget midt for nuværende Hovedvagtsgade. En Række Byggearbejder blev sat i Gang, og i Løbet af nogle Aar fremstod paa føromtalt Areal det nuværende Ny Østergade og Hovedvagtsgade. Samtidig var Hotelbygningen blevet tildels ombygget i saavel Ydre som Indre, og den 5' Maj 1875 genaabnedes det omforandrede Hotel og en ny glansfuld Periode indlededes i Hotellets Historie.

Det Københavnske Boligselskab sælger i 1898 Hotellet til Brygger Carl Jacobsen, der 1909 afhænder det til et engelsk Selskab. I 1915 bliver Hotellet for anden Gang hjemtaget af den røde Hane. Denne Gang udbryder Ilden den 4' Marts i Hotellets Fløj mod Hovedvagtsgade. Denne Fløj og en anden Bygning blev tildels ødelagt, medens selve Hovedbygningen ud mod Torvet ikke led saa stor Brandskade. Endnu inden Hotellet er genopbygget efter Branden bliver det ved Tvangsauktion solgt til Etatsraad Georg Bestle og Godsejerinde Olga Andersen. Ved en højtidelig Indvielse i Form af en større Banket — afholdt den 22' September 1916 — rejste Hotel d'Angleterre sig for anden Gang af Asken og denne Gang smukkere end nogensinde før, i Ydre saavel som i Indre.

Kort Tid efter denne Festbanket solgtes Hotellet til Aktieselskabet Hotel d'Angleterre. Hotellet havde lige siden 1875 — da det overgik til Byggeselskabet — været bortforpagtet til forskellige Forpagtere. Den daglige Drift af Hotellet har fra det i 1875 overtoges af Det Københavnske Byggeselskab været ledet af en Direktør eller af en Forpagter, og siden det nuværende Aktieselskab stiftedes 1917 har bl. a. Valdemar Pedersen, Aage Poschmann og Oluf Christensen staaet for Hotellets Drift. Den nuværende Direktion bestaar af V. Binderup-Schultz og Johan Hilborg.

Forsikrings-Aktieselskabet »Skandinavia«.

Rammen omkring nuværende Kongens Nytorv dannes af en Kæde statelige Bygningsværker, som afgiver Domicil for flere af vort Lands kendte og fremragende Institutioner og Virksomheder, saavel offentlige som private. I denne Forbindelse tænkes her særligt paa Forsikrings-Aktieselskabet »Skandinavia« — grundlagt 1899 — som har egen Bygning, Kongens Nytorv Nr. 6, der ligger som Nabo til det »Thottske Palæ«; men lad os, inden vi kommer nærmere ind paa Skandinavias Historie, dvæle lidt ved Nabobygningen, som jo endnu er et af de faa tildels uforandrede Bygningsværker, der i længst forsvundne Tider — i Bestræbelserne for at skabe en saa fornem Ramme om det nye kongelige Torv som muligt — rejstes her.

Faa Aar efter at Ulrik Frederik Gyldenløve — i samme Bestræbelser — havde ladet bygge sit store fornemme Palæ (senere nuværende Charlottenborg) paabegyndte Admiral Niels Juel, der allerede dengang havde en Gaard liggende paa Hjørnet af Kongens Nytorv og Bredgade, Opførelsen af sit Palæ, bygget efter den hollandske Pilastrestil. Saa vidt vides stod Palæet færdigt 1686. I Slutningen af det syttende Aarhundrede sælger Niels Juels Enke Palæet til Kong Christian d's Elskerinde, Grevinde til Samsø Sofie Amalie Moth, der antagelig købte Palæet til sin Søn, Christian Gyldenløve, thi ifølge Skøde af 1699 overdrages Ejendommen til ham.

Gennem Grevinde Sofie Amalie Moth gaar Ejendommen over til Slægten Danne-skjold-Samsøe, hvorfra den 1753 sælges til Anna Sophie Rantzau. Efter Anna Sophie Rantzaus Død 1760 bliver Palæet ved Auktion solgt til Grev Otto Thott, der umiddelbart efter Overtagelsen lader Palæets Facade mod Kongens Nytorv ombygge til sit endnu bevarede Udseende, rigt prydet med Forsiringer og Ornamenteer og med det Thottske Vaaben i den overdaadigt udsmykkede Frontespice; men Palæets Facade mod Bredgade staar

stadig uforandret fra Opførelsen i 1686. For faa Aar siden solgtes Palæet af Baron Otto Reedtz-Thott's Arvinger til den franske Legation.

Naboejendommen Kongens Nytorv Nr. 6: Salomonsens Gaard, havde den Gang en to Stokværk høj Hovedbygning, som senere — omkring 1870 — erstattedes af en fire Stokværk høj Bygning. I Slutningen af 1890 nedbrændte Gaarden og Standard Life Insurance Company lod paa Brandtomten opføre nuværende Ejendom, som i 1911 blev købt af Forsikrings-Aktieselskabet »Skandinavia«, som grundlagdes den 3' Juni 1899 af Direktørerne W. Witzke og A. N. Grøn.

»Skandinavia«s Bygning.

Wilhelm Witzke, f. 1864, kom efter Udgangen fra St. Petri Kirkeskole den 1' Maj 1878 i Lære i Firmaet W. Bähncke & Co. Fik derefter i Aaret 1884 Ansættelse i Rederifirmaet Gustav Metzler, Stettin, men hans Længsel efter den gamle Branche førte ham kort Tid efter til Berlin, hvor han fik Ansættelse i »Deutsche Transport Versicherungs-Gesellschaft« og efter et Aars Ophold i Berlin forflyttedes han til

Direktør Wilhelm Witzke.

Selskabets Generalagentur i Hamborg, men blev i 1886 kaldt tilbage til Berlin for at overtage Stillingen som Reassurancechef i Selskabet. Hans medfødte Trang til at se og lære noget Nyt førte ham sammen med Direktør Max Vogel, der netop havde stiftet »Bayerische Lloyd« i München. I dette Selskab blev W. Witzke ansat som Underdirektør. Kort Tid efter udnævntes han til Direktør for hele Norden med Sæde i København. I Hovedstaden mødtes han med Direktør Grøn, der var Direktør for »New York Life Insurance« danske Afdeling og sluttede sig sammen med dette Firma under Navnet »A. N. Grøn & W. Witzke«.

Nu gjaldt det om at se sig om efter nye Opgaver, og ved at se, at betydelige udenlandske Genforsikringskontrakter placeredes i Udlandet og de skandinaviske Selskaber ogsaa søgte til Udlandet, opstod Idéen til at gøre en ny dansk Indsats i Genforsikringsvirksomheden ved Oprettelse af et nyt Genforsikringsselskab, som ikke blot skulde søge at bevare for Danmark den størst mulige Del af den danske Genforsikring, men tillige søge at faa Andel i den internationale Genforsikringsforretning, specielt i den skandinaviske. Paa dette Grundlag — med Støtte fra Sverrig og Norge — stiftedes Selskabet »Skandinavia« den 3' Juni 1899 med en Aktiekapital paa 3 Millioner Kroner med 10 % Indbetaling. Selskabets første Domicil blev nogle Lokaler i Ejendommen Højbroplads Nr. 13. Ved en flygtig Betragtning af Konjunkturforholdene i 1899 kunde det imidlertid se ud, som om det ikke var noget heldigt Tidspunkt, paa hvilket »Skandinavia« stiftedes. Netop omkring Aarhundredskiftet havde de almindelige Konjunkturer naaet et foreløbigt Kulminationspunkt, og de nærmest følgende Aar maa nærmest karakteriseres som temmelig stille Forretningsaar. Kort sagt, Forholdene var alt andet end lyse for Genforsikringsvirksomheden; men indgaaende Overvejelser giver alligevel Indtrykket af, at Tidspunktet for »Skandinavia«s Stiftelse trods alt var meget heldigt valgt; thi var Selskabet blevet stiftet nogle Aar tidligere, kunde det vel næppe have undgaaet at faa sin Del af de almindelige Tab, hvilket jo let kunde blive skæbnsvangert for et nyt Selskab. Omkring 1905 —

efter den russisk-japanske Krigs Afslutning — indtræder nye Konjunkturførhold, medførende stigende Priser og fornyet kraftig Foretagsomhed, og Skandinavia klarer sig godt gennem sine første, paa mange Maader ret vanskelige Aar.

De beskedne Kontorrum paa Højbroplads blev under Selskabets hurtige Udvikling snart for smaa, og da der ikke paa Stedet var Muligheder for Udvidelser, maatte man andetsteds se sig om efter Lokaler, som kunde give mere Albuerum. Saadan fandt man i den nyopførte Ejendom i Citygade Nr. 24, og hertil flyttedes Lokalerne i 1900 og forblev der i over 10 Aar.

Den danske Livsforsikringslov af 1904 kom ogsaa til at berøre Skandinavia, idet Loven krævede, at der paa Selskabers Kapital som drev Livsforsikring — saavel direkte som indirekte — skulde være indbetalt mindst 25 % Indbetaling, og da Skandinavia hid-

»Skandinavia's Bygning og det Thottske Palæ, Kongens Nytorv.

til kun havde haft 10 % Indbetaling, maatte den indkalde yderligere 15 % paa Aktiekapitalen. Dette fandt Sted i 1905 og foregik uden Vanskeligheder af nogen Art.

Skandinavia havde efterhaanden udviklet sig til et Selskab af Verdensformat, en Udvikling som krævede en større Kapital, og i 1911 vedtog Selskabets Ledelse derfor at udvide Aktiekapitalen til 6 Millioner Kroner med 25 % Indbetaling. Samme Aar vedtoges en Lovændring af væsentlig Betydning for Selskabet, idet det nu bestemtes, at dette ogsaa havde Ret til at drive direkte Forsikring. Hidtil havde Selskabet kun arbejdet med Genforsikring.

Endnu en Begivenhed af Betydning indenfor Selskabets Historie sker i samme Aar, idet dette ved Overflytningen til Kongens Nytorv Nr. 6 faar en smuk og værdig Ramme for Virksomheden.

Da Verdenskrigen udbrød i August 1914 og med eet Slag ganske forandrede Forholdene paa det internationale Genforsikringsmarked, stod Skandinavia godt rustet til at udnytte de Chancer, der frembød sig for de neutrale Landes Forsikringsselskaber og under disse Forhold fandt Selskabets Ledelse det formaalstjenligt at Aktiekapitalen paany

blev udvidet og paa en ekstraordinær Generalforsamling i Juli 1915 vedtoges Udvidelsen til 10 Millioner Kroner med 25 % Indbetaling.

Skandinavia er udmærket organiseret, idet Selskabet er repræsenteret i følgende Byer:

London, Paris, Berlin, Amsterdam, Antwerpen, Madrid, Lissabon, Warszawa, Oslo, Danzig, Bergen, Stockholm, Helsingfors, Reykjavik, New York samt i de sydamerikanske Lande.

Samtidig med at Selskabet saaledes strakte sine Forbindelser længere og længere ud i det Fremmede, udvidede det ogsaa Tid efter anden sine hjemlige Interesser, saaledes havde det allerede i 1909 erhvervet en Del af Aktiekapitalen i det daværende Glasforsikrings-Aktieselskabet »Absalon«. I Aaret 1915 deltog Selskabet i Oprettelsen af Forsikrings-Aktieselskabet »Provincia«.

I Aaret 1914 havde Grøn & Witzke oprettet det lille, væsentligst paa Forsikring af Lystfartøjer baserede »Danske Yachtassurance«. Dette Selskab antog i Aaret 1917 Navnet Forsikrings-Aktieselskabet »Dansk Merkur« og samtidig udvidede det sine Rammer til ogsaa at spænde over andre Brancher.

Efter at Forsikringsselskabet »Absalon« havde udvidet sin Kapital optoges der andre Forsikringsbrancher, og i Aaret 1917 tilsluttedes Assurancefirmaerne W. Bähncke & Co. og Albert Bähncke.

Med de her anførte Udvidelser er det forstaaeligt, at Selskabet »Skandinavia« atter optog Spørgsmaalet om en Udvidelse af Aktiekapitalen og i Juni 1918 vedtoges det at udvide Kapitalen til 20 Millioner Kroner med 25 % Indbetaling.

I 1921 var »Skandinavia« slaaet ind paa en ny Udbyttepolitik, idet det ikke udbetalte hele Aktionærdividenden kontant, men benyttede en Del af den til Afskrivning paa Aktionærforskrivningerne. Paa denne Maade opsamledes 1 Million Kroner, saaledes at den indbetalte Del af Aktiekapitalen steg til 6 Millioner Kroner eller 30 % indbetalt.

I Tiden efter Krigsaarene faldt imidlertid Værdierne og dermed ogsaa Forsikringssummerne og Præmieindtægterne. Der blev efterhaanden ikke mere Tale om de enorme Forsikringssummer som hidtil, og det var ikke mere nødvendigt at have de mægtige Garantier ved Aktionærforskrivningerne. Det blev derfor almindeligt indenfor de store Forsikringsselskaber helt eller delvis at frigøre Aktionærforskrivningerne. Dette sidste valgte »Skandinavia«, idet Selskabet i Aaret 1931 vedtog at frigive Aktionærerne 10 Millioner Kroner af Aktionærforskrivningerne, saaledes at Aktiekapitalen fremtidig blev paa 10 Millioner Kroner med 60 % Indbetaling, altsaa 6 Millioner Kroner.

I Aaret 1936 annulleredes de resterende 4 Millioner Kroner Aktionærforskrivninger og samtidig udvidedes Aktiekapitalen med 2 Millioner Kroner til Aktiekapitalens nuværende Beløb 8 Millioner Kroner fuldt indbetalt.

Skandinavia arbejdede lige fra Begyndelsen i nær Tilslutning til Assurancefirmaet Aktieselskabet »Grøn & Witzke«, og i 1931 erhvervede Skandinavia dette Selskabs hele Aktiekapital. Samtidig optog Skandinavia i 1937 og 1940 Tegning af direkte Livsforsikring samt alle Arter Skadesbrancher.

Forinden vi kommer til en Oversigt over Selskabets Virksomhed gennem de forløbne 42 Aar skal nævnes, at Selskabet nu i 1942 paa dets Hovedkontor beskæftiger ca. 300 Kontorfunktionærer.

Forsikrings-Aktieselskabet »Skandinavia«s Repræsentantskab har gennem de forløbne Aar haft følgende Formænd:

Højesteretssagfører Carl Winther 1899—1917. Landstingsmand, Konsul Fr. L. Hey 1917—1925. Højesteretssagfører J. F. Fenger 1925—1934 og fhv. Minister, Dr. phil. O. Krag fra 1934—1942.

Direktionens Medlemmer har fra Stiftelsen været:

Direktør Wilhelm Witzke 1899—1935. Jægermester A. N. Grøn 1899—1932. Direktør N. L. Sjørman fra 1931 og siden 1935 Selskabets administrerende Direktør. Direktørerne Poul Hey og Ingolf Witzke fra 1931.

I Selskabets første Regnskabsaar 1899—1900 havde det en Præmieindtægt paa 1.449.964 Kroner Brutto og 753.600 Kroner Netto.

I Selskabets Jubilæumsaar 1924 var Præmieindtægten paa 71.289.634 Kroner Brutto og 34.734.279 Kroner Netto. Præmie- og Skadesreserver for egen Regning beløb sig til 34.903.357 Kroner.

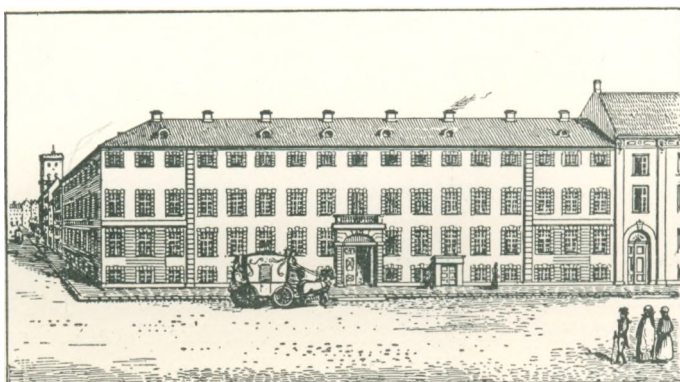
Regnskabsaaret 1941 udviser en Præmieindtægt paa 46.358.022 Kroner Brutto og 22.886.188 Kroner Netto. Præmie- og Skadesreserver for egen Regning beløb sig til 81.027.567 Kroner.

Aktieselskabets Garantimidler beløber sig nu til 22.530.998 Kroner. Dets tekniske Reserver til 81.027.567 Kroner.

Magasin du Nord.

Kun faa af de Firmaer, som ligger paa Kongens Nytorv, er blevet saa kendt over det ganske Land som det Firma, der har til Huse i den monumentale Bygning der nu er Domicil for Stormagasinet: Aktieselskabet Th. Wessel & Vett. Magasin du Nord — dog bedst kendt under det korte Navn »Magasin«, der paa en egen fortrolig Maade svarer til vore hjemlige Forhold — er en københavnsk Forretning, som fra Grundlæggelsen i Aaret 1868 har udviklet sig til et Stormagasin af internationalt Format, men forinden vi kommer nærmere ind paa »Magasin«s Historie, er det sikkert ikke uden Interesse at dvæle lidt ved svundne Tiders Bybillede fra dette Sted.

Paa Hjørnet af Kongens Nytorv og Vingaardsstræde — hvor nu »Magasin«s Hovedbygning ligger — laa i længst forsvundne Tider en anseelig Adelsgaard, som i 1661 ejedes af Rigsadmiral Henrik Bjelke. Omkring 1687 nævnes Admiral Christian Bjelke som Ejer af Gaarden, og han skal have ladet den oprindelig jævne Adelsgaard ombygge saaledes, at den fik

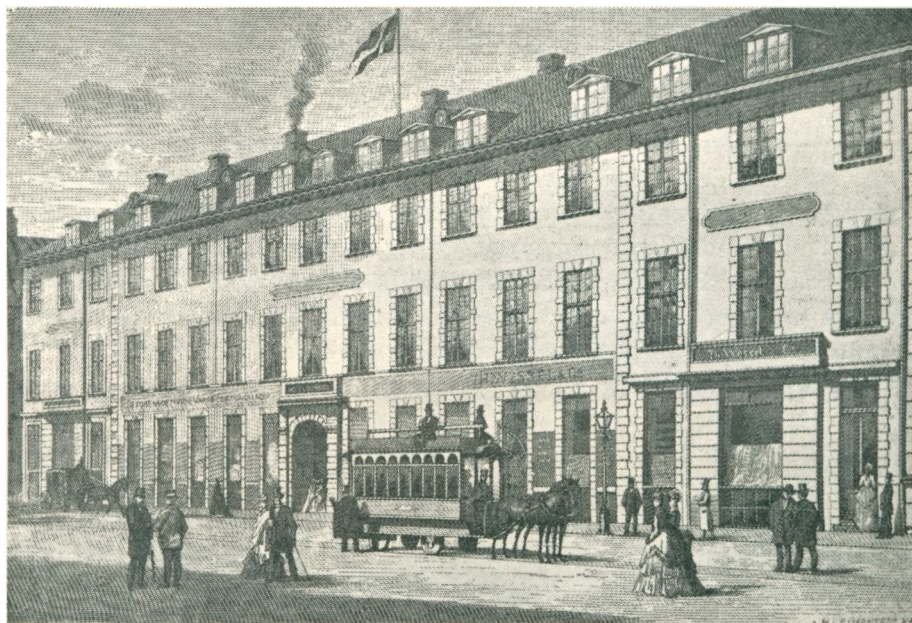
Hotel Grand du Nord. (Nu Magasin du Nord's Grund).

Præg af Palæ. I Begyndelsen af det 18' Aarhundrede kommer Gaarden i Storkansler Grev Ulrik Adolph Holsteins Besiddelse, og han lader omkring 1722 Palæet ombygge, hvorved det fik to Sidepavilloner af samme Højde som Hovedbygningen og med aaben Terassemotiv i øverste Stokværk. Pavillonernes underste Del optoges væsentligst af de store Indkørselsportaler. Selve Hovedbygningen forøgedes med en fem Fag lang Kvistbygning afsluttet af en sirlig udsmykket Balustrade. Midt paa Hovedbygningen var Indgangsportalen og paa hver Side af denne var aabne Nedgange til Kældrene. I Datidens København nød Beboerne af Storkanslerens Palæ den største Anseelse, thi faa forstod som Grevinde Sophie Reventlow at gøre sit Hjem til et Midtpunkt indenfor Byens fornemme Selskabsliv. Efter Grev Holsteins Død 1737 vedblev hans Enke, død 1757, at føre stort, fornemt Hus i Palæet paa Kongens Nytorv.

Efter Branden i 1748 var Palæet blevet noget forandret i Ydre, og i Slutningen af det 18' Aarhundrede gaar Palæet over i Konferensraad Karsten Anchers Eje. 1796 sælges Palæet til Traktør Ernst Møller. Denne omdanner det gamle adelige Palæ til »Hotel Grand du Nord« og lader samtidig de to Sidepavilloner bygge sammen med Midterbygningen, saa der fremkommer en ensartet Facade. Senere ejes Hotellet af Hofmandlæge Manini, der i 1811 solgte det til Konferensraad Konstantin Brun, som i 1816 her indrettede de første varme Bade i København.

I Aaret 1837 er Hotellet i Hyrekusk Rasmus Jørgens Besiddelse og i 1850 ophører det at være Hotel. 1869 køber Firmaet Severin & Andreas Jensen Ejendommen og i 1892 kommer den i Magasin du Nords Besiddelse.

Nabogaarden til Grev Holsteins Palæ blev saavidt vides bygget 1737 af den rige Tøm-

Magasin du Nord før Ombygningen.

merhandler, Overformynder og Raadmand Søren Jørgensen. Bygningen var opført som et stort Patricierhus udsmykket med barokke Facadedekorationer. Ejendommen stod indtil 1893, da den samtidig med Grev Holsteins Palæ maatte vige Pladsen for Magasin du Nords Udvidelser.

Magasin du Nords Historie begynder i Aarhus. Her mødtes i 1867 som unge Mennesker de to Mænd — Emil Vett, f. 1843, d. 1911, og Theodor Wessel, f. 1843, d. 1905 — der sammen skulde lægge Grunden til Firmaet Th. Wessel & Vett, eller Emil Vett & Co., som dets første aarhusianske Navn lød. Den 14/4 1868 udstedes der Borgerskab i Aarhus, og den nye Forretning etableredes under Firmanavnet »Emil Vett & Co.«, i Svaneapotekets gamle Gaard paa Vestergade. I Løbet af et Par Aar bliver Lokaliteterne imidlertid for smaa, og allerede i 1871 flyttedes Forretningen derfor til den Hammerhøjske Gaard i Immervad. Senere, med Udvidelse for Øje, købtes Langballes Gaard.

Samme Aar lægges den første Filial i Aalborg og der startes et nyt Firma under Navn »Th. Wessel & Co.«, væsentligst som Engros-Forretning i Hvide-Varer, med Domicil i Efterslægtens gamle smukke Gaard paa Østergade i København. I de følgende Aar oprettedes der Filialer rundt om i Landets Købstæder. Landet og Stationsbyerne drages med

ind i Firmaets Interessesfære og de to forbundne Firmaer er to Sider af den samme Virksomhed, som voksede og trivedes under den fælles Benævnelse »De Forenede Hvide-Varer Forretninger«. Disse i Provinsen liggende Oplag var alle direkte Filialer, som senere er blevet selvstændige Forretninger.

I Januar 1871 flyttedes Engros-Forretningen fra Østergade til det saakaldte »Hotel du Nord« paa Kongens Nytorv og samtidig aabnedes her et Detailudsalg af Hvide-Varer, Bomuldstøj, Dækketøj etc. Herved lægges Grunden for en helt ny Forretning, det nuværende »Magasin du Nord«. Dette Firmanavn antoges i Januar 1879.

Magasin du Nord.

I de følgende Aar paa Kongens Nytorv begynder de store Udvidelser, først Lokalerne i Stuen, saa tages efterhaanden hele Førstesalen i Brug. Men tilsidst bliver det nødvendigt at sikre sig Plads ved Ejendoms køb, og for 800.000 Kroner købes Ejendommen Kongens Nytorv Nr. 13 samt Vingaardsstræde Nr. 2—4. Samtidig købes Ejendommen Kongens Nytorv Nr. 15 for 250.000 Kroner. Efter disse Ejendoms køb staar en meget omfattende Ombygning for Døren. Dette Arbejde blev overdraget Arkitekterne Albert Chr. Jensen og Henry Glæsel og den 1. December 1893 stod »Magasin du Nord«s nuværende Bygning færdig til Indflytning. Bygningen er opført i fransk Renaissancestil. Facaden med de tre Kupler — af hvilken den højeste er 140 Fod — maaler 260 Fod. Bagved ligger den store overdækkede Hal.

Den første store Begyndelse til et Verdensfirma paa dansk Grund var afsluttet; men

Magasin du Nords videre Historie er en Historie om stadig fortsat Udvikling og Vækst. I 1887 anlagde Firmaet eget Væveri i Landskronagade, og Væveriets Kvalitetsvarer fik paa den store Industriudstilling 1888 tilkendt højeste Udmærkelse.

Indenfor Bygningen paa Kongens Nytorv oprettedes stadig nye Afdelinger, og den 10. November 1899 omdannedes Virksomheden til et Aktieselskab med en Aktiekapital paa 7,9 Millioner Kroner, senere afrundet til 8 Millioner. Magasin du Nord har bogstaveligt talt siden Aaret 1893 staaet i en uafbrudt Udviklingens Tegn. Aar efter Aar har Firmaet maattet udvide sine Lokaler for at skaffe Plads til de mange nye vidtforgrene Afdelinger. Med disse Udvidelser for Øje indkøbtes 6 ældre Ejendomme i Lille Kongensgade for paa disses Sted i 1914 — efter Tegning af Arkitekt E. Monberg — at opføre en ny stor Forretningsbygning. Med senere Udvidelse for Øje indkøbtes yderligere 7 ældre Ejendomme i samme Gade og i Vingaardsstræde. Magasin havde saaledes i Jubilæumsaaret 1918 med Virksomhedens videre Udvidelse i Tanken beslagnat 18 Ejendomme indenfor den store Ejendoms-karré, som senere skulde indgaa under Firmaets Domicil.

Ved nye Ejendoms-køb naaede Magasin at faa den oprindelige Plan — Erhvervelsen af nævnte Karré — fuldendt og samtlige Ejendomme indenfor Karréen: Kongens Nytorv, Lille Kongensgade, Vingaardsstræde og Bremerholm med Undtagelse af á Portas Ejendom Hjørnet af Kongens Nytorv var nu indkøbt af den landsomfattende Virksomhed. Forinden nævnte Ejendoms-køb havde Københavns Kommune sikret sig, at et Areal af Grunden blev udlagt til en ny Gade, den nuværende Bremerholm.

Købet af Terps Ejendom Hjørnet af Østergade og Integade og den senere Erhvervelse af Grundene Hjørnet af Østergade og Bremerholm var et Led i Magasins store Planer om Udvidelse mod Hovedstadens Strøg. Paa Grundene: Lille Kongensgade og Bremerholm blev opført en stor moderne Forretnings-hal, der aabnedes i November 1932. Aaret efter — ved endnu en Erhvervelse af to Ejendomme i Integade, tilhørende Københavns Kommune — kom Magasin til at raade over begge Sider af Integade og efter Nedrivning af de Ejendomme som laa paa den vestlige Side af Gaden anlagdes det nuværende smukke Torv »Magasins Torv«. I Ejendommene langs den østlige Side af Integade blev efter en Ombygning indrettet store moderne Udstillingslokaler, saaledes at Magasins Torv blev flankeret af disse paa den østlige Side og paa den sydlige Side af Hofbuntmager Bangs Hus. Paa Torvet — over hvilket der er fri Udsigt til den store Salgshal — blev opstillet en Udstillingskiosk, prydet med en høj slank lysende Søjle, paa hvis Top er anbragt en forgyldt Figur, lavet af Billedhugger O. Stæhr-Nielsen.

I Salgshallen blev 1933 opstillet et andet smukt og ret ejendommeligt Kunstværk, nemlig den kolossale Mosaikrude, udfærdiget efter Tegning af Maleren Jais Nielsen og sammensat af over 1500 Glasstykker. Motiverne fortæller om Magasins gamle og nye Bygninger, om Varer, hentet fra alle Jordens Egne, hidført af alle mulige Slags Transportmidler.

1935 fremsattes der indenfor Selskabets Bestyrelse Forslag om — efterhaanden som Lejlighed gaves — at købe Resten af de Ejendomme som ligger indenfor Karréen: Østergade, Kongens Nytorv, Lille Kongensgade og Magasins Torv. Der stiftedes et særligt Ejendomsselskab »Aktieselskabet Østergade 5 m. fl.« med en Aktiekapital paa 6 Millioner Kroner. I Løbet af de kommende Aar indkøbtes nævnte Ejendomme, hvoraf de sidste erhvervedes lige inden 9' April 1940. Den samlede Grundskyld for disse Ejendomme andrager over 10 Millioner Kroner.

I 1872 bestod Magasin du Nords Personale i København af 25 Personer. I Jubilæumsaaret 1918 beskæftigede Firmaet i Hovedforretningen 1800 og paa sine Fabrikker 600 Mennesker.

I 1915 stiftedes der af Gehejmeetatsraadinde C. Vett en Fribolig for 16 kvindelige

Funktionærer fra Magasin under Navn Emil Vett & Hustrus Hus, Richsvej 16.

1938 udskiltes Engros-Afdelingen til et selvstændigt Aktieselskab under Navn »A/S Th. Wessels & Vett's Fabrikker« med en Aktiekapital paa 4 Millioner Kroner. Samtidig flyttedes denne Afdeling til Nørregade Nr. 7.

Nu i 1942 beskæftiges der indenfor Magasins vidtforgrene Omraade ca. 3000 Mennesker.

Stormagasinet Magasin du Nord, Kongens Nytorv, bestaar nu af følgende Aktieselskaber:

Aktieselskabet Th. Wessel & Vett. Aktiekapital 8 Millioner Kroner.

Aktieselskabet Magasin du Nord, Aarhus.

Aktieselskabet Th. Wessel & Vett's Fabrikker. Aktiekapital 4 Millioner Kroner, driver Kjølefabrik, Konfektionsfabrik, Linned- og Korsetfabrik samt Engros-Afdeling Nørregade Nr. 7 og Væveri, Farveri- & Mercericeringsanstalten, Landskronagade Nr. 70.

Aktieselskabet Østergade Nr. 5 m. fl. Aktiekapital 6 Millioner Kroner, stiftet som et særligt Ejendomsselskab.

Aktieselskabet Magasin du Nord's nuværende Direktører er S. Bøgelund-Jensen, Hans Raaschou og J. F. Schibler.

Café St. à Porta.

Indtil omkring 1860 laa der paa Hjørnet af Kongens Nytorv og Lille Kongensgade — hvor nu á Porta's Ejendom ligger — en lille uanseelig 2 Etagers Gaard. Hertil flyttede den egentlige Grundlægger af den schweiziske Café St. á Porta, H. Sultani, i 1797 sit »Aukvavitskænkeri«. Kort Tid efter Indflytningen i Gaarden paa Kongens Nytorv benævnedes H. Sultani tillige som Konditor. Senere overtager den schweiziske Konditor Jacob Mini Caféen, som derefter gennem de kommende 150 Aar — paa en enkelt Undtagelse nær — har været ledet af schweiziske Konditorer.

Konditor Jacob Mini havde i Gaardens Fløj langs med Lille Kongensgade indrettet en Billard-Salon, hvis Gæster efterhaanden dannede et meget eksklusivt Selskab. I det store og hele var det hovedsagelig Datidens toneangivende Københavnerne, der kom sammen i Mini's lille Konditori. De Traditioner, som Mini fra Grundlæggelsen førte med sig til Café St. á Porta, fulgte Forretningen gennem de kommende Slægter.

Interiør fra Café St. à Porta.

Saa vidt vides, var der ogsaa i Gaardens 2den Etage en Café. I 1860 blev den gamle Gaard nedrevet og nuværende Bygning opført. I den nye Bygning blev der langs Facaden mod Kongens Nytorv indrettet et nyt Konditori, der i sit indre Udstyr — efter Datidens Forhold — var overdaadigt og sikkert kopieret efter Caféer og Konditorier i Wien. I Slutningen af 1860 skal H. C. Andersen have boet i Ejendommens øverste Etage.

Endnu i 1830 nævnes Jacob Mini som Ejer af Konditoriet. Efter ham nævnes følgende Schweizere som Konditorer paa Kongens Nytorv: Schucany, G. Gianelli og Stephan á Porta. Senere overdroges Ejendommen til et Konsortium, men selve Konditoriet forblev indtil 1926 under Ledelse af en schweizisk født Konditor. I Tiden fra 1926 til 1941 blev Forretningen ledet af C. P. Christiansen, som fra ganske ung var blevet ansat i Konditoriet. Efterhaanden som Tiderne krævede det, blev selve Konditoriet omdannet til Café, og omkring 1922 foretoges der en betydelig Udvidelse af Lokalerne, saaledes at Caféen nu strækker sig ned langs med Lille Kongensgade og langs med den modsatte Side af Ejendommen. Samtidig blev de gamle, lave Kældere — hvor der tidligere havde været forskellige Køkkenrum — uddybede og der indrettedes her store, moderne flisebelagte Køkkener og Bagerier, da St. á Porta selv fremstiller alle Kager og Lækkerier, ligesom de er Leverandører til en Række større Restauranter. Ved den store Ombygning kunde man desværre ikke helt bibeholde den samme Stil som det oprindelige Cafélokale, der jo i hele sit Udstyr med de smukke Paneler og det dekorative Bjælkeloft saa udpræget afgav et Billede af Fortidens mere eksklusive Cafélokaler. Rundt om i Caféen findes en Del store, smukke gamle Vaser, der iøvrigt er nogle af de første Vaser som blev lavet paa Den ggl. Porcellænsfabrik.

Den 1. November 1941 blev René Schucany Direktør for Café St. á Porta, og dermed overtog en Schweizer atter Ledelsen af det ældgamle traditionsrige schweiziske Konditori paa Kongens Nytorv.

Brasilko.

Som tidligere fortalt laa der i længst forsvundne Tider langs Østergade store fornemme Adelsgaarde; men efterhaanden som Byen udviklede sig, maatte Adelsgaardene vige Pladsen for Handelen, og Østergade forandrede sig til en travl Hovedfærdselsaare ud mod Øst og Nord. De nye Tider satte saaledes sit Præg paa Østergade, der rejstes store moderne Forretningsbygninger og Billedet skiftede alt efter de forskellige Tidsperioder. I forrige Aarhundrede laa der paa Østergade Slagter- og Bagerbutikker ind imellem forskel-

Brasilko - Stuerestauranten.

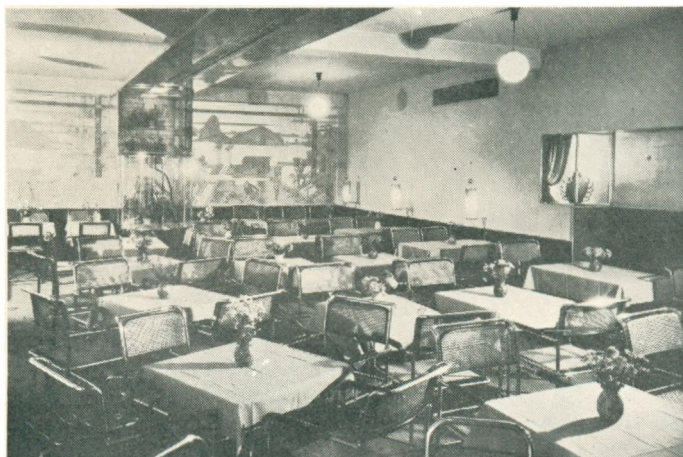
lige Kramboder. I Gaarden Østergade aabnede den franskfødte Francois Beauvais i 1874 et Charcuterie. I Nabogaarden Østergade Nr. 36 havde der siden 1761 — da Johan Martin købte Gaarden — været drevet Bageri, hvilket en Tavle i Muren fortæller om. Denne Tavle blev efter Gaardens Ombygning indsat i Muren i Bagbygningen i nuværende Bygningskompleks. Efter Bager Martins Død giftede hans Enke Marie Dems sig

med Bager Kamphøffer. Marie Dems døde 1781, og Kamphøffer giftede sig derefter med den unge Jomfru Helene Genderup, der efter sin Mands Død gifter sig med Bager Johan Marchal, som saaledes blev den tredie Bager i Gaarden paa Østergade, hvor der i over 150 Aar vedblev at være Bageri. Blandt de senere Bagere, der her drev deres Forretning,

kendes bl. a. Bagerne Tøpper, Tybring, Johannes Albrecht og Gustav Kotelmann, der var den sidste Bager.

I 1929 stod det nye Forretningskompleks færdigt. Samme Aar var paa Initiativ af danske og brasilianske Handelsfolk med Støtte fra den brasilianske Regering i Lighed med andre Steder i Udlandet stiftet Aktieselskabet »Brasiliansk Kaffe Kompagni«. Bedst kendt under Navnet »Brasilko«. Selskabet etableredes i Ejendommen Østergade Nr. 36—38 som Detail og En-Gros Kaffefirma. Samtidig aabnede Brasilko paa Østergade bag selve Forretningen en mindre Restaurant, hvor Firmaet demonstrerede for de københavnske Damer, hvorledes den brasilianske Kaffe skulde fremstilles og blive til en velsmagende Nydelse. Egentlig var Restauranten kun tænkt som en Art Smagslokale, men den blev

snart noget andet og mere, nemlig en kendt og yndet Kafferestaurant, og Aaret efter at det smukke Stuelokale var taget i Brug, kunde Restauranten udvide og inddrage hele første Etage. Brasilko blev lige fra Begyndelsen anlagt efter det udenlandske System — ingen Drikkepenge eller anden Afgift — saaledes at hver enkelt Gæst ved Indgangen til Restauranten modtog en Bon, Serveringsdamerne noterede paa denne, hvad Gæ-

Restauranten paa 1ste Sal.

sten nød og ved Udgangen betales ved Kassen. Da Brasilko aabnede i 1929 beskæftigedes der 30 Damer og Herrer. Nu er der i Firmaet ansat 115 Damer og Herrer, ligesom der ogsaa rundt omkring i Landet findes mange Forhandlere af Brasilko Kaffe.

I 1934 blev Brasilko's Restaurant — som hidtil havde været en Afholdsrestaurant, udskilt fra Firmaet som et selvstændigt Selskab, og i 1935 blev der tildelt Restauranten hos Brasilko almindelig Restauratørbevilling.

Restauranten hos Brasilko har i Løbet af disse faa Aar fæstnet sig i Københavnernes Bevidsthed, og efter at den almindelige Beværterbevilling som ovenfor nævnt blev givet Brasilko, omlagdes Driften af hele Restauranten — baade Stue og 1ste Sal — saaledes at Brasilko nu som bekendt ikke alene er en Kaffesalon, men ogsaa et meget yndet Madsted, hvor der serveres saavel Frokostretter som større og mindre Dinér og hvor alle Vinmærker forefindes. En anden væsentlig Del er Brasilkos Dinértransportable, og Brasilko, der i 1929 kun raadede over Stuerestauranten, benytter nu til sin samlede Virksomhed mere end en Femtedel af det store moderne Bygningskompleks Østergade Nr. 36—38, foruden Fabriken i Glostrup.

Hviid's Vinstue.

Ejendommen Hjørnet af Lille Kongensgade og Kongens Nytorv — nuværende Nr. 19 — har ikke forandret sig væsentligt i Ydre siden den i Aaret 1800 blev ombygget af Vinhandler Abraham Preuss. I Ejendommens Kælderetage ligger den Dag i Dag en af Københavns ældste Vinstuer, nemlig Ernst Hviid's Vinstue, som i sin Historie kan føres helt tilbage til Aaret 1723, da daværende Øltapper og Grenadér Kristen Henriksen i Kæl-

deren langs med Lille Kongensgade aabnede et Øltapperi. Hans Efterfølger var Jens Gjemsøn. Omkring 1740 nævnes i samme Forretning den privilegerede Vintapper Joseph Phebe.

Interior fra Hviid's Vinstue.

Hvorledes Gaarden saa ud paa den Tid, vides ikke, men da Ejendommen ca. 1760 kommer i Grovsmed og Stadskaptajn Michael Nitz' Eje, fik han — hvorledes vides ikke — Kong Frederik den 5' til at yde økonomisk Hjælp til Ombygning af den gamle Gaard. Denne kongelige Byggehjælp kan sikkert sættes i Forbindelse med Kongens særlige Interesse for at faa opført saa mange og saa smukke Bygninger som muligt i Rammen om det anlagte kongelige Torv.

Michael Nitz drev Vinhandelen til 1768, da den overdroges til Hermann Drejer, der afgik ved Døden fire Aar efter. Hans Enke driver Vinhandelen videre indtil 1786, da den unge Vinhandler Ludvig Heiden overtager den gamle Vinstue.

I Aaret 1795 indtræffer der som før fortalt en stor Begivenhed i Byens Historie, idet København i dette Aar hjemsøgte af en stor Brand, hvor talrige Gaarde og Huse blev Bytte for Luerne. Mellem disse Gaarde var ogsaa den daværende kendte Vinhandler Lars

Kuhr's Gaard i Holmens Kanal. Straks efter Branden erhverver Lars Kuhr Ejendommen, Kongens Nytorv Nr. 19 og bliver saaledes den næste i Rækken af Vinhandlere paa dette Sted. I Aaret 1800 sælges Ejendommen til Vinhandler Abraham Preuss, der samme Aar lader den gamle, af Michael Nitz ombyggede Gaard helt bygge om, men lader stadig den gamle Vinstue forblive i Kælderetagen, der tildels den Dag i Dag er indrettet som dengang.

Med nænsom Haand har Slægt efter Slægt fredet om de talrige Minder, der knytter sig til den ældgamle Vinstue, hvor maaske vore Oldefædre og Bedstefædre færdedes og hvor Byens prominente, kendte Personligheder gennem Slægtled stadig kom. Afdøde Skuespiller Olaf Poulsen havde her i Vinstuen sit Stambord. Efter Olaf Poulsens Død kaldes Stuen »Olaf Poulsen Stuen«.

I Aaret 1845 indtræder Hansen og Andrup som Ejer af den gamle Vinstue, og 1882 skifter Vinstuen Navn til Ernst Hviid's Vinstue, idet daværende Vinhandler Ernst Hviid køber Forretningen. Efter hans Død overgaar Forretningen til Sønnen Alfred Hviid. Efter Alfred Hviid's Død overgaar den til hans Enke, Alice Hviid, der stadig driver den gamle traditionsrige Vinstue, hvor Gunnar Hansen siden 1936 har været administrerende Leder.

A. C. Illum.

Østergade — Københavns ældgamle Hovedstrøg og Hovedfærdelsaare — udviklede sig gennem Slægtled til at blive »Strøget« i København. I længst forsvundne Tider laa der paa begge Sider af Østergade fornemme Adelsgaarde med Haver bagved; men Adels Gaarde maatte efterhaanden vige Pladsen for Handelen og snart var det saadan, at alle

gamle Adelsgaarde var omdannet til Købmandshuse, hvor Kræmmerne havde deres Boder indrettet i Kældere og Stueetager. Ejendommen Hjørnet af Østergade og daværende St. Jørgensgade — som hin Dag i Aaret 1891 fangede A. C. Illums Interesse og hvor han den 3' Marts samme Aar lejede den ledige Hjørnebutik for der at lægge Grunden til det nu saa kendte Handelshus A. C. Illum — var ganske vist ikke nogen Adelsgaard, men en almindelig Ejendom bygget omkring 1826.

Paa denne Ejendoms Plads havde tidligere ligget en smuk gammel Gaard med takkede Gavle, i Ydre meget lig Genbogaarden »Efterslægtsselskabs Skole«, som ejendommeligt nok senere skulde falde for Firmaet A. C. Illums Udvidelser.

Gaarden havde i længst forsvundne Tider tilhørt Erkebiskoppen af Lund. I 1658 nævnes den at tilhøre Vinhandler Jacob Fuiren.

Genbogaarden — kaldet »Efterslægtsselskabs Realskole« efter at denne Skole i 1790 rykkede ind i Bygningen — var oprindelig en meget gammel Adelsgaard, som i 1770 ejedes af Grev Friederich Schulin, der 1771 solgte den til Traktør Jacob Gobel, som blandt andet i Adelsgaardens Have lod opstille en Del Lysthuse og indrettede Haven som en Art Forlystelseshave i Lighed med

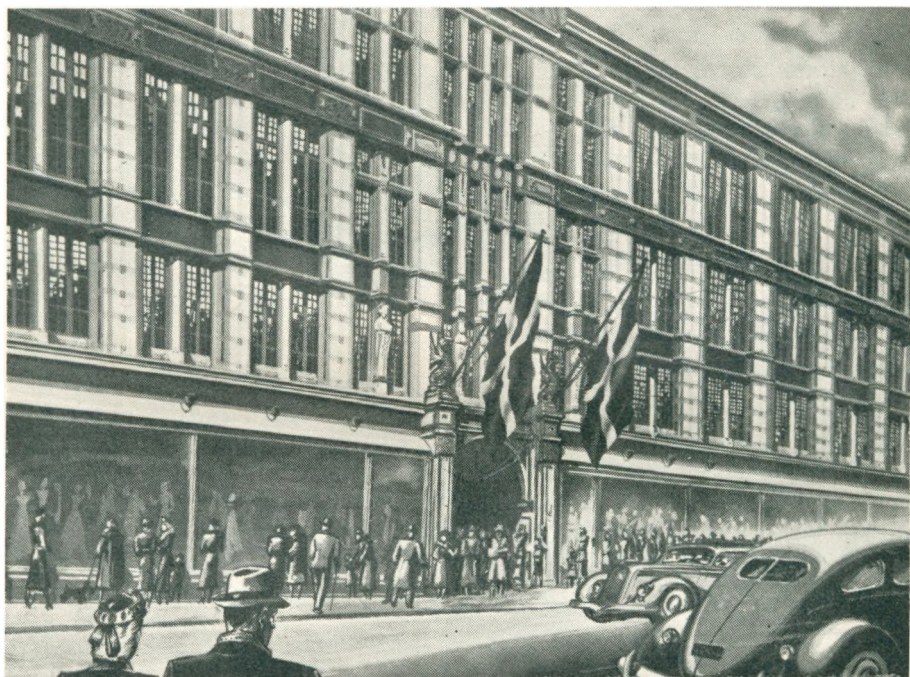
A. C. Illum, 1891.

A. C. Illum ved Aarhundredeskiftet.

Skovtraktørstederne. Jacob Gobel fik af Struense Privilegie til ogsaa at drive Herbergerhus for Standspersoner. Under Urolighederne umiddelbart efter Struenses Fald blev Bygningen imidlertid stormet af en Del Matroser, der huserede og ødelagde samt afbrændte Grev Schulins Bibliotek. Efter denne Begivenhed maatte Greven derfor atter overtage Gaarden, som altsaa i 1790 kommer i Efterslægtsselskabets Besiddelse, hvorefter den ind i det 19' Aarhundrede sammen med andre Grundkøb erhvervedes af Firmaet A. C. Illum med Udvidelse for Øje.

Grundlæggeren af det kendte Handelshus paa Østergade: Aktieselskabet A. C. Illum, Anton Carl Illum, blev født 5' Juli 1863 og døde 20' April 1938. 14 Aar gammel kom han i Købmandslære i Vejle hos Wegener, hvor han var i 5—6 Aar, kom derefter til Firmaet Frølund & Wittrop i Horsens. To Aar efter rejste A. C. Illum til Hamborg og

A. C. Illum i vor Tid.

fik her Ansættelse i det store Engrosfirma »Wm. Kløpper« og blev senere dette Firmas Repræsentant i Danmark. I Hamborg udvikledes Venskabet med A. C. Illums Barndomsven Camillo Bang, der kort Tid efter at Illum havde aabnet sin Forretning paa Hjørnet af Østergade og daværende St. Jørgensgade, blev knyttet til Firmaet og som gennem de kommende Aar blev Illum en uvurderlig Støtte.

Som tidligere nævnt lagdes Grunden til det nuværende Stormagasin: Aktieselskabet A. C. Illum, den 3' Marts 1891, idet Forretningen den Dag blev aabnet med de utallige Smaating: Syartikler, Kniplinger etc. Der var ved Aabningen tre Medarbejdere, og inden Aarets Udgang beskæftigedes 19 Medarbejdere.

Forretningens Trivsel og Udvikling i Ejendommen Østergade Nr. 55 var saa overvældende, at det tildels er ugørligt her at fæstne de enkelte Begivenheder paa Papiret; men tilsidst havde Illum lejet alt hvad der overhovedet kunde lejes i Nr. 55, og dog var Forretningens Rammer næsten ved at sprænges. I 1898 indkøbtes saa Genboejendommen Østergade Nr. 52 og efter Nedrivning af denne Ejendom lægges den 5' Juli 1898 Grund-

stenen til A. C. Illums Handelshus, Østergade Nr. 52. Den 14' April 1899 aabnedes den nye smukke Forretning og »Strøget« havde faaet en ny moderne Bygning i sit Fysiognomi. Allerede i det gamle Illumhjørne havde Forretningen udvidet med flere nye Afdelinger og i det nye Hus opstod ligeledes den ene nye Afdeling efter den anden; men Forandringerne i Bygningens Indre forsløg ikke, da man manglede Plads til Udvidelserne.

I 1910 indkøbtes derfor Hjørneejendommen Pilestræde—Østergade og kort Tid efter erhvervedes Efterslægtens gamle Skolebygning samt Ejendommen Købmagergade Nr. 10. Med disse Grundkøb indledes den første Begyndelse til det Stormagasin vi kender i Dag.

Den 3' Marts 1916 paa 25 Aars Dagen for Firmaets Oprettelse indviedes den første Del af Illums Marmorhus, og ved forskellige Ejendomskøb i de følgende Aar naaede A. C. Illum i Aarene indtil 1929 at skabe det Illum alle kender, det landskendte Handelshus i den storslaaede Forretningsbygning, hvis Marmorfacade strækker sig fra Østergade 48 til Pilestræde 13. Desuden er indenfor samme Aaremaal — ogsaa med Udvidelser af Stormagasinet for Øje — indkøbt Ejendommene Købmagergade Nr. 8—12—18 samt Silkegade Nr. 4, saaledes at A. C. Illum nu i 1942 ejer det meste af Karréen Østergade, Pilestræde, Silkegade og Købmagergade.

Stormagasinet A. C. Illum har fra det aabnede i Aaret 1892 til 1942 udbetalt ca. 98 Millioner Kroner i Arbejdsløn. Under almindelige Forhold beskæftiger Selskabet ca. 2000 Funktionærer, Kontorister, Elever, faglærte Haandværkere mod 3 Funktionærer i 1892.

I Aaret 1935 omdannedes A. C. Illum til Aktieselskab.

Selskabets nuværende Direktion bestaar af A. C. Illums Børn: Else Illum og Svend Illum.

Palæ-Hotellet.

Oprindelsen til det nuværende mindre, men eksklusive Hotel »Palæ-Hotellet« kan egentlig sættes i direkte Forbindelse med de omvæltende Begivenheder i Rusland efter sidste Verdenskrig, der som bekendt førte en Del russiske Flygtninge til Danmark.

Ejerinden af Palæ-Hotel: Baronesse Karen Gyldenrock Walleen, boede under de nævnte Omvæltninger i København og blev af forskellige — særlig indenfor de adelige Kredse — opfordret til at aabne et Pensionat for nogle af de mange Flygtninge. Dette Pensionat udviklede sig meget hurtigt og i 1921 købte Baronessen Ejendommen Frederiksgade Nr. 19, en gammel smuk Patricierejendom, som derefter indrettedes til Hotel under Navn »Palæ-Hotel«, rummende ialt 120 Værelser.

Gennem flere Aar var Hotellet kendt under Navnet »Det Adelige Hotel«, og det husede i lange Tider adskillige russiske Fyrster og andre adelige Flygtninge.

I 1940 solgtes den store Ejendom i Frederiksgade og Hotellet flyttede til Ny Østergade Nr. 7, hvor det ganske vist raader over betydelig mindre Plads, men Hotellet bevarer stadig sit eksklusive Præg.

Hotel Alba, Bredgade Nr. 65.

Som tidligere fortalt blev der i længst forsvundne Tider ved Anlæggelsen af den saakaldte »Frederiksstad« bygget en Række store pragtfulde Palæer. En Del af disse opførtes langs med nuværende Bredgade, hvor de endnu minder os om svunden fornem Pragt indenfor den Bydel, som Kong Frederik den 5' ønskede at skabe. Men er saaledes den østlige Side af Bredgade rig paa Fortidsminder, mangler saadanne fuldstændig paa den modsatte vestlige Side. Denne Del af Bredgades Bebyggelse — mod Grønningen —

Hotel Alba, Bredgade Nr. 65.

opførtes antageligt først omkring Slutningen af forrige Aarhundrede. Efter bedste Evne har man forsøgt at skabe en Del af disse Bygninger lige saa fornemme i Ydre, idet de er udstyrede med en Mængde Forsiringer, Sandstensornamenter og Søjler, saaledes udstyret er ogsaa Bygningen Bredgade Nr. 65, hvor Fru Olivia Anild omkring 1918 paabegyndte et Pensionat, som kort Tid efter udviklede sig saa betydeligt, at det maatte omlægges

til Hotel under Navn »Hotel Alba«. Hotellet raader nu over to af Ejendommens Etager paa tilsammen 35 Værelser. Under almindelige Forhold er Hotellet meget søgt af svenske og tyske Turister, idet det ligger i umiddelbar Nærhed af Turistdampernes Anlægsplads.

Hotel Alba drives som almindeligt Hotel, men er mere privat i hele sin Indretning og maa nærmest betegnes som et af Byens eksklusive, mindre Hoteller. Den 21' November 1941 blev Hotellet overdraget til den nuværende Ejer, Fru Olivia Anild's Søn, Ove Anild, der er uddannet Kok og som gennem en lang Aarrække har været tilknyttet Hotellet i Bredgade.

Privatbanken.

I Aaret 1856 samledes en Kreds af ansete Købmænd paa »Bonne Esperance« — et Landsted uden for Byen — for her at træffe de fornødne Aftaler vedrørende Stiftelse af en Privatbank.

København var paa den Tid en By stængt af Volde, og Indbyggerantallet var ca. 130.000. Ganske vist var Byen nogle faa Aar før Afholdelsen af nævnte Møde, ved Flytning af Demarkationslinien ud over Nørre- og Vesterbro aabnet for Bebyggelse; men det skred kun meget smaat fremad med Byggeriet.

Man tør vist fastslaa, at Datidens København med de snævre, toppede Gader havde et eget Præg af Idyl og Hygge; men tillige havde Byen ogsaa den Gang et vist spidsborgerligt Udseende, ligesom Byens Handelsliv ogsaa var forment efter Datidens mere rolige Forhold. Begivenhederne fra Treaars-Krigen var tildels overstaaet, og den Begejstringsrus, hvori Hovedstaden havde boltret sig, var efterhaanden trængt tilbage af alt det nye, Tiden bragte med sig. Dønninger af de store Begivenheder ude i Verden førtes ind over vort Land, en ny Tid — Teknikens Tid — stod foran Hovedstadens Porte, overalt gæredede og sydede det, og under disse Forhold var det at følgende seks: A. N. Hansen, D. B. Adler, E. le Maire, M. G. Melchior, M. E. Hannover, O. B. Suhr samt Højesteretsadvokat Liebe — indenfor Byens Handelslivs mest fremragende Mænd — var samlet paa »Bonne Esperance« for dér at drøfte Oprettelsen af et Bankinstitut. I de københavnske Aviser af 8' August 1856 offentliggjordes det, at nævnte Mænd — samt C. A. Broberg, G. Ryan og Firmaet Jacob Holm og Sønner — var traadt sammen for at danne en Privatbank.

Ved en efterfølgende Aktietegning blev der foruden Stifternes 500.000 Rdl. tegnet 1.400.000 Rdl. Dette Beløb blev forhøjet ved endnu en Indbetaling fra Stifternes Tide, saaledes at der skaffedes Bankinstituttet en egen Kapital paa 2 Millioner Rdl.

Den kongelige Stadfæstelse af Bevillingen til Privatbanken blev underskrevet den 4' Marts 1857, og den 2' November samme Aar traadte Banken ud i det praktiske Liv med Bankkontorer i Ejendommen Amagertorv Nr. 50, Hjørnet af Højbro Plads.

Midterparti af Bankens Ekspeditionslokale.

Saa snart man hører Navnet »Privatbanken« nævnet, er det et Navn, som uvilkaarligt i samme Nu melder sig i Tanken, nemlig: C. F. Tietgen. Almindeligvis sættes dette Navn i Forbindelse med Privatbankens Stiftelse, hvilket imidlertid ikke er helt rigtigt, idet C. F. Tietgen først indtræder i Bankens Historie samme Dag som Institutet erklæres for endeligt dannet, altsaa den 1' Maj 1857, paa hvilken Dag Justitsraad Fugl og C. F. Tietgen valgtes som Privatbankens Direktører.

Ved Justitsraad Fugl's Død i 1867 var C. F. Tietgen blevet Privatbankens første Direktør og havde fra Oktober 1858, da Privatbanken flyttede sit Kontor til Børsbygningen — i alle de Aar han var knyttet til Banken — sin Residens i Børsen, det skønneste af de Bygningsværker, den byggeelskende Konge: Kong Christian d. IV rejste i København.

C. F. Tietgens Navn blev uløseligt knyttet til Privatbanken og dermed ogsaa til en stor Del af vort Samfunds mest betydende Vidskabsomheder, som skabtes ud af C. F. Tietgens rige, handlekraftige Initiativ og under Bankens Medvirken.

Blandt de mange Virksomheder, C. F. Tietgen stiftede og førte ud i det praktiske Liv, skal nævnes Selskaber som »Det Store Nordiske Telegrafselskab«, stiftet 1869, Aktieselskabet »De Forenede Bryggerier«, stiftet 1891, »Det Forenede Dampskibsselskab«, stiftet 1866, Aktieselskabet »De Danske Sukkerfabriker«, stiftet 1872. Den 9. August 1881 stiftedes Selskabet »De Danske Spritfabriker«. Københavns Telefonaktieselskab stiftedes 1894, men Virksomheden paabegyndtes som et engelsk Selskab i 1881. Aktieselskabet »Burmeister & Wain's Skibsbyggeri, stiftet 1872, oprindeligt grundlagt 1843 af H. H. Wain's Skibsbyggeri, stiftet 1872, oprindeligt grundlagt 1843 af H. H. Baumgarten, der 1846 gik i Kompagni med C. C. Burmeister, og i 1872 — ved Virksomhedens Omlægning til Aktieselskab — blev C. F. Tietgen Formand for Selskabets Bestyrelse.

C. F. Tietgen og dermed ogsaa Privatbankens Medvirken til Oprettelsen af blandt andet førnævnte Virksomheder fortæller os mere end Tal, hvilken stor Betydning Privatbanken lige fra sin Start fik for vort Erhvervsliv, og ogsaa efter C. F. Tietgens Tilbagetræden som Direktør for Banken har denne i vort Aarhundrede medvirket ved Dannelsen af adskillige Selskaber samt større og mindre Banker i København og Provinsen. Privatbanken ikke blot har været — men er stadig en betydende Faktor indenfor vort Næringsliv — og indenfor Emissionsomraadet har Privatbanken gennem Tiderne udfoldet en ret

betydelig Virksomhed, idet den har deltaget og medvirket ved saavel inden- som udenlandske Laan.

Den 2' November 1870 aabnede Privatbanken sin første Filial »Østre Afdeling« i den af Banken købte Ejendom Kongens Nytorv Nr. 28. Den 1' Januar 1873 aabnedes et

Privatbanken »Hovedsædet«, Børsgade.

nyt Afdelingskontor under Navn »Vestre Afdeling« i den 1871 erhvervede Ejendom Nygade Nr. 7, og gennem de efterfølgende Aar aabnedes en Række Filialer overalt i København, saaledes at Privatbanken nu i 1942 foruden Hovedsædet i Børsgade har 22 Filialer indenfor Stor-København. Privatbankens første udenbys Afdeling aabnedes den 2' Januar 1934 i Aarhus under Navn »Aarhus & Omegns Bank«. Senere har Privatbanken overtaget forskellige Provinsbanker, saaledes at Antallet paa udenbys Filialer nu 1942 er 11.

Linien i Privatbankens Udvikling fra Stiftelsen 1857 — med en Kapital paa 2 Millioner Rdl. til vore Dage — er imponerende, idet denne Linie strækker sig fra lejede Lokaler i Ejendommen Hjørnet af Amagertorv til Lokalerne paa Børsen og derfra til eget Bankpalads. I 1903 paabegyndtes Opførelsen af Bankens egen Bygning, som rejstes paa Arealet mellem Børsen og Knippelsbro, hvor forhen de gamle smukke Ejendomme — kaldet »De seks Søstre« eller »Nybørs« — laa.

Det anseelige Bygningskompleks, som siden 1904 har været Privatbankens Hovedsæde, danner en Rektangel med Hovedfacade mod Børsgade. Bygningen opførtes efter Tegning af Arkitekt Axel Berg. Omkring 1923 ombyggedes Ejendommen, hvorved Bankens Ekspeditionslokale blev betydeligt udvidet.

I nyere Tid er der foretaget forskellige Moderniseringer ved Bygningen; men stadig staar Marmorbusten af C. F. Tietgen — Privatbankens navnkundige Direktør — i Bankens smukke Vestibule.

Ved Privatbankens Overflytning til egen Bygning i 1904 var Aktiekapitalen paa 27 Millioner Kroner med et Reservefond paa ca. 4 Millioner Kroner. Bankens nuværende

Aktiekapital er paa 40 Millioner Kroner med ca. 27,5 Millioner Kroner Reserver, og dens Balance mellem 600 og 700 Millioner Kroner.

Privatbankens nuværende Bestyrelse bestaar af: Direktør Eigil Bramsen, Formand, Direktør Carl Gammeltoft, Næstformand, Højesteretssagfører Oscar Fich, Fabrikant Hans Holten og Kammerherre O. C. Scavenius.

Privatbankens nuværende Direktør bestaar af: Poul Andersen, administrerende Direktør, F. Aarup Hansen og Thorkild Maare.

Købmandsbanken, Gl. Torv 4.

Købmandsbanken blev oprettet 1916 med det Formaal at skabe en Bankvirksomhed for mindre Næringsdrivende og dermed beslægtede Virksomheder.

København havde paa daværende Tidspunkt ingen Banker for Middelstanden. Detailhandlerbanken — som ophævedes 1908 — var i sin Start baseret paa samme Formaal, men denne Bank blev tilsidst helt opslugt af talrige Ejendomsspekulationer, særlig ved Nybygninger.

Købmand Ludvig Poulsen var den egentlige Stifter af Købmandsbanken, hvis Grundlinie det som ovenfor nævnt var at være mindre Næringsdrivende til Hjælp og Vejledning. Fra Starten var det da ogsaa Konsolideringsprincippet der blev arbejdet efter. Banken begyndte sin Virksomhed i nogle smaa Lokaler i Ejendommen Nygade Nr. 1 paa første Sal. Senere udvidedes Banken til at omspænde hele Førstesalen. Derfra flyttede den til

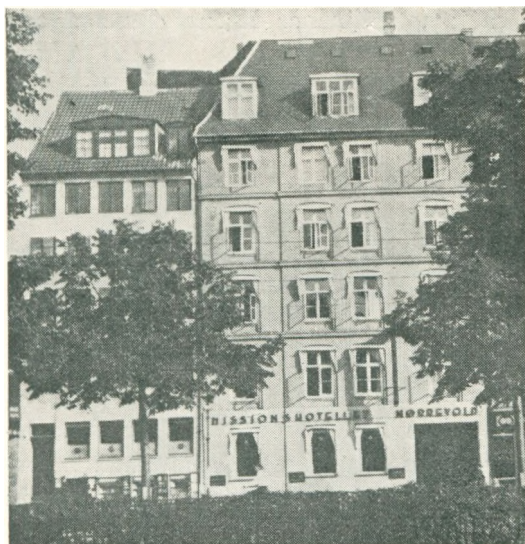
Købmandsbanken, Gl. Torv 4.

»Kreditforeningen af Grundejere i København og Omegn«s Bygning paa Gl. Torv Nr. 4. Denne Bygning er opført efter Tegning af Arkitekt Fr. Levy, og Købmandsbanken optager nu hele nederste Etage, som er indrettet specielt for denne.

Bankens Aktiekapital andrager $\frac{1}{2}$ Million Kroner, dens Reserver op imod samme Beløb. Bankens Betydning for mindre Næringsdrivende ses bedst gennem den aarlige Om sætning, som er ca. 275 Millioner Kroner. Købmandsbanken er et Aktieselskab. Formand for Bestyrelsen er F. L. Viltoft, Direktør, Konsul, R.D., M. pp. Repræsentantskabets Formand er Redaktør Asger Karstensen. Den administrerende Direktør er S. A. Zimmermann-Hansen.

Missionshotellet, Nørrevoldgade.

I 1880 paabegyndtes Anlæggelsen af Nørrevoldgade; indtil da laa her den gamle Vold, der udgjorde en Del af det Fæstningsværk som Kong Frederik I 1524 anlagde rundt omkring Byen. Efter Voldens Sløjfning blev der mellem Husrækken og Ørstedsparken en smuk bred Boulevard. I 1913 skifter Billedet atter, idet man paabegyndte

Missionshotellet, Nørrevoldgade

Udgravningerne til den nye Boulevardbane, og gennem lange Tider henlaa hele denne Strækning i et ufremkommeligt Morads. Efter Banens Aabning fremstod Nørrevoldgade i sin nuværende Skikkelse med de brede Midterkørebaner. Endnu ligger der langs Gaden flere af de gamle Huse, som er ret velbevarede. Et af disse er Ejendommen Nørrevoldgade Nr. 24 og 26, der nu tilhører Missionshotellet. Ejendommen Nr. 26 er tildels uforandret, medens Nr. 24 gennem Tiderne har skiftet noget Karakter, særlig efter at Bygningen i 1890'erne blev solgt til »Højskolehjemmet«. Saa vidt vides var det Karen Jensen, der i 90'erne paabegyndte Hotellet, som senere blev solgt til Fru Dorph, der drev Hotellet indtil 1937, da dette og Naboejendommen solgtes til Fru Karin Zimmermann-Belsing. Selve Hotelbygningen blev straks efter den nye

Ejers Overtagelse restaureret, ligesom hele Bygningens Indre i væsentlig Grad ogsaa trængte til Modernisering.

Efter denne store Ombygning fremtraadte Hotellet et Aar senere under sit nuværende Navn »Missionshotellet«. Hotellets samtlige Værelser — ialt 50 — var blevet nymonterede og der var indstalleret Nutidsbekvemmeligheder overalt.

Forsikrings-Aktieselskabet Absalon.

Der hvor Raadhuspladsen nu ligger, laa i gamle Dage en stor aaben Plads — kaldet Halmtorvet — og før Bebyggelsen af Vesterbro rigtig tog til, dannede dette Torv egentlig Byens yderste Del. Ud over Pladsen var der omkring 1880'erne en vid Udsigt over Tivoli, Industribygningen og Forlystelsesstedet, paa hvis Grund Scala senere rejste sig, samt over

Halmtorvet, (nuværende Raadhusplads) ca. 1870.

mod den dengang afsides liggende Banegaard. Paa samme Tid laa der mellem Vestergade og Frederiksberggade nogle gamle Købmandsgaarde, som i Begyndelsen af vort Aarhundrede blev nedrevet for at give Plads til et stort nyt Bygningskompleks — det daværende Hotel Bristol — bygget 1901—02 efter Tegning af Arkitekt V. Fischer. Hele Bygningens Stueetage er opført af kløvet Granitsten. Den øvrige Del er rigt prydet med

Sandstensornamenter. Paa Bygningens Midte knejser et ca. 55 m højt Taarn, og den mo-

numentale Bygning, som strækker sig fra Frederiksberggade til Vestergade, danner Hjørnebygning ved begge Gader. Bygningskomplekset »Hotel Bristol« blev i Aaret 1916 erhvervet af Forsikrings-Aktieselskabet Absalon, der blev stiftet 8' April 1905 som Glasforsikrings-selskab med en Aktiekapital paa 100.000 Kroner, hvoraf 10 % var fuldt indbetalt.

Selskabets første Bestyrelse bestod af Bankdirektør P. Nygreen, Overretssagfører C. Skibsted, Grosserer Aug. Wivel, Arkitekt O. Zeltner og Grosserer Chr. Sørensen. Selskabets Navn var Glasforsikrings-Aktieselskabet Absalon. Dets første Administrerende Direktør var Kancelliraad P. C. Pedersen, en af Datidens kendte Københavnerne, der særlig indenfor Velgørehedsarbejdet havde vundet sig et Navn.

Aaret 1909 bringer et Vendepunkt i Selskabets Historie, idet det træder i Forbindelse med Forsikringsselskabet »Skandinavia«, og ved dette Selskabs Indflydelse besluttedes det ved en Generalforsamling — afholdt den 22' December 1909 — at udvide Glasforsikrings-Aktieselskabet Absalons Aktiekapitel til 500.000 Kroner. Samtidig udvidedes Selskabets Virkefelt til ogsaa at omfatte andre Brancher, og det gamle Navn forandredes til »Forsikrings-Aktieselskabet Absalon«. Den nye Bestyrelse kom til at bestaa af Kommandør Gustav Holm, Formand, Konsul Fr. L. Hey, Grosserer Max Levig, Direktør W. Witzke, Overretssagfører G. Sally og Bankdirektør Schack-Eyber. Paa samme Møde valgtes to nye Revisorer. Den ene Revisor, J. C. Jensen — der i mange Aar havde været knyttet til Statsanstalten for Livsforsikring og paa daværende Tidspunkt fungerede som Rejseinspektør — skulde senere som Selskabets administrerende Direktør blive en indenfor Selskabet betydende Personlighed. Kancelliraad P. C. Pedersen fortsatte som Direktør og fik en Meddirektør: Direktør Eigil Wandler.

Fra Selskabets Stiftelse havde dets Kontorer været i Ejendommen Stormgade Nr. 8; men 1912 flyttedes til Tordenskjoldsgade Nr. 21 og samme Aar udvides Aktiekapitalen til 1 Million Kroner og Selskabets Bestyrelse suppleredes med endnu to Medlemmer, nemlig Generalkonsul V. Glückstadt og Jægermester A. N. Grøn. I Aaret 1914 indtræder tillige Bankdirektør V. Berg i Bestyrelsen. Selskabet havde som tidligere nævnt siden 1909 optaget andre Brancher indenfor sit Virkefelt, og der kom i de følgende Aar stadig nye Brancher til. Den 1' Marts i Aaret 1915 vælges J. C. Jensen — Selskabets tidligere Revisor — til Direktør.

Da Selskabet i Aaret 1916 erhvervede Hotel Bristols Bygning, foretoges en gennemgribende indre Ombygning med det nye Formaal for Øje, og Selskabets Kontorer flyttedes hertil Aaret efter. Det gamle Hotel Bristols Navn afløstes herefter af Bygningens nuværende Navn »Absalons Gaard«. Den 1' April 1917 køber Selskabet det daværende Assurancefirma W. Bähn-

Absalons Gaard.

cke & Co., stiftet 1858. I Aaret 1922 bliver Konsul Fr. L. Hey Bestyrelsens Formand i Stedet for Kommandør Holm, der samme Aar trak sig tilbage. 1925 vælges forhenværende Minister, Dr. phil O. Krag til Bestyrelsens Formand, hvilket han forblev til sin Død 1942.

Selskabets Aktiekapital var 1914 blevet udvidet til 2 Millioner Kroner, og i 1916 udvidet til 4 Millioner Kroner med 25 % indbetalt. I Aarene 1928—32 omlægges Aktiekapitalen, saaledes at denne kom til at bestaa af 2 Millioner Kroner, fuldt indbetalt.

I Regnskabsaaret 1915, efter Selskabets 10-aarige Bestaaen, udviste dets Præmieindtægt 1.279.926 Kroner Brutto og 812.565 Kroner Netto. Præmie- og Skadesreserver beløb sig til 472.200 Kroner.

I Regnskabsaaret 1941 er Selskabets Præmieindtægt steget til 5.419.260 Kroner Brutto og 3.109.408 Kroner Netto. Præmie- og Skadesreserver for egen Regning 2.882.301 Kroner. Selskabets Garantimidler beløber sig til 2.748.475 Kroner.

Selskabets nuværende Bestyrelse bestaar af:

Direktør Valdemar Hansen, Overretssagfører J. H. Berner, Apoteker, Viceborgmester F. Kabell, Fabrikant, Konsul Frederik Obel og Direktør N. L. Sjørman.

Hotel Hafnia.

Umiddelbart op til den gamle Vold — Sydvest for Byen, hvor nuværende Raadhushusplads ligger — laa i længst forsvundne Tider Vartov Kirkegaard. Omkring 1760 efter Kirkegaardens Nedlæggelse anlagdes her et stort Torv, »Halmtorvet«. Vest for dette, mod Nørrevold, laa Filosofgangen (nuværende Vestervoldgade). Filosofgangen blev i Begyndelsen af forrige Aarhundrede aabnet for Fodgængere. Omkring 1885 blev Voldene fra Langebro, Filosofgangen og Halvtorvet sløjfede, og først derefter blev der bygget mellem nuværende Vestervold-

Vestervoldgade med en Del af den gamle Vold, Hjørnet af Halmtorvet.
Midt i Billedet Industrihotellet.

gade og den i 1893 anlagte Vester Boulevard. Indtil da var Vestervoldgade kun bebygget langs den nordlige Side. I den ældste Tid af Byens Historie laa der antagelig her ved Byens Udkant kun Gaarde og Haver. Senere rejstes der større Bygninger, og i Midten af forrige Aarhundrede var der her en Række store Ejendomme, dels Købmandsgaarde, dels Gæstgiverier. I Husrækken mellem Vester-gade og Studiestræde fandtes ogsaa den gamle Gæstgiver-

gaard »Ny Holland«. Senere — antagelig ca. 1870 — er Gæstgivergaarden blevet omdannet til Hotel »Industri Hotellet«.

De københavnske Hotelforhold var dengang ikke saa gode, og da daværende Jernstøber Lange, Svendborg, i Slutningen af Aarhundredskiftet købte Industri Hotellet, lod han dette bygge om til et moderne og mere tidssvarende Hotel.

Efter Købet dannedes der et Konsortium, og den gamle Gæstgivergaard blev som

ovenfor nævnt revet ned og paa Pladsen opførtes en stor moderne Hotelbygning. Det nye Hotel stod færdigt 1899 og aabnedes under Navnet »Hotel Hafnia«. Saavidt vides blev Hotellet den Gang ledet af Jens Lange. Senere indtraadte Vald. C. Jensen som dets Leder, og efter nogle Aars Forløb købte han Hotellet af Konsortiet.

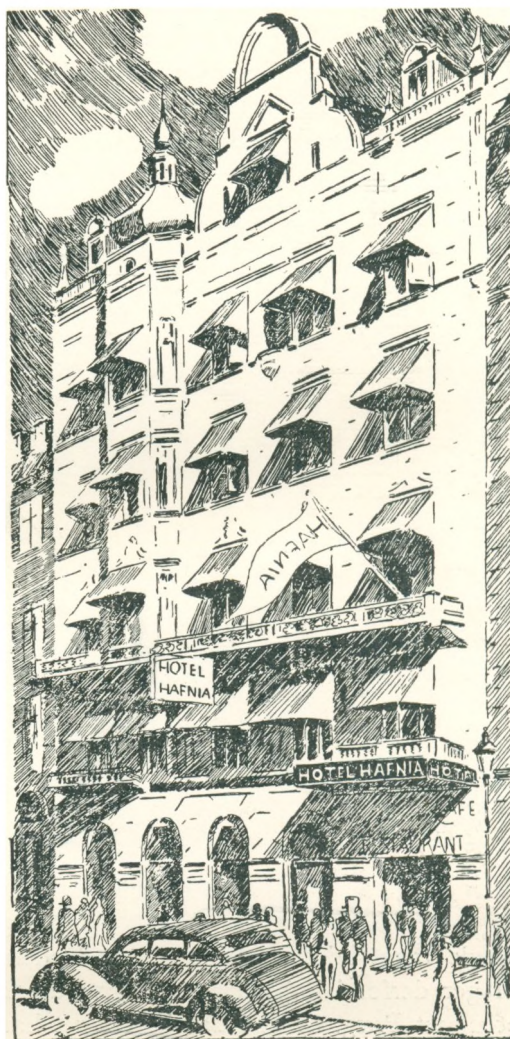
Igennem de kommende Tider har Hotellet været i følgende Hotelejeres Besiddelse: Efter Vald. C. Jensen Erik Balle, der solgte Hafnia til Lisberg Larsen, som derefter omkring 1920 solgte Hotellet til Hermann Løbbe & Leo Iversen. Nogle Aar efter trak Leo Iversen sig tilbage, og Løbbe drev da Hotel Hafnia som Eneindehaver indtil 1939, da han solgte det til nuværende Hotelejer, Direktør Harald Houlberg-Nielsen. Under de forskellige Ejere havde selve Bygningerne lidt en Del, og tilsidst var de i mange Retninger slemt forfaldne, ligesom selve Hotellets Indre — trods enkelte gennem Tiderne foretagne Forbedringer — ikke var tidssvarende, saa da Direktør Houlberg-Nielsen i Maj 1939 overtog Hotellet, gik han straks i Gang med en omfattende Restaurering af samtlige Bygninger. Hotel Hafnias Stueetage havde fra Oprindelsen tildels været indrettet med forskellige Selskabs- og Klublokaler. Ved Ombygningen i 1939 forsvandt imidlertid de sidste Rester af disse Klublokaler, der jo i og for sig gemte adskillige Minder om det gamle glade København.

Efter den store Ombygning raader Hotellet over 65 Værelser, alle nymonterede og udstyrede efter vor Tids Krav. Hele Stueetagen er nu omdannet til et stort, smukt og festligt Restaurationslokale.

Atlantic Teatret.

Efter Tonefilmens Fremkomst begyndte en hastig Udvikling indenfor Byens Filmteatre. Samtidig øgedes de Krav et moderne Bysamfund stillede til Byens Billedteatre, og de fleste af de gamle Teatre maatte give op. Nye, mere tidssvarende Billedteatre blev opførte, og navnlig i de sidst forløbne Aar er der i forskellige Bydele bygget store Komplekser med Filmteatre, samt en Del moderne selvstændige Teaterbygninger, som hver for sig sætter sit Præg paa Bybilledet.

Mellem de sidst opførte større Bygningskomplekser, hvori ogsaa er indrettet moderne Filmsteater, maa her nævnes »Atlantic«, bygget 1939—40. Opførelsen af denne Bygning

Hotel Hafnia 1942.

er bekostet af Ingeniørfirmaet Monberg & Thorsen og kostede op mod 2½ Million Kroner. Denne Bygnings Fuldførelse bidrog til Dannelsen af det nuværende Christianshavns Torv.

Nogle Aar forud havde Københavns Kommune efter Nedrivning af det gamle Kvindefængsel ladet opføre en af Byens første større Funkisejendomme, det saakaldte »Lagkagehus«. Kvindefængslet var oprindeligt bygget som Børnehus. Oprettelsen af Børnehuset føres helt tilbage til Kong Christian IV's Tid og det laa den Gang paa St. Clara's Klosters Grund (nuværende Møntergade). Børnehuset blev dog flyttet herfra det tidligere omtalte

Atlantic Teatret.

Pesthus — den senere Ladegaard ved Aaboulevarden; herfra blev det saa igen flyttet, denne Gang til det da-værende Kaj Lykkes Gaard paa Christianshavns Torv. Gennem lange Tider benævnedes Torvet derfor som Børnehusetorvet.

Aaret 1817 nedbrændte de oprindelige Bygninger. 1864 ombyggedes Anstalten, som efterhaanden helt havde faaet Karakter af Straffeanstalt for saavel mandlige som kvindelige Fanger. Senere blev Anstalten kun benyttet for kvindelige Straffefanger.

Hvor iAtlantic opførtes i 1939, laa forhen nogle gamle Bygninger, der ganske vist tog sig ret maleriske ud, men som dog forlængst

havde været lidet svarende til vor moderne Tid, og Rejsningen af den store Bygning bidrager derfor i høj Grad til at give det Torv, som danner Indgangen til Christianshavn, et smukt Præg. Selve Atlantic Teatret har Façade mod Torvet. Teatersalen gaar gennem tre Etager og rummer 800 Pladser. Fra Hovedindgangen kommer man direkte ind i den store smukke Vestibule, som ligesom selve Teatersalen i høj Grad er præget af vor Tids Arkitektur. Det mægtige Teaterrum afbrydes af en Balkon. Lydforholdene er gennem Brug af alle tekniske Nyheder bragt frem til det mest fuldkomne, som tænkes kan.

Teaterbevillingen er personlig og indehaves af Direktør Peder Petersen, født 1881. Direktør Petersen er en af vore ældste Bevillingshavere, idet han siden 1906 har haft Teaterbevilling i Reykjavik, og der drev Filmsteater indtil 1940. Atlantic Teatret aabnedes den 9' Januar 1941.

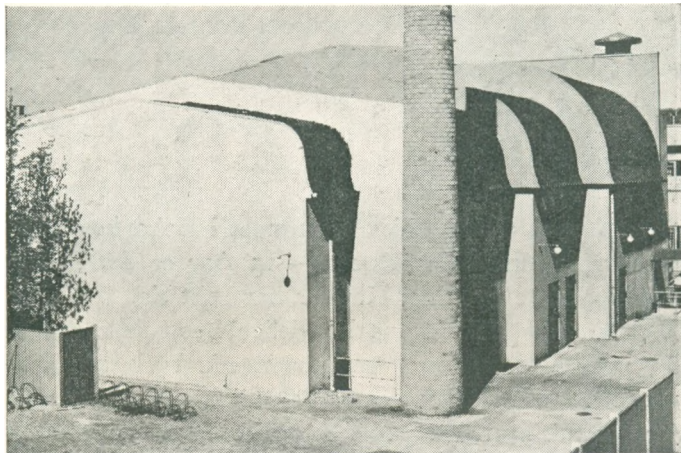
Grøndals Teatret.

Med »Grøndals Teatret« fik København i 1937 sit første Tonefilmsteater. Der var ikke tidligere i København blevet bygget et virkeligt Tonefilmsteater, alle de gamle Teatre var opført som Stumfilmsteatre, hvilket vil sige et rektangulært — som Regel smalt — Rum, hvor Billedplanet var anbragt i den ene Ende — og Operatørrummet i den anden

Ende. Ved Paladsteatrets Opførelse fandt det første Forsøg paa en Ændring Sted, ikke af Hensyn til Tonefilmen — Paladsteatret blev nemlig bygget som Stumfilmsteater — men fordi man dér ønskede Orkesterledsagelse til Billederne.

Da Tonefilmen kom, viste det sig imidlertid, at ingen af de gamle Teatre lydmæssigt kunde tage de nye Toneanlæg. Grunden hertil maatte søges dels i, at Væggene var altfor haarde, og dels i, at Rummene var altfor smalle. Der blev gjort mange Forsøg paa at

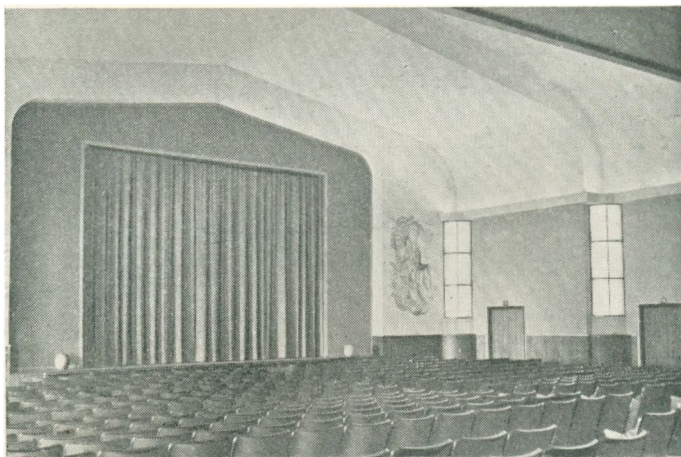
ændre disse daarlige Lydforhold, bl. a. ved at beklæde Væggene med forskellige bløde Materialer. I Sverrig forsøgte man med Fløjlsbeklædning; men trods alle Forsøg udeblev de ønskede Resultater med Hensyn til de akustiske Forhold. Det er dog ikke Tanken her at give Læserne en længere faglig Beskrivelse af de Problemer som opstaar ved Omlægning af et Stumfilmsteater til Tonefilmsteater, men kun at nævne de vigtigste Ting ved Opførelsen af det første Tonefilmsteater i København: Grøndals Teatret, som blev indviet den 6' August 1937.

Grøndals Teatret.

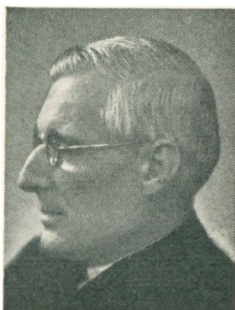
Det blev overdraget Arkitekt Erik Bunch at udarbejde Planer og Tegninger til Teatret ud fra hans rige, mangeaarige Erfaringer paa Teateromraadet. Til Grundlag for Opførelsen af Grøndals Teatret er benyttet de saakaldte Portalbuekonstruktioner i forskellig Højde og Bredde, aftagende ned mod Billedplanet. Mellem disse Buekonstruktioner blev støbt Ydervægge og Loft som en Jernbetonskal, saaledes at Overkanten af den ene Bue blev støbt sammen med Underkanten af den anden Bue. Rummet fik derfor Form som en udtrukket Kikkert.

Portalbuernes Form giver nærmest et gotisk Udseende. Denne Bygningsform viste sig i høj Grad effektiv, fordi Loft og Vægge i Salen tillige dannede Tag og Ydervægge, hvorfor den ydre Form ganske svarer til den indre. Selve Bygningen er af Ydre ejendommelig, men ikke uskøn, og Grøndals Teatret er af udenlandske Ekspertter erklæret for det bedste Tonefilmsteater i Europa i lydmæssig Henseende. Et saadant Resultat kunde

Teatersalen.

ogsaa kun naas gennem Arkitekt Erik Bunch's meget indgaaende videnskabelige Beregninger og ved hans Udnyttelse af alle moderne tekniske Hjælpemidler. Teatrets Façade mod

Aage Garde.

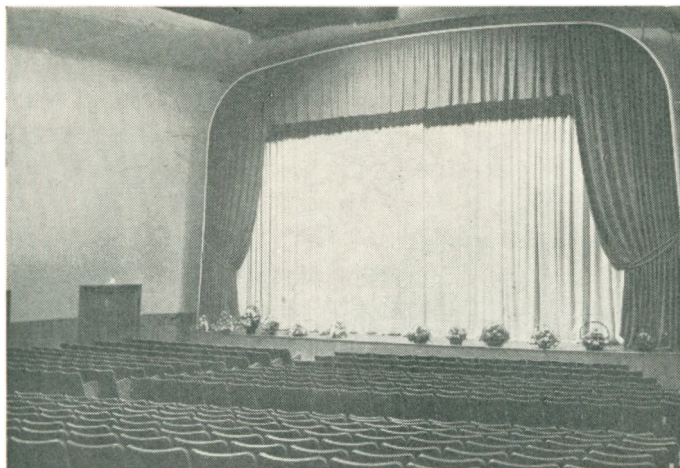
Godthaabsvej er ikke egentlig imponerende; men dets Sal — hvor der er 800 Pladser — er et meget smukt Rum. Ligeledes er der en smuk og stilfuld Foyer. Teatret er opført af et Aktieselskab. Bevillingshaver til Teatret er Teaterdirektør Aage Garde, kendt som Skuespiller og Direktør ved Aarhus Teater og Det kgl. Teater, hvor han tillige virkede som Instruktør og Lærer ved Elevskolen. Teatrets Inspektør er Skuespiller Svend Borch, kendt som Inspektør ved Folketeatret, Det nye Teater og som Casinos Direktør.

Amager Bio.

Efter at Sundby blev indlemmet i København, er denne Bydel Aar efter Aar vokset, og særlig gennem de sidste 10—15 Aar er der herude anlagt en Del nye Gader, hvor store moderne Bygnings-Karréer har rejst sig.

Samtidig med denne betydelige Bebyggelse af Sundby skiftede en anden stor Del af Bygningerne langs med Amagerbrogade Fysiognomi, idet de fleste efterhaanden moderniseredes til mere tidssvarende Forretningsejendomme. Ogsaa indenfor Forlystelseslivet skete der Forandringer. De gamle Biografteatre er for faa Aar siden erstattet med nye Bygninger. Mellem de sidste Berigelser paa dette Omraade er Amager Bio, bygget 1939—40.

Bevillingen til »Amager Bio« tilhører »Dansk Skolescene«, som 1939 erhvervede Grunden Amagerbrogade 123, hvor den gamle Café de Paris laa, samt Grunden paa Hjørnet af Middelgrundsvej og Strickersvej med den Hensigt at opføre et Biografteater. Disse Byggegrunde stod imidlertid ikke i direkte Forbindelse med hinanden, men med Velvilje fra Københavns Kommunes Skoledirektions Side fandt et Mageskifte Sted med et Hjørne af Øresundsvejens Skolegaard, saaledes at Forbindelse mellem Byggegrundene opnaaedes.

Amager Bio.

Den gamle Bygning mod Amagerbrogade maatte man paa Grund af Tiderne nøjes med at istandsætte og kun ombygge den underste Etage. Her blev levet et nyt moderne Butiksparti samt Hovedindgang til Teatret gennem en lang Forhal, hvori findes Billelsalg og Billedtavler. Gennem store Glasdøre, indrammede af Teaktræ, kommer man fra Forhallen ind i Foyeren. Herfra er Adgang til selve Teatret.

Teatersalen, der rummer ca. 900 Siddepladser, er udført efter en vifteformet Plan. Siddevæggene er pudset med akustisk Puds og hele Bagvæggen er af akustisk Hensyn beklædt med Rockwool-Maatte. Udenpaa disse er opsat perforerede Isolationsplader. Der er i alle Enkeltheder gjort Brug af de nyeste og mest moderne Materialer for at fremskaffe gode akustiske Forhold, hvilket ogsaa er naaet, idet faa af vore Biografteatre er saa fortræffelige i den Retning som Amager Bio.

Ogsaa Scenens Opbygning er noget ganske nyt. Selve Lærredet, hvorpaa Billederne forevises, er her anbragt i en fritstaaende Jernramme, saaledes at Lydforholdene ikke hæmmes som ved de indbyggede Scener. Vægge og Loft i Teatersalen er holdt i en svag gullig Farve. Døre og Paneler er udført i poleret Elmetræ. Udsmykningen i Foyéren er holdt i en duce blaa Farve. Belysningen er de helt nye moderne Lysstofrør, der ikke tidligere har været benyttet i et Biografteater. Gulvet er belagt med en Art sleben Asfalt i brune Farver. Sofaerne langs Foyérvæggen er betrukket med haandvævet Amagervævning, hvortil Motiver er opmaalt paa Nationalmuseets Amagerstuer.

Amager Bio er bygget efter Tegning af Arkitekterne A. Wittmaack og V. Hvalsøe.

Teatrets Direktør er Skuespiller Alfred Wilken.

A. Wilken.

Bella Bio, Brønshøj.

Da det første Biografteater aabnedes paa Frederikssundsvej Nr. 150 — med kun 250 Pladser — henlaa denne Del af Københavns Yderdistrikter endnu i landlige Omgivelser med ret spredte Bebyggelser. Teatret tilhørte Reckendorf og Petersen, der solgte det til Direktør Oluf Hansen. Omkring Midten af 1900'erne var Brønshøj imidlertid taget betydeligt til i Indbyggerantal, hvilket medførte, at Oluf Hansen i 1926 lod bygge et nyt, større Teater med ca. 450 Pladser paa Frederikssundsvej Nr. 127. I Løbet af de kommende halve Snes Aar voksede denne Bydels Indbyggerantal stadig, og de gamle, landlige Forhold afløstes med rivende Hast af moderne, tidssvarende tættere Bebyggelse. Midt i denne Udvikling erhvervede Direktør Oluf Hansen den ret anseelige Grund, hvorpaa »Brønshøj Tivoli« laa og lod her opføre et nyt Biografteater og Forretningsbygning »Bella Bio«.

Det storstilede og moderne Bygningskompleks, som kom til at ligge paa Grunden ved Hjørnet af nuværende Frederikssundsvej—Krabbesholmsvej—Rostgaardsvej, opførtes efter Tegning af Arkitekt og Bygningsinspektør Robert Hansen. Paa Grunden henlaa fra gammel Tid en Hovedbygning, som var indrettet til Beværtning og omsluttet af en smuk, gammel Have, hvor man kunde spise sin medbragte Mad. Efterhaanden som Brønshøj blev større og tættere bebygget, blev der foretaget Til- og Ombygninger, saaledes at Brønshøj Tivoli blev et Samlingssted for Bydelens Befolkning.

I 1936 blev alle disse Bygninger nedrevet og den nuværende Forretningsbygning opført. Et Byggeforetagende, som beløb sig til ca. 1 Million Kroner. Det gamle Brønshøj Biografteater blev herefter flyttet til det nu opførte »Bella Bio«. Indgangen til Biografen er fra Fredrikssundsvej, hvor man gennem en aaben Forhal gaar ind i Foyer'en, der er udført som en selvstændig Sidebygning langs Teatrets ene Facade. Selve Teaterrummets Vægge er udsmykket med Relieffer, udført i Sandsten. Teatret har 635 Pladser paa Gulvet og paa en frit bærende Balcon er der indrettet 200 Pladser. Lærredet til Billedernes Fremvisning skjules af to franske Døre, som er dekoreret med Motiver fra det gamle Brønshøj, en Bygningsform man ikke tidligere har set og som giver Teaterrummet et eget hyggelig Præg.

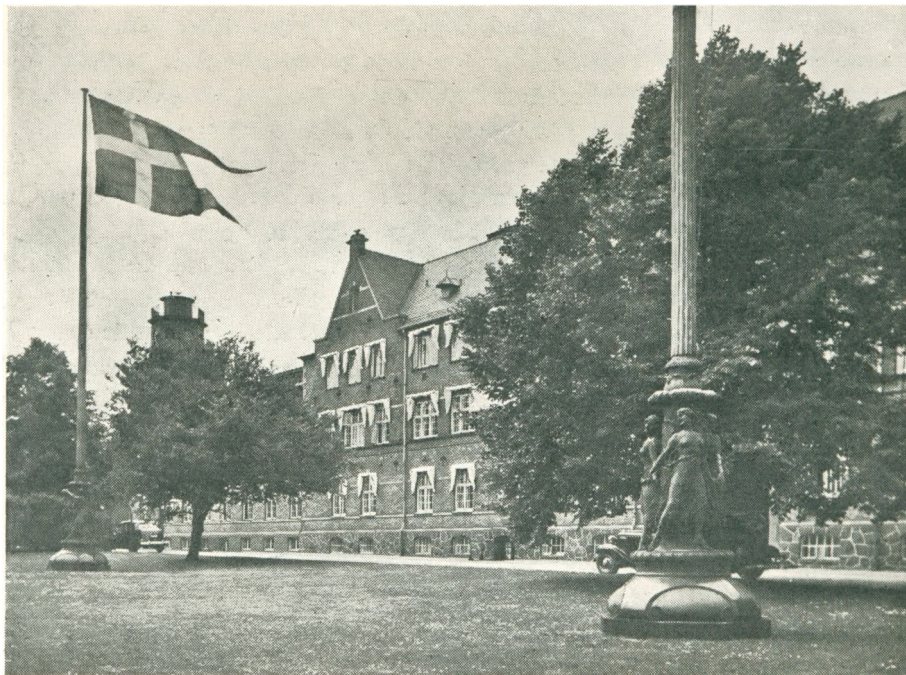
Bella Bio er fuldt moderne indrettet med særligt Ventilationssystem, akustisk Regulering og Maskiner efter nyeste Modeller.

Bevillingshaver er Direktør Oluf Hansen, f. 1886. (Lige overfor Bella Bio ligger endnu en gammel Bygning, Oluf Hansens Hjem, hvor han fødtes i 1886 som Søn af Smedemester M. Hansen).

Oluf Hansen er tillige Ejer af Forretningsbygningen, hvori Bella Bio er indrettet, og Biografdirektør af gammel Data, idet Oluf Hansen bl. a. var med til at starte Parkteatret og var dets Direktør i ca. 11 Aar. Opførte Rahbek Teatret og var dette Teaters Direktør i en Aarrække. Har tillige opført Kino Palæet i Vejle, Paladsteatret i Aalborg og var i nogle Aar Direktør for det gamle af Ole Olsen opførte Teater i Vimmelskaftet Nr. 47. I 1907 startede Oluf Hansen sit eget Teater, det gamle Nørrebros Biografteater, som laa paa Hjørnet af Kapelvej og Nørrebrogade. Fra 1912 Direktør i Dansk-Svensk Filmsselskab.

Carlsberg og Carlsbergfondet.

Over Elefantaarnets Portal — et af de smukkeste Bygningsværker indenfor Carlsberg Bryggeriernes mange monumentale Bygninger — staar mejslet i svært Granit Carlsbergs Motto: »Laboremus Pro Patria« (Lad os arbejde for Fædrelandet). Ingen anden dansk Virksomhed har som Carlsberg lige fra dets Grundlæggelse til vore Dage i saa høj Grad virket efter sit Motto, hvilket vi har haandgribelige Beviser paa i Carlsbergfondet. Carlsberg Bryggeriernes Historie fra dets Grundlæggelse til vor Tid er af en saa omfattende Karakter, at en Beskrivelse — hvis den skulde være fuldkommen — vilde tage betydelig mere Plads end dette Værks Rammer tillader. Af Hensyn hertil maa vor Skildring af Carlsberg Bryggerierne — som er Skandinaviens ældste Bajerskølbyggeri — samle

Administrationsbygningen.

sig om enkelte korte Træk. Carlsberg grundlagdes i Aaret 1847 af Kaptajn, Brygger J. C. Jacobsen, der blev født 2. September 1811 som Søn af Brygger Christen Jacobsen, der havde sin egen Bryggergaard i Brolæggerstræde Nr. 5. Efter Christen Jacobsens Død drev J. C. Jacobsen Virksomheden videre for sin Moder; men fremadstræbende som J.

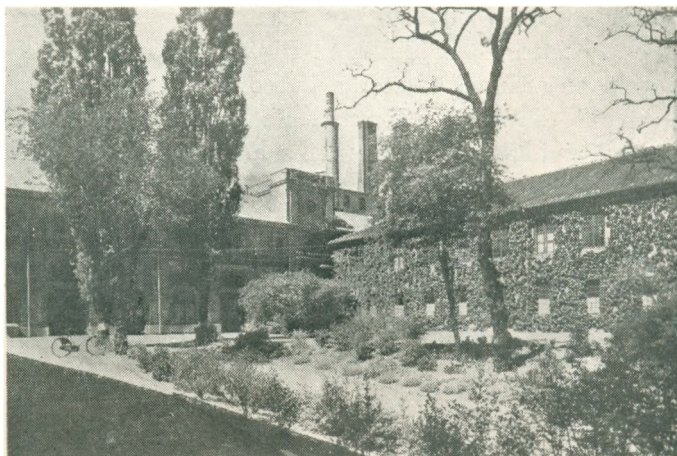
C. Jacobsen var, søgte han nye Metoder til Forbedring af Datidens overgærede — og som Regel ret ringe — Øl. Han foretog nogle Studierejser til Tyskland, bl. a. i 1838 til München, hvor han studerede Ølbryggeri hos Gabriel Sedlmayr.

De her indvundne Erfaringer uddybede J. C. Jacobsen efter sin Hjemkomst ved en Række Brygningsforsøg i sin Moders Vaskekedel (som den Dag i Dag kan ses i Carlsbergmuseet). I 1845 foretog J. C. Jacobsen atter en Rejse til München for at sikre sig den originale bayerske Ølgær, og hjemkommen fra Bayerns Hovedstad gik han i Gang med rationel Brygning af Bayeriskøl. Aaret før havde J. C. Jacobsen faaet kongelig Bevilning til at indrette en Lagerkælder i Københavns Vold, og i Aaret 1846 kunde Byens Ølhandlere avertere med »første bayerske Øl fra Hr. Jacobsens Kjælder under Volden.«

Men det var Brygger Jacobsens Planer at anlægge en Bryggervirksomhed i langt større Format, og for en Sum Penge, han arvede ved sin Moders Død, erhvervede han nogle Grunde i Valby hvor man netop paa den Tid var ved at anlægge Danmarks første Bane fra København til Roskilde. I Valby anlagde J. C. Jacobsen sin Virksomhed »Carlsberg«, opkaldt efter hans lille Søn Carl. Brygning Nr. Een blev lavet den 10. November 1847, og hermed oprandt en ny Epoke indenfor dansk Erhvervsliv.

Det gamle Bryggerhaandværk blev til en Industri, som langt overgik hvad Brygger J. C. Jacobsen havde drømt om, thi nu er Carlsberg oppe paa en daglig Brygningskapacitet af 3.500 Hektoliter. En Produktion, der langt overgaar Carlsbergs samlede Produktion i Bryggeriets første Aar 1847—48.

I Erkendelse af Videnskabens praktiske Betydning oprettede Brygger J. C. Jacobsen i Aaret 1871 »Carlsberg Laboratorium«, hvortil Navne som Professor Emil Chr. Hansen, Professor J. Kjeldahl og Professor S. P. L. Sørensen blev knyttet. I Institutets Statuter fastslog J. C. Jacobsen, at »intet Resultat af Institutets Virksomhed, der har Betydning i teoretisk eller praktisk Henseende, maa hemmeligholdes.« — Herved traadte

Mellembryggeriet.

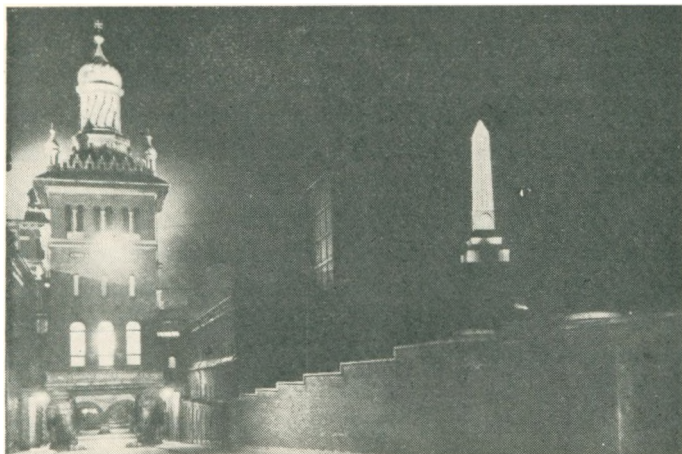
Carlsberg i direkte Samarbejde med Videnskaben, og efter at »Carlsbergfondet« oprettedes den 25. September 1876, stod bogstaveligt talt Videnskaben og Carlsberg uløseligt sammen, et Samarbejde der har ført til, at Videnskaben ikke kan undvære Carlsberg, og at Carlsberg ikke kan undvære Videnskaben.

Brygger J. C. Jacobsen døde i Rom den 30. April 1887, og ifølge testamentariske Bestemmelser overgik Bryggeriet til Carlsbergfondet, der 1888 indtraadte som Ejer.

Et andet Udtryk for Brygger Jacobsens storstillede Samfundssind ser man i hans testamentariske Bestemmelse om, at hans skønne Villa for alle Tider skulde sikres en af Samfundet fortjent Mand eller Kvinde. Siden 1931 har Villaen været beboet af Atomforskeren, Professor Niels Bohr, der overtog den efter Filosoffen, Professor Harald Høffding.

Carl Jacobsen, Dr. phil., fødtes den 2. Marts 1842. I 1871 fik Carl Jacobsen i Forpagtning Bryggeriet »Ny Carlsberg« (det senere Mellembryggeri). 10 Aar senere ind-

viede Carl Jacobsen sit eget Bryggeri »Ny Carlsberg«, hvis Arealer grænsede lige op til »Gl. Carlsberg«, som Faderens Virksomhed herefter kom til at hedde, og i nogle Aar bestod der en til Tider endog ret skarp Konkurrence mellem de to Virksomheder.

Det neonoplyste Carlsberg.

Brygger, Dr. phil. Carl Jacobsen saa sin store Op-gave i at gøre flest mulig delagtig i sin Kunstglæde ved at bringe Kunsten ind i Hverdagen, ind i selve Ar-bejdet. Dette kan man den Dag i Dag se ved at be-tragte Bygningerne paa Ny Carlsberg, som grupperer sig om Ny Carlsbergvej, hvor bl. a. de to store Bryghuse ligger. Det sidste er opført i 1901 i florentinsk Palæstil efter Brygger Carl Jacobsens egen Tegning og med V.

Klein som Arkitekt. Paa Bryggerhusets Tag er opstillet en Bronze-gruppe, udført af Bil-lehduggeren J. Bonnesen, forestillende Thor i Kamp med Jætterne. 1892 opførtes Dob-beltporten (Dipylon) over Ny Carlsbergvej som Forbindelsesbygning mellem Bryghusene. Dobbeltporten er prydet med ni legemsstore Portrætfigurer udført i brændt glasseret Ler. Bygningen afsluttes af et Ur, hvorover er anbragt en malmstøbt Gruppe, udført af Billed-hugger S. Sinding, og forestillende Klokkeslagerne. Ved den ene Side af Dipylon er et rundt Vandtaarn, kronet med en antik Bronzefigur.

I Aaret 1901 opførtes mod Valbysiden over samme Vej, efter Tegning af Arkitekt V. Dahlerup — der ogsaa havde tegnet Dipylon — det berømte Elefantaarn. Det skønne Taarn bæres af fire kolossale Elefanter, udhugget i bornholmsk Granit. Selve Taarnet, som indeholder Svalerum for Ølurten samt Vandbeholdere, er i florentinsk Stil og skøn at skue. Det kobberdækkede Tag krones af et pragtfuldt snoet Lanternespir. I Elefantgaar-den — Gaardspladsen mellem de to Bygninger — findes en Del Mindetavler og Buster bl. a. Mindetavler over: Emil Christian Hansen, Professor Carl Linde, G. Sedlmayr, Christen Jacobsen (Carl Jacobsens Farfader), Otilia Jacobsen, Carl Jacobsen og J. C. Jacobsen.

Hovedportalen (ved Elefanthuset) til Ny Carlsberg er opført 1882. Bryggeriets Hovedkontor eller Administrationsbygning med den over 4000 m² store Aftapningshal opførtes 1903 efter Tegning af Arkitekt V. Klein. I Buegangen mellem Hovedkontoret og Aftapningshallen findes opstillet en Del Bronzebuster bl. a. af Brygger J. C. Jacobsen, Brygger Carl Jacobsen, Professor Emil Christian Hansen, Gabriel Sedlmayr, Louis Pasteur m. fl.

I Aaret 1902 skænkede Brygger Carl Jacobsen sit Bryggeri Ny Carlsberg til det af ham selv samme Aar oprettede Ny Carlsbergfond, hvis Midler er helliget Kunsten — derunder baade Kunstindustrien og Havekunsten — og især virker for det af Carl Jacob-sen grundlagte Ny Carlsberg Glyptotek, hvilket vil sige for den danske Nation.

Fra 1918 — da den store Nybygningsplan traadte ud i Livet — og til nu har Carlsberg anvendt 70 Millioner Kroner til disse Formaal. Dette anseelige Beløb er udeluk-kende kommen danske Virksomheder og danske Arbejder til Gode. I det nævnte Tids- rum rejste der sig indenfor Carlsberg Arealet, som udgør ca. 50 Td. Land, en Række

store, smukke Bygningsværker. I Tiden 1920—27 opførtes saaledes Mineralvandsfabriken — en af de største og i teknisk Henseende mest moderne i Verden. Dens Kapacitet ligger paa $\frac{3}{4}$ Million Flasker om Dagen. I Aaret 1905 udgik der fra Carlsberg $\frac{1}{2}$ Million Flasker. Nu udgaar der ca. 33 Millioner Flasker Mineralvand aarlig.

Carlsberg anvender daglig i sine Bryghuse over 60.000 kg Byg — ca. 13.500 Tons aarlig — og er saaledes den danske Landmands største Kunde indenfor dansk Industri. Carlsberg Bryghus har en Kapacitet paa 4.900 hl Øl daglig (eller 490.000 Liter). Carls-

Elefanttaarnet.

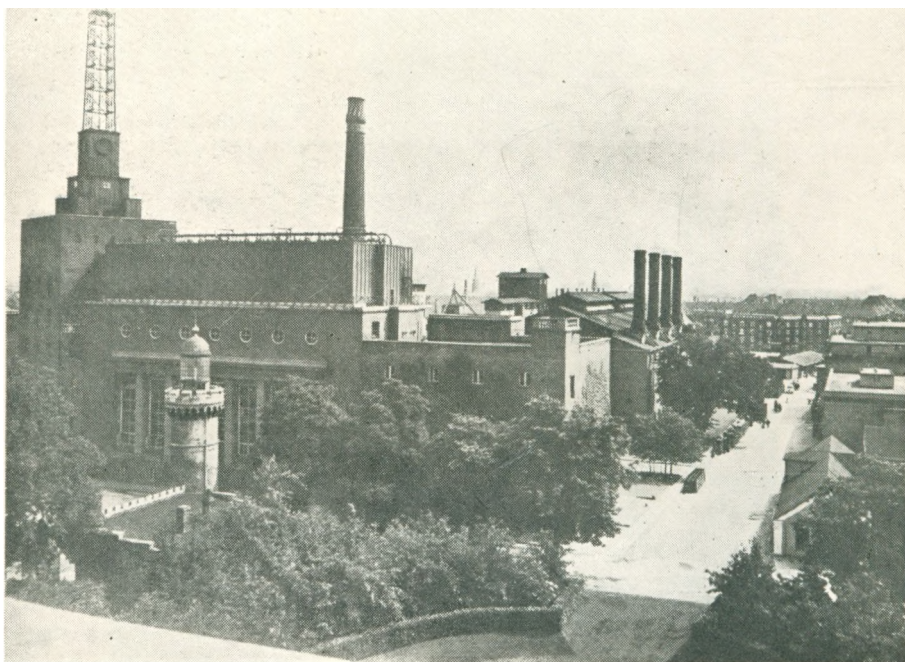
berg Lagerkældre har et samlet Fladerum paa ca. 28.000 Kvadratmeter (eller 5 Tdr. Land). Til Lagringen anvendes nu udelukkende Aluminium eller emalieret Staal Tanke. En saadan Tank rummer ca. 325.000 Flasker Øl. Carlsberg Aftapningshal er et helt Eventyrland for sig. Her beskæftiges daglig 2000 mandlige og kvindelige Arbejdere. Aftapningshallens Kapacitet er 2 Millioner Flasker Øl i Døgnet. Samtlige Maskiner i denne Verdens største Aftapningshal er af dansk Opfindelse og fabrikeret i Danmark. Carlsberg sælger under normale Forhold over 200 Millioner Flasker Øl om Aaret.

Carlsbergs Kraftcentral — der anlagdes samtidig med Mineralvandsfabriken — er ogsaa noget af et Vidunder. Her produceres hele Virksomhedens Forbrug af Elektricitet og Kulde. Anlægget, der er paa ialt 8700 HK., leverer Strøm til Carlsbergs 1200 Mo-

torer og 10.000 Lamper (5,6 Millioner KWT aarligt), medens den aarligt udviklede Kulde svarer til 55 Millioner Kilo Is. I Forbindelse med Kraftcentralen er opført et Vandtaarn med et samlet Indhold af 775.000 Liter Vand. Ovenpaa Vandtaarnet knejser Carlsberg Obelisk, Hovedstadens Kendingstegn, naar den ved Nattetider med sit røde Lys tjener som officiel Vejleder for Sø- og Luftfart.

Ved Carlsberg Bryggerierne er i Højsæsonen beskæftiget ca. 3000 Medarbejdere, og hertil kommer de ca. 300 Depotindehavere og de Folk, som de har i deres Brød. Carlsbergs nuværende administrerende Direktør er Fr. Sander. Teknisk Direktør er Civilingeniør H. B. Fogh.

Naar man taler om Carlsberg i Samfundets Tjeneste, er det med fuld Ret, thi mange

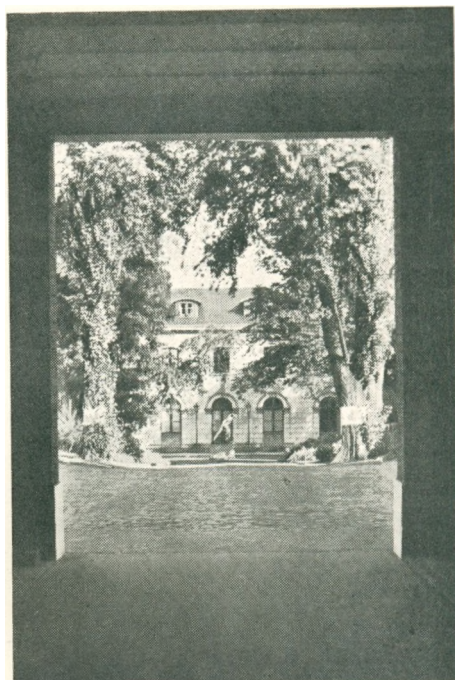
Carlsberg Kraftcentral.

Samfundsopgaver vilde være uløste, hvis ikke Carlsberg Institutionen og Carlsbergfondet samt Ny Carlsbergfondets Midler havde bragt disse Opgaver til Realisation. Carlsberg er ikke blot Navnet paa det berømte danske Øl og perlende forfriskende Mineralvand — Carlsberg er mere — Carlsberg er en Kulturfaktor, ikke alene for det danske Folk, men for hele Verden. Gennem Carlsbergfondene har Videnskaben stadig og i rigt Maal faaet Midler, og vor By og vort Land er gennem disse Midler bl. a. ogsaa blevet beriget med betydelige Kunstskatte og Kunstværker samt Bygningsværker. Saaledes skyldes følgende Bygningsværker og Institutioner Carlsbergfondets Midler deres Tilblivelse: Det Nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg Slot. Slottet brændte 1859. Dets Genopbygning skyldes hovedsagelig Brygger J. C. Jacobsen, og samtidig skabte han det Nationalhistoriske Museum. Samlingsstedet for det danske Folks Minder gennem Tiderne.

Jesuskirken ved Valby Langgade, opført 1891—94, hovedsagelig for Midler fra det af Brygger Carl Jacobsen og Hustru Ottilia Jacobsen stiftede Kirkelegat.

Ved Gavebrev af 1888 og 1899 overdrog Brygger Carl Jacobsen og Hustru Ottilia Jacobsen deres Kunstsamlinger til Stat og Kommune og opførte i Forening med disse det nuværende Ny Carlsberg Glyptotek, indviet 1897. Brygger Carl Jacobsen, der gav København Navnet »Byen med de smukke Taarne«, skænkede Byen Nikolai Kirkes Spir.

Gennem Carlsberg er Verdens skønneste Kunst blevet gjort tilgængelig for alle, i Skoler, paa Lærestalter, i Parker, paa Promenader, paa Sportspladser og i Sportshaller Landet over er den store Kunst bragt ud til Folket som dettes Eje. Tænk blot paa »Gefion« Springvandet ved Langelinie, rejst 1908 af Ny Carlsbergfondet i Forening med Københavns Kommune. »Den lille Havfrue« ligeledes ved Langelinie, skænket København af Brygger Carl Jacobsen. »Havhesten«, opstillet i Københavns Svømmehal, skænket af Ny Carlsbergfondet. »Lurblæsersøjlen« paa Raadhuspladsen, opstillet paa 100 Aars Dagen for Brygger Jacobsens Fødsel, og mange andre skønne Kunstværker kunde nævnes.

Æresboligen.

Endelig maa nævnes, at Carlsbergfondet traadte til, da Rockefellerfondet tilbød at betale Driften af et videnskabeligt Institut for Celleforskning, herunder Kræftforskningen. Ifølge Rockefellerfondets Bestemmelser skulde Institutet ligge i det Land, som for egen Regning vilde rejse denne Bygning. Carlsbergfondet paatog sig Opgaven, og saaledes er det gaaet til, at Bygningen paa Tagensvej, som alle kender under Navnet: Carlsbergfondets Biologiske Institut, rejstes netop i vort Land.

Carlsbergfondets og Ny Carlsbergfondets Uddelinger andrager siden deres Stiftelse i henholdsvis 1876 og 1902 ialt c. 65 Millioner Kroner. Fondenes Formue beløber sig til c. 70 Millioner Kroner.

Kongens Bryghus.

Endnu den Dag i Dag, trods hærget af Brand og skiftende Tidens forskellige Genopbygninger og Udvidelser staar det oprindelige ældgamle Kongens Bryghus med sin mærkelige Bryghusbygning — opført omkring 1619 af Kong Christian den IV — næsten i sin oprindelige Form med det kæmpemæssige Tag med de fem Lofter, stadig dannende Midtpunktet for et af vor Bys ejendommeligste Bybilleder. Kongens Bryghus er det ældste eksisterende Bryggeri i Danmark. Bryggeriets Historie kan føres tilbage til Aaret 1443 — ca. 200 Aar før Christian den IV's Tid — da Kong Christian af Bayern flyttede sin Residens til Staden København paa Københavns Slot. Om Kongens Bryghus' første Ethundredaarige Periode findes ingen Oplysninger bevaret. De ældste Oplysninger om Bryghusets Historie skriver sig fra 1454, fra een i samme Aar optagen Inventarieliste over Københavns Slot. I denne Liste nævnes Bryghuset i eller ved Slottet, med tilhørende Ølkar, Bryggerspande og Urtekedel. Om Kongens Bryghus' Skæbne gennem de kommende 100 Aar melder Historien intet. Gennem en Skrivelse fra Kongens Statholder Anders Bille

— fra Aaret 1540 — ses det, at Kongens Bryghus den Gang har ligget ved Østerport, lige udenfor nuværende Østergade og at Bryghuset var blevet hærget af en Ildsvaade, samt at Statholder Anders Bille lod Bryghuset genopføre umiddelbart efter Branden, hvilket vides af at Anders Bille i Skrivelse til Majestæten meddeler, at han har ladet Peder Godske foranstalte Genopførelse af det kongelige Bryghus.

Kong Christian den III maa imidlertid ikke have været tilfreds med dette Bryghus, thi han lader straks i Begyndelsen af sin Regeringstid bygge et nyt Bryghus ved Vandkunsten, »Gosse« eller »Gaase«-Bryggeriet, der fik Navn efter et i Datiden meget yndet og særlig fremstillet Bryg. Der er endnu den Dag i Dag bevaret et Minde om dette

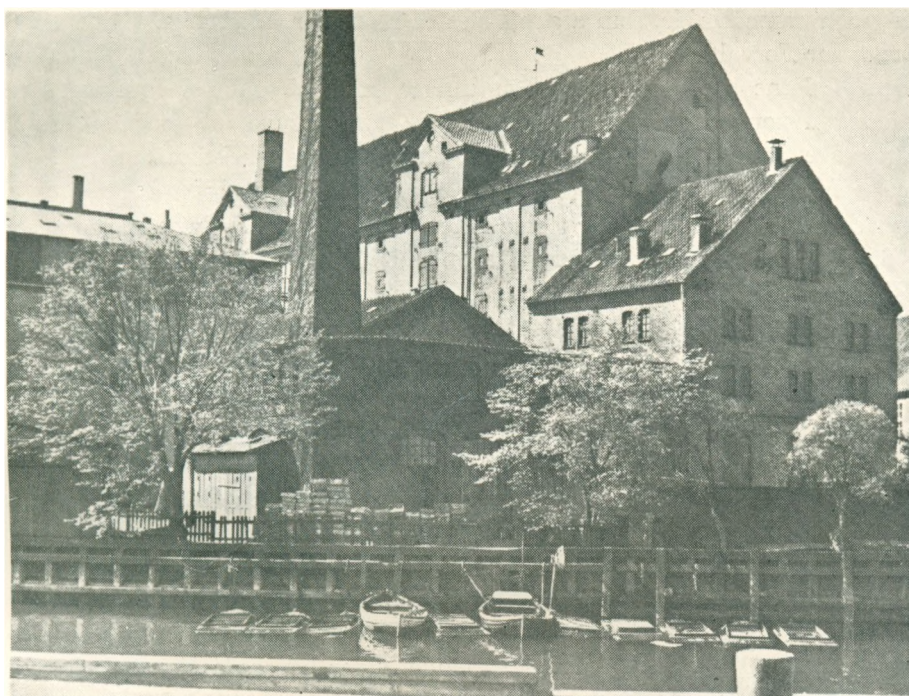
Gaardparti fra Gamle Kongens Bryghus.

Bryggeri, idet Navnet paa Gaden, hvortil dets Facade vendte, er »Gaasegade«. Det synes dog, som om Bryggeriet faa Aar efter er flyttet til en anden særskilt Bygning ved Kong Christian den III's Tøjhus, og maa saaledes have ligget hvor Det Kongelige Bibliotek nu ligger, thi i Aaret 1574 tilskøder Kongen Emanuel Smed Tilladelse til »at bekomme den Gaard og Vaaning udi vor Købstad, som Gaasebryggeriet udi boede, liggende tvært overfor Vandmøllen, sammesteds og samme Gaard, have, nyde, bruge og beholde udi hans Levetid.« I 1578 sælges Bryghuset til Vinskænker Jesper Skammelsen.

Det er bekendt, at vor By i ældre Tider Gang efter Gang blev hærget af større eller mindre Ildsvaader, hvorved en stor Del af det ældste København forsvandt, og for anden Gang i det kongelige Bryghus' Historie hærgedes det af den røde Hane. Denne

Gang den 8. Januar 1603, og blev da helt lagt i Aske. Paa samme Tid var man ved at opføre en ny kongelig Proviantgaard, og i dennes Nærhed opførtes i Aaret 1606 et nyt Bryghus.

Paa det sydvestlige Hjørne af Slotsholmen, nuværende Christiansgade og Frederiksholms Kanal, laa i længst forsvundne Tider en Hjørnebastion som et Led i Slotsholmens Befæstning. Det er sikkert den samme Bastion, som Kong Frederik den II omkring 1561 lader omdanne til »Svovlhuset«. Denne Bastion er det Kong Christian den IV lader omdanne til Kongens Bryghus, og i de kommende 150 Aar — indtil den tredje Ildsvaade overgaar Bryghuset — forbliver det paa dette Sted, hvortil der efterhaanden knyttede sig mange og interessante Begivenheder, særlig vedrørende Datidens Bryggerlaug, der syntes at ligge i en stadig Strid med Bryggerne paa Kongens Bryghus, der ifølge de kongelige Bestemmelser ikke maatte sælge deres Produkt til Private, til Øludskænkere eller til Gæstgiverier; men kun producere til Hoffets og Hærens Forbrug. Trods dette kongelige Forbud vedblev Kongens Bryghus i stor Udstrækning at sælge til de Nævnte, idet der altid var stor Efterspørgsel efter Bryghusets Produkt og trods Bryggerlaugets gentagne Klager til

Gamle Kongens Bryghus ved Frederiksholms Kanal.

Kongen over dette Forhold, forandredes det ikke før Kongen i 1739 lod Bryggerlauget overtage Forpagtningen af Kongens Bryghus.

Christian den IV's Bryghus har uden Tvivl været et ret betydeligt Foretagende, hvilket fremgaar af den kongelige Instruks af 8. Maj 1623, udstedt til Anders Henrichsøn, der var ansat som Brygger ved Kongens Bryghus. Ifølge denne Instruks ansættes foruden Brygmesteren seks Bryggersvende og Maltgørere samt tre Pladskarle. Samtidig forordnedes det, at Bryghuset, foruden at levere Øl til selve Hoffet og Slottet, skulde forsyne Proviantgaarden, Flaaden og Hæren med Øl.

Kongens Bryghus var fra 1739 og indtil Forordningen af 30. August 1805 — da

de gamle Laugsbestemmelser ophævedes og Brygning blev en borgerlig Næring — i Laugmestrenes Forpagtning.

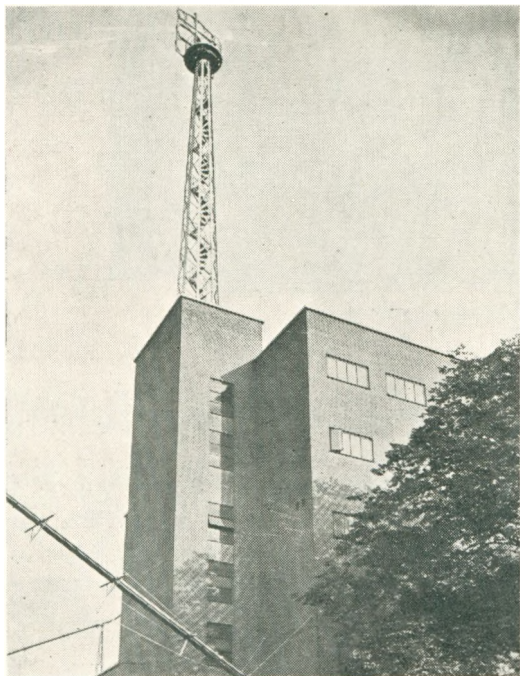
Natten mellem den 7. og 8. Maj 1767 hærgedes Kongens Bryghus af en voldsom Brand, og Lauget søgte nu om Tilladelse til at genopbygge Bryggeriet andetsteds. Ved kongelig Resolution af 6. Januar 1768 skænkedes der Københavns Bryggerlaug en Grund paa den anden Side af Kanalen, hvor Kongens Bryghus' Virksomhed fortsattes indtil 1923, da den blev forlagt til »De Forenede Bryggerier«s to store, moderne Virksomheder i Rahbeks Allé og paa Vodroffsvej.

Det Terræn, hvor Grunden til det nye Bryggeri laa, var den Gang ensomt og øde, der var her foruden Blaataarn (ikke at forveksle med Blaataarn paa Slotspladsen, hvor bl. a. Leonora Kristine Ulfeldt havde været fængslet) ikke andre Bygninger end det kongelige Hømagasin samt nogle til Garnisonen hørende Bygninger.

Bryggeriet opførtes efter Hofbygningsinspektør J. C. Conradys Tegninger og blev et efter Datidens Forhold storslaaet Anlæg med en 77 Alen lang og fem Alen bred anseelig Hovedbygning, indeholdende fem fulde Etager samt Kælder, hvori indrettedes Bryggeri, Korn- og Maltlofter og store Lagerrum. Umiddelbart op til Hovedbygningen opførtes en Sidebygning af samme Højde, som afgav Plads til Kontorer, forskellige Værksteder, Stalde samt Beboelse for Forvalter o. a.

Gennem Tiderne blev adskillige Forandringer og Ombygninger foretaget, hvilket vi dog ikke her kan komme nærmere ind paa, men kun nævne, at forinden Fuldførelsen af dette mægtige Bygningskompleks besøgte det af Kong Christian den VII og Dronning Caroline Mathilde.

Da der som tidligere nævnt var større Efterspørgsel efter Bryghusets Produkt end efter de andre Bryggeriers, maatte man atter i 1810 udvide, og ved denne Lejlighed købtes Brygger Rhones Gaard i Magstræde Nr. 34. Denne Gaard blev i 1815 solgt til Malermester Wørmær — efter at der var foretaget Forandringer paa det gamle Bryghus og derved overflødiggjort Bryggergaarden i Magstræde.

Taarnparti af Kongens Bryghus' store Maltgæteri, Rahbeks Allé.

I Aaret 1825 købte man atter af Hensyn til Udvidelse en Bryggergaard, nemlig Brygger Nielsens Gaard i Filosofgangen. I Aaret 1834 solgtes denne Gaard til Brygger J. A. Klitten. Det gamle — af Christian den IV opførte Bryghus — blev indtil 1827 stadig benyttet som Lager og Udsalgssted af det nyere Kongens Bryghus, som gennem de skiftende Tider bevarede Førstepladsen indenfor Byens Bryggerier.

Mellem de Ejendomme, som Interessentskabet ved Bryggerlaugets Ophævelse kom i Besiddelse af, var Bryggerhuset, Bryggervangen — eller Borgervangen som den benævnes i 1612 — der strakte sig fra Lyngbyvej til Strandvej mellem Fælleden og Vognmandsmarken. Denne Ejendom solgtes 1807. Desuden fik Interessentskabet — der drev Kongens Bryghus — Bryggerlaugets gamle Gaard, som laa paa det østlige Hjørne af Klosterstræde og Skindergade. Bryggerlaugets Hus var det største og mest anseelige Laugshus i

København og var egentlig en offentlig Bygning, idet det ved forskellige Lejligheder spillede en Rolle i det offentlige Liv. Det var nemlig her Borgmester Nansen samlede Byens 32 Mænd og de borgerlig Deputerede den 13. Oktober 1660, da Kongen kort efter Belejringens Ophør sammenkaldte den berømte »Stænderforsamling«. — 1728 nedbrændte Laugsgaarden, men blev atter opført og fortsat anvendt til saavel offentlige som private Festligheder. Ved Bombardementet af København i 1807 afbrændtes Laugsgaarden og Brandtomten solgtes til Muremester Thrane.

Vi begyndte med at sige, at Kongens Bryghus var vort ældste Bryggeri (Hvidtøls-Bryggeri), men kunde tilføje, at ogsaa de første Forsøg paa Brygning af Bajerskøl i Danmark blev foretaget paa Kongens Bryghus, idet man i 1838 foretog nogle Bajerskøl-Bryg ved en indforskreven Brygger fra Bayern.

Det vilde føre for vidt her at udforme en nærmere Beskrivelse af de mange og

Udsigt fra Kongens Bryghus' Vartegn, Rahbeks Alle.

omfattende Forandringer og Udvidelser, som gennem Tiderne blev foretaget ved Kongens Bryghus, indtil det i Aaret 1891 solgtes til Aktieselskabet »De Forenede Bryggerier«, hvorved man vel kan sige, at det gamle, berømte Bryggeri afsluttede sin gennem Aarhundreder skiftende Historie som selvstændigt Bryghus.

Efter at Kongens Bryghus sammen med en Del andre Bryggerier indgik under det i Aaret 1891 stiftede Aktieselskab »De Forenede Bryggerier«, voksede det Aar efter Aar i Anseelse og Kapacitet. Efterhaanden nedlagdes de forskellige Bryggerier, der var optaget under Selskabet, og nu i vor Tid samles hele den mægtige Produktion af Hvidtøl og Maltøl stadig under det ældgamle Navn »Kongens Bryghus«, hvis Produktion nu udelukkende udgaar fra Bryggeriet i Rahbeks Allé og Bryggeriet paa Vodroffsvej.

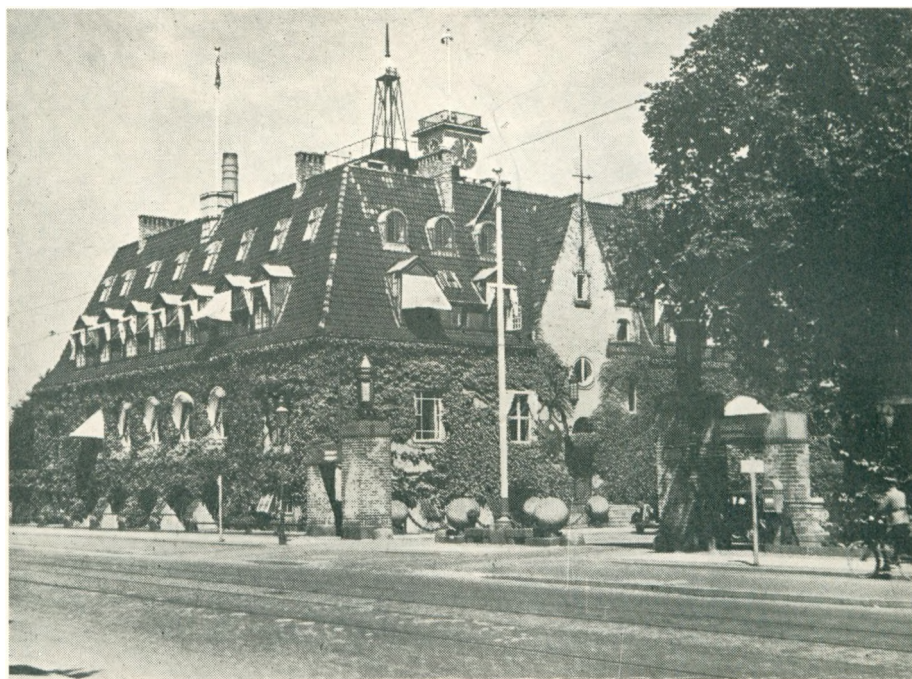
Hvor nu det andet af Bryggerierne, som udgør Kongens Bryghus, ligger paa Vodroffsvej, laa indtil 1865 Vodroffs Mølle, som 1857 var kommen i Bager T. Marstrands Eje. 1865 nedbrændte Møllen, og Bager T. Marstrand lod derefter paa Brandtomten anlægge et Hvidtøls-Bryggeri. I 1873 overtoges det af Sønnen Otto Marstrand, og 1884 lagdes Aldersro Bryggeri ind under Marstrands Bryggeri. 1891 indgik imidlertid ogsaa Marstrands Bryggeri som et Led i »De Forenede Bryggerier«.

Den ældgamle Tradition fra det gamle Kongens Bryghus er holdt i Ære gennem Aarhundreder, og Kongens Bryghus har stadig Slægt efter Slægt været vort Lands største og førende Hvidtøls- og Maltølsbryggeri.

A/S Tuborgs Bryggerier.

Af en ganske enestaaende Art er Tuborgs Historie, thi fra en næsten tilfældig Begyndelse er Tuborgs Bryggerier gennem to Slægtled — under kyndige, dygtige Mænds Ledelse — vokset op til — sammen med Carlsberg — at være vort Lands betydeligste Bryggerier, til Gavn for saavel den offentlige som den private Økonomi.

Tuborgs Bryggerier begyndte sin Historie i 1873, da et Konsortium med Philip W. Heyman og C. F. Tietgen i Spidsen — uden nogen egentlig Hensigt — men kun fordi man fandt det en god Handel, købte en Parcel af daværende Grosserer H. P. Prior. Parcellen blev udstykket fra den ældgamle kongelige Gaard »Wartho«, senere kaldet »Vartov«. Denne Gaards oprindelige Navn var Rosbækmølle eller Rosbækgaard, og først i Aaret 1586 fremkommer Navnet »Wartho«. Fra denne Gaard vides det, at Kong Erik af Pommern i Aaret 1434 udsteder forskellige kongelige Breve. Under Københavns Be-

Tuborgs Administrationsbygning.

lejring 1523 ødelagdes denne Gaard fuldstændig. Nærmere Enkeltheder om Gaardens Genopbygning savnes; men at dette er sket, er ganske sikkert, thi Gaarden nævnes stadig senere som Kronens Gods og under Grevefejden var Gaarden forlenet til Kristiern Hvid. I 1536 er Gaarden forlenet til Borgmester Poul Hansen, og det syntes, som om denne Gaard fortrinsvis har været et Borgmester Len, idet Borgmester Mikkell Skriver nævnes som Lensmand paa Rosbækgaard i 1558 og Borgmester Anders Godske i 1561. Under Syvaars Krigen blev Gaarden af Kronen sat i Pant til den daværende fremragende københavnske Borger Mikkell Selle for den dengang meget betydelige Sum af 600 Mark dansk i runde Markstykker og 200 Joakimsdalere.

En ny og mere glørværdig Tilværelse faar Gaarden under Kong Frederik den II, der hyppigt benyttede Rosbækgaard som Opholdssted under sine mange Jagter i Omegnen. Rosbækgaard var blevet en kongelig Lyst- og Jagtgaard.

I Aaret 1585 forlener Kongen Gaarden til Peder Kiøn, der samtidig faar Bevilling

til at drive Herberger paa denne. Rosbækgaard blev dog ikke af den Grund noget almindeligt Herbergerhus, thi der skulde til Stadighed staa Gemakker til Kongens og Dronningens Raadighed, og Peder Kiøn maatte herberge »adelige og andre fornemme, der maatte komme hid«. Aaret efter — da Kongen paa sin Rejse fra Frederiksborg gør Ophold paa Gaarden — nævnes denne første Gang ved Navnet »Wartho«. I Slutningen af det 16. Aarhundrede forøges Gaardens Jordtilliggende ret betydeligt, og i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede indkvarteredes de russiske Gesandter — der var paa Besøg i Danmark — paa Gaarden.

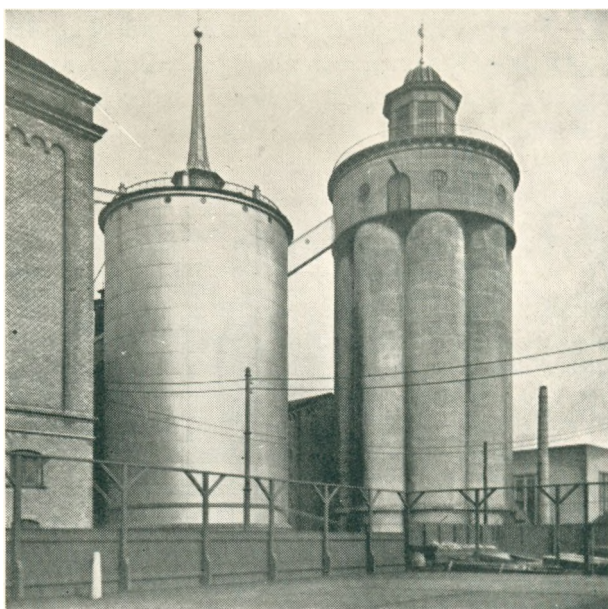
En brat Forandring i Gaardens Historie indtræder i 1606, da Kong Christian den IV lader samtlige Lemmer fra Helligaandshospitalet flytte til Vartov, og Aaret efter udstedes det kongelige Gavebrev til Hospitalet. I 1630 flyttes Hospitalets Lemmer atter, men denne Gang til en nyopført Gaard — som laa hvor nuværende Triangel ligger — kaldet »Ny Vartov«. Den gamle kongelige Gaard fik herefter Navnet »Gammel Vartov« og forblev i mere end 100 Aar i Hospitalets Eje.

I Aaret 1729 sælges Vartov, som den Gang kun bestod af nogle ret uanseelige og forfaldne Bygninger med et Jordtilliggende paa ca. 12 Td. Land, der var delt i to Lodder, een langs Standsiden og een Vest for Landevejen, for 850 Rdl. til Andreas Berentzen.

Blandt de Jorder, der i sin Tid af Kronen blev lagt ind under Vartov, var ogsaa »Bryggervangen«, det nuværende Ryvangen, og omkring 1675 laa her kun Bonden Børre Børresens lille Hus. I 1690 byggede en Mand ved Navn Jonas Thue et andet lille Hus herude, kaldet »Thues Hus«. Dette Navn blev Oprindelsen til »Tuborg«. Efter Jonas Thue ejedes Huset af Mogens Larsen, der 1697 sælger det til Lars Andersen, og nu forekommer Navnet »Tueborg«.

Ved Vartov eller rettere sagt ved den daværende Lystgaard »Kildendal« fandtes en Kilde, »Vartov Kilde«, hvortil det i Slutningen af det 17. Aarhundrede var ret almindeligt at drage ud; men i Begyndelsen af næste Aarhundrede udfoldede der sig her et broget — ikke altid lige idyllisk — Folkeliv. Vartovs Kilde gjorde Tuborg til et Traktørsted, og saa vidt vides var omkring 1710 Henrich Møller Vært paa Tuborg.

Det var imidlertid først efter at Tuborg Traktørsted i 1725 var kommen i Hans Henrich Vogt's Besiddelse, at Tuborg blev til en betydelig Ejendom, og omkring 1751 hørte hele det gamle Hospitals Tilliggende hertil. Inden Hans Henrich Vogt døde, havde han bygget en stor Gæstgivergaard, kaldet »Store Tuborg«, og paa en Enklave lod han opføre en anden ny Gaard, kaldet »Lille Tuborg«. Efter Hans Henrich Vogt's Død købte hans Datter, Jomfru Arine Vogt den samlede Ejendom og ved Arine Vogt's Ægteskab med Lorentz Nicolai Clausen 1757 fik han Skøde paa Ejendommene. I 1795 afhænder Lorentz Nicolai Clausen Store og Lille Tuborg til Apoteker J. A.

De store Byg- og Malt siloer paa Tuborg.

Mühlenstedt, og den gamle Traktørvirksomhed — som tidligere var drevet paa Store Tuborg — overflyttedes til Lille Tuborg.

I 1803 kom Lille Tuborg i Justitarius Fr. Kaas' Besiddelse og blev benyttet som Landsted. Nu i vor Tid er Lille Tuborg udstykket og bebygget.

Apoteker J. A. Mühlenstedt byggede en ny Hovedbygning paa Store Tuborg, og da Ejendommen 1801 solgtes til Peder Bech, var den endnu meget betydelig, idet Jordene strakte sig paa begge Sider af Strandvejen. I de nærmest følgende Aar udskiltes Store Tuborgs Jord, og bl. a. blev Lystgaarden »Norgesminde« bygget her af Nordmanden, Lædervarefabrikant Chr. J. Hedemark.

Blandt de sidste Ejere af Store Tuborg bør nævnes Grundtvig, der boede her til sin Død 1872. I Dag er Store Tuborg Bolig for gamle Mennesker. Ogsaa den nordlige Del af Gamle Vartovs Jorder kom paa skiftende Hænder. I 1824 bliver disse Jorder solgt til Hyrekusk Hans P. Holst, og efter at have været i forskellige Ejeres Besiddelse sælges Jordene til H. P. Prior, hvorved vi atter kan vende tilbage til Tuborg Fabrikers Historie.

De nye Ejere af det omtalte Areal kom hurtigt til den Erkendelse, at Ejendommen som Følge af sin Beliggenhed særligt egnede sig for industrielle Virksomheder, og man besluttede derfor at overdrage Ejendommen til et Aktieselskab. Dette stiftedes den 13. Maj 1873 under Navn »Tuborgs Fabrikker«. Omkring 1869 havde H. P. Prior paabegyndt Anlæg af en Havn ved det over 20 Tdr. Land store Areal, og det var derfor naturligt, at det nystiftede Selskab lod Havnen uddybe, anlagde Fabrikker og drev Eksport. Der blev anlagt et Bajerskølbruggeri, et Glasværk, en Kunst-Gødningfabrik samt en Svovlsyrefabrik. Sidstnævnte Virksomheder skal vi ikke her komme nærmere ind paa, men helleg os Tuborgs Fabrikker og Havnen.

Efter at Etatsraad Philip W. Heyman i 1880 fik overdraget Ledelsen af Tuborgs Fabrikker, der egentlig i sine første Leveaar — grundet de før nævnte andre Virksomheder — ikke var naaet synderligt frem, begyndte en Opblomstring af Tuborgs Bryggerier. Der kom Gang i Øl-Eksporten, og paa Hjemmemarkedet vandt Tuborg mere og mere Indpas — trods de dengang ikke altid lige ærlige Konkurrenceforhold mellem de forskellige Bryggerier.

Tuborgs Bryggerier var fra Begyndelsen anlagt med en aarlig Produktion af 26.000 hl Øl for Øje, men var allerede i 1881 oppe paa en Produktion af 42.000 hl, og Produktionen steg uafbrudt, saaledes at der bogstaveligt talt stadigt maatte udvides paa Bryggerierne.

Etatsraad Philip W. Heyman døde 1893, hvorefter Bryggerierne blev ledet af Otto Heyman og Benny Dessau. Aaret efter fratraadte Otto Heyman som Direktør.

Gennem Tal vil man lettere kunne fatte den kolossale Udvikling — der under dygtige Mænds Ledelse er foregaaet indenfor Tuborgs Bryggerier — end ved her at gaa i Detailler. Oprindeligt fandtes et Par ældre Bryghuse, som imidlertid efterhaanden blev mindre tidssvarende, og i 1903 opførtes da et nyt, meget moderne Bryghus efter helt nye, rationelle Principper.

Den anseelige Bygning kan ses langvejs fra, og efter de sidste Udvidelser af Bryghuset i 1927 har dette — der for Europas Vedkommende er ganske enestaaende — en samlet Produktion af ca. 250 Millioner Flasker Øl om Aaret.

Maltgørieriet paa Tuborg kunde i Aaret 1894 malte 85 Td. Byg pr. Døgn. Dette Maltgørieri nedbrændte 1903, og paa Brandtomten opførtes et nyt Maltgørieri med en Kapacitet af 12.500 kg Byg pr. Døgn. I Aaret 1907 udvidedes Maltgørieriet til den dobbelte Ydeevne. Nu ligger Tuborgs Maltgørieri paa en Ydeevne af 18.000 kg Malt om Dagen.

I Aaret 1911 byggedes der et stort Byg-Tørringsanlæg, som kunde behandle ca. 50.000 kg Byg i Døgnet. Paa Tuborgs nuværende moderne Byg-Tørringsanlæg kan der behandles 65.500 kg Byg i Døgnet.

Da Tuborg i Aaret 1915 byggede den store Staalsilo til Korn og Malt, var denne den første af sin Slags her i Landet. Paa dette — som paa talrige andre Omraader — var Tuborg altid mellem de første. I Tuborgs nuværende to store Silobygninger, den ene af Jernbeton, den anden af Staal, rummer henholdsvis 28.000 hkg (Tønder) og 20.000 hkg (Tønder) Korn.

Paa Tuborg fandtes i 1894 fem Gærkældre, hvoraf de to var forsynet med 120 Gærkar af Træ, de tre andre indeholdt 66 Gærkar af Skiffer. Nu i vor Tid bestaar Tuborgs Gærkældre af 249 Gærkar, dels Skiffer og dels Aluminium og Jernbeton. Disse Gærkar rummer tilsammen 2.180.000 Liter.

Over Kældrene findes Blandingsbeholderne, derover igen Svaleapparaterne og i øverste Etage i samme Bygning Svalebakkerne, udført i rustfrit Staal.

Aftapningshallen er for Udenforstaaende unægtelig den mest interessante, ikke blot ved de talrige Maskiner, men ogsaa ved det Liv, der rører sig her, hvor der under almindelige Forhold beskæftiges ca. 600 Mennesker. Hallens Grundareal udgør 8900 Kvadratmeter, og der præsteres fra 600.000 til 1 Million Flasker Øl daglig.

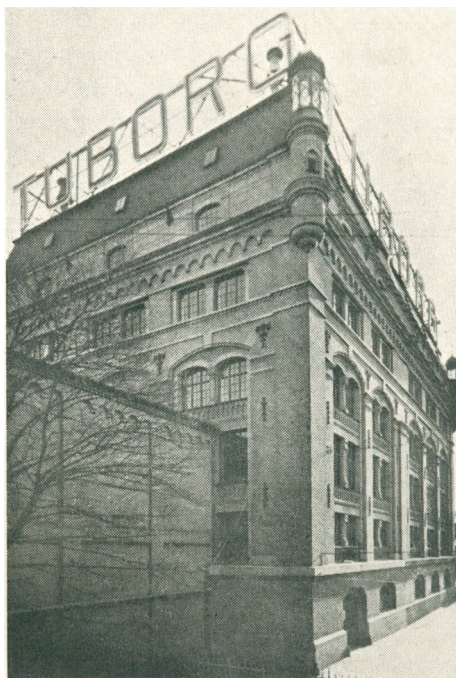
Man forstaaer bedst Tuborgs store Udvikling, naar man hører, at Produktionen det første Aar (i 1873) var paa $4\frac{1}{2}$ Millioner Flasker Øl mod nuværende Produktion paa over 146 Millioner Flasker Øl. Hertil kommer ca. 25 Millioner Mineralvand.

Kraftcentralen paa Tuborg fremstiller Lys og Kraft til hele den omfattende Virksomhed. Moderniseringen af dette mægtige Kraftanlæg er dansk Arbejde og er et Vidnesbyrd om den danske Maskinindustri's høje Stade. Kraftcentralens samlede Kapacitet er ca. 7500 H.K. Den aarlige Elektricitetsproduktion udgør ca. 5.200.000 kWh. En af de sidst installerede Turbiner er paa 2000 kWh. og er i Stand til alene at forsyne hele Bryggeriet med elektrisk Lys og Kraft. Bryggeriets elektriske Anlæg bestaar desuden af ca. 800 Motorer.

I Forbindelse med Kraftcentralen paa Tuborg maa nævnes, at Tuborg indenfor dansk Industri er gaaet i Spidsen ved Indførelsen af Elektricitet. Tuborg var endogsaa i sin Tid Leverandør af Drivkraft til Nordsjællands Sporveje.

Tuborgs Mineralvandsfabrik er af yngre Dato. Dens Virksomhed begynder 1891 efter at Tuborg Fabrikker havde købt Mineralvandsfabrikken Absalon, en lille og ret ubetydelig Fabrik, som laa paa Vesterbro. Fabrikken flyttedes til Tuborg, og gennem de forløbne Aar maatte Mineralvandsfabrikken udvide Gang paa Gang, indtil man opførte den nuværende monumentale Bygning udelukkende for Mineralvandsfabrikationen. I Bygningens fire Etager findes de vigtigste Anlæg for denne Produktion. Ogsaa Mineralvandsproduktionens kolossale Udvikling fra 1891 til nu belyses bedst i Tal.

Det første Aar produceres ca. 1 Million Flasker. I Aaret 1914 var dette Tal steget

Tuborgs Bryghus.

til ca. 13 Millioner Flasker, og nu i Dag kan ved fuld Arbejdsydelse fremstilles paa Tuborgs Mineralvandsfabrik 225.000 om Dagen.

Vi begyndte Tuborgs Historie med at nævne Virksomhedens betydelige Indsats i saavel den offentlige som den private Økonomi. Følgende Tal vil bekræfte, at dette ikke er overdrevet, thi i Tiden fra 1873—1933, Tuborgs Fabrikkers 65-aarige Bestaaende, havde Tuborg af det danske Landbrug indkøbt for 56 Millioner Kroner Landbrugsprodukter. Til Industri, Haandværk, nye Bygninger m.m. havde Tuborg i samme Tidsrum udbetalt 114 Millioner Kroner. Til Staten i Ølskat er fra 1891 til 1933 udbetalt 228

Tuborgs Mineralvandsfabrik med Klokketaarnet.

Millioner Kroner. I Lønninger til Medarbejdere tilknyttet Tuborgs Bryggerier blev der i samme Tidsrum udbetalt 140 Millioner Kroner. Med andre Ord, gennem de 65 Aar havde Tuborgs Bryggerier udbetalt ca. 550 Millioner Kroner, der alle er kommet den danske Stat, danske Haandværkere, dansk Industri og danske Arbejdere tilgode.

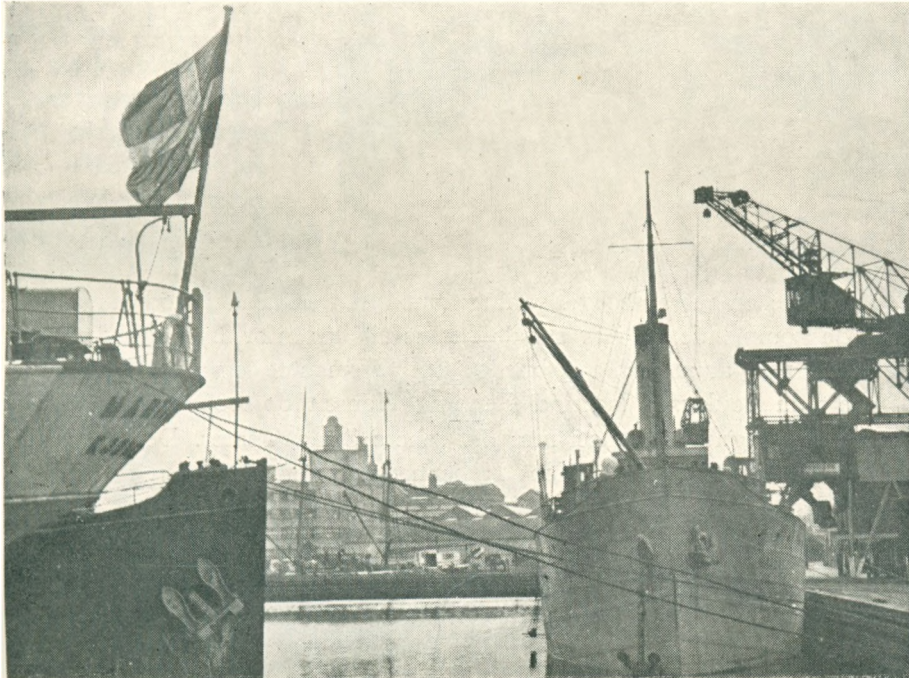
Der var, som tidligere nævnt, en Havn ved den Parcel, som Tuborgs Bryggerier overtog i Aaret 1873, og som den Gang ejedes af H. P. Prior. Dette Havneanlæg blev straks efter Overtagelsen uddybet og udvidet. I 1928—29 foretog Tuborg igen betydelige Udvidelser af Havnen og hele Havneområdet, bl. a. skabtes ved denne Lejlighed den smukke Sø-Promenade: »Tuborglinien«. Tuborg Havn, der er forsynet med en 5 Tons Kulkran, spiller nu en ikke ringe trafikal Rolle for de i Nærheden af Tuborg liggende Virksomheder, samt for de tilstødende Kommuner.

Den 9. Februar 1931 oprettedes »Tuborgfondet«, hvis Kapital til at begynde med

var 1 Million Kroner. Denne Kapital er forøget til ca. 3 Millioner Kroner. Siden Fondets Stiftelse er der udbetalt over 1,5 Million Kroner til erhvervsmæssige, videnskabelige, kulturelle, sociale og andre samfundsmæssige Formaal.

De Forenede Bryggerier stiftedes den 9. Februar 1891 ved Sammenslutning af følgende københavnske Bryggerier:

Det gamle Kongens Bryghus, Bryggeriet Kastrup, Bryggeriet Rabeshave, Tvedes Bryggeri, Bryggeriet Svanholm, Bryggeriet Aldersro, Bryggeriet i Rahbeks Allé, Marstrands Bryggeri, Bryggeriet Ravnsborg samt Bryggeriet Ny Bryghus, Bryggeriet Alliance, Frederiksberg Bryggeri og endelig Tuborgs Fabrikker, der dog først kom til i 1894. Af disse Bryggerier bestaar i Dag kun »Kongens Bryghus«, der har samlet sin Fabrikation i

Parti fra Tuborgs Havn.

Bryggeriet paa Vodroffsvej, og Bryggeriet i Rahbeks Allé, samt Tuborgs Bryggerier.

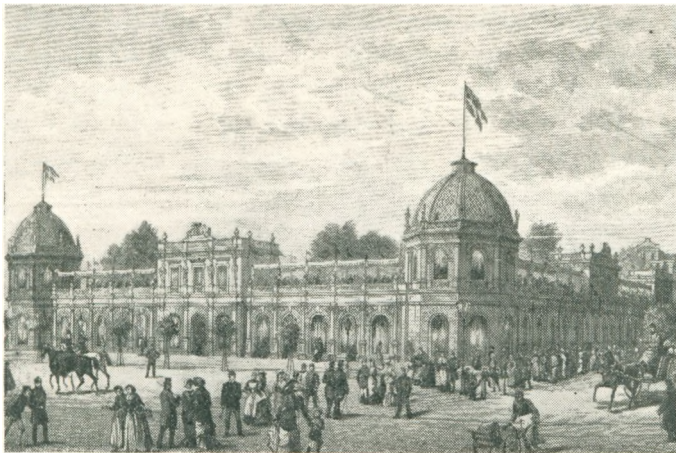
De forenede Bryggeriers nuværende Ledelse bestaar af adm. Direktør, cand. jur. Herbert Jerichow, Direktør, Civilingeniør Einar Dessau og teknisk Direktør, Professor Carl Jacobsen.

Selskabets Hovedkontor ligger i det gamle Kunstindustrimuseums smukke Bygning, Vestre Boulevard 22.

National Scala.

Paa den Grund, hvor nu National Scala ligger, laa i Slutningen af 70'erne blandt andet et Forlystelsessted »Concert du Boulevard«. Overfor laa Carstensens Tivoli; men det meste af Arealet fra Halmtorvet — nuværende Raadhusplads — var endnu tildels ubebygget. Hjørneejendommen ved nuværende Raadhusplads og Vesterbrogade, hvor den senere saa kendte Restaurant »Paraplyen« laa, var lige opført paa den Tid, ellers var

Orgivelserne her ret landlige. Concert du Boulevard var anlagt som et finere Koncerthus; men det varede ikke længe, før Københavnerne slet og ret sagde »Boulevarden«. I denne skabtes for Københavns Vedkommende den nye internationale Underholdningsform: Varietéen, som Afløser af de gamle Sangerindeknejper.

Det gamle National.

ning Hansen opføre en ret anseelig Bygning (med Hovedfacade mod nuværende Axel-torv), som i de kommende 50 Aar skulde fæstne sig indenfor Byens Liv under Navnet »National«. Den 15. Januar 1882 aabnedes Etablissementet, og paa Pladsen, hvor før-omtalte Concert du Boulevard laa, lod Henning Hansen opføre et efter Datidens Forhold storslaaet og pragtfuldt Koncerthus, det senere Scala Teater. Den fornemme Koncertsal kunde dog ikke trives i Datidens København, og efterhaanden rykkede Varietéen ind i Koncertsalen. Nogle Aar efter udskiltes National fra Koncertsalen, og dermed er egentlig National's Saga ude. Ved nævnte Udskillelse traadte Thomas S. Lorentzen til som Leder af Koncertsalen, der nu fik Navnet »Scala«.

National Scala.

Paa samme Tid voksede det nye Vesterbro op, og en daværende Snedkermeister, Henning Hansen, der havde tjent en Del Penge som Bygmester ude paa Vesterbro, fik den Idé at købe hele den Grund, som laa mellem Jernbanegade og Vesterbrogade for her at anlægge et nyt, stort Forlystelsessted — som et Vinterforlystelsessted — i Modsætning til det lige overfor liggende Tivoli. Paa den erhvervede Grund lod Henning

Thomas S. Lorentzen omdannede Scala til et udpræget Varieté Teater, og fra nu af knyttedes der en Række af vore kendte Varietéstjerner og Skuespillere til dette Sted. Blandt de først kendte var Dagmar Hansen, hvis Refrain endnu lever mellem en Del Københavnerne. En ny Tid oprandt for Scala i 1912, da Frede Skaarup — Datidens Forlystelseskonge — overtog Scala, som han fem Aar senere lod ombygge og mo-

dernisere. I den Scala-Varieté, der da opstod, saas alle Tidens mest straalende og farvepragtede Revyer. Endnu den Dag i Dag tænker man med Beundring og Glæde paa den desværre altfor korte gyldne Scalatid. Den 7. September 1930 spillede den sidste Forestilling paa den berømte Scala Scene, og dermed var ogsaa Scalas Saga ude. Det

store, omfattende Bygningskompleks blev solgt til Direktør Valdemar Nielsen, Lorry, i den Hensigt at skabe et nyt, stort folkeligt Etablissement, et Sted, hvor Byens Børn og Byens Gæster under samme Tag kunde finde det meste af det, som det moderne Menneſke adspredte sig med efter den lange Arbejdsdag eller i de gyldne Ferier, Musik, Dans, smilende Underholdning og god Mad og Drikke.

Det blev overdraget Arkitekt Robert Hansen at udarbejde Tegninger til den omfattende Ombygning, og Aaret efter, den 18. September 1931, aabnedes det nye Etablissement under Navn »National Scala«. To Aar efter omdannedes det til et Aktieselskab, hvis nuværende Direktør er Osvald Johansen.

De forenede Kulimportører.

Den Bygning, hvori De Forenede Kulimportører nu har til Huse, hviler paa historisk Grund. Stedet tilhørte oprindeligt Flaaden, idet det hørte ind under Gammel Holm. I Aaret 1606 gravedes — hvor nu Holmens Kanal ligger — en Kanal som et Led i de

Holmens Kanal.

dengang foretagne Forbedringer ved Københavns Fæstningsværker. Langs med denne Kanal laa Orlogsværftets Hovedmagasinbygninger, der — efter at Flaaden 1861 blev flyttet til Nyholm, nuværende »Holmen« — rummede Flaadens Arkiv og Modelsamlinger. Omkring 1864 tilkastedes den gamle Kanal, og Orlogsværftets Bygninger blev sløjfede. Paa det frigjorte Areal rejstes der flere monumentale Bygninger. Blandt disse den store Forretningsbygning til Firmaet Grøn & Søn, og ved Siden af denne, paa Hjørnegrunden, opførtes Studenterforeningens Bygning (indviet 1863, nedrevet 1911). Paa Grunden op til Det kongelige Teater byggedes den Ejendom, hvori De Forenede Kulimportører nu har Kontorer. Med disse Bygninger langs den tidligere Kanal opstod det nuværende fornemme Kvarter i den gamle By »Holmens Kanal«, og i Aaret 1881 opsattes paa Holmens Kanal Mindesmærket over Niels Juel.

De Forenede Kulimportører stiftedes i Aaret 1907 ved Sammenslutning af det i Aaret 1881 oprettede Kulfirma Flindt, Drost & Co., samt Firmaet Wm. Callesen. De Forenede Kulimportører har i København Oplagspladser i Gasværkshavnen ved Langebro og Kalkbrænderihavnen paa Østerbro. Her raader Firmaet over 5 moderne, elektriske Kraner samt

10 Koks-, Cinders- og Kul-Siloer, der behandler og sorterer Varerne i den til de forskellige Anlæg passende Størrelse.

De forenede Kulimportørers Bygning, Holmens Kanal Nr. 5.

I Aaret 1924 oprettedes en Rederiafdeling, omfattende en Flaade paa ni for Kultransport byggede Dampere med en Lastekapacitet paa 28.000 Tons. Foruden den lokale Forretning i København og Omegn, som ikke blot omfatter Leverancer til industrielle Virksomheder, men tillige Leverancer til Private samt til Handlende, driver De Forenede Kulimportører en udstrakt Ladningsforretning med Salg til Importører og selvimporterende Virksomheder. Firmaet har siden dets Oprettelse stiftet Søsterselskaber i et stort Antal danske Søekøbstæder med egne Depot- og Krananlæg.

De Forenede Kulimportører havde indtil 1922 Domicil i Industribygningen, men ved Erhvervelse af Ejendommen Holmens Kanal Nr. 5, Naboejendommen til Det kongelige Teater, flyttedes Virksomhedens Kontorer hertil.

De Forenede Kulimportørers nuværende Direktion bestaar af: V. Steen-Christensen, administrerende Direktør. Joh. Nørgaard og E. Høyvald.

Aktieselskabet Kulimporten Dania.

Omkring Aarhundredskiftet var man paabegyndt Opfyldningen af det betydelige Areal, som nu udgør Bydelen og Havnen Islands Brygge. I 1918 bevilgedes der over 6 Millioner Kroner til nye Arbejder ved Havneanlægget og to Aar efter kunde den nye Havn — nuværende Havn ved Islands Brygge — tages i Brug. I Løbet af de kommende Aar lod en stor Del af Landets og Københavns største Virksomheder herude anlægge nye store Fabrikker og Oplagspladser med kæmpemæssige Kraner og kolossale Silobygninger, saaledes at hvert Spor af de tidligere Engstrækninger — som forhen strakte sig her langs Kanalen — var forsvundet, inden der var gaet ret mange Aar og et moderne Storstadshavnnebillede opstaaet.

Mellem de Virksomheder, der har været med til at skabe dette Nutidshavnnebillede, er ogsaa Aktieselskabet Kulimporten Dania, der blev stiftet den 11. Marts 1936 af Grosserer Carl Bernhoff Jacobsen, Overretssagfører Poul M. Olsen og afdøde Redaktør C. I. Sonning med en Aktiekapital paa 335.000 Kr., med det Formaal at drive saavel Engros- som Detailhandel af Brændsel.

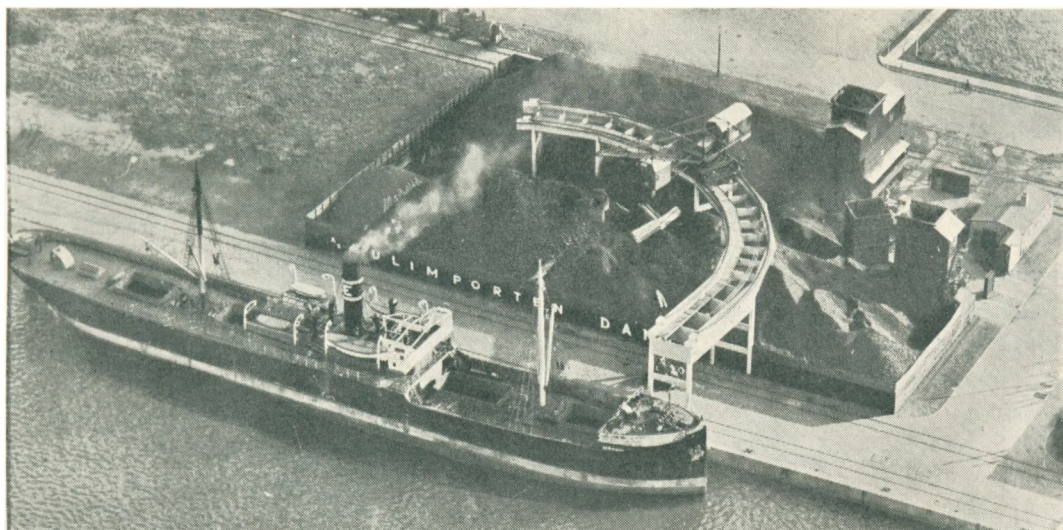
Samtidig med Selskabets Stiftelse erhvervedes langs med Havnekajen ved Islands Brygge en Kulplads. Her lod Selskabet indrette det nuværende moderne Anlæg med store elektriske Kraner til Losning af Kulskibene og Transport af Varerne til Kul-, Cinders- og Kokssiloer, hvor de behandles og sorteres.

Senere er Arealet blevet udvidet, saaledes at dette nu spænder over ca. 5.000 m². Selskabets Vognpark for den omfattende Varetransport findes ogsaa herude.

Under almindelige Forhold omsætter Dania over Lageret 50.000 Tons Kul, Cinders og Koks aarligt, foruden at der ladningsvis omsættes ca. 200.000 Tons Kul og Koks direkte fra de største engelske og skotske Kulexportører, idet Selskabets Direktør, Carl Jacobsen, fortsat driver sin Agenturforretning, der stiftedes den 1. September 1926, og som repræsenterer følgende verdenskendte Kulfirmaer i England og Skotland:

Chr. Salvesen & Co., Leith.
Bryant & Co., Newcastle/Tyne.
Dorman, Long & Co. Ltd., Middlesbrough.
James Hargreaves & Sons Ltd., Leeds/Hull.

Af ovenstaaende Firmaer er sikkert Dorman, Long & Co. Ltd. den store Offentlighed velbekendt som Storstrømsbroens Bygmestre, men denne Koncern er foruden at være

Kran- og Siloanlægget ved Kulimporten Dania, Islands Brygge.

store Staalproducenter og Brobygningsfirma tillige store Kul- og Koksproducenter, idet de fra egne Gruber producerer over 3 Millioner Tons Kul aarlig og for ca. 6 Aar siden byggede Europas største Koksværk med en aarlig Kapacitet af 675.000 Tons.

Disse Koks forhandles i København udelukkende af Aktieselskabet Dania under Navnet »Dorman Long Cokes«.

Aktieselskabets Bestyrelse bestaar af: Grosserer Carl Bernhoff Jacobsen, Overretssagfører Poul M. Olsen og Prokurist Ove Mossin.

Aktieselskabets Direktion bestaar af Carl Jacobsen og Wm. Lindsay Connel, der den 23. April 1938 indtraadte i Selskabet.

Emilius Møller.

Maaske ikke alle kender Navnet Emilius Møller; men alle — det tør sikkert siges — kender »National Kasseapparater«, ikke blot fra Hverdagslivet, thi der foretages jo bogstavelig talt ikke et eneste Indkøb, ligegyldigt i hvilken Art Forretning, hvor der ikke ved Betaling af det Købte leveres en Bon fra et National Kasseapparat, som er udgaaet fra Firmaet Emilius Møller, der har Generalagenturet for Danmark, Grønland og Island for den verdensomspændende Concern »The National Cash Register Company«, der har Hovedsæde i Dayton i U. S. A.; men ogsaa gennem den afvekslende Række af særpræ-

National Kasseapparaters Ejendom Vimmelskaftet 38.

gede Vinduesudstillinger, som siden 1927 har fanget Københavnernes Opmærksomhed og samlet smaa Opløb udenfor Ejendommen i Vimmelskaftet, hvor Firmaet har til Huse. Hver enkelt Udstilling har paa en egen humoristisk og festlig Maade — underbygget af en vis Alvor — fortalt Københavnerne om National Kasseapparater.

Og underligt nok — paa samme Sted, men for et Hundrede Aar siden — var der ogsaa smaa Opløb udenfor Ejendommen, som dengang laa her. Datidens Københavnerne maatte paa deres Strøgtur standse for at se Modehandlerinde Louise Rasmussens — den senere Grevinde Danner — udstillede Reklamevinduesdukke (Mannequin). Den første som nogen Sinde er blevet vist for Københavnerne.

Den Ejendom som dengang laa her, maa være opført efter Branden 1685, da det

meste af Vimmelskiftet nedbrændte. Men vi skal ikke her komme nærmere ind paa Ejendommens Historie, thi ved forskellige Ombygninger (og ikke mindst efter at National Kasseapparater i 1936—37 helt ombyggede Ejendommen) er alle synlige Minder fra ældre Tid forsvundet; men større historisk Minde kan vel næppe forundes en ganske almindelig borgerlig Gaard end dette at have huset Kong Frederik den VII's Hustru til venstre Haand, Grevinde Danner, Danmarks største private Velgører, der skænkede hele sin Millionformue ubeskaaret til en Stiftelse for forældreløse Piger, »Kong Frederik den VII's Stiftelse«.

Den Gang da Firmaets Grundlægger Emilius Møller (f. 1862, d. 1927) i Aaret 1896 fik overdraget Generalagenturet for National Kasseapparater og senere for Bank- og Bogholderimaskinerne af samme Navn, var et Kasseapparat herhjemme

et aldeles ukendt Begreb, og det kostede Grundlæggeren betydelige Anstrengelser at faa Datidens noget konservative Forretningsfolk til at indse Nytten af et saadant Apparat.

I de første Aaringer havde Firmaet til Huse i Yorks Passage, og Virksomhedens hele Personale bestod af fire Medarbejdere; men allerede i 1904 var Firmaet saa indarbejdet, at man maatte søge større Lokaler i Kristen Bernikowsgade. Den stadig tiltagende Efter-spørgsel medførte en naturlig og gradvis Udvikling af Forretningen, og i Aaret 1922 optoges Sønnen Kaj Møller (f. 1891, d. 1936) i Firmaet som Medindehaver.

I Aaret 1927 erhverver Emilius Møller før omtalte Ejendom, Vimmelskiftet Nr. 38, som herefter bliver Firmaets Hoved- og Administrationsbygning. Kort Tid efter afgaar Emilius Møller ved Døden, og en anden af Sønerne, Stig Møller, indtræder i Forretningen. I 1935 bliver Kaj Møller Administrator for »Berlingske Tidende« og udtræder derfor af Firmaet, hvorefter Stig Møller bliver Eneindehaver.

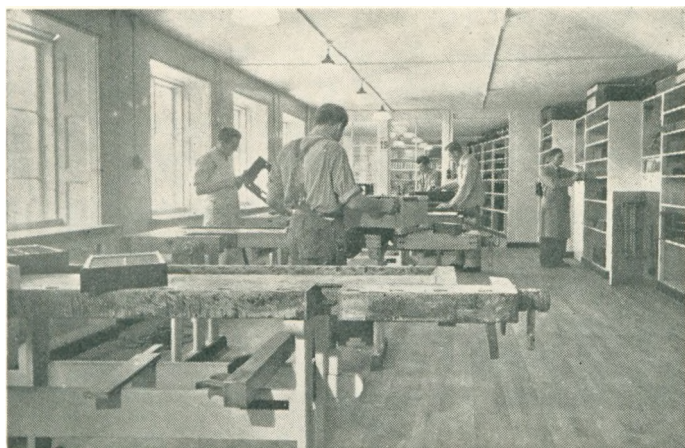
En nærmere Beskrivelse af Firmaets Udvikling fra Grundlæggelsen og til nu vilde være næsten ugørlig indenfor dette Værks Rammer; vi skal kun her nævne, at efter den sidste meget omfattende Udvidelse i Aaret 1937, da Ejendommen Vimmelskiftet Nr. 38 helt ombyggedes og den firefløjede Forretningsgaard indrettet, kan man med Rette i Dag karakterisere Firmaet som en af de mest moderne Virksomheder i Danmark.

Butiks- og Demonstrationslokale.

Værkstedslokale for Bogholderimaskiner.

Snedkerværkstedet.

I National Kasseapparaters Hus paa Strøget samles alle de mange Grene, der danner den nu saa kendte Virksomhed. Her forefindes Snedkerværksted, Malerværksted, Klichéfabrik og mekanisk Værksted, hvor særlige Mekanikere uddannes for efter flere Aars Læretid og Erfaring at blive sendt ud som Ledere af de mange Serviceposter, Firmaet har oprettet over hele Landet, og som er et Led i den dygtige Service,

som staar til Tjeneste for hver enkelt Kasseapparat Ejer, uanset hvor i Landet Vedkommende bor.

Virksomheden fremstiller selv Kupon- og Revisionsruller. I denne Fabrikation blev der sidste Aar fremstillet over 16.000 Kilometer.

I Aaret 1896 var der ved Firmaet ansat fire Medarbejdere. Nu beskæftiges over 150 Medarbejdere, og der er indtil nu solgt ca. 35.000 National Kasseapparater, spredt over hele Landet og i alle Arter Virksomheder.

Emilus Møller er det eneste Firma her i Landet, der har Lager af originale Reserve-dele og har ladet oprette en speciel Afdeling for brugte Apparater. Paa denne Afdeling underkastes hvert enkelt Apparat et grundigt Eftersyn, og alle slidte Maskindele erstattes af nye før som genopbygget Kasseapparat det atter gaar i Handelen.

Firmaet har Filialer i Aalborg, Odense og Aarhus og er Danmarks største Virksomhed indenfor Feltet: Kasseapparater, Bank- og Bogholderimaskiner.

Kongelig Hof-Guldtrækker C. L. Seifert.

I den københavnske Bevidsthed er fra gammel Tid Navnene Seifert og St. Regnegade som uløseligt knyttede, og indenfor selve Bybilledet er denne Bevidsthed yderligere understreget ved Ny Østergades Gennemførelse i 1906 — over daværende Lille Regnegade — til Chr. IX's Gade, hvorved fremkom »Seiferts Hjørne«.

Firmaet C. L. Seifert's Historie gaar helt tilbage til Aaret 1865. I 1856 kom — som det bemærkes i Firmaets Jubilæumsskrift fra 1940 — en fattig sachsisk Skrædersvend ved Navn Carl Ludvig Seifert (født 1834, død 1898) til Byen. De eneste Aktiver han medbragte var sit Svendebrev og et Par arbejdsvante Hænder, men det skulde vise sig, at det ikke var daarlige Aktiver.

C. L. Seifert levede med sin Hustru Mina Seifert og Sønnen Rudolph (født 1857, død 1929) et yderst sparsommeligt Liv, for han havde sat sig det Maal at blive selvstændig.

Efter ni Aars Flid og Sparsommelighed havde han samlet sig en lille Kapital paa 300 Daler, og med denne Kapital aabnede han den 25. Januar 1865 under meget beskedne Forhold Forretningen i St. Regnegade Nr. 22. Hermed lagdes Spiren til den første Specialforretning i Skræderiartikler i København og til det store Handelshus »C. L. Seifert«, som Firmaet med Aarene skulde vokse sig til.

Handelen slog an, voksede og fik en tillidsfuld solid Kundekreds. De beskedne Ram-

mer blev hurtigt for trange, og i 1870 foretoges den første Udvidelse af Forretningen ved at flytte over til større Lokaler i Ejendommen St. Regnegade Nr. 11. I Aaret 1873 var Sønnen Rudolph Seifert kommet i Forretningen som Medhjælper, og otte Aar efter blev han optaget som Medindehaver.

I Aaret 1891, da C. L. Seifert trak sig tilbage, blev Rudolph Seifert Indehaver af Firmaet. I de efterfølgende Aar fandt store nye Udvidelser Sted. Man havde blandt andet aabnet en stor ny Afdeling for Import af Klædevarer. Ligeledes havde Firmaet i 1881 anlagt en Specialafdeling for »Guldtrækkerarbejde«, og ikke mindst denne Afdeling skulde komme til i endnu stærkere Grad at fæstne Navnet »C. L. Seifert«.

For at skaffe Plads for disse Udvidelser havde man erhvervet de tre gamle Ejendomme St. Regnegade Nr. 12—14 og 16. Disse Huse blev nedrevet, og paa Grundene opførtes den nuværende store Forretningsbygning, som blev taget i Brug i 1887. Handelen med Guldtrækkerarbejdet havde hurtigt udviklet sig til at blive en meget omfattende Del af Forretningen, og i 1889 overflyttedes denne Del af Virksomheden til en speciel Guldtrækkerafdeling. Her ansattes som Leder i 1892 Svend Nissen, der i Tiden fra 1919 til 1929 sammen med Søren Nielsen (død) og Axel Bruhn (død) var Medindehavere af Firmaet.

I Aaret 1903 blev Rudolph Seifert udnævnt til Kongelig Hof-Guldtrækker, en Udnævnelse, der i 1911 fulgtes af Kongelig Svensk Hofleverandør.

Kort forinden Rudolph Seiferts Død 1929 var Firmaet blevet omdannet til Aktieselskab.

Ved Grundlæggelsen i 1865 passede C. L. Seifert og hans Hustru selv Forretningen. Nu er der i Aktieselskabet C. L. Seifert ansat ca. 100 Medarbejdere. Heraf er en Trediedel beskæftiget i Guldtrækkeriet, der stadig ledes af Svend Nissen.

Aktieselskabets nuværende Bestyrelse bestaar af Rudolph Seiferts Datter, Fru Julie Seifert-Sørensen, Højesteretsagfører Otto Bang og Grosserer Peter Koch.

Aktieselskabets nuværende Direktion bestaar af J. Højbye, administrerende Direktør, og Underdirektør Svend Nissen.

St. Regnegade omkring 1865.

C. L. Seifert 1942.

Thomsens Magasiner

Skal vi følge dette nu saa kendte Firmas Historie fra første Færd, maa vi helt tilbage til 70'erne, dengang daværende Chr. Hahn aabnede sin Handel med Herrekonfektion paa Købmagergade. Derfra flytter han i Aaret 1883 til Nikolai Plads Nr. 13 — eller rettere sagt til Hjørneejendommen, Vingaardsstræde Nr. 22.

I 80'erne saa Nikolai Plads unægtelig noget anderledes ud end nu, og vi fristes til, inden vi kommer nærmere ind paa Thomsens Magasiners Historie, at fortælle lidt om dette særegne Kvarter af det ældste København, hvor Grundlaget for den første Konfektionsforretning i København — som averterede med Salg paa Kredit — lagdes i 1883. St. Nikolai Kirke er mellem Byens ældste Kirker, den nævnes første Gang i vor Bys Historie i Aaret 1261 og ved denne Kirke skulde der Aarhundreder efter fæstne sig Begiven-

Nikolaj Plads, efter gl. Stik.

heder, der fik revolutionære Følger indenfor Kirken, nemlig Reformationens Talsmand Hans Tavsens, der fra 1520—1529 var Præst ved St. Nikolai Kirke, og hvor den Lutherske Lære forkyndtes første Gang i Danmark. Omkring Midten af det syttende Aarhundrede rejstes der paa Nikolai Kirke et nyt, stort pragtfuldt Spir; men ved den store Brand 1795 blev Nikolai Kirke tildels lagt i Aske, og fem Aar efter Branden, den 4. Juli, nedlagdes St. Nikolai som Kirke og den paa det Tidspunkt forfaldne Bygning hensank gennem de kommende Slægter helt i Forfald.

I Aaret 1822 indrettedes der i St. Nikolai Taarn Hovedkvarter for Byens Brandvæsen, der forblev her til 1892. Kirkegården ved Kirken var forlængst blevet sløjfet, og i 1845 udlagdes den store Plads ved Kirken til Slagterboder, hvorved der tæt op til den gamle, historiske Bygning opførtes en Del uskønne, primitive Boder. Samtidig med at Pladsen blev benyttet til

Slagterboder, forandredes med eet Slag hele det tidligere Byliv her og afløstes af et livligt, ret støjende Folkeliv, som udfoldede sig her indtil 1917, da Slagterboderne nedlagdes. Efter Bodernes Nedlæggelse kom den gamle, fredfyldte Stemning tilbage, som altid havde hersket om Nikolai Kvarteret, og Livet er der gaet sin rolige Gang — kun faa Skridt fra »Strøget« med dets hastigt pulserende Liv — og dog er der handlet og bestilt noget, derom kan den gamle Skræderforretning tale med.

Samtidig med at Handelen kom til Nikolai Plads, begyndte Chr. Hahn ogsaa Handel med Damekonfektion og Kjoler under Ledelse af hans Hustru, Marie Hahn. I og for sig var dette ikke noget særlig bemærkelsesværdigt, men Maaden, hvorpaa Handelen førtes, var noget for København ganske ukendt, idet Chr. Hahn, som tidligere nævnt, ganske aabenlyst tilbød sine Varer paa Kredit, dog saaledes at en aftalt Sum betaltes ved Modtagelsen af det købte og Resten gaves der Kredit paa, mod at Køberen betalte et fast ansat Afdrag hver Uge eller hver Maaned. At denne Handelsmaade afløste et bety-

delig Savn i Byen fik man hurtigt Bevis paa i den overvældende Succes, som paa kort Tid bragte Forretningen en efter Datidens Forhold meget betydelig Omsætning.

I denne Virksomhed ansattes der i Aaret 1886 en Bydreng ved Navn Peter Thomsen, og det kan siges, at fra samme Tidspunkt var Navnet Thomsen uløseligt knyttet til Virksomheden paa Nikolai Plads, der senere kendtes under Navnet »Thomsens Magasin«.

Niels Peter Thomsen var født i København den 9. Januar 1872 som Søn af jævne, arbejdende Forældre, blev som nævnt ansat i Chr. Hahns Forretning som Bydreng 14 Aar gammel og over Stadierne: Bydreng, Lærling, Inkassator, Kommiss, Tilskærer arbejdede

Nikolaj Plads 15.

han sig gennem en halv Snes Aar frem til at lede hele Forretningen for til Slut i Aaret 1905 at overtage Chr. Hahns Forretning. Herefter forandredes Firmanavnet til »Chr. Hahns Eftf.« Peter Thomsen helligede sig helt sin Forretning, og kun paa et enkelt Felt traadte han ud i det offentlige Liv, idet »Foreningen af Skrædermestre og Herrekonfektionister i Danmark« stiftedes paa Peter Thomsens Initiativ, og for denne Forening var han Formand til sin Død 1924.

Efter Overtagelsen i 1905 førtes Forretningen videre efter de gamle, hævdvundne Principer, og det varede ikke mange Aar før — til Trods for at hele 1ste Etage i Ejendommen St. Nikolai Plads Nr. 13 var taget med ind i Virksomheden — at der overalt bogstaveligt talt var saa stoppet med Varer, saa Kunderne daarlig kunde faa Plads. Ganske vist var Forretningen udvidet ved Oprettelsen af en Filialafdeling i Ryegade (aabnet 1898) og en Filial paa Christianshavn (aabnet 1905) samt en efter Datidens Forhold meget stor og smukt udstyret Filialforretning paa Nørrebro, som aabnedes i 1910.

Hele det store Varelager og de til en saadan Virksomhed hørende Værksteder for Fabrikation af saavel Herrekonfektion, Skræderi og Damekonfektion forblev under de alt-

for snævre Rammer indtil 1912, da hele denne Del af Virksomheden flyttedes til nogle større lejede Lokaler paa Kongens Nytorv Nr. 8. Her samledes Fabrikationen for de forskellige Forretninger, og samme Aar forandredes det gamle Navn »Chr. Hahns Eftf.« til det nu saa velkendte Navn »Thomsens Magasiner«.

Efter Peter Thomsens Død overgik hele den store Virksomhed til hans Enke, Laura N. M. Thomsen, født 11. 3. 1874, og samtidig overtog den ældste af Sønerne, Knud Thomsen, Ledelsen af Virksomheden. Thomsens Magasiner voksede stadig og fandt større

- Thomsens Magasiner's Ejendom Nikolaj Plads Nr. 13 efter Ombygningen.

og større Kundekreds, og i Aaret 1939 flyttede man fra Kongens Nytorv til endnu større og mere rummelige Lokaler i den store moderne Fabriksbygning, St. Kongensgade Nr. 55. Samtidig anlagdes en Afdeling for Kjoler. Denne Afdeling samt Damekonfektionen ledes af en yngre Søn, Erik Thomsen. Virksomhedens nye Lager- og Værkstedslokaler spænder over ca. 950 Kvadratmeter.

Den gamle, kendte Forretning paa Nikolai Plads ligger der stadig, men blev i 1939 moderniseret og restaureret. Naboejendommen, Nikolai Plads Nr. 11, tilhører ogsaa Thomsens Magasiner. Nævnte Ejendom blev i sin Tid indkøbt med eventuel Udvidelse for Øje; men man fandt det mere formaalstjenligt at benytte de før omtalte Udvidelsesformer.

Endelig skal vi nævne, at i 1934 flyttede Filialen i Ryesgade til nye og smukke Lokaler paa Østerbrogade Nr. 41.

Under almindelige Forhold beskæftiges ved Thomsens Magasiner ca. 250 fagudlærte Svende og Syersker og andre Medarbejdere.

I Aaret 1942 døde Enkefru Laura Thomsen og den gamle Forretning overgik til et Interessentskab, bestaaende af de efterlevende fem Børn.

Interessentskabets administrerende Direktør er Knud Thomsen.

Missionshotellet Højvang, Istedgade.

Istedgade — der løber fra Centralbanegaarden til Enghaveplads — er utvivlsomt Vesterbros mest befærdede Handelsingade efter Vesterbrogade. I denne Gade i Ejendommen Nr. 3 i Centralbanegaardens umiddelbare Nærhed grundlagdes i Aaret 1935 Missionshotellet Højvang. Hotellet indrettedes med 20 store, gode, rummelige Værelser. Efterhaanden som Hotellets Navn blev kendt, maatte man paabegynde en Udvidelse af Hotellet, som nu har 40 Værelser. Ejendommen, som er bygget i den gode Byggeperiode, hvor solidt og godt Haandværksarbejde endnu havde Hæderspladsen, bærer Præg af dette. Hotellet er et meget søgt Hotel, hvor indtil Krigens Udbrud en Mængde Udlændinge søgte hen. Det har stadig bevaret sin Popularitet, hvilket vel skyldes dets mange, gode og rummelige Værelser, som er hyggeligt og smukt indrettet med alle tænkelige moderne Bekvemmeligheder. Hotellet grundlagdes af Frøken Ketty Larsen, — der tidligere var Oldfrue bl. a. ved Hotel Cosmopolite, Rosenborg, og Gamle Bræddehytte samt i en kort Aarrække Hotelbestyrerinde i København, og hun varetager selv den daglige Drift.

Missionshotellet Højvang.

Atelier'et for individuel Skrædderkunst.

For ti Aar siden etablerede under meget beskedne Forhold Frøkerne Bodil Aggerbeck og Magda Laursen en Systue for Damekjoler og Dameovertøj i St. Kongensgade; men allerede Aaret efter flyttedes Systuen til den nuværende Adresse, Kongens Nytorv Nr. 21. Til selve Atelieret — som er indrettet paa fjerde Sal, og hvorfra der er en smuk Udsigt over Byen — fører der Elevator. I 1936 — tre Aar efter at Damerne begyndte deres Systue — trak Frøken Aggerbeck sig tilbage, og Frøken Magda Laursen har siden været Eneindehaver af Virksomheden, som i de efterfølgende Aar — efter Flytningen til Kongens Nytorv — mere og mere vandt Indpas blandt Hovedstadens eksklusive Publikum, og man lagde Virksomheden om fra almindelig Systue til et Atelier for individuel Skrædderkunst, hvor der arbejdes efter de nyeste Idéer og Tegninger, og hvor hver

Interiør fra Atelier'et Systue.

eneste Kjole, Frakke eller Dragt tegnes og udarbejdes for den enkelte Kunde. Herved bliver hvert Klædningsstykke en Ener med sit Særpræg i saavel Snit som Pasform i de mindste Detailler og afstemt efter Bærerens Ønsker.

At Atelier'ets Indehaver, Frøken Magda Laursen, har forstaaet sin Opgave til Bunds, viser bedst at Virksomheden fra den beskedne Begyndelse i 1932 er vokset til sit nuværende Stadie.

Palace Hotel.

Indtil for nogle Aar siden havde Rammen omkring Raadhuspladsen endnu Præg af Fortidens København. I denne Forbindelse tænkes her særligt paa Hjørnebygningen ved Vesterbrogade »Paraplyen« samt paa Hjørnebygningen ved Jernbanegade, »Dagmar-teatret«. Disse to Bygninger var hver for sig, indtil de for kort Tid siden maatte vige Pladsen for nuværende store Forretningsbygninger — et Minde om 80'ernes og 90'ernes glade København.

Palace Hotel.

Paa den modsatte Side af Raadhuspladsen — mellem Frederiksberggade og Vestergade — var som tidligere nævnt, en Række gamle Ejendomme blevet nedrevet for at give Plads til det nuværende Bygningskompleks »Absalons Gaard«; men endnu efter Aarhundredskiftet laa, hvor Palads Hotellet nu ligger, en Del ældre Ejendomme og blandt disse Knapstedgaard. Disse Ejendomme samt nogle Ejendomme ned mod Mikkalbryggersgade — erhvervedes af Direktør Anders Jensen, og dermed var Dommen over den sidste Rest af gamle Gaarde og Huse omkring Raadhuspladsen afsagt, idet Anders Jensen lod disse Bygninger nedrive og paa den ca. 2750 m² store Byggegrund — efter Tegning af Professor Anton Rosen — opføre en pragtfuld Hotelbygning, »Palace Hotel«, som i Arkitektur mere end nogen anden Bygning i Rammen omkring Raadhuspladsen, blev en værdig Genbo til vor Bys smukke Raadhus.

Da Palace Hotel i 1910 toges i Brug, var der fuldført et Bygningsværk i moderne Arkitektur, stort og skønt i Helhed og Detailer.

Bygningen, som hviler paa svære, kraftige Granitsokler, er opført af røde Sten og virker for de to underste Etagers Vedkommende kolossale i sin Enhed.

Fra Bygningens Midte knejser et 66 m højt, slankt Taarn, afsluttet med et kobbertækket Spir. Taarnets fire Sider er udsmykket med store Mosaikarbejder, udført efter Tegning af Johannes Krag. Mosaikpladerne gengiver paa gylden Baggrund Sindbillede paa Dag, Nat, Morgen og Aften.

Straks man træder ind i Hotellets Vestibule, bemærker man den Overdaadighed, hvormed Hotellets Indre er udstyret. Møbler, Døre, Paneler og andet Træværk udviser overalt en Rigdom paa nye Former i Forbindelse med rig Anvendelse af Metalforsiringer og Indlæg. Der blev bogstavelig talt ved Bygningens Opførelse kun set hen til at skabe det smukkeste, saavel i Ydre som i Indre, bl. a. lod afd. Direktør Anders Jensen bekoste Udførelsen af en Række Kopier af berømte Kunstneres Arbejder (desværre er en Del af disse fortræffelige Kopier ikke mere i Hotellets Eje), men Hotelbygningens Opførelse beløb sig ogsaa til ca. 7 Millioner Kroner.

Foruden Restauranten ud mod Raadhuspladsen ligger tillige i Stueetagen »Marmorhaven«, som for nogle Aar siden blev en Del udvidet. I Marmorhaven har bl. a. ved flere Lejligheder været indrettet Teater. Den oprindelige Koncertsal blev i 1936 under store Bekostninger ombygget til nuværende »Ambassadør«, og da »Ambassadør« den 1. August blev aabnet, fik København ikke blot en luksuriøs udstyret Restaurant, men næsten et Stykke Hollywood flyttet til Byen.

Bygningens øverste Etagertages af Hotellets Gæsteværelser, hvoraf der nu er 165. Foran Palace Hotellet rejstes i Aaret 1914 paa 100 Aars Dagen for Brygger J. C. Jacobsens Fødsel »Lurblæsersøjlen«. En Bronze-gruppe, udført af Billedhugger S. Wagner.

I Hotellets Bygning mod Mikkalbryggersgade er indrettet Biografteater, »Grand Teatret«.

Direktør for Aktieselskabet Palace Hotel er Valdemar Jensen.

Krogh's Fiske-Restaurant.

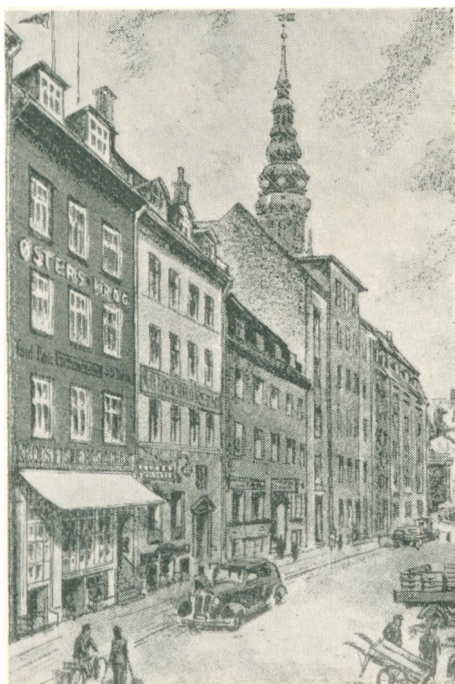
Gammel Strand er endnu den Dag i Dag en af Perlerne indenfor Byens Turistattraktioner. Dens Beliggenhed midt i den gamle By langs med Kanalen — som adskiller den fra Slotsholmen med det nyopførte Christiansborg Slot, Slotskirken og Thorvaldsens Museum — bidrager unægtelig sit til, at Stedet er saa kendt, som det er. Selve Byg-

Udsigt over Raadhuspladsen.

Hjørne af Vestibulen.

Gammel Strand, yderst til højre Krog's Fiske-Restaurant
(Efter Aage Lipperts Tegning)

ningerne langs med Gammel Strand er nok ret maleriske, men alligevel ikke af saa stor historisk Interesse, at de kan virke som Turistattraktion, selv om flere af de gamle Bygninger er fra Tiden omkring Slutningen af det 18. Aarhundrede. Nej, det er selve det daglige Liv, der er interessant, Fiskernes travle Virke, de herlige Typer mellem de forskellige Fiskerkoner, der Aar efter Aar, Sommer og Vinter, sidder her langs med Kanalen midt mellem deres Kar og Hyttefade og skaber livlig Handel og morsomme Oplevelser. Mellem de forskellige Bygninger langs med Gammel Strand skal her nævnes Ejendommen Nr. 38, »Krog's Fiske-Restaurant«, en gammel, skattet og kendt Restaurant, som blev grundlagt i 1910 i Ejendommen Nr. 34; men i Aaret 1916 købte Restaurantens Grundlægger Christian Krog Ejendommen Gl. Strand Nr. 38. Ved denne Ejendoms Ombygning indrettedes i den høje Stueetage nuværende »Krog's Fiske-Restaurant«. I Aaret 1918 solgtes Restauranten til Niels Berg, der i en ganske kort Periode havde ind-

rettet — og benyttede Førstesalen til Selskabslokaler. Disse Lokaler blev imidlertid ret hurtigt nedlagt, og Forretningen samlede sig om det smukke Lokale i den høje Stueetage.

Interiør fra Krogs Fiske-Restaurant.

I 1939 solgtes Restauranten til den nuværende Ejer, Direktør Sv. Aa. Jeppesen, der saaledes rykkede ind som den tredie Ejer af den kendte Krog's Fiske-Restaurant ved Gammel Strand. Restauranten er endnu den samme, som da Christian Krog aabnede den, alle gamle Traditioner bibeholdes. Krog's Fiske-Restaurant er stadig det samme søgte Sted paa Gammel Strand og er en af de faa Restauranter i Danmark, som i Baedeker har tre Stjerner. Da Charles H. Michéy (Lederen af en af de største Hotelskoler i Schweiz) for nogle Aar siden aflagde Besøg i Danmark — og bl. a. ogsaa var i Krog's Fiske-Restaurant — blev der efter dette Besøg vist Restauranten den Ære, at den vederlagsfrit blev optaget paa Verdenskortet over anbefalelsesværdige Restauranter. Paa daværende Tidspunkt var Krog's Fiske-Restaurant den eneste i Skandinavien, som var optaget paa Verdenskortet.

Kongelig Hof-Buntmager A. C. Bang.

Blandt de store Forretningsejendomme, der gennem de sidste Aaringer har rejst sig langs Østergade — Københavns ældgamle Hovedfærdselsaare — er uden Tvivl »Bangs Hus« det mest imponerende. Huset er opført i Aaret 1933 og er en udpræget Nutidsbygning, bygget i vor Tids moderne Arkitektur, storslaet, enkel og ren i Linierne uden nogen anden Prydelse end det smukke Relief over Indgangsdøren og den skønne, slanke taarnhøje Lys-Søjle. Øverst paa Søjlen staar i lysende Bogstaver det gamle, kendte Navn »A. C. Bang«, og ovenover Navnet er anbragt en smuk, gylden Figur, der spejler sig i det straalende Neonlys, naar »Bangs Hus« ligger fuldt oplyst. Men lad os gaa tilbage i Tiden til dengang, da Østergade var stærkt præget af Datidens København, hvor Modedamerne og Modeherrerne hver Dag promenerede, og hvor man endnu ikke lagde synderlig Vægt paa Udstillingsvinduer eller deslige.

Dengang (i Aaret 1816), da A. C. Bang etablerede sit Buntmageri Østergade Nr. 17 — hvilken Ejendom A. C. Bangs Fader, Oldemand Jørgen Severin Bang, købte i Aaret 1785 — var der i de fleste af Østergades Huse dybe Kældre og høje Stueetager, som udnyttedes til forskellig Slags Handel. Af samme Udseende var dette »A. C. Bangs første Hus«.

At A. C. Bang var en dygtig Buntmager, saa man deraf, at Kong Frederik den VI allerede Aaret efter Etableringen udnævnte A. C. Bang til »Kongelig Hof-Buntmager«. En Ære, der kastede en særlig Glans over Forretningen, og som stadig Generation efter Generation følger det kendte Buntmagerfirma.

I Aaret 1885 deltog Firmaet i den store Udstilling og fik her tildelt Medalje. Gennem de kommende Tider blev der ligeledes ved adskillige Udstillinger og paa anden Maade tildelt Firmaet Æresbevisninger.

En ny Periode indtræder, da tredie Generation, Oscar Bang overtager det gamle Firma.

Kongelig Hof-Buntmager A. C. Bangs Hus paa Østergade i Aaret 1816.

»Bangs Hus« paa Østergade.

I Aaret 1897 erhvervedes Ejendommen Østergade Nr. 25, Hjørnet af Østergade og Integade, som efter en delvis Ombygning blev »A. C. Bangs andet Hus«.

Brydningstiden ved Aarhundredskiftet, hvor København begyndte at udvikle sig til en Stor-By, satte ogsaa sit Præg indenfor det gamle, kendte Firma. Turisterne strømmede til København om Sommeren. Ved Lange-linie laa Yacht ved Yacht, og de fleste af Europas og mange af Amerikas rigeste og fornemste Familier benyttede Lejligheden til et Besøg hos A. C. Bang, der allerede dengang var kendt og anset.

Dog var de største Begivenheder indenfor det nævnte Tidsrum sikkert de lykkelige Fredsborgdage, hvor Medlemmer fra saa godt som alle Europas Fyrstehuse gæstede Danmark og samtidig kom for at se paa Pelsværk i Hjørnebutikken ved Integade.

Ved Oscar Bangs Død overtoges Forretningen af Sønnen, Aage Bang, der ligesom

Faderen og Oldefaderen fik Prædikaten Kongelig Hof-Buntmager.

Forretningens stadige Fremgang medførte imidlertid, at Pladsforholdene blev for smaa og i Aaret 1933 opførtes derfor tidligere omtalte »Bangs Hus«, Østergade 27, Hjørnet af Bremerholm. Et Bygningsværk, der i Ydre saavel som i Indre paa statelig og ærefuld Vis danner en værdig Ramme om det over 125 Aar gamle, viden om kendte Firma: Kongelig Hof-Buntmager A. C. Bang.

Poul Holm's Sportsmagasin.

Ingen anden Virksomhed i København samler indenfor sin Kundekreds et saa forskelligartet Publikum som Poul Holm's Sportsmagasin i Silkegade. Her mødes Skoledreng og Lærer, Lærling, Svend og Mester, Husassistent og Frue. Kort sagt — alle fra den jævne til Medlemmer af vort Kongehus. Her udslettes Forskellen, indenfor Sportsmagasinets Rammer er alle ens, thi her er det Sporten, der samler dem.

Men endnu mere ejendommeligt er det, at den Forretning — som nu er et af Danmarks største og mest kendte Sportsmagasiner — begyndte i en hel anden Branche.

I Aaret 1867 aabnede Uldvarefabrikant H. W. M. Holm (f. 1825, d. 1877) den 11. December et lille ubetydeligt Lager i Kælderen i Silkegade Nr. 13 for herfra at forsyne Borgerskabet med hjemmenvævede Manufakturvarer fra sin egen Fabrik og fra sit Oplag af Horsens Tugthus' Fabrikata.

I 1877 døde, som ovenfor nævnt, Fabrikant H. W. M. Holm, og hans Forretning — der paa det Tidspunkt allerede havde vundet godt frem — blev overtaget af hans Søn Poul Holm (f. 1855, d. 1934). Poul Holm var paa den Tid inde som Soldat, men blev kaldt hjem for at overtage Faderens Forretning, og det stod nu til den 22-aarige unge Mand at føre Faderens Virksomhed videre. Det lykkedes, Forretningen voksede og sprængte de snævre Rammer i Kælderen i Nr. 13. Ejendommen Silkegade Nr. 11 blev købt med det Formaal her at udvide Forretningen, og Firmaet benytter nu selv baade

Kælderetage, Stueetage samt Førstesalen, ligesom et betydeligt Areal ved en senere Udvidelse tillagdes selve Forretningslokalerne i Stueetagen.

Den Gang Poul Holm overtog Forretningen efter sin Fader, var Sport i Ordets moderne Betydning kun lidt kendt. Der var kun faa, der interesserede sig for Sport, og en af de faa var Poul Holm selv. Da Københavns Skytteforening blev dannet, tegnede han sig som Medlem og fik Medlemskort Nr. 1. Ingen ved, om dette Skridt fik Betydning for Forretningens videre Udvikling; men den efterfølgende Tid viste, at det blev Sporten, som skulde faa afgørende Indflydelse paa Firmaets Udvikling, og det blev Sporten, som gjorde Poul Holm's Navn kendt af hvert eneste Skolebarn i Byen.

Omkring Aarhundredskiftet fik Sporten sit store Opsving. De enkelte Sports-grene affødte talrige Sports-klubber, og i de Aar der fulgte udvikledes Sporten og blev til det, den er i Dag — den naturlige Kilde til Sundhed. Fra kun at være Fritids-beskæftigelse blev Sporten i mange Tilfælde til Erhverv og blev hele Folkets Eje, Midlet til at opdrage og dygtiggøre en rask dansk Ungdom. Men som det gik Sporten, gik det ogsaa Sportsdragten. Udviklingen krævede hensigtsmæssige Dragter, bedre Rekvisitter etc. Paa dette Felt blev Poul Holm en nyttig Hjælper for de danske Sportsfolk, og — ja saa udvikledes Lageret i Kælderen til et Sportsmagasin med Lokaler i Kælder, Stueetage og paa Førstesal.

Poul Holm's Sportsmagasin efter den første Udvidelse.

Poul Holms Sportsmagasin 1942.

Efterhaanden oprettede Magasinet egne Fabrikker for Gymnastiksko, Boksehandsker m. m. og Systuer for Sportsdragter o. a. Altsammen kun for at fremskaffe disse Ting saa billigt som muligt for vore Sportsfolk.

Imidlertid medførte den rivende Udvikling indenfor dansk Sport, at Firmaet Poul Holm atter var ved at sprænge de afmaalte Rammer, og en tredje Udvidelse blev nødvendig.

Den beskedne Begyndelse i 1867 i Kælderen med een Ekspedient udvikledes efterhaanden til at blive det, vi alle kender nu, det store moderne Sportsmagasin »Poul Holm«, Silkegade 9—11—13, hvor der er beskæftiget 16 Medarbejdere.

I Aaret 1919 knyttede Poul Holm til sig som Medarbejder Carl Drückhammer, og i Aaret 1924 optoges han som Medindehaver. Efter Poul Holm's Død i 1934 overtog Carl Drückhammer Firmaet som Eneindehaver.

Brødrene Andersen. Kongelig Hof-Leverandør.

Til de to gamle Ejendomme Østergade 7 og 9, som i Aaret 1915—16 blev nedrevet, knytter der sig ikke særlige historiske Minder af Interesse for vor By. Begge Ejendomme synes altid at have været beboet af forskellige Handlende. En af de sidste Beboere i Ejendommen Nr. 7 var »Sørgemagasinet« Jahnsen & Co. Nabohuset er noget

Kongens Nytorv med den gamle Hovedvagt c. 1870.

mere interessant, thi her var det, at Leonard Gionatti i Aaret 1802 grundlagde sin Kaffeforretning, som imidlertid allerede to Aar efter flyttedes til Ejendommen Østergade Nr. 1, og gennem flere Slægtled var denne Kaffeforretning et meget søgt Sted. Ejeren af Østergade Nr. 9 — Kierkegaard & Aabye — drev saa vidt vides en Hosekramforretning i Stueetagen.

Den 17. Oktober 1916 toges den nyopførte Forretningsbygning i Brug af Bygherren »Firmaet Brødrene Andersen«. Uvilkaarligt studser man ved denne Dato, thi i Københavns Bevidsthed er det saaledes, at Navnet Brødrene Andersen i umindelige Tider har været knyttet til Østergade; men maaske hidrører dette fra, at da Firmaet i 1916 flyttede til Østergade, var Navnet forlængst indgroet i de københavnske Modeherrer og Byens bedre Kredses Bevidsthed som det førende Hus for Herreekvipering.

Da Firmaet Brødrene Andersen i Aaret 1850 blev grundlagt, var København kun

en lille By — sammenlignet med vore Dages København — med et Indbyggerantal paa 126.787; men da Firmaet flyttede til sit nyopførte Hus paa Østergade, var Byen ved at tage Form som Storstad. Selve Københavns Kommune talte dengang 506.390 Indbyggere og Kvarteret bag Strøget, »Grønnegade Kvarteret«, var i Midten af forrige Aarhundrede udpræget provinsielt. Hver enkelt Gade havde ligesom Privilegium paa, hvilke Handlende der maatte nedsætte sig netop dér. Saaledes var Grønnegade paa den Tid

Grønnegade 27. Efter Maleri.

Stedet, hvor Datidens Hosekræmmere slog sig ned med deres Boder og Butiker. Intet Under, at Ferdinand Andersen — Grundlæggeren af Firmaet Brødrene Andersen — valgte denne Gade, da han den 22. April 1850 aabnede sin Hosekrambod i Ejendommen Grønnegade Nr. 27. Siden dengang har efterfølgende Slægter ryddet svært op i den gamle maleriske Bydel. Adskillige smukke, særprægede Bygninger er faldet for Tidens Krav og erstattet med nye, bedre og sundere Huse. Andre Bygninger er faldet for at skaffe Plads til nye eller bredere Gader.

Da Ny Østergade blev ført igennem til Chr. den IX's Gade, var Grønnegade Nr. 27 nær blevet nedrevet, men blev staaende som Nr. 2 ved det nye Hjørne af Gaden. Denne Del af Grønnegade er i sin Helhed bevaret som den saa ud for Ethundrede Aar siden. Det lille To-Etagers Bindingsværkshus med det smukke røde Tag, de lave Vinduer og de to Kramboder paa hver Side af Husets Indgang, staar i Dag som dengang,

da Ferdinand Andersen under de beskednest tænkelige Forhold aabnede sin Hosekrambod her.

Ferdinand Andersen (f. 1824, d. 1899) optog kort Tid efter Broderen Carl Andersen (f. 1830, d. 1892) i Forretningen. Samtidig forandredes Navnet til »Brødrene Andersen«. Handelen i det lille Hus i Grønnegade voksede ret hurtigt, og snart blev Pladsen for trang. Man havde længe næret Ønske om Udvidelse og samtidig begynde En-Gros Handel, saa man kan sige, at Idealet var naaet, da Firmaet flyttede til Ejendommen Nr. 41, hvor der efter Datidens Forhold fandtes store Lokaler — og En-Gros-handelen anlagdes.

Brødrene Andersen var et af de første Firmaer her i Landet, der begyndte at sælge færdige Herreklæder og lagde dermed Grunden til den Fabrikationsvirksomhed, hvis Produkt i Dag finder Afsætning til Ekviperingshandlere over hele Landet.

De efterfølgende Aar i Firmaets Historie er bogstavelig talt en Række Udvidelser. Ogsaa indenfor Detailhandelen maatte foretages Udvidelser og i 1867 oprettedes en ny Afdeling for Skræderi og Herreekvipering i Ejendommen Hjørnet af Ny Adelgade og Kongens Nytorv, umiddelbart op til den gamle Hovedvagt, som den Gang laa her. Paa den Tid var Kongens Nytorv blevet Hovedstadens egentlige Centrum.

Da den gamle Hovedvagt forsvandt og den store Ejendom mellem Ny Adelgade og Hovedvagtsgade stod færdig, aabnede Brødrene Andersen her i Aaret 1876 en efter Datidens Forhold stor moderne Hatteforretning. Nogle Aar senere lod Privatbanken og Store Nordiske Telegrafelskab opføre det store Bygningskompleks mellem Ny Adelgade og Gothersgade — hvor nu Banken har en Filial og Store Nordiske Telegraf Selskab har til Huse. Bygningen stod færdig 1893 og Brødrene Andersen flytter saavel Hatteforretningen som Skræderi og Ekviperingsforretningen til det nye elegante Hus.

I 1896 var alle Virksomhedens forskellige Afdelinger samlet paa Kongens Nytorv — ogsaa den den Gang meget betydelige En-Grosafdeling, og forblev her indtil 1916, da Firmaet flyttede til egen Ejendom i Østergade 7 og 9 og Lille Kongensgade 8 og 10.

Den 21. Februar 1921 blev der tildelt Firmaet Prædikatet af »Kongelig Hofleverandør«.

Ved Firmaets 75 Aars Jubilæum i 1925 stiftedes et Hjælpefond paa Kr. 50.000 for Virksomhedens Funktionærer og Arbejdere, hvis Antal i 1942 androg ca. 300. Da Firmaet i 1939 afhændede sin Ejendom til

Magasin du Nord, sikrede det sig sin Forbliven paa Østergade gennem Brødrene Andersens Ejendoms-Aktieselskabs Erhvervelse af Ejendommene Østergade 33—35.

Naar til sin Tid Ejendommen Østergade 7—9 skal fraflyttes, er det Hensigten at flytte Detailforretningen med dens forskellige Afdelinger derhen, medens man i Forstaaelse af den nye Tids Krav om Lys, Luft og Plads for Industrivirksomheder vil søge en passende Beliggenhed for Firmaets Konfektionsfabrik.

Brødrene Andersens Ejendom Østergade 7-9.

Danmarks Nationalbank.

Den første Bank i Danmark oprettedes i Aaret 1736 paa privat Initiativ og som et privat Aktieselskab. I Midten af 1770'erne overtog Staten Banken, hvis almindeligt brugte Navn den Gang var »Kurantbanken«. Nogle Aar efter Statens Overtagelse af Banken blev der opført en særlig Bankbygning paa Pladsen mellem Børsen og Kancellibygningen. Statsbankerotten medførte imidlertid Bankens Ophævelse og ved en ny Forordning af 1813 oprettedes der en ny Bank i Bankbygningen under Navn »Rigsbank«. Denne Bank blev ifølge Oktroi af 4. Juli 1818 omdannet til en privat Bank (Aktieselskab) under Navn »Nationalbanken« og forblev i Bankbygningen bag Børsen.

I Aaret 1865 overgiver Nationalbanken Bygningen til Københavns Kommune og lader efter Tegning af Arkitekt Herholdt opføre den nuværende Bankbygning ved Holmens Kirke. Denne Bygning stod færdig 1870 og Københavns Kommune lader den tidligere Bankbygning nedrive. I Begyndelsen af vort Aarhundrede udvides Bankens Bygning ved Opførelse af Bygningen paa Hjørnet af Havnegade og Holmens

Danmarks Nationalbank.

Kanal, bygget efter Tegning af Arkitekt M. Borch. Der opførtes ved samme Lejlighed en Forbindelsesbygning mellem den nye og den gamle Bankbygning, og samtidig med den udstedte Oktroi fik Banken Eneret til at udstede Sedler. Ifølge Lov af 12. Juli 1907 forlængedes den paagældende Oktroi til 1938 under Navn »Nationalbanken i København«. Ved Lov af 7. April 1936 omorganiseredes Banken til en selvejende Institution under Navn »Danmarks Nationalbank« med et Grundfond paa 50 Millioner Kroner.

Bankens nuværende Direktion bestaar af C. V. Bramsnæs, Formand, Ove Jepsen og H. Haugen-Johansen.

Aktieselskabet Bøgelund-Jensen.

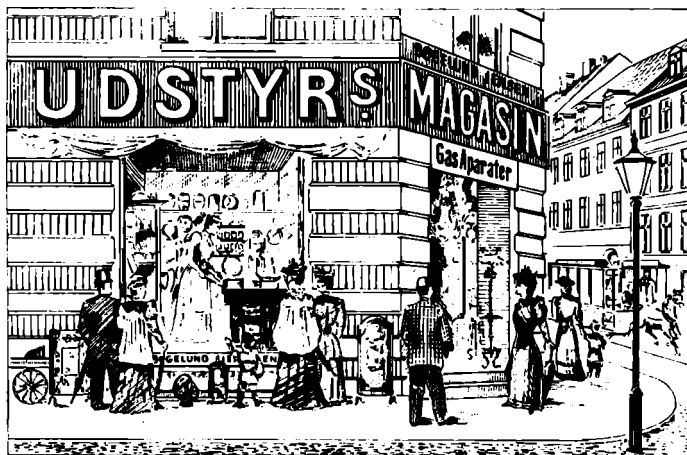
Paa vore Tipoldeforældres Tid fandtes Raadhuspladsen ikke i det københavnske Bybillede. Den store paa tre Sider aabne Plads — som i 1893 fik Navnet »Raadhuspladsen« — var den Gang udlagt som Torv, »Halmtorvet« fra den oprindelige Kirkegaard ved Vartov Kirke. Husrækken som laa langs med Volden (nuværende Vestervoldgade), dannede dengang Datidens yderste Bebyggelse mod Vesterbro. Ganske vist havde man saa smaa paabegyndt en Bebyggelse ude paa Broen; men endnu i vore Bedsteforældres Tid var Rammen omkring Halmtorvet tildels ubebygget. Saa sent som i Slutningen af 80'erne var der ikke andre Bygninger her end førnævnte Husrække, naar undtages det nyopførte Dagmar-teater samt Hotellet med Restauranten »Paraplyen«. Begge disse Ejendomme er i vor Tid erstattet med moderne Forretningsbygninger. Paa Torvets vestlige Side mellem nuværende Vestervoldgade og Vestre Boulevard laa den efter Datidens Forhold mægtige Bygningskarré »Helmerhus«, der er opført paa den ved Voldens Sløjfning fremkomne Byggegrund (se Illustration Side 220). I flere Aar henlaa Arealet mod Vest som øde

Byggegrunde, og først i 1885 anlagdes paa en Del af Arealet den smukke lille Park »Aborreparken«, som i 1910 tildels forsvandt for at give Plads for nuværende Studenterforeningens Bygning. Resten af Anlægget forsvandt Tid efter anden.

Det var Brydningstider i København paa den Tid, ikke alene med Hensyn til, at Byen begyndte at blive en Storstad; men ogsaa politisk og socialt set, saaledes fremstod paa den Tid Kvindernes Fremskridtskrav fra de dengang benævnedes »oprørske« Kvinder, Fornægtelsen af det trange huslige Slid, der var Husmoderens Arbejde.

Under disse Forhold træder en daværende Købmand ved Navn A. M. Bøgelund-Jensen stilfærdig ind i den Kamp for Kvindernes Frigørelse, der huserede i saavel Skrift som Tale ved Universitetet, i Pressen og paa Rigsdagen.

Købmand Bøgelund-Jensen indsaa, at Husmoderens og Husassistenternes Arbejde

Bøgelund Jensens Forretning 1892.

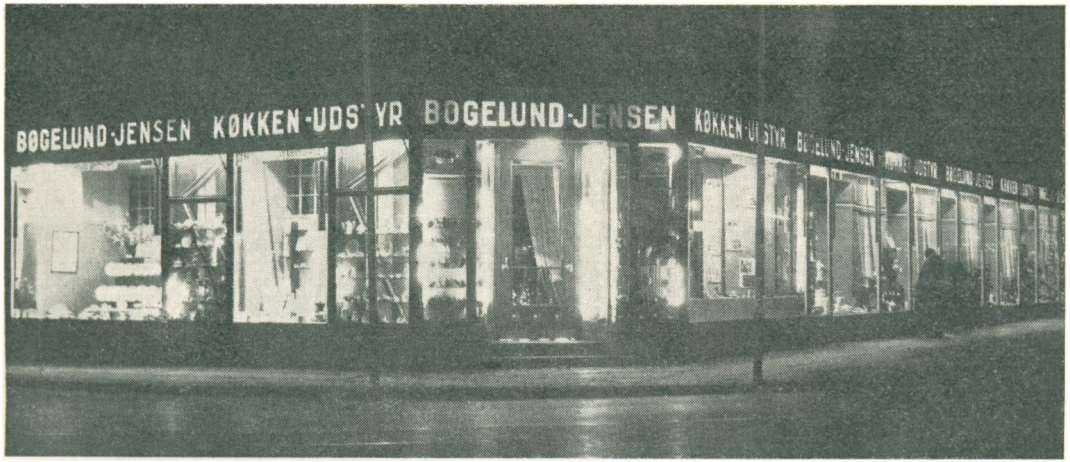
kunde gøres betydeligt nemmere og — mere tiltalende og menneskeværdigt — og med det for Øje aabnede han den 6. December 1892 paa Hjørnet af Halmtorvet og Vestervoldgade i Helmerhus-Komplekset et »Udstyrmagasin og Lampeforretning«. Indenfor denne Handels Rammer skaffede han de Ting frem, som bekæmpede overflødig Slid uden at forringe Kvaliteten. A. M. Bøgelund-Jensen gjorde her en betydelig Indsats

ved at stimulere Interessen for smukke Farver og Former i de før saa banale Brugsgenstande. Med revolutionær Haand ryddede han op i Tidens sure triste Køkken. Han viste Husmoderen hvorledes hun kunde dække — let og billigt — smukke Borde i sit Hjem, hvor man hidtil ikke anede, at et Maaltid ogsaa kan være en æstetisk Nydelse.

Købmand Bøgelund-Jensen indforskrev utallige Varer indenfor et Udstyrmagasins Rammer og hentede paa den Maade en ny Tid hjem til det gamle Halmtorv, som Aaret efter Magasinets Aabning fik Navnet »Raadhuspladsen« og som efterhaanden blev Hoved- og Brændpunktet i Stor-Københavns Trafik, Handels- og Forlystelsesliv.

A. M. Bøgelund-Jensen skabte og bevarede — ved sin vaagne Sans for Forbindelsen mellem det praktiske og det smukke — en intim Kontakt mellem Forretningen og den københavnske Husmoder, som ganske instinktmæssigt gik til Bøgelund-Jensen, naar hun trængte til at se noget Nyt.

Da A. M. Bøgelund-Jensen (f. 1861, d. 1917) aabnede sit Udstyrmagasin som Specialforretning for Køkkenudstyr, Glas og Porcellæn, en gros og detail, var det under meget beskedne Forhold. Det samlede Personale udgjorde dengang 1 Ekspedient og 1 Bydreng. Selve Forretningslokalet var kun selve Hjørnet af »Helmerhus« med et Par enkelte Udstillingsvinduer. Men efterhaanden voksede Firmaet og Udvidelse fulgte paa Udvidelse i de efterfølgende Aar. Nu — efter 50 Aars Forløb — spænder Firmaet Bøgelund-Jensen med sine forskellige Afdelinger over: Kælderetagen, Stueetagen samt første Etage. Firmaets Ansigt mod Raadhuspladsen dannes nu af en lang Række Udstillingsvinduer, der — Firmaets gamle Tradition tro — stadig aabenbarer de mest utrolige Nyheder indenfor Forretningens vidtstrakte Felt.

Firmaet Bøgelund-Jensen 1942.

I Aaret 1920 indtraadte Sønnen, Sven Bøgelund-Jensen, som Firmaets Leder; men ved Sven Bøgelund-Jensens Indtræden i 1932 som Direktør i Magasin du Nord, omdannedes Firmaet til et Familieaktieselskab, i hvis Bestyrelse Direktør Sven Bøgelund-Jensen er livsvarig Formand.

Aktieselskabet Bøgelund-Jensen beskæftiger nu ca. 100 kvindelige og mandlige Medarbejdere.

Aktieselskabets nuværende Bestyrelse er: Direktør Sven Bøgelund-Jensen, Formand, Enkefru M. Bøgelund-Jensen og Landsretssagfører Erik Petri.

Selskabets Direktion bestaar siden 1932 af: Direktør Henry E. Olsen og Direktør Aage Jessen.

Illums Bolighus.

I det ældste København indtog Amagertorv en fremtrædende Plads, fremtrædende fordi der her i gamle Dage laa en Del store Adelsgaarde, som dannede Torvets Indramning. Amagertorv var — og er endnu i vor Tid — det centrale Punkt i det gamle København, selv efter at det kongelige Torv (Kongens Nytorv) blev anlagt. Torvets betydningsfulde Plads understreges blandt andet af, at det første offentlige Springvand opstilledes paa Amagertorv, da man i Aaret 1580 fra Lundehussøen førte Vandkanaler ind til Byen. Men mærkeligt nok knytter der sig ikke til den Ejendom, hvori Illum's Bolighus findes — som til Nabo-Ejendommene — særlige historiske Minder, maa-

ske er den paagældende Grund langt senere udstykket fra en af de store Adelsgaarde. Nogle er af den Formening, at denne Ejendom (Amagertorv Nr. 10) var det Sted, hvor Dyveke — i den korte Tid hun boede i København — havde sin Gaard. Dette er imid-

Interiør fra Illums Bolighus.

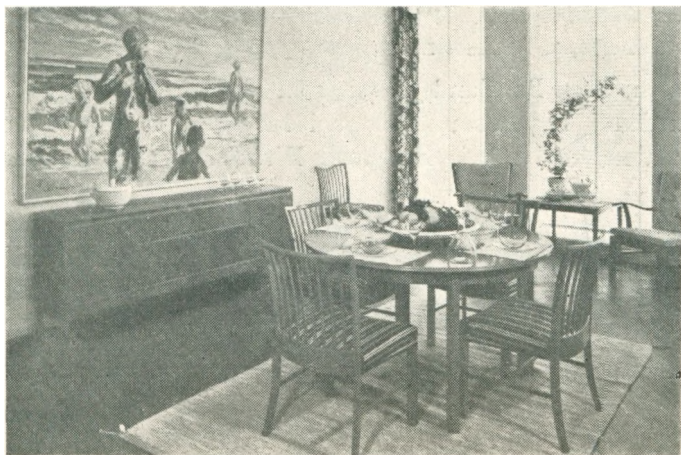
tid ikke helt rigtigt, thi Dyvekes Gaard laa paa Hjørnet af Niels Hemmingsensgade og var Amagertorv Nr. 16.

Første Gang Ejendommen Amagertorv Nr. 10 træder bemærkelsesværdigt frem mellem Strøgets mange Gaarde er i Aaret 1855, da daværende Kræmmer Julius M. Goldschmidt fra Ejendommen Amagertorv Nr. 8 flytter sin Forretning hertil og aabner et af Datidens største og fornemste Magasiner for Damelingeri.

Næste Gang Amagertorv Nr. 10 fanger det københavnske Publikums Interesse er da Firmaet »Bo« omkring 1920erne flytter sin Forretning fra Hovedvagtsgade hertil. Dette Firma skulde dog ikke i ret mange Aar forblive her, idet Forretningen ophævedes i 1941. De store herlige Lokaler stod tomme, indtil der den 23. August samme Aar stiftedes et Aktieselskab »Illums Bolighus«, som uminddelbart efter aabner i de Lokaler, der i tidligere Dage havde huset Byens fornemste Lingerihandel. »Illums Bolighus« er

andet og mere end de store smukke Udstillingsvinduer, der præsenteres Beskueren udadtil, det er Nutidens Arnested for Dansk og Udenlandsk Kunsthaandværk. Bag den kolossale Glasfaçade aabnebæres en Række Særudstillinger, omfattende Kunstindustriens og Kunsthaandværkets bedste Arbejder, hvad enten det gælder Glas, Keramik, Metal, Stoffer eller Møbler.

»Illums Bolighus« raa-der over et Areal paa ca.

Interiør fra Illums Bolighus.

2200 Kvadratmeter, udelukkende inddelt i Særudstillinger, hvorved de enkelte Ting, uanset hvad det er, anskueliggøres gennem Interiørs Nøjagtighed.

I Stueetagen er Kunstindustrien repræsenteret med udvalgte Brugsting af Glas, Porcellæn, Træ og Keramik, og paa første Etage findes opstillet og indrettet hele Stuer, udført efter Tegning af kendte Arkitekter. Hver enkelt Ting indenfor Bolighusets Omraade er noget for sig, fordi Illums Bolighus i større Udstrækning end noget andet Firma arbejder i nøje Samklang med saavel vore hjemlige som Udlændets bedste Kunstnere. I denne Forbindelse skal nævnes, at det ikke er noget Under, at det blandt Københavnerne saa hurtigt er blevet Kotume »at gaa Tur i Illums Bolighus«, idet der i den meget store Udstillingshal — i Samarbejde med Kunstnerne — arrangeres smukke Særudstillinger.

Indenfor Firmaets forskellige Afdelinger — Systuer og Værksteder — beskæftiges under almindelige Forhold ca. 65 Medarbejdere. Virksomhedens administrerende Direktør er W. Prob.

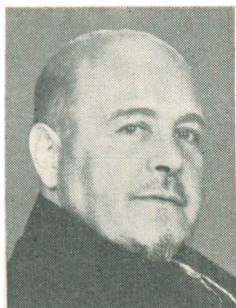
Københavns Damefrisør- & Parykmagerlaug.

Først efter Stiftelsen af Københavns Damefrisørforening den 26. Marts 1912 indtraadte dette Fag mellem Haandværksfagene. Der fandtes tidligere kun en meget lille Kreds af Damefrisører i København, som helt ernærede sig ved denne Gerning. Efter-

haanden er dette Fag udviklet og vokset betydeligt, og foruden Københavns Damefrisør-
laug findes der nu rundt om i vore større Provinsbyer særskilte Laugs-Foreninger.

Laugets første Formand var Frøken Rosa Andersen (f. 13. September 1838, d. 16.
December 1912), et Navn som stadig er anerkendt saavel indenfor som udenfor Landets
Grænser.

Københavns Damefrisørlaugs nuværende Oldemand er: Jørgen Ludvig Brandt Møl-
ler, f. 26. September 1876, Ridder af Dannebrog p. p. Etableret 1903 som Damefrisør
og Parykmager i København. Stifter af Københavns Damefrisør- og Parykmagerlaug i
1912. Laugets Oldemand siden 1912. Æresmedlem af en Række udenlandske faglige

J. L. Brandt-Møller

Afdøde Kgl. Hof-Frisør
Chr. Hansen

Kgl. Hof-Frisørinde
Agnes Lintig.

Selskaber. I Aaret 1925 stiftedes Landsorganisationen »Danske Damefrisørers Landsfor-
ening«. Københavns Damefrisørforening antog senere sit nuværende Navn. Vi skal dog
ikke her komme nærmere ind paa Laugets Historie, men blot fremhæve, at ved Laugets
Stiftelse lagdes Grunden til det Arbejde, der indenfor dette Felt bl. a. affødte Oprettelsen
af Fagskoler til Gavn og Dygtiggørelse af Fagets Udøvere, Studierejser til Udlandet m. m.

Hendes Majestæts Dronningens Hoffrisør.

I Aaret 1918 blev der tilstillet Frøken Agnes Lintig Prædiketet: Hds. Maj. Dron-
ningens Hoffrisør; men forud for dette knytter der til Hoffrisørindens Salon en Historie,
som ikke er uden Interesse. Som omtalt andet Steds var Damefrisørfaget ikke et Fag,
man den Gang betragtede som et egentligt Erhverv.

Da Hds. Majestæt Dronningens forhenværende Frisør, afdøde Hoffrisør Chr. Hansen,
i Aaret 1880 nedsatte sig i Byen som Dame- og Herrefrisør, var han den første mandlige
Damefrisør i København. Hoffrisør Chr. Hansen var født den 13. Februar 1856 og døde
den 19. November 1915. Chr. Hansen kom i Frisørlære i København. Efter endt Lære-
tid rejste han til Paris, hvor han forblev i en Aarrække og med særlig Interesse kastede
sig over Studiet af de parisiske Damefrisyrer.

I Aaret 1880 vendte Chr. Hansen hjem til København og nedsatte sig som Dame-
og Herrefrisør i Østergade Nr. 47. Faa Aar efter erhvervede han Ejendommen Østergade
Nr. 29, hvortil han flyttede sin Salon og hvor den forblev indtil 1915. Som Byens eneste
og første Damefrisør blev hans Etablering en saadan Succes, at Herrefrisørafdelingen ret
hurtigt blev opgivet.

En lille Beretning fra den Tid, hvor Kgl. Hoffrisør Chr. Hansen virkede, giver os

et baade morsomt og tydeligt Billede af Datidens Frisørsaloner i København. Saaledes var det ret almindeligt i Vintersæsonen, naar de københavnske Damer skulde til Karneval eller til store festlige Tableau, at den første Kunde ankom til Salonen Kl. 8 om Morgen og maatte da hele Dagen gaa med den kunstfærdigt opsatte, pudrede Frisyre, thi man havde ikke — eller maaske rettere sagt, brugte ikke — Karnevalsparykker den Gang. Damernes eget Haar blev opsat i mere eller mindre kunstfærdige Frisyre. En anden af Datidens vigtige Ting indenfor dette Felt var de Mængder af løst Haar — i Form af Valke, Bukler etc. — der hørte med til en Datids velfriseret Københavnerinde.

Hoffrisør Chr. Hansen holdt stadig sin Forbindelse med Paris vedlige og var aarlig i Paris for at se de nye Moder og for at hjemføre de originale franske Parfumer, Haarvande m. m., ligesom Chr. Hansen ogsaa var den første der hjembragte den omkring Aarhundredskiftet nyopstaaede Ondulation, »Marcel Ondulationen«, til de københavnske Damer, og den første, da han etablerede sin Salon, der indførte Champonering af Haar, eller om man vil Haarvask, som ikke kendes før.

Den 21. Marts 1887 udnævntes Chr. Hansen ved kongelig Resolution til Hds. Maj. Dronningens Hoffrisør.

I Aaret 1901 kom Agnes Lintig i Lære hos Hoffrisør Chr. Hansen og vedblev gennem de kommende Aar at være knyttet til den kongelige Hoffrisørsalon. Da Hoffrisør Chr. Hansen døde i 1915, var Frøken Agnes Lintig hans Første-Assistent og havde som saadan allerede i en Aarrække haft den Ære at frisere Hds. Maj. Dronningen.

Aaret efter, i 1916, etablerede Frøken Agnes Lintig sin egen Damefrisørsalon i Købmagergade Nr. 16. I 1934 flyttedes Damefrisørsalonen til Palægade Nr. 8.

I Aaret 1918 havde Frøken Agnes Lintig den Ære at faa tildelt Prædikateret: Hds. Maj. Dronningens Hoffrisørinde. I denne Egenskab har Frøken Lintig ved flere Lejligheder haft den Ære og Glæde at ledsage Hds. Maj. Dronningen paa Rejser, bl. a. til Festlighederne i Stockholm ved Kronprinsens Bryllup og til de store Bryllupsfestligheder i Belgien, ligesom Frøken Lintig ogsaa har deltaget i Rejser til Spanien, Paris, London og Norge.

Rosa Andersens Damefrisørsalon.

Hvor nu Kristen Bernikowsgade ligger, laa indtil Aarhundredskiftet et smalt Stræde af samme Navn, og omtrent paa samme Sted hvor nu Breinings Hus ligger, laa en ældre Købmandsgaard. I denne Købmandsgaard var det at Frøken Rosa Andersen — en af Pionererne indenfor Københavns Damefrisørslag — startede sin Damefrisørsalon, der nu i et Tidsrum af over 50 Aar har været kendt under det samme Navn som en af vor Bys største og mere eksklusive Saloner.

Gaar vi tilbage til Aaret 1885, da Frøken Rosa Andersen aabnede sin Salon som en lille beskeden Forretning, der var en Kombination af Forretning og Privatlejlighed og med kun een Medhjælper, var der — som tidligere nævnt — kun faa Damefrisører i 80'ernes glade København. At Frøken Rosa Andersen var mellem de mest fremragende, vidner Forretningens hastige Udvikling om, idet Frøken Rosa Andersen allerede i 1888 havde otte Medhjælpere knyttet til sin Salon. Selve Faget var som nævnt den Gang ikke anerkendt som egentligt Erhverv, og dog var det hele Kunstværker, der blev præsteret ved Datidens Frisyre, ja set med vor Tids Øjne syntes de jo nærmest fantastiske, disse taarnhøje Frisyre, opsatte og understøttede af en Mængde forskelligt formede Valke etc., og der krævedes unægtelig baade Dygtighed og Rutine af Datidens Damefrisørinder, og dette var Rosa Andersen i Besiddelse af.

I Aaret 1900 blev Ejendommen nedrevet for at give Plads til Gadeudvidelsen, og

det gamle Stræde omdøbtes til Kristen Bernikowsgade. Samme Aar flyttedes Salonen til Østergade Nr. 21, og dermed forsvandt den tidligere saa stærkt udprægede private Karakter. Salonen indrettedes som Forretningssalon, udstyret med alle moderne tekniske Hjælpe midler.

I 1902 rejste Frøken Helvig Andersen — Frøken Rosa Andersens Niece, der var knyttet til Forretningen — til Paris for at studere den nye fremkomne Permanent-Bølgning. Ved Rosa Andersens Død i 1912 var Forretningen saa betydelig, at den maa nævnes mellem Byens største, og der beskæftiges nu ca. 15 Medarbejdere.

Ejendommen Østergade Nr. 21 blev i Aaret 1936 købt af Magasin du Nords Ejendomsselskab, og Frisørsalonen flyttedes til nuværende Lokaler: Tordenskjoldsgade Nr. 1, Hjørnet af Kongens Nytorv. Dermed fik den gamle traditionsprægede Forretning en værdig Ramme om sin Virksomhed.

Frøken Helvig Andersen overtog Forretningen i 1912, men bevarede stadig Navnet Rosa Andersen, et Navn, der var og er rodfæstet i det københavnske Damepublikums Bevidsthed, og det er ret almindeligt, at der paa Salonen behandles Kunder af 3die og 4de Generation.

Rosa Andersen.

Helvig Andersen.

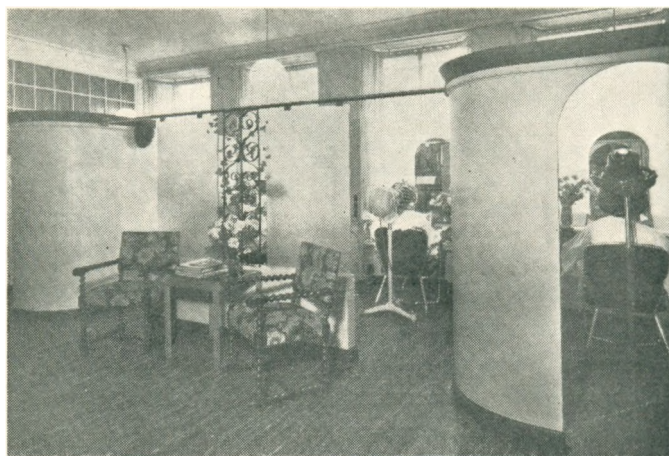
Bernhardt.

Edvin.

Bernhardt & Edvin. Østergade 53.

Den 1. August 1939 startede de to unge dygtige Damefrisører Bernhardt & Edvin en eksklusiv lille Damefrisør- og Skønhedssalon i Hjertet af Byen under Navn »Dubarry«. Trods Verdenskrigens Begyndelse en Maaned senere — og de deraf opstaaede Vanskeligheder — er Forretningen to Gange blevet udvidet med saavel Personale som Betjeningspladser, saaledes at Salonen i Dag kan modtage mere end det dobbelte Antal Kunder end ved Starten i 1939. At Forretningen saa hurtigt maatte udvide, kan egentlig ikke undre, naar man ved, at der i Salonen paa Østergade navnlig lægges Vægt paa at give enhver Kunde en Frisyre, som fremhæver netop hendes Særpræg, ligesom der

Interiør fra Damefrisør- og Skønhedssalonen, Østergade 53.

ogsaa baade fra Indehavernes og Personalets Side gøres alt for, at Kunderne kan befinde sig vel under Opholdet paa den hyggeligt indrettede Salon. Hertil kommer ogsaa, at Indehaverne altid personlig er til Stede paa Salonen for at give Damerne den individuelle Haarbehandling, de er saa kendte for.

En Fordel er det ogsaa, at der i Forbindelse med Damefrisørsalonen findes en Afdeling for Skønhedspleje, hvor »Dubarry« verdensberømte Præparater benyttes, og hvor der ligeledes kan faas Sollysbehandlinger, Diatermi etc.

V. Isaksens Damefrisørsalon, Købmagergade 7.

Interiør fra Damefrisørsalonen.

Forretningen blev startet 1. Maj 1929 i Købmagergade Nr. 23, men efter fire Aars Forløb flyttedes Salonen til nuværende større — med meget smukke Farver udstyrede — Lokaler Købmagergade Nr. 7, Mezz. Umiddelbart efter Starten meldte Valdemar Isaksen sig ind i »Københavns Damefrisør- og Parykmagerlaug«, og senere fulgte Fru Kirsten Isaksen efter. Begge er indenfor Lauget tilknyttet Fagskolen som Lærere, lige-

som Fru Isaksen ogsaa er Skuemester ved Svendeprøverne. Valdemar Isaksen har i en Aarrække været tilknyttet den specielle Damefrisørsammenslutning »Marcelklubben«, hvor der hvert Aar afholdes en Konkurrence om Klubmesterskabet, og her har Damefrisør

Isaksen foruden mange Præmier erholdt det eftertragtede Mesterskab i 1935. Fru Kirsten Isaksen staar som Medlem af »Det historiske Akademi« — en Afdeling indenfor Lauget, som udelukkende beskæftiger sig med at studere Frisyre lige fra Oldtiden og op til vore Dage, samt med at udføre disse Frisyre historisk korrekt.

Parfumeriaafdelingen.

Hr. og Fru Isaksen er begge Medlem af »Damefrisørernes internationale Selskab«, som blandt sine Medlemmer tæller Damefrisørmestre fra alle Verdensdele, og som indtil Krigens Udbrud stod i stadig Kontakt med hinanden, samt

samledes til Kongresser rundt om i Hovedstæderne. Hr. Isaksen er Kasserer for Afdelingen her i Danmark.

Nu i Foraaret 1942 har baade Hr. og Fru Isaksen bestaaet den af »Fællesrepræsentationen for Dansk Haandværk og Industri« arrangerede frivillige Mesterprøve, som foruden en omfattende faglig Prøve bestaar af en teoretisk Prøve, omfattende Materialelære, Haandværkerret, Kalkulation og dobbelt Bogholderi.

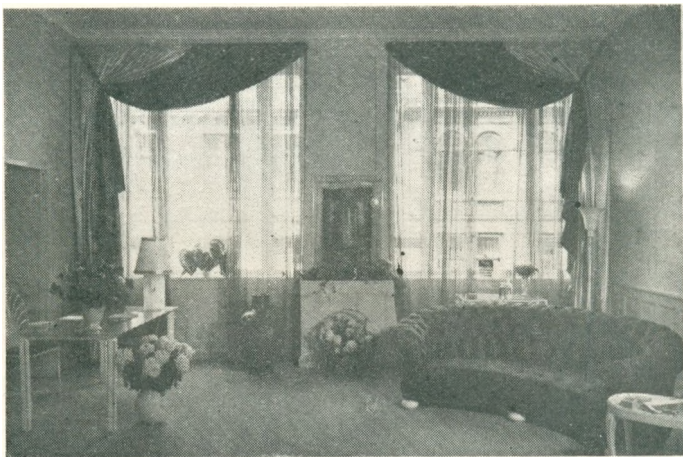
Til Salonen paa Købmagergade er knyttet et godt faguddannet Personale, der ud-

fører alle Grene indenfor Faget, saavel Haar- som Skønhedspleje. Alle moderne Hjælpe-midler, ogsaa Diatermi, forefindes, ligesom der ogsaa er et Parfumeri i Forbindelse med Salonen.

Skønhed bag Viften.

Den kendte Skønhedsekspert Fru Tove Lohmann Ward (f. 28. September 1908) aabnede — efter endt Uddannelse i England og efter i mange Aar at have ledet en af vore førende Skønhedssaloner herhjemme — sin egen Salon, Østergade Nr. 1, Hjørnet af Kongens Nytorv, og realiserede hermed et længe næret Ønske om at vise, at vi Danske ogsaa paa dette Omraade kan hævde os.

Tove Lohmann er Idealist, hun har sine bestemte Ideer om, hvorledes Skønhedspleje skal dyrkes — og dyrkes rigtigt — individuelle Behandlinger, diskret Make up o. s. v. Den smukke, ualmindelig smagfuldt udstyrede Salon paa Østergade kan tilfredsstille selv den mest forvante Smag og

Modtagelsessalonen hos Fru Tove Lohmann.

samtidig ogsaa Nutidens Krav og besøges derfor ogsaa af et Klientel, som ved at værdsætte virkeligt Kendskab til Branchen forenet med Præg af Kultur. Foruden Salonen paa Østergade har Fru Lohmann sin Fabrik, hvor hun sammen med sine dygtige Kemikere fremstiller alle sine Præparater, som bliver solgt Landet over, og saa snart Krigen er forbi, haaber hun at Navnet Tove Lohmann skal blive kendt langt ud over Danmarks Grænser.

Anita d. Foged.

Til den af De Forenede Vagtselskaber opførte smukke Bygning paa Axelortvet flyttede Fru Anita d. Foged sin i Aaret 1934 i Yorks Passage grundlagte Klinik for Skønhedspleje.

Fru Anita d. Foged havde forud for Etableringen af sin specielle Skønhedssalon i 4—5 Aar drevet Skønheds- og Frisørsalon i U. S. A., hvor Fruen har opholdt sig fra sit femtende Aar, og hvor hendes Uddannelse indenfor nævnte Felt fandt Sted.

Efter Klinikens Flytning til Amagertorv, blev den suppleret med en større Afdeling for Damefrisering, en Afdeling der nu raader over 12 Kabiner.

I U. S. A. paabegyndte Fruen et biologisk videnskabeligt Studie for Fremstilling af en Række Skønhedspræparater, tilpasset særligt efter nordisk Klima og sart Hudstruktur. Dette videnskabelige Forarbejde blev Grundlaget for Fremstillingen af samtlige Præparater, som anvendes paa Anita d. Fogeds Skønhedssalon. Hun blev tillige ret hurtigt kendt ud over Landet, og Fremstillingen af Præparater — egentlig kun fra Starten tænkt til eget Klinikbrug — udvidedes til ogsaa at omfatte Laboratorium med Fremstilling for

En-gros Salg og Export, saaledes at Anita d. Fogeds Skønhedspræparater nu sælges over hele Landet samt eksporteres til andre Lande.

Selve Behandlingerne i Skønhedssalonen paa Axeltorvet udøves efter særlige Metoder, bygget efter aarelang Studie og Erfaring og ledes af Fru Anita d. Foged personlig.

Specialklinik for Skønhedspleje.

Interiør fra en moderne Skønhedsklinik

I vore Dage forstaar de københavnske Damer mere og mere, hvilken Betydning et velplejet Ydre har, ikke blot med Hensyn til Bevarelse af Ungdommen, men ogsaa med Hensyn til den almene Sundhed og Livskraft. Indenfor disse Spørgsmaal har vore Skønhedsklinikker unægtelig gjort en betydelig Indsats, til Trods for at det ikke er saa mange Aar siden de første Special-Skønhedsklinikker begyndte, og nu ligger der spredt om i Storkøbenhavn en Del saadanne Klinikker. Blandt disse skal her nævnes Fru Edith Lindoff Balle's Klinik for Individuel Skønhedspleje. Klinikken, som blev grundlagt 1941, har Lokaler Sct. Nikolajvej Nr. 20 i det samme Aar opførte moderne Bygningskompleks »Strandgaarden«, som ligger lige bagved Hostrups Have. Ved selve Kliniklokalets Indretning er benyttet alle moderne tekniske Hjælpemidler, og Udstyrelsen bestaar af Staal og skinnende hvid Lak. Som Grundlag for Klinikens Aabning ligger en maalbeidst og lægeanerkendt

Uddannelse indenfor alle de Felter, Klinikken spænder over, hvad enten det er Skønhedspleje eller Slankhedsmassage, Fodpleje eller Lysbehandling og Diatermi, saa betjenes disse Felter udelukkende af lægeeksaminerede Damer. Ved Klinikens Behandlinger benyttes kun Klinikens egne anerkendte Præparater. Klinikken indehaves og ledes af Fru Edith Lindoff Balle, der er lægeeksamineret uddannet.

Jean de Grasse.

Midt i Byens Hjerter — tæt ved Raadhuspladsen — Frederiksberggade Nr. 5, aabnedes i Marts i Aar en moderne Klinik for Sundhed og Skønhed under Navn af »Jean de Grasse«. Til Trods for at Klinikken ligger midt i Byens Forretningskvarter, hersker der indenfor dens Vægge en egen vidunderlig Ro og Fred, som yderligere understøttes af de forskellige Afdelingers sjældne og meget virkningsfulde Udstyrelse. Ved »Jean de Grasse«s Aabning fik Byens Damer en fuldt moderne Special-Klinik, hvor der indenfor alle Afdelinger kun er Fag- og eksamineret Betjening. Saaledes udføres Skønheds- og Ansigtspjeje altid af en uddannet Ekspert og med Klinikens egne virkningsfulde Præparater. Fodpleje danner en smuk lille Afdeling for sig, og her staar lægeeksaminerede Ekspertes til Damernes Tjeneste. »Jean de Grasse« giver desuden Kursus i Ansigtssmassage med Hjemmepleje som Formaal. Man tør vel sige, at Udøvelsen af Skønhedspleje og de dermed forbundne Kure først kommer til sin rigtige Udnyttelse og faar den rigtige Virkning,

naar de udøves under saa smukke og fredfyldte Former som paa denne Klinik. Indehaverne af Klinikken fremstiller selv alle de forskellige Præparater til Skønhedsplejen — tagende Hensyn til de særskilte Krav, der stilles i Henhold til den før Behandlingen foretagne Analyse af Huden. Endelig hører der til Klinikken en Afdeling for Massage og Højjeldssol, hvor der bl. a. gives en stimulerende Massage for at styrke og vedligeholde den ungdommelige Smidighed.

Ygias phainos Kallistos.

Under dette Motto, der betyder »sund straalende Skønhed«, begyndte Frøken Agnete Løwenhaff i Januar 1935 sin Klinik i Vimmelskaftet Nr. 47. I April 1940 flyttedes Klinikken til nuværende Lokaler (hvor Gerda Jensens Danseinstitut tidligere i en længere Aarrække havde til Huse) i den smukke gamle Patriciergaard, Skindergade Nr. 43. Selve Klinikken bestaar af tre særskilte Kliniklokaler, indrettet specielt efter videnskabelige medicinske Principper, hvad enten det gælder Massage, Lysbade- eller Haarbundsbehandling,

Fodpleje eller Diatermi m. m. eller selve Afdelingen for Hud- og Skønhedspleje, saa gaar i store Træk Frøken A. Løwenhaff's egne gennem Aarene erhvervede Metoder og Principper gennem hver enkelt Behandling. Frøken A. Løwenhaff er uddannet ved en Række forskellige Hospitaler og Klinikker indenfor det specielle Felt Hudsygdomme. Paa Klinikken's eget Laboratorium fremstilles de forskellige Præparater, som anvendes ved de enkelte Behandlinger. Ligeledes laves — i Tilfælde hvor det er nødvendigt — særskilte Præparater passende for den specielle Type Hud.

Interiør fra Klinikken's Afdeling for elektriske Behandlinger.

I flere Aar har Frøken Løwenhaff arbejdet med et nyt, hidtil ukendt System indenfor »Kallisto Mimikken«, Ansigtsgymnastik, der gaar ud paa at modarbejde og forebygge Furer og Slapheder ved Opøvelse af Ansigtets og Halsens Muskler. Herigennem afslappes ogsaa altfor stramme Muskler.

For kort Tid siden udvidede Klinikken sin Horisont med Afspændingsgymnastik, idet Fru Ellen Margrethe Bergsø er blevet knyttet til Klinikken. Ved denne Form for Gymnastik opnaar man at kunne baade arbejde og hvile uden overflødige Spændinger. Foruden selve Afslapningsgymnastikken giver Fru Bergsø ogsaa motionslignende Gymnastik med afslappende og dog dybtgaaende Øvelser, der især tager Sigte paa de for Kvinden saa vigtige Muskler.

Adrienne.

Specialklinik for Skønhedspleje og Fodpleje, er grundlagt i Aaret 1926 af Frøken Helga Storr. Efter 1 Aars Uddannelse gennemgik Frøken Storr en supplerende Uddannelse i Fodpleje og Hudpleje. Klinikken aabnedes i 1926 paa Vandkunsten under private

Forhold. Herfra flyttedes den i 1933 til Vesterbrogade Nr. 75 til større og bedre Lokaler, hvor der blev indrettet en ny, moderne Special-Klinik for Skønhedspleje, Ansigtspjele og Fodpleje, udstyret efter de sidste nye Principper med

Interiør fra Klinikken St. Regnegade Nr. 5.

Installering af de nyeste Apparater til Lysbehandling, ultraviolette Straaler, Kulbuelys, Højfjeldssol samt forskellige Apparater til elektriske Behandlinger, Langbølgeapparat etc. Klinikken henflyttedes i 1936 til St. Regnegade Nr. 5. Frøken Helga Storr er gennem Aarene blevet bekendt for sine meget fremragende Resultater i Hudpleje, selv i meget vanskelige Tilfælde.

Paa Klinikken gives ogsaa Slankhedsmassage og Massage mod Træthed. Virksomheden har lige fra Starten i 1936 været ledet af Frøken Helga Storr personlig, ligesom der ogsaa uddannes Elever til Selverhverv samt Assistenters med Lægeconsors ved Uddannelsens Afslutning.

Til Brug for Klienterne og Behandlingerne paa Klinikken benyttes de af Frøken Storr fremstillede og gennem Aarene prøvede Præparater: Cremer, Badevand etc. til Skønheds- og Ansigtspjele, som Frøken Storr er Specialist i. Frøken Helga Storr er lægeanfallet.

Estrid Elbek. Tandteknik.

Interiør fra Fru Estrid Elbeks Tandteknik.

Mellem Københavns yngre Tankteknikere indtager Fru Estrid Elbek en førende Stilling. Estrid Elbek begyndte sin Uddannelse som Tandtekniker 1929, og gennem Aarene indtil hun selv etablerede Tandteknik, tog Fru Elbek for sin Uddannelses Skyld Stilling hos forskellige Tandteknikere. I 1935 aabnede Fru Elbek sin egen kliniske Tandteknik paa Sallingvej. Flyttede i 1941 sin Virksomhed til Nørrebrogade Nr.

26, hvor der i de betydelig bedre og større Lokaler blev indrettet moderne og tidssvarende Konsultationsstue samt Laboratorium. Gennem sin lange Uddannelse har Fru Elbek erhvervet sig et betydeligt Kendskab til moderne Protesebygning, ikke alene indenfor det moderne Stof Paladon, men ogsaa indenfor andre Stoffer og Metaller.

Hilma Sørensen. Tandteknik.

Hilma Sørensens Tandteknik er mellem de ældste i København. I 1912 begyndte hun som Elev, og efter udstaaet Læretid var hun fra 1915—20 Tandtekniker hos Professor Budtz Jørgensen, Rektor for Tandlægehøjskolen. I 1920 startede Fru H. Sørensen under smaa Forhold egen klinisk Tandteknik i sit Hjem i Byggeforeningen ved Vester Fælledvej; men efterhaanden som Virksomheden voksede, maatte der søges større og bedre Lokaler og i 1922 flyttedes Tandtekniken til Istedgade Nr. 80, hvor den forblev indtil 1939, da den blev indrettet i nuværende gode Lokaler i Ejendommen Vesterbrogade Nr. 133.

Laboratoriet i Hilma Sørensens Tandteknik.

I de nye Lokaler forefindes et stort specielt Laboratorium, forsynet med moderne tidssvarende Apparater m. m., ligesom selve Konsultationsstuen er indrettet efter Tidens Krav. Tandtekniken udfører ikke blot de almindelige kendte Kautschuk-Proteser, men ogsaa de mere moderne Paladon-Proteser samt forskelligt Metalarbejde, saasom Guld og Staal Teknik. Man kan sikkert sige, at Fru Hilma Sørensens kliniske Laboratorium indenfor Tandtekniken er noget af en Sjældenhed.

C. Søndberg Tandteknik.

En af de mest kendte indenfor Københavns Tandteknikere er Tekniker Carlo Søndberg, f. 1897 i Aalborg. Som 13aarig kom han som Elev til Tandtekniker Norreen, og efter endt Læretid blev han som Tekniker ansat hos Tandlægerne Robert Hertz & Carl Just. Her virkede Carlo Søndberg indtil 1924, da han etablerede egen klinisk Tandteknik paa Amager i Norgsgade. Grundet Pladsmangel flyttede C. Søndberg i 1929 til Dagsgade, og i 1939 skiftedes Bopæl til Amagerbrogade Nr. 12. Ikke blot som udøvende Tandtekniker er C. Søndberg's Navn kendt, men tillige som en energisk og utrættelig Arbejder i Sagen om Forbedrelse af Tandteknikerstanden. Han var Medlem af Bestyrelsen for Dansk Tandtekniker Forbund gennem en lang Aarrække, var Forbundets Kasserer fra 1920—1935, Redaktør af D. T. F. Blad samme Tidsrum. Næstformand i Landsforeningen af praktiserende Tandteknikere over 10 Aar. Stifter af dennes Foreningsblad og Redaktør af samme gennem flere Aar. Endelig skal fremhæves, at C. S. var blandt de første af vore Tandteknikere, der optog de nye Staalproteser, og siden disses Indførelse er der fra hans Laboratorium gennem Tiden udgaaet et ret betydeligt Antal af de moderne Protoser.

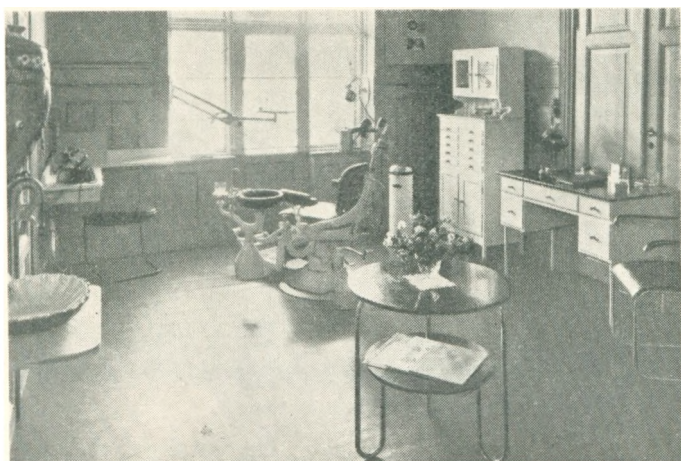

C. Søndberg.

Siden 1939 har C. S. som før nævnt haft sin kliniske Tandteknik paa Amagerbrogade Nr. 12, hvor han har ladet indrette et lille, men tidssvarende Konsultationslokale

samt tilhørende moderne Laboratorium, hvorfra selvsagt udgaar Proteser bygget i alle Arter af Stoffer, hvad enten det er Paladon, Staal eller Guldarbejde.

Alstrup Tandteknik.

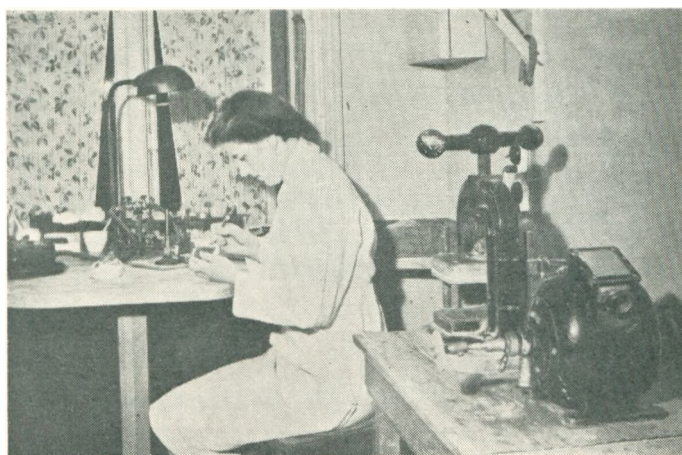
Interiør fra Alstrup Tandteknik.

Lydia Alstrup Møller, f. Alstrup, begyndte sin Tandtekniker Uddannelse i 1924 som Elev hos Tandtekniker Jens Christensen. I 1926—27 Elev hos Anna Krestensen og derefter ansat ved Wipla Laboratoriet for Staal Proteser. 1929 etablerede Lydia Alstrup et Dental Laboratorium for Tandlæger under Navn »Alstrup Dental Laboratorium« med Lokale paa Jagtvej Nr. 68. Flyttede 1932 sin Virksomhed til Jul.

Blomsgade Nr. 1 og begyndte samtidig med privat klinisk Tandteknik under Navn »Alstrup Tandteknik«. Flyttede 1939 denne Klinik til Ejendommen Toftegaards Plads Nr. 6, stadig under samme Navn. Siden 1939 har Virksomheden helt helliget sig egne Kunder, og Dental Laboratorium for Tandlæger er Tid efter anden helt ophørt. Fru L. Alstrup har i en Aarrække udført Arbejder for Finseninstitutet, hvor der jo i særlig Grad lægges Vægt paa at kunne udføre uregelmæssige Proteser.

Efter Klinikens Flytning til Toftegaards Plads disponerer denne over en særdeles velindrettet Konsultationsstue og et stort Laboratorium, som til Stadighed ledes af Fru L. Alstrup Møller personlig.

Asta Hjorth Tandteknik.

Interiør fra Laboratoriet i Asta Hjorths Tandteknik.

Omkring 1903 etablerede Fru M. Ritzau Olsen en efter Datidens Forhold moderne klinisk Tandteknik i Blaagaardsgade, og var saaledes mellem de første indenfor Hovedstadens Tandteknikere, der lod indrette speciel Tandteknik og Laboratorium. I Aaret 1928 ansattes som Elev ved Tandtekniken Asta Hjorth, f. Olsen, der efter Læretidens Udløb blev ved Virksomheden som Assistent, og i 1938 — da Fru Ritzau Ol-

sen trak sig tilbage — overtog Fru Asta Hjorth Tanktekniken. Virksomheden har til Huse i Blaagaardsgade Nr. 29, hvor der er indrettet en smuk, tidssvarende Klinik og et specielt Laboratorium. Fru Asta Hjorth har ikke blot ved sin Uddannelse, men ogsaa ved senere Uddybning erhvervet sig et indgaaende Kendskab til moderne Protesebygning og Anvendelse af de nyere indenfor Faget fremkomne Materialer.

Fru Ebba Munk's Tandteknik.

Ebba Munk begyndte i Aaret 1911 sin Tandtekniker Uddannelse som Elev hos Will-søe og blev derefter Assistent hos Tandtekniker Fru Olsen. Fru Munk etablerede i Aaret 1913 sin egen Klinik for Tankteknik med Konsultation og Laboratorium Amagerbrogade 161. I Aaret 1933 overtog hun Buchard Tandteknik, og i 1938 flyttedes Konsultation og Laboratorium til større og bedre Lokaler i Ejendommen Amagerbrogade 178, hvor der indrettedes en stor Konsultationsstue, udstyret efter Tidens Krav, og i Forbindelse med denne en smukt udstyret Ventesal samt Laboratorium. Gennem sin Uddannelse har Fru Ebba Munk erhvervet sig grundigt Kendskab til moderne Protesebygning indenfor de forskellige nyere fremkomne Stoffer.

Valby Kurbad- og Massageklinik.

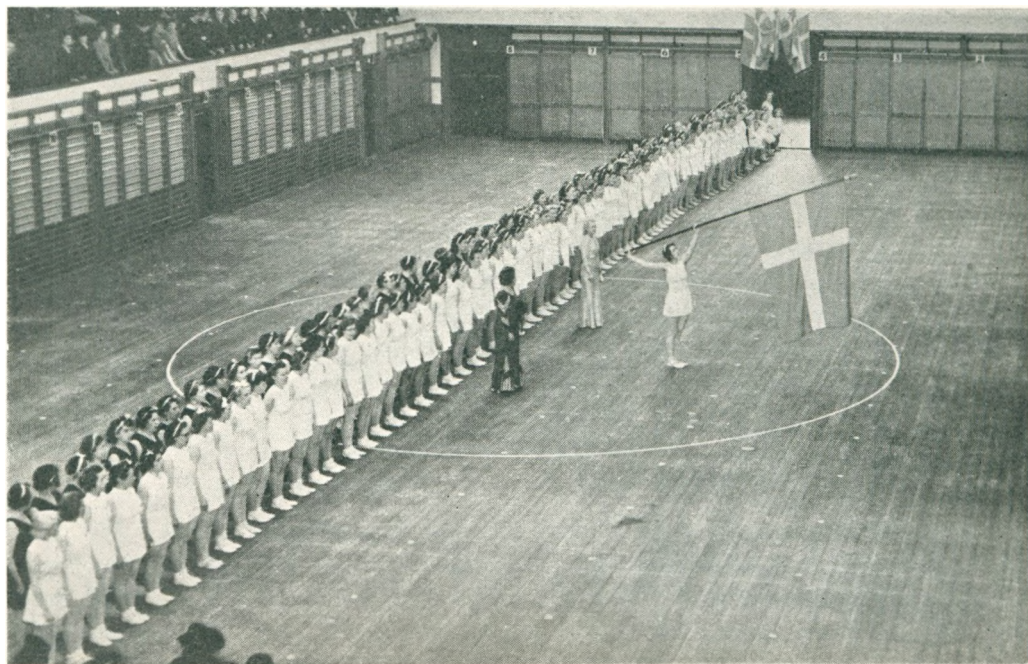
Kliniken blev grundlagt 1931 af Frøken Lilly Jørgensen, der senere solgte denne til Ejvind Hansen. I 1938 afhændede E. Hansen Kliniken til Frøken Esther Andersen. Kliniken var oprindelig indrettet i Valby Langgade 183, men flyttedes i 1940 til større og bedre Lokaler i Ejendommen Naskovvej 37.

Selve Kliniklokalet afgiver foruden tre Behandlingspladser speciel Afdeling for forskellige Lysbade, saasom Højjeldssol og Glødelysbade og under normale Forhold tillige forskellige Bade, som f. Eks. Fyrrenaalsbade samt Salt- og Kulsyrebade. Kliniken er ikke blot indrettet for de af Læger ordinerede Patienter, men i høj Grad ogsaa for Klienter, som vil søge Kliniken af Sundhedshensyn ud fra eget Initiativ. Esther Andersen er uddannet Massøse og leder selv Kliniken.

Astrid de Wulff og Rita Wind, Gymnastik- og Balletundervisning.

Med indeværende Aar indleder Astrid de Wulff og Rita Wind deres 13. Sæson, idet det i Aar er 13 Aar siden Søstrene Astrid de Wulff og Rita Wind begyndte Undervisningen i Kvindegymnastik, Ballet og Plastik, og gennem de forløbne Aar har de to Søstre ved deres maalbevidste Indsats arbejdet sig frem til at blive nogle af de førende Lærere indenfor dette Felt. Spørger man, hvilket System der arbejdes efter, ja, saa bliver der svaret: Vort eget, bygget op efter et sundt gymnastikpædagogisk Synspunkt, hvor det først og fremmest gælder at faa alle Deltagerne til at forstaa Nødvendigheden af at træne og hærde Kroppens Muskler og at se det nedværdigende i at lade Legemet forfalde. Efter disse sunde og naturlige Grundprincipper har Søstrene de Wulff og Rita Wind forstaaet at samle Interessen om deres Øvelser, saaledes at ikke blot de yngre med stor Interesse har fulgt Undervisningen, men ogsaa de ældre — Frueholdene, hvor Damer paa baade 50—60 Aar deltager, som ikke siden deres Barndom har gjort Gymnastik — følger her med beundringsværdig Flid og Energi Undervisningen. Det blev da ogsaa Frueholdet, som ved de store aarlige Opvisninger i Idrætshuset imponerede mest og i væsentlig Grad hjembragte Førsteprisen. Hver enkelt Undervisningstime er formet saaledes, at

den bliver til den Fest og Oplevelse, den skal være, samt giver det Udbytte, den skal. Samtlige Hold er saaledes arrangeret, at de ældre og yngre arbejder hver for sig. Ballet- og Plastikundervisningen foregaar efter lignende System som Det Kgl. Teaters Balletskole. Ogsaa indenfor dette Felt har de forskellige Hold ved deres aarlige Opvisninger vundet

Opvisningen i Idrætshuset den 28. April 1942.

betydelig Anerkendelse. Fra første Sæson og til nu har Astrid de Wulffs og Rita Winds Afslutninger hvert Aar formet sig som en festlig, storstilet Opvisning i Idrætshuset; sidste Sæson deltog 275 Elever. Ved disse Opvisninger fremvises som Regel af Balletholdet en i samme Anledning iscenesat Ballet.

Astrid de Wulffs og Rita Winds Undervisningssteder er: Johannesskolen, Vodroffsvej 53, K. F. U. M.'s Sal, Rosenborggade 15.

Samtlige Hold har fra Begyndelsen været ledet af Søstrene Astrid de Wulff og Rita Wind.

Anna & Carl H. Christensens Danseskole.

Blandt de københavnske Instituter for Danseundervisning er Anna & Carl H. Christensens Danseskole et gammelt kendt Navn, som forlængst har fæstnet sig i det store Publikums Bevidsthed, ikke blot fra Tiden 1926—37, da Carl H. Christensen var Tivolis populære Legeonkel, men helt tilbage til 1904, da han sytten Aar gammel stiftede Folkedanserforeningen »Culla og begyndte sin Undervisning for Voksne og Børn i Folkedans. Særlig hans henrivende Børne-Folkedansere vandt ham et Navn, og utallige er de Opvisninger de har givet, ikke alene i København, men ogsaa i Provinsens større Byer, bl. a. ved en Danmarkstourné i 1920. Indenfor Velgørenhedsarbejdet har Carl H. Christensen ydet en betydelig Indsats, ma.a. bad ham aldrig forgæves om Assistance, og navnlig paa Børnehjælpsdage vakte de smaa Folkedansere Jubel og kunde aflevere mange fyldte Bøs-

ser til det gode Formaal. I 1915 indførte han den fornøjelige gamle Skik at »Ride Sommer i By«, hvor flere Hundrede Børn i Folkedragter red eller kørte paa blomstersmykkede Ponnyer og Vogne fra Frederiksberg til Raadhuspladsen, hvor Kummen i Muslingskallen blev pyntet med Bøgeløv, og derpaa videre ud til Stadion — Heste og Vogne maatte desværre ikke komme med ind — hvor der blev kaaret Majgreve og Majgrevinde,

»Sommer i By« Folkedansernes Indtog paa Stadion.

holdt Skaffertale og valgt Gadelam, alt historisk korrekt efter gamle Traditioner, og saa tog Dansen sin Begyndelse. Disse smukke Optog blev gentaget i ca. 10 Aar for Tusinder af begejstrede Tilskuere, indtil den stadig større Anvendelse af Biler gjorde det umuligt at skaffe Heste.

I Forbindelse hermed skal nævnes de mange smukke Børneoptog — mest bygget over H. C. Andersens Eventyr — som Carl H. Christensen arrangerede i Tivoli. Efter at han i 1914 var blevet gift med Frk. Anna Bynck, der var uddannet af Det Kgl. Teaters Instruktice Fru Emilie Walbom og senere fik Undervisning hos Fokins talentfulde Elev Frk. Jenny Møller, blev Danseskolen udvidet til ogsaa at omfatte Balletundervisning samt nogle Aar senere tillige moderne Dans, Akrobatik og Step og blev efterhaanden en af de største Danseskoler i København.

I 1929 blev Carl H. Christensen Direktør for Politikens Børneteater — det eneste Teater i Norden, hvor det udelukkende er Børn der spiller — og førte det frem til Succes ved sine mange geniale Idéer og sin enestaaende Evne til at forstaa Børn. Efter hans altfor tidlige Død i 1940 føres baade Børneteatret (med Assistance af Skuespiller Aage Foss) og Danseskolen videre af hans Hustru, der siden 1932 tillige har været Legetante i Tivoli.

Alma Aslund.

Gerda Hartelius.

Freddie Petersen.

Alma Aslunds Danseinstitut.

Længe før Solodanserinde Fru Alma Aslund i Aaret 1928 grundlagde sin Ballet- og Danseskole, havde Fruen som Orkesterdirigent gennem flere Aar optraadt dels i Danmark,

dels i Sverrig. Uddannelsen som Balletdanserinde fik Fruen væsentligt gennem den russiske Ballet og ved de mange Studierejser til Paris. I de første Aar havde Institutet Lokaler i Pilestræde. Herfra flyttedes til Bredgade, og i 1938, efter at Lokalerne i Vimmelskaftet var blevet ombyggede og indrettet for Formaalet, flyttede Institutet hertil, hvor Undervisningen foregaar i en smuk og rummelig Sal.

Fra Grundlæggelsen i 1928 og frem gennem Aarene har Fruen selv arrangeret og komponeret alle Ballet Numrene, hvormed Institutets Ballettrup gennem en Del Aar har optraadt ved Foreningsfester, Revyer og Varietéer. Vi skal ikke her komme nærmere ind paa de Balletnumre, som »Alma Aslund Balletten« har fremført; men det er mange, saavel Børne-Ballet Numre som store og krævende Balletter. Som Balletinstruktrice søges Fruen af adskillige Solister, ligesom hun gennem Aarene har uddannet flere Dansere, der nu virker som Solister.

Foruden selve Balletskolen er der indenfor Institutet en Skole for moderne Dans,

Plastik m. m. I en Periode havde Institutet en Filial i Sverrig.

Institutets forskellige Afdelinger og »Alma Aslund« Balletten har siden dets Grundlæggelse været ledet af Fru Alma Aslund personlig.

Fredie Petersen's Danseinstitut.

Ved Opførelsen af Hjørneejendommen Amagerbrogade og Ølandsgade fik Amagerbrogade i 1936 sit første moderne Bygningskompleks, »Funkisbygning«. Til denne Bygning flyttede Fredie Petersen 1936 sin i Foraaret 1936 oprettede Danseskole. Overflytningen til de nye betydelig større Lokaler havde nær

Institutets Sal.

blevet umuliggjort, thi endnu samme Dag som Institutets Lokaler skulde indvies, var disse ikke færdige. — Haandværkerne gik bogstaveligt talt ud samtidig med at Elever og Gæster indfandt sig. Da Institutet flyttede til Ølandshus havde det c. 800 Elever. Nu er Elevantallet mere end 3 Gange saa stort. I 1939 udvidedes Institutets Lokaler, saaledes at dette nu raader over 2 store smukt

udstyrede Privatsale, tilstødende Salon og særskilt Restaurant med Bar. Efter denne Udvidelse blev Institutet det største og mest elegante Institut paa Amager.

Institutet har oprettet sit eget Elevblad, der giver dets Elever Oplysning om alle Spørgsmaal vedrørende Dans m. m. Ligeledes er der — i Lighed med andre Danseinstituter — Dansant Aftener for Eleverne. Til Instiutet er knyttet flere uddannede Lærere og Lærerinder indenfor de forskellige Felter, hvori Institutet underviser, Felter, som selvsagt spænder over alle Grene vedrørende et moderne Danseinstitut, fra almindelig Dans til Ballet, Step. Institutet er grundlagt af Freddie Petersen og Hustru Gerda, f. Hartelius, der begge er uddannede dels herhjemme, dels i Udlandet og tillige er Medlem af »Det Danske Professionelle Dansehold«.

Ved Deltagelse i professionelle Turneringer baade herhjemme og i Udlandet har de faaet tildelt en Række Diplomer og Præmier i Form af Grand prix og Guldmedaille og vandt 1938 Verdensmesterskabet (mixed) i Paris.

Fru Grete Stenbjerg.

Fru Grethe Stenbjerg har Lokaler flere Steder rundt omkring i Byen, bl. a. Nørregade 49 (Hjørnet af Nørrevold), St. Kongensgade 27 B samt Studiestræde Nr. 38 (Grundtvigs Hus). Disse tre Steder undervises der i Gymnastik. Til sine Ballethold — og ogsaa til nogle af Gymnastikholdene — har Fru Stenbjerg Lokaler i Teknologisk Institut, V. Farimagsgade Nr. 20, samt Amaliegade Nr. 5. Børnedanseholdene undervises Gl. Kongevej Nr. 6 (lige ved Vesterport). Fru Stenbjergs Undervisning omfatter følgende: Medau- og Motionsgymnastik, Børnedans, Ballet, Step, Plastik og Rytmik.

Som mangeaarig Gymnastiklærerinde er Fru Stenbjerg blevet saa stor Tilhænger af Medau Systemet, at hun efterhaanden er gaaet over til næsten helt at undervise i dette, dog faar Fruens Elever ca. 15 Minutter Motionsøvelser og slankende Gulvøvelser og $\frac{3}{4}$ Time Medau Øvelser. Ved at tilrettelægge Undervisningen saaledes gøres en Times Undervisning i en Gymnastiksal baade morsom og afvekslende.

Fru Grethe Stenbjerg er uddannet af Asta Mollerup. Studieophold paa »Schule Hellerau-Luxenburg«, Wien, og hos Medau.

Vera Andersens Danseinstitut.

Gaar vi en Snes Aar tilbage i Tiden, ser vi, at der den Gang ude paa Amager fandtes forholdsvis faa Danseskoler, og i de forløbne Aar er tildels alle disse Danseskoler fra den Tid forsvundne og efterfulgt af nye, langt senere oprettede Danseskoler.

Men et af de gamle Danse-Instituter fra førnævnte Tid forblev levedygtig og førtes videre gennem Aarene til den Dag i Dag, nemlig Vera Andersens Danse-Institut, som under meget smaa og beskedne Forhold blev grundlagt 1922 i Ejendommen Amagerbrogade Nr. 2 af den kendte, nu afdøde Dansepædagog Fru Jossi Rasmussen. Kort Tid efter udvidedes Institutet ved at flytte til større Lokaler i Ejendommen Amagerfælledvej Nr. 3,

Plastisk Øvelse.

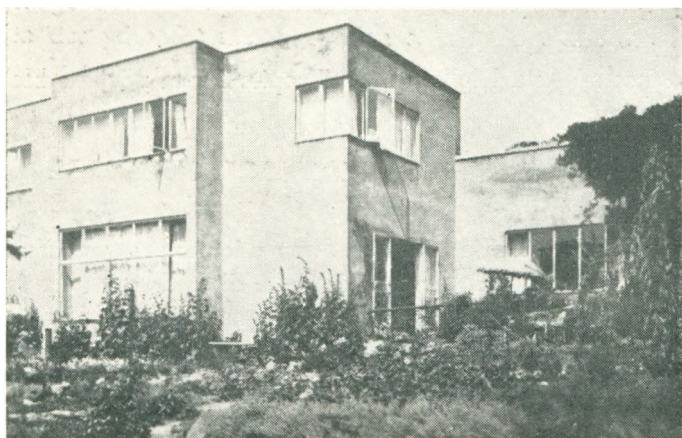
Interiør fra Privatsalen.

hvor der efter Ombygning af en større Lejlighed indrettedes en stor, smukt udstyret Privat-Sal, dengang noget ganske enestaaende. I Aaret 1932 udvidedes Institutet atter og overtoges af Frøken Vera Andersen, senere gift Gram-Nielsen, og Instituttets Navn forandredes til: Vera Andersens Danseinstitut. I de kommende 10 Sæsoner forblev Institutet i Privatsalen paa Amagerfælledvej Nr. 3, men ved denne Sæsons Begyndelse var det

ikke muligt for Fru Gram-Nielsen — efter at der i næsten 20 Aar havde været drevet Danseinstitut i Lokalerne paa Amagerfælledvej — at faa sit Lejemaal fornyet, hvorfor Sæsonen 1942 maatte begyndes i lejede Lokaler Anders Henriksensgade Nr. 1, »Sønderbros Selskabslokaler«. Fra Grundlæggelsen har Børneundervisningen været Institutets væsentligste Del, men efter Fru Vera Andersens Overtagelse blev Tilslutningen større paa de Voksnes Hold, saaledes at man nu kan sige, at baade Voksne- og Børnehold indenfor almindelig Selskabs- og Turneringsdans danner Institutets Hovedfelter. Siden 1932 har Fru Gram Nielsen, der er Elev af Fru Jossi Rasmussen og Institut Ludvig Pedersen, selv ledet samtlige Dansehold paa Institutet.

Asta Mollerup's Balletskole.

For mere end en Menneskealder siden skete der det indenfor Dansens ældgamle Kunst, at der sprang nye Blomster ud paa den gamle Stamme. Hidtil havde enhver — som ikke fra seks-syvaars Alderen var bestemt til Dansen og opdraget dertil i en af Storbyens Operaballetskoler — været udelukket fra at dyrke Dansens Kunst. Med de nye Former, som nu dukkede op og hurtigt dannede Skole, blev det muligt for andre at give sig af med den Kunststart. Det er ikke Meningen her at give nogen lang Beskrivelse af

Dansens Historie siden den Gang, men det er sikkert, at da der først var slaaet et Vindue op til den gamle konservative Balletsal, strømmede de nye Luftninger ind over de gamle Traditioner, og mangen en Dyst blev udkæmpet mellem Gammelt og Nyt, før den Sammensmeltning til det harmoniske Hele — som vi nu kender — kunde finde Sted.

I denne Brydningstid i Begyndelsen af vort Aarhundrede begyndte Frøken

Asta Mollerup sin Balletskole. Gennem flere Aar havde Skolen til Huse i det Raben-Levetzauske Palæ i Amaliegade, men ved Ejendommens Salg omkring 1930 bestemte Frøken Mollerup sig til at lade sin egen Skolebygning bygge — efter Tegning af Arkitekt Tyge W. Mollerup. Ved denne Bygnings Opførelse fik København sin første Funkisvilla, hvor nyeste Materialer og Byggemaader blev taget i Brug.

Der har paa Skolen — siden dens Oprettelse omkring 1905—06 været arbejdet med det Maal for Øje: at give de Unge en teknisk Dygtighed, at vække deres kunstneriske Bevidsthed og lede den i den rigtige Retning for derpaa at give Rum for fri Udvikling af den enkeltes Individualitet og Særpræg.

Frøken Asta Mollerups Balletskole har gennem adskillige Aar indtaget en førende Plads indenfor Hovedstadens Balletskoler, og fra denne Skole er der udgaaet adskillige Dansere — og derimellem flere senere berømte Navne, bl. a. Nina Tailade.

Margrethe Brock-Nielsens Balletskole.

Fru Margrethe Brock-Nielsen indtraadte som 6aarig i Hovedstadens Teaterliv paa Dagmarteatret, kom Aaret derefter ind paa Det Kgl. Teaters Balletskole. Spillede flere Barneroller og udførte allerede som 15aarig sin første Solodans. Debuterede som »Kadet« i »Fjernt fra Danmark« og dansede derefter en Række Hovedpartier og Solodanse, baade i det klassiske og moderne Repertoire og deltog i flere Tournéer i Danmark og Sverrig. Ferierne benyttedes til Studierejser til Tyskland, Paris og Spanien. Tildeltes af den franske Regering Sølvpalmerne i 1927. Det islandske Redningsselskabs Medaille i 1930. Var paa Gæsteoptræden i Island 1928 og 1930. I Sevilla 1932.

I 1933 forlod Fru Margrethe Brock Nielsen Det Kgl. Teater og var derefter en Tid knyttet til Elna Balletten, startede saa sin egen Balletskole i København — udelukkende som Skole for Ballet og plastisk Legemskultur. Samtidig virkede Fruen som Iscenesætter og Arrangør af en Række forskellige Danse og optraadte med sin Ballet »Margrethe« ved Foreningsfester o. l. Blandt andet ogsaa ved Festerne i Tivoli 1940. I de faa Aar den dygtige Balletdanserinde har virket med sin Balletskole, har hun erhvervet sig et Navn indenfor vore førende Skoler.

Ballet Attitü'de.

De samvirkende Menighedsplejer.

I Rækken af filantropiske Institutioner indtager Menighedsplejen — og dermed de enkelte Menighedsplejer indenfor hvert Sogn — en fremtrædende Plads. Uden at komme dybere ind paa selve Menighedsplejens Historie, skal der i det efterfølgende fortælles enkelte Træk indenfor nogle af vor Bys Menighedsplejer, der i og for sig virker ganske ens, med det samme Formaal, men afpasset eller indrettet for hvert Sogneomraade.

I gamle Dage indsamlede man Gaver til de Fattige i Kirken ved særskilte Tavler, »Fattigtavler«. Disse Tavler blev for Københavns Vedkommende afskaffet i 1877. Hjælpen og Omsorgen for de Fattige var fra første Oprindelse overdraget den kirkelige Filantropi. Langt senere udviklede den offentlige Forsorg sig til et ompændende Fattigvæsen, hvilket vi dog ikke her skal komme nærmere ind paa.

Det første frivillige filantropiske Arbejde, der peger i Retning af Menighedspleje, fremtræder for Københavns Vedkommende i Aaret 1866 ved den af Pastor J. Chr. Holck stiftede »Christianshavns Understøttelsesforening«. Ud fra denne Forening stiftedes ogsaa i andre Sogne Understøttelsesforeninger. Paa den Tid var de københavnske Sogne, ikke blot i Areal, men ogsaa i Indbyggerantal af næsten uoverkommelig Størrelse. Omkring 1880'erne laa de enkelte Sogne med over 25.000 Indbyggere, ja enkelte Sogne var oppe paa langt større Indbyggerantal — saaledes St. Mathæus Sogn med ca. 55.000 — og St. Johannes Sogn med ca. 75.000 Indbyggere. Men det Fremstød, der skulde føre direkte over i Menighedsplejen, blev gjort af Diakonissestiftelsen omkring 1877. Med Diakonissestrenes Gerning for Sognets Fattige og Syge indførtes Sygeplejegerningen og Hjælpegerningen i Form af Naturalier og anden Hjælp.

Det egentlige Tidspunkt for Oprettelsen af Menighedsplejen — som dette kirkelige filantropiske Arbejde opfattes i vor Tid — maa fastsættes til ca. 1879. Omkring Aarhundredskiftet var der i København op mod ca. 50 Menighedsplejer. Dette Tal er betydeligt forøget, thi efter den Tid er store Arealer indlemmet i Hovedstaden, talrige Kirker bygget og de store Sogne inddelte i flere mindre Sogne.

Menighedsplejens store omfattende Gerning lader sig vanskeligt beskrive, idet den spænder over mangeartede Grene og former sig forskelligt indenfor de forskellige Sogne. Men Arbejdets Hovedopgave maa ses i Sygeplejen, dernæst i Hjælpen til gamle, enlige og svage Mennesker (denne Hjælp omfatter ogsaa Sygepleje i flere Tilfælde) samt Hjælpen til trængende og nødlidende Familier, hvad enten det gælder Beklædning, Mad, Brændsel eller økonomisk Støtte. Senere er Sygeplejegerningen traadt i Samarbejde med den kommunale Sygepleje, ligesom Menighedsplejerskerne ogsaa staar i direkte Samarbejde med Kommunelægerne indenfor Hovedstadens Lægekredse. Ogsaa Børnene tager Menighedsplejen sig af. Paa dette Omraade er ydet en uerstattelig og ubeskrivelig Hjælp ved Oprettelsen af Børneplejestationerne. Nu i vor Tid er der spredt rundt om i Stor-København op imod 40 saadanne Stationer, hvortil Mødre frit kan komme med deres Børn, og hvortil Menighedssygeplejersker ogsaa yder deres Assistance. I de efterfølgende Linier skal gengives nogle enkelte Oplysninger fra forskellige Menighedsplejer, indhentede hos den stedlige Menighedsplejerske, der — i mange Tilfælde med en Præst som Formand — er den der yder det meste, og den som staar i den direkte Forbindelse med Sognets Syge, Gamle og Fattige.

ABSALONS SOGNS MENIGHEDSPLEJE oprettedes 1. Maj 1918 kort efter Sognets Oprettelse, hvilket skete i Aaret 1917 ved kongelig Resolution af 1. Oktober, hvorved det nuværende Absalons Sogn udskiltes fra St. Matthæus Sogn.

I Aaret 1919 opførtes en midlertidig Sognekirke af Træ. Ved Kirken blev der i 1926 bygget et Menighedshus, og en halv Snes Aar senere opførtes den nuværende Absalonskirke i direkte Forbindelse med Menighedshuset. Menighedsplejen udfører et stort socialt Hjelpearbejde blandt Sognets Syge, Gamle og Fattige. Menighedssygeplejersken har i dette Sogn Ledelsen af Børneplejestationen, indrettet i Menighedshuset. Denne Station tjener som Børneplejestation for de tillige for de omliggende Sogne: Enghave, Gethsemane og Maria Sogne.

I denne Forbindelse skal nævnes, at Menighedsplejen siden 1937 har staaet i meget nært Samarbejde med Sundhedsplejerskerne.

Sognets første Menighedssygeplejerske var Frk. Maren Petersen, der i 1939 afløstes af nuværende Menighedssygeplejerske Søster Marie Jacobsen, statsautoriseret Sygeplejerske, uddannet ved St. Lukas Stiftelsen 1933—38.

TIMOTEUS SOGNS MENIGHEDSPLEJE fremstod ved Sognets Oprettelse i Aaret 1912. Sognet er i de forløbne Aar taget saa stærkt til i Vækst, at de nuværende Vigerslev og Aalholm Sogne samt en betydelig Del af Johannes Døbers Sogn og en mindre Del af Jesuskirkens Sogn ved kongelig Resolution af 1. Oktober 1941 udskiltes fra Timoteus Sogn.

Gennem mange Aar var der til Sognets Menighedspleje knyttet to Sygeplejersker, idet Sygeplejeforeningen indenfor Sognet var blevet meget betydelig, saaledes var det almindeligt, at de to til Menighedsplejen knyttede Søstre aarligt aflagde ca. 8000 Sygebesøg. Sognet hører ikke til de rigeste, hvilket foraarsager at den sociale Hjælp efterhaanden ogsaa har taget til i betydelig Grad. Menighedsplejen har gennem flere Aar haft en aarlig Vinterbespisning, hvor 60 Fattige 3 Gange ugentlig bispistes i Maanederne Februar—Marts.

Endvidere griber Menighedsplejen ind i Arbejdet for de gamle og enlige Mennesker og arrangerer Sammenkomster og Udflugter for disse. Menighedssygeplejersken i Sognet har tillige Magistratssygeplejen, og endelig skal nævnes, at der i Aaret 1932 oprettedes en Børneplejestation i Samarbejde med Sundhedsplejerskerne.

Fra 1931 har Søster Marie Schultz — statsautoriseret Sygeplejerske, uddannet ved St. Lukas Stiftelsen 1922—28, Menighedssygeplejerske i Sæby 1929—31 — været tilknyttet Menighedsplejen i Timoteus Sogn.

MENIGHEDSPLEJEN I ST. STEPANS SOGN er inddelt i to Distrikter med hver sin socialraadgivende Hjælper, og der er ikke nu tilknyttet Menighedsplejen nogen fast Sygeplejerske. I Tilfælde af Sygehjælp henvises til den kommunale Sygeplejer. I Forbindelse med Menighedsarbejdet er en Børneplejestation, som har til Huse i Menigheds- huset.

I det sociale Hjælpearbejde er der en Kreds af Menighedens Damer, der frivilligt medvirker som Hjælpere og Undersøgere. Den Hjælp, som Menighedsplejen yder til Fattige og Syge indenfor Sognet, bestaar væsentligst af Tøj, Brændsel samt andre Naturalier. I de senere Aar har der for Sognets gamle og enlige Mennesker været aabnet en Vinterstue.

I Aaret 1938 ansattes Fru Pastorinde Else Barfod, f. Spangenberg — Enke efter Sognepræst B. Barfod, Alsted, Fjenneslev Sogn, d. 1937 — som Kasserer og Socialhjælper ved Sognets Menighedsplejes sdr. Distrikt, medens forhenværende Mejeriejer Chr. Jørgensen er Kasserer ved ndr. Distrikt. Menighedsplejens Kontor er i Menighedshuset »Karmel«, Vedbækgade 12.

MARIAKIRKENS MENIGHEDSPLEJE har sin Oprindelse omkring Aaret 1905 — dog fremstaar den egentlige Mariakirkens Menighedspleje først i 1907—08, idet selve Mariakirken blev paabegyndt i 1907 og indviet den 31. Maj 1909. Aarene før var det Maria Kirkesals Menighedspleje.

Sognets Menighedspleje staaer ikke afvigende fra vore andre Menighedsplejer, hvor Sygeplejergeneringen træder i første — og det øvrige Hjælpearbejde i anden Række. Gennemsnitlig aflægger Menighedssygeplejersken, som er knyttet til dette Sogn, ca. 1700 Sygebesøg aarligt. Dertil kommer et ret betydeligt Arbejde blandt Sognets Gamle samt

Socialarbejdet, der igen foraarsager et omfattende Hjælpearbejde i Form af Naturalier m. m.

Menighedsplejen i dette Sogn er tilsluttet De Samvirkende Menighedsplejer og har Sognepræsten som Formand.

Ida Frantsen, f. Hansen, uddannet Sygeplejerske ved Københavns Kommunehospital 1933—36, derefter ved Rudolph Berghs Hospital 1936—38. Fra Juni 1937 Menigheds-sygeplejerske ved Maria Sogns Menighedspleje.

MENIGHEDSPLEJEN I ST. JACOBS SOGN formenes at have sit Udspring omkring Aarhundredskiftet; men Sognet fremstod først i 1877 som selvstændigt Sogn, idet der ved kongelig Resolution af 3. December 1877 udskiltes et betydeligt Areal af det store St. Johannes Sogn.

I nyere Tid er der fra det oprindelige St. Jacobs Sogn atter udskilt Arealer, som nu hører under Frihavns, Øster Vold og Rosenvængets Sogne.

St. Jakobs Sogn er ikke blandt de fattigste og mest børnerige Sogne, hvilket har medført, at den Hjælp, der udgaar fra Menighedsarbejdet i dette Sogn, væsentligst samler sig om Sygeplejegerningen. At dette Arbejde kræver mere end een Menighedssygeplejerskes Assistance forstaar man, naar man hører, at der i Løbet af eet Aar fra Menighedsplejen foretages over 4000 Sygebesøg indenfor Sognet. Der har gennem flere Aar været knyttet to Diakonisser til denne Menighedsplejes Arbejde.

Søster Ruth Hansen, statsautoriseret Sygeplejerske, f. 4. Marts 1909, uddannet ved Nyborg Sygehus 1930—34. Derefter tilknyttet Diakonissestiftelsen. Fra 1939—41 til Menighedsplejen i Struer og fra 1. Maj 1941 knyttet til Menighedsplejen i St. Jacobs Sogn.

MENIGHEDSARBEJDET I ØSTER VOLD SOGN (ESAJAS KIRKEN). — Esajas Sogns Menighedspleje stiftedes og begyndte sin Virksomhed 1. Januar 1904 med Sognepræsten som Formand og en Del Medarbejdere. Af de Penge, der blev indsamlet de første Aar, blev Størstedelen indsat i Sparekassen som et Diakonissefond, for, naar de tilstrækkelige Midler var til Stede, da at antage en Diakonisse til at udføre Sygeplejen i Sognet. I August 1908 antoges Søster Sine Skousen (den første Søster, der udsendes fra Diakonissehuset St. Lukas Stiftelsen), som arbejdede i Sognet i fire Aar, og siden 1912 har forskellige Lukassøstre arbejdet i Sognet som Menighedssygeplejersker.

Indenfor Menighedsplejens Arbejde er det Sygeplejegerningen, der træder frem i forreste Række, og det øvrige Hjælpearbejde i anden Række. Menighedsplejen har gennemsnitlig haft ca. 2500 Sygebesøg aarligt. Understøttelsesarbejdet udvikles i dette Sogn væsentligst som Pengehjælp.

Midlerne til Menighedsplejens Hjælpearbejde fremkommer væsentligst fra Indsamlinger i Sognet, samt fra Michaelsens Børnelegat, som hvert Aar uddeles til Familier med Børn, og fra Gaver fra De samvirkende Menighedsplejer og Politiets Sølvpapirsindsamling. Gennem mange Aar har man indenfor Sognet indsamlet til et Hjem for Gamle. Tanken er endnu ikke realiseret, men de Renter den indsamlede Sum afgiver, er i Aaret 1938 blevet Grundlag for Oprettelsen af et Legat, hvoraf der hvert Aar uddeles en Sum paa 100 Kroner — som Legatnyderen erholder for Livstid. Et tredje Legat, som Menighedsplejen nyder godt af, er Ejendommen Høyensgade Nr. 27. Denne Ejendom er skænket til Menighedsraadet med den Klausul, at den skal danne Fribolig for 4 Gamle, enlige Mennesker, indenfor Menighedssamfundet. Ejendommen ejes af Esajas Kirken.

Sognets Menighedssygeplejerske har fra 1929 været Søster Laura Thomsen, statsautoriseret Sygeplejerske, uddannet ved St. Lukas Stiftelsen 1923. Derefter Assistent ved

Haderslev Amtssygehus' Operationsstue til 1929. Fra 1. September 1929 Menigheds­sygeplejerske i Øster Vold Sogn.

I HELLIGAANDS SOGN — der for det væsentligste bestaar af den indre By omkring Strøget — opgives der, at der om Dagen opholder sig ca. 55.000 Mennesker, medens der om Natten kun regnes med ca. 6000 Mennesker som fast bosiddende, eller som havende deres Hjem i Sognet. Denne sidste ringe Del af det store Tal, Sognet spænder over, er om man saa maa sige de egentlige Sognebeboere, og desuden den daarligst stillede Del af Indbyggerne.

Den oprindelige Form for Menighedsplejens Arbejde er her i 1938 afløst af en mere tidssvarende og for Sognets Art mere passende Form ved Ansættelsen af en Socialhjælper.

Midlerne til den Hjælp, der udgaar fra Menighedsplejen, fremkommer dels ved den af Menighedsplejen hvert Aar foranstaltede Husindsamling, dels fra forskellige Legater, skænket til Institutionen, samt fra Støtte fra De samvirkende Menighedsplejer.

Sognets nuværende Socialhjælper er Frk. Karen Rask, f. 1878. Demitt. fra Vejle Forskole Seminarium. Virket som Lærerinde ved Børnehjem og Kommuneskolen og blev i September 1937 tilknyttet Menighedsarbejdet i Helligaands Sogn.

ELIASKIRKENS MENIGHEDSPLEJE har antagelig sit Udspring omkring Aaret 1902. Opførelsen af Elias Kirken paabegyndtes 1906, og Kirken indviedes den 17. Maj 1908.

Selve Menighedsplejens Arbejde afviger ikke synderligt fra de øvrige Menighedsplejer. Menigheds­sygeplejersken herfra aflægger gennemsnitlig 3000 Sygebesøg aarligt, ligesom der ogsaa gøres et Hjælpearbejde for Sognets Fattige i Form af Uddeling af Tøj, Brændsel, Naturalier m. m.

Diakonisse, Søster Magda Kristiansen er født 1909 og uddannet ved Diakonissestiftelsen 1933—37. Menigheds­sygeplejerske ved St. Pouls Sogn 1938—39. Fra Marts 1940 tilknyttet Elias Kirkens Menighedspleje.

Handelskompagniet Norden.

Mellem de københavnske Brændselsfirmaer indtager »Norden« — selv om det er af yngre Dato — en Særstilling, idet Handelskompagniet Norden A/S var blandt de første københavnske Brændselsfirmaer, der optog et organiseret Salg af danske Brunkul. Selskabets Historie kan egentlig føres tilbage til 1932. I dette Aar stiftedes et Aktieselskab under Navn »Kulkompagniet Norden«. Seks Aar efter ophævedes Selskabet, men dets Forretninger førtes videre under et i Aaret 1938 dannet Privatfirma under Navn »Norden« Kul & Koks. Aaret efter den 21. Marts stiftedes det nuværende Selskab Handelskompagniet Norden A/S med Ingeniør, cand. polyt J. P. Danstrup som Selskabets Formand, og i Bestyrelsen Murermester Chr. Madsen, Firmaet Madsen & Nielsen, samt Overretssagfører Otto Fabricius. Som Selskabets administrerende Direktør indgik Ph. Tage Trolldahl Hansen, der siden 1932 havde været Direktør for Kulkompagniet Norden og som efter Nordens Likvidation i 1938 førte selve Handelen videre under det private Selskab »Norden« Kul & Koks. Ved Murermester Chr. Madsens Død i 1941 indvalgtes Direktør Ph. Tage Trolldahl Hansen i Selskabets Bestyrelse, der stadig bestaar af de samme Medlemmer.

Blandt Selskabets forskellige Leverandører skal nævnes dets Hovedleverandør Aktieselskabet Københavns Brændsels Kompagni. Ved Krigens Udbrud opstod der som bekendt ret store Vanskeligheder indenfor Brændselsspørgsmaalet, og den efterfølgende Vareknaphed medførte i foruroligende Grad, at det gik ud over en Del Firmaer, og ogsaa i nogen Grad kom til at berøre Handelskompagniet Norden A/S. Imidlertid havde Nordens Di-

Parti fra Brunkulsejerne i Søby.

rektør i Forudseenhed indledet Forhandlinger med de store Brunkulsejer i Jylland, og Handelskompagniet Norden A/S var som Følge deraf et af de første københavnske Firmaer, der sluttede Overenskomst om Aftagelse af Brunkul fra et af de store Lejer i Jylland (Søby). Selve Brunkulsejet i Søby spænder over meget betydelige Arealer. I dette Leje ligger Brunkullene mellem 5 à 6 m under Jorden. Fra man i Søby begyndte at

grave Brunkul frem og til nu er der gennemsnitlig i Lejet brudt mellem 150—200 Tons pr. Dag. Selskabet ligger i stadige Forhandlinger med nye fundne Lejer i Jylland. Senere er ganske vist fremkommet mange Firmaer, der forhandler Brunkul, men Norden var med i Pionerarbejdet ved at fremme Salget af de jyske Brunkul i København og paa Sjælland. Fra Brunkulsejerne i Søby transporteres Kullene til det store nyanlagte Havneanlæg i Fredericia, hvor Oplagspladserne findes, og hvorfra Udskibningen foregaar til Landets øvrige Dele.

Handelskompagniets Hovedkontor er i Vester Voldgade 100, og Selskabets administrerende Direktør er som tidligere nævnt Ph. Tage Trolldahl Hansen.

Inden vi fortsætter med at fortælle om nogle af de talrige Virksomheder indenfor Handel og Industri, der danner Livet i vor Tids København, maa vi i de kommende Linier give nogle spredte Træk om Byen og dens Udvikling samt lidt om de mange Enkelt-heder, som dels knytter sig til Byens Historie, dels danner noget af det, som kendetegner vor By.

Ved Indgangen til det 20. Aarhundrede var København — som tidligere omtalt — saa smaat begyndt at tage Form af Storstad. Byen var ved Aarhundredskiftet taget betydeligt til i Indbyggerantal og Areal ved Indlemmelse af de omliggende Landsogne.

Disse betydelige Arealforøgelser afgav fortræffelige Muligheder for nye Bykvarterer,

Raadhuspladsen.

hvilket atter medførte, at den gamle By — den By der laa indenfor de gamle Volde — bogstavelig talt gennem de kommende Aar, fra Aarhundredskiftet og til nu, blev omgivet af store, nye, tidssvarende Bydele. Ganske vist laa der mellem disse nye Bydele og den gamle By, det saakaldte grønne Bælte, »Demarkationslinien«; men denne var allerede i Midten af forrige Aarhundrede blevet ophævet, og det grønne Bælte omdannedes hurtigt til en Stenørken, hvor store uskønne Bygningskaréer rejstes Side om Side, og Begyndelsen til Nørrebro og Vesterbro lagdes. Ubegribeligt forresten, at man ikke dengang, hvor der jo var Plads nok, og hvor der faktisk ikke kunne blive ret megen Tale om Nedrivning af staaende Bygninger med Sanering for Øje, fra Byens Side søgte at skabe en smukkere, mere harmonisk og tidssvarende Bebyggelse af de store Omraader, som Demarkationslinien afgav for Bebyggelsen.

Tværtimod prægedes omkring 1880 hele Bebyggelsen af det opstaaende Vesterbro og Nørrebro af Spekulationsbyggeri. Byggegrundenes Udnyttelse medførte Opførelsen af store Karréer med Mellem- og Baghus, og Byens Sundhedsvæsen saa bort fra, om der ved disse Huse blev afgivet blot nogenlunde Gaardsplads. Som et talende Billede paa den

Tids Boligbyggeri og Udnyttelse af hver Tomme Areal skal nævnes Gader som Saxogade og Dannebrogsgade paa Vesterbro, Baggensgade, Thodesgade og Kvarteret omkring Rantzausegade — som dengang hed Nordvestvejen — paa Nørrebro. Disse Bykvarterer blev da ogsaa i Forhold til deres Omraade kolossale hvad Indbyggerantal angik. De to Broer, Nørre- og Vesterbro, var i Oprindelsen og indtil for nogle Aar siden ikke værdige til at medregnes, naar man taler om København som den smukke By, Byen med de mange Taarne. Men efterhaanden som det nye Aarhundrede skred frem, kom ogsaa disse to Bydele i Udvikling og Fremgang paa forskellig Vis til at danne et Led indenfor vor By, hvor der endnu den Dag i Dag, paa Torve, Gader og i Stræder findes kostelige Minder om svundne Dages København — enten nogle af de gamle Gader eller enkelte Bygningsværker. Men inden vi fordyber os nærmere i disse Minder, der jo unægtelig er det som gør, at København besøges af Tusinder af Turister og samtidig er det, der udgør den Kærlighed, som Københavnerne har til deres By, vil vi samle et kort Resumé over de Bydele, der fra Aarhundredskiftet og til nu opstod uden om Byens oprindelige ældgamle Grænse.

Mod Nord opstod saaledes Kvartererne omkring Bryggervangen og Vognmandsmarken. Begge Bydele præges af nutidssvarende praktiske Beboelsesejendomme, medens Kvarteret omkring Emdrup præges af Villabebyggelse. De store Fælledarealer — der afsluttede Bebyggelsen af Nørrebro — blev efterhaanden udnyttet paa forskellig Vis, og endnu i Dag arbejdes der paa Udnyttelsen af Arealer paa disse Fælledele. Her tænkes paa Arealerne ved Jagtvejen, hvor et af de allersidste Bygningsværker i udpræget Funkisstil just nu staar færdig: Tandlægeskolens Bygning. Men endnu et godt Stykke ind i vort Aarhundrede laa den vestlige Side af Jagtvejen tildels ubebygget hen. Arealerne blev gennem mange Aar udnyttet som Kolonihaver. I Aarene 1913—14 opførtes der herude det smukke monumentale Bygningsværk »Den Evige Tilbedelses Ordens Kirke og Kloster«. Disse Bygninger er opført af røde haandstrøgne Sten i middelalderlig Stil. Kirkens smukke Taarn stod i flere Aar som »Byens yderste Post mod Vest«.

I Aaret 1927 opførtes Taksigelseskirken — ogsaa mod Jagtvejen — ligeledes bygget i middelalderlig Stil, og mod Vest opstod efterhaanden Bykvarteret omkring Bispebjerg. Den gamle Lersø omdannedes til det nuværende smukke Parkanlæg foran Bispebjerg Hospital, og paa selve Bjerget rejstes et af vor Bys største og mest dominerende Bygningsværker »Grundtvigskirken«. I Kirkens umiddelbare Nærhed anlagdes 1903 Bispebjerg Kirkegaard, og i dens nordøstlige Hjørne opførtes i Aaret 1907 Krematoriet. Hovedstadens Udvikling mod Vest fortsattes med hastige Skridt, og snart var de gamle Landsbyer Utterslev og Brønshøj forvandlet til et moderne tidssvarende Bykvarter, hvor der langs Hovedfærdseksaaren rejste sig smukke Beboelseskarréer, medens der langs de talrige Sideveje væsentligst bredte sig en smuk Villaby. Denne Byudvidelse strakte sig ret hurtigt ind i det gamle Husum, som ogsaa nu i vor Tid tildels har mistet sit landsbyagtige Præg. Syd for Husum kiler Bykvarteret Vanløse sig ind, og Vigerslev, Valby og Kongens Enghave udgør nu den sydligste Del af København. I Valby ligger Vestre Kirkegaard, anlagt 1870 og senere gentagne Gange udvidet. Herude ligger ogsaa Vestre Fængsel, opført 1895. Samme Aar bliver Fængslet paa Christianshavns Torv omdannet til Kvindefængsel og bestod som saadan indtil Aaret 1928, da det nedlagdes og de gamle, historiske Bygninger blev nedrevet for at give Plads til det af Københavns Kommune opførte store Komplex »Lagkagehuset«. En af vort Lands største Virksomheder: Carlsberg Bryggerierne, ligger ogsaa i Valby. Kongens Enghave og Frederiksholms Kvarteret er de Bydele, der først i den allersidste Tid er begyndt at vokse op. Langs Kalvebod opstod der en Række større Industri- og Fabriksanlæg, bl. a. opførtes herude vor Bys største Elektricitetsværk, »H. C. Ørstedsværket«.

Bydelen mod Øst, langt med Øresund, Østebro kvarteret, bærer — nogle enkelte Gader til Trods — Præg af at være, om vi saa maa sige, den mere fornemme Del af Byen, og dog opstod denne Bydel i og for sig ikke ret meget senere end Vesterbro og Nørrebro, men er præget af — ikke blot bedre men ogsaa smukkere — Bebyggelser. Oprindelsen til Østerbro Kvarteret som en Del af København maa vel ses samtidig med Fjernelsen af den gamle Østerport, der som før omtalt laa ved Østergade. Den gamle Byport forsvandt i Aaret 1857 samtidig med Byporten ved Vesterport og Amagerport. I Begyndelsen af 90'erne anlagdes Kalkbrænderihavnen. I 1895 paabegyndte man Opførelsen af Garderhusarkasernen ved Østerbrogade, og i 1898 toges den i Brug. Men endnu medens

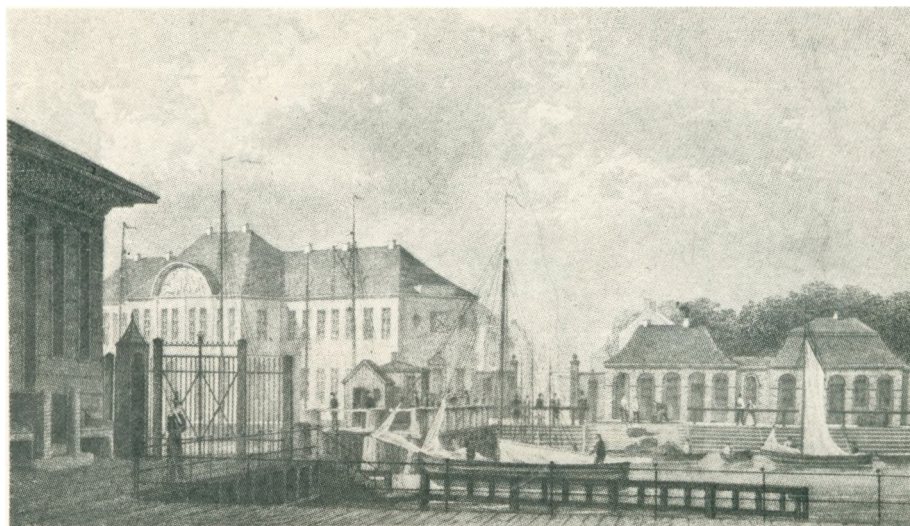

Sefartsmonumentet ved Lystbaadehavnen.

Bydelen var ret sparsomt bebygget, paabegyndte man Opførelsen af Lægeforeningens Boliger. De første Blokke rejste sig i 1854, og i Begyndelsen af 1870 var Boligerne fuldført. I Aaret 1876 anlagdes Østre Gasværk, og som andet Steds fortalt opførte man senere i Værkets umiddelbare Nærhed »Øresundshospitalet«. Nord for Lægeforeningens Boliger opførtes i Aaret 1895 Zions Kirken bygget efter Tegning af Arkitekt V. Kock. I 1909 paabegyndtes Opførelsen af Davidskirken, bygget efter Tegning af Arkitekt J. Nielsen, begge Kirkebygninger er bygget efter romanske Stilformer. Frihavnskirken ved Willemoesgade er fra Aaret 1904 og har nærmest udpræget dansk Stil over sig. Den ældste af Østerbrokvarterets Kirker er St. Jacobs Kirken ved Østerbrogade, opført i Aaret 1876 efter Tegning af Arkitekt L. Fenger og indviet i 1878. Kirkens Langskib afsluttes mod Øst af et firkantet Taarn med et højt, slankt Spir. Nord for Kirken ligger vor Bys smukke Stadion som et fasttømret Vidne om den Udvikling Sporten gennem de sidste Tider har taget indenfor Byens Ungdom. Men forinden vi forlader denne Del af Østerbrokvarteret maa nævnes Finsen Institutet, Døvstumme- samt Blinde Institutet. Helt mod Syd mod Østerbrogade ligger Garnisons Kirkegaard.

Øst for Garnisons Kirkegaard ligger det fornemme Kvarter: Trondhjmsgade, Kristiansgade m. fl., afsluttet mod Nord af »Gefions Plads«. Arealet herfra og videre mod Nord langs med Havnen danner det allernyeste Østerbro, hvor smukke moderne Beboelsesbygninger ligger Side om Side og hvor hist og her mere udprægede Funkisbygninger træder dekorativt frem i Husrækkerne.

Men lad os efter denne korte Redegørelse med de spredte Træk fra forskellige Bydele vende os mod nogle af Enkelthederne — hvad enten det er Anlæg, smukke Pladser, monumentale Bygningsværker etc. — der nu i vore Dage danner det København vi kender, og det København, som Fremmede kommer for at stifte Bekendtskab med. Alle disse Enkeltheder, som hver for sig er med til at skabe den By, vi med Rette kalder det skønne

Toldboden. (Efter gammelt Stik.)

København: Byen med de smukke Taarne, Byen med de smilende, glade Indbyggere, Byen, som er Danmarks Hovedstad, og som virker stor for det lille Land Danmark. Kastellet danner med sine maleriske Volde og Grave endnu den Dag i Dag — til Trods for at store Dele af det oprindelige Fæstningsanlæg i senere Tider er blevet sløjfet — en egen harmonisk Forpost til vor Bys smukkeste og mest yndede Promenade »Langelinie«.

Efter Kastellets Opførelse i Aaret 1662 er der senere paa tilgrænsende Areal opført forskellige andre Bygninger, bl. a. Hovedvagten, som byggedes i 1874, og som Aaret efter flyttedes dertil fra Kongens Nytorv. Langelinieanlægget mellem Kastellet og Havnen anlagdes i 1890'erne, og herude findes ogsaa Lystbaadehavnen og Langeliniepromenaden. Den gamle maleriske Smedelinie ved Kastellet var indtil 1918 lukket for Publikum. I Anlæggets sydlige Del, ud for Amaliegade, blev i 1908 opstillet en af Byens mest monumentale Fontæner, »Gefion, der med sine Øksne pløjer Sjælland ud«, udført af Billedhugger Bundgaard. Af andre betydelige Monumenter, opstillede i Langelinieanlægget og ved Langelinie, skal nævnes det i 1886 opstillede Huitfeldt-Monument. Det smukke Prinsesse Marie Monument, opstillet 1919. Ved selve Langeliniepromenaden opstilledes i 1913 »Den lille Havfrue«, udført af Billedhugger E. Eriksen. Ved Lystbaadehavnen opstilledes i Aaret 1912 Mindet for Mylius Erichsen, og i Aaret 1928 det monumentale Mindesmærke for de i forrige Verdenskrig omkomne danske Sømand, »Søfartsmonumentet«.

Der hvor nuværende Toldbod ligger — ved Langelinie og Ny Toldbodgade — anlagdes i Aaret 1623 en ny Toldbod. De ved denne Lejlighed udførte Dæmningsarbejder blev den første Begyndelse til vor nuværende Havn. I Slutningen af det 18. Aarhundrede byggedes der ved Toldboden flere store Pakhuse, og i Tiden fra 1873 til 1875 skabtes Toldbodbygningen ved Amaliegade.

Ikke langt fra Langelinie ligger midt mellem nyere Tiders Bebyggelser et af vor Bys herligste Minder om Christian IV's Tid, »Nyboder« eller »St. Anna Boder«, som de fra første Begyndelse blev kaldt. Oprettelsen af disse smaa og, ogsaa med vore Øjne set, hyggelige og maleriske Boder vidner om den store Forkærlighed, Christian IV havde for Flaadens Mandskab. Kong Frederik V udvidede Bodernes Antal, men i de senere Tider

Rysensteens Badeanstalt ved Knippelsbro. (Efter gammelt Stik.)

toges der betydelige Arealer fra Stedet for at give Plads til de Bebyggelser, vi nu i vor Tid har liggende her. Foran Nyboder blev Mindesmærket for Søhelten Suenson opstillet.

Med samme rivende Hast, hvormed København udviklede sig over Nørre- og Vesterbro, skete Udviklingen paa Øen Amager. Her var allerede af Kong Christian IV lagt den første Spire til Byen Kristianshavn. I Aaret 1619 udstedtes kongelige Bevillinger til dem, der vilde opføre gode Huse i Byen. Bevillingerne gav Bygherrerne forskellige Friheder, saasom Skattelempelser m. m. I 1639 udstedtes det kongelige Privilegie, som gav Byen dens Købstadsrettigheder, og Kristianshavn forblev en selvstændig By indtil 1674, da den lagdes under København; men Byen bevarede endnu i nogle Aar sit eget Byting, som ophævedes i Aaret 1685.

I Aaret 1618 byggedes den første Knippelsbro, dengang kaldet »Amagerbro«. I 1869 aabnedes en ny — efter de daværende Forhold anseelig — Knippelsbro, og for ikke saa mange Aar siden blev den nuværende, moderne brede Knippelsbro aabnet for den kolossale Trafik, Udviklingen paa Amager har skabt.

At Københavnerne ogsaa i gamle Dage yndede Friluft- og andre Bade vidner Oprettelsen af Rysensteens Badeanstalt ved Knippelsbro. I Aaret 1893 blev Arealet eksproprieret, og i 1905 aabnedes Anstalten under samme Navn ved Langebro.

Omtrent samtidig med Udstedelsen af Privilegiet for Byen Kristianshavn byggedes Byens første Kirke, dengang en beskeden lille Trækirke. Naar undtages den ældste Del af København, er Kristianshavn den Bydel, hvori der op til vor Tid er bevaret de fleste Minder om ældre Tider i de mange smukke og anseelige Patricierhuse, der findes herude. Ligeledes findes her endnu Rester af Byens ældgamle Fæstningsanlæg.

Det vilde føre for vidt, om vi skulde gaa hele Byens lange og interessante Historie igennem, vi maa indskrænke os til at fremhæve enkelte Ting, f. Eks. Børnehuset, som Kong Frederik III lod oprette paa Kristianshavn. Oprindelig havde Børnehuset vistnok haft til Huse i Helliggeisthuset, men flyttedes i 1662 til selvstændige Bygninger paa Kristianshavn. Børnehuset blev senere benyttet som Tvangsarbejdsanstalt, »Spinde- og Raps-hus«, som det kaldtes, og i Aaret 1895 omdannedes Bygningen til Kvindefængsel for til sidst at vige Pladsen for et af vor Bys første Funkishuse.

Da det kongelige Opfostringshus stiftedes i Aaret 1753, opførtes der til dette Brug en Gaard i Overgaden oven Vandet. I 1776 flyttedes Institutionen til en ny opført Gaard i St. Kongensgade og Aaret efter indrettedes Gaarden paa Christianshavn til Søkvæsthus.

Den nordligste Del af Christianshavn, Refshale Øen og Frederiksholm optages af Orlogsværftet, og der hvor nu Grønlands Handel og Krügers Plads samt Wilders Plads ligger, paabegyndte i Aaret 1735 daværende Købmand Andreas Bjørn Inddæmning af hele nævnte Areal og anlagde et Skibsbyggeri. Samtidig byggede Andreas Bjørn en Bro fra Wilders Plads til Strandgade.

I den sydlige Del af Øen Christianshavn ligger vort Lands største Skibsværft: Burmeister & Wain. Ligeledes ligger De Danske Sukkerfabrikker herude.

Men trods det, at denne Bydel har bibeholdt noget af det gamle Præg — særligt ved Bevarelsen af saa mange smukke gamle Patriciergaarde, som Tilfældet er — saa er der dog to Bygningsværker, som mere end noget andet træder frem og som tiltrækker sig vor Opmærksomhed, nemlig: Vor Frelser Kirke og Kristianskirken. Men ogsaa vor Tids Arkitektur har sat sit Præg paa Christianshavn. Her tænkes paa de Bygninger, der er rejst ved Torvet, i Torvegade og omkring Vor Frelser Kirke.

Som tidligere nævnt opførtes den første Trækirke paa Christianshavn 1639 — paa Hjørnet af nuværende St. Annagade og Prinsessegade. Omkring 1680 paabegynder man Opførelsen af den nuværende Kirke; men det gik kun langsomt med Byggeriet, dels var det en vanskelig og sumpet Grund, dels fattedes der Midler, og da Kirken endelig i 1695 stod færdig, var den meget beskeden i Ydre og spartansk i Indre. Kong Frederik den 5. skænkede 1747 et betydeligt Beløb til Opførelsen af et Spir. Dette blev da skabt efter Arkitekt L. Thurah's Tegning og bygget af Træ, beklædt med Kobber. Tre Aar efter stod det pragtfulde Spir færdigt og øverst paa Spiret funkede den gyldne Kugle med den gyldne Statue af Frelseren. Kirkegaarden omkring Kirken blev nedlagt 1853.

Grundstenen til Kristianskirken lagdes i Aaret 1755, og Kirken blev opført i Rokostil. I Februar 1943 led Kristianskirken en Del Skade ved Luftangreb.

Omkring Aarhundredskiftet paabegyndtes der store Opfyldningsarbejder Syd for Christianshavn, og efter Fuldførelsen i 1905 skabtes Islands Brygge. I 1918 byggedes store nye Havneanlæg ved Islands Brygge, og i de kommende Aar opstod der langs den nye Havn en Række anseelige og kendte Fabrikvirksomheder, ligesom ogsaa selve Bebyggelsen af Bryggen indenfor et forholdsvis kort Aaremaal bredte sig til det ret tæt befolkede Islandsbrygge kvarter, som vi nu kender. Oprindelig var der fra København til Amager kun een Bro, den saakaldte Amagerbro. Men i Aaret 1686 byggedes den første Langebro, dog kun beregnet for Fodgængere. I Aaret 1903 anlagdes en ny og bredere Langebro, og denne forblev indtil ca. 1933, da den nuværende Bro skulde bygges.

I Fortsættelse af Langebro anlagdes i 1905 nuværende Amagerboulevard, og langs den sydlige Side byggedes her bl. a. Statens Seruminstitut 1902, Det nye Tøjhus, Statsprøveanstalten, Artillerikasernen og paa den nordlige Side den ny Kongelige Mønt.

Paa begge Sider af Amager Boulevard mod Vest opstod der i nyere Tid en smuk moderne Bebyggelse i Lighed med Ejendommene foran paa Amagerbrogade og som danner Begyndelsen til den kolossale Udvikling — Bebyggelsen af det gamle Sundby (tid-

Vor Frelsers Kirke.

ligere Landsogn) fra Aarhundredskiftet og op til vore Dage har taget. En Bebyggelse, som strækker sig helt ud til Kastrup og Taarnby.

Paa det genopbyggede Christiansborg Slot findes nu Repræsentationslokaler for Kongen samt Lokaler for Den danske Rigsdag, Højesteret og Udenrigsministeriet. Genopbygningen af det brændte Slot paabegyndtes i Aaret 1906. Ti Aar efter hejstes Kransen paa Slotstaarnets Spir, og to Aar senere tog Rigsdagen Bygningen i Brug. Først langt senere rykkede Udenrigsministeriet ind paa Slottet, og i 1928 var de kongelige Repræsentationslokaler færdige til Brug.

Den storslaaede Slotsbygning bestaar — i Lighed med den tidligere Slotsbygning — af tre anseelige Fløje. Disse Fløje er nærmest bygget i Barokstil, og samtlige Facader er beklædt med bornholmsk Granit. Dog danner Facaderne ved de underste Etager mod

Slotspladsen, Rigsdagsgaarden og mod Ridebanen en Undtagelse, da Facaderne her er beklædt med Markstenskvadre, indsamlede fra samtlige Landets Kommuner og skænket til Genopbygningen af Slottet. I det genopbyggede Slots Indre er flere Steder anvendt Udsmykning etc. fra det gamle Slot, ligesom der ogsaa i mange Tilfælde er anvendt Materialer fra det nedbrændte Slot. Saaledes i Prins Jørgens Gaard, hvor Hovedportalen — som fører ind til de kongelige Repræsentationslokaler — er den oprindelige gamle Sandstensportal fra Kong Frederik den 6's Slot. Gennem denne Sandstensportal kommer man ind i Dronningeporten, hvis smukke Hvælvinger bæres af svære Marmorpiller, som forhen har staaet i det tidligere Slot.

I Drabantsalen staar paa svære Sokler seks i Kalksten udhugne Giganter, dannende de Piller, som bærer Salens hvælvede Loft. Paa Væggene i Audienssalene findes flere store Malerier, som forhen har hængt i Kong Frederik den 6's Gemakker. Samtlige Malerier gengiver forskellige historiske Episoder, tilknyttet vort Lands og Kongehus' Historie. Ad den store, smukke Kongetrappe kommer man op til de forskellige Festlokaler paa første Etage. Her er Væggene ligeledes i de forskellige Modtagelsessale smykket med store Malerier. I Tronsalen er Væggene beklædte med røde Fløjlstapeter, hvori er indvævet det danske Vaaben. Møbler, Tronstole m. m. i Tronsalen har forhen staaet i det gamle Slot. Riddersalens Vægge er smykkede med vævede Tapeter, som stammer fra Kong Christian den 5's Tid. Desuden findes der i denne Del af Slottet flere forskellige Sale og Gemakker, saasom Taffelsalen, Abildgaardssalen og Alexandersalen. Sidstnævnte Sal benyttes som Koncert- og Balsal, og i denne Sal er opsat den fra Slotsbranden reddede Marmorfrise af Thorvaldsen, »Alexandertoget«.

I en Del af Slottets Hovedfløj og i Fløjen mod Rigsdagsgaarden findes Rigsdagens forskellige Lokaler. Adgangen til disse Lokaler er i Rigsdagsgaarden gennem den store og ret monumentale Granitportal. I Rigsdagsfløjens Midte ligger den saakaldte Vandregang, og for Enden af denne ligger henholdsvis Landstingssalen og Folketingssalen.

Umiddelbart op til Christiansborg Slot og forbundet med dette med en lav Kavalérfløj ligger Christiansborg Slotskirke, genopført efter Slotsbranden 1794. Da Kirken ved denne Brand blev lagt øde, havde den kun staaet i noget over 50 Aar, og med Branden ødelagdes hele dens pragtfulde Udstyr. Den nedbrændte Slotskirke blev genopbygget i den gamle klassiske Stil, og dens eneste ydre Prydelse er Tempelfronten mod Slotspladsen.

Bag Slotskirken med Facade mod Frederiksholm ligger Thorvaldsens Museum, alle Danskes Stolthed og et værdigt Minde om den store, danske Kunstner. Bertel Thorvaldsen blev den 13/9 1838 udnævnt til Æresborger, og den 8/12 1838 testamenterede han alle de ham tilhørende Kunstgenstande til Byen København paa Betingelse af, at de skulde udgøre et særligt Museum. Som bekendt døde Bertel Thorvaldsen under en Forestilling i Det kgl. Teater den 24/3 1844. Hans Gravsted findes i Museumsgaarden. Kong Frederik den 6. skænkede den Byggegrund paa Slotsholmen, paa hvilken Københavns Kommune i Tiden 1838—1848 lod Museumsbygningen opføre, hvis ejendommelige antike Stil skyldes Arkitekt G. Bindesbøll. Bygningen bestaar af fire Fløje, der omslutter en stor smuk Gaard, i hvis Midte Thorvaldsens Grav findes. Paa Bygningens Ydermure er ved Indlægning af forskellig farvet Cement skabt en Række Dekorationer, forestillende Thorvaldsens Hjemkomst m. m. Over den tempelagtige Indgang rejser der sig en pragtfuld Gudegruppe »Sejrgudinden Victoria, der standser sin Qua'gga«. Kunstværket er støbt i Bronze og er en Gave fra Kong Christian den 8.

I Forbindelse med Byens største og mest betydelige Museum maa nævnes det tidligere omtalte »Ny Carlsberg Glyptotek« samt de for vort Land betydelige historiske Samlinger paa Rosenborg »De danske Kongers kronologiske Samling«, unægtelig Perlen

blandt samtlige i vor By værende Kunstsamlinger. Endvidere maa nævnes de interessante By-Historiske Samlinger i Museet paa Raadhuset samt »Det danske Kunstindustri Museum«, der siden 1924 har været indrettet i Bygninger paa det gamle kongelige Frederiks Hospital. Kunstindustrimuseet blev stiftet i 1890 af et af Ny Carlsberg oprettet Legat samt af Industriforeningen.

Endelig skal nævnes »Statens Museum for Kunst«, hvor den kongelige Maleri- og Skulptursamling findes. Den i italiensk Renæssancestil opførte Museumsbygning ligger paa et Areal af de gamle Volde. Bygningen blev opført i Slutningen af 80'erne; men først i Midten af 90'erne toges den i Brug.

Højbro med Thorvaldsens Museum.

Foruden allerede omtalte ældre og nyere Bygninger, der tiltrækker saavel Fremmedes som Byens Borgeres Opmærksomhed, maa nævnes den i Barokstil fra 1716 endnu bevarede »Kancellibygnings« paa Slotsholmen. Før Kancellibygnings Opførelse laa der paa dens Plads en af Heinrich Müller i Midten af det 17. Aarhundrede bygget Gaard. Denne Gaards Kældre blev under Københavns Belejring benyttet til svenske Krigsfanger. Senere kommer Gaarden i Kronens Besiddelse samtidig med nogle andre her liggende Gaarde, og efter disse Gaardes Nedrivning bygges Kancellibygnings. Af andre gamle Gaarde, som laa her, og som senere bygges sammen med Kancellibygnings var Anna Sophie Rewentlows Gaard samt Sophie Amalie Moth's Gaard, senere kaldet Lerches Gaard. Omkring 1740 kommer denne Gaard i Kongens Eje og Kongen lader den nuværende Hovedbygning opføre. Men begge Bygninger er i senere Tider en Del forandret ved Tilbygninger.

Samtidig med Kancellibygnings opførtes der i dennes Nærhed en Bygning for Statens Arkiva'lier »Gehejmearkivbygningen«; men Rigsarkivet under den Form, vi kender nu, skyldes Loven af 30. Marts 1889. Bag Rigsarkivet ligger Det kongelige Bibliotek. Den

gamle Biblioteksbygning, som blev opført 1665 af Kong Frederik den 3., blev i 1909 betydeligt ombygget, saaledes at faktisk kun Dele af de gamle Ydermure bevarede.

Syd for Christiansborg fører nu en Bro fra Slotsholmen over Frederiksholms Kanal til Nationalmuseet, hvis Bygninger i vor Tid optager hele Arealet mellem Stormgade, Ny Vestergade, Vester Voldgade og Frederiksholms Kanal; men gaar vi tilbage i vor Bys Historie til Aaret 1520, da ser vi, at hele dette Areal slet ikke eksisterede. Her strakte Kalvebod Strand sig ind, og Kystlinien laa omtrent langs med nuværende Løngangsstræde, Vandkunsten og Slotsholmen. Først omkring Midten af det 17. Aarhundrede anlagdes der en Bydel her ved Kalvebod Strand og paa Grunden Hjørnet af Frederiksholms Kanal og nuværende Ny Vestergade lod ca. 1680 daværende Storkøbmand V. Michelbecher opføre en stor Gaard. Denne Gaard kom ret hurtigt til at danne et vigtigt Led i vor Bys Historie. Saaledes havde den daværende reformerte Menighed sin Kirke eller Kapel i Gaarden. Senere udlejedes Gaarden til Kong Frederik den 4., der i Aaret 1716 — da den russiske Kejser Peter den Store gæstede Landet — stillede den dengang meget fornemme Købmandsgaard til Kejserens Raadighed, og da Slottet senere skulde ombygges, købte Kongen Gaarden samt de tilstødende Arealer og lod her opføre et nyt smukt Palæ, »Prinsens Palæ«. Kong Frederik den Femte lod som Kronprins Palæet ombygge, og det er dette Palæ (som er bygget i Rokokostil), der senere kom til at huse Nationalmuseet.

Af det tidligere Palæ er der kun enkelte Bygningsdele tilbage i Fløjen mod Ny Vestergade. Efter Frederik den 5's Tronbestigelse blev Palæet Bolig for Enkefyrstinde Sophie Caroline, derefter for Landgreven af Hessen, og fra Midten af det 18. Aarhundrede blev det indrettet som Fribolig for højstaaende Embedsmænd, hvoraf Navnet »Det adelige Vartov« opstod. Nu er Palæet som nævnt Hjemsted for Nationalmuseet. I de senere Aar er Bygninger blevet betydeligt restaureret og udvidet. Ved denne Lejlighed blev bl. a. den smukke Søjlegang langs med Stormgade bygget, forresten det eneste Sted foruden Buegangen ved Regensen, hvor et virkeligt smukt Byggearrangement er løst samtidig med Hensyn til Byens voksende Færdsel.

Der vil unægtelig være adskillige af vor Bys mere fremtrædende Bygningsværker, som burde nævnes her, dels ældgamle Bygninger, dels Bygninger, først opstaaede i langt senere Tider; men det lader sig desværre ikke gøre at faa dem alle med. Vi maa i de efterfølgende Linier nøjes med at fremdrage enkelte af disse Bygningsværker, f. Eks. det tidligere »Vartov«, som optager Arealet langs med Vester Voldgade mellem Farvergade og Løngangsstræde. Om denne Bygning, som har huset Stadens ældste milde Stiftelse, har der gennem de senere Aar været ført en Del Forhandlinger, der talte baade for og mod Bygningens Bevarelse. Om Stiftelsens Oprettelse har vi forhen fortalt, og at denne førte en noget omflakkende Tilværelse. Først efter at Stiftelsen i Aaret 1666 flytter til den Gaard, der dengang laa i Farvergade, forbliver Stiftelsen paa samme Sted og udvikler sig gennem skiftende Tider, indtil den i vor Tid atter flyttes. Denne Gang ud paa Nørrebro, hvor den forefindes under Navnet »De Gamles By«.

Hvor den omtalte Gaard laa, havde Det kongelige Farveri ligget i endnu ældre Tider. I Slutningen af det 16. Aarhundrede faar Tycho Brahe Skøde paa Farveriets Ejendom, og han lader opføre en ny Gaard samt et Observatorium. Denne Gaard er det at Stiftelsen erhverver i 1666. I Aaret 1725 blev denne Gaard — der paa det Tidspunkt var saa brøstfældig, at den truede med at falde sammen — nedrevet, og Aaret efter paabegyndte man Opførelse af den endnu staaende grundmurede Bygning »Vartov«; men Fuldførelsen af det kolossale Bygningskompleks skete dog først omkring Midten af det 18. Aarhundrede. De senere Ombygninger og Tilbygninger skal vi ikke her komme nærmere ind paa.

Lige overfor Thorvaldsens Museum ligger en anden smuk gammel Bygning: Det kongelige Assistenthus' Bygning. Selve Institutionen er stiftet 1688 og ved Forordning af 1753

omdannet til en kongelig Institution. Gaarden, hvor Institutionen siden 1757 har haft til Huse, kan i sin Historie føres tilbage til Branden i 1728, hvorefter den blev genopført af daværende Borgmester Berregaard. Den Gang havde Gaarden Façade mod Snaregade og ud mod Kanalen strakte der sig to mindre Sidefløje. I ca. 1770'erne blev den Fløj, der nu danner Assistenthusets Hovedfløj, bygget.

De to tilstødende Ejendomme i Nybrogade strækker sig begge om til Snaregade og er senere blevet tilkøbt Institutionen. Begge Ejendomme stammer fra ca. 1730'erne, men er i Arkitektur uden særlig Betydning.

Runde Tårn og Trinitatis Kirke. (Efter gammelt Stik.)

Nord for Christiansborg, paa den anden Side af Holmens Kanal, ligger Holmens Kirke, der i sin Bygningshistorie føres tilbage til Midten af det 17. Aarhundrede. Lige overfor Holmens Kirke ligger Overformynderiets nye smukke, marmorbeklædte Funkisbygning.

Nord for Slotsholmen, ved Holmens Bro, mødes bogstaveligt talt det ældste København med det nyeste København i Bygningerne Overformynderiet og Holmens Kirke, og man skulde tro, at naar der overfor Holmens Kirke blev rejst en moderne Funkisbygning, vilde begge Bygninger skæmme hinanden. Dette synes de ikke at gøre, tværtimod er der trods alt fremstaaet et eget typisk Københavnerbillede paa dette Sted, hvor Overformynderiets hvidklædte Marmormure i næsten Skyskraberhøjde konkurrerer med Holmens Kirkes skønne mørke haandstrøgne Sten. Selve Overformynderiet har sin Tilblivelse ifølge Loven af 1857 og havde indtil for faa Aar siden sin Bygning paa Hjørnet af Stormgade og Vester Voldgade (sidstnævnte Bygning blev bygget 1894).

Paa Nytorv — det gamle Københavns Midte — staar et ærværdigt Minde om vor

Bys Administration indtil det 20. Aarhundredes Begyndelse, nemlig Byens gamle Raadhus (nu Domhus). Dette Byens femte Raadhus blev bygget paa Brandtomten af det tidligere kongelige Vaisenhus, som nedbrændte ved den store Brand i 1795. Opførelsen af det i nærmest nyklassisk Stil byggede Raadhus begyndte 1805. En halv Snes Aar senere stod Bygningen færdig. Den blev i det væsentligste opført af Materiale, hentet fra det nedbrændte Christiansborg Slot, samt fra det dengang tildels nedbrudte Hørsholm Slot. Uden at komme nærmere ind paa Bygningens indre Indretning skal her blot nævnes, at Bygningen siden 1903 har tjent som Raad- og Domhus, og at det, der særlig fanger Opmærksomheden ved denne Bygning, er dens Hovedfaçade mod Nytorv med den pragtfulde Indgangsportal, bygget som en Kolonnade, bestaaende af seks svære, pragtfulde ioniske Søjler.

Samtidig med Raad- og Domhuset opførtes et Arresthus. Dette er forbundet med Domhuset ved to Murbuer over Slutterigade. Senere har forskellige Udvidelser af disse Bygninger fundet Sted, og for ganske kort Tid siden er atter en Restaurering og Ombygning paabegyndt. I Forbindelse med Domhuset bør nævnes Københavns Amts Ting- og Arresthus paa Blegdamsvej, bygget i 1848 og gennem de senere Aar betydeligt udvidet ved Tilbygninger m. m. Indtil 1848 benyttede Amtet det af Kong Christian V opførte Fængsel »Blaataarn« ved Langebro. Her var ogsaa fra Begyndelsen af det 19. Aarhundrede Amtets Tingsted.

Det vilde føre for vidt, om vi her skulde gaa nærmere ind paa Byens Skolevæsen; men eet skal dog siges, at der fra dette Aarhundredes Begyndelse og til i Dag rundt om i Byens forskellige Kvarterer er opført nye store, tidssvarende Skolebygninger, særlig for de ydre Bydeles Vedkommende. Der er saaledes paa Amager, i Brønshøj, i Valby o. s. v., efterhaanden som disse Bydele er vokset i Indbyggerantal, opført ret anseelige Skolebygninger, som maaske, set med de Ældres Øjne, maa betragtes som hele Palæer. I den indre By ligger flere af de gamle Kollegier's Bygninger, saasom Valkendorffs Kollegium ved St. Pederstræde, stiftet 1589. Borchs Kollegium i St. Kannikestræde, stiftet 1689. I samme Gade ligger det i Aaret 1691 stiftede Elers Kollegium.

Der kunde endnu fremhæves adskillige andre Bygningsværker inden for vor By; men Tanken med denne Beretning om København og om nogle af Københavns mest interessante Bygninger op til vor Tid var kun at give en kortfattet Skildring i Fortsættelse af Fortællingen om Byens ældste Tidsperioder. Efter de store Udvidelser af Byens Omraader kom Tid efter anden Anlæggelsen af nye Gader, Stræder og Torve — ja, helt nye Hovedfærdselsaarer fremstod.

Blandt nogle af de for Byen mest fremtrædende Færdselsaarer maa her nævnes Vesterbrogade, som har sit Udspring ved Raadhuspladsen, og det er næsten ufatteligt at tænke sig, at da de første Spirer for ca. 300 Aar siden lagdes her som en Begyndelse til Forstaden Vesterbro, var det smaa, fattige Rønner, der opførtes. Nu i vor Tid danner Indgangen til Vesterbro et af vor Bys mest storslaaede Gadebilleder, og hvor under almindelige Forhold Tusinder af straalende, farverige elektriske Anlæg omskaber denne Gades Udseende til en Festboulevard, strækkende sig helt ud til det i Midten af forrige Aarhundrede anlagte Vesterbros Torv.

I Forstaden Vesterbro — nuværende Vesterbrogade — lagdes i forrige Aarhundrede Spiren til flere af Hovedstadens Teatre og andre Forlystelser. Her opstod den første Revu, det første Vokskabinet, senere Panoptikon m. m. Omkring Slutningen af 1770'erne var den gamle Hoved- og Kongevej til Roskilde blevet erstattet af den nuværende Roskilde Landevej, som er en direkte Fortsættelse af Vesterbrogade, men først for nogle Aar siden er Vejarbejderne ved den nuværende Roskilde Landevej, »Autostradaen«, blevet afsluttet. Paralelt med Vesterbrogade, ogsaa mod Vest, fører Valby Langgade som en Hovedfærdselsaare til det i vort Aarhundrede opstaaede Valby og Kvarteret Syd for Dam-

hussøen. I samme Retning fører Vigerslev Allé gennem Valby til det noget sydligere liggende — ogsaa i vor Tid opstaaede — Vigerslev Kvarter, og som Hovedfærdselsaare mod Syd har vi Køge Landevej samt Enghavevej. Hovedfærdselsaaren til Nørrebro er Nørrebrogade, som hvad Færdsel angaar ligner Vesterbrogade, men som ikke i Ydre har Storstadens fornemme Præg. I den nyere Tid er Nørrebrogade som Færdselsaare blevet en Del aflastet af f. Eks. Rantzausgade og Tagensvej. Nørrebrogade strækker sig fra Søerne helt ud til Slangstrup Stationen, hvor den fortsættes i Frederikssundsvej, som løber gennem det i vor Tid opstaaede Brønshøj og Utterslev. Tagensvej strækker sig mod Nord til Bispebjerg og fra Nord til Syd danner Jagtvejen Hovedfærdselsaaren, som fortsættes i Falkonerallé i Frederiksberg Kommune. Ved det nordvestlige Hjørne af Fælledparken drejer

Vor Frue Kirke. (Efter gammelt Stk.)

Jagtvejen af og fører direkte mod Øst til Strandvejen og Østerbrokvarteret, og fra samme Udgangspunkt fører Lyngbyvej til Emdrup og Kvarteret omkring Vangede.

Langs Byens Østside har vi Østerbrogade, der fortsættes i Strandvej, og fra Strandvejen danner Ryvangs Allé Hovedfærdselsaaren til Hellerup og Ryvangen.

Paa Amager er Amagerbrogade ubetinget den mest befærdede Gade. Ud fra Amagerbrogade fører et Gadenet til de tæt befolkede Kvarterer, som ligger paa begge Sider af denne. Dette Kvarter bærer helt Nutidens Præg, men er jo ogsaa opstaaet gennem de sidste 10—20 Aar.

Man vilde maaske efter dette tro, at København helt bestod af asfalterede Gader og Stræder, kort sagt dannede en Stenørken. Dette er dog ikke Tilfældet, tværtimod, endnu findes der adskillige Gader indenfor Byen, der danner hele Boulevarder, selv om nogle af disse er forbundet i den nyere Tid. F. Eks. blev de gamle smukke Træer langs Nørrevoldgade fjernede, da Boulevardbanen blev anlagt. Ligeledes er Træerne langs Aaboulevard-

den forsvundet i den nyere Tid af Hensyn til den voksende Trafik og en moderne Autostrada opstod i Stedet for.

Efter dette skulde det synes som om vor By slet ikke havde skyggefulde Anlæg eller Boulevarder. Dette er dog ikke Tilfældet, idet København er særdeles velforsynet med Anlæg, særlig naar man tager de i sidste Tider anlagte større Anlæg i Betragtning. Blandt de Anlæg, der danner sit til Forskønnelsen af vor gamle By, maa nævnes Kongens Have, Rosenborg Haven, som den oprindelig hed. Det var Kong Christian den 4., der — ved Erhvervelsen af en Del Gaarde og Haver udenfor den daværende Østerport — lagde Grunden til Kongens Have, »Rosenborg Have«, anlagt omkring Rosenborg Slot, og den Gang betydelig større end nu, ligesom Haven ogsaa gennem Tiderne er blevet meget forandret. Det oprindelige, stilfulde franske Haveanlæg er efterhaanden omdannet til den store herlige Folkehave med de mange Statuetter, vi nu alle kender. Haveanlægget blev en Del formindsket, bl. a. ved Anlæggelse af Eksercérpladsen i Aaret 1785, og inden dette Aarhundredes Udgang toges endnu et Stykke fra Haven til Anlæggelse af nuværende Kronprinsessegade, aabnet for Færdsel i Aaret 1804. Endelig toges atter et Stykke bort i 1830 til Anlæggelse af Rosenborg Brøndanstalt. Som Folkehave indtræder Kongens Have først omkring Aarhundredskiftet, og i de kommende Aar blev der her afholdt Sommerkoncerter — indtil disse flyttedes til Fælledparken. Paa Musiktribunen i Kongens Have har de største Navne indenfor vor hjemlige Musik- og Sangverden optraadt for en tusindtallig Tilhørerskare.

Mellem Søerne og den nuværende Øster Farimagsgade anlagdes i Aaret 1870 Botanisk Have. Den første Spire til en Botanisk Have i København lagdes af Kong Frederik den 5., og som tidligere omtalt laa der — hvor nu Kvarteret om Charlottenborg ligger — en Botanisk Have. Havens Partier omkring Søen (en Del af den oprindelige Voldgrav) er mellem de smukkeste Partier, vor By kan fremvise.

I Østre Anlæg og Ørstedsparken har vi ligeledes talende Minder om det Fæstningsanlæg, som i gamle Dage laa omkring København, idet de nævnte Anlæg i Midten af 1870'erne anlagdes paa Resterne af de gamle Volde. Gennem de svundne Aar er der ligeledes i disse to Anlæg opstillet flere Statuer og Monumenter.

Ogsaa indenfor de efter Aarhundredskiftet opstaaede Bydele findes der flere smukke Pladser og Anlæg, f. Eks. kan nævnes Anlægget langs med Grøndals Parkvej og det smukke Anlæg bag Hellig Korskirke, hvor forhen en Del af den gamle Assistens Kirkegaard laa.

Af Pladser kan nævnes Blaagaards Plads midt i det tætbefolkede Nørrebro. Paa denne Plads er anlagt en kolossal Stengaa, omgivet af en lav Kampestensmur, hvori er indhugget og opstillet Skulpturer. Selve Pladsen anlagdes i Aaret 1900. Den nuværende Stengaa med Skulpturerne fuldførtes 1914.

Vi vender os atter mod nogle af vor Bys kendte Bygninger. Blandt disse er Regensen overfor Trinitatis Kirke. Regensens Historie kan føres helt tilbage til det 16. Aarhundrede; men først i det 17. Aarhundrede byggedes Regensen paa den Plads, hvor den nu ligger. Af de Bygninger, der dannede den egentlige første Regensgaard »Collegium regium«, er op til vor Tid bogstaveligt talt intet tilbage. Den gamle Regensgaard blev først under Københavns Belejring lagt øde. Dernæst brændte det meste af Gaarden under den store Brand i 1728. Genopbygningen af Regensen syntes først at være afsluttet i 1744. Buegangen mod Købmagergade fuldførtes 1908, og med denne fik København den første egentlige Buegang samtidig med en efter Datidens Begreber næsten revolutionær — men saare praktisk — Udnyttelse af Bygningens underste Etage. (Af Hensyn til den smalle Købmagergade lavedes Buegangen for at afhjælpe paa den stærke Trafik).

To andre af Københavns Kollegier led samme Skæbne under den store Brand i Aaret 1728, nemlig Borchs og Elers Kollegium. Borchs Kollegium stiftedes 1689 af Professor Oluf

Borch. Straks efter Branden blev Kollegiet atter genopført; men under Bombardementet paa København i 1807 blev det atter lagt øde. Først omkring 1825 stod Kollegiet atter færdigt efter Genopbygningen og i samme Skikkelse som nu.

Elers Kollegium stiftedes 1691 af Etatsraad Jørgen Elers. Kollegiets Bygninger i St. Kannikestræde blev indviet den 18. November 1705. Efter Branden i 1728 genopførtes Bygningerne i tildels den gamle Skikkelse.

Domhuset.

Hagemanns Kollegium paa Østerbro er af nyere Tid. Ligeledes er Studentergaarden paa Nørrebro overfor Militærhospitalet paa Tagensvej af nyere Dato, idet denne Bygning er fuldført i Aaret 1923.

Af mere fremtrædende Bygninger, tilhørende forskellige Institutioner, Foreninger eller Stiftelser, skal her nævnes: K. F. U. M.'s smukke røde Borg i Rosenborggade, opført i Aaret 1900. I Tiden fra denne Bygningens Opførelse og til nu er der desforuden indenfor Kristelig Forening for unge Mænd rundt om i Byens forskellige Bydele rejst flere anseelige Foreningsbygninger. Også K. F. U. K. har egne Bygninger, bl. a. Foreningsbygningen i St. Kannikestræde, opført 1919.

Grundtvigs Hus i Studiestræde er opført 1907—08 af Kirkelig Samfund. Den anseelige Foreningsbygning indeholder foruden flere store Mødesale ogsaa et Hotel. Overfor den gamle Bispegaard ligger den i 1917 af Handels- og Kontoristforeningen opførte For-

eningsbygning, og der, hvor forhen den smukke og maleriske Park »Aborrepareren« laa, opførtes i Aaret 1910 den nuværende Studenterforenings Bygning. Selve Foreningen kan i sin Historie føres tilbage til 1820. Som omtalt andetsteds havde Foreningen fra 1863—1910 til Huse i sin egen Bygning ved Holmens Kanal. Hvor Foreningsbygningen den Gang laa, ligger nu Forsikringsselskabet »Hafnia«s Hus.

Blandt de senere i Arkitektur mere fremtrædende Bygninger maa nævnes Frimurerordenens Logebygning paa Blegdamsvej, indviet den 12. Oktober 1927. Frimurerordenens første Logebygning opførtes først i forrige Aarhundrede. Denne Bygning solgtes senere til Haandværkerforeningen og en ny Logebygning opførtes i Klerkegade, og da ogsaa denne Bygning blev for lille, opførtes nuværende meget monumentale Logebygning, bygget efter Tegning af Arkitekt H. Rasmussen.

Det kongelige Skydeselskabs Hovedbygning paa Vesterbrogade blev indviet den 10. Maj 1787. I Slutningen af det attende Aarhundrede tilbyggedes Sidefløjen. Selve Skydeselskabs Historie kan føres tilbage til det 15. Aarhundrede.

Industribygningen, hvis Bygning flankerer Indkørslen til Vesterbro, er — som tidligere omtalt — opført i Anledning af den store Udstilling i Aaret 1872. I nyere Tid er Bygningen en Del forandret ved Ombygning af den egentlige Udstillingshal til Billedteater.

Lige ved Bygrænsen mellem København og Frederiksberg, hvor forhen den gamle Ladegaards Arealer strakte sig, er i den aller seneste Tid fremstaaet en ny moderne og tidssvarende Bydel, hvor bl. a. Bygningsværker som den kolossale Udstillingshal »Forum« ligger. Overfor denne det endnu ikke helt færdigbyggede »Radiohus«. Begge Bygninger vidner om Nutidsarkitektur.

Umiddelbart i disse Bygningers Nærhed er for ikke saa lang Tid siden bygget flere ret anseelige Ejendomme, dels som privat Bebyggelse, dels som Forenings- og eller Skolebygninger, bl. a. Handelshøjskolens smukke Bygning og ikke at forglemme Teknisk Selskabs Skolebygninger samt Københavns Kommunes Skattedirektorat »Skattepalæet«.

Det gamle Banegaardsterræn er nu udnyttet ved forskellig Bebyggelse. Store moderne Ejendomme er nu opført, hvor forhen den gamle Hovedbanegaard og Nordbane laa. Bl. a. er her opført »Ingeniørernes Hus«, Teknologisk Institut«. Sidstnævnte Bygning er opført 1918 paa en Del af den tidligere Banegaardsplads samt Aborrepareren.

Mellem de i vor By værende forskellige Fagskoler maa nævnes Teknisk Selskabs Skole ved Nørrevoldgade (overfor Ørstedsparken), bygget 1880, senere betydelig udvidet. Selskabet har efter dets Oprettelse ladet flere Skolebygninger opføre. Købmandsskolen ved Nørreport er opført i Begyndelsen af vort Aarhundrede og senere betydeligt udvidet.

Endelig maa nævnes Polyteknisk Lærestalt, hvis nuværende Bygning ligger paa det gamle Fæstningsterræn mellem Øster Farimagsgade og Øster Voldgade. Lærestalten er opført i Aaret 1890, og i de efterfølgende Aar betydelig udvidet. Selve Institutionens Historie kan føres tilbage til omkring 1829.

Gennem Tiden er der indenfor de forskellige Haandværksfag af Fagene blevet oprettet Stiftelser som Fribolig for ældre Haandværkere; men det vilde føre for vidt, om vi her vilde give en Beskrivelse af de forskellige Stiftelser. Alle tjener de det samme Formaal, og Bygningerne er i de fleste Tilfælde ikke særlig fremtrædende hvad Arkitektur angaar.

Foruden disse faglige Stiftelser har vor By forskellige andre Stiftelser, oprettet af private Mænd eller Kvinder, stiftet med det Formaal at komme ældre trængende Mennesker til Hjælp. Af disse Stiftelser maa f. Eks. nævnes den af Grevinde Danner i Aaret 1873 oprettede Stiftelse for fattige Kvinder af Arbejderstanden. Stiftelsens Bygning ligger med Hovedfacade mod Gyldenløvesgade.

Brødrene Soldenfeldts Stiftelse ved Sortedamsdosseringen er oprettet i Aaret 1881, denne Stiftelses Bygninger er ret betydelige.

Stiftelsen for gamle Søfolk, »Bombebøssen«, er stiftet 1819; men dens nuværende Bygning paa Christianshavn er opført i Slutningen af det 19. Aarhundrede.

I den gamle Bydel, med Hovedfacade mod Vognmagergade, og udfyldende hele Areal mellem denne og Gothersgade og Lønporten mod Vest, Sjøleboderne mod Øst, ligger Administrationsbygningen for Københavns Kommunes Belysningsvæsen, opført i Aaret 1912. Denne Bygning, som er opført af røde Sten, er unægtelig en Pryd for vor By samtidig med at den paa sin monumentale Maade fortæller os om den kolossale Udvikling, der paa Belysningsvæsenets Side er sket gennem de sidste Tider.

Vi har tidligere nævnt nogle af de Værker, der hører ind under Belysningsvæsenet,

Nationalmuseet.

som f. Eks. Byens første Gasværk, der anlagdes 1855. Senere fulgte Østre Gasværk og Sundby Gasværk; men først i 1890 anlagdes det første Elektricitetsværk i Gothersgade, og ved Aarhundredskiftet anlagdes Østre Elektricitetsværk. Senere anlagdes det meget betydelige Elektricitetsværk »H. C. Ørstedsværket«.

Saa vel vor Bys Belysningsvæsen som dets Vandforsyning er i sin Historie ret interessant. De første Gadelygter i København skriver sig fra 1680'erne. Disse Tranlygter var indtil 1857 den eneste Gadebelysning København havde. Med Gassens Opfindelse forbedredes Byens Belysning med Gas- og Gadelygter. Men først ind i vort Aarhundrede fortrængte Elektriciteten den gamle Belysning, og nu, under nuværende Verdenskrig, har vi tildels glemt, hvorledes vor herlige By tog sig ud i elektrisk Belysning.

Ligesom Byens Belysning har naaet det højeste Maal i sin Udvikling, har Byens Vandforsyning naaet det samme Stade, og det er dog ikke 100 Aar siden, at de første Forbedringer for Byens Vandforsyning forelagdes Magistraten. Endnu op til Midten af forrige Aarhundrede ledtes Vandet til Hovedstaden gennem Træledninger. Før den Tid var det ret almindeligt, at hver Gaard i Byen havde sin Brønd, der som oftest var bygget af Træ.

En væsentlig Andel i Sætningen »Byen med de smukke Taarne« har vor Bys Kirker. Lad os derfor slutte denne korte Beretning om København med at fortælle lidt om nogle af disse mange Kirker, København er beriget med, uanset om det er de ældste eller Kirker af nyere Tid.

Først maa vi fremhæve Vor Frue Kirke til Trods for at denne Kirke er nævnt tidligere — som er den ældste endnu bevarede Kirke i København. Ved Kirkens Fod ligger vor Bys Universitet og den ældgamle Bispegaard. Men desværre er den Kirke, vi kender, kun liden hvad Ydre angaar i Sammenligning med den Vor Frue Kirke, som laa paa samme Plads for ca. 300 Aar siden. Den Gang stod endnu Kirkens mørkerøde Munkestensmure, og til det anseelige Skib knyttede der sig flere mindre Kapeller, og over det svære firkantede Taarn knejsede et højt, slankt, kobbertækket Spir. Reformationens Indførelse medførte, at alle de pragtfulde Kapeller og Altre i Kirkens Indre forsvandt, og i de kommende Tider blev det Epitafier og Ligsten samt Gravmonumenter, som prydede Kirkens Indre. Efter at Kirken blev ødelagt af Bombardementet i Aaret 1807, skabtes ved Genopbygningen den Kirke, vi alle kender nu, bygget i Datidens eneste saliggørende Arkitektur, »Den nye klassiske Linie«, med den tempelagtige Kolonnade foran Kirkens Indgangsportal. I Frontspicen over Kolonnaden staar en Gruppe, forestillende »Johannes prædiker i Ørkenen«. Hovedudsmykningen i det Indre udgør Thorvaldsens Værker.

Om Helligaandskirken med det smukke kobbertækkede Spir — og Rytterspiret over Skibet samt de overdaadige Indgangsportaler — er der fortalt andetsteds samtidig med Trinitatiskirken ved Rundetaarn, som vel næsten er mest kendt, og som til Genbo har den smukke Regensbygning.

Endelig skal der i Forbindelse med Kirkerne indenfor den gamle By nævnes »Den Reformerte Kirke« ved Aabenraa, opført i Barokstil i Aaret 1688 og genopført efter Branden 1728 i samme Skikkelse.

Nikolai Kirke har vi ogsaa omtalt andet Steds.

St. Pauls Kirken Nord for Adelgade træder i sin italiensk romanske Stil ligesom udenfor det almindelige Kirkebillede.

Garnisonskirken ved St. Annæ Plads opførtes i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. Over Kirkens Hovedportal mod Vest er et lille Taarn afsluttet af et kobbertækket Lanternespir.

Marmorkirken med dens irgrønne Kuppel er en af vor Bys Seværdigheder. Kirkens Oprindelse skyldes den før omtalte Anlæggelse af »Frederiksstaden«, og efter betydelige Forarbejder nedlagdes Kirkens Grundsten i Aaret 1749. Vi skal ikke her komme nærmere ind paa Kirkens Bygningshistorie, men blot nævne, at det paabegyndte Bygningsarbejde blev standset af Struense. Den ikke nær fuldførte Kirke stod da nærmest som en Ruin indtil Aaret 1874, da C. F. Tietgen — som tidligere nævnt — erhvervede Ruinen og gennemførte Kirkens Opførelse i noget nær den egentlig tænkte Skikkelse: som en Rotunde i romersk præget Barokstil med en mægtig Kuppel. Omkring Midten af 90'erne stod Kirken færdig. Korset paa Kuplens Lanternespir opsattes i Aaret 1883 — paa Hundredeaarsdagen for Grundtvigs Fødsel.

Paa Nørrebro ligger bl. a. Hellig Korskirke, bygget i Aaret 1898. Kirkens Indgangsportal er i Taarnet mod Øst. Dette Taarn afsluttes af et slankt ottekantet, kobbertækket Spir.

St. Johannes Kirken ved St. Hans Torv er bygget i Midten af 1850'erne og var saaledes den første Kirkebygning, der opførtes udenfor Københavns gamle Volde. Kirken er ligesom Hellig Korskirke bygget som Korskirke og har Taarn med Kamgavle og et firkantet Spir.

I Ryesgade indbygget mellem Husrækken ligger Nazareth Kirken, bygget i 1902.

Kirken, som er opført i italiensk romansk Stil, har i Gavlfacaden et smukt slankt Taarn, som er afsluttet med et firkantet Spir.

St. Andreas Kirken, som ligger lige ved Kommunehospitalet, er opført ved Aarhundredskiftet og bygget efter udpræget romanske Stilformer. Kirkens Taarn danner en selvstændig Bygning i Forbindelse med et af Sideskibene. Det ret anseelige Taarn afsluttes af et kobbertækket Pyramidespir.

Brorsonskirken paa Nørrebro er fra samme Tidsalder som St. Andreas Kirken. Ved Brorsons Kirkens Bygning er anvendt middelalderlige Kirkemotiver. Kirkens Taarn over Korset er ganske lavt og afsluttes af et fladt buet Spir.

Kingos Kirken, som ogsaa ligger paa Nørrebro, er bygget i Aaret 1909. Selve Kirkebygningen bestaar af et Skib og Kor ud i eet, og ved dettes Side er opført et højt slankt Taarn med kobbertækket Pyramidespir.

Ved Opførelsen af Simeons Kirken dannedes der en smuk aaben Plads midt imellem det tætte Nørrebros Bebyggelse. Selve Kirken er bygget i røde Sten i udpræget Renæssancestil og bestaar af Kor og Skib. Indgangsportalen er i det i Kirkens Side opførte Taarn.

Paa Amager ligger Sundby Kirke, bygget omkring 1870'erne, samt Filips Kirken, bygget 1924. Sidstnævnte er opført i udpræget gotisk Stil, og saavel Taarn som Korsarme er afsluttede af blindingsprydede Kamgavle.

Blandt de sidst opførte Kirkebygninger paa Amager skal nævnes: Højdevangs Kirken, Allehelgens Kirke samt Nathanaels Kirken.

I Kvarteret Vesterbro ligger bl. a. Elias Kirken, bygget 1906, Maria Kirken, bygget 1909, Apostelkirken, bygget 1901, Gethsemane Kirken, bygget 1894, Krist Kirke, bygget 1898, Enghave Kirke, bygget 1924, og endelig skal nævnes Jesuskirken, bygget 1892.

Mælkeriet Enigheden.

Skal der fortælles om Mælkeriet Enigheden, som nu er Københavns største Mælkeforsyningsanstalt, melder der sig to Spørgsmaal af saa betydelig Interesse, at de uvilkaarlig maa blive Indledningen til »Enigheden« (som Virksomheden i daglig Tale kaldes) Historie.

Det første Spørgsmaal — uden derfor rent videnskabeligt at komme nærmere ind paa dette — er de hygiejniske Forhold, hvorunder Mælken fra Producenterne til Forhandlerne indtil omkring 1880 formede sig saavel for By som for Land, Forhold der uden Tvivl var den direkte Aarsag til den meget store Dødelighedsprocent mellem spæde Børn og de paa visse Tider af Aaret opblussende Mavesygdomsepidemier.

Mælkeriet Enigheden.

Ude hos Bonden, hvor Mælken produceredes, savnedes den Gang ethvert Renlighedshensyn — om hygiejnisk Fremgangsmaade kunde man ikke tale — Malkepiger og Køer var snavsede. Den nymalkede Mælk fik ofte Lov at henstaa i snavsede lune Rum indtil Mælkeforpagteren afhentede den for at køre den til sit Hjem, hvor Mælken ophældtes paa store Fade for at afsætte Fløde. Fadene henstod i Mælkekælder eller Mælkestue og disse Rum benyttedes som oftest samtidig til alt muligt andet. Den næste Dag fraskummedes Fløden, og Fløde og Mælk hældtes atter paa Spande, som sammen med Svine-tønder (Beholdere med al Slags Madaffald o. l. bragtes til København, hvor Mælkeforpagteren kørte rundt og fordelte Mælken til Værtshuse og Høkere. En Fordeling der skete paa aaben Gade eller Vej — og Datidens Veje var jo ikke som nu asfalterede Kørebaner med Fortove. Under saadanne Forhold foregik Mælkehandelen i det gode gamle København.

Det andet Spørgsmaal der melder sig, drejer sig om den indirekte Aarsag til, at Enigheden startedes i Aaret 1897. I 1888 blev der startet en Forretning under Navn »Københavns Mælkeforsyning«, som indtil Forretningens Ophør i 1920 havde til Huse i den kort forinden forladede Industribygning. Københavns Mælkeforsyning gjorde ved sin Etablering et opsigtsvækkende Brud paa de gamle, før omtalte Tilstande mellem Mælke-

producenterne, idet Mælkeforsyningen kun vilde modtage Mælk fra Landmænd, der var villige til at underkaste sig de forlangte Regler for hygiejnisk Behandling af Køerne, Staldene, ved Malkningen og Foderets Beskaffenhed. De Kontrakter, som Københavns Mælkeforsyning den Gang forlangte oprettet med Leverandørerne, er den Dag i Dag et Mønster for alle større Mælkeforretninger og altsaa ogsaa for »Enigheden«.

De store politiske Dønninger, som i Begyndelsen af 90'erne overgik Land og By, viste sig ogsaa indenfor Københavns Mælkeforsyning, der underligt nok paa dette Felt ikke var tilnærmelsesvis saa store Fremskridtsmænd som ved Indførelsen af de forbedrede hygiejniske Forhold. Tager man i Betragtning, under hvilke Kaar — selv efter Datidens

Indvejningsperron for Enigheden.

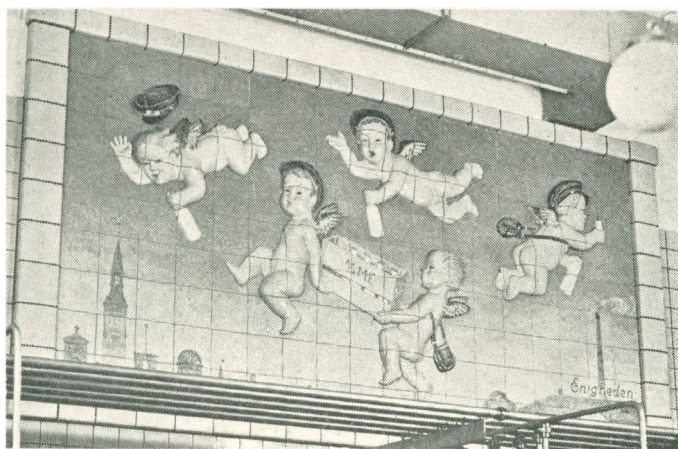
Begreber — Forretningens Kuske arbejdede, forstaaer man tilfulde, at ogsaa de hos Forretningens Ledelse fremførte Krav om Forbedring af deres Arbejdskaar, hvilket imidlertid medførte, at samtlige Kuske fik deres Afsked.

Vi skal ikke her komme nærmere ind paa alle de Forhandlinger m. m. denne Sag medførte, blot nævne, at disse Afskedigelser blev den egentlige Grund til Oprettelse af en Mælkeforretning, ikke alene paa de kendte Principper fra Københavns Mælkeforsyning, men med en yderligere meget stor hygiejnisk Forbedring — Salg af Mælk paa Flasker — en hidtil ukendt Salgsmaade for Mælk i Danmark.

Med disse Planer gik man til Lyngsie, den danske Arbejdsmands enestaaende utrættelige Forkæmper, en af de største Mænd det danske Arbejderparti har fostret, og med ham blev der nedsat et Udvalg, bestaaende af Hans Jensen, N. P. Nielsen, J. G. Cramer, N. F. Nielsen og Hans Nielsen, og ved et Møde, afholdt den 29. September 1896, stiftedes Forretningen under Navn »Aktieselskabet Mælkeriet Enigheden«. Som Selskabets Formand valgtes C. M. Lyngsie. Aktiekapitalen blev tegnet blandt Arbejderne og deres Venner, og selv om det gik langsomt, blev der dog skaffet en Kapital paa 26.000 Kroner. Et passende Lokale for Mælkeriets Indretning havde man fundet i den gamle hyggelige

Hjørnegrund Falkoner Allé Nr. 8, Hjørnet af Grundtvigsvej, hvor — efter ret betydelige Byggeforandringer — den første Spire lagdes til Mælkeriet Enighedens Virksomhed.

Den 12. Marts 1897 præsenteredes de københavnske Husmødre for Enighedens Vogne med de gamle kendte Kuske, samt som tidligere nævnt — for en ny betydelig hygiejnisk Forbedring, Mælk paa Flasker. Det tør vel siges, at ingen af Parterne den Gang turde tro paa, at den nye Virksomhed »Mælkeriet Enigheden« skulde udvikle sig til at blive en

Aftapningshallen med det store Relief.

af Landets største Virksomheder indenfor sit Felt, og at Navnet Enigheden skulde rodfæste sig saa dybt i Folks Bevidsthed, som Tilfældet blev.

Til Trods for, at Tal som oftest er kedelige, illustrerer de dog bedre end mange Ord de skiftende Perioder indenfor den lange Aarrække fra Virksomhedens Start i 1897 til Dato. En Tidsperiode, som i bogstavelig Forstand maa betegnes som værende een uendelig lang Række af Udvidelser

og Nyanskaffelser i Forbindelse med de stadig forbedrede hygiejniske Forhold, thi — værende sin gamle Tradition tro — fremkommer intet Nyt indenfor Virksomhedens Omraade, som kan være til Gavn ved Mælkens Behandling, uden at det optages til Prøve af Enigheden. Heri ligger vel ogsaa en af Grundene til Virksomhedens stadig stigende Omsætning. Saaledes skal nævnes, at Enigheden det første Aar (1898) solgte for 500.000 Kroner. I Aaret 1906 var Omsætningen steget til ca. 1¼ Million Kroner, og da Enigheden i 1922 fejrede 25 Aars Jubilæum, var en Omsætning paa ca. 9 Millioner naaet. I 1941 var den aarlige Omsætning oppe paa ca. 15 Millioner. Fra den rent pengemæssige Omsætning vender vi os nu til den produktive Omsætning, thi ogsaa disse Tal er i sig selv talende. I Aaret 1898 solgtes 3.438.935 Liter Mælk og Fløde. I 1922 var Salget steget til 13.816.944 Liter, og i Aaret 1939 er Omsætningen steget til 17.950.000 Liter, svarende til 33.447.000 Flasker Mælk og Fløde. I samme Aar beskæftiges der i den samlede Virksomhed over 800 Medarbejdere.

Ved Enighedens Start i 1897 raadede man over 20 Detailvogne og 22 Heste. I Aaret 1906 var Virksomhedens rullende Materiel steget til 56 Detailvogne og 37 Heste. I Jubilæumsaaret var Vognparkens Bestand forøget til 143 Detailvogne og 87 Heste. I Aaret 1939 bestod Enighedens rullende Materiel af 107 Detailvogne, 150 Heste og 35 Automobile.

Mælkeriet Enighedens Aktiekapital, som ved Starten var 26.000 Kroner, udgør nu en Aktiekapital paa 115.970 Kroner. Heraf er 100.000 Kroner Præferenceaktier, der indehaves af Aktieselskabet Mælkeriet Enighedens Arbejder- og Funktionærfond, idet Aktieselskabets Bestyrelse har foranlediget dette Fond oprettet og tildelt den nævnte Aktiepost, saaledes at Udbyttet af Aktierne, der i Henhold til Selskabets Vedtægter udgør 5 %, skal anvendes til Hjælp for Arbejdere, der paa Grund af Sygdom eller anden Aarsag er nødstedte. De almindelige Aktier ejes for en Del af de paa Virksomheden beskæftigede Medarbejdere.

Allerede Aaret efter Starten flyttede Virksomheden til bedre Lokaler paa Solbjergvej, hvor man forblev indtil 1907, da der flyttedes til egen Grund med egne Bygninger paa Alexandravej ved Lygten. Forinden havde Enigheden i 1906 lejet Dohlmanns Limfabrik paa Alexandravej og ladet denne ombygge for her at installere »De Forenede Mejerier« (En-Gros Handel); men da Enigheden dengang ikke egnede sig for En-Gros Handel, trak man sig ret hurtigt tilbage.

Som før nævnt købtes Dohlmanns Limfabrik i 1907 med tilliggende Grund paa 2 Tønder Land for 207.000 Kroner, og fra nu af udvikledes Mælkeriet Enigheden i egne Bygninger paa egen Grund. Der byggedes en Hestestald til 80 Heste og installeredes nye Maskiner. Men allerede faa Aar efter var dette for smaat, og der opførtes en Stald til 150 Heste, et nyt stort Maskinhus og en ny Mejeri-bygning m. m., Udvidelser og Forbedringer, der beløb sig til ca. 1 Million Kroner.

Enighedens første Forsøg med et Suppleringsmejeri skete allerede i 1905, da »Kajerød Mejeri« ved Frederiksborg, Hovedlandevej blev købt. Dette Mejeri blev dog afhændet Aaret efter.

I Aaret 1919 gentoges Forsøget med »Maaløv Mejeri«, beliggende ved Hovedlandevejen til Frederikssund. Nogle Aar efter Overtagel-

sen blev dette Mejeri udvidet betydeligt og tjener stadig som Suppleringsmejeri for Hovedforretningen i København. I Tiden der fulgte var Mælkeriet Enigheden mere end nogen Sinde optaget af Tanken: Selv at lade oprette Mønsterbesætninger paa forskellige Gaarde, et ikke uvæsentligt Led i de store Forbedringsarbejder, som til Stadighed udgik fra Enigheden, naar det gjaldt det hygiejniske Spørgsmaal.

I 1922 købtes Lautrupgaard og Rosengård. I 1934 købtes Enggaard og Dyregaard. Nogle Aar efter erhverves Søgaard og i 1937 Borupgaard. Alle Gaarde beliggende i Ballerup. Lautrupgaard indrettedes som en Mønstergaard med Børnemælksproduktion og der ofredes fra Enighedens Side store Midler ved Fremskaffelsen af en første Klasses Besætning samt ved Indførelse af de bedst mulige hygiejniske Forhold.

Imidlertid fandt man det ikke mere foreneligt med Virksomhedens Formaal — paa Grund af den københavnske Mælkeordnings Ikrafttræden — at drive en saa kostbar Mønstergaard, hvorfor Lautrupgaard i indeværende Aar er afhændet sammen med de to mindre Gaarde Søgaard og Rosengård. Borupgaard er indrettet som Svineavlscener, idet man her finder Anvendelse for Enighedens Affaldsmælk.

Mælkeriet Enigheden forpagtede i Aaret 1929 Høvdingsgaard Mejeri ved Mern, der tjener som Suppleringsmejeri for Hovedforretningen, idet der dog i mælkerigelige Tider finder Produktion Sted af Ost og Kasein.

I de senere Aar er der ved Mælkeriet Enigheden foretaget betydelige Grundkøb, hvorpaa er opført forskellige Bygninger som et Led i Virksomhedens Udvidelser. I aller seneste Tid er tillige foretaget betydelige Ombygninger og Nyanskaffelser for Forbedring af Hygiejnen i videst muligt Omfang, samt for Forøgelse af Virksomhedens Kapacitet, bl. a.

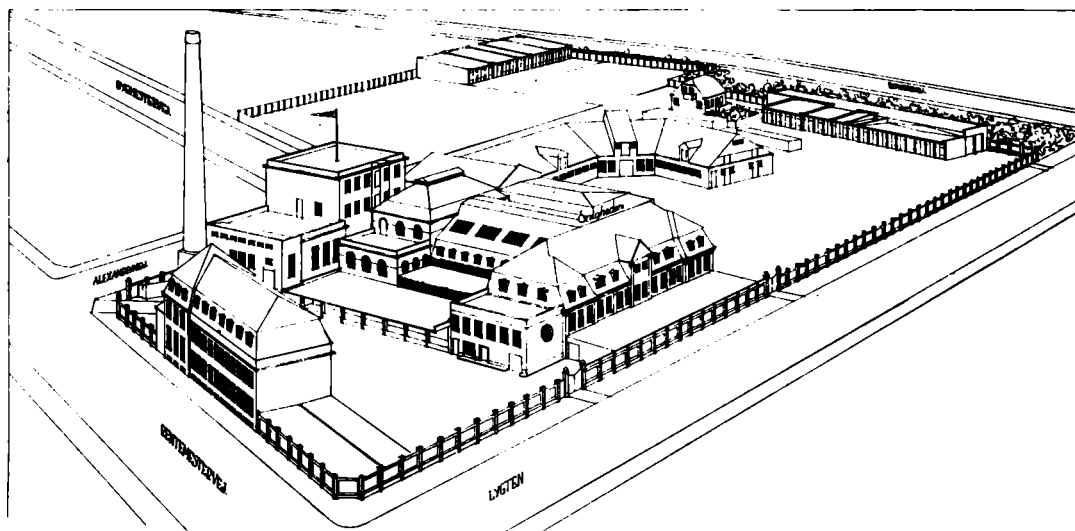

Trepilelaagen.

ved Indførelse af moderne Trykfilter-Anlæg til Filtrering af den nyankomne Mælk samt Anskaffelse af Danmarks største Transportspande-Vaskemaskine, der har en Kapacitet af 300 Spande pr. Time. Denne Maskine betyder atter et meget væsentligt Fremskridt indenfor Mælketransportens Hygiejne.

Samtidig blev installeret en Flaskskyllmaskine — Danmarks største — som Afledning for en Skyllmaskine med en Kapacitet paa 5.500 Flasker skyllet pr. Time. Den nye Maskine har en Kapacitet af 11.000 Flasker pr. Time.

Ved Tappehallens Ombygning lod man denne udsmykke med et stort, smukt i Porcellæn brændt Relief, der er den største Brænding af denne Art, som er udgaaet fra Den kongelige Porcellænsfabrik. Det paagældende Relief er udført efter Tegning af Billedhugger Svend Lindhardt og symboliserer Mælkeriet Enighedens Virke.

Det nuværende Mælkeri »Enighedens«.

I Aaret 1932 købte Enigheden den smukke Lystejendom »Trepilelaagen«, beliggende i Taarbæk, ud til Øresund og lod denne indrette til Feriehjem for »Enighedens« Arbejdere og Funktionærer. Til Feriehjemmets Drift yder Enigheden et stort Tiuskud, saaledes at Arbejderne og Funktionærene kan tilbringe deres Ferier der for en overkommelig Pris.

Mælkeriet Enigheden er fra den beskedne Start i 1897 vokset til i 1939 at blive vort Lands største Mælkeforsyning og dermed ogsaa til at være af ikke ringe Betydning for vor By og vort Lands Økonomi, dels ved at være Aftager af langt den største Mælkeproduktion, dels ved de forskellige Nyanskaffelser samt ved Lønninger, udbetalt til Enighedens mange Funktionærer. Paa dette sidste Felt skal nævnes, at i 1898 udbetaltes der ifølge Enighedens Lønningskonto 108.601 Kroner. I Regnskabsaaret 1921—22 var Lønningerne steget til ca. 1½ Million Kroner og i 1941 udbetalte Enigheden til samtlige Medarbejdere over 3 Millioner Kroner.

Den storkøbenhavnske Mælkeordning, der traadte i Kraft den 1. December 1941, medførte bl. a., at Enighedens Omsætningsforhold forøgedes betydeligt, og at det blev nødvendigt at foretage en Omlægning af hele Virksomhedens Drift.

Ved nævnte Mælkeordning fik Enigheden sammen med 15 andre Virksomheder Koncession paa Indførsel af og Handel med Mælk og Fløde i det storkøbenhavnske Om-

raade, idet disse Virksomheder fik Andel i Omsætningen i Henhold til deres tidligere Omsætning. I Henhold hertil tilkom der Enigheden 23,8 % af den samlede Omsætning af Mælk og Fløde i Storkøbenhavn, hvilket medførte en Omsætningsforøgelse for Mælkeriet Enigheden paa ca. 60 %.

Virksomhedens Ledelse deles i en Bestyrelse og en Direktion. Som Formand for Bestyrelsen fungerede M. C. Lyngsie indtil sin Død i 1931. C. M. Lyngsie afløstes af fhv. Direktør ved Københavns Kommunes Kørselsafdeling, Hans Jensen.

Selskabets nuværende Bestyrelse bestaar af: Forretningsfører Chr. Gram, Formand. Robert Nielsen, Næstformand i Dansk Arbejdsmandsforbund. Ejler Jensen, Formand for De Samvirkende Fagforbund. Selskabets Direktør indtil 1936 var K. A. Lyng, hvorefter nuværende Direktør Carl Hansen tiltraadte 1. Januar 1937. Endvidere er Civilingeniør Svend Møller Sørensen Medlem af Selskabets Direktion siden 1934.

Carl Ranchs Eftf., Kongelig Hof- Ur- & Kronometerfabrikant.

»Ranch's Hjørne« og dermed Navnet Ranch er et af de faa Firmanavne, der er gledet ind i Københavns Bevidsthed som Betegnelse for et kendt Sted i Hovedstaden. Utallige er de Gange, hvor Sætningen »Vi mødes ved Ranch's Hjørne« er blevet udtalt, og lige saa utallige er de Stævnemøder, der Slægt efter Slægt i nu snart 100 Aar er aftalt og har fundet Sted ved dette Hjørne, hvor daværende Ur- og Kronometmager Carl Ranch den 7. Maj 1852 aabnede sin Forretning. Paa samme Tid lod han i Vinduet mod Købmagergade opsætte et stort Ur, maaske lidet anende, at dette Ur skulde blive en af Aarsagerne til, at hans Navn og Virksomhed skulde blive saa kendt af alle Københavnerne, som det blev.

Gaar vi endnu længere tilbage i vor Bys Historie ses det, at Stedet Hjørnet af Østergade og Købmagergade paa Kong Valdemars Tid tilhørte Kongens Drot Henrik Podebusk. Senere nævnes Benedict Pogewisch som Ejer af Gaarden. Efter Benedict Pogewisch's Død bliver Sønnen Hemming Ejer af Stedet. Hemming Pogewisch sælger imidlertid i 1444 Gaarden til Olaf Axelsen Thott. Efter O. A. Thott's Død 1467 lader Datteren Birgitte ved Mageskifte Gaarden overgaa til Kronen. Omkring 1485 kommer Gaarden i borgerlig Besiddelse, indtil Kong Christian den II erhverver den. I Aaret 1528 bliver Gaarden frasolgt Kronen og har siden været i privat Besiddelse.

Den Ejendom, som laa her indtil 1934, er sikkert opført af Jørgen Bøfcher, der i Slutningen af det 17. Aarhundrede ejede Stedet. Gaarden var bygget som Datidens bedre Købmandsgaarde, smukt og stilfuldt.

Carl Ranch havde i Aaret 1845 sammen med H. Christensen startet en Urmagervirksomhed i Vimmelskafte Nr. 45 (Hjørnet af Badstuestræde). Nogle Aar senere flyttes Virksomheden til Amagertorv, Hjørnet af Højbroplads. I 1852 udtræder Carl Ranch af

Ranch's Hjørne.

Virksomheden og etablerer sin egen Forretning i Ejendommen Østergade Nr. 62, der faa Aar efter indgik i Byens Bevidsthed som det kendte »Ranch's Hjørne«.

Efter Grundlæggerens Død den 12. August 1869 overtoges Forretningen af Dahl & Jørgensen. S. E. Dahl døde 1890, hvorefter Virksomheden førtes videre af F. C. Jørgensen som Eneindehaver. Efter F. C. Jørgensens Død 1905 drev hans Enke Forretningen

Ranch's Eftf., Vimmelskaftet

til 1916, da det gamle kendte Kongelig Hof Ur- og Kronometerfirma overtoges af P. E. Bjerring og Johan Andersen, hvorved Virksomheden kom ind i den Slægt, som endnu den Dag i Dag er Indehavere. I Aaret 1922 døde P. E. Bjerring, hvorefter Johan Andersen var Eneindehaver af Virksomheden indtil sin Død den 2. Februar 1930.

I Aaret 1934 blev den gamle kendte Hjørneejendom nedrevet, og Ranch's

store Ur, som havde givet Stedet Navnet »Ranch's Hjørne«, forsvandt, og dermed ogsaa et gammelt historisk Bybillede, hvortil der for de fleste Københavnerne knyttede sig et Utal af Minder.

Men selv om Huset forsvandt og det gamle anerkendte Ranch'ske Firma flyttedes til Vimmelskaftet Nr. 30, saa vil trods alt endnu i Slægtled den indgroede Sætning stadig blive sagt som i tidligere Dage: »Vi mødes ved Ranch's Hjørne.«

Da Firmaet flyttede til Vimmelskaftet, fik det — hvad det hidtil havde savnet — en efter vor Tid passende Ramme om det gamle hævdundne og traditionsrige Firma, grundlagt i 1852, og Generation efter Generation er disse Traditioner overført til Firmaets nuværende Indehavere: Johan Andersens Søn, Viggo Andersen, Svogeren Gunnar Hansen og Else Hansen, f. Andersen.

Lysberg & Hansen A/S, kgl. danske & svenske Hofleverandører.

Den egenartede Fornemhed, der kendetegner Bredgade, er understreget gennem de mange smukke og anseelige Bygningsværker, der endnu op til vor Tid ligger langs begge Sider af Gaden. Vi har andetsteds fortalt om nogle af de pragtfulde Palæer, som i længst forsvundne Tider opførtes i og ved Bredgade, og den arkitektoniske Stilfuldhed, som disse Palæer gav Gaden og Bydelen, er i nyere Tid forsøgt fastholdt ved Opførelse af adskillige ret monumentale og smukke Bygninger. I gamle Dage var det saaledes, at Bredgade udelukkende beboedes af den mest ansete og rigeste Part indenfor danske Adelslægter, men efterhaanden gik det her som saa mange andre Steder, at Adelen med Byens Udvikling blev fortrængt af store Handelshuse.

Blandt de fra forrige Aarhundrede ansete Navne, der ejede Gaard og Hus i Bredgade, var ogsaa Slægten Collin, der residerede i Ejendommen Nr. 3, og det var i Familien Collins Hus, at vor største, mest berømte Eventyrdigter H. C. Andersen havde sit andet Hjem. Her sad vor store Eventyrdigter og lavede de mest kunstfærdige Udklip, Lyseduge,

Tæpper, Dukker m. m., alt medens han underholdt de mindste af Slægten Collin med sine Eventyr.

Det var i denne Ejendom, at Firmaet Lysberg & Hansen A/S i Aaret 1909 overflyttede deres Virksomhed fra Palægade Nr. 4; men inden vi paabegynder en nærmere Beretning om dette Firma — som forlængst er anerkendt, ikke blot i vort eget Land, men ogsaa i Norge og Sverige som det førende Hus indenfor Møbel- og Boligmontering — skal

Firmaets Bygning Hjørnet af Palægade og Bredgade.

dog fortælles, hvad sikkert ikke alle ved, at det er dette Firma, vi skylder den Beundring, som Københavnerne, Provinsboere og Udlændinge — fra Aarhundredskiftet og til vor Tid — Gang efter Gang har følt og udtalt, naar de saa vor By, Danmarks Hovedstad, iklædt Festdragt, hvad enten det var for vor egen Konge eller for at modtage fremmede Regenter og Monarker, eller naar Byen og dens største Forsamlingssale var udsmykket i Sorg til Ære for en Statsmand — eller en anden indenfor vort Land fremragende Person. Ved disse som ved saa mange andre Lejligheder er det Firmaet Lysberg & Hansen A/S, der har forestaaet den pragtfulde Udsmykning.

Firmaet blev — som tidligere nævnt — grundlagt i Aaret 1909 i den omtalte Ejendom Palægade Nr. 4. Samtidig havde Forretningen Udstillingslokaler i den Udstillings-

bygning, som Direktør Ivar Schmidt havde ladet opføre paa Pladsen foran Rigsdagsbygningen i Bredgade (nuværende Østre Landsrets Bygning).

Fire Aar senere startedes der et Ejendomsselskab under Navn »A/S Bredgade 3 — Palægade 1—3« med Valdemar Hansen som Direktør. Samtidig købtes Ejendommene Hjørnet af Bredgade og Palægade, vis à vis kgl. Hof-Juveler Michelsen. Ved denne Ejendoms erhvervelse kom Firmaet til at raade over den fornødne Plads for Udvidelse af Forretningen, og umiddelbart efter Ejendoms købet flyttedes Firmaet til disse Ejendomme, hvor Firmaet ikke alene fik 23 store Udstillingsvinduer, men samtidig ogsaa Udstillings- og Lager- samt Værkstedslokaler i flere Etager. Alt i alt raader Firmaet her over et meget

Interiør fra Firmaets Afdeling for Møbelstoffer.

stort Areal. Desuden har Firmaet egen Møbel-fabrik, Dekorator- og Tapetsererværksteder, egne Tegnestuer og egne Systuer og beskæftiger ved disse et meget stort Personale.

I nu snart 35 Aar har Lysberg & Hansen A/S været vort førende Firma indenfor Møbelbranchen og alt hvad der hører ind under Montering af Hjem, det være Afdelinger for Møbelstoffer, Gardiner, Tæpper, Broderier, Lamper og Lysekroner etc.

Blandt nogle af de betydeligste Møbel-Leverancer, Firmaet gennem Aarene har haft, skal nævnes: Møblerne til Riddersalen paa Amalienborg Slot, til Kongeskibet »Dannebrog«, til Kongstedlund (Prinsesse Dagmar og Kammerherre Castenskjolds Hjem), til »Sorgenfri« (Prinsesse Caroline Mathilde og Prins Knuds Hjem). Desuden har Firmaet leveret Møbler til flere af Hovedstadens større Banker, bl. a. til Landmandsbanken, Privatbanken, Handelsbanken, Aarhus Privatbank, Aalborg Sparekasse o. fl.

Ligeledes har Firmaet været Leverandør til de fleste af Københavns største og mest eksklusive Restauranter og Hoteller, bl. a. til Den kongelige Skydebane, Wivex, Valencia, Casanova, Bellevue Strandhotel, Hotel Royal, Aarhus, Hotel Randers, Randers, o. m. a.

Gennem sine store og meget betydelige Leverancer til Norge og Sverige har Firmaet

erhvervet sig et godt Ry ud over Danmarks Grænser for godt Snedkerarbejde, idet det selvsagt er Firmaets Princip altid at levere det bedste af det bedste.

I Forbindelse med disse forskellige Leverancer skal nævnes Leverancen til Norge i Aaret 1916, da Firmaet i den Anledning lejede Charlottenborg og her lod arrangere en storslaet Udstilling i samtlige Saloner paa første Etage. Udstillingen omfattede ikke blot de enkelte Møbler, men var arrangeret saaledes, at man fik hvert enkelt Værelse at se fuldt monteret.

Direktør Valdemar Graa fra London overdrog Firmaet at montere Den danske Klubs Lokaler i London. Desuden har Firmaet haft mange Monteringer for udenlandske Gesandter.

Firmaets Udsmykning af Bellahej.

Endvidere har Firmaet haft Leverancer til en lang Række Damp- og Motorskibe, udgaet fra danske Værfter, bl. a. til Det østasiatiske Kompagni, til »Europa«, »Erria«, »Jutlandia«, »Selandia« o. fl., samt til De danske Statsbaner, hvor Firmaet bl. a. leverede Møblerne til Hovedbanegaarden, som blev opført under Professor Winchs Ledelse.

Gennem adskillige Aar har det været overdraget Firmaet at varetage alle større Udsmykninger og Dekorationer ved offentlige Fester. I 1909 udførte Firmaet Dekorationerne i Koncertpalæet i Anledning af de franske Parlamentarikeres Besøg i København. Dette ærefulde Hverv blev overdraget Firmaet af Professor O. Ellinger og Konsul Hey paa Statens Vegne. I otte Dage var Koncertpalæet aabent for Publikum, for at det kunde faa Lejlighed til at se de pragtfulde Udsmykninger.

I Aaret 1914, i Anledning af den franske Præsident Poincarés paatænkte Besøg i København, var det ogsaa Lysberg & Hansen A/S, som sørgede for, at Byen blev iklædt Festdragt med franske Flag og Farver. Desværre maatte hele Udsmykningen tages ned igen en halv Time før Præsidenten skulde gaa i Land, da Verdenskrigen udbrød.

Endvidere har Firmaet foretaget Udsmykningen i Anledning af den britiske Udstilling, ved den belgiske Konges Besøg i København, ved Prinsen af Wales' Besøg, de talrige Udsmykninger af Amaliegade og Toldboden ved de kongelige Modtagelser, Festdekorationerne ved Lillebæltsbroens Indvielse og ved mange andre Lejligheder.

Det var ogsaa dette Firma, der sørgede for den festlige Udsmykning ved de store nationale Fester ved Genforeningen, baade her og i Sønderjylland ved det historiske Dybbøl.

Blandt de sidste, endnu i Erindringen værende store Festligheder indenfor vort Land og By er Kongens Regeringsjubilæum og Kongens 70 Aars Fødselsdag, samt Kronprinsens Bryllupsfest.

Ved Borgbjergs storstilede Bisættelse var Koncertpalæet udsmykket for denne Højtidelighed, og i 1942 ved Statsminister Staunings Bisættelse i Forum var dette mægtige Rum iklædt Sørgedragt. Begge Udsmykninger var udført af Firmaet.

Lysberg & Hansen A/S, Kongelig danske og svenske Hofleverandører, og herunder Firmaet A/S Lysberg, Hansen & Therp's Bestyrelse bestaar nu af: Bankdirektør Jens Heinrich Hansen som Formand, Bestyrelsens øvrige Medlemmer er Højesteretssagfører Valdemar Hvidt, Kontorchef Carl Hansen, Grosserer K. Glahnson Petersen og Civilingeniør Hans Henning Hansen.

I Aaret 1933 udvidedes Direktionen med Direktør Julius Therp, og samtidig stiftedes et Søsterfirma under Navn »A/S Lysberg, Hansen & Therp, hørende ind under det gamle Firma »Lysberg & Hansen A/S, Kgl. danske og svenske Hofleverandører«, og saaledes, at Direktør, Snedkermester Valdemar Hansen fortsatte som administrerende Direktør i begge Selskaber, hvilken Stilling han har beklædt fra Firmaets Start.

Ejendomsselskabet »A/S Bredgade 3 og Palægade 1—3«'s nuværende Bestyrelse bestaar af: Direktør, Snedkermester Valdemar Hansen som Formand, Landsretssagfører H. Steglich Petersen, Kontorchef Carl Hansen og Civilingeniør Hans Henning Hansen.

Walther Madsens Danseinstitut.

Mellem de nyere Danseinstituter — startede i de senere Aar — indtager Walther Madsens Institut en førende Plads, og naar det i saa kort et Aaremaal fra en beskeden Begyndelse i 1938 med nogle enkelte Sommerhold saa hurtigt har naaet en Plads mellem de førende Instituter, skyldes det dets Grundlægger, Danselærer Walther Madsen, der, før han begyndte sin egen Danseskole, havde faaet en grundig Uddannelse ved Fru Jossi's Danseinstitut 1931—38 og derefter indtil 1940 var knyttet til samme Institut som ledende Lærer. En Række Aar, som selvsagt uddybede ikke blot den faglige men ogsaa den pædagogiske Side. I de første Aar havde Walther Madsen Lokaler i Boulevard Palæet. Derefter flyttedes til Smallegade Nr. 10—12, og ved nuværende Sæsons Begyndelse maatte der foretages en betydelig Udvidelse. Man lejede derfor Lokaler i Ejendommen Westend Nr. 67, hvor forhen Københavns Husmoderforening havde haft til Huse. Her indrettedes en elegant »Privatsal«. Samtidig oprettedes der et Ekstra-Dansehold med Lokale i Frederiksberg Svømmehal. Danseinstitutets Hovedopgave er Selskabsdans for Voksne og Børn, og samtlige Hold ledes af Institutets Grundlægger. Desuden er der Specialundervisning i Ballet, Plastik og Akrobatik. Disse Hold ledes af eksaminerede Lærere. Walther Madsen har siden 1934 deltaget i en Række Dansekurrencer og fra disse hjemført adskillige 1ste Præmier, bl. a. ved Kystmesterskabet 1934—36. Ved Danmarksmesterskabet 1936 og ved Københavns Mesterskabet i Quickstep 1938. Har tillige deltaget i Landskampen »England—Danmark« i København 1935—37. I London 1936.

Brødrene Andersens Danseinstitut.

Midt i Byens Hjerte — hvor indtil for nogle Aar siden Københavnerne jublede over de pragtfulde Scala Revyer, og hvor de mondæne Københavnerne samledes i »Thomas«, er nu National Scala og Scala Bio, og i Lokalerne oven over Scala Bio — de eneste Minder fra den berømmelige Scalatid, da de straalende Revyer blev indstuderede, er nu, efter at Lokalerne gennem nogle Aar har været benyttet af »Den kgl. danske Automobil-Klub« — Brødrene Andersens Danseinstitut. Institutet er oprettet i Oktober af Johannes og Helge Andersen og begyndte sin første Sæson med ca. 200 Elever. I de forløbne Aar er Elevantallet mere end femdoblet. I Institutets store Sal, undervises der i saavel moderne Dans, Ballet, Step, Akrobatik som Motionsgymnastik m. m. Danseskolen ledes af de to Brødre, der har uddannede Lærere og Lærerinder til Assistance. Undervisningen i moderne Dans ledes hovedsagelig af Johannes Andersen, medens Step er Helge Andersens Spéciale. Stepholdets Elever har siden 1938 hvert Aar medvirket ved Handels- og Kontoristforeningens aarlige Revyer. Ligeledes har Holdet ved talrige Lejligheder assisteret ved Amatør-Revyer og Foreningsfester o. l.

Brødrene Andersens store Sal.

Johannes Andersen, diplomeksamineret Danselærer, uddannet i København.

Helge Andersen, Solist-Stepdanser, uddannet hovedsagelig af professionelle Stepdansere, har senere ved talrig Solistoptræden, dels i Provinsen og dels i København — Valencia, Zigøjnerhallen m. fl. — vundet sig et Navn som Stepdanser.

I Institutets store Sal arbejdes der i Samklang med de Traditioner, som i gamle Dage udøvedes her ved Scalas Indstuderinger. Selve Salen og de tilstødende Lokalteter er efter Nutidens Krav. Brødrene Andersen aabnede i Sæsonen 1940 en Afdeling paa Bispebjerg, i Selskabslokalerne paa Rentemestervej Nr. 11. Denne Afdeling har haft saa stor Tilslutning, at der allerede nu paatænkes Opførelse af egen Bygning til et Danseinstitut.

Hotel Amager.

Fra Aarhundredskiftet og til nu er Sundby — efter den blev indlemmet i Københavns Kommune — med rivende Hast vokset til en tæt befolknet Bydel, hvor Amagerbrogade stadig er og har været Hovedfærdselsaaren. Gennem Tiden har denne Gade skiftet Karakter ved de talrige Nybygninger og ved helt at blive en Forretningsgade. Blandt de mange nye Ejendomme, der rejstes langs Amagerbrogade, skal her nævnes Ejendommen Nr. 29 — opført i 1923 — og beliggende lige over for den i Tiden omkring 1905—07 anlagte Amagerboulevard.

Samtidig med Ejendommens Opførelse lejede Frøken Nanna Vestergaard 2 store Lej-

Nanna Vestergaard.

ligheder i denne for her at indrette et Hjem for ældre, svagelige Mennesker som en Art Sygehjem. Men efter en Tids Forløb fik Frøken Vestergaard den Tanke at omdanne Hjemmet til et Hotel — det første paa Amager. Forandringen blev foretaget gradvis og med Lempe. De ti Værelser, man raadede over fra 1923, blev efterhaanden helt optaget af Hotellet. I Aaret 1927 fik Frøken Vestergaard tildelt almindelig Hotelbevilling, og efterhaanden toges endnu flere Lejligheder i Brug for Hotellet, som nu strækker sig over tre Etager med ialt 30 Værelser.

Frøken Nanna Vestergaard har lige fra Hotellets Start daglig taget aktiv Del i dets Ledelse og med virkelig beundringsværdig Energi og Taalmodighed i Tro paa Sagen trods Vanskeligheder formaet at skabe et Hotel paa Amager.

Hotel Amager er endnu den Dag i Dag det eneste Hotel paa Amager. Gennem Aarene har Frøken Vestergaard vundet en stor Gæstekreds for sit Hotel blandt de mange, der i Embedsmedfør besøger Institutioner som Seruminstitutet eller de større Maskin- og Fabriksanlæg paa Amager.

Ester Holm.

Indenfor Begrebet Boligmontering er der efterhaanden sket store Forandringer. Møbelbranchen fremstiller Møbler i smukke, rene Linier. Betrækkene er blevet morsommere, mere festlige, brogede, sribede eller blomstrede, og der anvendes Planter i rigt Maal ved Montering af vore Stuer. Grundlaget i det hele er en tidsvarende Enkelhed, der kan karakteriseres som baade praktisk og smuk.

Interiør fra Ester Holms Boligmontering. Bredgade 22.

Men Montering af Stuer og Sale efter vor Tids Linie kræver helst fagmæssig Raadgiver. Dette indsa Fru Ester Holm og etablerede derfor i Aaret 1939 sin Virksomhed i Bredgade Nr. 22 — hvor der paa den Tid netop kunde faas egnede Lokaler — ud fra Forstaaelsen af, at moderne Boligmontering af sin Arrangør fordrer

en Del, saasom Stilsans, Farvesans, Arrangementstalent o. m. a., og at der derfor — som

vi skrev før — maatte faglig Hjælp til i mange Tilfælde for at faa skabt et smukt, virkelig hyggeligt Interiør.

Boligmonteringens Ansigt til Gaden syntes ikke stort, men inde bag det sirlige og smukt arrangerede Forværelse aabner der sig Indgang til de bageste Lokaler, som i hele sin Form og Beliggenhed er ideelle for Udstilling af Interiørs. Disse er her arrangerede saaledes, at de giver det fulde Indtryk af, hvorledes netop det enkelte lille Arrangement kan fuldende en Stue eller en Salon og give en særegen Skønhed og Hygge.

For Møblernes Vedkommende, da forarbejdes disse saa godt som alle paa egne Tapetsererværksteder, medens Tæpper, Gardiner, Skærme etc. forarbejdes paa egne Systuer og naturligvis efter Planer og Tegninger, udarbejdede af Fru Ester Holm.

Desuden forefindes der i Lokalerne i Bredgade et Utal af smukke Genstande indenfor Keramik, Glas, Træ og Metal.

Paa første Etage findes Tegnestuen, hvor det er Tanken senere at indrette flere Udstillingslokaler. I de faa Aar, denne Virksomhed har eksisteret, er der foretaget flere Boligmonteringer, udførte saavel i København som i Provinsen, og Ledelsen af denne eksklusive Virksomhed har siden Starten været underlagt Indehaveren, Fru Ester Holm.

Bygherren Harald Simonsen.

Vi har i de foregaaende Linier fortalt om, hvorledes København udvidedes ved Inddragelse af de omkring den gamle By liggende Landsogne. Ligeledes har vi beskrevet, hvorledes der paa disse inddragne Arealer Tid efter anden er opstaaet nye Bykvarterer, opført enten paa privat Initiativ eller i Forbindelse med Kommunen.

I Forbindelse med det Byggeri, som i 1920'erne opstod i de nyere Bydele, er der et Navn, der oftere end noget andet Navn træder frem mellem Hovedstadens mange private Bygherrer, nemlig: Harald Simonsen, der har sat sig et betydeligt Minde i vor By som Bygherre, og derved bidraget til det nyere Københavns Udseende, saaledes at de af ham opførte Ejendomme ikke blot arkitektonisk set blev en Pryd for vor By, men ogsaa rent bolig-mæssigt set blev et Mønster for nutidssvarende Boliger af vort Aarhundrede.

Det er ikke Tanken her at tegne et omfattende Billede af de talrige Bygninger, denne Bygherre har skabt, men blot at give enkelte korte Rids over nogle af de mest storslaaede Byggeforetager, opført i Tiden fra Slutningen af 1920'erne og til i Dag. Alle opført af en privat Bygherre — et Byggearbejde i vor Bys Historie, ja indenfor hele vort Lands Historie af en ganske enestaaende Art.

Første Gang, vi træffer Navnet Harald Simonsen i Forbindelse med Opførelse af større Boligkomplekser, er i Aaret 1927, da de smukke Ejendomme: Gustav Adolfs-gade Nr. 3 og 5 samt St. Jacobsgade Nr. 4 opførtes. Paa Grunden, hvor disse Ejendomme byggedes, laa tidligere et gammelt Gartneri. Husene er opført efter Tegning af Arkitekt H. Dahlerup Berthelsen, og rummer væsentligst større Lejligheder.

Ude ved Svanemølleviadukten laa — indtil Direktør Harald Simonsen erhvervede Grundene — den gamle smukke Gaard »Svanholm«. Saavel Gaarden som det tilstødende Areal laa i herlige landlege Omgivelser. Da disse Grunde erhvervedes i 1929, paabegyndte man her Opførelsen af den smukke Bygning »Svanemølle-gaarden«, som kom til at ligge langs med Strandvejen, nuværende Strandvej Nr. 8—10, samt Strandvænget Nr. 1—3 og Svanevænget Nr. 2—4.

Foruden dette smukke, anseelige Bygningskompleks, som ogsaa rummer enkelte Forretningslokaler, saasom et større Banklokale o. a., opførtes en anden meget smuk Beboelsesejendom. Paa Resten af det betydelige Grundareal, som havde hørt under »Svanholm«, foretoges en omfattende Udstyknings og Vejanlæg, og der blev bygget flere Dobbelt-huse

samt smukke Enkeltvillaer og en Del Rækkehuse. Hele dette omfattende Byggearbejde skabte et virkeligt smukt Bybillede.

I Aaret 1931 fuldførtes Opførelsen af »Ulfsgaard« af Direktør Simonsens Interessentskab »Svanemøllegrundene«. Ulfsgaard er bygget paa den sidste Grund af de tidligere Svanholm Arealer. Samtlige Beboelsejendomme er opført efter Tegning af Arkitekt H. Dahlerup Berthelsen. Mellem de større Ejendomme og Villabebyggelsen er anlagt smukke Haveanlæg, som giver hele Bebyggelsen et malerisk Præg. Arkitektonisk set er »Ulfsgaard« sikkert den smukkeste af alle Bygningerne herude, idet den er opført af haandstrøgne gule Sten med smukke stilfulde Indgangspartier, Karnapper m. m., og næsten alle Lejlighederne er forsynet med høje franske Altandøre. Denne herlige Bebyggelse tæt ned til Øresund er en fuldt ud værdig Afløser for Arealets tidligere Udseende.

Ulfsgaard.

Der er andet Steds fortalt om den kolossale Udvikling af Sundbyerne gennem de senere Aar, uden at der er fremhævet nogen Bebyggelse, idet en stor Del af disse nye Kvarterer er opført som Andelsboliger eller Byggeforeningsboliger; men ogsaa herude har Bygherren Harald Simonsen gjort en Indsats, nemlig ved Bebyggelsen af de Arealer, som i sin Tid hørte under det ældgamle Firma Jacob Holms Fabriker. Vi skal dog ikke her komme nærmere ind paa Beskrivelsen af den Bebyggelse, som laa her paa dette Areal, før en stor Ildebrand tildels lagde det hele i Aske; men en Pryd for Bydelen var det ikke.

Bebyggelsen af dette Areal blev paabegyndt i 1939, og Krigens Udbrud medførte meget store Vanskeligheder med Hensyn til Fuldførelsen af dette meget anseelige Byggeforetagende; men fuldført blev det, og nu staar herude Ejendomskomplekset »Hollændervænget«, som strækker sig langs Frankrigsgade, Reberbanegade, Aalandsgade og Frankrigshusene. Samtlige Bygninger er opført efter Tegning af Arkitekt H. Dahlerup Berthelsen; men ved denne Arkitekts Død fuldførtes Komplekset af Arkitekt Sigurd Tanggaard. Bebyggelsen af de tidligere Jacob Holmske Arealer afviger noget fra de tidligere omtalte Bebyggelser, idet man herude i Sundbyerne anlagde Bebyggelsen som Stokbebyggelse, bestaaende af fem anseelige Husblokke.

Vi vender os atter mod Bydelen Østerbro, hvor man i Begyndelsen af 90'erne Øst for nuværende Strandboulevard begyndte dels Opfyldningen af dette Areal, dels Anlægelsen af Kalkbrænderihavnen og Gaderne: Ringkøbinggade, Holstebrogade samt Fortsættelsen af Øresundsgade.

Herude erhvervede Harald Simonsen et betydeligt Areal af Københavns Havnevæsen og lod i Aarene 1937—38 her opføre »Ringkøbinggaarden«, bygget efter Tegning af Arkitekt H. Dahlerup Berthelsen. Ringkøbinggaarden ligger med Facader til Ringkøbinggade, Holstebrogade og Øresundsgade. Hele Bygningskomplekset indeholder 116 Lejligheder.

Men ogsaa i Nabokommunen Frederiksberg har Direktør Harald Simonsen opført ret betydelige Bygningskomplekser, ja maaske nok saa betydelige som de sidst omtalte, bl. a. »Hostrups Have«, »Lindevangsgaarden« og »Thorsgaard« og den under Opførelse værende Bygning, som faar Navnet »Yrsagaard«.

Lige ved Grænsen mellem København og Frederiksberg, Vest for St. Jørgens Sø — ved dennes sydlige Ende — lod Harald Simonsen allerede i Aaret 1929 »Vodroffsborg« bygge.

Til den Grund — hvorpaa denne moderne Bygning rejstes — knytter der sig en Del Historie af Interesse for vor By. Her laa nemlig i længst forsvundne Tider — saa langt tilbage som til det 13. Aarhundrede Staden Københavns ældste Hospital »St. Jørgens Gaard«. Langt senere — i det 17. Aarhundrede — blev der her bygget en Gaard, som ejedes af Kongelig Regiments Kvartermester G. Wodroff, »Vodroffsgaard«, eller som den ogsaa blev kaldt »Vodroffslund«. Denne Gaard har sikkert fra første Tid været meget anseelig og først senere er den blevet Lystgaard for til Slut at ende som et forfaldent Lyststed og Traktørsted »Vodroffslund«.

Paa selve Hovedgaarden, som omkring 1937'erne tilhørte Kronen, var der indrettet Kongelig Sejldugsfabrik. De Bygninger, som i 1920'erne endnu var tilbage af den gamle Gaard langs med St. Jørgens Sø, har sikkert kun været Udbygninger. Paa disse Udbygningers Grund var det altsaa, at den nuværende anseelige Bygning »Vodroffsborg« rejstes, og med Vodroffsborg skabtes et populært Bybillede vis à vis Kinopalæet. Selve Bygningen har Facade baade til Vodroffsvej og Svineryggen.

Ejendomskomplekset »Lindevangsgaarden«, som ligger med Facader til »Ved Lindevangen«, P. G. Rams Allé og Finsensvej er bygget efter Tegning af samme Arkitekt som Hostrups Have. Hvor Lindevangsgaarden rejstes, laa Arealet tidligere hen som Losseplads. Kommunen lod paa en Del af Arealet anlægge den nuværende Park »Lindevangsparken« og langs denne Parks østlige samt sydlige Side ligger Lindevangsgaarden.

»Hostrups Have« er opført i Aarene 1936—37 paa en Grund, hvor de tidligere Rubens Fabriker laa; men paa det Tidspunkt da Harald Simonsen erhvervede det anseelige Areal, var samtlige Bygninger udlejet til forskellige Virksomheder, som — da Bebyggelsen skulde paabegyndes — protesterede overfor Frederiksberg Kommune ud fra den Begrundelse, at det var vanskeligt for dem at finde passende Lokaler. Der blev imidlertid ikke taget Hensyn til disse Protester, og da »Hostrups Have« i 1937 stod færdige, var dermed det største samlede Boligkompleks i Danmark blevet fuldført. Bygningen er opført af røde Sten efter Tegning af Arkitekt H. Dahlerup Berthelsen og rummer 638 Lejligheder. Bebyggelsen strækker sig med Facader til Falkonér Allé, Rolighedsvej, St. Nikolaivej og Hostrups Have omslutter med sine fire Fløje en stor Grønnegaard, anlagt af Frederiksberg Kommune, der her har ladet Billedhugger Hammerichs Figur »En hvilende Kvinde« opstille. Det er Tanken ogsaa her at opstille et af Billedhugger Henning Koppels Arbejder »Løjtnant von Buddinge«, hvortil Poul Reumert har staet Model.

Ikke langt fra Lindevangsgaarden lod Harald Simonsen i Aaret 1940 ved Banelinien, som krydser Peder Bangsvej, »Thorsgaard« opføre (Peder Bangsvej Nr. 82). Paa denne

Grund laa forhen et Børnehjem. Bygningen er opført efter Tegning af Arkitekt Sigurd Tanggaard og afviger en Del i Arkitektur fra de øvrige af Harald Simonsen opførte betydelige Bygninger, idet denne Bygning er formet som et »U«, i hvis Midte der er et smukt lille Anlæg. Ligeledes er der ved de 178 Lejligheder, som dette Byggeforetagende rummer, temmelig store, smukke Altaner, hvorfra der er en herlig Udsigt ud over Peder Bangsvej og Jernbanelinien.

Endnu et sidste af de af Harald Simonsen igangsatte betydelige Byggearbejder skal nævnes, nemlig det for Tiden under Opførelse værende Foretagende »Yrsagaard«, beliggende paa Frederiksberg paa en Del af det Areal, som forhen optoges af »De Classenske Boliger«, der blev anlagt i Aaret 1866.

Yrsagaard opføres som en 10-Etages Randbebyggelse langs med det af Kommunen

Lindevangsgaarden.

projekterede Parkanlæg. Gaarden bygges efter Tegning af Arkitekt Sigurd Tanggaard, og bliver — naar den staar færdig — Danmarks første Skyskraber, idet det er første Gang i vor Bys Historie, at der opføres en 10-Etages Beboelsesbygning.

Selve Byggeforetagendet vil blive opført i tre Tempi, hvoraf den første vil komme til at rumme 93 Lejligheder.

Igangsættelsen af disse sidste Byggearbejder vidner om den store Energi, som denne Bygherre besidder, thi netop i en Tid som nu vilde man synes det umuligt at gennemføre et saa betydeligt Byggearbejde; men det er lykkedes, og naar — om ikke saa lang Tid — hele denne Byggeplan staar færdig, har Direktør Harald Simonsen skabt endnu et smukt tidssvarende Billede i vor Bys Fysiognomi.

C. B. Hansens Etablissement. Kongelig Hof-Møbelfabrikant.

I langt over 100 Aar har Navnet C. B. Hansens's Etablissement indtaget en fremskudt Plads indenfor Dansk Møbelindustri, dermed ogsaa med sin Historie bidraget sin Del til vort Lands Kulturhistorie, og endnu den Dag i Dag staar det Palæ i tildels oprindelig Skikkelse, hvor C. B. Hansens Etablissement grundlagdes, nemlig det »Erichsenske Palæ« paa Kongens Nytorv, nu tilhørende Kjøbenhavns Handelsbank. Dette statelige Bygningsværk staar som et stolt Minde om svunden Tids Arkitektur og er bygget efter Tegning af Arkitekt C. F. Harsdorff.

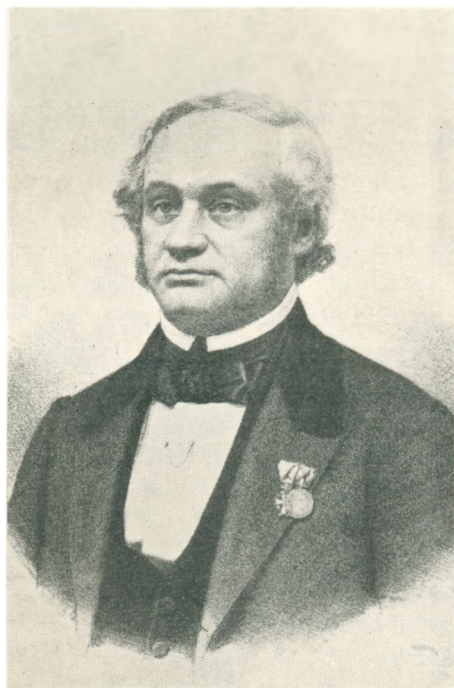
Det var dog meget beskedne Lokaler, der i det Erichsenske Palæ blev udlejet til Stolemager C. B. Hansen, da han i Aaret 1830 lagde Grunden til den Virksomhed, vi her skal omtale.

Tidsperioden før det 19. Aarhundrede — Barok og Rokotiden — førte med sig, at store Dele af Datidens pragtfulde, kunstfærdige Møbler importeredes fra Udlandet, og uden at komme nærmere ind paa selve Snedkerfaget eller Laugets Historie, kan det vist siges, at Faget i det følgende Aarhundrede gennemgik svære og tunge Tider. Med den genopblomstrende Handelsperiode bragtes der dog nyt Liv og ny Udvikling ind i dette Fag, som nu ubestrideligt staar som det mest fremragende indenfor vore Kunsthaandværk, og den Periode — hvori C. B. Hansens Etablissement blev grundlagt — var rig paa Mænd, der ved egne Hænders Arbejde formaade at arbejde sig frem.

Grundlæggeren af C. B. Hansens Etablissement, Kongelig Hof-Stolemager Christoffer Bagnæs Hansen, var en af disse Mænd, der — født under smaaborgerlige Livsvilkår — brød sig en smuk Bane i Livet og lod sit Navn gaa i Arv til det Etablissement, han havde skabt. C. B. Hansen blev født den 24. Februar 1806. Da han var 8 Aar gammel, døde hans Fader, og fra den Tid maatte han ernære sig selv. 14 Aar gammel kom C. B. Hansen i Stolemagerlære hos Frørup. Blev Svend seks Aar efter, og i 1830 udførte han sit Mesterstykke, der blev solgt til daværende Kgl. Skuespiller Seemann. Efter Udførelsen af sit Mesterstykke fik C. B. Hansen Borgerbrev den 16. December, og denne Dag nævnes som Firmaets Stiftelsesdag. Samtidig lejede han i Erichsens Palæ paa Kongens Nytorv nogle smaa Lokaler samt en beskeden Beboelseslejlighed, som vendte ud mod daværende Reverentsgade — sikkert dengang lidet anende, at Palæet senere skulde blive hans Ejendom.

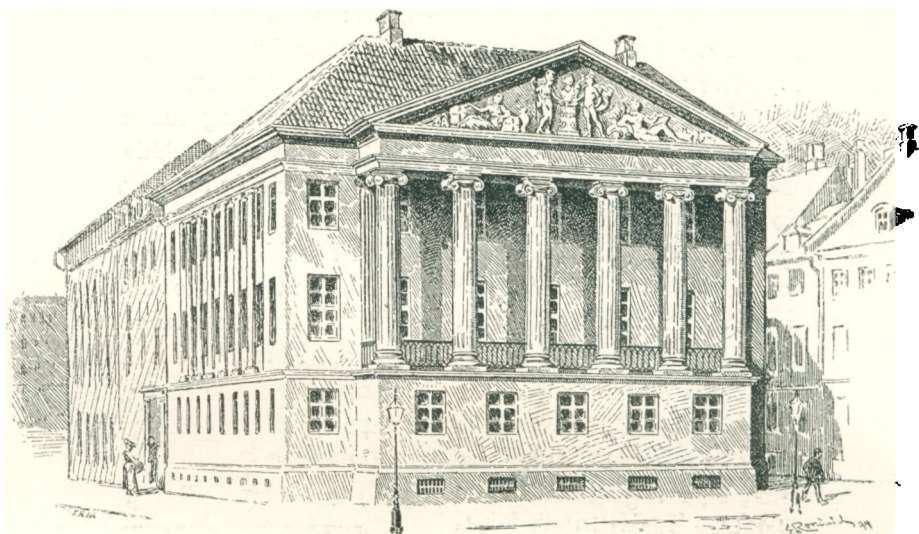
Hvorledes Virksomheden ud fra disse smaa Lokaler gennem de kommende Aar voksede og gik frem, vilde det blive for udførligt at fortælle om her i dette Værk; men faa Aar efter Firmaets Grundlæggelse paatænkte C. B. Hansen Udvidelse. Disse Planer blev dog først realiseret, da han vendte hjem efter en Udenlandsrejse, idet Erichsens Palæ da blev købt for 48.000 Rdl. Dette Ejendoms køb bragtes, saavidt vides, i Stand i 1843.

C. B. Hansen var af Kong Christian den

C. B. Hansen.

8. blevet udnævnt til Kongelig Hof-Stolemager, og i de efterfølgende Aar findes Virksomheden nævnt som »Kaptain og Hofstolemager C. B. Hansens Etablissement. Men ogsaa ud over Landets Grænser skulde Etablissementets Navn vinde frem. Tiden omkring det forrige Aarhundrede var en Brydningstid. Det sydede og gærede overalt indenfor Handel og Industri, hvilket medførte, at der først i Udlandet, derefter herhjemme, foranstaltedes nogle efter Datidens Forhold kolossale og pragtfulde Kunstudstillinger. I denne Forbindelse maa vi have Lov at nævne Verdensudstillingen i London 1851, i Paris 1855 og i Chicago 1893. I disse Udstillinger deltog Etablissementet selvsagt. Ved Udstillingen i Paris i Aaret 1855 var Etablissementet det eneste Firma indenfor Dansk Kunstindustri, som var repræsenteret, og man kan vel fastslaa, at Etablissementets Deltagelse i disse Udstillinger ikke alene kastede Ære og Glans over Firmaet, men ogsaa bidrog til selve Fagets Fremgang og Højnelse.

Erichsen's Palæ, Kongens Nytorv.

C. B. Hansen — der havde faaet Fortjenstmedaille i Guld og Sølv samt svensk Guldmedaille — blev den 18. Januar 1858 af Kong Frederik den 7. udnævnt til Ridder af Dannebrog. Da C. B. Hansen blev ældre, optog han sin Søn, Charles Hansen og Sviigersønnen Lars Larsen i Virksomheden, og da han den 1. April 1867 helt trak sig tilbage, overgik Etablissementets Ledelse til disse, som Aaret efter — den 16. Januar — efter Grundlæggerens Død, overtog Firmaet.

Den stadige Fremgang i Etablissementet medførte, at Palæet paa Kongens Nytorv ikke mere kunde rumme eller afgive fornøden Plads til de mange Værksteder, som var knyttet til Virksomheden. Man købte da Ejendommen Adelgade Nr. 82, hvor den dengang saa kendte folkelige Dansesal »Prinsen« havde haft til Huse. Hertil flyttedes samtlige Værksteder undtagen Møbel- og Sadelmageriet.

Charles A. V. Hansen, R. af D., var født den 7. August 1836 (død 23. August 1895) var den tredie af Grundlæggerens Sønner. De to andre Sønner døde før deres Fader. 18 Aar gammel kom Charles Hansen ind i Faderens Virksomhed. Senere grundlagde han sit eget Firma. Dette Firma blev dog ophævet 1866 ved C. B. Hansens Sygdom, hvorefter han indtraadte i Faderens Firma som Medindehaver sammen med L. Larsen.

Lars Larsen, Kaptain, Sadelmagermester, født den 31. Marts 1821, død 1902, rejste efter endt Uddannelse som Sadelmager til Udlandet, forblev der til Krigens Udbrud i

1848. Blev efter Hjemkomsten i 1849 ansat i C. B. Hansens Etablissement. Paa Grund af Virksomhedens stadige Udvikling besluttede man at udskille Tapetsererforretningen som en selvstændig Forretning under L. Larsens Ledelse. I Aaret 1854 blev Larsen gift med en Datter af C. B. Hansen. I Aaret 1857 forenedes Tapetsererforretningen atter med C. B. Hansens Etablissement og L. Larsen indtraadte — som tidligere nævnt — sammen med Svogeren som Etablissementets Leder. Blev i 1868 Medindehaver, hvilket han forbliver at være indtil han i 1894 trækker sig tilbage fra Firmaet.

Som Kaptajn Lars Larsens Efterfølger indtræder hans Søn, Louis Larsen (født

C. B. Hansens Etablissement, Holmens Kanal.

1856, død 1909) i Etablissementets Ledelse. Louis Larsen var uddannet i Sadelmagerfaget og blev 1888 optaget i Sadelmager- og Tapetsererlauget. Fra 1899 til sin Død var Louis Larsen Oldemand i Lauget.

Aaret efter at Louis Larsen var indtraadt i Etablissementets Ledelse afgik Charles A. V. Hansen ved Døden, og samme Aar indtræder hans Søn: Ejner Hansen i Forretningen. Han udtraadte dog allerede af Firmaet i 1905.

I over 50 Aar forblev C. B. Hansens Etablissement i det smukke Palæ paa Kongens Nytorv; men i Aaret 1888 afhændedes Palæet til Kjøbenhavns Handelsbank. Samtidig med dette erhverver C. B. Hansens Etablissement Naboejendommen Holmens Kanal Nr. 4, og efter endt Ombygning af denne Ejendoms Indre flyttes Virksomheden i 1891 der-

til. Imidlertid skulde ogsaa nævnte Ejendom indgaa som en Del af det nuværende store Handelsbank-Bygningskompleks, og allerede i 1907 rykkede Firmaet ud af Bygningen for at indrette sig i St. Kongensgade Nr. 29.

Ejendommen i St. Kongensgade, som siden 1907 har været den ydre Ramme om det gamle ansete Firma, var det forhenværende Prinsesse Juliane Maries Palæ, som oprindeligt kun bestod af det smukke Forhus med Facade mod St. Kongensgade.

Paa Grunden bag Hovedbygningen blev opført praktiske Værksted- og Lagerbygninger, hvorved det blev muligt at samle hele Virksomheden under eet.

Poul W. Johansen.

I Aaret 1905 indtræder Poul W. Johansen som Medindehaver af Firmaet, som derved blev tilført en ny betydende Kraft, der i de efterfølgende Aar skulde komme til at præge det ærværdige gamle Møbeletablisement, idet han ved sin Dygtighed ikke alene førte Firmaets hævdvundne Traditioner videre, men ogsaa uddybede disse smukke Traditioner.

Tiden fra Poul W. Johansens Indtræden i Firmaet og ind i det nye Aarhundrede var begivenhedsrige Aar for Virksomheden. Det var i denne Periode, at Etablisementet flyttede fra sin Ejendom Holmens Kanal Nr. 4 til den nyerehvervede Ejendom St. Kongensgade Nr. 29, det Sted, hvor Poul W. Johansen i de kommende Aar skulde opnaa at fæstne Firmaets høje Standard frem i Tiden. Poul W. Johansen — f. den 15. December 1881 i København som Søn af Tapetserer og Møbelfabrikant F. F. Johansen, der gennem mange Aar var Tapetsererlaugets Oldermænd — var uddannet som Sadelmager og Tapetserer i samme Firma, som han senere blev Indehaver af. Kun 24 Aar gammel blev han

Medindehaver af Firmaet, som han i 1909 — efter Louis Larsens Død — overtog som Eneindehaver.

Samme Aar — den 28. Oktober — fik Poul W. Johansen tildelt Prædikat af: Kongelig Hof-Møbelfabrikant. Derved bevarede det gamle Møbeletablisement Prædikamentet af Kongelig Hof-Møbelfirma.

Der tilgik efterhaanden Firmaet en Række nye store Leverancer til Ind- og Udland, og i Poul W. Johansens Tid blev Firmaets Virkeomraade udvidet til ogsaa at omfatte Monteringen af Skibe, Hoteller, Banker og andre offentlige Institutioner, og i Aaret 1914 fik Firmaets Indehaver tildelt Prædikat af Kejserlig Russisk Hof-Leverandør samt Udnævnelse som Kongelig Græsk Hofmøbelfabrikant.

Kongelig Hofmøbelfabrikant Poul W. Johansen deltog ikke meget i det offentlige Liv. Han helligede sig helt sin Virksomhed, som han — i det korte Aaremaal han fik Lov til at virke — med stor Dygtighed førte videre frem. Allerede i 1927, kun 46 Aar gammel, afgik Poul W. Johansen Nytaarsaften ved Døden, hvorefter hans Enke, Fru J. Johansen blev Firmaets Eneindehaver.

Den 31. Oktober 1908 — hærgedes de nye Værkstedsbygninger af en voldsom Ildsvaade, hvorved Etablisementet led en ret alvorlig Skade. Den 4. Juli 1932

hjem søgtes Etablissementet atter af en stor Ildsvaade. Denne Gang var det den bagerste af de store Værkstedbygninger der brændte. Ogsaa ved denne Lejlighed blev store Værdier lagt øde.

Vi er nu naaet saa langt frem i denne Virksomheds Historie, at vi stærkt nærmer os de allersidste Begivenheder indenfor dets over 100-aarige Historie.

Disse Begivenheder, som har sit Udspring i 1942 fra de af Københavns Kommune fremsatte Saneringsforslag, griber direkte ind i Etablissementets Historie, thi som bekendt blev det af Kommunalbestyrelsen vedtaget, at store Dele af den gamle By, Borgergade, Adelgade o. a. skulde nedrives for at give Plads, dels til nyere og tidssvarende Bebyggelse, dels til Udvidelse og Forbedring af Byens Gadenet. Mellem de til Nedrivning dømte Ejendomme var ogsaa Etablissementets Værkstedbygning, Adelgade Nr. 82. Denne Ejendom blev den 1. Januar overtaget af Københavns Kommune. Ogsaa Ejendommen St. Kongensgade Nr. 29 blev fra 1. Juli overtaget af Københavns Kommune med Nedrivning for Øje, idet det efter de nye Byplaner er Tanken at føre en bred Sidegade fra St. Kongensgade ned mod det nye Kvarter til Borgergade.

Disse nye Begivenheder i Virksomhedens Historie medførte, at man indenfor dens Ledelse mente det passende at søge ny Ejendom i Bredgade, som jo unægtelig er den af Hovedstadens Gader, der mest op til vore Dage har bevaret sit fornemme Præg. Om selve denne Gade og en Del af de mange smukke, stilfulde Palæer og Patricierhuse, der ligger der, har vi fortalt andetsteds.

Den smukke Palæbygning Bredgade Nr. 32, som C. B. Hansens Etablissement købte efter Salget af Ejendommen i St. Kongensgade, er opført omkring 1777 og har gennem Aarene hyppigt skiftet Ejer. Indtil Midten af forrige Aarhundrede beboedes Palæet af forskellige Adelslægter. Paa den store Grund, som ligger bag Hovedbygningen, blev i nyere Tid bygget Side- og Baghuse. I Midten af 1890'erne kommer Ejendommen i Grosserer N. Schous Besiddelse. I Aaret 1865 nedbrændte saa godt som samtlige Bag- og Mellembygninger. Efter disses Genopbygning har der været forskellige Virksomheder, bl. a. har det gamle Triers Bogtrykkeri haft til Huse her i over 50 Aar, og i den bagerste Bygning blev som bekendt den første Borgerdydsskole oprettet i Aaret 1884.

Da Ejendommen den 1. April 1942 solgtes til C. B. Hansens Etablissement, ejedes den af Enkefru Herforth.

Om Virksomhedens videre Historie, naar den flytter til Ejendommen i Bredgade Nr.

Kongelig Hof-Møbel-fabrikant C. B. Hansens Etablissement.
St. Kongensgade 29.

32 — naar Ombygningen er fuldendt — kan der ikke berettes meget ud over, at Firmaet ved Overflytningen til Bredgade sikkert faar endnu bedre og tidssvarende Rammer om saavel Udstillingslokaler som Værksteder m. m.

F. A. Thiele. Kongelig Hof-Optiker.

I denne vor Beskrivelse af den ældste og største Virksomhed indenfor det optiske Virkefelt falder det ganske naturligt at foretage et Tilbageblik — ikke blot i Firmaet F. A. Thiele's nu over 126-aarige Bestaaen, men ogsaa i selve Brillens Historie. Betragter man den overordentlige vigtige Rolle, som de optiske Hjælpemidler indtager i vort moderne Samfund, saa synes det næsten ufatteligt, at der skulde hengaa ca. 500 Aar efter Brillens Opfindelse, før den blev almindeligt anvendt i alle Samfundsklasser. Men der var flere Ting, som var Skyld heri, bl. a. læste man ikke dengang tilnærmelsesvis saa meget som nu, og en anden — ikke mindre væsentlig Aarsag var den Mystik, som gennem det første Aarhundrede havde lagt sig om disse »Glarøjne«.

Man kan ikke med Sikkerhed sige, hvem der har opfundet Brillen. Der fortælles nemlig i ældgamle kinesiske Skrifter og Overleveringer om Vismænd, der boede paa et helligt Bjerg og som tilsleb Brillerglas ved Hjælp af Sand fra de hellige Floder. Videnskaben har nu fastslaaet, at Brillen er opfundet i Europa, hvilket jo unægtelig er velgørende at vide, da den ældgamle kinesiske Kultur jo ellers i mange Retninger laa forud for den europæiske.

Der nævnes forskellige som Brillens Opfinder, saaledes f. Eks. den hellige Hieronymus. Men da Hieronymus døde i det femte Aarhundrede, og da Brillen først kom frem adskillige Aarhundreder efter den Tid, er det dog vistnok med Urette, at Hieronymus er sat i Forbindelse med Optiken. Det menes, at dette udelukkende skyldes den Omstændighed, at der findes et Maleri af ham, paa hvilket man ogsaa ser et Par Brillen. Maleriet stammer fra det 15. Aarhundrede, og Maleren har ikke taget det saa højtideligt, at Brillen først kom frem adskillige Hundrede Aar efter Hieronymus Død. Det er nok med større Ret, at Araberen Alhazeno omkring Aaret 1050 nævnes for sine optiske Eksperimenter.

Imidlertid menes det, at Brillens egentlige Opfindelse først gøres i det 13. Aarhundrede. I dette Aarhundrede nævnes bl. a. Oxfordmunken Roger Bacon, om hvem man ved, at han har nævnt Muligheden af, at Svagtsynede kunde hjælpes med Glas, tilslebet paa en særlig Maade. I en anden ældgammel Beretning fortælles om Munken Alessandro de Spina fra Klostret i Pisa, der fremstillede Øjenglas. Endelig nævnes som Opfinder af Brillen ogsaa Salvino d'Armato, hvis Gravmæle Optiker F. A. Thiele engang paa en af sine Italiensrejser fik forevist i en Kirke i Florens.

Tager man i Betragtning, at selve Kunsten at fremstille Glas ligger omtrent 4000 Aar tilbage i Tiden, saa synes det saa meget mere overraskende, at Brillens Opfindelse først gøres i det 13. Aarhundrede.

Selve Betegnelsen »Brille« kommer af Ordet »beryl«. Dette Ord kan spores langt tilbage i Tiden og var Betegnelsen for en klar Ædelsten. Ordet blev dog ogsaa brugt som Betegnelse for Krystaller, Bjergkrystaller og Glas. Helt op til den nyere Tid blev Bjergkrystaller anvendt som Brillerglas. Bjergkrystallens optiske Egenskaber havde man allerede i tidlig Tid Kundskab om, hvilket fremgaar af, at man har fundet Relikvieskrin, i hvis Laag var indsat Bjergkrystal, saaledes at Indholdet bedre kunde ses.

Brillen fik dog ingenlunde den begejstrede Tilslutning, man kunde have ventet. Den havde derimod en trang Tid i sin Start, blev bekæmpet af Kirkens Mænd, der nærmest betragtede Brillen som et kættersk Paafund. Ogsaa fra Lægestanden mødte Brillen megen

Mistro, idet Datidens Læger saa paa Brillen som Kvaksalveri. Trods Modgang skulde Brillen dog gennem de kommende Aarhundreder — og dermed Optikerens Videnskab — blive mere og mere udviklet. I Norditaliens og Sydtysklands Byer finder man de første Optikere som Haandværksmestre med eget Laug, men Brillen blev ogsaa forhandlet af

Omvandrende Brillekræmmer.
(Efter gammelt Kobberstik af Christian Dietrich).

omvandrende Brillekræmmere. (Disse maa dog ikke forveksles med Bissekræmmere). Brillekræmmerne var nemlig virkelige Haandværkere, der som omvandrende Optikere solgte Brillen og andre optiske Hjælpemidler. Efterhaanden opstod der mange smaa optiske Værksteder, hvor Glassene blev tilslebet paa primitiv Maade og indsat i Fatninger, lige saa primitive. Den ældste af disse Fatninger var vistnok Læderremmen, der blev spændt om Hovedet. Derefter fulgte Metalringene, der var forbundet med en Bro. Tid efter anden ud-

vikledes Haandværksfaget og der blev skabt meget smukke, kunstfærdige Rammer om de slebne Glas, dels i ædelt Metal, dels i Horn eller Træ.

Men Brillen — som man havde betegnet som et kættersk Paafund — skulde Aarhundreder efter blive direkte Aarsag til mangt et skiftende Modebillede, thi saa kolossalt udviklede Optiken sig, at Brillen pludselig en Dag blev en Modesag. Her var Frankrig sikkert Foregangslandet. Stanglorgnetten kom frem, og her fandtes de — haandværksmæssigt set — smukkeste Eksemplarer. Men der skulde dog hengaa adskillige Aar, før Lægestanden accepterede Brillerne, ja, vi kommer næsten helt op til Slutningen af forrige Aarhundrede, før der fra Lægernes Side vistes Brillerne alvorlig Interesse.

I Lighed med Brillens Historie kunde der fortælles mange interessante Træk om Optikens Udvikling gennem Aarhundreder — lige fra den første primitive Begyndelse til vor Tids moderne indrettede Optikerfirmaer. Men det falder udenfor vore Rammer, her maa blot nævnes — inden vi i de kommende Linier fremdrager Træk fra det gamle Optiker-Firma F. A. Thiele's Historie — at Optikerens Gerning ikke blot er at have Kendskab til selve det optiske, men der stilles ogsaa betydelige Fordringer til Haandværksfeltets Udøver.

Fra Kong Frederik den 6.s Dage har F.A. Thiele — Skandinaviens største Optiker-Virksomhed, der ved kongelig Resolution af 25. Marts 1931 fik Prædikamentet »Kongelig Hofleverandør« — haft Leverancer til det kongelige danske Hof. Med andre Ord lige fra Firmaets Grundlæggelse.

Men lad os vende os mod den svundne Tid — tilbage til Begyndelsen af forrige Aarhundrede — til den Januar dag i 1817, da Firmaets Grundlægger: Frederik Anton Thiele indgav sin Ansøgning om Borgerkab, stilet til Kong Frederik den 6., hvorefter Sagen blev forelagt Stadens Overpræsident, Borgmestre og Raad, og den 21. Marts 1817 modtager F. A. Thiele den højtidelige kongelige Bevilling, som gav ham »Ret til at forfærdige og udsælge samtlige til Astronomien, Matematikken, Chymien, Physikken, Optikken, Mineralogien og Mekanikken henhørende Instrumenter og Redskaber«. Med dette kongelige Dokument begynder Firmaet sin nu over 126-aarige Historie.

F. A. Thiele.
Grundlæggeren af F. A. Thiele's optiske Etablissement.

Frederik Anton Thiele, f.

1792, d. 1849, var Søn af Johan Rudolf Thiele, der var indvandret fra Schweiz, og som i 1770 havde lagt Grunden til det senere saa kendte Thiele'ske Bogtrykkeri.

Det var under rystende Begivenheder i vort Lands Historie, at den 16-aarige Frede-

rik Anton Thiele kommer i Lære hos Familiens Husdoctor, Professor Schmidt, der havde et fysisk og optisk Etablissement i Skidenstræde. Ligeledes var det en urolig Tid, da F. A. Thiele — 25 Aar gammel — aabnede sin egen optiske Virksomhed. Først Bombardementet paa København i Aaret 1807. Derefter Statsbankerotten i 1813. Begge Begivenheder skulde sætte sine dybe Spor i vort Lands Historie.

Om F. A. Thiele's Læremester kan det siges, at han var Datidens mest fremragende Person indenfor Optikerkredse og var den første herhjemme, der drev Instrumentmageri i større Stil.

Under Bombardementet 1807 nedbrændte Thiele's gamle Familieejendom i Helligejststræde. Da Huset senere genopførtes, indrettede F. A. Thiele sin første Forretning i dette, men forblev dog kun kort Tid i Helligejststræde, idet Forretningen flyttedes til Hjørnet af Købmagergade og Løvstræde.

Skønt den nye Butik efter vore Nutidsforhold var yderst beskeden at se til, vakte den Datidens Københavneres Forbløffelse ved sit flotte Udstyr. Den aarlige Leje var 400 Rdl. — havde man kendt noget lignende? Det gaar aldrig, spaaede Folk, men det gik, Grundlæggeren vidste hvad han gjorde. Han havde faaet en grundig Uddannelse hos Professor Schmidt, og derefter gennem flere Aars Ophold i Udlandet haft rig Lejlighed til at uddanne sig yderligere i sit Fag. Foruden Brille-Optiken interesserede F. A. Thiele sig for det optiske Instrumentfag — en Side af Virksomheden, som Firmaet stadig har bevaret i Trofasthed mod Traditionen. I denne Forbindelse maa fremhæves de berømte »Thiele'ske Kornvægte«, som den Dag i Dag nævnes i Radioen, naar Talen er om Priser og Noteringer paa Korn. Inden Grundlæggeren i 1849 døde, havde han den Lykke at se den Forretning, han havde skabt, vokse op og blive en stor og anerkendt Virksomhed.

Efter F. A. Thiele's Død overgik Virksomheden til Sønnen: Johan Christian Thiele, f. 1832, d. 1871. Ogsaa han havde faaet en grundig Uddannelse, saa han stod vel rustet til at bygge videre paa Faderens Forretning. Desværre blev det kun en kort Tid han fik Lov til denne Gerning, thi han døde kun 39 Aar gammel. Hans Enke fortsatte Virksomheden, og nu oprandt en Række vanskelige Aar, indtil 1888, da hans Søn, Frederik Axel Thiele traadte til, og med Sorg maatte afbryde sine Studier paa Polyteknisk Lærestalt, da han var klar over, at det nu ahang af ham, om Familiens gamle hæderkronede Firma skulde komme over Vanskelighederne. Det lykkedes, og Firmaet kom ind i en ny Opblomstringsperiode og har stadig siden vist Fremgang Aar efter Aar. I Aaret 1914 flyttedes Firmaet til Købmagergade Nr. 3, hvor Udviklingen stadig er fortsat.

I Aaret 1921 overdrog Frederik Axel Thiele Ledelsen af Virksomheden til sin ældste Søn Johan F. A. Thiele, og dermed fortsætter 4. Generation det ældgamle Brille-Dynastis hæderkronede Traditioner.

Samtidig med Virksomhedens store Udvikling maa erindres, at ogsaa selve Optiken undergik en rivende Udvikling, understøttet af saavel Videnskaben som Lægernes værdifulde Hjælp. I denne Udvikling har Danmarks ældste Optiker-Firma, i Forstaaelse af Tidernes Krav, stadig været det førende og forstaaet at hente Impulser gennem sine mange internationale Forbindelser.

Hjørnet af Købmagergade og Løvstræde.

I Lokalerne paa Købmagergade faar enhver Besøgende uvægerlig det Indtryk, at Firmaet yder det højeste af hvad der kan ydes indenfor de Rammer, det spænder over. Vi skal ikke her gaa i Detailler vedrørende Indretningen af saavel de store, smukke Lokaler i Stueetagen som paa 1. Sal; men blot nævne, at ved hver enkelt Brille-Ekspedition staar ikke alene dygtige Fagfolk til Disposition, men ogsaa Nutidens mest fintmærkende Instrumenter og Maaleapparater er til Klienternes Tjeneste.

Firmaet F. A. Thiele er ikke Brillen alene. Det spænder over mange Felter, f. Eks. har Firmaet gennem en Menneskealder været Generalrepræsentant for det verdenskendte Firma Ernst Leitz i Wetzlar. Paa 1. Sal findes en Afdeling for blandt andet: Mikro-

F. A. Thiele. Købmagergade 3.

skoper, Mikroprojektionsapparater, Mikrofotografiapparater, Røntgenprojektionsapparater, Kolorimetre, Fotometre og meget andet.

Kikkerten er ogsaa et Felt Firmaet har med at gøre. Selve Kikkertens Historie er betydelig yngre end Brillens. Man mener Kikkerten blev opfundet i det 17. Aarhundrede. Ogsaa her nævnes adskillige som Opfindere, hvilket vi ikke skal komme nærmere ind paa.

Endelig maa nævnes Firmaets mekaniske Værksteder, hvor de berømte Thiele-Kornvægte, den hollandske Vægt og Bismervægtene fremstilles. Her fremstilles tillige Niveleringsinstrumenter, Projektionsapparater m. m., samt Nyopfindelser, saavel til almen Brug som til videnskabelige Formaal.

Gennem fire Generationer har det gamle og kendte Firma F. A. Thiele Dag efter Dag arbejdet i Optikens Tjeneste, fra Slægt til Slægt er Traditionerne ført videre, og 5. Generation vil kunne fortsætte Virksomheden. 1924 forandrede Virksomheden til et Aktieselskab, hvis Bestyrelse nu betsaar af Fabrikkerne F. A. Thiele, Johan F. A. Thiele som administrerende Direktør, samt Direktør Svend Thiele og Inspektør Einar Thiele.

Cornelius Knudsen Kongelig Hof-Optiker

Til saa godt som hver enkelt af vor Bys ældgamle Virksomheder knytter sig — ikke blot selve Virksomhedens Historie, men i mange Tilfælde tillige Træk af Byens Historie, idet disse gamle Virksomheder fra deres Grundlæggelse var med til at skabe de forskellige Bybilleder.

Saaledes er det ogsaa med det over 100 Aar gamle Optikerfirma: Cornelius Knudsen, som vi i de kommende Linier skal berette lidt om.

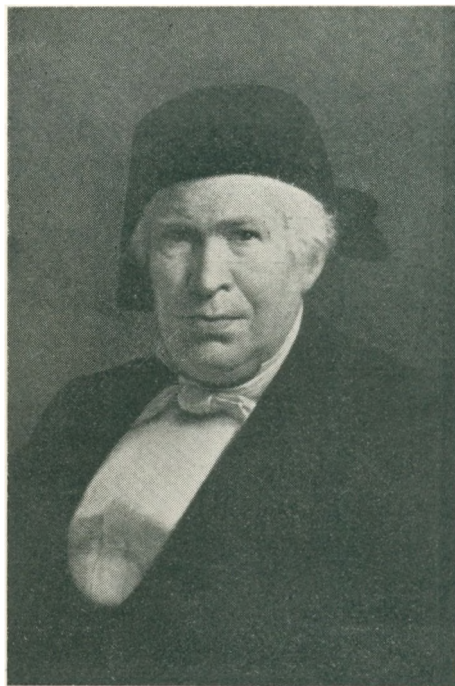
Stedet, hvor Firmaet i sin Tid blev grundlagt, var »Ulfelds Plads«, som vi nu kender under Navnet »Graabrødre Torv«. Dette Navn stammer fra Aaret 1232, da Graabrødrene kom til København og byggede deres Kloster her, hvilket vi har fortalt om andetsteds. I Aaret 1530 blev Klosteret nedrevet. Ved Torvet laa Korfitz Ulfelds Gaard, som i 1664 blev jævnet med Jorden, og først derefter opstod egentlig Torvet, saaledes som det nu kendes. Paa Pladsen blev Skamstøtten over Ulfeld opstillet, og Torvet blev kendt Ulfelds Plads. Dette Navn bevarede indtil Aaret 1842, da man Natten mellem 23. og 24. Maj fjernede Skamstøtten. I Tiden fra 1852 til 1902 var der Slagterboder ved Graabrødretorv. Den Gang Torvet endnu hed Ulfelds Plads, nedsatte Cornelius Knudsen — den 10. Marts 1838 — sig her som selvstændig Mekanikus og optisk Instrumentmager; men desværre ved man ikke, hvilken Ejendom der var Stedet for dette gamle kendte Firmas Grundlæggelse.

Firmaets Grundlægger: Jens Frederik Cornelius Knudsen blev født den 1. September 1805 i Eckernförde. Døde den 17. September 1878.

Cornelius Knudsens Fader var Drejermester og stammede fra Holland. Det faldt derfor ganske naturligt, at Sønnen skulde oplæres i samme Haandværk, og som 16-aarig kom han saaledes i Drejrlære hos Drejermester Schwartz i Sværtegade.

Det var imidlertid ikke paa dette Felt, at Cornelius Knudsen skulde bygge sin Fremtid, thi da han i 1838 bliver selvstændig, da er det som Mekanikus og optisk Instrumentmager. Paa Graabrødre Torv, eller rettere sagt »Ulfelds Plads«, som det dengang kaldtes, begyndte han Fremstillingen af Kamfinlamper. Atter træder en Periode af Byens Historie tydeligt frem i Bevidstheden: Opfindelsen og Fremstillingen af Kamfinlamperne skulde gøre sin betydelige Indsats til Forbedringen af Datidens Belysning — de elendige Tran- og Olielamper. Men saa da Petroleum i Midten af forrige Aarhundrede kom frem, blev Kamfinlampen selvsagt slaet ud. Resolut kastede Cornelius Knudsen sig derefter over et andet Speciale: Fremstillingen af Vægte, der iøvrigt lige indtil Aarhundredskiftet vedblev at være et af Firmaets førende Fabrikata.

I Aaret 1842 blev Cornelius Knudsen gift med Ida Kristine Halkier, hvis Fader var Galeaseskipper.

Jens Frederik Cornelius Knudsen.

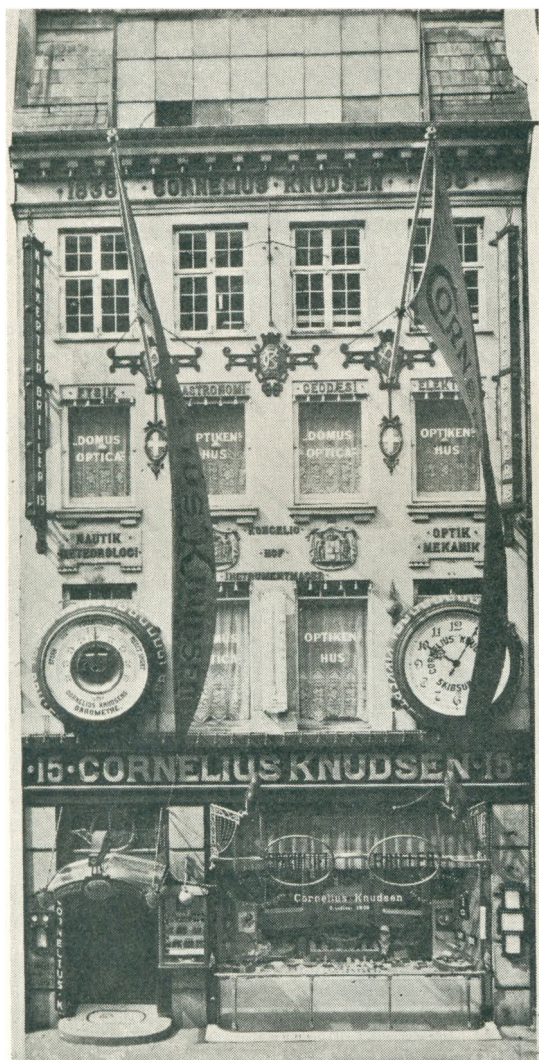
Pladsen paa Ulfelds Plads blev allerede i 1848 for lille, og man flyttede Virksomheden til Ejendommen Hjørnet af Købmagergade og Løvstræde, hvor man blev, indtil Postvæsenet lagde Beslag paa Ejendommen. 1898 flyttedes Forretningen til Købmagergade Nr. 15. Virksomheden har med andre Ord i nu snart 100 Aar boet paa Købmagergade.

Omkring 1870 træder Sønnen Theodor Cornelius Knudsen ind i Firmaet, og ved Faderens Død i 1878 overgaar Forretningen til ham.

Theodor Cornelius Knudsen, f. 13. September 1844, havde fra sine unge Aar været bestemt til at skulle overtage Faderens Forretning. Han havde som Dreng sin daglige Gang paa Firmaets Værksteder og blev saaledes fortrolig med alle Apparater og Maskiner; men i 1860 kom han paa Sommertogt med »Heimdals« under Kapt. Suenson, hvor han var Kadet-Aspirant sammen med daværende Prins Vilhelm, den senere Konge af Grækenland. Th. Cornelius Knudsen frekventerede den polytekniske Lærestanstalt, som han forlod 1865 som exam. polyt.

Fra Th. Cornelius Knudsens Tid i Marinen kan man spore den store Interesse for nautiske og meteorologiske Instrumenter, ligesom ogsaa de senere smukke, anseelige Ordre til den græske Marine kunde føres tilbage til Chefens Tid i Marinen. Nautiske Instrumenter blev i Th. Cornelius Knudsens Tid Firmaets store Indsats, og efterhaanden blev det saadan, at nautiske Instrumenter fra Cornelius Knudsen, København, saas i næsten alle Nationers Handelsfartøjer og Orlogsskibe. Navnet Cornelius Knudsen var blevet kendt over hele Verden, og de mange ærefulde Anerkendelser, Firmaet modtog i Aarens Løb vidner om dets høje Standard. Firmaets Chef fik saaledes Ridderkorset 1896. Den russiske Sct. Annaorden 1898. Den græske Frelserorden 1904. Hertil kommer de mange Guld- og Sølvmedailler fra adskillige Udstillinger samt Prædikatet Kongelig Hof-Optiker.

Tredie Generation træder ind i Firmaet 1904, idet Th. Cornelius Knudsens ældste Søn: Aage Cornelius Knud-

Cornelius Knudsens Ejendom Købmagergade 15.
(Nedbrændt i 1941).

sen, f. 4. December 1879 optages i Firmaet. Nogle Aar senere optages den næstældste Søn: Jens Cornelius Knudsen, f. 23. Februar 1885, ogsaa i Virksomheden. Begge havde faaet deres Uddannelse i Firmaet og paa de store optiske Skoler i Jena og Rathenow.

Med de to Sønners Indtræden i Firmaet blev nye Grene af Branchen taget op: En fysisk Afdeling — som forsynede næsten samtlige Landets Skoler med Apparater til Fy-

sik-Undervisningen — blev udvidet. De mekaniske Værksteder havde en Medarbejderstab paa op imod 100 Mand, der hovedsagelig var beskæftiget med Fabrikationen af Kompasser og andre nautiske Instrumenter, samt med Fremstillingen af Nivelleringsinstrumenter og andre geodætiske Instrumenter. Efterhaanden som Brillerne vandt Indpas, blev disse en større og større Artikel.

Jens Cornelius Knudsen døde 1917, hvorefter Aage Cornelius Knudsen blev Firmaets Eneindehaver, og det blev ham, der skulde føre det gamle Firma videre frem gennem de meget vanskelige Aar, Efterkrigstiden bragte. Samme Aar som Jens Cornelius Knudsen døde, aabnedes en Filial i Aarhus.

Endnu ved 100 Aars Jubilæet i 1938 stod Aage Cornelius Knudsen for den daglige Ledelse; men efter den katastrofale Brand i Februar 1941 — hvorved de talrige kostbare og uerstattelige Maskiner og Instrumenter blev et Bytte for den røde Hane — overlod Aage Cornelius Knudsen efterhaanden hele Styret til sin Datter: Anna Cornelius Knudsen, der er uddannet som Optiker, og efter Faderens Død i Oktober 1941 overtog den unge Fru Anna Posten som Chef — 4. Generation — for det gamle Firma.

Efter Branden paa Købmagergade flyttedes Firmaet midlertidigt til nogle Lokaler i Silkegade.

I Aaret 1938 knyttedes Jens Cornelius Knudsens Søn: Kaj Cornelius Knudsen — der var uddannet som Landbrugskandidat og senere ogsaa som Optiker — til Firmaet som Optiker og videnskabelig Medarbejder.

J. S. V. Weilbach, Kongelig Hofleverandør.

I Forbindelse med denne Beretning om en af vort Lands kendte Virksomheder, der nu snart gennem 200 Aar har været i samme Slægts Besiddelse, maa fortælles nogle faa spredte Træk fra det Laugs Historie, som Firmaets Grundlægger — og senere Indehavere gennem Slægtled har haft og endnu i Dag har Indflydelse paa.

Kongelig Hof Sejl- og Flagfabrik: J. S. V. Weilbach, grundlagdes den 24. November 1755; men selve Faget — Sejlmager Lauget — føres i sin Historie helt tilbage til Aaret 1591.

»De seks Søstre« Ny Børs Nr. 52.

Som bekendt lod Kong Christian den 4. ved en kongelig Forordning af 1613 saa godt som alle Laugsrettigheder strengt forbyde, og der skulde hengaa over 100 Aar, før Sejlmagerlauget atter opstod, hvilket skete ved kongelig Resolution af 27. November 1741, dog ikke som selvstændigt Laug, men sammen med Kompasmagerne under Navn Sejl-, Flag- og Kompasmager Lauget. I kongelig Hoffabrikant Johs. Ph. Weilbachs Bog af 1941 om Laugets Historie gives der en meget interessant historisk Redegørelse om saavel Lauget som Faget, hvilket vi ikke her kan komme nærmere ind paa. Da Lauget i Aaret

Overgaden o/ Vandet Nr. 179.

1741 atter opstod, hørte godt 100 Sejlskibe hjemme i København; men i de efterfølgende Aar tog Danmarks Skibsfart et kolossalt Opsving, og efter 7 Aars Krigen i 1763 havde København 204 Sejlskibe. I Slutningen af det 18. og i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede naaede dansk Skibsfart et Højdepunkt, og det er ikke for meget sagt, at København var Nordeuropas Skibsfarts-Centrum, idet ca. 5000 Sejlskibe aarligt anløb Københavns Havn. Man forstaar heraf, hvilken Betydning et Sejlmagerlaug havde paa de Tider; men det skulde senere gaa anderledes end nogen tænkte sig. Dampmaskinen blev opfundet, og man skulde synes, at Sejlmagerfaget hermed vilde svinde ind til intet.

Dette blev dog ikke Tilfældet, da Damp- og Motorskibene heller ikke kunde undvære Sejlmageren. Baadsejl, Solsejl, Kuldsejl, Skjulsejl, Broklæder, Baad- og Sejlpresninger og Overtræk til nautiske Instrumenter m. m. krævede Fagmænd. Fiskeriflaaden

benyttede dog stadig Sejl, og samtidig kom der et stort Opsving i Sejlsporten, saa Sejlmagerne kom ikke til at ligge stille.

Men vi vender os atter til den Virksomheds Historie, det var Tanken at fortælle lidt om her. Som tidligere nævnt grundlagdes Firmaet den 24. November 1755 af Iver Jensen Borger (f. i Holsten 1722, d. 1816). Forretningen havde den Gang til Huse i en af de maleriske Bygninger paa Overgaden o/ Vandet (Nr. 179).

Iver Jensen Borgers Datter, Marie Christine Borger, ægtede Johan Philip Weilbach (f. 1770), der den 29. November 1799 overtog Virksomheden, som lige fra Grundlæggelsen havde spændt over Sejl-, Flag- og Kompasmageri.

I Aaret 1801 flyttedes hele Virksomheden til de ved Ny Børs liggende Bygninger, kaldet »De seks Søstre«. Disse Bygninger laa, hvor nu Privatbankens monumentale Bankbygning ligger. De seks Søstre var opført af en af Byens største Tømmerhandlere og bygget som seks sammenhørende Enkelthuse, et til hver af Tømmerhandlerens seks Døtre.

Johan Philip Weilbach døde 28. Juli 1836, saa vel han som hans Svigerfader finder vi som Oldermænd for Lauget. De efterfølgende Indehavere figurerer ligeledes som Oldermænd indenfor Sejl-, Flag- og Kompasmagerlauget, hvis Oldermænd i Dag er Johs. Ph. Weilbach.

Den 16. April 1831 overtager Johan Ph. Weilbach's Søn, Ivar Jensen Weilbach (f. 1805 d. 14/1 1895) Firmaet. Den 7. November 1887 overdrages Forretningen til Sønnen, Johannes Sophus Vilhelm Weilbach (f. 1854 d. 4/4 1925). Efter hans Død videreførtes Virksomheden af Enken indtil Aaret 1929.

I Aaret 1887 var Firmaet blevet delt, saaledes at Kompasmageriet overgik til en anden af Iver Jensen Weilbachs Søner, nemlig Ivar Christian Weilbach. Fra den Tid var det to selvstændige Virksomheder, og Kompasmageriet udgik senere af Slægtens Besiddelse, hvorimod Sejl- og Flag Firmaet stadig er i Slægtens Besiddelse, og den 23. Marts 1929 overdroges Virksomheden til Johannes Sophus Vilhelm Weilbach's Enkes to Søner, Ivar Christian Søren Weilbach (d. 22/1 1936) og Johannes Philip Weilbach, der efter Broderens Død blev Eneindehaver af Firmaet.

I Aaret 1900 flyttedes Virksomheden fra De seks Søstre i Ny Børs til nuværende Ejendom, Niels Juelsgade Nr. 6.

Da Firmaet havde bestaaet i 100 Aar, fik det tildelt Prædikatet af Kongelig Hof-Leverandør.

I Aaret 1919 udvides Virksomheden ved Opførelse af en ret betydelig Fabriksbygning, beliggende i Holte, hvor Nordens eneste Flagtrykkeri findes indrettet.

Firmaets nuværende Indehaver, Grosserer Johannes Philip Weilbach, f. 1892, har siden 1935 været Laugets Oldermænd.

J. S. V. Weilbach. Niels Juelsgade 6.

Einar Weilbach & Co.

Vi har i de foregaaende Linier i Forbindelse med Sejl-, Flag- & Kompasmagerlauget berettet nogle enkelte Træk fra dette Laugs Historie, dog uden tidligere at komme ind paa de rent faglige Spørgsmaal, som netop er overordentlig interessante indenfor »Kompaskonstruktionen«, ikke mindst fordi der paa dette Omraade er sket en rivende Udvikling gennem Tiderne. Men en saadan Redegørelse vilde falde udenfor dette Værks Rammer og vilde tillige optage saa betydelig Plads, som vi slet ikke kan afse. Tanken med denne korte Artikel var at fortælle lidt om Firmaet Einar Weilbach & Co.

Gennem fem Generationer har Navnet Weilbach haft en god Klang i Søfartskredse — ikke saa mærkeligt — thi i mere end 175 Aar har Slægten beskæftiget sig med Fabrikation og Salg af alle nautiske Artikler.

Firmaets nautiske Udstillingslokale.

Første Gang Navnet Weilbach er fremme indenfor dette Fag, er da Johan Philip Weilbach ansættes i Lære hos Sejl-, Flag- & Kompasmager Iver Jensen Borger, hvis Virksomhed J. P. Weilbach overtog i Aaret 1799.

Der er kun faa Omraader i Fabrikations- og Forretningslivet, hvor Tilliden til Fabrikanten er saa absolut nødvendig som ved Fabrikation og Salg af nautiske Instrumenter. Fra Tidernes Morgen har de Mennesker, der har betroet deres Liv og Gods til Havet med dets stadige Farer, søgt at fremskaffe de bedst mulige Instrumenter og Hjælpemidler for at formindske den Fare, som stadig maa bekæmpes. Et Skibs Søevne afhænger foruden af Førerens Dygtighed af de Instrumenter, hvormed Skibet er udrustet; men de nautiske Hjælpemidler, som nu præsteres, bevirker — i Haanden paa en dygtig og erfaren Fører — at Menneskene trygt kan begive sig ud paa Rejser over Havene.

Denne Tryghed har sit Udspring i de nautiske Instrumenter, Skibet er udstyret med og dermed igen sit Udspring i det Navn som staar bag Leverancen af disse Instrumenter, og gennem fem Generationer har Navnet »Weilbach« Slægt efter Slægt grundfæstet denne Tillid, der da ganske naturligt er overgaaet til Indehaveren af Firmaet for Fabrikation af nautiske Instrumenter: Einar Weilbach & Co., hvis Eneindehaver er femte Generation af Navnet Weilbach.

Selve Firmaet er grundlagt 5. August 1919 af Einar Weilbach og C. M. Hallgren, men i Aaret 1921 overtog E. Weilbach Firmaet som Eneindehaver.

Fra Grundlæggelsen og indtil 1. Januar 1939 havde Firmaet til Huse i Ejendommen Niels Juelsgade Nr. 6, i samme Ejendom, hvor Firmaet J. S. V. Weilbach, kgl. Hofleverandør har til Huse, hvorefter Firmaet paa Grund af Fabriksudvidelse flyttede til Ny Toldbodgade 11. Einar Weilbach er uddannet Kompas- og Instrumentmager. Efter endt Uddannelse ansattes han i Store Nordiske Telegraf Selskab; men rejste kort Tid efter til England, hvor han bl. a. tilknyttedes Verdensfirmaet Henry Hughes & Son, Ltd., London.

I Aaret 1919 vendte E. Weilbach hjem til Danmark og grundlagde sin egen Virk-

Einar Weilbach & Co, Ny Toldbodgade 11.

somhed under Navn Einar Weilbach & Co., og Virksomheden har indtil Krigens Udbrud haft en meget betydelig Eksport til Sverrig, Finland, Island, Færøerne, Estland samt Lettland.

A/S Nordiske Møbel Pakhuse.

I den smukke gamle Patricier-Ejendom Rosenborggade Nr. 3, hvor det skønne Rosenborg Slot danner Baggrund for den nordlige Ende af Gaden, har det landskendte Møbel- og Tæppefirma Nordiske Møbel Pakhuse A/S sine Salgsmagasiner.

Grundlæggeren, Direktør W. Hj. Schaeffer, er uddannet i Møbelindustri og Handel

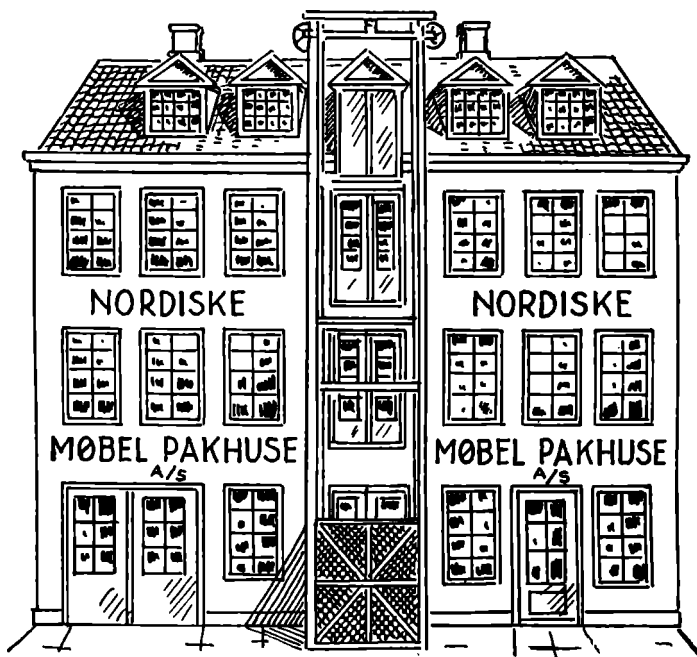

Det gamle Pakhus, Rosenborggade Nr. 3 over Gaarden som det var i Aaret 1906, da Nordiske Møbelpakhuse blev grundlagt.

i København og fik Sølvmedaille for Møbler i 1900. Har derefter faaet videre Uddannelse paa Møbelfabriker og Varehuse i England, Frankrig og Tyskland.

I Aaret 1905 vendte W. Hj. Schaeffer hjem fra Udlandet, og i 1906 startede han Firmaet Nordiske Møbelpakhuse og Salgsmagasiner under meget beskedne Former. Høstaaende Billede viser det gamle Pakhus, som det saa ud i 1906.

Det gamle Pakhus var opført i 1739. Ejendommen ejedes af Amtmandinde Wahl, som boede i det smukke Forhus. Pakhuset bestod af tre Etager, ialt ca. 600 Kvadrat Alen. Den aarlige Leje var 400 Kroner. I Stueetagen og paa første Sal blev indrettet Salgsmagasiner og paa tredie Sal Møbelværksted. Lageret bestod kun af nogle faa Møblementer.

Firmaets Pakhus. St. Gertrudsstræde Nr. 6.

Da Huslejen og Lageret var betalt, var der til Rest i Kontanter en Driftskapital paa 300 Kroner. Paa Værkstedet blev der som Speciale fabrikeret engelske Chesterfieldmøbler efter indhentede Erfaringer fra Udlandet. Det var den første Specialfabrik i sin Art i København. Det blev en stor Succes. Lokalerne blev i Løbet af faa Aar for smaa. Den første Udvidelse skete i 1915, da Firmaet købte Pakhusejendommen St. Gertrudsstræde Nr. 6.

I Løbet af nogle Aar viste det sig, at denne Udvidelse ikke var tilstrækkelig.

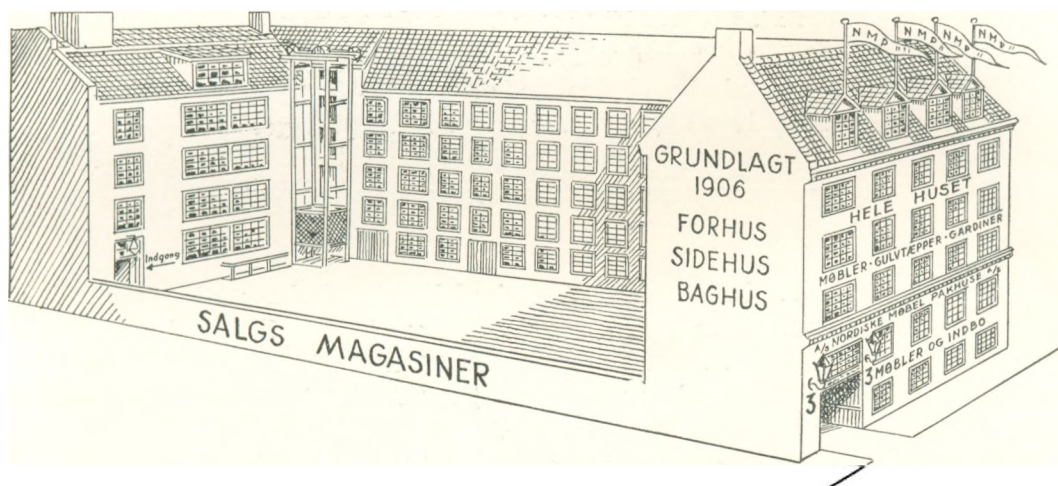
I 1932 kom saa den største Udvidelse, idet Firmaet købte Ejendommen Rosenborggade Nr. 3.

Efter at det gamle faldefærdige Pakhus var nedrevet, opførte Direktør W. Hj. Schaeffer foranstaaende nye Forretningsbygning med Person- og Vareelevator. Hele Ejendommen Rosenborggade Nr. 3 benyttes nu udelukkende til Salgsmagasiner. Efter denne Udvidelse omfattede Afdelingerne alle Slags moderne og antikke Møbler samt en stor Afdeling med moderne og ægte Tæpper, Løbere og Gardiner.

Firmaet har sin Kundekreds over hele Danmark samt i Sverrig og Norge og er nu et

af Nordens største Møbel- og Tæppefirmaer i sin Art. I Aarenes Løb har Firmaet haft Leverancer til Slotte, Godser, Herregaarde og til mange Tusinde større og mindre danske Hjem. Desuden har Firmaet haft Leverancer til Stat og Kommune samt mange andre Institutioner.

Forretningen driver stor Møbelimport fra Belgien, Frankrig, Holland, Italien, Sverige og Tyskland. Der forefindes altid et stort Udvalg af moderne Møbler samt Renaissance, Empire, Chr. d. 8., Louis XV, Louis XVI og mange andre antikke Stilarter paa Lager. Firmaet driver ikke alene Handel, men fabrikkerer ogsaa Møbler. Fra egne Værksteder og Tegnestuer har Firmaet haft den Ære at tegne og levere Møbler til Amalienborg Slot, Graasten Slot og Marselisborg Slot. Hds. Majestæt Dronning Alexandrine og Hds. kgl. Højhed Kronprinsesse Ingrid henvendte sig i 1936 personligt i Salgsmagasinerne Ro-

Nordiske Møbel Pakhuse's Salgsmagasiner Rosenborggade Nr. 3 efter Ombygningen.

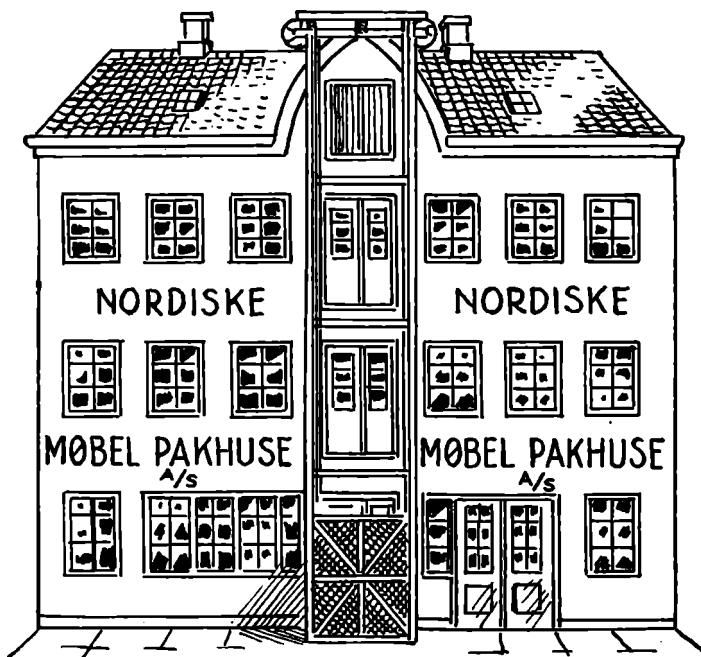
senborggade Nr. 3 og gjorde flere Bestillinger paa Møbler til ovennævnte Slotte.

I 1941 udvidede Firmaet atter sine Pakhuse ved Køb af Ejendommen St. Gertrudstræde Nr. 10.

Nordiske Møbelpakhuse og Salgsmagasiner raader nu over et Areal paa ca. 6000 Kvadrat Alen. Slægten Schaeffer har en gammel Møbel Tradition bag sig. I over 100 Aar, gennem tre Generationer, har Slægten været uddannet i Møbelbranchen. W. Hj. Schaeffers Bedstefader, som blev født i Storhertugdømmet Hessen i 1819, udvandrede til Danmark som ung Sadelmager og Tapetserer og nedsatte sig som Mester i København. Direktør W. Hj. Schaeffers Fader etablerede sig i Aaret 1872 og W. Hj. Schaeffer startede selv Nordiske Møbel Pakhuse i 1906. De tre Generationer begyndte hver for sig deres selvstændige Forretning.

Nordiske Møbel Pakhuse blev i 1940 omdannet til Familie Aktieselskab med W. Hj. Schaeffer som Direktør og Sønnen, O. H. Schaeffer som Underdirektør.

Direktør W. Hj. Schaeffer har desuden mange Tillidshverv. Fra 1930 beskikket af Justitsministeriet som handelskyndig Tillidsmand i Møbelbranchen. Fra 1936 Medlem af Repræsentantskabet for Københavns Grundejerforening. Fra 1937 Medlem af Repræsentantskabet for Københavns Brandforsikring. Fra 1939 Bestyrelsesmedlem i Københavns Grundejerforening. Fra 1940 Lægdømmer i Voldgiftsretten for Boliger og Lokaler i Kø-

Firmaets Pakhus. St. Gertrudsstræde Nr. 10.

benhavn, Frederiksberg og Gentofte Kommuner. Stifter af og Formand for Foreningen af Importører i Møbelbranchen i Danmark fra 1942. Direktør W. Hj. Schaeffer blev i 1940 udnævnt til Ridder af Dannebrog.

A/S Importøren.

Mellem de mange kendte og større Virksomheder i vor By er der egentlig forholdsvis faa, som har naaet at skabe sig et saadant Ry, at dets Navn er kendt over hele Hjemlandet — fra de mest afsides liggende Egne til hver Landsby, Stationsby eller Købstad.

Grunden til dette Firma lagdes faktisk bag paa en Sporvogn af daværende Repræsentant A. V. Klingenberg og Sagførerfuldmægtig C. C. Rammel, der havde kendt hinanden fra deres tidligste Ungdom, og paa det daglige Møde paa Vej til deres Arbejde blev Planer om at starte en Forsendelsesforretning lagt.

Firmaet stiftedes den 3. Marts 1903 som et Aktieselskab under Navn »Importøren« med en Aktiekapital paa 3000.— Kroner. Grundtanken i Firmaet var at skaffe Varer direkte fra Kilden til Forbrugeren.

A. V. Klingenberg vidste fra sine Rejser, at der ude omkring blandt Landboerne, og særlig paa de mange den Gang ret afsides liggende Egne var et uopdyrket Arbejdsfelt, thi man maa tage i Betragtning, at for 40 Aar siden var Samfærdselsmidlerne betydeligt vanskeligere og besværligere end i vor Tid, dels var der færre Jernbaner, og dels fandtes der ingen Rutebiler.

Til dette store Omraade, Landboerne, henvendte det nystiftede Firma sig ved Fremsendelse af typiske Tryksager med utallige Illustrationer, der gengav de Varer man tilbød. Importøren var saaledes et Forsendelsesfirma, hvis Hjemsted var et lille lejet Værelse i Thorngreens Ejendom i Vimmelskafte. Efter knapt et Aars Forløb blev dette Værelse imidlertid for lille, og man lejede en Tre-Værelses Lejlighed i Badstuestræde Nr. 6; men

Firmaets Udvikling var stadig saa rivende, at man allerede Aaret efter maatte flytte til større Rumforhold i Larsbjørnstræde Nr. 1. Aaret efter flyttes igen, og denne Gang til St. Pederstræde Nr. 28, hvor man i Baghuset sammen med større Lagerlokaler aabnede det første Detailudsalg i København.

Aabningen af et Detailudsalg var ganske vist et Brud paa Firmaets egentlige Tanke ved Grundlæggelsen, men ligesom Firmaet var i stadig Udvikling, var ogsaa København i Udvikling, og Forsøget med ogsaa at henvende sig til Hovedstadens Publikum faldt ud langt over Forventning, hvilket bedst ses gennem det Fakta, at der nu i Storkøbenhavn er 17 Udsalg fra Importøren, og det samlede Tal paa Filialer og Udsalg spredte over hele Landet andrager ca. 100.

Model til Vinduesudstillingen i Anledning af Jubilæet 1943.
Vinduerne bærer naturligvis Præg af Restriktionerne ved Vareudstillingen.

I Aaret 1907 købtes Ejendommen St. Pederstræde Nr. 28, og her forbliver Importørens Hovedsæde indtil 1913, da Firmaet bygger eget Hus paa la Coursvej.

Ti Aar efter Bygningens Opførelse hærges denne af en voldsom Ildsvaade. Efter Branden genopføres Ejendommen og blev ved samme Lejlighed forøget med een Etage.

I Aaret 1932 sælges Ejendommen paa la Coursvej til Nordisk Kabelfabrik, men i fire Aar endnu forblev Importørens Hovedsæde herude — indtil 1936, da Firmaet flyttede tilbage til St. Pederstræde Nr. 28, som nu helt optages af de mangeartede Afdelinger, og efterhaanden som Forretningens mange Udsalg Landet over har vundet Indpas som Hovedstadens Udsalg, ophørte den egentlige grundlæggende Del for Firmaet, »Postforsendelsesforretningen«, og samtidig ogsaa Udsendelsen af Kataloger.

I god, naturlig Samklang med Udviklingen er nu alle Importørens Udsalg ikke alene i Ydre, men ogsaa i Indre moderniseret efter Tidens Krav. De gamle beskedne Facader er erstattet af tidssvarende Facader med store Udstillingsvinduer.

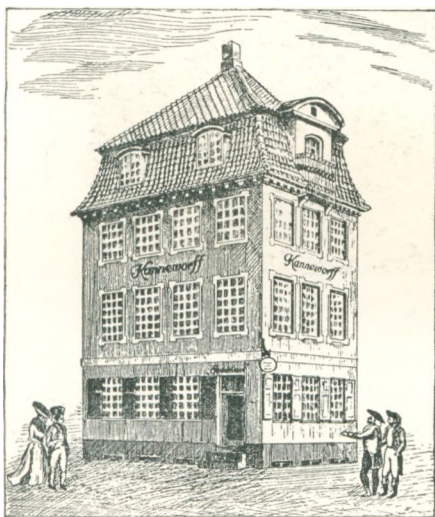
Selve Firmaets Ledelse gennem de 40 Aar skal vi ikke her komme nærmere ind paa, men blot nævne, at Kapitalen fra Kr. 3000.— i Aaret 1903 nu er steget til en Aktiekapital paa Kr. 450.000.— samt at Forretningens egentlige Stifter A. V. Klingenberg i 1936 trak sig tilbage som Selskabets administrerende Direktør og fra den Tid beklædt Stillingen som Formand i Aktieselskabets Bestyrelse.

Fra 1936 indtræder Civilingeniør Knud Nielsen som Selskabets administrerende Direktør.

»Interieur« v/ Einar Jørgensen og Max.

Det Kannevorffske Hus, Hjørnet af Bredgade og Kongens Nytorv, er en af de Ejendomme, som — trods nyere Tids Ombygning — fra gamle Dage har været med til at danne et af de mange særprægede Bybilleder, København har været saa rig paa.

Uden at komme dybere ind paa Spørgsmaalet vedrørende selve Stedet, hvor det Kannevorffske Hus ligger, maa vi fortælle, at omkring Aaret 1730 lod den daværende Ejer — Urtekræmmer Niels Titken — det Kannevorffske Hus ombygge, hvorefter det blev en 2-Etages Gaard med Gavlgang og Facade mod Kongens Nytorv.

Det Kannevorffske Hus.

I nyere Tid blev Ejendommen ombygget og forsynet med endnu en Etage samt Manzard; men ved denne Ombygning blev Husets nederste Etage heldigvis bevaret i den oprindelige Skikkelse, og er derfor endnu den Dag i Dag et typisk Billede af svundne Tidens Hygge — lave Vinduer med smaa Ruder.

Man kan nu i vor Tid finde en moderne Virksomhed bag de hyggelige Ruder — en Forretning, hvis Indehavere med Pietet forstaaer at værne om det gamle ærværdige Hus, og saaledes at dette danner en malerisk Ramme omkring de skønne Ting, som de forskellige Interieurs er sammensatte af.

Det er Forretningens Opgave at vejlede dens Klienter ved de mange Lejligheder, der melder sig, naar et Hjem — eller blot et enkelt Stueinteriør skal skabes, hvad enten det

er nye moderne Hjem, eller det gælder Montering eller Nyanskaffelser indenfor ældre Hjem, hvor det Milieu, som var skabt gennem Slægtens Traditioner, ikke maatte blive ødelagt gennem Valget af en forkert, nok saa lille Ting.

Firmaet »Interieur« blev grundlagt den 1/9 1933 af Einar Jørgensen og Max. Begge Indehaverne havde forud for Grundlæggelsen af egen Virksomhed gennem mange Aar været tilknyttet lignende Virksomheder, dels herhjemme, dels i Udlandet, hvilket selvsagt har medført, at Firmaets Indehavere nu er Specialister i Montering af Hjem, ligegyldig hvilken Stilart der er Tale om, ligesom denne aarelange Praksis ogsaa har skaffet Firmaet de rigtige Forbindelser indenfor de førende udenlandske Huse og Fabriker, saavel med Hensyn til Stoffer som Tæpper o. m. a.

Forretningen i Det Kannevorffske Hus i Bredgade har eget Værksted for Forarbejdning af polstrede Møbler, Systuer for Forarbejdning af Gardiner, Skærme, Tæpper etc., og i Forbindelse med disse Systuer raader Virksomheden over eget Atelier, hvor Ar-

kitexter staar til Raadighed for Forretningens Klientel ved Udarbejdelsen af Planer og Tegninger for Møbler o. a., og Virksomheden er nu saa udvidet, at den i udstrakt Grad anvender hjemmevævede Stoffe og Tæpper, udført efter egne Tegninger eller efter Kopier af gamle, smukke Mønstre.

Interieur i Det Kannevorfske Hus.

Efter sin nu 10-aarige Bestaaen har Firmaet ikke blot gennem talrige større Arbejder men ogsaa gennem de Tusinder af mindre Ting, saasom Lamper, Skærme, Smaaborde, enkelte Sofaer og Stole, slaaet fast, at det i Ordets egentlige Forstand er Stedet for Indretning af Hjem. Det gamle, historiske Hus blev i Aaret 1934 købt af Firmaet.

Nordisk Flag- & Fanefabrik.

Til saa godt som hver enkelt af vor Bys mange Virksomheder knytter der sig en mere eller mindre interessant Historie; men kun faa af disse talrige Forretninger formaar at blive af mere end almindeligt Format — og kun ganske enkelte opnaar som Nordisk Flag- & Fanefabrik at blive den største indenfor sit Laug, ja endog at blive den største indenfor sit Felt i hele Norden.

Dette Firma blev grundlagt i Aaret 1885 paa Immervad i Aarhus — tæt ved det Sted, hvor Grunden lagdes til Magasin du Nord. Her begyndte daværende Styrmand F. L. F. Houmann en meget beskeden Fabrikation af Flag, Faner etc.; men faa Aar efter flyttedes Virksomheden til København, hvor der paa Vesterbrogade Nr. 10 lejedes nogle Lokaler. Fabriken forblev dog ikke længe paa Vesterbro, idet denne flyttedes til Strøget — hvor Firmaet har haft til Huse i Nr. 6 og i Nr. 11.

Nordisk Flag- & Fanefabrik, Frederiksberggade 26.

Skulde vi nævne, i Tal, hvad der gennem Aarene af store Flag, Faner, Bannere, Pynte- og Bordflag, Klubflag, Reklameflag o. s. v. er udgaaet fra denne Virksomhed, vilde det blive saa ganske utroligt; dog maa man jo tage i Betragtning, at Nordisk Flag- & Fanefabrik er direkte Leverandør til Landets samtlige Flagforretninger, ligesom Fabriken er Leverandør til Stat og Kommune samt til den danske Hær og Flaade og til Rederi- og Skibsprovianteringsforretninger.

Under almindelige Forhold beskæftiger Firmaet ca. 40 Medarbejdere; dog er dette Tal betydeligt større i Sæsonen.

Københavns Flagfabrik samt Dansk Flagfabrik hører tillige under »Nordisk Flag- & Fanefabrik«.

Samtlige Virksomheder ledes af Indehaveren: Konsul, Fabrikant Harry Jacobsen.

Lars Møller.

Den smukke gamle Patricier Ejendom, Bredgade Nr. 19 har gennem umindelige Tider været et kendt og anset Snedkerhus. Det var her det gamle og ansete Snedkerfirma Chr. & Valdemar Plum havde deres Virksomhed. Derefter kom Ejendommen i Terkelsens Enkes Eftf., Blombergs Besiddelse. I Aaret 1935 solgtes Ejendommen til Lars Møller — hvis Navn er kendt over det ganske Land og overalt i Hertugdømmerne i Forbindelse med Snedkerfaget, navnlig naar det drejer sig om gamle originale Møbler og

I de sidste 35 Aar har Virksomheden haft Domicil i den Ejendom, hvor vi den Dag i Dag finder den, nemlig i Ejendommen Frederiksberggade Nr. 26. I mere end 50 Aar har saaledes denne nu i vort Land — ja i hele Norden — største Virksomhed paa sit Felt haft til Huse paa Hovedstadens Strøg.

Følger vi Firmaets Historie gennem Tiderne, ser vi at denne efter F. L. F. Houmann overgaar til hans Nevø: Grosserer Anker Wilmer. Denne Overtagelse finder Sted ved Aarhundredskiftet. Efter Anker Wilmers Død i 1916 fører hans Enke Virksomheden videre indtil 1918, da Firmaet overtages af nuværende Indehaver: Fabrikant Konsul Harry Jacobsen.

Virksomheden i Frederiksberggade Nr. 26 voksede Aar efter Aar, saaledes at denne nu udgør en betydelig Del af den samlede Flagfabrikation i Danmark, og indtil Krigens Udbrud var der til Firmaet knyttet en meget betydelig Eksportafdeling, som særlig drev Eksport til de baltiske Lande.

andet Snedker- og Billedskærerarbejde fra ældre Sider i Gotikkens, Renæssancens og Baroktidens Stilarter.

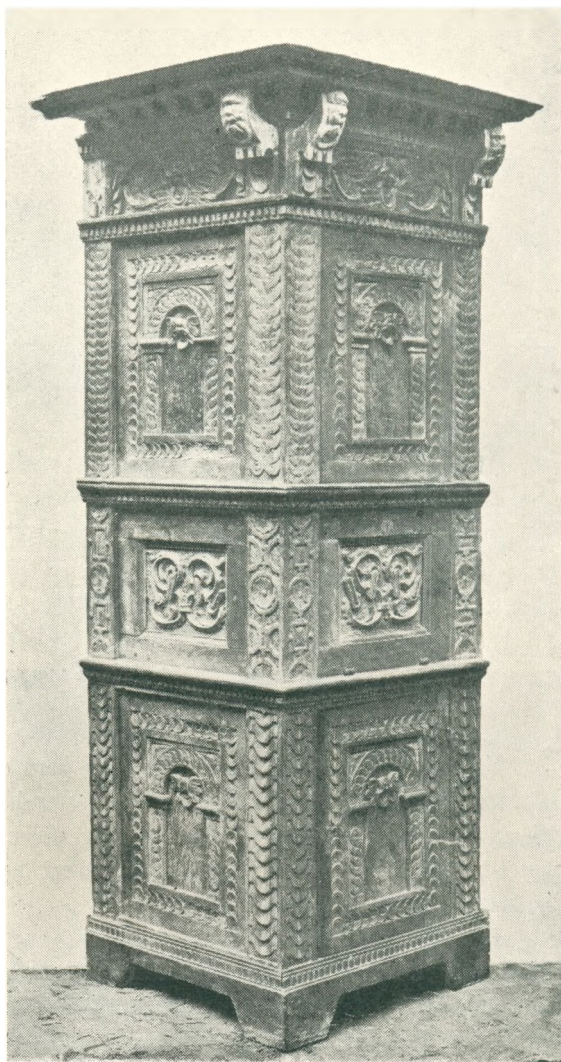
Lars Møllers Snedker- og Møbelfirma blev grundlagt d. 15/2 1907 umiddelbart efter at Lars Møller — der var uddannet som Snedker — vendte hjem til Danmark efter at have opholdt sig dels i England, dels i Frankrig og Tyskland i 5 Aar.

Det var under meget beskedne Forhold, at Virksomheden i 1907 blev grundlagt i Bredgade Nr. 36, hvor Lars Møller — sammen med daværende Snedkermester Andersen, en Broder til Landstingsmand C. C. Andersen — indrettede et lille Værksted i nævnte Ejendoms Baghus. Virksomheden var udelukkende lagt an paa en faglig og omhyggelig Restaurering af saavel antikke Billedskærerarbejder som antikke Møbler. Faa Aar efter Starten døde Snedkermester Andersen, og Lars Møller — der siden har drevet Virksomheden videre frem til det betydelige Stade, som dette Firma nu har indenfor sit specielle Felt — er anset og velkendt indenfor det store private Samler Publikum samt i vore forskellige Museer.

Restaureringen af disse smukke antikke Møbler etc. resulterede i, at Lars Møller — der i sig selv havde den medfødte Glæde og Sans for gamle smukke kunstfærdige Arbejder — begyndte at opkøbe Møbler, Billedskærerarbejder etc. dog kun danske Arbejder eller Arbejder, som var lavet i Hertugdømmerne. Hele dette store Felt blev Lars Møllers senere Arbejdsfelt, og fra utallige Rejser fremskaffede han efterhaanden adskillige meget sjældne og kostbare Ting, som paa Værkstedet i Bredgade blev restaureret. Dette Samlerarbejde havde et dybere Udløb, idet det var den direkte Aarsag til, at Interessen for Ting fra ældre Tider blev vakt i langt større Kredse end tidligere.

I Aaret 1917 erhvervede Lars Møller Ejendommen St. Strandstræde Nr. 4. Hertil flyttedes Værkstederne og samtidig aabnedes den første Udstilling. I St. Strandstræde forblev Virksomheden til 1939. Senere aabnedes i St. Kongensgade Nr. 77 en særskilt Møbelhandel med nyere Stilarter. Denne flyttedes senere til St. Kongensgade Nr. 59.

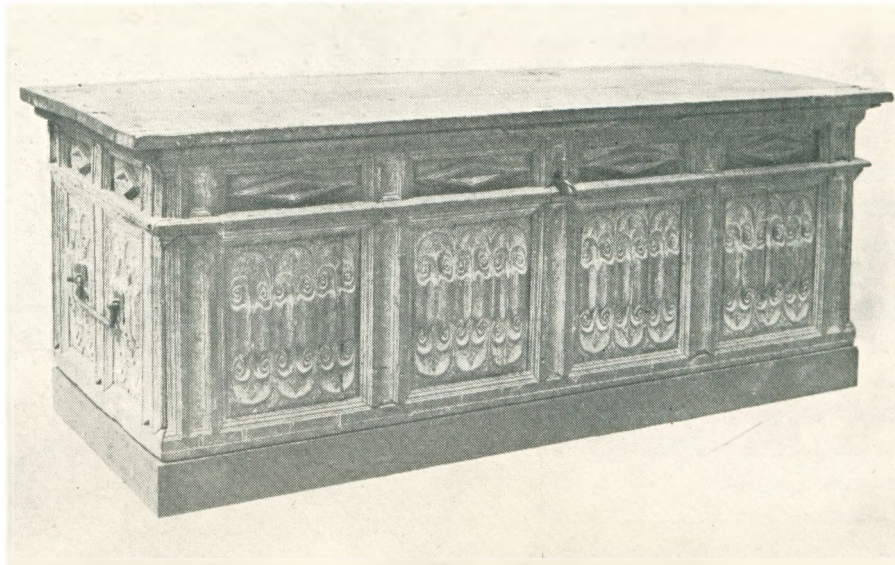
I 1935 købte Lars Møller den gamle Patricier Ejendom Bredgade Nr. 19, og Aaret efter flyttede Firmaet hertil. Her fandtes nemlig ikke blot de store Udstillingslokaler, man ønskede, men tillige var i Ejendommens Side- og Baghuse den længe søgte rummelige

Hjørneskab fra Ditmarsken, (Christian IV's Tid).

Plads til de forskellige Værksteder: Billedskæveri, Stolemagerværksteder etc. I Forbindelse hermed maa nævnes, at Lars Møller gennem de forløbne Aar paa sine Værksteder har uddannet 30 Lærlinge, hvoraf over Halvdelen har faaet tildels Medaille for deres Svendestykke.

Paa Værkstederne forarbejdes kun en lille Del af nye Møbler. Det væsentligste store Arbejde her hviler — som tidligere nævnt — saa godt som udelukkende paa Restauration og Genopbygning af antikke Møbler og Billedskærerarbejder.

Sønderjyds Kiste. (Frederik II's Tid).

Fra Lars Møllers Snedkerfirma er gennem Tiderne udgaaet adskillige meget sjældne Møbler til forskellige Museer over hele Landet. Den beskedne Forretning i Bredgade Nr. 36 er gennem de forholdsvis faa Aar vokset til at være vort Lands største Virksomhed paa sit Felt. Denne store, hurtige Udvikling har medført, at man aabnede to Filialer, een i Aarhus og een i Odense.

Paa Værkstederne i Bredgade i den gamle kendte Snedkergaard beskæftiges nu mellem 40—50 faguddannede Snedkere, Billedskærere og Tapetserere. Firmaets Indehaver har saaledes ikke blot Glæden af at se sin Virksomhed trives og vokse Aar efter Aar, men tillige den Glæde at kunne regne sig mellem dem, der har gjort en virkelig Indsats for at fremme og udbrede Samlerglæden til et betydeligt større Publikum end ved Aarhundredskiftet.

L. C. Warburg & Søn, Kongelig Hof-Leverandør.

Naar vi i de følgende Linier skal berette lidt om det nu snart 200 Aar gamle Trikotagefirma L. C. Warburg & Søn, Kongelig Hof-Leverandør, vil det være naturligt i denne Forbindelse først at fortælle lidt om den Ejendom, hvori Firmaet gennem et saa langt Tidsrum har haft til Huse.

Den Gang Forretningen i 1746 grundlagdes af L. C. Warburg — f. 1712, d. 1784

-- var Højbro Plads endnu ikke anlagt og nuværende St. Kirkestræde kun et smalt Stræde, som førte hen til St. Nikolai Kirke. Hjørneejendommen var ogsaa betydelig større end nu, idet denne Ejendom havde en bred Facade mod nuværende Højbroplads — tidligere St. Færgestræde.

I Aaret 1795 udbrød der — som andet Steds nævnt — en stor Brand i København. Denne Brand varede fra 5.—7. Juni og medførte, at adskillige af Byens gamle smukke Gaarde blev lagt i Aske, bl. a. ogsaa den Gaard, hvortil Firmaet Warburg i Aaret 1755 havde flyttet sin Forretning. Efter Branden opførtes nuværende Ejendom, og samtidig blev ogsaa Højbro og St. Kirkestræde anlagt.

Men vi vender tilbage til Firmaet L. C. Warburg, som gennem fire Slægtled har været i een Slægts Besiddelse — fra Grundlæggelsen den 20. December 1746 til Aaret 1885. Forretningen grundlagdes i Lille Kongensgade Nr. 85, nuværende Nr. 31—33. I 1752 flyttedes Forretningen til Kompagnistræde, hvor der samtidig anlagdes en Strømpfabrik og Væveri. Denne Fabrikvirksomhed, som efterhaanden var blevet ret betydelig, er nu nedlagt. I 1818 flyttedes Fabrikvirksomheden ud til Blegdammen, Blegdamsvej, hvor der var opført nye Fabriksejendomme. Herude var tillige den Warburgske Slægts Sommerejendom — den Gang var Blegdammen jo Københavns landlige Omraade, hvor flere af Byens større Handels- og Industri-drivende havde deres Sommerejendomme.

I Aaret 1775 erhverves St. Kirkestræde Nr. 7 samt Højbroplads Nr. 3. Siden da har Firmaet haft Domicil her, og indtil 1902 forblev Huset i den Warburgske Slægts Besiddelse.

Grundlæggerens ældste Søn, Aa. L. Warburg — f. 1754, d. 1810 — overtog Virksomheden efter Faderens Død 1784. I Aaret 1807 optages Ludvig Christian Warburg i Firmaet. L. C. Warburg var født 1785, død 1836. I 1810 overgik Virksomheden til L. C. Warburg, der i 1834 optog sin ældste Søn Christian Arnold Warburg i Firmaet, og Firmaet og Firmanavnet blev, som det nu kendes: L. C. Warburg & Søn.

C. A. Warburg — f. 1813, d. 1895, overtog Virksomheden efter sin Faders Død og førte Firmaet videre indtil Aaret 1885, da dette overtages af Grosserer C. T. Kjølbye. I 1902 sælges Huset til Vinhandler F. O. Pedersen, der gennem ca. 50 Aar har haft Vinhandel og Vinstue i Kælderlokalerne. Efter F. O. Pedersens Død tilhører Ejendommen hans Arvinger.

Den 1. April 1899 overtages Virksomheden af den nuværende Indehaver, Grosserer Michael Frederik Johansen, R. af D., Kongelig Hof-Leverandør.

M. F. Johansen er født 1872 og kom den 1. November 1886 i Lære i den gamle ansete Forretning — vel sagtens dengang uvidende om, at han engang i Tiden skulde føre de gamle ærværdige Traditioner, som det Warburgske Firma var bygget op paa, videre frem gennem nyere Tider.

L. C. Warburg & Søn, Højbro.

Den 8. Marts 1922 blev der tildelt Grosserer M. F. Johansen Prædikaten Kongelig Hof-Leverandør. Længe, meget længe før den Tid havde de Kongelige dog ofte besøgt den gamle, ansete Trikotageforretning.

I Aaret 1939 optoges M. F. Johansens Søn, Erling Johansen som Prokurist.

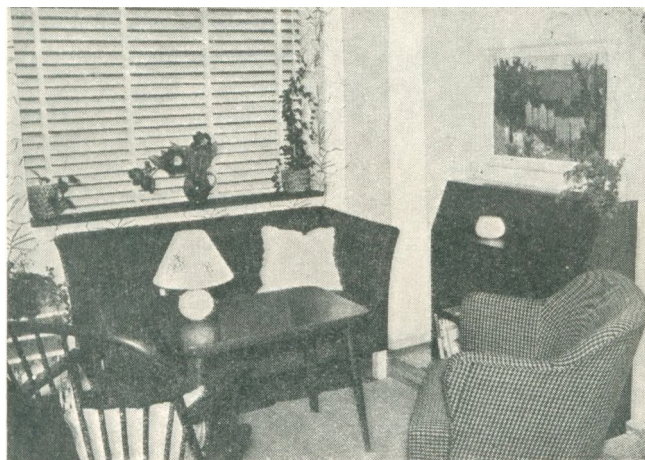
Gudrun Thalund Christoffersen.

Selve Navnet Vandkunsten har været knyttet til vor Bys Historie siden det 16. Aarhundrede. Vi har andet Steds omtalt Vandkunsten, og nævner derfor kun her, at Torvet — eller den aabne Plads som nu i vor Tid bærer dette Navn — blev anlagt i 1670'erne; men den smukke Brønd eller Springvand er først opsat i 1910.

Blandt de forskellige Forretninger, som ligger her ved Vandkunsten, er ogsaa en af Københavns nyeste Virksomheder indenfor Boligmontering, nemlig Frøken Gudrun Thalund Christoffersens Boligmontering, grundlagt 14/11 1942. Det er i dette Felt nu blevet mere og mere almindeligt, at man henvender sig til en Specialist, naar man skal sætte

Bo eller blot supplere sit Hjem med nye, smukke Genstande, hvad enten det gælder et enkelt Møbel, Gardiner eller maaske blot nogle smukke Glas eller Keramik Genstande, og efterhaanden har disse vore Boligmonteringer vundet et sikkert Indpas hos Publikum.

Frøken Gudrun Thalund Christoffersen er uddannet som Indendørsarkitekt paa Skole for Indendørsarkitektur og har senere i flere Aar været ansat i Illums Møbelafdeling og derefter i Illums Bolighus.

Interiør fra Boligmonteringen paa Vandkunsten.

Saaledes har Indendørsarkitekt Frøken G. Thalund Christoffersen ikke alene en grundig teoretisk Uddannelse, men tillige en alsidig praktisk Erfaring. Trods Virksomhedens endnu forholdsvis korte Levetid er der allerede leveret adskillige smukke Møbler derfra, tegnet og udarbejdet af Frøken G. Thalund Christoffersen. Fra Virksomhedens egen Sytue og Værksted udgaar ligeledes Duge, Gardiner, Skærme og mange andre fikse Smaating.

Virksomheden omfatter ikke alene Indendørsarkitektur, men ogsaa en Afdeling for Tegning, Bygning samt Montering af Sommerhuse.

Peter Hansen's Møbelforretning A/S

Da Peter Hansen i Aaret 1896 lagde Grunden til den Virksomhed, vi her skal omtale, var han sikkert ganske uvidende om, at hans Navn — i Forbindelse med Møbler — skulde blive kendt over hele Landet.

Da Peter Hansen for ca. 50 Aar siden aabnede sin Møbelhandel i Birkegade, en af Nørrebros Sidegader, var det ganske naturligt for den store, jævne Befolkning at klare

Peter Hansen's Møbelforretning A/S.

sig med saa lidt som muligt, og man købte ofte brugte Møbler, naar de var istandsatte og velholdte. Dette saa Grundlæggeren af denne Virksomhed, og begyndte derfor med udelukkende at sælge brugte Møbler. Senere udvidedes Forretningen til ogsaa at forhandle nye, moderne Møbler, og efterhaanden vandt Firmaet større og større Indpas hos Kundene. Pladsen i Birkegade blev for trang, og i 1902 flyttedes hele Virksomheden til Sortedamsdosseringen Nr. 47, hvor den siden har haft til Huse.

Forretningens Udvikling krævede imidlertid endnu mere Plads, end de lejede Kælderlokaler paa Sortedamsdosseringen kunde afgive, og man besluttede da i Aaret 1905 at købe hele Ejendommen, som bestaar af Sortedamsdosseringen Nr. 47 og Fredensgade Nr. 2.

I Løbet af de kommende Aar udvidedes Forretningen til ikke blot at forhandle nye og brugte Møbler, men oprettede ogsaa selv Special-Værksteder for Møbelsnedkeri, Tapetsering etc., og hver Tomme Plads indenfor Ejendommen optages nu af Virksomheden for at skaffe Plads til de mange Møbler.

I Aaret 1933 omdannedes Virksomheden til et Aktieselskab, og efter Peter Hansens Død i 1940 har hans Hustru, Fru Lilly Hansen været Virksomhedens administrerende Direktør. I Aaret 1938 optoges Sønnen, Sven Hansen, i Forretningen, som nu beskæftiger over 50 Medarbejdere.

Forretningens Grundlægger Peter Hansen var ikke alene en kendt Mand indenfor Møbel-Feltet, men indtog ogsaa indenfor dansk Travsport en ret fremskudt Plads, baade som Hesteejer og som Rytter. Ligeledes var Peter Hansen en af dansk Travsports dygtigste Medarbejdere og var i mange Aar Bestyrelsesmedlem i dansk Travsport.

Peter Hansen.

Mellem vor Bys anerkendte Skræderetablissementer indtager det gamle Skræderfirma A. H. Herlin & Co. en fremtrædende Plads. Dette vor Bys ældste Skræderfirma kan i sin Historie føres helt tilbage til Aaret 1865, og Firmaet har lige fra Kong Frederik den 7's Tid haft Prædikateret »Kongelig Hof-Skræder og Kongelig Hofleverandør«.

A. H. Herlin & Co., Bredgade 6.

Følger vi Firmaets Historie fra dets Grundlæggelse i 1865, vil flere af Datidens Navne indenfor Skræderfaget træde lyslevende frem i vor Erindring. Saaledes Skrædermestrene Johannes Peder Møller, f. 1837 paa Bornholm, der fik Borgerskab i København den 17/8 1865, samt Lars Johansen, f. 1835 i Kalundborg. L. Johansens Borgerskab blev udstedt den 24/10 1865.

J. P. Møller og L. Johansen grundlagde Virksomheden under Firmanavnet »Johansen & Møller« og havde til at begynde med Lokaler Bredgade Nr. 8. Forretningen — der hurtigt tog et stærkt Opsving — maatte allerede to Aar efter flyttes til nye Lokaler, Bredgade Nr. 17. Da ogsaa disse Lokaler blev for smaa, købtes i Aaret 1876 Ejendommen Købmagergade Nr. 9.

I 1878 indtræder en betydelig Forandring, idet Kongelig Hof-Skræder H. Rasmussen indtraadte i Firmaet.

Skrædermester H. Rasmussen var født 1820, hans Borgerskab blev udstedt 30/12 1848, og den 30. December samme Aar

grundlagde han sin Virksomhed, som fik Prædikateret »Kongelig Hofskrædder«.

Ved H. Rasmussens Indtræden i Firmaet forandredes Firmanavnet til »H. Rasmussen, Johansen & Møller, Kongelig Hofleverandør«.

Foruden det danske Hofprædikater erhvervede Virksomheden sig i Aarenes Løb Prædikater som »Kongelig Kejslerlig Hofleverandør« til Det russiske Hof, Det franske Hof samt til Det svenske, norske og græske Hof. I samme Tidsperiode havde det ansete Skrædderfirma Udstillinger i St. Pedersborg, Stockholm og København og fik tildelt Guld- og Sølvmedailler.

I Aaret 1893 trak Kongelig Hofskrædder H. Rasmussen sig tilbage og i 1901 trak J. Møller og L. Johansen sig ogsaa tilbage for at lade nye, unge Kræfter træde til og derved forny Firmaet.

Skræddermester Anders Henrikson Herlin (f. 1862, d. 1939) grundlagde sin Forretning 9. September 1896 Købmagergade Nr. 25. Overtog i Aaret 1901 Firmaet H. Rasmussen, Johansen & Møller som Eneindehaver og flyttede til dette Firmas Lokaler Købmagergade Nr. 9. Forblev her indtil Ejendommen skulde nedrives i 1909. Firmaet flyttede da til Købmagergade Nr. 22, hvor det forblev indtil det i Aaret 1917 flyttede til den nuværende Adresse, Bredgade Nr. 6.

Dette Ejerskifte medførte bl. a., at de gamle Hædersbevisninger: Prædikateret Konge-

lig Kejserlig Hof-Leverandører bortfaldt, og det gamle Firmanavn erstattedes af Navnet A. H. Herlin & Co.

Den nye Indehaver af det gamle Skrædderfirma formaaede imidlertid tilfulde at løfte Arven efter de gamle Indehavere og at lede Virksomheden ind i Tidens nye Former. Men at ogsaa Dygtighed i Faget var til Stede, beviser den Kendsgerning, at der ikke skulde hengaa ret mange Aar, før A. H. Herlin havde den Ære at faa tildelt Prædikater: Kongelig Hofskrædder — udstedt i 1906. Men allerede i Aaret 1904 havde Firmaet faaet tildelt Prædikater af Kongelig Engelsk Hofleverandør, og i 1910 fik Firmaet tildelt samme Prædikater til det russiske Hof.

I Tidens Løb var der i Bredgade sket den Forandring, at den Ejendom, hvori Firmaet blev grundlagt, var blevet nedrevet sammen med en Del andre af de gamle Patrierhuse. Paa disse Ejendommens Plads blev i Aaret 1917 opført nuværende store Ejendom (Bredgade Nr. 6). Hertil flyttede Firmaet samme Aar og har siden resideret i denne vor Bys smukkeste og fornemste Gade.

Efter A. H. Herlin's Død i 1939 overtoges det gamle Skrædderfirma af Svigersønnen Emil Schack-Jensen, f. 1892. E. Schack Jensens Borgerkab er udstedt 24/2 1940, og han havde fra 1918 samarbejdet med Kongelig Hofskrædder A. H. Herlin.

Den nye Indehaver havde den Ære den 9/3 1940 at faa tildelt Prædikater af Kongelig Hofleverandør.

Axel Rasmussen & Co. Kongelig Hof-Skrædder.

Efterhaanden er flere og flere af vor Bys fornemste Virksomheder samlet i Bredgade — en af de faa københavnske Gader, der har bevaret det aristokratiske Præg, som i gamle Dage hvilede over hele denne Del af Byen — og i de sidste otte Aar har ogsaa det gamle ansete Skrædderfirma »Kongelig Hof-Skrædder Axel Rasmussen« haft Domicil i denne Gade.

Axel Rasmussen.
Kgl. Hof-Skrædder.

Carl Nystrom.

Skal vi følge dette kendte Skrædderfirma fra Grundlæggelsen og op til Nutiden, maa vi tilbage til forrige Aarhundrede, da Axel Vilhelm Marius Rasmussen (f. 1859, d. 1935) i Aaret 1897 etablerede sig som Skræddermester — efter at have faaet Borgerbrev den 1. Marts samme Aar.

Axel Rasmussen havde gennem en Aarrække været ansat i det kendte Skrædderfirma Herforth & Co., inden han i 1897 nedsatte sig som Mester, Holmens Kanal Nr. 5. Her forblev Virksomheden til den i 1931 flyttedes til Hjørnet af Vingaardsstræde og Kongens Nytorv.

Fra Firmaets Start havde Indehaveren den Ære at kunne tælle sine Klienter mellem Datidens Adel og Godsejere, og det var saaledes fra Begyndelsen det mest eksklusive Herrepublikum der søgte den nye Virksomhed, og som gennem Aarene stadig var Firmaets trofaste Klientel.

Den 17. Marts 1914 modtog Firmaets Indehaver Prædikaten af Kgl Hof-Skrædder.

I 1931 indtraadte Firmaets nuværende Indehaver, Carl Nystrøm, i Virksomheden. C. Nystrøm er udgaaet fra en gammel Skrædder-Slægt, og var bl. a. i Tiden 1919—31 tilknyttet samme Firma som Axel Rasmussen, før denne nedsatte sig som selvstændig Mester.

Ved Grundlæggerens Død i 1935 overgik Virksomheden til Carl Nystrøm og Aaret efter — i 1936 — flyttedes Firmaet til den nuværende Adresse i det gamle Patricierhus: Bredgade Nr. 36. Samme Aar den 18. Marts fik den nye Indehaver tildelt Prædikaten Kongelig Hof-Skrædder.

Skræddermester Carl Nystrøm, der saaledes siden 1931 har været tilknyttet vor Bys fornemste Skrædderfirma, har forstaaet at videreføre de gamle ærefulde Traditioner, og i nu snart 50 Aar har Axel Rasmussen & Co., Kongelig Hof-Skrædder, staaet som en af Byens fornemste Virksomheder indenfor sit Felt, og gennem disse 50 Aar har Firmaet været Stedet, hvor ikke blot vor Bys, men ogsaa vort Lands Bourgoisi har søgt til.

P. A. Nielsen & Co's Eftf. (Asbjørn-Møbler).

I ældre Tider slog Datidens Møbelhandlere sig ned i den gamle Bys Midte — i Kvarteret omkring Frue Kirke, særlig Skindergade, fra Hjørnet af Fiolstræde og hen i de efterfølgende Ejendomme i Skindergade.

I nuværende Nr. 28—30 i Skindergade har Københavns ældste Møbelmagasin haft til Huse siden 1898, og gennem tre Generationer — indtil 1936 — har dette ældgamle Møbelhus været i samme Slægts Besiddelse. Følger vi dette Firmas Historie fra dets Grundlæggelse i Aaret 1820, fremkommer uvilkaarlig sammen med dets Historie forskellige Billeder indenfor vor By og i særlig Grad indenfor de Ejendomme, som Firmaet gennem det lange Spand af Aar har haft til Huse i.

Forretningens Grundlægger, Peter Nielsen (f. 1790, d. 1855), var en af Datidens betydende Mænd, ikke blot indenfor Faget som Indehaver af et stort Møbelfirma, men ogsaa som Ejer af et meget betydeligt Antal københavnske Ejendomme, ligesom Peter Nielsen ogsaa ejede flere af Datidens navnkundige Lystejendomme, som laa tæt udenfor København, bl. a. Vilhelmsdal, Søholm, Constantia og Bonne Esperance.

Grunden til Firmaet P. A. Nielsen & Co's Eftf. (Asbjørn-Møbler) blev lagt den 1. December 1820, og Firmaet havde den Gang til Huse i Kronprinsensgade, Hjørnet af Pilestræde. Senere flyttede Virksomheden til Strøget i Lokaler i Vimmelskaftet, der hvor nu i vor Tid »Standard« har til Huse. Herfra flyttedes Virksomheden til Amager Torv Nr. 6, og ved denne Lejlighed fik det den Gang allerede meget ansete Møbelfirma Domicil i en af Byens smukkeste, mest velbevarede gamle Gaarde, nemlig den af Borgmester Matthias Hansen i Aaret 1616 opførte Gaard, som endnu — trods Ombygningen i 1852 — tydeligt fortæller om det syttende Aarhundredes Byggekunst i vor By. Nu tilhører Ejendommen Den kgl. Porcelænsfabrik.

Desværre er der ikke overleveret Eftertiden meget vedrørende Peter Nielsen, men at hans Virksomhed har været af betydeligt Format, synes at fremgaa af, at han allerede sytten Aar efter Starten, ifølge Skøde af 14. Januar 1837, køber den meget anseelige Gaard »Griffenfeldtsgaard«, Købmagergade Nr. 37. Denne pragtfulde Patriciergaard bli-

ver herefter Firmaets ydre Ramme indtil 1898, da Ejendommen overgaar til Staten og bliver Domicil for Statstelegraf.

Den 1. December 1852 optager Grundlæggeren sin Søn, Adolph Nielsen (f. 1819) i Virksomheden, og Firmaets oprindelige Navn: Peter Niensens Møbelmagasin forandredes til: P. A. Niensens Møbelmagasin, og inden Peter Niensens Død i 1855 bliver en anden Søn, Carl Nielsen, optaget i Virksomheden, hvorefter Firmanavnet forandredes til: P. A. Nielsen & Co.

Griffenfeldtsgaard. Hjørnet af Købmagergade og Løvstræde, hvor P. A. Nielsen & Co. boede indtil 1898.

I Aaret 1884 døde Adolph og Carl Nielsen med ganske kort Mellemlum, og Firmaet overgik derefter til deres Sønner. Det blev saaledes under tredie Generation, at Firmaet flyttede til sit nuværende Domicil i Skindergade. Rudolph Nielsen — Søn af Adolph Nielsen — drev desuden en betydelig Tændstikfabrik og Træskofabrik. R. Nielsen trak sig i 1902 tilbage fra Møbelmagasinet, hvorefter Axel Valdemar Nielsen (f. 1863, d. 1936), Søn af Carl Nielsen, blev Eneindehaver af det ældgamle Møbelfirma.

I 1898, da Griffenfeldtsgaard blev solgt til Staten, købte Firmaet Ejendommene Skindergade Nr. 28—30. (Ogsaa til disse Ejendomme knytter der sig Erindringer, som sikkert ikke er uden Interesse, idet Bagermester Herold boede i et af disse Huse. Bagermester

Herold var Onkel til vor berømte Sanger Vilhelm Herold. I en anden af disse Ejendomme boede Dagmar Hansens Fader og drev Cyklehandel her).

Efter en betydelig Ombygning blev de 2 Ejendomme omdannet til een — nuværende Nr. 28 — og samtlige Etager i Husene blev Firmaets Rammer. Herfra blev det gennem de kommende Slægter grundfæstet som et af de betydeligste Møbelmagasiner, og fra Slægt til Slægt blev de ærefulde Traditioner ført videre.

I Aaret 1917 indtræder Snedkermester Peter Asbjørn som Forretningsfører i Virk-

P. A. Nielsen & Co.s Møbelmagasin Skindergade Nr. 30, ca 1900.

somheden. Hermed begynder en ny Tid for Firmaet, som i 1923 erhverver den gamle kendte Møbelforretning, Jens Hansens Møbelhandel, i Naboejendommen Nr. 32. Ved dette Køb kom Firmaet P. A. Nielsen & Co. til at raade over Udstillingsplads i Fiolstræde mod Frue Kirke. To Aar efter, den 1. Januar 1925, indtraadte Peter Asbjørn som Medindehaver af Firmaet. I samme Tidsrum udskiltes den i 1852 stiftede Udlejningsforretning som en selvstændig Forretning, stadig med Domicil i Skindergade.

Siden 1936, efter Axel Niensens Død, har Snedkermester, Grosserer Peter Asbjørn som Eneindehaver ført det nu snart 125 Aar gamle traditionsrige Møbelmagasin videre under de gamle hævdvundne Principper under Navnet P. A. Nielsen & Co.'s Eftf. (Asbjørn-Møbler), medens Udlejningsforretningen drives videre af Arvingerne af Nielsen-Slægten.

P. A. Nielsen & Co.'s Eftf. (Asbjørn-Møbler) Skindergade 28.32, ca. 1936.

Københavns Fiskehal.

Vi har andetsteds fortalt om Gammel Strand — dels om det Liv som rører sig her, dels om nogle af Gammel Strands ærværdige gamle Huse — og i de efterfølgende Linier skal fortælles lidt om en af de mest kendte Virksomheder indenfor sin Branchegren, nemlig Københavns Fiskehal.

Denne en af vor Bys største Fiskeforretninger — en detail, en gros og Eksport — blev grundlagt af Augustinus Berthelsen 1937.

I Aaret 1912 overtog Augustinus Berthelsen daværende Schulstad's Fiskeforretning, som laa i Frederiksborggade. Denne Forretning var — paa det Tidspunkt, da Overtagelsen fandt Sted — tilsyneladende stor; men Handelen var alligevel tildels gaet i Staa, og det blev saaledes afdøde A. Berthelsens Opgave at indføre nyt Liv i Forretningen. At dette lykkedes, ved man, da man nu i vor Tid regner Virksomheden som værende den største og førende i København i den Branche.

Aaret efter Overtagelsen i Frederiksborggade flyttedes Forretningen til Gammel Strand Nr. 36 — i og for sig det eneste rette Sted for Anlæggelsen af en saadan Forretning.

Gennem Aarene voksede Virksomheden til nuværende Stadie, og efter A. Berthelsens Død i 1937 overtog hans Hustru, Harriet Berthelsen Ledelsen af hele Virksomheden, som efterhaanden var blevet den store Hovedleverandør til Københavns mange forskellige Hoteller, Restauranter o. s. v. Ligeledes er Forretningen Hoved-Leverandør til flere af Provinsens største Hoteller og Restauranter.

Senere optoges Augustinus Berthelsens ældste Søn, Christian Berthelsen, i Virksomheden, og derefter optoges den anden Søn, Henning Berthelsen ogsaa i Virksomheden, som nu beskæftiger ca. 18 Medarbejdere.

Th. Ellebye.

I over 60 Aar har Navnet Th. Ellebye været kendt indenfor dansk Industri — ikke alene i København; men i hele Danmark og har en stor Kundekreds, navnlig blandt det københavnske Damepublikum.

De færreste ved imidlertid, at en af vort Lands største og ældste Possementmageri-virksomheder findes bag Firmaets stilfulde Facade mod Østergade. Skal vi følge denne Virksomheds Historie fra dens Grundlæggelse, da maa vi tilbage til Aaret 1882, hvor daværende Grosserer Thorvald Ellebye (f. 1857, d. 1911) under meget smaa Forhold begyndte en Smaatingsforretning i København — i Ejendommen Pilestræde Nr. 5. Allerede Aaret efter oprettedes en Fabriksvirksomhed i Læderstræde Nr. 26. Her findes endnu Virksomhedens Fabrik og Lager. Da Grundlæggeren i 1911 døde, havde Firmaet udviklet sig til en Fabriksvirksomhed, som allerede dengang indtog en betydelig Plads indenfor Landets Possementsfabrikker. Den gamle Købmandsejendom, Pilestræde Nr. 5 kom senere i Firmaets Besiddelse.

Efter Grundlæggerens Død overgik Virksomheden til Broderen, Theodor Ellebye (f. 1861, d. 1924). I Aaret 1914 blev Ejendommen i Pilestræde ombygget, hvorved den fik et efter Datidens Forhold virkeligt Storstadspræg. I 1928 solgtes Ejendommen til Firmaet A. C. Illum, hvorefter den indgik i det store Byggeforetagende, som A. C. Illum udførte ved den sidste store Udvidelse af Firmaet.

Ellebyes Ejendom Pilestræde Nr. 5.

Ved dette Salg kom samme Aar Firmaet Th. Ellebye — som i 1924 overgik til Theodor Ellebye's Søn, Fabrikant, cand. jur. Johannes Ellebye — i Besiddelse af den kendte Ejendom Østergade Nr. 42, hvor i mange Aar det gamle anerkendte Konfektionsfirma Colbergs Eftf. havde til Huse. Tre Aar efter Overflytningen til Østergade lod Firmaet den gamle Købmandsgaard ombygge, og en ny moderne Forretningsbygning rejste sig som et Led i Rækken af de smukke Handelshuse, der nu i vore Dage ligger paa Københavns Strøg.

Tidernes Udvikling har medført, at Virksomheden paa Østergade har fulgt saaledes med i Tidens Tempo, at Firmaets Salg ikke alene omfatter Possementmagerartikler etc., men ogsaa adskillige Specialafdelinger indenfor Manufakturbranchen, som f. Eks. Strømpaafdeling, Lingeri-, Besætningsartikler-, Galanteri-, Bluser-, Blomster-, Syartikler, Keramik, Silkestoffer, Legetøj m. m.

Ogsaa selve Fabrikken for Possementmagerarbejde har i de forløbne Aar gennemgaaet betydelige Udvidelser, og er saaledes mellem de betydeligste Fabriksvirksomheder indenfor dette Felt. Fabrikken raader over egne Væverier og Spindrier og er forsynet med moderne Specialmaskiner for Tilvirkning af de mange forskelligartede Artikler saasom Møbelpossementer, Frynser, Kvaster, Lampeophæng, Bagagenet og andet Automobiltilbehør, altsammen Artikler, som i udstrakt Grad i tidligere Tid importeredes fra Ulandet.

Firmaet — som stadig ledes af Fabrikant Joh. Ellebye — er Leverandør til Stat og Kommune.

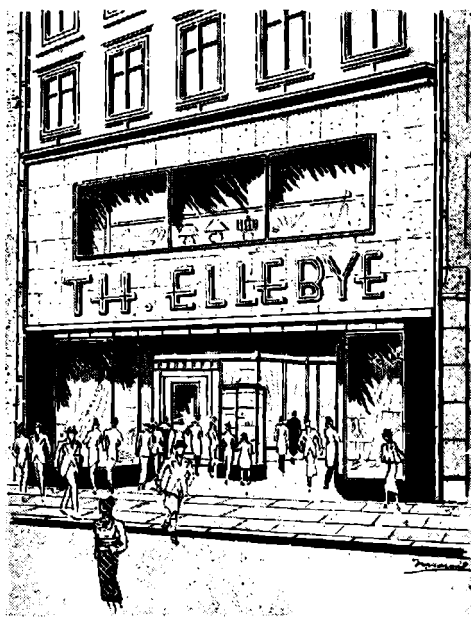
Alfred Elhegn.

• Bebyggelsen af Nørrebro tog — som andet Steds fortalt — egentlig først rigtig til efter Demarkationsliniens Ophævelse og de forskellige Byportes Nedlæggelse. Mellem de ældste Gader herude paa Nørrebro var Griffenfeldtsgade, der i sin første Oprindelse hed »Parcelvejen« og var Hovedfærdselsaare fra Parcelbroen — som førte over den gamle Ladegaardsaa op til Nørrebros Hovedfærdselsaare Nørrebrogade.

Mellem de forskellige Forretninger huskes af adskillige endnu den af Firmaet »Nolfi« i Aaret 1912 grundlagte »Trævarehandel«.

Forretningen blev grundlagt i Ejendommen Griffenfeldtsgade Nr. 50 og 50 A. Men man udvidede allerede efter faa Aars Forløb, saaledes at Forretningen ogsaa kom til at spænde over Sengeudstyr og Møbler. Særlig fremtrædende var de paa den Tid opstaaede pladsbesparende »Patent-Møbler«, Sovesofaer etc., og Navnet »Nolfi« satte sig gennem flere Aar fast i Folks Bevidsthed. Nu eksisterer det gamle Firma ikke mere paa dette Sted.

I Aaret 1917 ansattes Alfred Elhegn som Bestyrer af Aktieselskabet »Nolfi«s Afdeling paa Nørrebro, og efterhaanden fæstnede denne Forretning sig i det nørrebroske Bybillede.

Th. Ellebye. Østergade.

Møbel- & Sengeudstyrforretningen, Griffenfeldtsgade 50-50 A.

Den 1. April 1933 overtog daværende Bestyrer A. Elhegn den gamle Forretning og førte denne videre for egen Regning.

De gamle kendte Patentmøbler er Tid efter anden delvis udgaaet, vigende Pladsen for mere tidssvarende Møbler og Senge samt Sengeudstyr.

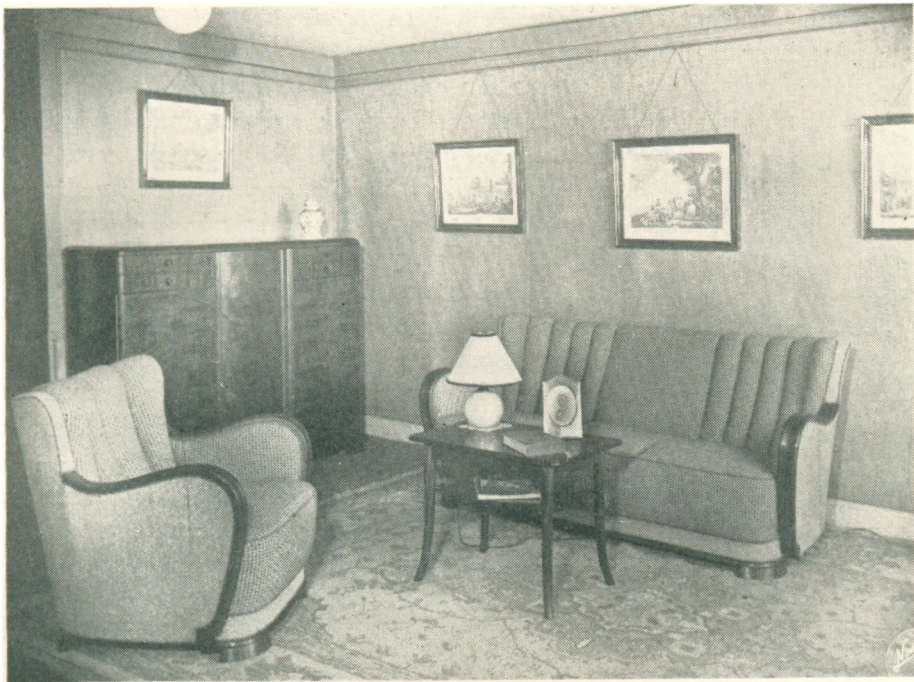
Følgende Tidens Krav fortsatte A. Elhegn med Salg paa »Konto Systemet«, og det er i Aarenes Løb en stor Kundekreds, Forretningen derigennem har skaffet sig og stadig kan glæde sig over, ligesom Firmaet ogsaa vedblivende gør sit yderste for at betjene Kundene paa bedste Maade.

Kofoed's Møbelmagasin.

Efterhaanden som Bebyggelsen af Københavns Forstæder tog til, udviklede disse sig til at blive mellem de tættest befolkede Bydele. Saaledes er det Tilfældet med Vesterbro — en Bydel, der i særlig Grad præges af Hovedfærdselsaaren, Vesterbrogade. Omkring Aarhundredskiftet var der allerede lagt adskillige Virksomheder langs med Vesterbrogade. Blandt disse Virksomheder, som saaledes i deres Start kan føres tilbage til selve Bydelens egentlige store Udviklingsaar, er ogsaa den Virksomhed, vi her skal omtale, nemlig Kofoeds Møbelmagasin, Vesterbrogade 97 og 89. Skal vi følge dette nu saa kendte Møbelmagasins Historie fra Grundlæggelsen og til i Dag, da maa vi tilbage til Aaret 1896 — den 24. Oktober — da Georg Kofoed (f. 11/10 1872, d. 4/10 1936) sammen med sin Hustru Marie Kofoed, f. Sørensen, aabnede en beskeden lille Møbelhandel i Kælderen i Ejendommen Vesterbrogade Nr. 97.

Efter faa Aars Forløb kunde man udvide Virksomheden og inddrage Stueetagen i samme Ejendom i Forretnings- og Udstillingsøjemed. Omkring 1913 købte Virksomhedens Grundlægger en daværende Møbelhandel paa Vesterbrogade Nr. 89. Denne Forretning blev da inddraget under Virksomheden i Nr. 97.

I de efterfølgende Aar — indtil 1921 — bestod Kofoeds Møbelmagasin af to Forretninger, med Hovedforretning i Nr. 97, men Virksomhedens stadige Udvikling medførte bl. a., at man ogsaa erhvervede en Ejendom, St. Kongensgade Nr. 27, og her oprettedes en tredie Forretning. Indtil Aaret 1936 blev alle tre Forretninger drevet under eet,

Interiør fra Møbelmagasinet.

men ved Grundlæggerens Død samme Aar udskiltes den ene af Virksomhederne (Forretningen i St. Kongensgade). Samtidig forandredes Firmanavnet til: »Koføeds Møbelmagasin«.

Det gamle Møbelfirma har altsaa siden dets Grundlæggelse haft sin Hovedforretning paa Vesterbrogade, hvor Grundlæggerens Hustru, Fru Marie Koføed, siden 1936 har ført Virksomhedens solide, gode Traditioner videre, og vi maa i denne Forbindelse nævne, at det nu ofte er tredie Generation af Firmaets faste Kunder, som søger Firmaet.

John R. Hanson.

Bag Firmanavnet John R. Hanson findes et Haandværks- og Industriforetagende, som ikke blot er Danmarks, men ogsaa Skandinaviens ældste og største Virksomhed paa Stempel- og Gravøromraadet.

Firmaets Historie gaar tilbage til 1870'erne. Grundlæggeren John R. Hanson (født 1851, død 1922) var oprindelig uddannet indenfor Farverprofessionen. 18 Aar gammel rejste han til U. S. A. til Broderen C. H. Hanson, der i 1866 i Chicago havde grundlagt en Gravør- og Chablonfabrik.

I Aaret 1875 kom Gummitemplerne frem i Amerika. John R. Hanson erhvervede Fremstillingsmetoden for at afhænde denne nye Idé i Danmark. Imidlertid viste det sig, at ingen i Danmark havde Interesse for Idéen, og John R. Hanson besluttede derfor selv at udnytte den nye Opfindelse. Han startede — den 26. Maj 1877 i Odense — en lille Fabrik for Fremstilling af Gummitempler, den første Stempelfabrik i Skandinavien. Men Grundlæggeren indsaa snart, at skulde Gummi-Stemplerne vinde virkelig Indpas herhjemme, saa maatte Fabrikken flyttes til København, og to Aar efter blev der lejt passende Lokaler i Ejendommen Ny Østergade Nr. 2 i København.

Ny Østergade Nr. 2 var Hjørnet af Østergade, Svaneapotekets Ejendom. Svaneapo-

teket — der var grundlagt 1536 — havde indtil 1784 til Huse i den Række Ejendomme, som til 1795 laa hvor Højbroplads nu er anlagt.

John R. Hanson
*26. Maj 1851. †19. April 1922

Bag Svaneapotekets Gaard var den andet Steds omtalte Peter Madsens Gang, en snavset smal Gyde, hvortil der var Indkørsel gennem Apotekergaardens Port. I Begyndelsen af 1870 bliver bl. a. Apotekergaarden nedrevet, og der opførtes en ny Gaard i Datidens Stukarkitektur. Samtidig anlagdes Ny Østergade, hvor forhen Peter Madsens Gang laa. I Ejendommen Ny Østergade Nr. 2 skulde John R. Hansons Virksomhed forblive i mere end 50 Aar. Herfra udviklede Stempelfabrikken sig. Her lagdes Grunden til nye Afdelinger. Bl. a. Afdelingen for Yalelaase med tilhørende Nøgler, og i mere end et halvt Hundrede Aar har John R. Hansons Virksomhed været — og er stadig — det førende Firma paa dette Omraade. Paa Værkstederne for Nøglefremstilling forefindes de mest moderne Fræsemaskiner med Kodesystem, og Firmaet raader over ca. 500 Profiler til Nøgler.

I Aaret 1909 rejste Grundlæggerens Søn, Georg Hanson, til Chicago for at blive videre uddannet som Gravør. Aaret efter rejste ogsaa en anden Søn, Hans Hanson, derover. Begge blev uddannet hos Onklen, C. H. Hanson, hvis Fabrik var den ledende i

Butikken, Ny Østergade 3.

Branchen i U. S. A. I Aaret 1912 vendte de to unge Gravører hjem og indtraadte i Faderens Virksomhed. Firmaet blev nu udvidet med en meget betydelig Gravørafdeling — Afdeling for Stempelgravering. Denne Afdeling indrettedes i Pilestræde Nr. 8. Faa Aar efter optog Grundlæggeren sine to Sønner som Medindehavere af Firmaet.

Efter John R. Hansons Død i 1922 overgik Virksomheden til Enken, Fru Maren Han-

son, samt de to Sønner, Hans R. Hanson og Georg F. Hanson, der fortsatte Fabriksvirksomheden i samme Spor som forhen, stadig holdende Grundlæggerens solide Principper i Hævd. Virksomhedens Fremgang medførte, at man i 1924 maatte foretage en betydelig Udvidelse, og man flyttede da Gravørafdelingen til Ll. Strandstræde Nr. 18, hvor den forblev indtil 1933. Dette Aar blev et Mærkeaar for den kendte, den Gang 50-aarige Virksomhed, idet Ejeren af Apotekergaarden, Apoteker Benzon, lader den gamle smukke Stuk-Ejendom nedrive for at give Plads for den moderne, stilrene Apotekergaard, der nu ligger paa dette Sted.

Det gamle, rodfæstede Firma John R. Hanson flyttedes herefter til Ejendommen Østergade Nr. 26 — den Del af det saakaldte Citykvarter, der opstod først i 90'erne.

Nøgleafdelingen.

Denne Ejendom afgav saa megen Plads, at den omfattende Virksomheds mange Afdelinger kunde samles under eet Tag. Dog forblev en Del af Virksomheden i Ny Østergade — men i Nr. 3 paa den modsatte Side af Gaden — nemlig det udadtil kendte Forretningslokale, der siden Firmaets Overflytning til København har været et fast Bybillede i Ny Østergade.

Anlæggelsen af Citykvarteret forandrede fuldstændig det gamle hyggelige Strøgbillede, som de gamle Ejendomme Østergade Nr. 26—32 med tilstødende betydelige Havearealer hidtil havde afgivet. Disse Ejendomme købtes af et Konsortium, »Fisker-Volmer«, der lod det store Citykvarter bygge (fuldførtes 1900). Blandt de ved denne Lejlighed nedrevne Ejendomme var Østergade Nr. 32, en gammel Adelsgaard, som i Tiden fra Aaret 1607 til 1616 ejedes af Kristian Barnekow — der faldt paa Skalling Hede i Halland i 1612 — og efter ham opkaldtes nuværende Christen Bernikowsgade. Hvor forhen Østergade Nr. 28 og 30 laa, opførtes nuværende Nr. 26, Hjørnet af Christen Bernikowsgade.

I denne Ejendoms første Etage indrettedes den den Gang saa kendte Koncertsal »City« Koncertsal, hvis Vært var den ligesaa kendte frederiksbjergske Restauratør Carl

Kehlet. I Ejendommens store Sidebygning blev Københavns første Biografteater indrettet.

Da John R. Hansons Stempel- og Gravøretablisement i Aaret 1933 flyttede over i denne Ejendom, kom Firmaet til at raade over en meget stor samlet Plads, herunder ogsaa førømtalte Koncertlokale. Fra disse Lokaler fører en specielt bygget Bro over til Lokalerne i Sidebygningen. Her raader Firmaet over samtlige tre Etager, hvor de mangeartede Værksteder er indrettet, saasom Snedkeri, hvor Stempelskafter og Haandtrykkerier bliver fremstillet. Her ligger ogsaa Virksomhedens Farvelaboratorium, hvor Kautchuk- og Stempelfarve samt Farvepuder fremstilles. I denne Etage ligger ogsaa Afdelingen for Chablon Farver. I øverste Etage er indrettet specielle Lokaler for Virksomhedens Kerne: Gravørvirksomheden. I dette store moderne Forretningslokale — som er indrettet paa at

Gravørafdelingen.

kunne fremstille enhver tænkelig Art indenfor Feltet — findes de mest moderne Maskiner. Ved Siden af Gravør-Atelieret ligger Chablonafdelingen, hvor alle Arter Mærkeplader bliver udstandsede. I Sidebygningens Stueetage — hvor som før nævnt Danmarks første Biografteater »Kosmorama« laa, findes Firmaets Maskinhal. I dette Rum er indstalleret henimod 20 forskellige elektriske Maskiner.

Firmaet John R. Hansons Virksomhed er banebrydende indenfor sit Felt. Den var ikke alene den første Stempelfabrik herhjemme, men har gennem Aarene udviklet sig saa betydeligt, at den som tidligere nævnt den Dag i Dag staar som den største Stempel- og Gravørvirksomhed i Skandinavien.

I Aaret 1931 indtraadte efter fleraarig Uddannelse i Udlandet en tredje Broder, Aage J. Hanson, i Firmaet, og i 1933 udetraadte Fru M. Hanson af Virksomheden, der siden indehaves og drives af de tre Brødre Hanson.

Stofhylden.

Købmagergade har fra ældgammel Tid været en af Københavns mest udprægede Handełsgader. Her laa — i Lighed med f. Eks. Østergade — store Handełs- og Købmandsgaarde Side om Side, og de fleste af disse gamle Gaarde var bygget saaledes, at dybe Kældere som oftest udgjorde Lokaler for forskellige Handełsfag.

Endnu den Dag i Dag finder vi paa Købmagergade, tæt ved Østergadehjørnet, enkelte af disse ældgamle Købmandshuse, bl. a. Ejendommen Købmagergade Nr. 14, hvori »Stofhylden«, den Virksomhed, vi her skal berette lidt om, har til Huse. Virksomhedens morsomme Navn passer udmærket for dens Virkefelt, idet Firmaet fra Begyndelsen blev grundlagt som en Specialforretning for Kjolestoffer etc. Virksomhedens Grundlæggere J. og E. Pundik havde fra omkring 1935 og til 1940 en en gros Forretning indenfor Manufakturtaget; men i Aaret 1939 besluttede de at ophæve en gros Forretningen og lejede det hyggelige Forretningslokale Købmagergade Nr. 14. Her havde der i mere end 50 Aar været Blomsterforretning.

Den 15. September aabnedes den nye Forretning under Navn »Stofhylden«. Paa det Tidspunkt fandtes der ikke saa mange af den Art Specialvirksomheder i København. Der er noget parisisk over denne moderne Forretning i det gamle Hus paa Købmagergade, og dette samtidig med at Virksomheden som Specialforretning i den Branche ikke blot har et betydeligt Udvalg, men ogsaa de allernyeste Ting indenfor Damestoffer, har bevirket, at »Stofhylden« allerede efter de faa Aars Forløb er et kendt Begreb blandt Hovedstadens Dameverden, idet Damerne forlængst har indset, hvilken betydelig Fordel Indkøb i en Specialforretning egentlig er. I særlig Grad indenfor det store Felt Damestoffer og i en absolut Specialforretning bydes der Kunderne de bedste Muligheder for at kunne faa, hvad de søger, ogsaa naar det gælder de mere eksklusive og særprægede Modestoffer — enten til Kjoler eller Kostumer — som findes i stort Udvalg.

Firmaet indehaves og drives stadig af de to Grundlæggere J. og E. Pundik.

Preisler's optiske Institut.

I over en Menneskealder har tre af vort Lands ældste Optikerfirmaer haft Domicil paa Købmagergade. En heftig Brand foraarsagede for faa Aar siden, at et af disse ansete Firmaer midlertidigt maatte søge andet Steds hen.

Om de to ældste Optikerfirmaer har vi berettet tidligere, og vi vil nu i de kommende Linier skrive om det tredie Optikerfirma, nemlig Preisler's optiske Institut. Denne Virksomhed blev grundlagt i Maj 1891 af daværende Optiker Frederik Preisler, der for-

Preislers Institut efter Ombygningen 1894.

dog opløstes efterhaanden den specielle Afdeling for Kompasmageriet.

Ejendommen Købmagergade Nr. 13 var, da Frederik Preisler grundlagde sin Forretning — som de fleste gamle Købmandsgaarde — indrettet med Forretningslokaler i Kælder- og Stueetage. I Aaret 1894 flyttedes Virksomheden ned i Stueetagen, som forblev Forretningens ydre Rammer indtil 1932.

ud i en Aarrække havde været ansat som ledende Optiker hos Cornelius Knudsen. Frederik Preisler, der var en af Samtidens ret kendte Personligheder indenfor Dansk Sejlsport, fik dog kun i en kort Aarrække Lov til at føre sin egen Forretning ud i Livet, thi allerede i Aaret 1917 afgik Frederik Preisler ved Døden.

Samtidig med Grundlæggelsen af det optiske Institut — der dengang blev installeret i samme Ejendom som nu, men i den daværende Første-Etage, Købmagergade Nr. 13, lod Frederik Preisler oprette en speciel Afdeling for Kompas- og Instrumentmageri. Denne specielle Afdeling vandt betydelig Indpas, ogsaa i Forbindelse med Grundlæggerens store, varme Interesse for Sejlsporten. Efter Frederik Preislers Død førte hans Enke Virksomheden videre,

Instituttet efter Ombygningen i 1932.

I 1931 afhændede Frederik Preislers Enke Virksomheden til Optiker Leif Gertsen, der allerede den Gang havde sin egen optiske Virksomhed, E. Brandt Møller & Co., som laa paa Hjørnet af Købmagergade og Walkendorfs-gade.

I 1932 blev dette Firma nedlagt, og Leif Gertsen lod samme Aar F. Preislers optiske Institut flytte ned i det — efter Ombygningen af Ejendommen Købmagergade 13 — nyindrettede store, moderne Forretningslokale, der siden har været Rammen om det kendte Firma.

Den nye Indehaver af Virksomheden havde særlig Interesse for geodætiske Instrumenter og lod derfor oprette en speciel Afdeling for dette Felt, saaledes at der i Firmaet kunde samles saavel optiske som geodætiske Instrumenter m. m. Sidstnævnte specielle Afdeling er stadig en væsentlig Del af Virksomheden, dog optager efterhaanden det optiske Felt den overvejende Del.

I Aaret 1937 døde Leif Gertsen, og hans Enke overtog da Firmaet, som ledes af Optiker Kaj Aarsø, der siden 1928 har været knyttet til Institutet.

Stofmagasinet.

Mellem de Virksomheder, der i sin Beskaffenhed er et typisk Billede paa vor Tids København, maa nævnes Stof-Magasinet i Frederiksborggade Nr. 22.

Den Gang — i Aaret 1937 — dette Magasin for moderne Stoffer til Damekjoler, Dragter etc. grundlagdes af Eiler Berg, var Forretningen en Fornyelse indenfor den ellers saa omfattende Branche Manufaktur-faget. Ganske vist fandtes der i København enkelte Specialforretninger for Klædevarer etc., men Stofmagasinet var det første tidssvarende Modemagasin, hvor Udlandets sidste Nyheder i smukke Stoffer fremkom som Speciale.

Stofmagasinet aabnedes i et moderne indrettet Forretningslokale i Stueetagen i Frederiksborggade Nr. 22; men efterhaanden blev Pladsen i det oprindelige Stue-lokale for trang, og i Aaret Aaret 1942 foretoges en meget betydelig Udvidelse af

Magasinet, idet man ogsaa tog hele første Etage ind — efter at denne var blevet indrettet og fuldstændig omdannet — for Forretningsbrug.

Efter denne store Udvidelse og delvise Ombygning — bl. a. blev et meget smukt Trappeparti bygget fra Butikslokalet i Stuen op til den nyindrettede første Etage — fremtræder Stof Magasinet endnu mere tidssvarende og moderne end tidligere med rummelige, næsten funkisprægede Lokaler.

Samtidig med nævnte Udvidelse forøgedes selvsagt ogsaa Varelageret. Der blev i Stue-lokalet indrettet en Afdeling for Lingeri etc. og i de nye Lokaler paa første Sal indrettedes desuden en Afdeling for færdige Kjoler, hvoraf en stor Del bliver forarbejdet paa Firmaets egne Systuer.

Stofmagasinet, Frederiksborggade.

Robert Jensens Møbeletablissement.

I gamle Dage var det ikke ualmindeligt, at en dygtig Haandværker i Kraft af sine Hænders Arbejde drev det saa vidt, at hans Haandværk bragte ham en Handel i større Format. I den nyere Tid er det derimod mere sjældent, at dette sker, og vi vil derfor i de kommende Linier fortælle lidt om et af disse faa Tilfælde.

Firmaets Grundlægger Robert Jensen kom som ung Mand i Billedskærerlære. I Aaret

Interiør fra Lokalerne i Randersgade 27-29.

1921 aflagde han Svendepøve. Samtidig med Billedskærerfaget blev Robert Jensen uddannet i Snedkerfaget; men der gik nogle Aar, inden han i 1928 tog det afgørende Skridt og begyndte en lille Virksomhed selv. Denne Begyndelse fandt Sted i nogle smaa Lokaler i Horsensgade, og fra dette lille Værksted — hvor kun Mester og een Svend var beskæftiget — sendtes efterhaanden adskillige smukke Arbejder ud. Nogle faa Aar efter var Pladsen for lille i Horsensgade, og Grundlæggeren lejede da nogle store udmærkede Kælderlokaler i Randersgade (Ejendommen »Randersborg«, Randersgade 27). Her fik Firmaet ogsaa de længe eftertragtede Udstillingsmuligheder. Ganske kort Tid efter vovede man endnu en Udvidelse, idet Kælderlokalerne i Ejendommen ved Siden af ligeledes blev lejet. Derved opnaaede man at kunne samle Snedkerværkstederne, Billedskæreriet, Tapetserer- og Møbelværkstederne under eet. Foranstaaende Illustration viser et særdeles fortræffeligt Udstillingsinteriør.

Fra første Begyndelse var det saaledes, at Virksomheden udførte samtlige Møbler

som udgik derfra, Stole, Borde, Skabe etc. Alt forarbejdet efter egne Tegninger. Der blev lagt særlig Vægt paa Stilmøbler.

Interiør fra Forretningen i Bredgade.

Den 5. Oktober 1935 blev Firmaets Grundlægger optaget i Billedskærer Lauget, og den 26. Januar 1939 i Snedker Lauget. Men trods Forretningens store Udvikling forblev Grundlæggeren stadig sit gamle Princip — kun at sælge egne haandværksmæssigt smukt udførte Møbler — tro. Ud fra dette

Princip vandt Virksomheden stadig større og større Publikum, idet praktisk talt hvert en-

Robert Jensen's Møbelmagasin, Bredgade 63.

kelt Stykke Møbel var noget for sig — skabt efter en speciel Tegning og en speciel Plan.

I December 1941 flyttedes selve Udstillings- og Salgsafdelingen til de nuværende store og smukke Lokaler i Ejendommen Bredgade Nr. 63 (hvor forhen Brems Møbelmagasiner havde haft til Huse), medens selve Fabrikationen, Fremstillingen af Møblerne nu er fordelt paa Værkstederne i Nordre Frihavnsgade. Her fremstilles alt hørende under selve Snedkerfaget, Billedskæreri har nu sine Værksteder i Randersgade Nr. 41, medens Møbelpolstrer og Sadelmagerværkstederne er i Randersgade 27—29.

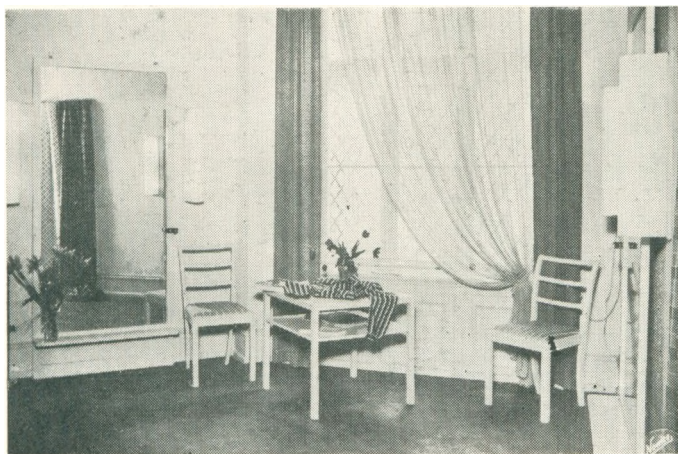
Det tør siges, at Robert Jensens Møbelmagasin i Bredgade er mellem de faa Møbelmagasiner, hvor Indehaveren selv er Fabrikanten, enten det gælder Snedkerfaget eller Billedskæreri. Udviklingen medførte, at der blev knyttet en Møbelarkitekt fast til Virksomheden. Tidligere udførte Indehaveren af Firmaet selv samtlige Planer og Tegninger.

I det korte Aaremaal, ca. 10 Aar, er denne Virksomhed vokset saa betydeligt, at Personalet — der i 1928 udgjorde een Svend — nu tæller ca. 35 faguddannede Medarbejdere, dels paa Tegnester, dels paa Værksteder.

Modehuset Stenholm.

Grundlæggeren af Modehuset Stenholm, Gunnar Stenholm, er af gammel svensk Oprindelse, udgaaet fra en ældgammel Skrædderslægt.

Som ganske ung paabegyndte Gunnar Stenholm sin Uddannelse som Skrædder og blev senere knyttet til kendte og ansete Dameskrædderfirmaer saavel i Danmark som i Sverrig samt foretog flere Studierejser til London. Gunnar Stenholm var — indtil han aabnede egen Forretning — gennem 7 Aar knyttet til det den Gang saa kendte Modefirma »Doris Steen«, hvis smukke Modesalon var meget engelsk præget — og hvis særprægede Stilar-

Interiør fra Modehuset Stenholm.

ter var berømte og beundrede af det kritiske Damepublikum.

Da Modefirmaet »Doris Steen« blev ophævet, åbnede Gunnar Stenholm den 2. Maj 1942 sin egen Modesalon under Navnet »Modehuset Stenholm«. Dette nye Modehus blev indrettet i herlige Lokaler, lige egnet til Brugen og beliggende netop i den rette Bydel: Frederiksgade Nr. 10 vis à vis Marmorkirken.

Vi har flere Gange tidligere fortalt om denne Del af København, som paa en egen Maade har bevaret det virkelig smukke og fornemme Præg — trods mange forskellige Forandringer — og i disse Rammer passer Modehuset Stenholm med dets fornemme stilige Præg.

I Modehuset Stenholm tegnes og forarbejdes den overvejende Del af Toiletter almindelige Kjoler, Kostymer og Overtøj hver for sig som særskilte Modeller, passende netop for den enkelte særlige Klient.

Med denne Fremgangsmaade er det ret naturligt, at det Publikum — der søgte og stadig søger Modehuset — maatte blive vor Bys fornemste og mest eksklusive.

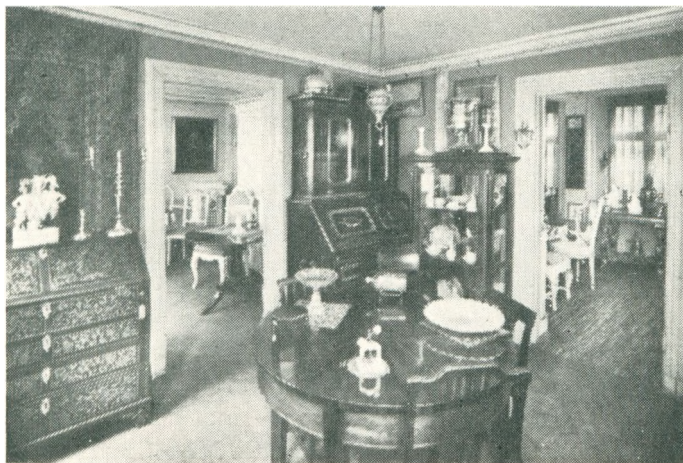
P. R. Müller.

Den Virksomhed, vi her skal skrive om, er — til Trods for at denne endnu kun er faa Aar gammel — allerede kendt indenfor de Kredse som interesserer sig for Antikviteter. Som saa mange andre Virksomheder blev ogsaa dette Firma grundlagt under meget smaa og beskedne Forhold i Aaret 1936.

Forud for Starten havde Firmaets Grundlægger, Paul Richard Müller, gennem adskillige Aar i Forbindelse med hans personlige Interesse for Antikviteter samlet en ikke

ubetydelig Samling af smukke gamle Ting, hovedsagelig Glas, Porcelæn, Sølv og andet Metal samt en Del smukke gamle Møbler.

Den 14. Marts 1936 tog P. R. Müller Skridtet og åbnede sin Antikvitetshandel i nogle Lokaler i den gamle hyggelige Ejendom midt i den gamle By (Kompagnistræde Nr. 5), hvor der forhen i adskillige Aar havde boet de boet en Blikkenslagermester.

P. R. Müller Antikviteter.

De mange smukke og

Antikvitets-Arrangement fra Stueetagen.

sjældne Ting, hvormed Forretningen i 1936 blev aabnet, fandt straks det rette Publikum, og P. R. Müllers Navn blev ogsaa meget hurtigt velkendt blandt de mange Turister, der dengang besøgte København fra andre Lande.

Allerede Aaret efter var en Udvidelse af Virksomheden nødvendig, og med dette Formaal for Øje erhvervede P. R. Müller i Maj 1937 den Ejendom, hvori han Aaret forud havde grundlagt sin Forretning. Antikvitetshandelen raader nu over hele Huset samt over et Forretningslokale i Naboejendommen Nr. 7, som ogsaa blev inddraget i Virksomhedens Omraade.

Efterhaanden kom Møbelfeltet imidlertid til at tage mere og mere Plads indenfor Virksomheden og blive det dominerende, smukke gamle Kister, Stole, Skabe etc. rykkede ind, og der blev lejet flere større Lagerlokaler rundt om i Byen for her at opmagasinere de talrige indkøbte Genstande indtil de kunde komme paa Værkstedet og blive restaureret. I mange Tilfælde var disse ældgamle Kister og Stole saa ødelagte af Tidens Tand og ofte ved tidligere Restaureringer bragt tildels bort fra den oprindelige Stil, men disse Genstande blev atter ført tilbage til den oprindelige Stil.

Virksomheden der — som tidligere nævnt spænder over hele Huset samt over en Del af Nabo-Ejendommen, ledes stadig af Grundlæggeren P. R. Müller.

Sarah Bremer.

Den Virksomhed, vi her skal omtale, har fra en beskedne Begyndelse gennem Aarene udviklet sig til at være mellem de førende Virksomheder indenfor sin Art.

For at kunne følge denne Forretnings Udvikling gennem de ca. 35 Aar, den har eksisteret, maa vi tilbage til Aaret 1907, da Virksomhedens Grundlægger, Fru Sarah Bremer aabnede en lille Salon for finere Damekjoler og Konfektion paa Østerbro.

Fru Sarah Bremer, der er Landmandsdatter fra Fyn, viste allerede som ganske ung

Interiør fra Sarah Bremers Modsalon.

udpræget Interesse for Syning, og selv om hendes Fader den Gang syntes det var underligt, at hans Datter vilde sy, fik hun dog tidligt Uddannelse i Syning. Man maa erindre, at ved Aarhundredskiftet betragtedes en Ger-ning som Syerskens ikke som den bedste og mest indbringende, hvilket gav sig Udtryk i Faderens Forbavselse over, at Datteren vilde gaa den Vej.

Før Grundlæggelsen af egen Virksomhed har Fru Sarah Bremer været tilknyttet Magasin du Nord, A. C. Illum og Børre Lorentzen, ligesom Fruen ogsaa uddybede sin Uddannelse yderligere ved Ophold i Udlandet.

Da Virksomheden paa Østerbro hurtigt blev kendt mellem Københavns bedre Klasse — fra Landadelens Kredse kom ogsaa mange Klienter — maatte Fru Bremer snart udvide de ved Starten ret snævre Rammer, og man flyttede Virksomheden ind til Byens Centrum, i større og betydeligt bedre Lokaler, Østergade Nr. 29 — hvor nu A. C. Bangs Hus ligger. Her forblev Virksomheden i 9 Aar og

flyttedes derefter til Østergade Nr. 16, hvor den havde til Huse i de paafølgende 10 Aar. I 1942 flyttedes Forretningen til nuværende Bopæl, Christian den 9's Gade Nr. 4.

Hele den lange Aarrække, hvori Virksomheden havde Domicil paa Byens Strøg, forøgedes dens fornemme Kundekreds, og hele Byens Bourgois's Damer søgte stadig Fru Bremer, naar det gjaldt Kjoler og Toiletter til de store, aarligt tilbagevendende Hofballer og andre Fester, som den Gang afholdtes i København.

Det siger sig selv, at alt dette medførte, at Fru Sarah Bremers Modsalon blev mere og mere kendt, og det er vort Lands mest eksklusive Publikum, der søger den nu 35-aarige Modsalon. Vi maa i denne Forbindelse nævne, at Hds. Majestæt Dronningen samt Deres kgl. Højheder Prinsesse Erik og Prinsesse Margrethe ogsaa søgte den kendte Modsalon.

I Aaret 1918 optog Fru Sarah Bremer sin den Gang 14-aarige Datter Paula i Virksomheden, hvor hun fik sin Uddannelse, som senere blev uddybet gennem Studier i Paris og Berlin. Frøken Paula Bremer har arvet sin Moders medfødte Anlæg for Syning og Kopiering af franske Modeller. For nogle Aar siden overtog Frøken Paula Bremer Ledelsen af den smukke anerkendte Virksomhed, men Fru Sarah Bremer tager stadig Del i Virksomheden og følger med Interesse de Kunder, der nu gennem to-tre Generationer har søgt hendes Salon.

Efterhaanden blev Virksomheden udvidet til ogsaa at omfatte færdige Selskabskjoler, almindelige Kjoler, Dragter o. s. v. hjemført fra Udlandets store Modehuse.

Kemp & Lauritzen.

Et Firma, der i over 60 Aar udelukkende har beskæftiget sig med Elektricitet, er vistnok enestaaende i Danmark, men Firmaet Kemp & Lauritzen, om hvilket vi her skal berette, har siden sin Start i 1882 kun helliget sig Elektriciteten.

Gaar vi tilbage til 1880'erne, da var Begrebet Elektricitet tildels ukendt. Ganske vist havde man Telegrafen dengang, men det var vel ogsaa det eneste Omraade, hvor Elektriciteten var taget i Brug.

Men skal vi følge Firmaet Kamp & Lauritzens Historie fra allerførste Færd, da maa man tilbage til Aaret 1879, da Ingeniør Severin Lauritzen, f. 1850, d. 1924) sammen med Telegraf-assistent Th. Thaulow startede »Kjøbenhavns By- og Hustelegraf«. Virksomheden havde til Huse i daværende Hotel Royal, Ved Stranden 18. Selskabet Kjøbenhavns By- og Hustelegraf udvidede i Aaret 1881 sit Virkefelt ved Oprettelsen af en Afdeling for Installation af elektrisk Lys. Samme Aar indtraadte Otto Kemp (f. 1845, d. 1905) i Virksomheden.

Paa dette Tidspunkt var Buelampen den eneste elektriske Lampe man kendte, men i Aaret 1881 fremkommer den epokegørende Opfindelse »Glødelampen«. Nu indsaa Ingeniør Lauritzen, at Elektriciteten havde en Fremtid for sig paa Belysningens Omraade, og da det i 1881 stiftede »Kjøben-

Amagertorv 24. Hjørnet af Klosterstræde.

Kemp & Lauritzen, Nytorv Nr. 5.

havns Telefonselskab« tilbød at overtage »Kjøbenhavns By- og Hustelegraf«s Telefonafdeling samt Centralen i Hotel Royal, besluttede man at modtage Tilbudet for under nyt Firma at fortsætte Kjøbenhavns By- og Hustelegrafs elektrotekniske Afdeling.

Det nye Firma blev stiftet den 16. December 1882 af Severin Lauritzen og Otto Kemp under Navnet »Kemp & Lauritzen«. Det var nu Firmaets Mening hovedsagelig at beskæftige sig med Udførelsen af elektriske Anlæg, og efter at København i Begyndelsen af 90'erne havde faaet sit første Elektricitetsværk, tog Firmaet et mægtigt Opsving. Dog var der allerede i 1884 begyndt at vise sig en voksende Interesse for elektriske Lysanlæg, navnlig for de store industrielle Virksomheders og Forlystelsesetablissemeters Vedkommende, saaledes at Firmaet snart fik overdraget Udførelsen af flere efter Datidens Begreb ret store Anlæg.

Firmaet Kemp & Lauritzens Ejendom, Vestervoldgade 9.

Denne hurtige Udvikling medførte, at man i 1891 flyttede til større og mere tidsvarende Lokaler Nytorv Nr. 5. Her forblev Firmaet indtil Aaret 1905, da man erhvervede Ejendommen Vestervoldgade Nr. 11, hvor hidtil Det Kgl. Musikkonservatorium havde haft til Huse. Det viste sig imidlertid hurtigt, at denne Ejendom ikke formaadede at afgive den Plads, som den stadig voksende Virksomhed havde Brug

for, og man erhvervede derfor Naboejendommene Vestervoldgade Nr. 7—9, hvori der var de nødvendige Muligheder for Firmaets Udvidelse. Paa dette Sted — tæt ved Raadhuspladsen, Byens Hjerter — har da siden 1915 Danmarks første Specialfirma for elektriske Installationer, Lamper m. m. haft til Huse.

Det vilde føre for vidt, hvis vi her skulde give et blot nogenlunde fyldestgørende Billede af de talrige, meget betydelige Arbejder, der i Tiden fra 1882 og til nu er udført af Firmaet Kemp & Lauritzen indenfor det elektriske Felt. Dog maa vi fremhæve nogle af de betydeligste Arbejder, da Firmaet ikke blot var og er det første af sin Art i Danmark, men ogsaa var Pionér indenfor det elektriske Omraade for vor By og Land.

I 90'erne byggede Firmaet Kemp & Lauritzen Elektricitetsværker, bl. a. i Slagelse og Vejle, og i Aaret 1901—02 byggede Firmaets mekaniske Værksted det elektriske Taarnur til Københavns Raadhus. Ligeledes leverede Firmaet det paa Christiansborg værende Normal- og Kontrolur med det omfattende Ur- og Signalsystem. Af ældre, betydelige Belysningsanlæg kan nævnes Hotel d'Angleterre, det gamle Hotel Dagmar og Dagmar Teatret i 1905, det gamle Scala og ny National Scala, Ford Motor Co. m. fl. betydelige Lys- og Kraftanlæg paa adskillige af vort Lands gamle Herregaarde og Slotte samt Lysinstallationer i vore betydeligste Kirkebygninger, saasom Grundtvigskirken i 1927, Roskilde Domkirke i 1931. Fra Tiden før Krigen de farvestraalende Neon Belysninger f.

Eks. paa Vesterports Indgangsportal, Paladsteatrets Facade, Magasin du Nord's pragtfulde Lysreklame ved Salgshallen 1932 o. s. v.

Hertil kommer, at Firmaet i stadig større Grad beskæftiger sig med forskellige elektrotekniske Arbejder, Lynafledere, Kraftstationer, Luftledningsanlæg, Vandforsyningsanlæg samt termo-elektriske Varmemaalere. Desuden har Firmaet et godt kendt elektromekanisk Værksted.

I Aaret 1905 døde Firmaets ene Grundlægger, Otto Kemp, og i 1908 indtraadte Olaf Johannes Muusfeldt (f. 1871, d. 1935) og Johannes Axel Kemp (f. 1876) i Firmaet. I 1924 døde Firmaets anden Grundlægger, Ingeniør Severin Lauritzen (f. 1850). I 1930 udtraadte J. A. Kemp. I Aaret 1923 var Ingeniør Rolf Levysohn indtraadt i Firmaet, og ved O. J. Muusfeldts Død i 1935 indtraadte Ingeniør Axel Muusfeldt i Firmaet, der saaledes nu indehaves af A. Muusfeldt og R. Levysohn.

J. P. Holby. H. C. Dahl's 2. Eftf. Kongelig Hofleverandør.

Efterhaanden som Teknikken og Maskinerne vandt Indpas, forsvandt ogsaa adskillige af de ældgamle traditionsrige Haandværksfelter. Saaledes gik det ogsaa indenfor Haandskomagerne. Dette Fag, som i gamle Dage var et af de største — og hvis Laug overgik mange andre Haandværkslaug — tæller i vor moderne Tid, hvor saa godt som alt Skotøj er Fabriksarbejde, kun ganske enkelte Udøvere. Blandt disse er den Virksomhed, vi her skal berette om. Dette Firmas Historie kan føres ca. 100 Aar tilbage i Tiden. Firmaets Grundlægger, Hans Christian Dahl (f. 1822, d. 1906) var uddannet Skomager. Den 7. Oktober 1847 nedsatte han sig som selvstændig Mester i København i Ejendommen Vimmelskaftet Nr. 43. At H. C. Dahl har været en af Datidens dygtigste Skomagere, derom vidner den Udmærkelse som Kongelig Hof-Skomager, der blev tildelt ham. H. C. Dahl var ogsaa en driftig og fremadstræbende Mand, der deltog som Udstiller i de fleste af Datidens store Udstillinger, saaledes hjemførte Firmaet Guldmedaille fra Kunstudstillingen i København i Aaret 1872 og fra Udstillingen i Wien i 1873. Den samme høje Prisbelønning fik Virksomheden paa Kunstudstillingen i Paris i Aaret 1889, og paa den store Industriudstilling i 1888 blev Firmaets Arbejde belønnet med Sølvmedaille.

I Aaret 1898 trak H. C. Dahl sig tilbage fra Virksomheden, som overdroges til Svigersønnen, William F. Bahnson (f. 1856, d. 1932). Den ny Indehaver var ikke uddannet Skomager, men havde drevet en-gros Forretning. Ved dette Ejerskifte bortfaldt den gamle fornemme Titel: Kongelig Hof-Skomager, og Firmaet fik i Stedet tildelt Prædikaten: Kongelig Hof-Leverandør. I Aaret 1905 flyttedes Virksomheden til det nuværende Domicil, Højbroplads Nr. 5. Efter William F. Bahnsons Død i 1932 overgik Virksomheden til den nuværende Indehaver, Skomagermester Jens Peder Holby, f. 1875 i Jyderup. Efter endt Læretid kom han i 1890'erne til København og

J. P. Holby. H. C. Dahl's Eftf. Højbro Plads 5.

aflagde her sit Svendestykke, som blev belønnet med Sølvmedaille. I 1896 blev J. P. Holby ansat paa Værkstedet hos H. C. Dahls Eftf., senere som Tilskærer, og da han i 1932 overtog Forretningen, havde han i omtrent 50 Aar virket indenfor denne.

Jens Peder Holby var saaledes den rette til at føre Firmaet videre, indlevet som han var i det gamle traditionsrige Haandskomagerfirma. Aaret efter Overtagelsen havde J. P. Holby den store Ære ogsaa at faa tildelt Prædikaten: Kongelig Hofleverandør.

Geo Sko.

Strøget — Strækningen fra Raadhuspladsen til Kongens Nytorv — er den naturlige Beliggenhed for vort Lands førende Modefirmaer i alle Brancher.

I Aaret 1930 flyttede Firmaet »Geo Sko« derfor til den store monumentale Forretnings-Ejendom Vimmelskafte Nr. 35, Hjørnet af Hyskenstræde, hvor det gamle, anerkendte Tæppe- og Udstyrsfirma Bech & Buch i sin Tid havde til Huse. Paa det Tidspunkt hvor denne Overflytning fandt Sted, havde Virksomheden forlængst rodfæstet sig i det københavnske Damepublikums Bevidsthed som det førende Modefirma i sin Branche.

Geo Sko, Forretningsejendommen Vimmelskafte Nr. 35.

Firmaets Grundlæggelse fandt Sted den 12. August 1922, da en lille Shop med eksklusive Sko blev aabnet paa Gammel Kongevej Nr. 101. Forretningens egne Fabrikationer af originale, fikse Sko-Modeller vakte stor Opmærksomhed, hvilket medførte at Rammerne i Løbet af faa Aar blev altfor snævre i Ejendommen Nr. 101. Man flyttede derfor i 1928 til større og mere rummelige Lokaler i Ejendommen Hjørnet af Gammel Kongevej og Sct. Thomas Allé. Men da Firmaet var i stadig Udvik-

ling, forblev man kun her i to Aar, idet der i Aaret 1930 frembød sin en Lejlighed til at faa Lokaler i før omtalte monumentale Forretningsejendom paa Strøget, hvor den nuværende dekorative Ramme — efter forskellige Ombygninger af Ejendommens Hjørneforretningslokaler — skabtes om de smukke eksklusive Sko, som er Forretningens Speciale.

I 1943 erhvervede Grundlæggeren Ejendommen Vimmelskafte Nr. 35 og sikrede saaledes »Geo Sko« den rette Beliggenhed frem i Tiden.

Firmaets Grundlægger har haft den Ære at fremstille adskillige Par Sko til Hds. Majestæt Dronningen, ligesom Hds. Kongelige Højhed Kronprinsesse Ingrid fik leveret sine Brudesko gennem Firmaets Forhandler i Stockholm og har senere været stadig Kunde i Forretningen.

Ejendommen Vimmelskafte Nr. 35 huser kun selve Virksomhedens Forretningslokaler og Detail-Salg. Selve Fabriklokalerne ligger i Ejendommen Klosterstræde Nr. 23, hvor Firmaet lægger Beslag paa de tre øverste Etager.

Københavns Brandforsikring.

I mere end 200 Aar har »Kjøbenhavns Brandforsikring« været et vigtigt Led i Københavns økonomiske Liv, og kun faa Institutioner griber i sit Virkefelt saa direkte ind i Hovedstadens Historie som dette vor Bys ældste Brandforsikringsselskab.

Men skulde vi give et virkelig fyldestgørende Billede af dette Selskabs Historie i Tiden fra dets Stiftelse til nu, da vilde det tage langt mere Plads, end dette Værks Rammer formaar at afgive, thi ikke blot gennem de Mænd, der har været tilknyttet Ledelsen, men ogsaa gennem dets Virkefelt fremtræder der Gang paa Gang interessante Træk fra svundne Tiders København.

Forinden vi kommer nærmere ind paa »Kjøbenhavns Brandforsikring«s Historie,

Prospekt fra Ved Stranden under Branden i Aaret 1795.

maa vi — selv om vi andre Steder i Forbindelse med Byens Historie har fortalt om de mange Ildsvaader, der i ældre Tider hærgede Byen — her fremhæve den direkte Aarsag til Oprettelsen af »Kjøbenhavns Brandforsikring« i Aaret 1731. Brandforsikringsselskabet havde sit Udspring ved den store Brand i 1728 — den 20. Oktober — der var den største Ildsvaade, Hovedstadens Beboere endnu havde været Vidne til. Efter denne frygtelige Ulykke stod bogstavelig talt Hundreder af Brandlidte uden Midler og uden Institutioner til at afhjælpe den Nød og de kolossale Ødelæggelser, denne voldsomme Brand havde forvoldt.

Ved denne Ildsvaade forsvandt de fleste af Byens karakteristiske Bygninger: De smukke Huse med svejfede Gavle og Karnapper og med rigt udskaarne Billedskærerarbejder. Aarhundreder af Byens Historie blev ved denne Lejlighed slettet ud. Efter Branden opstod der trange Tider for saavel de Hjemløse som for Erhvervslivet, og det tog lang Tid for Byen at rejse sig efter denne Ulykke.

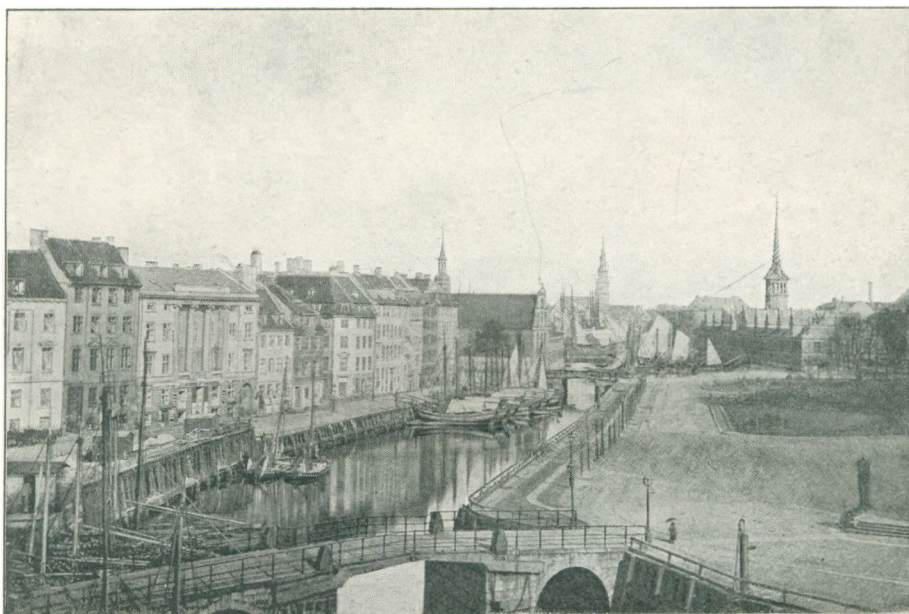
I Tiden umiddelbart efter Branden — den Gang fandtes som nævnt ikke et eneste Brandforsikringsselskab i København — fremkom daværende Købmand Hans Henrik Bech (f. 1699, d. 1783) og Vinhandler Hans Hansen Berg (f. 1688, d. 1736) med Forslag til Oprettelse af en Brandforsikrings-Kasse, og hermed begynder egentlig »Kjøbenhavns Brandforsikring« sin Historie.

Vi skal dog ikke her komme ind paa de mange Drøftelser og Forhandlinger, denne Plan medførte, men blot nævne, at den 14. Juni 1730 indankede Københavns daværende Borgerrepræsentation: de 32 Mænd, et Andragende til Kongen om Lov til at oprette en Brandforsikrings-Kasse.

Ifølge indsendte Forslag blev saa »Kjøbenhavns Brandforsikring« stiftet ved kongelig Resolution af 26. Januar 1731, og den 31. Januar blev paa Raadstueplakaten bekendtgjort om Institutionens Stiftelse. Ordlyden var følgende:

»Placat« angaaende den af Hans kongelige Majestæt aller naadigste bevillige Brand-Casse indrettet udi denne Kongelig Residentzstad København.

København, den 31. Januar 1731.

Ved Stranden ca. 1875.

»Kjøbenhavns Brandforsikring«s første Direktion kom til at bestaa af: Købmand Christoffer Jensen Lund, Vinhandler Hans Hansen Berg, Købmand Peder Arfesøn, Tømmerhandler Hans Breckwoldt samt Lauritz Rasmussen, Brygger, senere forfremmet til Kommerce Assessor.

Kongen havde givet sit Samtykke til, at den nystiftede Brandkasse indrettede sit Kontor paa Raadhuset, men da dette var brændt ved føromtalt Brand, indrettedes det første Kontor i daværende Etatsraad, Præsident Johan Schraders Gaard, Ved Stranden Nr. 14. Paa denne Adresse blev Brandkassens første Policer udstedt, og paa samme Sted har »Kjøbenhavns Brandforsikring« den Dag i Dag sit Hovedsæde.

Efter den Vurdering, der i 1731 toges over nævnte Gaard, Ved Stranden Nr. 14, ses det, at Ejendommen bestod af eet grundmuret Gadehus paa 7 Fag i 2 Etager. Bag Forhuset laa Sidebygninger samt en Bagbygning. Alle bygget i Bindingsværk. Denne Gaard nedbrændte ved den næste store Brand, der i 1795 overgik Hovedstaden. Efter Branden opførtes paa Brandtomten den Bygning, som den Dag i Dag findes her.

Oprettelsen af »Kjøbenhavns Brandkasse« medførte bl. a., at det gik ret hurtigt med

Genopbygningen af Byen efter Branden i 1728, og ved første Regnskabsaars Slutning kunde Brandkassen meddele Offentligheden, at der det første Aar var udstedt 712 Policer (med en samlet Forsikringssum af 4.940.480 Kroner).

Aaret før den store Brand i 1795 havde »Kjøbenhavns Brandkasse« udstedt 3427 Policer med en samlet Forsikringssum af 64.068.000 Kroner.

Uden at komme nærmere ind paa Selskabets Ordning skal vi fremhæve, at dets Vedtægter gennem Tiden alt efter de forandrede Forhold er blevet omlagt. Selskabets nugældende Vedtægter er stadfæstet den 13. December 1931.

Indtil 1889 virkede »Kjøbenhavns Brandforsikring« kun indenfor de gamle Volde, men efter dette Aar blev Omraadet udvidet til at omfatte hele Københavns Kommune med de senere indlemmede Distrikter, og i 1939 udvidedes Brandforsikringens Virksom-

Ved Stranden. I Midten Kjøbenhavns Brandforsikrings Ejendom Nr. 14

hedsomraade til ogsaa at omfatte Frederiksberg, Gentofte og en Række af Omegnens Kommuner.

Selskabets nuværende Direktion bestaar af: Cand. jur. Knud Christensen. Administrerende Direktør: Direktør, Arkitekt Helge B. Møller samt Direktør, Overretssagfører Poul Torp.

Lampe Lippert.

Mellem de ældste københavnske Gader havde og har Købmagergade samme store Betydning som Østergade, hvad Færdsel og Handel angaar, idet Købmagergade var eneste Hovedfærdelsaare ud af Byen mod Nørrebro i ældgammel Tid.

Gadens nuværende Navn fremkommer først i Midten af det 15. Aarhundrede. Det ældste Navn var Bjørnebrostræde. Omkring 1350, da Byens Slagtere fik særskilt Bevilling paa at opslaa deres Boder her, fik Strædet Navnet Kødmanagerstræde, og i det 15. Aarhundrede forandredes Navnet — som før nævnt — til Købmagergade. Paa den Tid var

adskillige Handelsfolk bosat i Gaden, hvilket ogsaa er Tilfældet i vore Dage. Blandt vor Tids forskellige Virksomheder, som har til Huse i denne Gade, findes ogsaa Firmaet, vi her skal berette om: Lampe Lippert. Dette nu saa velkendte Lampefirma kan i sin Historie føres tilbage til 6. December 1919, da dets Grundlægger Alfred Lippert sammen med Forgylder Hannibal Jensen etablerede en lille Kunstindustri-Virksomhed ude paa

Hovedforretningen, Købmagergade Nr. 9

Frederiksberg i nogle Kælderlokaler, Vodroffslund Nr. 4, for Fremstilling af kunstnerisk prægede Lysekroner, Lampetter, Spejle, Rammer m. m.

Virksomheden vandt hurtigt saa betydeligt Indpas, at man i April 1922 maatte flytte til større Lokaler i Ejendommen Vodroffsvej Nr. 6; denne Ejendom er opført paa en Del af den Grund, hvor i sin Tid det kendte Lyststed — senere kongelige Gaard og Sejlmagasin — Vodroffslund laa. Men alle Minder fra dette Sted er forlængst borte.

I Aaret 1926 udtraadte Hannibal Jensen af Firmaet, og Alfred Lippert flyttede Virksomheden til Silkegade Nr. 5 — i en af de gamle Købmandsgaarde, der rejste sig i den indre By efter den store Brand i Slutningen af det 18. Aarhundrede.

I Silkegade fik Virksomheden Forretningslokale med Udstilling, og Fabrikationen gik efterhaanden over til udelukkende at fremstille Lamper og Belysninger, samt udvidedes til Fremstilling af haandforarbejdede og haandmalede Lampeskærme.

Efter at Virksomheden traadte i Samarbejde med forskellige Arkitekter, har Firmaet leveret Lamper og Lampeskærme til de fleste af vore Hoteller og Forlystelsesetablisser.

I Aaret 1930 deltog Firmaet som Udstiller i Leipziger-Messen og oparbejdede derefter en ret betydelig Eksporthandel til Skandinavien. Senere blev der knyttet Forbindelse med de mest betydende udenlandske Fabrikker og Specialfirmaer. Dette medførte, at Virksomheden i endnu højere Grad blev i Stand til at byde sine Kunder — ikke blot det nyeste i Frembringelser indenfor Felten — men tillige det største Udvalg i særprægede Belysninger.

Filialen, Østerbrogade 132.

I 1934 udvidedes Virksomheden med en Forretning i Silkegade Nr. 6. Denne Udvidelse medførte, at Firmaet nu kunde faa Plads til ogsaa at forhandle Lamper og Lyskroner af hjemligt Fabrikat. Samtidig anlagdes en elektrisk Afdeling.

I Maj 1935 udvidedes Virksomheden atter ved Anlæggelse af en Filial paa Østerbrogade Nr. 132, og endelig foretages den sidste betydelige Udvidelse i November 1937, da de to Forretninger i Silkegade flyttes til Købmagergade Nr. 9, hvor de samledes under eet som det store Belysningsmagasin, vi alle kender under Navnet »Lampe Lippert«.

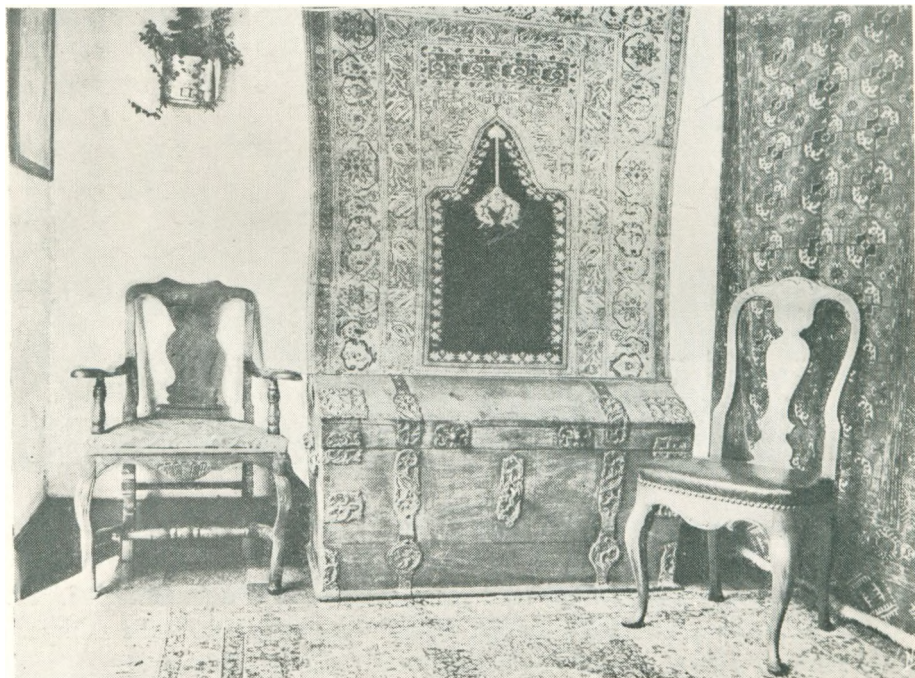
Men ogsaa udenfor Virksomhedens velkendte særprægede og dekorative Rammer er Firmaets Navn blevet kendt, bl. a. ved sine talrige Deltagelser som aktiv Udstiller ved saa godt som alle større afholdte Kunstindustriudstillinger i København og udenfor Hovedstaden.

Ejendommen Købmagergade Nr. 9, som den kendes nu, er opført i Aaret 1910. Før denne store Forretningsejendom blev bygget, laa her en af de fra det 18. Aarhundrede

kendte typiske Købmandsgaarde — før den Tid fandtes her en Gaard, som blev ødelagt ved den store Brand i 1728. Det eneste, der minder om svunden Tid og om denne Gaards Historie, er den Tavle, der sidder i Muren over Porten ind til Gaarden. Tavlens Inskription fortæller os om den store Brand og giver os et levende Indtryk af, hvorledes Datidens Borgere efter den katastrofale Brand i København forsynede deres Huse med Inskriptioner. Tavlens Ordlyd er: Doli Deo cloria : WAS VON DEM FEUR WARD ERZEHRT 1728 HAT GOTT UNS WIEDERUM BESCHEHRT. A. 1736 : Gottfried Becker. Johanne Heinrico Nørck.

Fru Debora, Boligmontering.

Inde i den gamle Bydel — nærmere betegnet Gammel Mønt 14 — findes der en lille hyggelig Forretning, som med sine gamle Møbler og skønne persiske Tæpper minder om de smaa intime Shop's man finder mange Steder i Udlandet. Endvidere kan man der faa monteret sit Hjem, det være sig en Villa eller Lejlighed — alt efter Ønske. Fru Debora, der har en alsidig Uddannelse inden for dette specielle Omraade — Boligmonteringen, har faaet en grundig Uddannelse, bl. a. for Stoffernes Vedkommende paa Svend-

borg Klædefabrik, og derefter i 17 Aar i Therps Forretning, der tidligere fandtes paa Østergade, der hvor nu Magasin's Torv ligger.

Der kan være mange Ting at tage Hensyn til ved Start af et Hjem eller eventuelle Forandringer, og De vil da hos »Debora« altid kunne faa et godt Raad. En vanskelig Ting er Farvesammensætninger, og da er Fru Debora flere Gange blevet tilkaldt til endog meget krævende Opgaver. Forretningen har netop i Aar bestaaet i 10 Aar, og der er mange Hjem der glæder sig over de smukke og hyggelige Stuer, der er blevet monteret af Forretningen, Gl. Mønt 14.

A/S Crown Gummed Paper.

Indsatsen af den Industrivirksomhed, der ligger bag det Selskabs Historie, vi her skal fortælle om, kan i det store og hele karakteriseres som en Kultivering og Systematisering af Emballageproblemet, og til Trods for, at Virksomhedens Oprettelse ikke ligger længere tilbage end 1931, saa er det næppe nogen Overdrivelse, naar vi siger, at det Maal, Selskabet satte sig ved Starten i 1931, nu er naaet efter kun godt 10 Aars Forløb.

Udad til, blandt det store københavnske Publikum, blev Selskabets Fabrikation kendt — ikke blot gennem de talrige Forretninger, hvor Folk fik de købte Varer emballeret med Crownstrimlerne, men ogsaa paa en anden morsom og for Selskabet ret karakteristisk Maade blev Fabrikationen slaaet fast.

Ved denne Krigs Udbrud forsvandt jo saa godt som al Automobiltrafik fra Gaderne, og den ellers saa oversete Hestevogn rykkede atter frem i det daglige københavnske Bybillede.

Paa dette Felt bidrog A/S Crown Gummed Paper sit til at skabe saa livlige og karakteristiske Gadebilleder som muligt. Selskabet lod bygge nogle Varetransportvogne, hvis Karosseri var formet som en kæmpemæssig »Crownrulle«. Saa festlige i Farverne og saa dristige i Bygningen var disse Vogne, at man uvilkaarlig — naar Vognene kørte i vore Gader — følte det som et friskt Pust fra U. S. A. Saavidt det vides var Firmaet forøvrigt det første i Verden,

der — i September 1939 — indførte den hestetrukne Vareautomobil — en Idé, der vakte en vis Opsigt, og som bogstavelig talt gik Verdenspressen rundt.

Disse Vogne — der efterhaanden blev et dagligt Bybillede — fortæller os om den Idérigdom, der fra Selskabets Ledere tilflyder Feltet: Emballageproblemet og dets Udnyttelse som Reklame.

Crown Gummed Paper spænder nu over en vidt forgrenet Fabrikation, der har medført, at Selskabet i Tidens Løb har maattet anskaffe en Række store Specialtryk-Maskiner, hvoraf nogle er enestaaende i Europa, og som i særlig Grad er egnet for Storfabrikation af

A/S Crown Gummed' Varevogn.

En Pakkeekspektion, hvor Systemet Crown benyttes.

Direktør Crone foretager det første Spadestik paa den nyerhvervede Byggegrund.

f. Eks. Etiketter og Pakkesedler. Af Aktieselskabets — hvis Kontorer og Fabrik ligger Finsensvej Nr. 39 — Fabrikationsomraader skal fremhæves: Fabrikationen af gummeret Papir til de nu saa populære Crownruller, der kendes og benyttes overalt i Industri og Handel. Desuden fremstilles gummeret Papir i Ark til Bogtrykkerier og litografiske Anstalter samt specielle Papirsorter til Frimærker, Stempelmærker m. m.

En anden Del af Selskabets ret betydelige Fabrikation — og som er blevet det vigtigste Led i Virksomheden — er Trykningen. Fra Starten har Selskabet næret den Anskuelse, at Crownstrimlen paa en Pakke eller Æske repræsenterer en værdifuld Reklameplads og har gjort et betydeligt Pionérarbejde for at udbrede den Anskuelse. For 12—14 Aar siden var denne Reklameform fuldstændig ukendt, men takket være det maalbevidste Arbejde, der af A/S Crown Gummed Paper er gjort paa dette Felt, ser man i vore Dage bogstavelig talt ikke en Æske eller Pakke udgaa fra en Virksomhed, uden at denne sammenholdes med en Crownstrimmel, smukt udført med de sirligste Varemærker, ofte i mangefarvet Tryk. Undertiden fremtræder enkelte af disse Varemærker — eller Varebetegnelser — endog som et Kunstværk, udført efter kendte Kunstneres Udkast.

Skønt denne Reklameform er af forholdsvis ny Dato, antages den af alle som baade fiks og nem og som et solidt Sammenhold for Pakker, Æsker etc.

Efterhaanden optog Selskabet ogsaa andre Felter bl. a. Fabrikation af Crown-Etiketter og Pakkesedler. Disse fremstilles nu i perforerede Ruller, hvilket er meget hensigtsmæssigt, idet man paa denne Maade med største Lethed paa en Skrivemaskine kan gøre disse Etiketter og Pakkesedler klar til Forsendelse.

A/S Crown Gummed Paper, der blev stiftet i Aaret 1931, beskæftiger nu over 120 Medarbejdere. Aktieselskabets Ledelse er underlagt Direktør Kaj Fritz Crone.

Hans Wolter, Billedskærer.

Mellem de københavnske Møbelfirmaer — og forskellige Boligmonteringsfirmaer — indtager Billedskærer Hans Wolters Virksomhed en særlig Plads, ikke alene fordi den er blandt de ældste indenfor sit specielle Felt, men ogsaa fordi Virksomheden lige fra Grundlæggelsen den 1. August 1927 udelukkende har helliget sig det specielle Felt indenfor Møbelfabrikationen: Renaissance, Rokokko eller Barok, og som Billedskærer har disse gamle smukke Stilarter haft Grundlæggerens hele Interesse. Den Gang Hans Wolter grundlagde sin Virksomhed, havde man ikke som nu en saa aaben Sans for, hvor smukt disse gamle Stilarter passede ind i mangt et Interiør. Der var jo en Periode, hvor mange

andre Stilarter helt domine-
rede Boligmonteringen, og
hvor disse forskellige Møb-
ler fremstilledes som — maa
vi sige — Dusinmøbler. Det-
te kendes ikke i »Pynt dit
Hjem«, der er det Navn,
som Grundlæggeren gav sin
Virksomhed ved Starten. —
Nej, her er hvert enkelt
Stykke et Arbejde for sig —
enten det gælder en Stol, et
Skab, en Dragkiste eller et
Bord o. s. v. — skabt netop
efter den ældgamle Model,
Billedskæreren har valgt,
bygget og udført som et specielt Haandværksarbejde.

Interiør fra »Pynt dit Hjem«.

Efterhaanden udgik der fra Virksomheden adskillige smukke, særprægede Renæs-
sance og Barok Møbler, fremstillet — som tidligere nævnt — efter ældgamle Museums-
genstande eller efter Billedskærerenes egne Planer, ligesom der ogsaa i adskillige Tilfælde
bliver fremstillet Ting i Virksomheden efter Planer og Tegninger, som Kunder selv bring-
er med sig, og som hidrører fra Genstande de har set paa fremmede Museer.

Firmaet Hans Wolter har deltaget i forskellige Udstillinger. Ligeledes er der ogsaa
fra Værkstederne, som er tilknyttet Virksomheden i Frederiksborggade, gennem Aarene
udgaaet adskillige pragtfulde Møbler, ikke blot her til Landet, men ogsaa til Udlandet.

Chr. Knudstrup's Eftf.

Det interessante ved de
fleste af vor Bys gamle Virk-
somheder er ikke blot Be-
trægtninger over, hvorledes
Forretningerne fremtræder i
Dag, men ogsaa at følge de
gamle Firmaers Historie fra
Grundlæggelsen og frem til
vor Tid.

Den Virksomhed, vi
her skal fortælle om, Chr.
Knudstrup's Eftf., er grund-
lagt i Aaret 1887 i Frede-
riksberggade — men da vi
ikke tidligere har berettet
Detailler om Frederiksberg-
gade, vil vi først give nogle
Oplysninger om denne, som er en af vore vigtigste Strøggader, dog har denne Del af
Strøget ikke tilnærmelsesvis samme interessante Historie som f. Eks. Østergade og Ama-
gertorv.

Firmaets gamle Forretning.

Dette er imidlertid ganske naturligt, idet Frederiksberggade først blev anlagt i Be-

gyndelsen af det 18. Aarhundrede — efter den store Brand i Aaret 1728. Før den Tid — saa langt tilbage som i det 14. Aarhundrede — laa en af Københavns gamle Kirker (Sct. Klemens Kirke) der, hvor nu Frederiksberggade ligger, eller rettere sagt — hvor Frederiksberggade udmunder ved Raadhuspladsen. I Aaret 1668 flyttedes som bekendt

Vesterport fra Vestergade og hertil, og der hvor selve Gaden nu strækker sig, laa i gamle Dage nogle smalle Gyder og Stræder, som f. Eks. Store og Lille Klemensstræde, Helligkorsstræde og Vombadstuestræde.

Ved den store Brand i 1728 nedbrændte de fleste af disse Gader. Anlæggelsen af nuværende Frederiksberggade paabegyndtes derefter, men saa godt som samtlige Bygninger, som dengang opførtes her, er uden historisk Værdi. De blev alle bygget efter Datidens Mode: som

Den nuværende Forretning, Amagertorv.

Borgerhuse med dybe Kældere og høje Stuebutikker. Ja, saa sent som i 1880'erne blev Gaden endnu benyttet som almindelig Beboelsesgade. Der boede dengang ikke mindre end fire Urtekræmmere i Gaden. Nu bor der ikke een, og samtlige Ejendomme benyttes til Forretning, Kontorer etc.

Ejendommen Frederiksberggade Nr. 36, hvor Chr. Knudstrup den 1. December 1887 aabnede en lille beskeden Importforretning med The, var netop som en af de før omtalte, og hans Forretningslokale var i den ene høje Stue.

Ret hurtigt indsaa Grundlæggeren imidlertid, at der maatte handles med andet end The, een Vare var ikke tilstrækkeligt, og da Chr. Knudstrup havde Grosserer-Borgerskab, optog han ogsaa Importen af Kaffe. Paa Rejser kom Chr. Knudstrup i Forbindelse med Importører fra Japan og Kina og begyndte at importere Japanvarer. Dette Felt blev dog hurtigt opgivet. Derimod optoges — i Forbindelse med Kaffe- og Theimporten — en betydelig Import af Konserver og Delikatesser, som jo tidligere ikke blev fremstillet herhjemme.

I Aaret 1906 havde Grundlæggeren den Ære at faa tildelt Prædikat af: Kongelig Hof Kaffe- og Delikatesshandel.

Virksomheden flyttedes i Aaret 1906 til Amagertorv Nr. 1, som fra den Tid har været Forretningens Domicil.

Grundlæggeren Chr. Knudstrup — født 1854 — døde den 22. Juni 1938, hvorefter Firmaet blev overtaget af dets nuværende Indehaver, Grosserer Valdemar Pedersen, der paa det Tidspunkt havde været tilknyttet Forretningen i 34 Aar, idet han allerede i 1904 var blevet ansat i Forretningen som Lærling.

Under Grosserer Valdemar Pedersens Ledelse er den gamle, fine The-, Kaffe- og Delikatesshandel ført videre i de samme traditionsrige Former under det nuværende Firma-navn: Chr. Knudstrup's Eftf.

A. Thomsen's Møbelmagasin.

Et Træk, som kendetegner de fleste af vor Bys førende Møbelmagasiner, er, at de fleste af disse Firmaer er grundlagt af Haandværkere, Snedkere, Sadelmagere eller Tapetserere, og disse karakteristiske Træk knytter sig ogsaa til det Møbelfirma, vi i de kommende Linier skal fortælle lidt om.

Anton Thomsens Møbelmagasin blev grundlagt den 1/9 1922. A. Thomsen — der er uddannet som Sadelmager- og Tapetserer — kom efter afsluttet Læretid til København, hvor han kort Tid efter aabnede sin egen Møbelpolster- og Tapetserervirksomhed i

A. Thomsens Møbelmagasin, Jagtvej 55.

Dr. Tværgade Nr. 19. I de to Aar Forretningen forblev her, var det væsentligt Arbejde for andre Firmaer, A. Thomsen beskæftigede sig med; men i 1924 lejede han nogle større Lokaler i St. Kongensgade Nr. 77 — en gammel Patriciergaard. I denne Patriciergaards Hestestald blev der — efter endt Ombygning — indrettet fortræffelige Værksted- og Salglokaler. I St. Kongensgade forblev Virksomheden indtil 1932, og i disse Aar udviklede Forretningen sig støt. Det var nu udelukkende Møbler til egen Virksomhed, man forarbejdede, og fortrinsvis polstrede Møbler. Efterhaanden fulgte dog ogsaa Salg af andre Møbler.

I Aaret 1932 sker der en meget væsentlig Forandring i Virksomheden, idet Sadelmager- og Tapetserer A. Thomsen overtog en gammel Møbelforretning paa Jagtvejen (Nr. 55). Denne Forretning var grundlagt omkring 1911—1912 af daværende Snedkermester Christensen og senere overtaget af Snedkermester Max Kyhl. Efter Max Kyhl's Død søgte hans Enke at afhænde Forretningen.

Denne gamle Møbelforretning, som lige fra Starten havde været ledet af faglærte Haandværkere, var ganske vist ikke ret stor; men A. Thomsen flyttede herud og indrettede samtidig ogsaa sine Værksteder paa Nørrebro.

Interiør fra A. Thomsens Møbelmagasin.

En ny Periode begynder nu for det Møbelpolsterfirma, som i Aaret 1922 startede sin Virksomhed i et snævert lille Værksted, idet Møbelhandelen paa Nørrebro voksede sig større og større Aar efter Aar, og Indehaveren har ikke mindre end fem Gange maattet foretage betydelige Udvidelser af Virksomheden, der i Aar raader over en meget betydelig Lager- og Udstillingsplads i Ejendommen Jagtvej Nr. 55. Her optages nu tre Etager af Møbelforretningen. Virksomhedens Værksteder er flyttet til Julius Blomsgade Nr. 12, og i Bjælkes Allé findes Møbellager m. m. En sidste Udvidelse fandt Sted den 1. Oktober 1940, da A. Thomsen aabnede en Filial paa Frederikssundsvej Nr. 60.

A. Thomsens Møbelmagasin har saaledes i et forholdsvis kort Aaremaal vundet meget betydeligt Indpas blandt det nørrebroske Publikum og beskæftiger nu flere faguddannede Medarbejdere.

Andreas Moesgaard, Kongelig Hofleverandør.

Blandt de faa Handelshuse, som op til vor Tid har bevaret det fornemme Prædikat af Kongelig Hofleverandør — og hvor Slægt efter Slægt gennem Aarhundreder har overtaget det fornemme Prædikat — er Firmaet, vi her skal berette om. Dette Firma er et af de ældste, idet dets Historie kan føres helt tilbage til det 18. Aarhundrede.

Firmaets egentlige Navn er »Moritz Salomonsens Eftf., Andreas Moesgaard«, og det blev grundlagt den 3. April 1799 af Samuel Moses Salomonsen (d. 1840) paa Ved Stranden.

I Aaret 1830 overtog Sønnen Moritz Salomonsen, f. 1804, d. 1871, Forretningen, som blev flyttet til Kongens Nytorv, daværende Nr. 6, der den Gang bestod af en To-Stokværk høj Hovedbygning med Facade mod Torvet.

Det er at antage, at Forretningen allerede paa det Tidspunkt havde et meget anset Navn, thi ret hurtigt fæstnedes Navnet »Salomonsens Gaard paa Kongens Nytorv« sig for Datidens København, og Firmaet havde allerede dengang Prædiketet af Kongelig Hofleverandør.

I Aaret 1871 rykkede tredie Generation ind i den gamle ansete Virksomhed, idet Sønnesønnen Lauritz Salomonsen (f. 1845, d.

1879) overtog Forretningen, og det har antageligt været L. Salomonsen, som lod den gamle Gaard ombygge til et af Datidens moderne Fire-Etages Huse.

Denne Ejendom hjemstøgte i 1896 af en større Ildsvaade, som varede hele 6 Dage og som ogsaa lagde nogle Nabogaarde i Aske. Paa Brandtomten opførtes den nuværende Bygning — Kongens Nytorv Nr. 6 — hvori »Skandinavia« har til Huse.

Efter Branden erhvervede Lauritz Salomon daværende Købmand Been's Forretning, Bredgade Nr. 31 — ogsaa et gammelt Firma, som tillige var Hofleverandør.

Moritz Salomonsens Forretning flyttedes saaledes til Bredgade Nr. 31, hvilken Ejendom kort Tid efter blev helt ombygget, hvorved et af Datidens typiske Billeder fra dette fornemme Kvarter forsvandt.

Da Firmaet i Aaret 1910 — den 1ste Januar — overtoges af den tidligere Bestyrer, Sophus Gjersøe, havde den i mere end 100 Aar været i samme Slægts Besiddelse.

Sophus Gjersøe (f. 1870, d. 1936) fortsatte Forretningen i Bredgade indtil 15. November 1939, da det dengang 130-aarige gamle Firma blev overtaget af Andreas Moesgaard, der

Bredgade v. Sct. Annæ Plads. 1870erne.

Firmaets nuværende Forretning, St. Kongensgade.

sammenlagde Firmaet med sit eget Firma i St. Kongensgade. Andreas Moesgaard (f. 15. Marts 85) etablerede sig som Urtekræmmer den 29. April 1911 paa Gl. Kongevej Nr. 94. I Aaret 1923 overtog han den i 1832 grundlagte Urtekramhandel i St. Kongensgade Nr. 73. Denne gamle Forretning var grundlagt af Edmund Arntzen, der i 1854 overdrog den til Rasmus Stensballe. I 1895 overtoges Forretningen af Hagbart Jørgensen, der i 1900 overdrog den til Petrus Bøggild, hvorefter den da næsten 100-aarige Købmandshandel den 15. Februar 1923 sammen med Ejendommen St. Kongensgade Nr. 73 overgik til Købmand, Grosserer Andreas Moesgaard, der — som tidligere nævnt — sammenlagde de to ældgamle fornemme Urtekramforretninger under Firmanavnet A. Moesgaard.

Den 15. Marts i Aaret 1934 havde Andreas Moesgaard den store Ære at faa tildelt Prædikat af Kongelig Hofleverandør og er i Aar den 13. Maj yderligere dekoreret med R. af D.

Cornelius Steffensen's Eftf., Erling Cloos.

Skal man fortælle om det nu saa kendte Firma indenfor Legetøjsfeltet, da maa man fremdrage Træk dels fra Firmaets Start, dels om Grundlæggeren, afdøde Grosserer Rasmus Cornelius Steffensen (f. paa Bogø 1857, d. 1941).

R. C. Steffensen var Fiskersøn, og allerede i 10-aars Alderen var han med sin Fader paa Fiskeritogter. I Aaret 1872 kom han i Købmandslære i København i det dengang saa kendte Firma Bosse. Senere — da Cigarforretningen paa Hjørnet af Østergade og Kongens Nytorv blev aabnet af Frørup (C. B. Møller & Co.) — var han med til at etablere denne. I Aaret 1881 startede han selv en Cigar- og Attraphandel i Frederiksberggade. Denne Forretning udviklede sig til senere ogsaa at blive en af Datidens førende Cykleforretninger, og det var særlig indenfor dette Felt, at Navnet R. C. Steffensen fæstnedes blandt det københavnske Publikum. Han var paa Cykle- og Automobilomraadet en Foregangsmand.

Blandt de Cykleforretninger, R. C. Steffensen startede, skal nævnes »Københavns Cyklebørs«, Cykleforretningen i Stormgade og senere Cykleforretningen i St. Kongensgade. Sidstnævnte blev det egentlige Grundlag for den Virksomhed, vi her skal fortælle om. Men ogsaa paa Automobil-Omraadet traadte R. C. Steffensen — som før nævnt — aktiv i Felten. Han var saaledes Medstifter af Dansk Automobilfabrik, og var den første Københavner, som fik en Bil indregistreret, hvilket skete i Aaret 1901. R. C. Steffensen var ogsaa Æresmedlem af Industriforeningen, hvilken Forening havde hans store Interesse lige til hans Død.

Inden vi forlader R. C. Steffensens Felt som Cyklehandler skal blot fremføres en Kuriositet. Han havde bl. a. solgt Cykler til en Række fyrstelige Personer, tilknyttet det danske Kongehus, og paa et Billede fra Aaret 1910, offentliggjort i »Autocyklen«, ser man

Attest.

Mr. *Cykelhandler Rasmus Cornelius Steffensen*
 boende *Stormgade 20*
 har for Politiet anmeldt at være *Egt* af en fra Fabrikken *Raphel*
 i *Paris* udgaaet *Asiomobil* af *type med Peugeot-Mark*
 og betegnet med Fabriknummer: *1278*

Automobilen er indregistreret her i Afdelingen under

K. Nr. *1*

Københavns Politis 1de Afdeling, d. *3. Februar 1933*

Ampt
 Politimester

Genpart af Indregistrerings-Blanket Nr. 1. 1901 til det første Automobil i Danmark.

følgende høje fyrstelige Personer staa med deres Cykler (alle købte hos R. C. Steffensen): Zar Nikolai, Prins Valdemar, Prins Georg, Nikolaus af Grækenland samt Kong Haakon. — Billedet stammer fra de store Fredsborgdage.

Cykleforretningen i St. Kongensgade Nr. 40 blev — efter at R. C. Steffensen var kommet i Forbindelse med to af Tysklands største Legetøjsfabrikker: Gebrüder Mäschling & Sohn samt Margarethe Sleiff — efterhaanden omdannet til Legetøjsforretning. Den Gang noget for sig, thi det var kun større Legetøj — og det smukkeste — som forhandles fra disse to kendte Verdensfirmaer. R. C. Steffensen var de to tyske Firmaers første danske Repræsentant, og han bevarede frem i Tiden den fra Begyndelsen høje Standard for sin Virksomhed som Legetøjsfirma. Dog er samtidig nu adskillige — saavel indenlandske som udenlandske — Fabrikkers

Varer mellem de Fabrikata, som i vor Tid forhandles fra det gamle fine Legetøjshus.

Legetøjsfirmaet R. C. Steffensen er senere blevet udvidet med Afdelinger for Spil og Sportsartikler. I Aaret 1933 flyttedes Forretningen fra Nr. 40 til Nr. 62 — et af de store smukke Patricierhuse i St. Kongensgade.

I Aaret 1935 overtog Dattersønnen Erling Croos Virksomheden.

Carlo Jensen's Møbelmagasin.

Det, der mere end noget andet bygger en Møbelhandel op, er den absolutte Tillid. Med denne Grundtanke etablerede Carlo Jensen sig som Møbelhandler i rummelige Lokaler paa 1ste Sal paa Vesterbrogade Nr. 103.

Forดยber man sig imidlertid i vor Bys mangeartede Virksomheder, saa vil man se, at der er et enkelt Træk, som gaar igennem en stor Del af disse, nemlig en beskeden Begyndelse. — Dette gør sig ogsaa gældende for Møbelhandler Carlo Jensens Vedkommende, idet han og hans Hustru selv passede Forretningen paa Vesterbrogade, som udelukkende var lagt an paa Forhandling af gedigne Møbler. Forretningen fik hurtigt herude paa Ve-

St. Kongensgade 62.

St. Kongensgade 62 efter Ombygningen.

Interiør fra Carlo Jensens Møbelmagasin.

sterbro en god Kundekreds, men trods dette savnede den nystartede Virksomhed et bedre Ansigt til Gaden end Førstesalen kunde afgive, idet man ikke deroppe fra kunde give Publikum et saa direkte Overblik over de smukke, gode Møbler som forhandlede i Forretningen.

Carlo Jensen begyndte derfor ret hurtigt efter Starten at se sig om efter et passende Lokale og fandt et saadant paa Jagtvej Nr. 87.

Den Gang var endnu store Dele af Jagtvejen tildels ubebygget. Nørre Fæled henlaa paa det Tidspunkt som øde Marker. Ned mod Nørrebrogade laa der mellem enkelte høje Huse flere Villaer. En Del af disse blev nedrevet i 1936 for at give Plads for en ny stor, moderne Bygning. I denne Bygning lejede C. Jensen Lokaler til Udstilling samt Lager og Værksteder, og den 12. Juni 1936 flyttedes Forretningen fra Vesterbro til Nørrebro, medtagende de gamle hævdvundne Principper. Det er derfor ikke sjældent, at de gamle Kunder fra Vesterbrogade indfinder sig i Forretningen paa Jagtvej for at »snakke Møbler« til Datteren eller Sønnen, der ønsker at faa deres Hjem monteret fra samme Sted som Forældrene.

Virksomheden er vokset betydeligt efter Flytningen til Nørrebro, og der er i Lokalerne paa Jagtvejen til Stadighed mellem 30—40 Møblementer. Samtidig med Flytningen fik Virksomheden, som tidligere nævnt, egne Værksteder for Sadelmager- og Møbelpolsterarbejde.

Forretningen ledes stadig af C. Jensen og Hustru, Fru Paula Jensen, og det er efterhaanden blevet et stort Antal Hjem og enkelte Stuer, som er udgaaet fra Virksomheden.

Arbejdernes Fællesbageri.

Almindeligvis betegner man Arbejdernes Fællesbageri som det ældste kooperative Foretagende, men dette er ikke rigtigt, thi før den 11. November 1886 — da Arbejdernes Fællesbageri stiftedes — fandtes der i enkelte af vore Købstæder baade Fællesbageri og Brugsforeninger.

Den egentlige Grund til disse kooperative Foretagenders Fremkomst var sikkert en Art Forbrugerprotest mod Datidens høje Priser og — ofte undervægtige og daarlige Varer.

Interiør fra den nye Brødfabrik.

Naar dette angives som Grunden til disse Virksomheders Start, maa samtidig fremhæves, at Datidens Detailhandel jo ikke tilnærmelsesvis havde naaet en Udvikling som i vore Dage.

Den direkte Anledning til Oprettelsen af Arbejdernes Fællesbageri fremkom imidlertid i August 1886 paa det nystiftede Snedkerforbunds 2. Kongres den 18. September, hvor der fremførtes Forslag om Oprettelse af et Fællesbageri med Aktier paa Kroner 10.000.

Efter en Del Forhandlinger nedsattes et Udvalg, som arbejdede med Sagen. Dette Udvalg lejede et gammelt Bageri, der laa Lyngbyvej Nr. 6. De forskellige Forhandlinger førte til Afholdelsen af en konstituerende Generalforsamling den 1. November 1886, hvilken Dato egentlig burde benævnes som Fællesbageriets Stiftelsesdag — og ikke den 11. November — thi paa denne Dag syntes der ikke ifølge Forhandlingsprotokollen at være vedtaget andet end en Bestemmelse om, at Driften skulde sættes i Gang den 14. November. Bageriet præsterede den første Uge i de to Ovne, det raadede over, 3181 Stk. Rugbrød og 3943 Stk. Land- og Sigtebrød.

Interiør fra den nye Fabrik.

I Aaret 1887 købtes en Byggegrund, der laa paa Vejen ud til Raadmandsmarken, og man paabegyndte umiddelbart efter Købet Opførelsen af en egen Bageribygning, hvortil Grundstenen nedlagdes den 29. Juli 1887. I den nye Bageribygning var Produktionen i de kommende 10 Aar nogenlunde konstant, nemlig mellem 1.500.000 — 1.900.000 Stk. Brød aarlig.

I 1893 byggedes der i Forbindelse med Bageriet et Møllerianlæg, og efterhaanden

erhvervedes flere af de omkringliggende Byggegrunde med en Udvidelse for Øje. Omkring Aarhundredskiftet bliver en Udvidelse tvingende nødvendig, og i 1902 paabegynder man Opførelsen af et nyt betydeligt større Bageri- og Møllerianlæg.

Den stadig stigende Omsætning saavel i Bageriet som paa Møllen nødvendiggjorde i Aaret 1938 Opførelsen af et endnu større Bageri paa en Del af en af Virksomhedens erhvervet Grund i Mimersgade.

Den nye Brødfabrik blev taget i Brug i 1940—41 og fremtræder som et Mønster paa et moderne, hygiejnisk indrettet Bageri.

I Fabrikens Bagerihal findes 13 Ovne, hver med 3 Herder, som rummer ca. 350 Stk. Rugbrød. Ovnene opvarmes ved Gas — det er første Gang, denne Fyringsmetode er anvendt her i Landet til Rugbrødsovne.

Overalt indenfor Virksomhedens Omraade benyttes de nyeste Maskiner. Bageriet forsynes med Mel fra egen Mølle, som ogsaa har de nyeste og mest moderne Maskiner installeret, ligesom der ogsaa er et Laboratorium knyttet til selve Møllen.

Arbejdernes Kødforsyning — der nu raader over 8 Udsalg fordelt i forskellige Bydele — er oprettet af Fællesbageriet, som ogsaa har oprettet Bryggeriet »Stjernen« samt en Pølsefabrik.

Virksomhedens Aktiekapital andrager nu 159.730,00, og i det samlede Firma beskæftiges nu 210 Medarbejdere. I Aaret 1942 udbetalte Virksomheden 1.222.000,00 Kroner i Lønninger.

Aktieselskabets administrerende Direktør er H. Holm.

A/S Em. Z. Svitzers Bjergnings-Entreprise.

A/S Em. Z. Svitzer har Hovedkontor i København og er det ældste eksisterende Bjergningsselskab i Verden, idet det kan føre sin Oprindelse saa langt tilbage som til 1833. Stifteren var daværende Tømmerhandler Emil Zeuthen Svitzer. Sammen med en Styrmand, H. C. Larsen, anskaffede han en af Holmens Nordbaade, »Gammelholm«, en Kragejolle »Trende Brødre« og en Gig, hvilket Materiel blev stationeret i Kastrop. Med disse Smaaskibe assisterede man Skibe, der var kommen paa Grund, optog Ladninger af sunkne Skibe o. s. v. Alt dog foreløbig kun i Farvandene ved og omkring København, og efter en meget beskeden Maalestok.

Fra denne ringe Begyndelse arbejdede Foretagendet sig efterhaanden op, dels ved at forøge og forbedre sit Materiel, dels ved at udvide Virksomhedsomraadet til længere bortliggende Farvande. Sejlkutterne blev afløst af Dampskibe. I Aaret 1860 erhvervedes den første Bjergningsdamper »Skandinavien«, og i de nærmest paafølgende Aar blev Flaaden forøget med Bjergningsdamperne »Øresund«, »Helsingør« og »Hertha«. Disse Dampskibe forsynedes med maskindrevne Centrifugalpumper. Dykkermateriellet udvidedes og forberedes betydeligt. Ligeledes udvidedes Virksomhedsomraadet, saa at ikke alene samtlige danske Kyster, men ogsaa fremmede Kyster blev inddraget i Selskabets Operationsfelt.

I Aaret 1872 blev Virksomheden omdannet til Aktieselskab med Etatsraad Tietgen som Formand.

I 1889 besluttede man forsøgsvis at sende et Skib til Middelhavet, nemlig Dampskibet »Em. Z. Svitzer«, der udrustedes med en saadan Ekspedition for Øje, og afgik til Marseille under Kommando af senere administrerende Direktør i Selskabet, Kaptajn O. Hekscher. Dermed var Begyndelsen til Selskabets udenlandske Virksomhed gjort — en Virksomhed, som i de følgende Aartier undergik en enorm Udvikling, saaledes at det danske Bjergnings-selskab nu spænder over hele Middelhavet, Vestkysten af Nordafrika, den spanske, portugisiske og franske Atlanterhavs-kyst, Island, Rødehavet og det indiske Ocean.

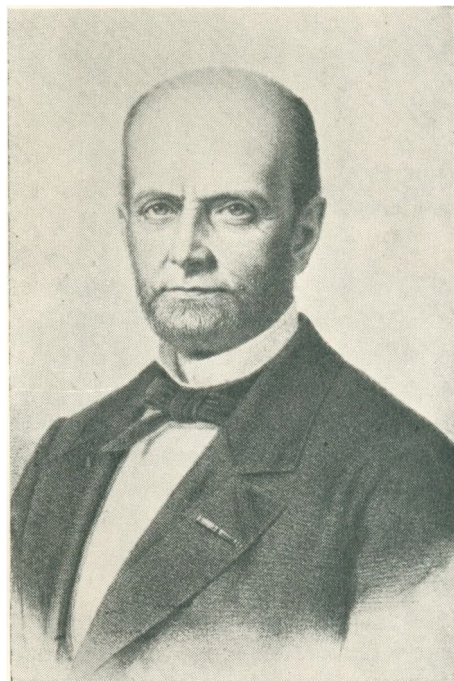
I den udenlandske Virksomhed samarbejder Selskabet under normale Forhold med andre — dels franske, dels engelske Selskaber. Men Hovedparten af de udstationerede Bjergningskibe tilhører det danske Selskab, og Ledelsen af Forretningerne er i Hænderne paa dette.

Bjergningsdamperne er stationeret i de mest trafikerede Farvande og ligger Dag og Nat med fuld Besætning og Dampen oppe, klar til at gaa ud, saa snart Melding om en Stranding indtræffer. Entreprisen har i Al-

mindelighed sine Bjergningsdamper stationeret i Lissabon, Gibraltar, Marseille, Piræus og Aden. Naar Telegrafene da melder, at et Skib er strandet eller paa anden Maade i Nød, dirigeres uopholdeligt den nærmest liggende Bjergningsdamper til Assistance.

I hjemlige Farvande er Entreprisens Skibe stationeret i alle de vigtigste Havne Landet over. Hjemmeflaaden tæller følgende Dampere, der alle er fuldt udrustede med alt moderne Bjergningsmateriel: »Gorm«, »Freja«, »Sigyn«, »Svava«, »Ægir« og »Bien«. Af mindre Dampere disponerer Svitzer over forskellige Bugserbaade i Provinshavnene, og der er tillige til Selskabet knyttet en Bugserafdeling i Københavns Havn. Denne Afdeling, der arbejder i Forening med De Forenede Bugser-selskaber, tæller 5 moderne Bugserdampere og paatager sig alle Bugseringer i og udenfor Havnen.

Saa at sige alle Bjergninger udføres efter Princippet: No cure, No pay — intet Resultat — ingen Betaling. Entreprisen maa saaledes ikke alene bære Udgifterne ved at have Skibene liggende uden Beskæftigelse med Dampen oppe og fuld Besætning om

Em. Z. Svitzer.

Bord. Ofte for lange Perioder ad Gangen. Men maa ogsaa løbe Risikoen for, at et Arbejde, paa hvilket der er ofret Tid og Kapital, mislykkes paa Grund af indtrædende ugunstige Vejrforhold eller andre uforudsete Omstændigheder. Dertil kommer de mange forgæves Ture i de Tilfælde, hvor det strandede Skib enten er Vrag eller flot ved egen Hjælp inden Bjergningsdamperens Ankomst, eller hvor der foreligger en Fejlmelding.

Det er derfor en Selvfølge, at et Bjergningsarbejde, der lykkes, maa betales efter en helt anden Skala end der ellers anlægges. Dette er ogsaa fastslaaet baade ved Domsto-

A/S Em. Z. Svitzers Administrationsbygning.

lene i de forskellige søfarende Lande samt ved Voldgiftsinstitutioner, der er oprettede til Bedømmelse af Bjergelønnen, eller ved mindelig Overenskomst mellem Bjergere og Assurandører. Dete sidste er selvfølgelig for alle Parter den hurtigste og billigste Maade at ordne et saadant Mellemværende paa. Men det er kun muligt, naar der bestaar et gensidigt Tillidsforhold mellem Forsikringsselskaberne og Bjergningsselskabet.

Et saadant Tillidsforhold er da ogsaa gennem Aarene udviklet og fæstnet mellem Svitzers Bjergnings-Entreprise og en stor Del af de inden- og udenlandske Assurandører, og de Værdier, der er bjerget fra Totalforlis, takket være Svitzers Indgriben, beløber sig til Summer af ganske uanede Størrelser, der fortrinsvis er kommen Assurandører og Skibsredere tilgode.

Sørgemagasinet A/S

Østergade har som bekendt fra ældste Tider været den førende Handlgsgade. Først i det 19. Aarhundrede begynder Østergade imidlertid i det Ydre at faa Præg af Handel. Dog laa der endnu paa nævnte Tid langs Østergade flere større Adelsgaarde og for-

nemme Borgergaarde, som ikke var berørt af Gadens og Byens mangeartede Handelsvirksomheder, som — sammenlignet med vor Tids store Forretninger og Handelshuse — unægtelig manglede meget i Retning af smukke, store Udstillingsvinduer, Facader etc., hvilket man i gamle Dage ikke lagde synderlig Vægt paa.

Paa Baggrund af dette er det saa meget mere bemærkelsesværdigt, at Grundlæggeren af Sørgemagasinet — Firmaet blev grundlagt den 24. Oktober 1863 — allerede den Gang var saa fremsynet og var i Besiddelse af det Mod, der var nødvendigt for ikke blot at aabne en saa egenartet Specialforretning som Sørgemagasinet, men ogsaa straks ved Grundlæggelsen at udstyre denne Forretning med store — efter Datidens Forhold — ganske overordentlig elegante Udstillings-Vinduer.

I Ejendommen Østergade Nr. 7 havde forhen været en Manufakturhandel, og da P. F. Johnsen i Oktober 1863 etablerede sin Forretning her under Navnet »Sørgemagasinet« P. F. Johnsen & Co., saa Datidens Københavnerne for første Gang et Specialmagasin. Grundlæggerens meget elskværdige og charmerende Optræden bidrog sikkert sit til, at det nye Specialmagasin hurtigt vandt Indpas og Rodfæste i Københavnerindernes Bevidsthed.

I Aaret 1900 overdrog P. F. Johnsen Virksomheden til Schmock & Limkilde, der førte Firmaet videre i Grundlæggerens Aand og Tanke. I 1927 flyttedes Magasinet til sit nuværende Domicil, Kongens Nytorv Nr. 21. Ligesom Adelsgaardene paa Østergade og andre Steder i den gamle By maatte vige for den fremadstræbende Handel, maatte ogsaa Palæerne paa Kongens Nytorv Tid efter anden vige. Allerede i 60'erne rejste der sig langs Torvet flere betydelige Handelsvirksomheder som f. Eks. Magasin du Nord, Brødrene Andersen o. fl. a.

Ved Sørgemagasinet's Overflytning til Kongens Nytorv lod Schmock & Limkilde Virksomheden betydeligt udvide, idet der blev indrettet en Afdeling for Kjoler og Konfektion

Sørgemagasinet 1863, Østergade Nr. 7.

Sørgemagasinet, Kongens Nytorv Nr. 21

i Ejendommens første Etage, medens selve Stofafdelingen fik Plads i Stueetagen. I Aaret 1936 omdannedes Sørgemagasinet til Aktieselskab med nuværende Direktør M. M. Nørgaard som administrerende Direktør.

Trods Flytning fra Østergade til Kongens Nytorv og trods indre Forandringer er Magasinet stadig Københavns eneste Sørg-Specialmagasin, og der findes endnu — skønt det nu er 80 Aar siden, at Magasinet blev grundlagt — Kunder der mindes Forretningens Grundlægger og hans charmerende Væsen.

Fritzsche's Glashandel.

Igennem mere end 150 Aar har Navnet Fritzsche's Glashandel været kendt og anset i København, idet Firmaets Historie gaar helt tilbage til Aaret 1788, da Virksomhedens Grundlægger, Glassliber Hieronimus Fritzsche, indvandrede til Danmark.

Hieronimus Fritzsche var født i Bøhmen 1760 og fik den 18. August 1788 Borgerbrev i København, hvorefter han aabnede en Glashandel i Gothersgade (nuværende Nummer 46). Herfra voksede den Virksomhed, som under Navnet C. E. Fritzsche's Kgl. Hof-Glashandel gennem de kommende Slægter skulde fæstne sig i vor Bys Gadebillede, medens selve Firmaet er gaet i Arv fra Fader til Søn.

Exteriør fra Firmaets Domicil paa Amagertorv.

Efter Grundlæggerens Død i 1823 førte hans Enke af 2. Ægteskab Forretningen videre indtil sin Død i 1834. Firmaet overgaar da til Sønnen, Glassliber Carl Edvard Fritzsche (f. 1807, d. 1873).

I Aaret 1840 flyttes Virksomheden til Østergade Nr. 24 — daværende Nr. 68.

Samme Aar — den 31. December — tildeler Kong Christian den 8. Glassliber C. E. Fritzsche Prædikat af Kongelig Hof-Glashandler. Et Prædikat som har fulgt Firmaet gennem Tiderne.

Fra 1847—1850 skifter Virksomheden Bopæl flere Gange. Saaledes 1847 til Lille Kongensgade Nr. 4 — 1848 til Brolæggerstræde Nr. 16 — 1849 til Badstuestræde Nr. 1 — 1850 til Købmagergade Nr. 3, hvor Firmaet havde Domicil til Aaret 1912.

Det var i Købmagergade-Tiden, at Magistraten den 9. April 1862 fratog Firmaet Retten til Udskænkning af stærke Drikke. Det havde nemlig indtil da været Coutume, at Kunderne prøvede Glassene paa denne Maade, før de købte dem.

I Aaret 1912 flyttedes Virksomheden til Amagertorv Nr. 14, og herfra mindes vor Tid det gamle Firma med de smukke, storstilede Udstillinger, og de Tusinder af forskellige Glas og Lysekroner.

Den 30. September 1873 udtager Carl Vilhelm Fritzsche Borgerbrev, og Virksomheden overgaar til ham.

C. V. Fritzsche's Søn, Carl Anders Emil Fritzsche (f. 1870, d. 1935), fører efter Faderens Død Forretningen videre under de gamle Former indtil 1912, da Firmaet omdannes til et Aktieselskab.

I Aaret 1935 indtræder Leo Fritzsche som Direktør for Aktieselskabet, og samme Aar forandres Firmanavnet til: C. E. Fritzsche A/S.

Den 17. Marts — ogsaa 1935 — tildeles der Firmaet Prædikat af Kgl. Hof-Glashandel, og nu — for kun faa Aar siden — flyttedes Virksomheden til Badstuestræde Nr. 20; samtidig ophævedes Aktieselskabet, og Firmaet fortsættes under sit gamle Navn: Fritzsche's Glashandel.

Københavns forenede Bustefabriker.

Den Virksomhed, vi her skal berette om, har Kontorer, Lager- og Fabriklokaler i en af de Ejendomme, der udgør Store Kongensgade Nr. 8, selve Ejendommen har sin egen historiske Betydning i Forbindelse med Københavns Forsorgsvæsen.

Det var nemlig Gaarden Store Kongensgade Nr. 108, som den 17. Oktober 1775 blev taget i Brug af det af Kong Christian den 5. i Aaret 1753 stiftede Opfostringshus for Drengbørn.

I over 100 Aar forblev denne Institution i St. Kongensgade. I vor Tid optages det meste af Hovedbygningen af Københavns Politi, medens saa godt som alle Bagbygningerne er udlejede til forskellige Virksomheder, bl. a. ogsaa Firmaet København og Forenede Bustefabriker, som er vor Bys og vort Lands ældste Virksomhed indenfor sit Omraade.

Firmaets Historie kan føres tilbage til Aaret 1857 til den i samme Aar af A. M. Sørensen grundlagte Sadelmagervirksomhed.

Dette Firma overtog daværende Tapetserer Peder Hans Jessen Jarmer i Aaret 1914. P. H. Jessen Jarmer havde i 1912 paa Amager grundlagt sin egen Virksomhed under Navn »Dansk Bustefabrik«. Ved nævnte Overtagelse af det gamle Firma forenedes A. M. Sørensens og P. H. Jessen Jarmers Bustefabrikation under eet Firma.

Efterhaanden udviklede dette Felt indenfor dansk Kunstindustri sig saa betydeligt, at Firmaet udelukkende helligede sig Bustefabrikationen.

Interiør fra en af Virksomhedens Udstillinger.

Omkring 1920'erne overtog P. H. Jessen Jarmer Valdemar Vellings Bustefabrik, og nogle Aar senere gik P. H. Jessen Jarmer i Kompagni med Datidens største og betydeligste Bustefabrik i Tyskland, Erdmunderdorff, men ved dette Firmas Likvidation trak han sig tilbage. Forud for dette var Firmanavnet omdannet til: København & Forenede Bustefabriker.

Denne indenfor dansk Kunstindustri ret egenartede Virksomhed er saaledes fra beskedne Kaar i Startaaret videre udviklet til at blive det førende Firma i sit Felt i Skandinavien.

Virksomhedens Indehaver og Leder, Peder Jessen Jarmer udlærtes som Sadelmager i det kendte Møbelfirma C. B. Hansen, Kgl. Hof-Møbelfabrikant, og fik ved Aflæggelse af Svendepøven tildelt Sølvmedaille.

Indenfor den Virksomhed, som P. H. Jessen Jarmer grundlagde i Aaret 1912, har han som Indehaver af den første danske Bustefabrik deltaget i en Række Kunst- og Haandværksudstillinger og har oparbejdet en betydelig Virksomhed — ikke alene for Danmark, men Firmaet eksporterer ogsaa til Sverrig, Norge og Finland.

Brødrene F. & L. Dahlman's Efft., Kongelig Hof-Sadelmagerfirma.

Vilhelm Dahlman — Grundlæggeren af det nu næsten 150-aarige gamle Sadelmagerfirma, og som nu gennem fire Slægtled har fæstnet sit Ry indenfor sit Omraade — fødtes den 5. April 1778 i Helsingborg. Vilhelm Dahlman kom efter Faderens — Stadsfiskal Ludvig Dahlmans — Død i 1790 til Danmark, hvor hans Moder bosatte sig i Helsingør.

I Aaret 1792 kommer V. Dahlman i Sadelmagerlære i Helsingør. Paa den Tid svarede Sadelmagerhaandværket til sit Navn, og det ikke blot var, men havde gennem Aarhundreder været et af de betydeligste Fag indenfor de ældgamle danske Haandværksfag. Tidernes Udvikling har jo imidlertid

unægteligt forandret mangt og meget for dette Fags Vedkommende. Vi skal dog ikke her komme nærmere ind paa dette Spørgsmaal, men blot fremhæve, at Datidens Befordring jo udelukkende foregik pr. Hest og Vogn. Ikke mindre væsentligt for dette Fag var ogsaa Hærens Rytteri. Paa den Tid, da Vilhelm Dahlman træder frem som selvstændig Mester i København, oplevede vor By bevægede Dage. Blandt de Indbyggere, der blev Ofre for det engelske Bombardement i Aaret 1807, var ogsaa Sadelmager ved den Kgl. Livgarde til Hest, Bruun, hos hvem V. Dahlman arbejdede som Svend, og den 14. September ansættes han i Bruuns Stilling ved den Kgl. Livgarde og indrettede sin Forretning i Hestgardens Kaserne ved Frederiksholms Kanal.

Den 1. Maj 1824 forlader han Hestgarden for at blive Sadelmager ved den Kgl. Staldetat. I Hof- og Statskalenderen nævnes V. Dahlman som Sadelmagermester ved Stald-Etaten til Trods for, at der endnu ikke foreligger nogen egentlig Bestalling som Hof-Sadelmager.

I Aaret 1825 flyttes Forretningen til Tøj-

Firmaets Grundlægger, Vilhelm Dahlman.

huset bag Slottet, hvor V. Dahlman fik overladt Værkstedsplads, som Forretningen benyttede til langt frem mod vor Tid.

Den 1. November 1828 udnævnes Vilhelm Dahlman til Dannebrogsmænd, og efter hans Død — den 28. September 1845 — fortsættes den paa det Tidspunkt meget ansete Sadelmagervirksomhed i de gamle traditionsrige Spor med hans Enke, Marie Dahlman, som Indehaver og Sønnerne Fritz og Laurits som Ledere. Ved Moderens Død — den 9. Juni 1853 — overtager de to Brødre Virksomheden, og fra samme Tid stammer det kendte Firmanavn: Brødrene F. & L. Dahlman. Brødrenes Indsats for at føre Faderens Virksomhed videre frem er betydelig, og de deltager bl. a. i en Række af de store Verdensudstillinger for Kunsthaandværk. Paa disse Udstillinger belønnes Firmaets Arbejde med saavel Guld- som Sølv- og Broncemedailler. Fritz Dahlman fik af Kong Christian den 9. Fortjenstmedaillen i Guld for god og lang Tjeneste i Stald-Etaten, og begge Brødrene havde Prædikat af Kgl. Hof-Sadelmagere.

Traditionen tro var det naturligt, at Firmaet efter de to Brødres Død forblev i Slægten, og det blev Laurits Dahlmans Søn, Theodor Dahlman, og dennes Fætter, Lauritz Petersen, der som tredje Generation rykkede ind som Ledere af det gamle kendte Firma.

Vi er nu naaet op til vor Tid i Virksomhedens Historie, hvor fjerde Generation indtræder som Firmaets Indehaver, nemlig den nuværende Indehaver af det gamle Firma: Kai Halkier, Søn af Proprietær Otto Halkier — gift med Ingrid Dahlman, Datter af Laurits Dahlman.

Det gamle Kgl. Hof-Sadelmagerfirma er forlængst flyttet fra Tøjhusgade og har nu Domicil i Fortunstræde Nr. 5. Gennem fire Slægtled har det fornemme Prædikat af Kgl. Hof-Sadelmagermester fulgt den traditionsrige, velkendte Virksomhed, i hvilken femte Generation — en Datter af den nuværende Indehaver Kai Halkier — nu arbejder.

Klinik- og Sygehjemmet, Kochsvej 5.

Blandt de indenfor Storkøbenhavn i de senere Aar indrettede Hjem for ældre, enlige svagelige Mennesker indtager Klinik- og Sygehjemmet paa Kochsvej en absolut førende Position. Hjemmets Oprindelse kan egentlig føres tilbage til 1938, da dets Grundlægger Helga Bøe, f. Petersen, lejede en Ejendom i Allégade, der gennem en Aarrække havde været benyttet som Privat-Klinik af Lægerne Gad & Gjellerup og — efter at have afhændet sit i 1934 oprettede større Pensionat — lod denne Ejendom indrette som Hjem for ældre, svagelige Mennesker.

Tre Aar efter fremkom der imidlertid til Fru Helga Bøe Tilbud om Lejemaal paa den store To-Etagers Villaejendom Kochsvej Nr. 5, og i Oktober 1941 flyttedes Hjemmet hertil. Hjemmet blev ved samme Lejlighed udvidet til at kunne optage indtil 14 Patienter, medens Hjemmet, da det var indrettet i den tidligere Gad

Sygehjemmets Bygning, Kochsvej Nr. 5.

& Gjellerupske Privatklinik, kun havde Plads til 10 Patienter. Ved det nye Lejemaal fik Hjemmet tillige en Have. Ejendommen er af ældre Dato, bygget af gule Sten og rummer store, lyse Værelser, hvoraf eet har en stor, smuk lukket Veranda. Dette Værelse benyttes som Hjemmets Daglig- og Opholdsstue. I to andre af Villaens mange Værelser er en dejlig, stor lukket Karnap. Selve Hjemmets indre Organisation er ikke synderlig afvigende fra vore øvrige lignende Hjem. De Patienter, der tager Ophold paa Hjemmet, kan selv møblere deres Værelser som de ønsker. Der faas fuld Forplejning samt den fornødne Pleje i Sygdomstilfælde. Paa saa godt som samtlige Værelser er der Telefon. Hjemmets Patienter indtager alle deres Maaltider i deres egne Værelser, kun til Eftermiddagskaffen samles de i den hyggelige Dagligstue.

Hjemmets daglige Ledelse har siden dets Oprettelse været underlagt dets Grundlægger, Fru Helga Bøe, medens selve Sygeplejergerningen varetages af en til Hjemmet fast knyttet Sygeplejerske.

Axel E. Aamodt's Eftf., Kongelig Hofleverandør.

I vor Fortælling om København har vi andet Steds fremdraget Træk fra den Tid, da Kongens Nytorv blev anlagt. Ligeledes har vi berettet om nogle af de store Adelsgaarde samt de mere fremtrædende Borgerhuse, som i gamle Dage rejste sig omkring det nye fornemme Torv.

Men forinden vi kommer nærmere ind paa det nu snart 90-aarige gamle Firma Axel E. Aamodt's Eft.'s Historie, skal vi fremdrage nogle Enkeltheder om den Bygning — og om Nabobygningerne — paa Kongens Nytorv, hvori Firmaet siden 1870 har haft Domicil.

Firmaets Ejendom, St. Strandstræde i 1863.

I Begyndelsen af det 18. Aarhundrede var Hjørneejendommen St. Kongensgade og Kongens Nytorv Nr. 24 — hvor Landmandsbanken nu har Filial — den mest statelige af Bygningerne. Den var opført af Urtekræmmer Poul Munksgaard Liunge omkring 1730. Endnu den Dag i Dag staar denne smukke Bygning tildels uforandret som et værdigt Minde om svundne Tiders Byggekunst. Kun har Bygningen mistet det oprindelige, smukke høje Tag og den særprægede Fronton over de tre Midterfag, de dybe Kældere og Datidens karakteristiske høje Stueetage — en Ombygning heraf har skabt Landmandsbankens nuværende Filial-Lokaler.

Nabohuset Nr. 22 er opført i 1740'erne af daværende Skomager Johan Voltin. Denne Bygning var en mere almindelig Datids-Borgergaard. Dog har forskellige Ombygninger foraarsaget Tabet af det oprindelige Udseende. I denne Gaard finder vi i Aaret 1856 Konditor Benztzen, og her lagde Valdemar Brønnum i 1865 Grunden til nuværende Brønnums Konditori.

Den smalle Ejendom Kongens Nytorv Nr. 20 var en absolut Modsætning. Her talte Datidens Barok-Arkitektur tydeligt, som den paa den Tid var repræsenteret i adskillige

københavnske Borgergaarde. Ogsaa denne Bygning er fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede; men nyere Tider har desværre fjernet det oprindeligt smukke, stilfulde Præg. Det var — saa vidt vides — i denne Gaard, at Billedhugger Heimbrantz' Enke residerede med sine mange Svende.

Vi kommer nu til Ejendommen Kongens Nytorv Nr. 18, som huser Firmaet Axel E. Aamodt Eft. Denne Bygning staar tildels uforandret som en af det 18. Aarhundredes smukke, særprægede Borger-Gaarde, der laa i Kæden omkring Datidens fornemste Torv, Kongens Nytorv. Bygningen er antagelig opført af Kommersraad, Brændevinsbrænder Lihmes, hvis Navnetræk endnu pryder Bygningens Frontespice. Det maa have været i denne Gaard — som dengang havde Nummer 167 — at en af Datidens berømte Arkitekter (Philip de Lange) boede.

Bygningen havde i gamle Dage dybe Kældere og høje Stuebutikker. Til en af disse var det, at Fuldmægtig ved Adresse-Kontoret J. G. Christiani flyttede den af ham i Aaret 1811 i Store Kongensgade grundlagte Papirhandel. J. G. Christiani gik senere i Kompagni med Grisson og oprettede Firmaet Christiani & Grisson. Dette Firma bestod indtil 1857, da det blev overtaget af Vilhelm Hansen, der var uddannet i Papirhandel og som her lagde Grunden til det nuværende Musikforlag af samme Navn.

I den anden Stuebutik boede i 1790'erne Schweizeren H. Sultani, der her lagde Grunden til det »Aukvavitskjænkeri« vi nu kender under Navnet Café St. à Porta.

Der havde saaledes i ca. 75 Aar været Papirhandel i Ejendommen Kongens Nytorv Nr. 18, den Gang Axel E. Aamodt flyttede hertil.

Dette nu indenfor sine Felter saa velkendte Firma kan i sin Historie føres tilbage til Aaret 1857, da daværende Litograf C. F. Aamodt (f. 1830, d. 1865) paa Østergade aabnede en Forretning med Papir, Kontortilbehør, Tryksager, Litografi, Bogtryk og Stentryk. Den 6. December 1863 optoges Broderen, Axel Emil Aamodt (f. 1839, d. 1890), der var uddannet i Papirhandel, i Firmaet. Samme Aar flyttedes til St. Strandstræde Nr. 7. Efter Grundlæggerens Død forandredes Firmanavnet til Axel E. Aamodt.

I Tiden fra 1864 til 1870 havde Firmaet Domicil i Gothersgade Nr. 17, og fra 1870—1883 Kongens Nytorv Nr. 16. Denne Ejendom er den sidste af de paa denne Side af Torvet bevarede Bygninger, idet Husene fra 8—14 ved Branden i 1890'erne blev ødelagt og nedrevet. Paa de nedrevne Huses Plads opførtes nuværende Nr. 6 og 8. Som andet Steds omtalt ligger den smukkeste af samtlige Bygninger paa Torvet, »Det Thotske Palæ« ved Bredgadehjørnet ogsaa uforandret.

Fra Aaret 1883 har Kongens Nytorv Nr. 18 været Firmaet Axel E. Aamodts Eft.'s Domicil. I 1889 indtraadte Carl Jansen og Chr. Aagaard i Virksomheden. Carl Jansen (f. 1851, d. 1930) var oplært i Firmaet som Litograf. Chr. Aagaard (f. 1858, d. 1934)

Firmaets Ejendom, Kgs. Nytorv før Ombygningen

var oplært i Firmaet som Papirhandler. I Aaret 1928 trak Carl Jansen sig tilbage og Chr. Aagaard blev Eneindehaver af Firmaet indtil sin Død.

Virksomheden deltog i adskillige Haandværks- og Kunstudstillinger, f. Eks. i København i 1872 og 1888, i Stockholm 1897, i Chicago 1893, i Paris 1900 og i den store internationale Udstilling i Antwerpen 1930, hvor Firmaet modtog Guldmedaille.

I Aaret 1906 opnaaede Firmaet den store Ære at faa tildelt Prædikat af Kongelig Hofleverandør.

Axel E. Aamodt var gennem adskillige Aar Eneforhandler af Statens Papir — indtil dette blev dansk Fabrikation — men Firmaet er stadig Leverandør til Stat og Kommune samt til større, betydelige Industriforetagender, Banker o.s.v.

Fra Chr. Aagaards Død den 17. Okt. 1934 til 10. Okt. 1935 forestod Prokurist A. Fritzsche Firmaet.

Den 10. Oktober 1935 overtog Grosserer, Bogtrykker Oskar Kretzschmer — efter Boets Afslutning — den paa det Tidspunkt ca. 80-aarige, meget ansete Litograf- og Papirvirksomhed. Den nye Indehaver lod umiddelbart efter Overtagelsen alle de gamle Trykkerimaskiner og Skrifter udskifte med moderne og tidssvarende, saaledes at Firmaet nu leverer alt i moderne Tryksager.

Ved Grosserer O. Kretzschmers Overtagelse af Virksomheden forandredes Firmanavnet til »Axel E. Aamodts Eft.«. Firmaet er siden blevet betydeligt udvidet, bl. a. er den i 1864 af Parmo Pedersen anlagte Prægeanstalt inddraget under Virksomheden, hvorved man nu er i Stand til indenfor egne Rammer at foretage alle de mange forskelligartede Prægninger af Monogrammer, Papirer etc.

I Aar har der atter fundet en Udvidelse Sted i Firmaet, idet man har optaget Forlagsvirksomhed.

O. Kretzschmer er Søn af Bogtrykker Carl Emil Kretzschmer, Indehaver af det i 1905 grundlagte Bogtrykkeri »Hafnia«. O. Kretzschmer blev oprindeligt uddannet ved Handel, men indtraadte i 1920 i Faderens Virksomhed for at blive uddannet som Bogtrykker. I Aaret 1930 overtog O. Kretzschmer »Hafnia« — som i 1937 henflyttede til Frederiks-

berg og derfor falder udenfor dette Værks Rammer. Vi maa dog fremhæve, at »Hafnia« nu er mellem vore større Bogtrykkerier og beskæftiger ca. 60 Medarbejdere.

Ligeledes maa nævnes, at Grosserer O. Kretzschmer i Aaret 1939 overtog Firmaet »Taylorix«, som er Specialfirma for Bogføringsmaskiner og Anlæg.

Alt i alt beskæftiges der i de Virksomheder, vi har nævnt, og som indehaves og ledes af Bogtrykker, Grosserer O. Kretzschmer ca. 80 Medarbejdere.

Axel E. Aamodt's Eftf. Ejendommen,
Kongens Nytorv.

Matthissen & Dittmann A/S

Dette snart 50-aarige Støbegods-Firma, som nu er en Afdeling af C. M. Hess' Fabrikker, Vejle, har siden Aarhundredskiftet haft Domicil i Ejendommen Bredgade Nr. 20, men for at følge Firmaets Historie maa vi tilbage til det 19. Aarhundrede, da daværende Købmand — fik senere tildelt Titlen Etatsraad — E. Matthissen, Roskilde (f. 1866, d. 1927) sammen med Grosserer H. Dittmann (d. 1923) den 21. April 1899 anmeldte Firmanavnet »Matthissen & Dittmann« til Firmaregistret og aabnede en Støbegodshandel Købmagergade Nr. 22. I Aaret 1901 flyttedes Virksomheden til sit nuværende Domicil, Bredgade Nr. 20, hvilken Ejendom Grosserer Dittmann købte i 1912. Aaret forud havde Etatsraad E. Matthissen trukket sig tilbage til sin Forretning i Roskilde, og det allerede dengang indenfor sit Felt ansete Firma overgik — efter at Grosserer H. Dittmann i Aaret 1917 ogsaa trak sig tilbage — den 1. Januar 1918 til C. M. Hess' Fabrikker.

Den 1. April 1919 omdannedes Hess' Fabrikker til et Aktieselskab, og fra samme Aar har Firmaet Matthissen & Dittmann været en Afdeling af dette Selskab.

Inden vi kommer nærmere ind paa Firmaet Matthissen & Dittmann's Historie, maa der berettes lidt om C. M. Hess' Fabrikker, der som bekendt gennem to Slægtled har indtaget en meget betydelig Stilling blandt danske Støbegods-Virksomheder. C. M. Hess' Fabrikker blev grundlagt af Jernstøber Christian Martin Hess — f. 1851, d. 1929 — der den 1. April 1876 overtog daværende Jernstøber Rasmussens lille Støberi i Grønnegade i Vejle.

Fabrikkernes Arbejdsomraade omfatter ikke alene hele Danmark, men spænder ogsaa over en betydelig Eksport til Skandinavien, England, Argentina samt en Række andre Lande, og Firmaet C. M. Hess har derfor siden Aarhundredskiftet været det ubetinget førende indenfor Støbegodsindustrien. I Aaret 1918—19 anlagde Firmaet et stort Emailleværk for Fabrikation af Emaille-Støbegodsvarer, Emailleovne etc.

Efter at Firmaet Matthissen & Dittmann rykkede ind i Bredgade Nr. 20, har denne Ejendom været underkastet omfattende Ombygninger, hvoraf den største fandt Sted i Aaret 1935. Ved Ombygningen i 1937—38 skabtes den nuværende smukke, stilrene Facade. Ogsaa Grundarealet er blevet udvidet, bl. a. ved Køb af et Areal fra Garnisons Kirkeplads. Firmaets Hovedvirksomhed har alle Dage været Salg af Kakkelovne, Kaminer etc., og gennem Tiderne har Firmaet haft meget betydelige Leverancer til saavel private som offentlige Byggeforetagender.

Ejendommen, Bredgade Nr. 20.

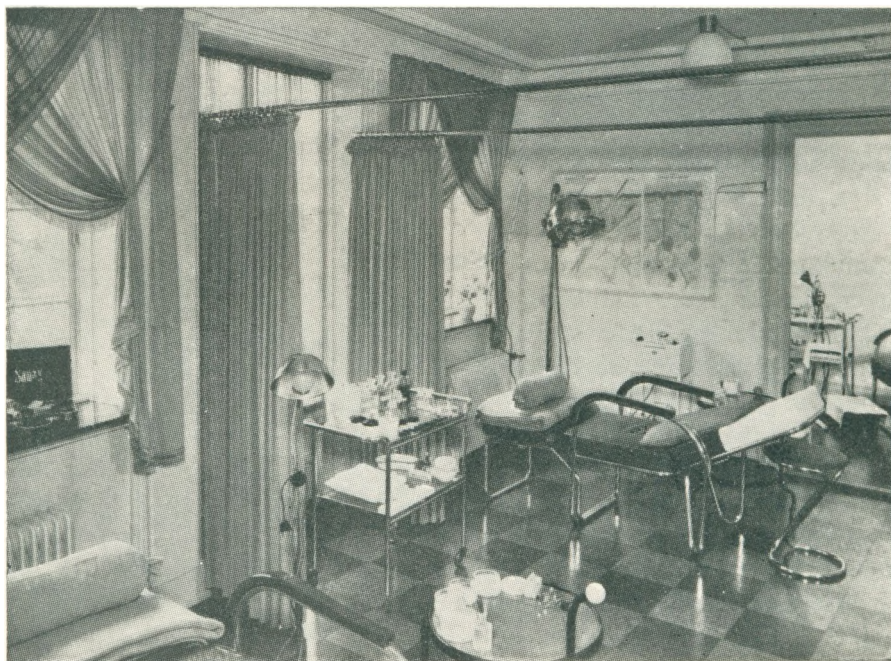
I Forbindelse med Matthissen & Dittmann drives en Ingeniøraftdeling for Centralvarmeanlæg, der er oprettet i Januar 1919 som en Afdeling af C. M. Hess' Fabrikker. Den havde oprindelig Kontorer i Bredgade Nr. 25 C, men flyttede i 1919 til Ejendommen Bredgade Nr. 20.

Afdelingen har udført Varmeinstallationer i mange offentlige og private Bygninger, blandt andet i Politigaarden, General Motors International og National-Scala. Den har ofte anvendt nye Anlægsformer, bl. a. som den første her i Landet udført Anlæg med Straalevarme. Et særligt Speciale har den i Udførelsen af Sprinkleranlæg.

Firmaet ledes af en af C. M. Hess' Fabrikkers Direktører, Civilingeniør Jørgen Falck.

Jean de Grasse.

Midt i Byens Hjerter — tæt ved Raadhuspladsen — Frederiksberggade Nr. 5, aabnedes i Marts i Aar en moderne Klinik for Sundhed og Skønhed under Navn af »Jean de Grasse«. Til Trods for at Klinikken ligger midt i Byens Forretningskvarter, hersker der indenfor dens Vægge en egen vidunderlig Ro og Fred, som yderligere understøttes af de forskellige Afdelingers sjældne og meget virkningsfulde Udstyrelse. Ved »Jean de Grasse«s

Aabning fik Byens Damer en fuldt moderne Special-Klinik, hvor der indenfor alle Afdelinger kun er Fag- og eksamineret Betjening. Saaledes udføres Skønheds- og Ansigtspøje altid af en uddannet Ekspert og med Klinikens egne virkningsfulde Præparater. Fodpøje danner en smuk lille Afdeling for sig, og her staar lægeeksaminerede Ekspertes til Damernes Tjeneste. »Jean de Grasse« giver desuden Kursus i Ansigtspøje med Hjemmepøje som Formaal. Man tør vel sige, at Udøvelsen af Skønhedspøje og de dermed forbundne Kure først kommer til sin rigtige Udnyttelse og faar den rigtige Virkning, naar de udøves under saa smukke og fredfyldte Former som paa denne Klinik. Indehaverne af Klinikken fremstiller selv alle de forskellige Præparater til Skønhedspøjen —

tagende Hensyn til de særskilte Krav, der stilles i Henhold til den før Behandlingen foretagne Analyse af Huden. Endelig hører der til Kliniken en Afdeling for Massage og Højfjeldssol, hvor der bl. a. gives en stimulerende Massage for at styrke og vedligeholde den ungdommelige Smidighed.

Grete Fabricius Eftf. Fru A. Sørensen.

Tæt ved Byens Centrum — Raadhuspladsen — i Frederiksberggade i Ejendommen Nr. 12 — ligger een indenfor Modefeltet særdeles velkendt Virksomhed, nemlig Modeatelier Grete Fabricius Eftf.

Dette Modeatelier er oprindelig grundlagt af Fru Grete Fabricius, men overgik den 23. Marts d. A. til den nuværende Indehaver, Fru Ane Sørensen.

Fru A. Sørensen fik sin første Uddannelse i Amerika og har senere i København gennem mere end 10 Aar drevet en kendt Modeforretning paa Gammel Kongevej under Navnet »Chezane«.

Efter Afhændelsen af Virksomheden paa Gammel Kongevej overtog Fru A. Sørensen Modeatelieret Frederiksberggade Nr. 12. Dette

Atelier har lige fra Grundlæggelsen været søgt af en meget eksklusiv Kreds og har derfor altid — som førende Modesalon — haft de sidste Modenyheder indenfor sine Vægge.

Selve Modeatelieret, som ligger i øverste Etage i Ejendommen, bærer i hele sin ydre Indretning Præg af Stil og Fornemhed, passende for den Kreds af Damer, som søger det absolut eksklusive i Snit og Stoffer.

Interiør fra Modeatelieret

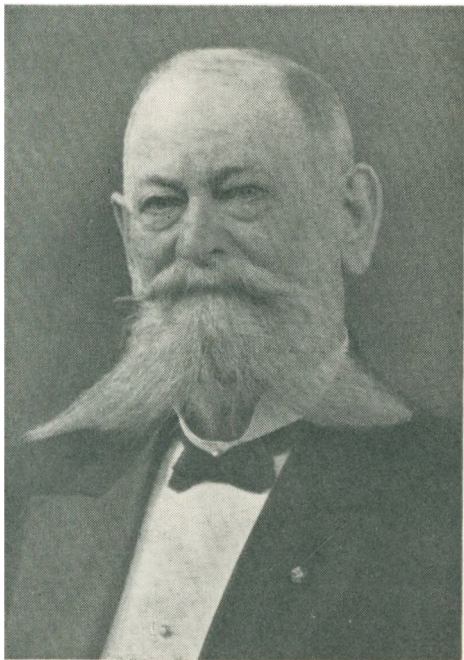
William Boas. Aktieselskab.

For at følge dette Selskabs Historie fra Starten og til vor Tid maa vi tilbage til Aaret 1874, da Grundlæggeren, Grosserer William Boas (f. 1846, d. 1933) lagde Grunden til den Virksomhed, som senere skulde indtage en fremtrædende Plads blandt de af vor Bys Handelshuse, der hovedsagelig beskæftigede sig med Bygningsartikler.

Firmaets første Aar prægedes af, at man var Hovedforhandler for Höganäs Billesholm A/B, hvis Produkter — som bestod af ildfaste Materialer, glasserede Lerrør etc. — man i vid Udstrækning solgte over hele Landet. I hele denne Periode var Firmaet en udpræget Specialforretning, idet man — i Kraft af de dengang gældende Importbestemmelser kunde importere saa mange ildfaste Materialer fra Sverige, at Virksomhedens Organisation var fuldt optaget med Distribution heraf.

Grosserer William Boas medvirkede i Aaret 1896 ved Oprettelsen af Cementfabrikken »Danmark«, og Firmaet har lige siden været Hovedforhandler af Cementfabrikkernes Produkter.

Med Aaret 1918 indtræder Firmaet i en ny Periode, idet man foretog Ændring i den hidtil førte Varepolitik. Man paatog sig nemlig den første fuldstændige Murstensleverance. Hermed var Begyndelsen gjort, og efter denne vilde man synes, at Selskabet udelukkende var et Handelshus. Dette er dog ikke Tilfældet, thi Firmaet yder ogsaa en stor Indsats paa Fabrikationsomraadet.

William Boas

I de kommende Aar forsøgte man at gaa ind for Forhandling af Bygningsmaterialer en gros, men endnu blev Hovedvægten stadig lagt paa de svenske Varer, og i Løbet af Tyverne optoges en Række Varer med Tilknytning til Branchen, som f. Eks. Fliser, Tagpap, Cementvarer, Isolationsmaterialer etc.

I Aaret 1929 — den 16. Maj — omdannedes Virksomheden til et Aktieselskab med Grundlæggerens to Sønner, Alex og Otto Boas som Direktører. Alex og Otto Boas fratraadte den 1. Juni 1940. Samme Aar indtraadte Firmaets nuværende Leder, Hjalmar Ibsen, som administrerende Direktør.

Det var imidlertid først efter Valuta-centralens Oprettelse i Aaret 1931, at man for Alvor lagde Forretningens Virke om og gik ind i Byggeriet i stor Stil. De svenske Varer kom nu paa Grund af Importrestriktionerne til at spille en mindre fremtrædende Rolle, og Firmaet solgte nu praktisk talt alle Bygningsmaterialer, indenlandske saavel som udenlandske, dog ikke Jern og Træ.

I første Række kom Firmaets Virkefelt i Trediverne til at ligge indenfor Byggeriet, saavel Storbyggeriet som det mindre private Byggeri. Virksomheden var efterhaanden i Stand til at paatage sig Leverancen af samtlige Materialer til Nybygninger. Adskillige af de Byggeforetagender, der har været med til at give Storkøbenhavn sit Præg gennem de senere Aar er blevet til ved A/S William Boas' Medvirken.

Paa Fabrikationsomraadet yder Selskabet — som tidligere nævnt — ogsaa sin Indsats. Paa Firmaets Fabrik i Kalkbrænderihavnen foregaar saaledes en ret omfattende Produktion af Callendrite — et Isolationsmateriale — som bl. a. blev anvendt i meget stor Udstrækning, da Boulevardbanen i sin Tid blev bygget.

Gennem det sidste Kvarter har Selskabet haft Lagerpladser i Ny Toldbodgade, Kalkbrænderihavnen og Sydhavnen samt et Filialoplag paa Amager. Da Transportvanskelighederne jo imidlertid tiltog efter Krigens Udbrud i 1939, oprettedes der Filialer rundt om i Periferien, saaledes at man blev i Stand til — med mindst mulig Kørsel — at forsyne enhver Byggeplads, hvor denne end maatte være beliggende i Storkøbenhavn.

I 1940 forudsaa man en Indskrænkning i Selskabets normale Vareomsætning, og man optog derfor straks Forhandlingen af flere nye Artikler som: Tørv, Støberiartikler, Tørvekoks (Folakoks) til Generatorbrug og Tørvestrøelse (Porosa Sphagnum). Den Om-sætning, som gennem disse nye Artikler er tilført Firmaet, har bevirket, at A/S William Boas i Dag kan beskæftige flere Personer end paa noget andet Tidspunkt af sin snart 70-aarige Bestaaen.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side		Side
Aamodt, Axel E. Eftf., Kgl. Hofleverandør	404	Carlsberg & Carlsbergfondet	226
Amager Bio	224	Centralmissionens Hjem for Ældre	160
Andersen, Brødrene, Kgl. Hofleverandør..	260	Centralmissionens Ungdomshjem	159
Andersen, Johs. & Helge	319	Centralmissionens Vuggestue & Dagshjem	140
Andersen, Rosa	268	Christensen, Anna og Carl	278
Andersen, Vera	281	Christianshavns Asyl	132
d'Angleterre	195	Christians Sogns Hjem for Gamle	157
Arbejdernes Fællesbageri	395	Christoffersen, Gudrun Thalund	352
Arbejdshjemmet for døvstumme Piger	176	Cloos, Erling, Cornelius Steffensens Eftf.	392
Aslund, Alma	279	Crown Gummed Paper A/S	385
Asylet af 28. Maj	132		
Atlantic Teatret	221	Dahlman, Brødrene F. & L. Eftf., Kgl. Hof-	
		Sadelmagerfirma	402
Balders Hospital	37	Danielsen, Hilma	129
Bang, A. C., Kgl. Hof-Buntmager	257	Danmarks Nationalbank	263
Bella Bio	225	Debora, Fru	384
Berghs, Rudolph, Hospital	34	De Forenede Kulimportører	243
Bernhardt & Edvin	269	De samarbejdende Menighedsbørne-	
Bethaniaforeningens Sygehjem	159	haver	148—156
Bispebjerg Hospital	40	De Samvirkende Menighedsplejer	283—287
Bispebjerg Vuggestue	141	De Samvirkende Menighedsplejers Syge-	
Bjerggaardens Fødehjem	126	hjem	183
Blegdamsasylet	133	Det Kristelig Sociale Arbejde	182
Blegdams Hospitalet	31	Dosseringens Vuggestue og Dagshjem	139
Boas, William A/S	409	Dr. Louises Børnehospital	102
Brasilko	208		
Bremer, Sarah	373	Elbek, Estrid	274
Brock-Nielsen, Margrethe	283	Elhegn, Alfred	361
Brøndum, Thine	125	Ellebye, Th.	360
Brønshøj Fødeklínik	123	Erichsen, Pension	191
Bøgelund-Jensen A/S	263		
Børnehaven, Vinkelager 40	137	Fabricius, Grete	409
Børnehjem, Børnehaver, Dagshjem og		Finseninstitutet	88
Vuggestuer	130	Foged, Anita	271
Børnehjemmet af 1870	156	Folkebørnehaveforeningens Børne-	
Børnehjemmet »Foraarsblomsten«	156	haver	134—137
Børnehospitalet, Fuglebakken	102	Folkebørnehaven, Sortedamsgade	138

	Side		Side
Forsikrings-Aktieselskabet »Absalon«	218	Kronprinsesse Louises Asyl	134
Forsikrings-Aktieselskabet »Skandinavia« ..	199	Kronprinsesse Louises Husgerningsskole ..	175
Frederik d. 6's Asyl	132	Kulimporten Dania A/S	244
Frederiksholms Børnehave	138	Københavns Amts Sygehusvæsen	163
Frederiksholms Fødeklinik	128	Københavns Brandforsikring	379
Frederiksholms Vuggestue & Børnehjem...	140	Københavns Byhistorie	5—194—289
Frelsens Hærs sociale Arbejde	179	Københavns Damefrisør- & Parykmager-	
Fritzsche's Glashandel	400	laug	266
Fødeklinikken, Aaboulevarde	127	Københavns Fiskehal	359
Fødeklinikken, Tagensbo	124	Københavns forenede Bustefabrikker	401
		Københavns Kom. Daghem	145
Gamlehjemmet i Valby	160	Københavns Kom. Fødeklinik	104
Geo Sko	378	Københavns Militærhospital	110
Grøndals Teatret	222	Københavns & Nørrebro's Asylselskab	131
		Københavns Sygeplejebureau	193
Hafnia Bogtrykkeri	406	Købmandsbanken	217
Handelskompagniet »Norden« A/S	288		
Hansen, C. B., Kgl. Hof-Møbelfabrikant	325	Lampe Lippert	381
Hansen, Peter, A/S	352	Limschou, Olga	122
Hanson, John R.	363	Lintig, Agnes, Kgl. Hof Frisør	267
Hermansens, Fru, Klinik	103	Lysberg & Hansen A/S, Kgl. Danske og	
Herlin, A. H. & Co., Kgl. Hof-Skrædder	354	Svenske Hofleverandører	314
Hjem for Gamle	157		
Hjem for Ældre	192	Madsen, Walther	318
Hjemmenes Sygehjælp	192	Magasin du Nord	203
Hjorth, Asta	276	Mathiassens Hjem for Ældre	189
Hjælpekorpsset paa Kalvebod Bastion	174	Matthissen & Dittmann A/S	407
Holby, J. P., Kgl. Hof-Leverandør	377	Missionshotellet Højvang	253
Holm, Ester	320	Missionshotellet, Nørrevold	217
Holm, Poul	258	Moesgaard, Andreas, Kgl. Hofleverandør ..	390
Homøopatisk Hospital	101	Møllerup, Asta	282
Hotel Alba	213	Munk, Ebba	277
Hotel Amager	319	Müller, P. R.	372
Hotel Hafnia	220	Mælkeriet Enigheden	308
Husassistenternes Byggeforening og Al-		Møller-Alstrup, Lydia	276
derdomshjem	177	Møller, Lars	348
Husmoderens Sygehjælp	194		
Husmoder Hjælpens Korps	193	Nathanael Sogns Plejehjem	158
Hviids Vinstue	209	National Kasseapparater	246
		National Scala	241
Illum, A. C.	210	Nazareth Menighedssamfunds Hjem for	
Illums Bolighus	265	Gamle	157
Importøren A/S	344	Nielsen, P. A. & Co.s Eftf.	356
Intérieur	346	Nordiske Møbelpakhuse A/S	341
Isaksen, V.	270	Nordisk Flag- & Fanefabrik	347
		Nyholm, Fru, F., private Fødeklinik	121
Jagtvej Asylet	133	Nørre Hospital	161
Jean d. Grassé	408		
Jensen, Carlo, Møbelmagasin	393	Ortopædisk Hospital	171
Jensen, Robert, Møbeletablisement	370		
		Palads Hotel	254
Kemp & Lauritzen	375	Palæ Hotel	213
Kiropraktik	109	Pedersen, Parmo, Prægeanstalt	406
Knudsen, Cornelius, Kgl. Hof-Optiker	335	Pension for Ældre	184
Knudstrup's Eftf.	387	Petersen, Anna Maria	138
Kofoeds Møbelmagasin	362	Petersen, Freddie	280
Kommunehospital	26	Poulsen, Minna	187
Kongens Bryghus	231	Preisler's optiske Institut	367
Krog's Fiskerestaurant	255	Prinsesse Louises Husgerningsskole	175

	Side		Side
Privatbanken	214	Sygehjemmet, Kochsvej	403
Privatklinik, Trondhjemsgade	105	Sygehjemmet, Zahrtmanns Plads	192
Radiumstationen	93	Syge- & Hvilehjemmet »Eremia«	190
Ranch's, Carl, Eftf., Kgl. Hof Ur- & Kronometerfabrik	313	Syge- & Plejehjem for Ældre	191
Rasmussen, A. M.	188	Syge- & Plejehjemmet »Arcia«	186
Rasmussen, Axel, & Co., Kgl. Hof- Skrædder	355	Syge- & Plejehjemmet »Berthsaida«	187
Rigshospitalet	63	Søndberg, C.	275
Samfundet og Hjemmet for Vanføre	169	Sørensen, Hilma	275
Seifert, C. L., Kgl. Hof Guldtrækker	248	Sørgemagasinet A/S	398
Simonsen, Harald	321	Taylorix Bogføringsmaskiner	406
Skrædderkunst, Atelier for individuel	253	Thiele, F. A., Kgl. Hof-Optiker	330
Skønhed bag Viften	271	Thomsen, A., Møbelmagasin	389
Specialklinik for Skønhedspleje	272	Thomsens Magasiner	250
St. a Porta	207	Timoteus Sogns Hjem for Gamle	158
Stenbjerg, Grete	281	Tuborgs Bryggerier A/S	236
Stenholm, Gunnar	371	Valby Kurbad & Massageklinik	277
St. Josephs Hospital	100	Vanløse Vuggestue & Daghjem	143
St. Lucas Stiftelsen	168	Vuggestuen, Kvindehjemmet, Læssøes- gade	142
Stofhylden	367	Warburg & Søn, L. C., Kgl. Hofleverandør	350
Stofmagasinet	369	Weilbach & Co., Einar	340
Storr, H., »Adrienne«	273	Weilbach, J. S. V., Kgl. Hof-Leverandør	337
Sundbyernes Asyl	133	Wulff, Astrid de	277
Sundby Hospital	38	Ygies phainos Kallistos	273
Svitzer, Em. Z. A/S	396	Øresundshospitalet	30
Sygehjemmet, C. V. E. Knuthsvej	185		
Sygehjemmet, Hortensiavej	185		